

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В.П. ШУЛЬГАЧ

Нариси з праслов'янської антропонімії

Частина IV

Київ 2017

УДК 81'373.231

ББК 81.2–3

Ш95

Книгу присвячено реконструкції праслов'янського антропонімного фонду. На основі фактичного матеріалу слов'янських мов відновлено фрагменти генетичних лексико-словотвірних мікросистем.

Для лінгвістів, фахівців у галузі ономастики та етимології.

Затверджено до друку вченою радою
Інституту української мови НАН України

Рецензенти:
академік НАНУ *Г.П. Півторак*
член.-кор. НАНУ *В.В. Німчук*

Шульгач В. П.

Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач. К., 2017.
(Бібліотека української ономастики). Ч. IV. 488 с. Бібліогр.:
с. 371–453.

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-8266-7 (ч. IV)

ББК 81.2–3

© Шульгач В.П., 2017

© Ідея та назва серії «Бібліотека української
ономастики». Шульгач В.П., 2007–2017

© Інститут української мови, 2017

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-8266-7 (ч. IV)

ЗМІСТ

Від автора.....	5
-----------------	---

I. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деривати з коренем * <i>Ěd-</i> / * <i>-ěd-</i>	8
Деривати з коренем * <i>Kriv-</i>	15
Деривати з коренем * <i>Mysl-</i>	26
Деякі рефлексі і.-є. * <i>mer-</i> у слов'янській антропонімії	43
Деякі рефлексі і.-є. * <i>ner-</i> у слов'янській антропонімії	74
Деякі рефлексі і.-є. * <i>sel-</i> у слов'янській антропонімії	80
Деякі рефлексі і.-є. * <i>b(h)el-</i> у слов'янській антропонімії	101

II. РЕФЛЕКСИ І.-Є. *(*s*)*kel-* У СЛОВ'ЯНСЬКІЙ АНТРОПОНІМІЇ

Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlb-</i>	181
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫld-</i>	208
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlg-</i> / *(<i>S</i>) <i>kǫlž-</i>	239
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlx-</i> / *(<i>S</i>) <i>kǫlš-</i>	253
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlk-</i> / *(<i>S</i>) <i>kǫlč-</i>	264
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlm-</i>	279
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫln-</i>	287
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlp-</i>	290
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫls-</i>	309
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlt-</i>	314
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlv-</i>	337
Континуанти псл. *(<i>S</i>) <i>kǫlz-</i>	340

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Укр. <i>Бало</i> і под.	347
Ст.-укр. <i>Ги́ра</i>	348
Укр. <i>Говергун</i>	349
Ст.-рос. <i>Деуля</i>	350
Укр. <i>Жежець</i>	350
Ст.-рос. <i>Лемудр</i>	351
Укр. <i>Мега</i>	352
Укр. <i>Муль</i> і под.	352
Ст.-рос. <i>Нешара</i> і под.	355
Рос. <i>Одолеев</i> і под.	356
Рос. <i>Осягин</i> і под.	357
Ст.-рос. <i>Розляков</i>	363
Макед. <i>Сараков</i> і под.	365
Рос. <i>Соронин</i> і споріднені антропоніми	366
Слвц. <i>Šidlo</i>	368
Ст.-блр. <i>Щасный</i> і под.	368
Слов'ян. <i>Ятрица</i>	369
Література та джерела.....	371
Скорочення.....	454
Індекс праантропонімів.....	456

ВІД АВТОРА

(замість перед- і післямови)

Книгу присвячено реконструкції фрагментів праслов'янського антропонічного фонду. *Праантропонім* — це не лише технічний конструкт, а потенційно живе слово, лінгвістичний прообраз сучасних чи вилучених з історичних джерел його репрезентантів, які в процесі еволюції могли зазнати значних формальних модифікацій. На наш погляд, про лінгвістичний статус праслов'янського антропоніма можна говорити з тією ж долею ймовірності, що й про прагідронім, праойконім і т. п.

Як і раніше, реконструкцію архетипів здійснено в межах відповідних етимологічних гнізд. Завдяки такому підходу вдалося повернути в лоно генетично слов'янських (чи пізньоіндоевропейських) імена деяких історичних осіб, зокрема: д.-руськ. *Кайданъ*, 1240 р. — татарський воєвода, брат Чингісхана, який разом із Субутаєм вторгся до Угорщини; д.-руськ. *Кайдаръ*, 1240 р. — родич і воєвода Батия; *Кундуръ* (*Кулджуръ*) — воєвода берендіїв (чорних клобуків), згаданий в Іпатіївському літописі під 1183 р.; *Колча* — антропонім з половецького ономастикону, зафіксований давньоруськими пам'ятками; *Колтога*, 1318 р. — ординський воєвода. Додамо, що до слов'янських віднесено антропонім *Кауро*, 1184—1198 рр. — лів, язичник, який перший прийняв хрещення, а також (услід за Р.М. Козловою) д.-руськ. *Байдаръ*, 1240 р. — ім'я одного з воєначальників хана Батия, згадане на сторінках давньоруських літописів, ст.-рос. *Кончак*, XII ст. — ім'я половецького хана, який неодноразово здійснював військові походи на Русь і про якого згадано в “Слові о полку Ігоревім”.

До континуантів псл. **Sarakъ* віднесено скіфо-сарматське ім'я Σάρρακος (Танаїс), походження якого орієнтували на іран. *sara* ~ авест. *sarah-*, осетин. *sær* (М. Фасмер; В.І. Абаєв; О.М. Трубачов);

один із найдавніших рефлексів псл. **Kəlxo*, датований IV ст. до н. е., зафіксовано в “Корпусі боспорських написів”: Φιλόκομος Κόλχο — Філоком, син *Колха* — із східнослов’янською вокалізацією редукованого в кореневій сполуці *-əl-*; хронологію псл. **Mərzakə* можна поглибити за рахунок боспорського антропоніма *Μαρζάκος, датованого II ст. н. е.; про хронологічну глибину асиміляції (денталізації) плавного *-л-* свідчить антропонім *Кандак*, варіант *Кондак* — один із аланських вождів задонських степів, який очолював угруповання аланів на теренах Нижньої Наддунайщини в 453—454 рр. після розвалу держави. Аналогічний фонетичний процес відобразився й в етнімі *Кобанды*, грецьк. Κοβανδοί — назва племен, які мешкали в пониззі Ельби.

До слов’янських за походженням віднесено литовські прізвища *Bulgākas*, *Bulgāčas*, *Bildziūkas*, *Kolbas*, *Askaldāvičius*, *Šarakas*, *Šarakāuskas*, освоєні граматично, а також румунські *Bold*, *Bolda*, *Šaraca*, молдавське *Sărăc* і т. п.

Центральне місце в книзі займає другий розділ, присвячений реконструкції лексико-словотвірної мікросистеми континуантів і.-є. *(s)*kel-* ‘гнути, кривити; крутити; вертїти’ (переважно у ступені редукції кореневого воклізму *o*-ряду). При відборі фактичного матеріалу за основу було взято теоретичні висновки й узагальнення, оприлюднені в (Казлова III, 314—320), а саме:

1. Фактичний матеріал слов’янських мов, етимологія якого розкривається в гнізді *(s)*kel-*, дозволяє виокремити систему первісних розширювачів — детермінативів *-p-*, *-b-*, *-t-*, *-d-*, *-s-*, *-z-*, *-k-*, *-g-*, *-x-*, *-m-*, *-n-*, *-v-*.

2. Детермінативно розширені дериваційні гнізда (**Kļb-*, **Kļd-*, **Kļp-* і т. п.) — це гнізда з надзвичайно складною фонетичною еволюцією. Вона зумовлена певними фонетичними процесами, які формально видозмінювали одну й ту ж назву, зокрема:

а) еволюція сонанта *l* > *l̥*, *l̥’*, яка привела до формування аблаутних варіантів (**Kəlb-* / **Čəlb-*, **Kəlp-* / **Čəlp-*, **Kəld-* / **Čəld-* і т. п.);

б) збереження *S-mobile* в кожній із цих основ, яке зумовило появу лексичних паралелей на зразок **Kəlba* / **Skəlba*, **Kəlpa* / **Skəlpa*, **Kəlda* / **Skəlda* і т. п.

в) різноманітна вокальна реалізація сонанта *l̥* у кожній детермінативно розширеній основі, рівна п’ятифонемному ряду (*l̥* > *əl* > *ol*, *el* > *el*, *yl* > *il*, *al*, *ul*). Це означає, що слов’янське слово, на-

приклад, **Кълбъ* могло реалізуватися в діалектах як *Калб*, *Кэлб* > *Келб*, *Кылб* > *Килб*, *Колб*, *Кулб*;

г) фонетична еволюція плавного в кожному з вокальних варіантів, а саме: зміна плавного *л* на білабіальний *в* / *ў* (*Колм* > *Ковм*, *Коўм* і т. п.); зміна плавного *л* на *ј* (через стадію *л* > *л'*), так звана солодкозвучність (*Колб* > *Койб*); асимілятивна заміна плавного *л* дентальним *н* в основах з дентальними детермінативами (*Колд* > *Конд* і т. п.); асимілятивна заміна плавного *л* лабіальним (*л* > *м*, *л* > *в*) в основах із лабіальними детермінативами *б*, *п*, *м*, *в* (*Колва* > *Ковва* > *Кова*; *Колта* > *Комта* і т. д.); оглушення *в*, який виник із *л*, перед глухим детермінативом (*Колта* > *Ковта* > *Кофта*) з подальшою еволюцією *ф* (*Кофта* > *Конта*, *Кохта*);

г) абсорбція плавного в кожному з вокальних варіантів основ з детермінативами (*Колба* > *Коба*, *Челда* > *Чеда* і т. п.);

д) метатеза в групі плавний + детермінатив > детермінатив + плавний (*Колда* > *Кодла*, *Колба* > *Кобла* і т. п.). Важливо, що ці фонетичні процеси мають фронтальний характер, тобто вони властиві кожному детермінативно розширеному дериваційному гнізду зразка *tylt*.

З урахуванням цих чинників на *різноманітному ономастичному* матеріалі дослідниця відновила 903 праоніми. Див. (Казлова ІІІ, 347–360). У нашій роботі відновлено 1418 імовірних праантропонімів – континуантів цього гнізда (із 3546-и сукупного реєстру).

Проаналізований матеріал укотре засвідчив важливість пропріальної лексики для реконструкції праслов'янського лексичного (апелятивного) фонду.

I. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деривати з коренем **Ēd-* / *-*ēd-*

**Ēdъ*, **Ēdь*: пол. *Jad*, *Jedz* (SN IV, 246, 336) ~ укр. діал. *ядь* ‘гадюча отрута’ (Бевка 150), ‘лють’ (ГГ 87).

**Ēdaja*, **Ēdajь*: хорв. *Jedaja* (Leksik 259), слов'ян. *Ядай*, запозичене чувашами (Магницкий 96).

**Ēdějь*: укр. *Ядій* (Редько 2, 1245).

**Ēdъ* (jъ): пол. *Jady* (Rymut I, 326).

**Ēdaka*, **Ēdakъ*, **Ēd'akъ* / **Ēdaсъ*: укр. *Їдак* (Редько 1, 419), рос. *Едакин*, *Едаков* (ЖПТ), *Ядаков* (СП 409), *Едакино* — відантропонічний ойконім у колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN III, 181), пол. *Jadacz*, *Jedak*, *Jedziak* (SN IV, 246, 332, 336) ~ укр. діал. *їда́к* ‘їдець’, *їдакі́* мн. ‘зуби’ (ЕСУМ 2, 325) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 38–39: **ēdakъ*).

**Ēdikъ*: укр. *Ядик* (Holutiak 460), пол. *Edzik* (SN IV, 336).

**Ēdъka*, **Ēdъko*, **Ēdъkъ*: рос. *Едков* (ЖПТ), (похідні) *Едкина*, *Едкино*, *Едково* — ойконіми в колишніх Смоленській і Костромській губ. (Vasmer RGN III, 181), блр. *Ядко* (Бірыла 498), болг. *Ядков* (Илчев 569), пол. *Jadek*, *Jadko*, *Jedka* (SN IV, 247, 333) ~ укр. діал. *їдо́к* ‘їдець’ (ЕСУМ 2, 325).

**najēdъkъ*: укр. діал. *наї́док* ‘їжа’ (Корзонюк 168) та ін. Див. (ЭССЯ 22, 97).

**Ēdyka*: рос. *Ядыкин* (РУС 493).

**ēdъsa*, **ēdъсь*: ст.-укр. *идѣця*, XVI ст. ‘ненажера’ (СУМ XVI–XVII ст. 13, 25) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 48).

**Ēdadlo*: рос. *Едалов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *їда́ло* ‘шлунок; рот’ та ін. Див. (ЭССЯ 6, 38: **ēdadlo*).

***Ėdimъ**: укр. Єдименченко (СП 137), пол. *Jadzimek* (SN IV, 248), чеськ. *Jeditak* (TZ Trnava 103) ~ укр. діал. *їдїмий* 'їстівний' (ЕСУМ 2, 325) ~ **Ėditi* (se) (ЭССЯ 6, 40).

***Ėdomъ(ь)**: рос. *Едоменко* (ЖПТ), (похідне) *Едомы* — ойконім у колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN III, 181), пол. (вторинне) *Jadomkiewicz* (SN IV, 247) ~ укр. діал. *їдбмий* 'їстівний' (Аркушин 2016: 200).

***Ėdanъ**: хорв. *Jedanec* (Leksik 259), слвн. *Jadan* (ZSSP 222), пол. *Jadan*, *Jedan* (SN IV, 247, 332).

***Ėdunъ**: ст.-рос. (похідне) *Ядунково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 328), рос. *Едун* (РУС 140), чеськ. *Jedoun* (ЧП) ~ укр. діал. *їдун* 'їдець' (ЕСУМ 2, 325).

***Ėdynъ**: ст.-рос. (вторинне) *Ядынинъ*, 1620 р. (СЛ 26).

***Ėdynъ(ь)**: укр. (вторинне) *Єденюк* (СП 137), рос. (похідні) *Ед-нева*, *Едново* — ойконіми в колишніх Московській і Вологодській губ. (Vasmer RGN III, 182) ~ **Ėdynъ(ь)* (ЭССЯ 6, 49).

***Ėdanъ(ь)**: слов'ян. *Ядавъ*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 96).

Префіксальні деривати і прантропоніми-композиції:

а) з компонентом *Ėd-* у препозиції:

***Ėdomirъ**: болг. *Ядомир* (Заимов 25), макед. *Ядомир* (Станковска 2014: 171).

***Ėdovargъ**: макед. **Ядовар*, яке реконструюють з ойконіма *Јадоарце* (Станковска 2014: 171);

б) з компонентом *-jĕd-* у постпозиції:

***Bĕlojĕdъ**: рос. *Белоедов* (ЖПТ), слвн. *Belojedič* (ZSSP 30), пол. *Biełojedow* (SN I, 306).

***Boboĭjĕdъ**: ст.-укр. *Бобоєд*, 1543 р. (AS IV, 369), ст.-рос. Микита *Бобоѣдовъ*, 1609 р. (Тупиков 480), рос. *Бобоедов* (ЖПТ), *Бобоедово*, *Бобоедовка* (2) — відантропонімні ойконіми в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN III, 410), блр. *Бобоєд* (ЖПТ), (похідне) *Бобоедово* — назва поселення в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN III, 410).

***Bobrojĕdъ**: (похідні) укр. *Боброїди* — ойконім у Львівській обл., блр. *Боброєдово* — в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN III, 415).

***Busoĭjĕdъ**: рос. *Бусоедов* (ЖПТ).

***Bъcelojĕdъ**: слов'ян. Іван Василевич *Пчолоєд* Осмоловського, 1655 р. (ABK XXXIV, 294).

***Їрнојѣдъ**: чеськ. (похідне) *Černojedy* – ойконім (Profous I, 330).

**čbrvojědz* (ЭССЯ 4, 170).

***Дарґомоїдъ**, ст.-укр. *Darmoyed*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 273), укр. *Дармоїд* (Редько 1, 284), рос. *Дармоєдов* (Новикова 239), пол. *Darmoid* (SN II, 361) < укр. ~ **дарґомоїдъ* (ЭССЯ 4, 193).

***Дервојѣдъ:** ст.-укр. Мишко *Деревоеѣдъ*, 1555 р. (Тупиков 126), рос. *Деревоедов* (КП Сарат.₈), ст.-блр. Миколай *Деревоедъ*, 1635 р. (СДГ 179), блр. *Дервоед* (ЖПТ).

***Dobojědъ**: рос. *Добоедов* (КПУ Зап. 9, 96).

*Дървојѣдъ: рос. *Дербаед* (КП Саратов.).

***Голоґеѣѣ**: ст.-укр. (похідне *Голои(т)ки*, 1635 р., сучасне Мирославка — ойконім на Житомирщині (АЖГУ 159), укр. *Голояд* (Редько 1, 226).

***Gostoždъ**: ст.-рос. (похідне) *Густождова* XVII ст. – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 103).

***Gribojědъ**: ст.-рос. Митя *Грибоедовъ*, 1493 р. (Тупиков 525), рос. *Грибоедов* (ЖПТ), *Грибоедов*, *Грибоедово* (2) – відантропонімі ойконіми в колишніх Смоленській, Пензенській, Тамбовській губ. (Vasmer RGN II, 552), чеськ. (похідні) *Hřibojedy* (2) – ойконіми (Profous I, 773) ~ рос. діал. *грибоёд* ‘хто любить їсти гриби’ (Дуров 87).

**xlěbojědъ* (ЭССЯ 8, 27).

***Xudojēdja**: ст.-рос. Савва *Худоежн*, 1640 р. (Веселовский 344), Федка *Худоежинъ*, 1681 р. (АЮБ II, 801), рос. *Худоешкин* (ЖПТ), (похідне) *Худоѣшки* – ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 591) ~ блр. діал. *худае́жы* ‘перебірливий у їжі’ (СБГ 5, 328).

***Jzědinъ**: ст.-рос. Ондрѣй Григорьевъ сынъ *Изединиовъ*, 1588 р. (ДМУ 30), Илья Васильевъ сынъ *Изьѣдинъ*, XVI ст. (ТПК 76), (похідне) Федеровъ дворъ *Изьядиновъ*, 1567 р. – топонім у Переславль-Залеському краї (Шумаков Обзор, 249).

***Камојѣдъ**: блр. *Камоед* (м. Мінськ).

***Каґеґеґа**, ***Каґеґеґь**: укр. *Кашеїда* (!) (Новикова 370), ст.-рос. Иванъ *Кашеѣдовъ*, 1665 р. (РИБ XXV, 328), рос. (похідне) *Кашеєдово* — ойконім у колишній Костромській губ. (Списки Костр. 196), блр. *Кашаед* (Бірыла 196).

***Копоједъ**: пол. (похідне) *Kopojady* – ойконім (NMP V, 107), чеськ. (похідні) *Kopojedy* (2 фіксації) – ойконіми (Profous II, 301).

***Korojěďъ**: укр. *Кароидъ*, 1718 р. (ПЧП 99), *Короїд* (Редько 1, 514), рос. *Короедов* (ЖПТ), блр. *Караед* (Бірыла 183), чеськ. (похідні) *Korojedy* (8) — ойконіми (Profous II, 352) ~ **korojěďъ* (ЭССЯ 11, 89).

**kostojěďъ*: укр. діал. *костоїд* 'карієс' (Вікторіна 183) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 157).

***Kozojěďъ**: рос. *Козоедов* (ИСП 243), чеськ. *Kozojedy* (8) — ойконіми (Profous II, 352–353).

***Kožejěďъ**: ст.-рос. Оома *Кожеѣдовъ*, 1539 р. (Тупиков 57).

***Krivojěďъ**: (похідні) рос. *Кривоедово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 477).

***Krupojěďъ**: блр. Матфей *Крупоѣдъ* (Волович 362).

**krъvojěďъ*: ст.-укр. *кровоѣдъ* 'кровожер' (Тимченко 1, 386).

**krъvojěďъnъjъ*: ст.-блр. *кровоядный* 'який харчується кров'ю, сирим м'ясом' (ГСБМ 16, 156).

***Kurojěďъ**: укр. *Куроїд* (Новикова 456), (похідне) *Куроедовка* — ойконім у колишній Катеринославській губ. (Vasmer RGN IV, 709), ст.-рос. Игнатий Федорович *Куроедов*, 1534 р. (Веселовский 173), Федоръ *Куроѣдовъ*, 1684 р. (Поливанов, Красовский 90), рос. *Куроедов*, XVIII ст. (Кр.В 215), *Куроедов* (Сиксль 414), *Куроедова*, *Куроедово* (3 фіксації), *Куроедовка* (2) — відантропонімі ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 709) ~ **kurojěďъ* (ЭССЯ 13, 127).

***Kъnyšejěďъ**: укр. *Книшоїд* (НКП Він. 575).

***Kъrzejěďъ**: укр. *Коржойд* (Чернів.).

***Lixojěďъ**: укр. *Лихоєденко* (ЖПТ).

***L'uboјěďъ**: ст.-рос. (похідне) *Въ Усть-Любоежѣ*, XVI ст. — назва поселення в історичній Новгородській землі (НПК IV, 15), рос. *Любоежа* (2) — відантропонімі ойконіми в колишніх Псковській і Новгородській губ. (Vasmer RGN V, 290).

***L'udoјěďъ**: ст.-укр. Борис *Людоеденко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 245) — патронім на -енко, рос. *Людоедов* (НПЗ Псков 10, 242).

***Lukoјěďъ**: блр. (похідне) *Лукаеды* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 101), історично *Лукоеды Новые*, *Лукоеды Старые* (Ярмолович 111).

***Lupoјěďъ**: укр. *Лупояд* (Рв.).

**Гито(ј)ěďъ*, **Гито(ј)ěďъ* (ЭССЯ 15, 226).

***Макојěďъ**: укр. *Макоїд* (Редько 1, 639), рос. *Макоѣд* (АУЛ 2, 283), *Макоєд* (ЖПТ), *Макоедово Горнее*, *Макоедово Нижнее* — ойконіми відантропонімі походження в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN V, 348), блр. *Макаєд* (Бірыла 268).

***Malojěďъ**: ст.-укр. Санць *Малоедъ*, 1591 р. (Тупиков 242), укр. *Малоїд* (Льв.), рос. *Малоедов* (ЖПТ), (похідне) *Малоедов* — назва хутора у Воронезькій обл., ст.-блр. *Chwiedzycsz Maloied*, Iwan *Maloyed*, XVI ст. (ПКПК 23, 423), блр. (похідне) *Малаеды* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 165).

***Maslojěďъ**: укр. *Маслоїд* (Новикова 510).

**medojěďъ* (ЭССЯ 18, 55).

***Melkojěďъ**: ст.-рос. Петрушко Дмитрієвъ сынъ *Молокоѣдовъ*, 1628 р. (Зерцалов 70), похідне) *Молокоѣдова*, 1621 р. — назва поселення в колишньому Арзамаському пов. (ПКА 79), рос. *Молокоедовка* — відантропонімний ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN V, 655), блр. (похідне) *Молокоедово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN V, 655) ~ **melkojěďъ* (ЭССЯ 18, 88).

***Meĭĭkojěďъ**: ст.-рос. Илья Гаврилович *Мягкоедов*, 1507 р. (Веселовский 209), Елизар *Мяхкоедов*, 1592 р. (ТК 1550 г.: 239).

***Meĭsojěďъ**: укр. *М'ясоїд* (Редько 1, 720), (похідне) *Мясоедов* — ойконім у колишній Харківській губ. (Vasmer RGN VI, 39), ст.-рос. *Мясоед* Константинович Малечка, 1495 р. (Веселовский 210), Обрамъ *Мясоѣдовъ*, 1646 р., *Мясоѣдова* 1646 р. — відантропонімний ойконім у колишній Курській губ. (Танков 44), рос. *М'ясоедов* (Новикова 571), (похідні) *Мясоедово* (5) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VI, 39), ст.-блр. *Marcin Miesoyed*, 1561 р. (ПКГЭ II, 28), блр. *Мясаед* (Бірыла 293), (похідне) *Мясоеды* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 39), чеськ. (вторинне) *Masojídek* (ЧП), (похідне) *Masojedy* — ойконім, відомий з 1342 р. (Profous III, 35) ~ **meĭsojěďъ* (ЭССЯ 19, 11–12).

***Mezdrojěďъ**: рос. *Миздроедов*, 1742 р. (МИКП I, 63).

***Muxojěďъ**: ст.-укр. (похідне) *Мухѣды*, 1635 р. — топонім на Житомирщині (АЖГУ 147), ст.-рос. Титка *Мухоѣдов*, 1629 р. (РГТК 191), рос. *Мухоедов* (ЖПТ), *Мухоедово* — відантропонімний ойконім у Нижегородській обл. (Морохин 138), блр. (похідне) *Мухоѣды* — ойконім у колишній Мінській губ. (Ярмолевич 129), варіант *Muchaiady*, 1779 р. (АВК XII, 382) ~ **tuxojěďъ* (ЭССЯ 20, 174).

***Mъhojěďъ**: укр. *Мохоїд* (КПЧЖ 49).

***Najěda**: ст.-рос. *Наедино*, 1496 р. — відантропонімний ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 19) ~ рос. діал. *наѣд* 'корм' (СРГК 3, 317).

***Nedojěďъ**: рос. *Недоедово* — відантропонімний ойконім у Рязанській обл., пол. *Niedojad* (SN VI, 592).

***Nedojěďъкъ**: ст.-блр. Сесь *Недоѣдовичъ*, 1629 р. (Тупиков 663), пол. *Niedojadko* (SN VI, 592) ~ укр. *недоїдок* 'оґризок' (Грінченко 2, 544).

***Nejěda**, ***Nejěďъ**: ст.-укр. Іwasko *Nieied*, 1615 р. (ОВ 189), укр. *Неїда* (Holutiak 294), рос. (похідне) *Неедово*, 1721 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (Островский 191) ~ **nejěďъ* (ЭССЯ 24, 134).

***Nejěďla**, ***Nejěďъ(ь)**, ***Nejěďlo**: укр. *Неїла* (Горпинич 246), *Не-ядло*, *Неядлий* (Пура СПР IV, 83), ст.-рос. Юрка *Неел*, 1470 р. (АСЗ 1, 293), *Неелов* Васюк, 1550 р. (ТК 1550 г.: 359), ст.-блр. Нгус *Nieieŭo*, 1638 р. (АВК XXIII, 157), слвн. *Nejedli* (ZSSP 402), чеськ. *Nejedlý* (Beneš 279), *Nejedlo* (ЧП), слвц. *Nejedlý* (TZ Trnava 138), пол. *Niejadła*, *Niejadło* (SN VI, 597). Пор. також (похідні) *Нееловка* (3), *Неелово* (7) — ойконіми в різних регіонах Східної Славії (Vasmer RGN VI, 119).

***Nejěďъкъ(ь)**: пол. *Niejadek* (SN VI, 597) ~ **nejěďъкъ(ь)* (ЭССЯ 24, 134).

***Nenajěda**, ***Nenajěďъ**: ст.-укр. Лєвко *Ненаида*, 1649 р. (Реєстр 283), рос. *Ненаедово* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN VI, 138).

***Nesuxojěďja**: укр. (похідне) *Несухоїжі* — ойконім у Волинській обл.

**nogъtojěďъ*: укр. діал. *нігтьоїд* 'гнійне запалення пальця' (Вікторіна 245) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 169).

***Obъjěďъ**: ст.-рос. *Объед* Юрий Бураков Шишмарев, XV ст. (Веселовский 226) ~ рос. діал. *объед* 'ненажера' (СРНГ 22, 274).

***Obъjěďъкъ**: ст.-рос. Васка Өедоровъ сынъ *Объетковъ*, 1615 р. (Танков 30), рос. *Объедков* (ЖПТ), (похідне) *Объѣдово* — назва поселення в колишній Тверській губ. (Списки Твер. 431).

***Orkojěďъ**: укр. *Ракоед* (ЖПТ), ст.-блр. Івашко *Ракояд*, 1656 р. (БА 3, 190), блр. *Ракаед* (Бірыла 348), (похідне) *Ракоѣдовщина* — ойконім у колишній Мінській губ. (Ярмолович 169).

***Qsojěďъ**: рос. *Усоедов* (ЖПТ).

**otъjěda*: блр. діал. *ад'яда* 'надокучлива просьбами людина' (Сцяцко 12).

***Per(ь)jěďъ**: рос. (похідне) *Переѣдово* — назва поселення в колишній Тверській губ. (Списки Твер. 433).

***Рojěďъ**: пол. *Поедов* (ЖПТ).

***Рojěďunъ**: укр. *Поїдун* (Новикова 660).

***Рirogojěďъ**: ст.-рос. Василей *Пирогоедов*, 1651 р. (ТК II, 406).

***Prosojěďъ**: рос. *Просоѣдов* (АУЛ 2, 769), *Просоедов* (ЖПТ).

***Pustojěďъ**: рос. *Пустоедов* (КПУ Зап. 11/2, 219).

***Sadlojěďъ**: ст.-укр. Прокопъ *Салоидъ*, 1649 р. (Реєстр 360), Миколай *Салоѣдъ*, 1651 р. (Тупиков 348), укр. *Салоїд* (Редько 2, 924), рос. *Салоєд* (Новикова 728).

***Samojěďъ**: ст.-укр. Прокопъ *Самоидъ*, 1649 р. (Реєстр 360), укр. *Самоїд* (Кравченко 151), рос. *Самоедов* (ЖПТ).

***Samojěďъnъ(jъ)**: пол. *Samojedny* (SN VIII, 279).

***Skorojěďъ**: укр. *Скороїд* (Редько 2, 971), блр. *Шкароедов* (м. Мінськ).

***Solojěďъ**: укр. *Солоїд* (Новикова 780) ~ рос. діал. *солоєдка* 'любителька солоної їжі' (СРГК 6, 214).

***Sъkojěďъ**: ст.-рос. *Сукоєдова*, 1551 р. — відантропонімний ойконім у колишній Деревській п'ятині (ПКНЗ 5, 176).

***Suxojěďja**, ***Suxojěďъ**: ст.-рос. *Сухоедово*, 1551 р. (ПКНЗ 5, 176), *Сухоедово*, *Сухоежино* — відантропонімні ойконіми на Новгородщині (Vasmer RGN VIII, 666). Пор. **Nesuxojěďja*.

***Surojěda**: рос. *Суроедин* (ЖПТ), (похідні) *Сураєжино*, *Суроежино* — назви поселень у колишніх Новгородській і Псковській губ. (Vasmer RGN VIII, 645, 650), блр. (похідне) *Суроеж*, 1904 р. — мікротопонім у колишньому Слонімському пов. (ДМБ 3, 373).

***Sъjěda**: ст.-рос. Іванъ *Съединъ*, 1562 р. (Никольский I/1, СII), рос. *Съедин* (ЖПТ) — патроніми на -ин.

***Syrojěďъ**: укр. *Сироїд* (Редько 2, 957), ст.-рос. Андрюшка Сидоров сын *Сыроеж*, 1566 р. (Кучкин 299), (похідне) *Сыроѣжино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 247), рос. *Сыроедов* (ЖПТ), пол. *Syroid* (SN IX, 197) ~ рос. діал. *сыроєд* 'хто їсть сиру, неварену їжу' (СРНГ 43, 160).

**sytojěďъ*: ст.-укр. *сытоѣдъ* (Тимченко 2, 382) ~ укр. *ситá* 'мед, розведений водою' та ін. (ЕСУМ 5, 244).

***Šьrstojěďъ**: ст.-рос. Климушка *Шерстоѣдовъ*, 1615 р. (Вятка 3), (похідне) *Шерстоѣды*, 1500 р. — ойконім в історичній Водській п'ятині (Сергий 27).

***Šьstojěďъ**: ст.-рос. (похідне) *Шестоѣдова*, XVII ст. — назва пущи в Новгородсько-Псковській землі (ОПН 19).

***Šcerojědъ**: ст.-рос. Алешка *Щепоедовъ*, 1669 р. (ДТП III, 24).

***Těstojědъ**: рос. *Тестоедов* (ЖПТ), (похідне) *Тестоѣды* (Списки Вят. 968), варіант *Тестоедово* (Vasmer RGN IX, 76) — ойконім у колишній В'ятській губ.

***Udojědъ**: ст.-рос. (похідне) *Удоѣжа*, XVI ст. — назва поселення в історичній Новгородщині (НПК VI, 1054).

***Velejědъ**: рос. (похідне) *Вельядово* — назва поселення в колишній Тверській губ. (Списки Твер. 403).

***Volojědъ**: ст.-рос. Гаврыло *Волоѣдъ*, 1616 р. (Тупиков 93), рос. (похідне) *Волоедово* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN II, 159).

***Vъlkojědъ**: рос. *Волкоедов* (ЖПТ), (похідні) *Волкоѣдовка* — назва ставка (ГСТ 4), *Волкоедовский* — ойконім у колишній В'ятській губ., блр. (похідне) *Волкоеды* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN II, 153), *Влкояд* — особове ім'я (Станковска 1997: 226).

**zajěda*, **zajědi*: укр. діал. *зіди* 'запалення кусочків рота' (Аркушин 2016: 166), рос. діал. *заяда* 'скандаліст' (Сл. Печоры 1, 279), блр. діал. *заяда* 'злісна особа, задира' (Сцяцко 49).

***Zolojědъ**: ст.-рос. (похідне) *Золоѣдово пустище*, XVII ст. — мікротопонім у колишньому Тульському пов. (Щепкина 38), рос. *Золоедов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *золоѣд* 'неродюча, неврожайна земля' (СРНГ II, 328).

***Zъlojědъ**: рос. *Злоедов* (ЖПТ).

***Zabojědъ**: рос. *Жабоедов* (ЖПТ), (похідні) *Жабоедово* — назви поселень у колишніх Псковській і Смоленській губ. (Vasmer RGN III, 254) ~ укр. діал. *жабоїд* 'лелека' (Чабаненко Словник 1, 307), 'чорногуз' (Пиртей 2001: 101).

***Želojědъ**: рос. *Желоѣдов* (Новикова 297).

***Žirojědъ**: рос. *Жироедов* (РИ Крым 2, 306).

Деривати з коренем **Kriv-*

***Krīvъ(jь)**: д.-руськ. **Кривъ*, XIII–XIV ст. (Зализняк 626), ст.-укр. василь *кривы(и)*, 1552 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 112), Hrin *Kriwу*, Iwan *Kрууу*, 1615 р. (ОВ 108, 242), Оеско *Кривый*, 1649 р. (Реєстр 154), укр. *Крив* (РУС 215), *Кривий* (РІ Хм. 6, 568), *Кривий* — прізвисько [«має криві ноги» (Чабаненко ПНН 1, 226)], ст.-рос. *Кривой*,

1478 р. (Тупиков 207), Васька *Кривой*, 1579 р. (Полякова 123), Михайло *Кривой*, 1683 р. (Парфенова 224), рос. *Кривой* (РУС 216), (похідні) *Кривово* — ойконіми в колишніх Костромській і Нижегородській губ. (Vasmer RGN IV, 560), ст.-блр. Andrzy *Крыуу*, 1558 р. (ПКГЭ I, 164), блр. *Крывы* (Бірыла 222), болг. *Кривов* (Илчев 278), ст.-пол. Iohannes *Krzywi*, 1446 р. (SSNO III, 179), пол. *Krzywu* (SN V, 351), чеськ. *Křivý* (ЧП), словц. *Krivý* (TZ Bratislava 189).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *кривий* 'одноокий', 'бrehливий, неправдивий' (СУМ XVI–XVII ст. 15, 111), рос. діал. *кривой* 'одноокий' (Дуров 192); *кривой на один глаз* ... чеченец Гамзало; Гамзало ... блеснул ... одним своим красным глазом (Л.Н. Толстой. "Хаджи-Мурат"), блр. діал. *кыві* 'незадоволений, злісний' (Сцяцко 63) та ін. Див. [(ЭССЯ 12, 171–172: **krivъ(jъ)*].

**rokrivъ(jъ)*: укр. діал. *пóкривий* 'кривуватий' (ЕСУМ 3, 88).

Суфіксальні деривати:

***Kriveďь**: укр. *Криведь* (КС Дон. 2, 305), *Кривенда* (ОКІУМ), рос. *Кривенда* (ЖПТ) ~ блр. діал. *кывяндзя*, *кывянда* 'каліка, кривотілий' (Сцяцко 63).

***Krivьda**: укр. *Кривда* (РУС 215), рос. *Кривда* (Лет. ЖС 2000, № 9, 126), *Кривдин* (ЖПТ), ст.-блр. *Кывьда*, 1697 р. (ИЮМ XI, 126), блр. *Кривда* (ЖПТ), хорв. *Kriviđić* (Leksik 335), ст.-пол. Jan *Crziwda*, 1439 р. (SSNO II, 177), пол. *Krzywda* (SN V, 348), чеськ. *Křivda* (ЧП), словц. *Krivda* (TZ Bratislava 188) ~ **krivьda* (ЭССЯ 12, 175–177).

***Krivega** / ***Krivega** / ***Krivoga**: укр. *Кривега* (ЖПТ), ст.-рос. *Кривягино*, XVI ст. — відантропонімний ойконім на Новгородщині (НПК VI, 275), рос. *Кривогин* (ЖПТ).

***Krivajъ**: укр. *Кривай* (ЖПТ), хорв. (вторинне) *Krivajać* (Leksik 335), а також (похідне) *Krivajeвиći* — ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 244).

***Krivašъ**: рос. *Кривашев* (Новикова 434), (похідні) *Криваши* — ойконіми в колишніх Псковській і Петербурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 555), блр. *Кываши* (Бірыла 221), (похідне) *Криваши* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IV, 555), хорв. *Krivašić* (Leksik 335).

***Kriveša**, ***Krivešъ**: укр. *Кривешко* (ЖПТ) ~ укр. діал. *кривéша* 'той, хто має криві ноги' (Аркушин 2016: 251).

***Krivixa**: укр. *Кривиха* (Богдан 146), рос. *Кривихин* (ЖПТ).

***Krivoša**, ***Krivošъ**: укр. *Кривош* (РУС 216), *Кривоша* (Горпинич 335), блр. (похідне), *Кривошын* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 70), хорв. (вторинне) *Krivošić* (Leksik 336), пол. *Krzywosz* (SN V, 350), чеськ. *Krivoš* (ЧП), (похідне) *Křivošín* — ойконім (Profous II, 405), словц. *Krivoš* (TZ Bratislava 188).

***Krivuxa** / ***Krivuša**, ***Krivušъ**: укр. *Кривуш*, *Кривуша* (РУС 216), ст.-рос. Гришка *Кривушин*, 1685 р. (Парфенова 225), (похідне) *Кривушино*, 1551—54 pp. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 273), рос. *Кривушин*, *Криушин*, *Криушев*, *Криушов* (ЖПТ), а також *Кривушев*, *Кривуши* (2), *Кривушино* (2) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 565), ст.-блр. Василій *Кривуша*, 1633 р. (Тупиков 209), блр. *Кривуша* (Бірыла 222), хорв. *Krivuša* (Leksik 336), чеськ. *Krivuš* (ЧП), словц. *Krivuš* (TZ Bratislava 189) ~ укр. діал. *криву́ша* 'хто має криві ноги' (Аркушин 1, 252).

***Krivъša**: укр. *Кривша* (ОКІУМ), (вторинні) *Крившук* (Новикова 435), *Крившенко* (ЖПТ).

***Krivakъ** / ***Krivačъ**: укр. *Кривак* (СП 193), *Кривач* (Богдан 146), ст.-рос. Якушко Федоров сын *Криваков*, 1623 р. (Полякова 123), рос. *Кривак*, *Кривачев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Кривачи* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 555), болг. *Криваков* (Илчев 277), хорв. *Krivak* (Leksik 335), ст.-пол. Martini *Krzywak*, 1448 р. (SSNO III, 176), пол. *Krzywak*, *Krzywacz* (SN V, 348), чеськ. *Křiváček*, *Křivák* (ЧП), словц. *Krivák* (TZ Bratislava 188) ~ укр. діал. *кривáк* 'кривоного людина' (Шило 152), 'про людей, що хромають або мають кривий хребет' (Бевка 78), болг. діал. *кривáч* 'жменя; пригорща' (БЕР 3, 8) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 161—162: **krivakъ*).

***Krivikъ** / ***Krivičъ**: ст.-укр. Pawel *Kriwicz*, XVI ст. (Жерела III, 393), Матвей *Кривич*, 1667 р. (ПКХ 40), укр. *Кривик* (Богдан 146), *Кривич* (Новикова 434), *Кривичи* (2) — відантропонімні ойконіми у Львівській і Ровенській обл., ст.-рос. (похідне) *Кривичи*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК IV, 506), рос. *Кривич* (ЖПТ), ст.-блр. Лазарь *Кривичъ*, 1609 р. (Тупиков 600), блр. (похідні) *Кривічы* — ойконіми у Брестській, Вітебській, Гродненській, Мінській обл. (Рап. Бр. 70; Рап. Віц. 209; Рап. Гр. 127; Рап. Мін. 142), хорв. *Krivić* (Leksik 335), словн. *Krivic* (ZSSP 305), ст.-пол. *Krzywycz*, 1487 р. (SSNO III, 177), пол. *Krzywik* (SN V, 349),

слов'ян. *Kribicz, Krybicz*, 1371 р. — у німецьких джерелах (Schlimpert 70) ~ укр. діал. *кривіки* мн 'черевики' (ЕСУМ 3, 88 — «неясне»).

Найімовірніше, відантропонімного походження й давньоруський етнонім *кривичі* — східнослов'янське плем'я, що жило у верхів'ях Дніпра, Західної Двіни і Волги.

***Krivka**, ***Krivko**, ***Krivъkъ**: ст.-укр. Іванець *Кривко*, 1561 р. (ЛЗК 445), Steczko *Krivko*, XVI ст. (Жерела III, 309), укр. *Кривка*, *Кривко* (Редько 1, 539), *Кривко* — прізвисько [«кульгавий» (Чабаненко ПНН 1, 226)], ст.-рос. Мелешка *Кривкинъ*, 1682 р. (Тупиков 600), (похідне) *Кривкино*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 679), рос. *Кривкин*, *Кривко* (ЖПТ), блр. *Кривко* (ЖПТ), (похідне) *Крыўкі* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 211), хорв. *Krivek*, *Krivka* (Leksik 335, 336), пол. *Krzywka*, *Krzywko* (SN V, 349), чеськ. *Křivka* (ЧП) ~ укр. діал. *кривко* 'кривий' (ЕСУМ 3, 88) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 174: **krivъka*, **krivъkъ*).

***Krivica**: рос. *Кривицин* (ЖПТ), блр. *Крывіца* (Бірыла 222), пол. *Krzywica* (SN V, 348) ~ **krivica* (ЭССЯ 12, 162—163).

***Krivъcsъ**: ст.-укр. *кривець* фєдоровъ, 1385 р. (Розов 28), Роман *Кривецъ*, 1611 р. (АКЖ 213), укр. *Кривець* (Вол.), (j-ове похідне) *Кривче* — ойконім у Тернопільській обл., ст.-рос. Юдка *Кривець*, 1495 р. (Тупиков 207), Кондрашка *Кривцов*, 1682 р. (Полякова 123), (похідне) *Кривцово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 43), рос. *Кривцев*, *Кривцов* (ЖПТ), а також *Кривцево* (12), *Кривцова* (13), *Кривцово* (52), *Кривцы* (23) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 566—568), ст.-блр. Василь *Кривецъ*, 1668 р. (Бірыла 1966: 228), блр. *Кривецъ* (Бірыла 222), (похідні) *Крыўча* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 94), *Крыўцы* — у Вітебській, Гродненській, Могильовській обл. (Рап. Віц. 211; Рап. Гр. 119; Рап. Маг. 97), макед. *Кривецъ* (Речник ПКМ I, 696), (похідне) *Krivci* — ойконім (Im. m. 244), хорв. *Krivac* (Leksik 335), слвн. *Krivc*, *Krivec* (ZSSP 305), ст.-пол. *Krzywiecz*, 1487 р. (SSNO III, 177), пол. *Krzywiec* (SN V, 349), ст.-чеськ. *Crivecs*, XII ст. (Pleskalová 134), слвц. (вторинне) *Krivčik* (TZ Bratislava 188).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *кривець* 'крива людина' (Чабаненко Словник 2, 215), 'той, хто має криві ноги' (Аркушин 2016: 251) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 174—175).

***Krivahъ**, ***Krivahъ**: укр. *Криваль* (Новикова 434), ст.-рос. Іван Стефанов *Кривалов*, 1672 р. (ТКСГ 4, 57), рос. *Криваль* (КП Саратов. II), блр. *Крываль* (Бірыла 221), пол. *Krzywalicz* (SN V, 348).

***Krivель**: рос. *Кривель* (ЖПТ), блр. *Крывель* (Бірыла 222), *Крывялёва*, *Крывялі* — відантропонімні ойконіми у Вітебській і Мінській обл. (Рап. Віц. 210; Рап. Мін. 142), пол. *Krzywieł* (SN V, 349).

***Krivul'a**, ***Krivulь**: ст.-укр. Миско *Кривуля*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 111), укр. *Кривуля* (СП 193), *Криуля* (Глуховцева 1, 368), ст.-рос. Івашко *Кривуля*, 1495 р. (Тупиков 209), рос. *Кривуля*, *Криуля* (ЖПТ), *Криулин* (РУС 217), блр. (вторинні) *Крывулька* (Бірыла 222), *Кривулец* (СБГТ 244), (похідні) *Крывулічы* — назва поселення у Гродненській обл. (Рап. Гр. 127), *Крывуліна* — в Могильовській обл. (Рап. Маг. 97), болг. *Кривулев* (Илчев 278), (похідне) *Кривульов присад* — мікротопонім у Панагюрско (Займов Панагюрско 121), словц. *Krivulka* (TZ Bratislava 189) ~ укр. діал. *криву́ля* 'той, хто має криві ноги' (Аркушин 2016: 251) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 170–171: **krivuľ'a*, **krivulьb*).

***Krividlo**: ст.-укр. *криви́ло* 'помилкове вчення, омана' (Тимченко 1, 384).

***Krivань**, ***Krivань**: ст.-укр. Прокопъ *Криваневъ*, 1552 р. (Тупиков 600), Іко *Krivani*, 1682 р. (Чучка 304), укр. *Криван* (Новикова 434), *Кривань* (Богдан 146), рос. *Криванов* (ЖПТ), блр. *Криваны* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 555), болг. *Криванов* (Илчев 278), хорв. *Krivan*, *Krivanj* (Leksik 335), пол. *Krzywan*, *Krzywanek* (SN V, 348), чеськ. *Křivan* (ЧП), словц. *Kriváň* (TZ Bratislava 188), луж. *Kśiwan* (Wenzel II/1, 224).

***Krivень**: укр. *Кривень* (РУС 215), рос. *Кривень* (ЖПТ), блр. *Крывень* (Бірыла 222, 244), макед. (похідне) *Kriveni* — ойконім (Im. m. 245), пол. *Krzywień* (SN V, 349).

***Krivina**, ***Krivinь**: укр. *Кривина* (Вол.), ст.-рос. Ларка *Кривининъ*, 1649 р. (Тупиков 600), пол. *Krzywin* (SN V, 349), чеськ. *Křivinka* (ЧП) ~ ст.-укр. *кривина* 'кривизна' (Тимченко 1, 385) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 163).

***Krivonь**: пол. *Krzywoń* (SN V, 350), чеськ. *Křivoň* (ЧП).

***Krivunь**, ***Krivunь**: укр. *Кривун* (Новикова 435), *Кривунь* (Стеха 70), рос. *Кривунов* (Глуховцева 1, 366), пол. *Krzywin* (SN V, 351) ~ укр. діал. *криву́н* 'каліка або який має ваду ноги, спини тощо' (Вікторіна 185), 'той, хто має криві ноги' (Аркушин 2016: 251).

***Krivyn'a**, ***Krivynьjъ**: (вторинні) рос. *Кривнев* (ЖПТ), пол. *Krzywnia* (SN V, 349).

***Krivarь**: хорв. *Krivar* (Leksik 335).

***Krivasyъ**: рос. *Кривасов* (ЖПТ).

***Krivosoъ**, ***Krivosoъ**: пол. *Krzywos*, *Krzywoś* (SN V, 350).

**krivosъ*: ст.-укр. *кривость* 'кривизна', 1627 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 110) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 168–169).

**krivatъjъ*: укр. діал. *кривáтий* 'такий, що має криві ноги' (Аркушин 2016: 251).

***Krivęta**: блр. *Кривятичи* – відантропонімний ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN IV, 569).

***Krivota**: укр. (похідне) *Кривотин* – ойконім у Житомирській обл., ст.-рос. Васюк *Кривота*, 1535/6 рр. (ПKNЗ 1, 325) ~ **krivota* (ЭССЯ 12, 169).

***Krivizna**: пол. *Krzywizna* (SN V, 349) ~ **krivizna* (ЭССЯ 12, 164).

Композити:

***Krivobedгъ(jъ)**: укр. *Кривобедрий* (Богдан 146), ст.-рос. (похідне) *Кривобедрова*, 1562 р. – ойконім у колишньому Костромському пов. (Шумаков Сотниці₂ 17), рос. (вторинне) *Кривобедрук* (ЖПТ) ~ укр. *кривобѣдрий* 'криволюбий' (Грінченко 2, 304), діал. 'кривобокий' (СБук. Г 233).

***Krivobokъ(jъ)**: ст.-укр. Лє(в)ко *Кривобоки(у)*, 1609 р. (Ділова мова 130), Игна(т) *Кривобокъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 109), укр. *Кривобук*, 1732 р. (ПМП 1732: 37) < **Кривобок*, *Кривобок* – сучасне прізвище (СП 193), *Кривобокий* (Богдан 146), *Кривобокове* – відантропонімний ойконім у Дніпропетровській обл., рос. *Кривобок*, *Кривобоков* (ЖПТ), хорв. *Krivobok* (Leksik 336), пол. *Krzywobok* (SN V, 349). Стосовно мотивації див. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **krivobokъ(jъ)* (ЭССЯ 12, 165).

***Krivobordъ(jъ)**: укр. *Кривобород* (Редько 1, 539), *Кривобородий* (КС Черніг. 2, 126), ст.-рос. Семен *Кривобород*, 1604 р. (Веселовский 164), (похідне) *Кривобородово противъ Волочка*, XV ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 77), рос. *Кривобородов* (ЖПТ).

***Krivobrъuxъ(jъ)**: ст.-рос. Дейка *Кривобрюхов*, 1603/4 р. (АСЗ III, 335), Федоръ *Кривобрюхъ*, 1615 р. (Пясецкий 48), (похідне) *Кривобрюхов*, 1551–54 рр. – назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 292).

***Krivoсurъ(jъ)**: ст.-рос. Петр *Кривочуров*, 1565 р. (МИТА 34).

***Krivoje dervo**, ***Krivodervo**: ст.-рос. *Кривое Дерево*, 1623 р. (Раздорский 433), Сидорка Ивановъ с. *Кривое дерево*, 1625 р. (Зарайск 14), ст.-серб. *Криводрѣво*, 1293–1302 рр. (Monumenta 63).

***Krivodědъ**: укр. *Криводід* (КПУ Сум. 3, 62),

***Krivoděja**, ***Krivodějъ**: ст.-укр. *Криводе*, 1507 р. (ЛМ 1903: 578), ст.-рос. (похідне) *Криводѣино*, 1604 р. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев І, 296), рос. (похідне) *Криводеєво* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN IV, 560).

***Krivodŏbъ(жъ)**: ст.-укр. Мартин *Криводубов*, 1704 р. (ПОП 25), укр. *Криводуб* (КПУ Сум. 1, 144), блр. *Криводубов* (ЖПТ).

***Krivoglazъ(жъ)**: укр. *Кривоглаз* (Горпинич 77), рос. *Кривоглазов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *крівагладзий* 'косоокий' (Вікторіна 186).

***Krivoglēdъ(жъ)**: укр. *Кривогляд* (КПУ Хм. 8, 266) ~ **krivoglēdъ(жъ)* (ЕССЯ 12, 165).

***Krivaja gola**, ***Krivogolvъ(жъ)**: укр. *Кривоглавий* (PI ІФ 4, 292), ст.-рос. Івашко *Кривая Голова*, 1495/96 р. (ПКНЗ 2, 194), серб. *Krivoglav* (Miličević 436), (похідне) *Krivoglavci* — ойконім у Боснії (Im. m. 244), хорв. (вторинне) *Krivohlavek* (Leksik 336), словц. *Krivohlávek* (Bernát 91), ст.-пол. *Iohannes Crzyvogolvi*, 1458 р., *Stenczil Krzywiglow*, 1486 р. (SSNO III, 177, 178), чеськ. *Řivohlavý* (ЧП) ~ **krivogolvъ(жъ)* (ЕССЯ 12, 165–166).

***Krivogŏbъ(жъ)**: ст.-укр. Леско *Кривогуб*, 1704 р. (ПОП 57), укр. *Кривогуб* (ОКІУМ), (вторинне) *Кривогубець* — прізвисько (с. Острів'я Любомльськ. р-ну Вол.), рос. *Кривогуб* (ЖПТ) ~ блр. діал. *крьвагуб* 'людина зі скривленим ротом', 'каприза' (Юрчанка СНС 163), ст.-словц. *krivohuby* 'кривогубий' (HSSJ II, 139).

***Krivogŏzъ(жъ)**: ст.-укр. *Krzywohusz*, XVI ст. (Жерела III, 358), Грицко *Кривогуз*, 1704 р. (ПОП 64), укр. *Кривогуз* (ЖПТ), (похідне) *Кривогузов* — ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN IV, 560), ст.-рос. *Кривогузовъ*, 1608 р. (Харузин 412), рос. *Кривогузов* (ЖПТ) ~ **krivogŏzъ* (ЕССЯ 12, 166).

***Krivoxvostъ(жъ)**: укр. *Кривохвіст* (Редько 1, 540), рос. *Кривохвостов* (ЖПТ).

***Krivojědъ**: рос. (похідне) *Кривоѣдово* — назва поселення в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 477).

**krivoezykъ(жъ)*: рос. діал. *кривоязыкий* 'заїка' (Дуров 192).

***Krivъjъ конь**, ***Krivokonъ**: ст.-укр. МикиѠорко *Кривойконь*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 394), укр. *Кривокінь* (Вол.), *Кривоконь* (КПУ Харк. 3, 514), рос. *Кривоконь*, *Кривоконев* (ЖПТ).

***Krivokrasъ**: рос. *Кривокрасов* (Лет. ГС 2003, № 48, 33).

***Krivokŕdajъ**: укр. *Кривокардай* (КПУ Дн. 12/1, 193).

***Krivolajъ**: укр. *Криволай* (КПУ Зап. 15, 263), рос. (похідне) *Криволаев* — ойконім у Ростовській обл., чеськ. *Křivolaje* — відантропонімний ойконім (Profous II, 405).

***Krivolarъ(jъ)**: укр. *Криволап* (РУС 216), *Криволаб* (Чучка 304), ст.-рос. Воинъ Клеменовъ сынъ *Криволаповъ*, 1684 р. (Танков 53), рос. *Криволапов* (ЖПТ), (похідні) *Криволаповка*, *Криволапово* — ойконіми в колишній Тульській губ. (Vasmer RGN IV, 562), блр. *Крывалап* (Бірыла 221), *Криволапово* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 562).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *криволáбий* ‘критоногий’ (Шило 152), *криволáпа* ‘хто має криві ноги’ (Аркушин 1, 253).

***Krivolicъ(jъ)**: ст.-укр. Makarecz *Kriwoliczi*, XVI ст. (Жерела III, 319).

***Krivolъbъ(jъ)**: рос. *Криволоб* (КПУ Зап. 1, 355).

***Krivomazъ**: укр. *Кривомаз* (КПУ Київ. 7, 192), *Кривомазов* — відантропонімний ойконім у колишній Харківській губ. (Vasmer RGN IV, 562), рос. *Кривомаз* (Рязан. КП 572), *Кривомазов* (ЖПТ).

**krivotъlvъ(jъ)*: укр. *кривомъвий* ‘недорікуватий’ (Грінченко 2, 304). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Krivonogъ(jъ)**: укр. *Кривоніг* (Редько 1, 539), ст.-рос. *Кривоногъ*, 1495 р. (Тупиков 208), Никитка *Кривоногов*, 1690 р. (Полякова 123), (похідні) *Кривоногово*, XV ст. — ойконім, *Кривоноговъ Боръ*, XVI ст. — назва починка в історичній Новгородській землі (НПК I, 14; VI, 75), рос. *Кривоногов* (ЖПТ), (похідні) *Кривоногово*, XVIII ст. — назва пустища в колишньому Клинському пов. (Кусов II, 352), *Кривоногово* (4 фіксації) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 562), *Кривоногово* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 203), блр. (похідне) *Крываногава* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 127), слвн. *Krivonog* (ZSSP 305), чеськ. *Křivonožka* (ЧП) ~ ст.-укр. *кривоногій*, 1596 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 109), укр. діал. *кривоніг* ‘клишавий чоловік (хлопець)’ (Чабаненко Словник 2, 215), *кривоног* ‘хто має криві ноги’ (Аркушин 1, 253), *кривоногий* ‘який має криві або кульгаві ноги’ (Вікторіна 186) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 166).

***Krivonosъ(jъ)**: ст.-укр. Иванъ *Кривоносъ*, 1595 р. (УП 1, 538), Piotr *Krzywonosz*, XVI ст. (Жерела III, 358), *Кривоносъ*, 1648 р. (Тупиков 209), укр. *Кривоніс* (Богдан 146), (похідні) *Кривоносів*, *Кривоносове* — мікротопоніми на Сумщині (Череп. Мікротоп. 152), *Криво-*

носове — назва поселення у Дніпропетровській обл., ст.-рос. *Кривонось*, 1566 р. (Докучаев-Басков 27), Лука *Кривонос*, 1606 р. (Никольский I/2, ОСС), (похідні) *Кривоносово*, XV ст. — ойконім, *Кривоносово*, XVI ст. — назва починка в історичній Новгородській землі (НПК I, 847; V, 662), рос. *Кривонос* (ЖПТ), *Кривоносова*, *Кривоносово* (7 фіксацій) — ойконіми відантропонімного походження в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 562), блр. *Криванос* (Бірыла 221), (похідні) *Криваносы* — ойконіми у Вітебській і Мінській обл. (Рап. Віц. 209; Рап. Мін. 142), *Криваносы*, *Криваносаўцы* — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 127), болг. *Кривоносов* (Илчев 278), ст.-пол. *Krzywonos*, 1397 р. (SSNO III, 178), пол. *Krzywonos* (SN V, 349), (похідне) *Krzywonos* [1486 р. — *Crziwonoszu* — ойконім (NMP V, 418)] ~ ст.-укр. *кривоноси(й)*, 1642 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 109), укр. діал. *кріеуніс* ‘чоловік з кривим носом; негарний чоловік’ (Аркушин 2016: 254) та ін. [(ЭССЯ 12, 166–167: **krivonosъ(jь)*].

**krivoockъ(jь)*: ст.-укр. *кливоокій* ‘косокий’, 1627 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 109), укр. діал. *кривоокый* ‘косокий’ (Сабадош 153) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 167).

***Кrivoorstъ(jь)**: ст.-укр. Аньдрушко *Криворостъ*, 1649 р. (Реєстр 378).

***Кrivoofъ(jь)**: укр. *Кривоус* (ЖПТ), (похідне) *Кривоусова Долина* — ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN IV, 562), ст.-рос. (похідне) *Кривоусова*, 1580 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 465), рос. *Кривоусов* (ЖПТ), чеськ. *Křivousy* — відантропонімний ойконім (Profous II, 405).

***Кrivorafъ(jь)**: ст.-рос. Гришка Григорьевъ *Кривопаловъ*, 1615 р. (ПДТС III, 104), Якушка *Кривопаловъ*, 1672 р. (Тупиков 610), рос. *Кривопалов* (ЖПТ), блр. *Кривапалы* (Бірыла 221).

***Кrivoralfъ(jь)**: рос. *Кривопальцев* (ЖПТ).

**krivoplekъ(jь)*: укр. *кривоплечий*, діал. *кривоплечий* ‘кривоплечий’ (ЕСУМ 3, 88).

***Кrivoplēsъ(jь)**: ст.-укр. Васко *Кривоплясъ*, 1563 р. (Тупиков 209), укр. *Кривопляс* (КПУ Сум. 1, 145), рос. *Кривоплясов* (ЖПТ).

***Кrivopъrstъ(jь)**: ст.-рос. Матвей Васильевъ сынъ *Кривоперстъ*, 1626 р. (Пам. ЮН 142), Тимофей Гавриловъ с. *Кривоперстовъ*, 1694 р. (Тупиков 610), рос. *Кривоперстов*, 1716 р. (ПМД 157) ~ **krivopъrstъ(jь)* (ЭССЯ 12, 167).

***Кrivorebrъ(jь)**: укр. *Криворебренько* (ЖПТ).

***Krivorogъ(ѣ)**: укр. *Криворіг* (ОКІУМ), *Криворог* (РУС 216), ст.-рос. Григорій Васильевич Сорокоумов-Глебов *Криворог*, XV ст. (Веселовский 165), рос. *Криворогов* (ЖПТ), блр. *Криворог* (СБГТ 244) ~ укр. діал. *криворóгый* 'з кривими рогами' (Сабадош 153) та ін. Див. [(ЭССЯ 12, 167: **krivorogъ(ѣ)*].

***Krivorockъ(ѣ)**: ст.-укр. Мусъ(и) *Криворуки(и)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 110), укр. *Криворук* (ЖПТ), *Криворукий* (Він.), рос. *Криворуков* (ЖПТ), блр. *Криварукі* (Бірыла 221), пол. *Krzyworuka* (SN V, 350) ~ **krivorockъ(ѣ)* (ЭССЯ 12, 167–168).

***Krivorotъ(ѣ)**: ст.-укр. Семен *Криворот*, 1654 р. (Кравець, Мицик 30), укр. *Криворотой*, XVIII ст. (МК 166), *Криворот* (ЖПТ), ст.-рос. Исачко *Криворот*, 1598 р. (АФЗХ 1961: 225), (похідне) *Криворотово*, 1539/40 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 88), рос. *Криворотовъ*, 1728 р. (АЕП 29), *Криворот* (ЖПТ), блр. *Криварот*, *Кривароты* (Бірыла 221) ~ **krivorotъ(ѣ)* (ЭССЯ 12, 168).

***Krivosějъ**: пол. *Krzywosiej* (SN V, 350).

***Krivosodъ**: ст.-укр. Иванъ *Кривосуд*, 1649 р. (Реестр 334), ст.-пол. *Krzywosqd*, 1220 р. (SSNO III, 179), пол. *Krzywosqd* (SN V, 350), (похідні) *Krzywosqdów*, *Krzywosqdz* — ойконіми (NMP V, 418, 419), чеськ. *Křivosoudov* — відантропонімний ойконім (Profous II, 405), словц. (вторинне) *Krivosudská* ж. (TZ Nitra 30) ~ **krivosodъ* (ЭССЯ 12, 168).

***Krivaja ščeka**, ***Krivoščekъ(ѣ)**: ст.-укр. Лу(к)я(н) *Кривошочи(и)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 111), ст.-рос. Папыш *Кривая Шека*, 1495 р. (Веселовский 164), Васюк *Кривошек*, 1565/66 р. (ГРМ 369), Ивашко *Кривошокъ*, 1627 р. (Сторожев II, 18), рос. *Кривошекков* (ЖПТ), (похідні) *Кривошекково* — назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев Опыт 149), *Кривошекково*, *Кривошекино* — ойконіми в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 565), блр. *Кривашчокі* (Бірыла 222).

***Krivaja šja**, ***Krivošja**, ***Krivošъ(ѣ)**: ст.-укр. Иванъ *Кривоший*, 1582 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 111), *Krzywoszja*, 1615 р. (ОВ 151), Пилип *Кривоший*, 1650 р. (АЮЗР IV/3, 486), Оетка Матвѣевъ сынъ *Кривошея*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 374), укр. *Кривошия*, *Кривоший* (Редько 2, 540), *Кривошей* (Новикова 438), (похідні) *Кривоший*, *Кривошиївка* — ойконіми у Вінницькій і Луганській обл., ст.-рос. Дмитрей *Кривошея*, 1566 р. (Тупиков 209), Истома *Кривая шея*, 1583 р. (ЛКН

163), Степанко Козмин сын *Кривошея*, 1647 р. (Полякова 123), рос. *Кривашеев*, *Кривошеев* (ЖПТ), (похідні) *Кривошеино*, XVIII ст. — мікротопонім у колишньому Серпуховському пов. (Кусов II, 352), *Кривошеева*, *Кривошеевка*, *Кривошеи*, *Кривошеино* — ойконіми в колишніх Пензенській, Курській, В'ятській, Тульській губ. (Vasmer RGN IV, 562; Малицкий 683), блр. *Кривашэя*, *Кривашый* (Бірыла 222), болг. *Кривошиев* (Илчев 278), (похідні) *Кривошийковия геран* — мікротопонім у Горнооряховско (Ангелова-Атанасова 270), *Кривошийската маля* — в Поповско (Димитрова-Тодорова 448), макед. *Кривашица* (Речник ПКМ I, 696), серб. *Кривошија* — прізвисько (Тирић 310), хорв. *Krivošija* (Leksik 336), пол. *Krzywaszyja*, *Krzywoszej*, *Krzywoszyj*, *Krzywoszyja* (SN V, 348, 350), чеськ. *Krivošej* (ЧП) ~ **krivošja*, **krivošjbъ* (ЭССЯ 12, 169).

***Krivotulъ(жъ)**: рос. *Кривотулов* (ЖПТ), блр. *Кривотулова ж.* (м. Мінськ).

***Krivouхъ(жъ)**: рос. *Кривоухов* (ЖПТ).

***Krivouкъ(жъ)**: укр. (вторинне) *Кривоученко* (Богдан 146), рос. *Кривоуков* (Памяць Лоеўск. 238) ~ укр. діал. *у́кий* 'учений' (ГГ 192).

***Krivoustъ(жъ)**: ст.-укр. Болеславъ *Кривоустовъ*, 1621 р. (СУМ XVI—XVII ст. 15, 111), ст.-пол. *Crzywousti*, XIV ст. (SSNO III, 179), чеськ. *Křivoústý* — відантропонімний ойконім (Profous II, 405) ~ ст.-укр. *кривоу(с)ти(у)* *valgus*, 1642 р. (Славинецький 407), серб. діал. *крі́ви уста* 'про людину, яка говорить абищо' (Динић 361) і под. Див. **krivoustъ(жъ)* (ЭССЯ 12, 169—170).

***Krivovezъ(жъ)**: укр. *Кривов'яз* (Близнюк 173), *Кривов'яз* — прізвисько (ДАРО ф. Р-479, оп. 2, од. зб. 248, арк. 92 зв.), *Кривов'язий* (Льв.), *Кривов'язий* — прізвисько [«має скривлену шию» (Чабаненко ПНН 1, 226)], рос. *Кривовяз* (ЖПТ), *Кривовязов* (РУС 216) ~ укр. діал. *кривов'язий* 'кривоший' (Грінченко 2, 304).

***Krivovidъ(жъ)**: укр. *Кривовид* (КПУ Од. 1, 481).

***Krivovodъ**: укр. *Кривовод* (КПУ Од. 1, 725).

***Krivozobъ(жъ)**: укр. *Кривозуб* (РУС 216), ст.-рос. Маркушка Никонов сын *Кривозубов*, 1646 р. (ПКВ 56), рос. *Кривозубов* (ЖПТ), (похідне) *Кривозубов колодец* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 106), блр. *Кривазубаў* (Бірыла 221) ~ укр. діал. *кривозубий* 'який має поодинокі зуби, що вирости під кутом до інших зубів' (Сабадош 153) та ін. Див. [(ЭССЯ 12, 170: **krivozobъ(жъ)*].

Проаналізований матеріал свідчить, що компонент **kriv-* у складі композитів міг характеризувати аномальність будь-якої частини тіла, а не лише ніг і очей, як це спостерігаємо — в основному — у незв'язаному вигляді (Толстая 216; Якушкина 171–172).

Деривати з коренем **Mysl-*

Лексичну мікросистему з коренем **Mysl-* на сьогодні найповніше описано в (Железняк 157–179; передруковано в: Железняк 154–179). Мета цієї публікації — реконструювати на підставі вже відомого та нового фактичного матеріалу фрагмент праслов'янського антропонімного фонду.

Безафіксні псл. **Mysľ*, **Mysl'a* ?, **Mysľ* ? можна відновити на основі ст.-укр. *Mizla*, 1234 р. — особове ім'я (Чучка СОІ 243), Он-тонко *Мисел*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 374), укр. *Mislas*, 1720 р. (Чучка 384), *Мисла* (КПУ Зак. 1, 242), *Mišel* (Новикова 553), (похідні) *Мислів*, *Мислівка* — назви поселень в Івано-Франківській обл., *Мыслины* (варіант *Myślin*) — у Волинській обл. (Vasmer RGN VI, 28), ст.-рос. **Мысль*, яке реконструюють із синтагми *мысловѣ дѣтъ*, XV ст. новгородської берестяної грамоти № 136 (Подольская 227), *Мыслин*, XVII ст. (Виноградов 1890: 125), (похідне) *Мыслово*, 1588 р. — назва пустища в колишній Водській п'ятині (Баранов 146), рос. *Мысолов*, *Мыслин*, *Мышлев* (ЖПТ), (похідні) *Мыслы*, *Мыслино*, *Мышлино* — ойконіми в колишніх Пермській, Петербурзькій, Тверській губ. (Списки Перм. 486; Vasmer RGN VI, 28, 33), ст.-блр. (похідне) *Myslow*, XVI ст. — назва урочища (ПКПК 246), блр. (похідні) *Мысль Новая* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 958), *Мысли*, *Мыслива* — назви поселень у Мінській обл. (Рап. Мін. 183), *Мысли*, *Мыслёўка* — у Вітебській обл. (Рап. Віц. 269), *Мыслава* — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 167), *Мыслеўчына* — у Могильовській обл. (Рап. Маг. 122), *Мыслов Рог* — у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN VI, 28), болг. *Мислов* (Илчев 337), *Мислін* (Заимов 155), макед. *Мисло* (Станковска Речник 188), хорв. *Mišla*, *Mišlov* (Leksik 438), *Mislovo* — ойконім на теренах Боснії і Герцеговини (Im. m. 294), ст.-слвн. *Mis(s)ol(lo)*, 1308 р., *Misil*, 1317 р. (Merkù 2013: 234), *Musclus* (Kos 126 — з реконструкцією *Misl*), слвн. (похідне) *Mislinja* — топонім, який виводять із **Myslinъ* < **Mysľ* (Snoj

264), ст.-пол. *Miuslin*, 1166 р. (SSNO III, 592), пол. *Mysła*, *Mysto* (Rymut II, 129), *Mysłów*, *Mysłówka* — ойконіми (SG VI, 834, 836), чеськ. (відантропонімні деривати) *Myslín*, *Myslovice* — ойконіми (Profous III, 162, 164), словц. (похідні) *Mysľ a Vyšná*, *Mysľ a Nižná*, *Myslina*, *Myslava*, історично *Myslowka*, 1427 р. — топоніми (Stanislav II, 295, 305), луж. *Mysl* (1370 р. — *Musel*), *Mysla* (1679 р. — *Mißla*, 1681 р. — *Mußla*) (Wenzel II/2, 34). Пор. ще слов'ян. *Miszel*, 1353 р. *Missele*, *Mysele*, 1381 р. — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 91), *Musel*, 1238 р. — в альпійських слов'ян (Kronsteiner 208 — з реконструкцією *Myslb*), Symon *Moysle*, 1401 р., Hans *Moysel* — у старопрусьському антропоніміконі (Trautmann 61), *Мыслевка* — ойконім у колишній Каунаській губ. (Vasmer RGN VI, 27).

Стосовно апелятивного підгрунтя, то укладачі ЕССЯ реконструюють **mysla* ?, **mysľ a* ?, **myslb*, **myslb*. Серед цих парадигматичних варіантів найдавнішим визнано **myslb*, інші кваліфіковано як такі, що постали в результаті формальних перетворень; їхня давність проблематична. Див. (ЕССЯ 21, 47–48 — з оглядом етимологічних версій. З новішої літератури див. ще: Furlan 15; БЕР 4, 130–131; Boryś 344; Boryś 2011: 36–37).

Демінутиви:

**Myslikъ* / **Myslicъ*: укр. *Мислик* (Holutiak 278), ст.-блр. (похідне) *Myslykoweczizna*, XVI ст. — назва урочища в колишньому Клецькому пов. (ПКПК 515), блр. *Мыслик* (м. Мінськ), (похідні) *Мысликово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 196), *Мысличы* — ліммонім у Гомельській обл., словн. *Misliče* — топонім, який пов'язують з антропонімом **Myslikъ* (Merkù 2006: 132), хорв. *Mislić*, *Mišlić* (Leksik 437, 438), ст.-пол. *Misslic*, 1384 р., Sigismundo *Myszlik*, 1485 р. (SSNO III, 592), *Myslicz*, 1402 р. (Rymut II, 129), пол. *Myslicz*, *Myslik* (SN VI, 513), *Mysliki*, *Mysliczowice* — ойконіми (SG VI, 833), ст.-чеськ. *Mislik*, 1203 р. (Regesta I, 212), *Misslik*, 1239 р. (Pleskalová 134), *Myslik*, 1431 р. (Gebauer II, 424), чеськ. *Myslík* (ЧП), (похідне) *Myslice* — ойконім, мотивований антропонімом **Myslikъ* (Profous III, 162), словц. *Myslík* (TZ Bratislava 251), луж. *Myslik* [1359 р. — *Miselik* (Wenzel II/2, 34)], слов'ян. *Muyslicz*, 1336 р. (Trautmann 62). Пор. ще слов'ян. *Muceliz*, 1274 р. — топонім на території Маклембурга, який виводять із **myslitji* (Jeżowa II, 33).

**Mysľko*, **Mysľkъ* / **Mysľkъ*: ст.-рос. *Мыслокъ*, 1555 р. (Тупиков 262), ст.-блр. *Мыслокъ* Воитьковичъ, 1528 р. (ЛМ 1915: 127),

хорв. *Mišlek* (Leksik 438), ст.-пол. *Mislco*, 1379 р., *Mislek*, 1390 р. (SSNO III, 589), пол. *Myślek* (SN VI, 513), *Myślkow* — ойконім, ст.-чеськ. *Mizlek*, XIII ст. (Pleskalová 136), чеськ. *Myslkov*, *Myslkovice* — ойконіми (Profous III, 163), ст.-луж. **Myśl(k)* (AAO V, 59) ~ рос. діал. *мыселка* — зменш.-пестл. до *мысел* 'думка; розум' (СРНГ 19, 61).

**myslica*: рос. діал. *мыслица*: по *мыслицам* 'за вподобу' (СРНГ 19, 62).

***Мысльсь**: рос. *Мышлецов* (ЖПТ) ~ **mysльсь* (ЭССЯ 21, 50).

Праантропоніми з консонантом -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Мыслашъ**: пол. *Myślasz* (SN VI, 513).

***Мыслехъ** / ***Мыслеša**, ***Мыслеъ**: болг. *Мислеш* (Заимов 155), макед. (похідне) *Misleševo* — ойконім (Im. m. 294), історично — *Мислишево*, 1345 р. (Славева, Мошин 123), хорв. *Misleša* — особове ім'я (PI 330), ст.-пол. *Myssleszewsczu* (мн.), 1424 р. (SSNO III, 591), ст.-чеськ. *Mizleh*, 1055 р. (Regesta I, 51), ст.-луж. **Mysleš* (AAO V, 59).

***Мыслиša**, ***Мыслиъ**: хорв. *Misliša* — особове ім'я (PI 330), ст.-пол. *Mislisch*, 1391 р., *Misliš*, 1406 р. (SSNO III, 592), пол. *Myszlisz*, *Myślisz* (SN VI, 512, 513), *Myśliszewska huta* — ойконім (SG VI, 833).

***Мыслохъ** / ***Мыслоša**, ***Мыслоъ**: хорв. *Misloša* — особове ім'я (PI 330), ст.-пол. *Mizlos*, 1204 р. (SSNO III, 589), ст.-чеськ. *Mizloch*, 1160 р. (Regesta I, 134), (похідне) *Myzlochowich*, 1256 р. — топонім (Regesta II, 42).

Деривати з іншими приголосними в суфіксі:

***Мыслајь**, ***Мысл'ажъ** / ***Мыслѣъ**: ст.-укр. Paulus *Mysley*, 1449 р. (Чучка 384), укр. *Мислій* (Він.), рос. *Мысляев*, *Мышляев* (ЖПТ), (похідне) *Мыслево* — лімнонім, згаданий у печорських билинах (ПБ 196), блр. *Мыслейка* (Бірыла 290), слвн. *Mislaj*, *Mislej* (ZSSP 383), хорв. *Mislej* (Leksik 437), ст.-пол. *Misley*, XIV ст. (SSNO III, 591), пол. *Myślaj*, *Myślajek* (Rymut II, 129), *Myslajek* (SN VI, 509), ст.-чеськ. *Mizley*, 1088 р. (Regesta I, 81) ~ **myslѣъ* (ЭССЯ 21, 43), а також фактичний матеріал, поданий під гаслом **mysl'ajъ* (ЭССЯ 21, 43).

***Мыслакъ**, ***Мысл'акъ** / ***Съмысл'акъ**: рос. *Мишлаков* (Новикова 545), *Мышляков*, *Смышляков* (ЖПТ), блр. *Мышляков* (ЖПТ), ст.-пол. *Mislac*, 1136 р. (SSNO III, 589), пол. *Myślak*, *Myslak*, *Myślak*, 1668 р. (Rymut II, 129), *Myślakowice*, *Myślaków* — ойконіми (SG VI, 826, 834), луж. *Myslak*, зафіксоване під 1394 р. — *Miselac* (Wenzel II/2, 34).

***Мысл'укъ**: укр. *Миселюк* (Вол.), блр. (похідне) *Мыслюки* — назва поселення в колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN VI, 28).

***Myslanъ**, ***Myśl'anъ**: ст.-рос. Мишко *Мышланъ*, 1629 р. (Тупиков 262), рос. *Мишланов* (Новикова 545), болг. *Мислян* (Заимов 155), словц. *Mišľanová* ж. (TZ Bratislava 242).

***Myslena**, ***Myслень**, ***Мысльнь(ѣ)**: рос. *Мысленков*, блр. *Мышлѣн*, *Мышлѣн* (Бірыла 291), болг. *Мислен* (Заимов 155), серб. *Мишлен* (ПМКр. 47), хорв. *Mišljen* (Leksik 438), *Mislen* – особове ім'я (PI 330), (похідні) *Mišljenovac* (2), *Mišljenovići* – ойконіми на теренах Хорватії та Сербії (Im. m. 295), ст.-слвн. *Mislēna* (*Musclonna* – Kos 127), *Mišljenović* – сучасне прізвище (ZSSP 383), пол. *Myślenik* (SN VI, 513), *Myślenice*, *Myślniew* – ойконіми (SG VI, 828, 834), ст.-чеськ. *Mislna*, 1135 р., *Mislen*, *Mizlen*, 1185 р. (Regesta I, 100, 173), *Mislen*, 1201 р. (Pleskalová 136), ст.-луж. **Myślen* (AAO V, 59) ~ **myslena*, **myslenъ*, **mysльнь(ѣ)* (ЭССЯ 21, 43, 51).

***Myslina**: пол. *Myślina* (SN VI, 513) ~ **myslina* (ЭССЯ 21, 44).

***Myslon'a**, ***Myслонь**: південнослов'ян. *musclonna*, IX ст. (Piuk 126 – *Mysloŋa*, *Myslonъ*), ст.-пол. *Mislon*, 1265 р., *Misslon*, XIII ст., *Myszlon*, 1422 р. (SSNO III, 589; VII, 160).

***Myslatъ(ѣ)**: хорв. *Mislatović*, XVII ст. (Šimundić 1983: 216), слов'ян. *Muslatin*, варіант *Meislatein* – відантропонімний ойконім на території Пруссії (Gerullis 103).

***Myśleṭa**: д.-руськ. Домашька *Мыслятиниць*, XII–XIII ст. (Медынцева 153), укр. *Мислятин* – назва поселення у Хмельницькій обл. (АТПУ 792), *Мислятичі* – ойконім на Львівщині, рос. *Мыслятино* – ойконім у Тверській обл., історично – *Мышлятина* (Vasmer RGN VI, 33), ст.-блр. *Myślyathyn*, XVI ст. – назва урочища (ПКПК 235), слвн. *Misleṭa* (ZSSP 383), хорв. *Misleṭa* – особове ім'я (PI 330), *Misleṭići* – назва поселення поблизу Дубровника, ст.-пол. *Mislantae*, 1355 р. (SSNO III, 591), пол. (похідні) *Myślētin*, *Myślatyn*, *Myślatycze* – ойконіми (SG VI, 827, 832), ст.-чеськ. *Misleṭa*, 1107 р. (Regesta I, 85), *Mizlata*, XIII ст. (Pleskalová 136), чеськ. (похідні) *Myśletice*, *Myśletin* (2) – топоніми (Profous III, 161–162), слов'ян. *Mezlitiz*, 1243 р. – топонім (Lorentz 72 – як *Myślētitje*) – рефлексі нейотованого дієприкметника від дієслова **mysliti* (ЭССЯ 21, 44).

На основі укр. *Мисляченко* (Новикова 543) – патронім на -енко – можна відновити псл. ***Myśleṭъ(ѣ)** – дієприкметник на -et- із -j-розширенням.

**myslitzъ*: рос. діал. *мыслистый* ‘розумний’ (СРНГ 19, 62). Рефлексі у сфері антропонімії невідомі.

***Myslithь**: слов'ян. *Muyslith*, 1364 р. (Trautmann 62).

***Myslota**, ***Myslotь**: блр. (похідне) *Мыслоціна* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 122), чеськ. (похідне) *Myslotín* — топонім, слов'ян. *Moislót*, 1386 р. — у пруському антропоніміконі (Trautmann 61), **Mysłota*, яке відновлюють з ойконіма *Mizletitz*, 1297 р., варіант *Musilticz*, 1340 р., *Muselycz*, 1368 р. — на території Саксонії (HOS II, 35) ~ **myslota* (ЭССЯ 21, 47).

***Myslišče**: серб. *Мислищево*, 1345 р. — відантропонімний топонім (Славева, Мошин 123).

Ад'єктиви з суфіксами *-av-*, *-ev-*, *-iv-*, *-ov-*:

***Myslavь(йь)**: схв. *Mislav* (Maretić 124; висловлено припущення про можливість зв'язку з ***мысльславъ**), чеськ. *Myslav* (Svoboda 65), луж. *Myśław* [1381 р. — *Myselaw* (Wenzel II/2, 34)]. Пор. ще мікротопонім *Mitzlaffs Grund* на західному Помор'ї, в якому перший компонент реконструюють як *Myślav* (Rzetelska-Feleszko, Duma 277).

***Myslevь(йь)**: блр. (похідне) *Мыслевічы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 183), слвн. *Mišlevičević* (ZSSP 383), пол. *Myszlewicz*, *Misławisz* (SN VI, 512, 513), *Myślewicze* — ойконім (SG VI, 832).

***Myslivь(йь)**: укр. *Мисливий* (Вол.), рос. *Мысливый* (ЖПТ), блр. *Мысливы* (Бірыла 291), пол. *Myśliwy* (SN VI, 514). Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *мислівий* 'непрístupний, примхливий' (Вовчок 636) та ін., із **myslivь(йь)* (ЭССЯ 21, 46—47).

***Myslivьсь**: ст.-укр. *Мысливецъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 105), *Misliwicz*, 1615 р. (ОВ 129), укр. *Мисливець* (Льв.), ст.-блр. Павел *Мысливец*, 1541 р. (Бірыла 1966: 238), блр. *Мысливец* (Бірыла 290), (похідне) *Мысліўцы* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 269), рос. *Мысливец* — сучасне прізвище, пол. *Myśliwec* (SN VI, 513), (похідне) *Myśliwców* — назва поселення (SG VI, 833), чеськ. *Myslivec* (ЧП), слвц. *Myslivec* (TZ Nitra 39) ~ **myslivьсь* (ЭССЯ 21, 47). Див. ще (Siatkowski 75—88).

***Myslovь**: рос. *Мысловец* (ЖПТ), (похідне) *Мысловици* — назва населеного пункту в колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN VI, 28), слвн. *Mislovič* (ZSSP 383), хорв. *Mislović* (Leksik 437), слвц. *Mislovič*, *Myslovič* (TZ Bratislava 241, 251).

Укр. *Мислим* (Редько 1, 688), болг. *Мислим* (Заимов 155), *Мислима* (Илчев 337), макед. (похідне) *Мисимица* — назва поля, яку виводять із **Мислимица* < **Мислима* (*Нува*) < зниклого імені *Мислим* (Станковска 2001: 279), ст.-пол. *Mislim*, 1136 р. (SSNO III, 592),

а також (похідне) *Muceltmowe*, 1295 р. — ойконім полабських слов'ян (Jeżowa II, 10 — **myslimov-*), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок укр. *місли́мий* 'дотепний, розумний' (ЕСУМ 3, 466) і под., сягають псл. **Myslimъ*.

На основі пол. *Mysłomin* — [історично *Mysłomyn*, 1569 р. — ойконім (Kamińska 96 < **Mysłoma*)] можна відновити пасивний дієприкметник теперішнього часу **Mysloma*. Див. ще (Казлова II, 207).

Композити з компонентом *-mysl-* у постпозиції:

**Badomyslъ*: ст.-луж. **Badomysł*, яке реконструюють із ойконіма *Bademeusel* (ААО V, 17).

**Bezmyslъ*: макед. **Безмисл*. Відновлено зі зниклого ойконіма *Безмисла* на терені Албанії, відомого з XVI ст. (Станковска 1995: 557) ~ укр. діал. *безмі́сля* (ЕСУМ 3, 466).

**Bol'emyslъ*: ст.-пол. *Bolemizl*, 1265 р. (SSNO I, 210), ст.-чеськ. *Bolemislicz*, 1304 р. (Regesta II, 862), чеськ. *Bolemysl* (Svoboda 81). Стосовно словотвірної моделі пор. псл. **bol'emilъ*, **bol'eslavъ* та ін. (ЭССЯ 2, 186).

**Bolgomyslъ*: рос. *Благомыслов* (АКН 208), *Благомислов* (РІ Черк. 7, 15).

**Božemyslъ*: луж. (похідне) *Božemysle* — ойконім. Наводиться за (Rospond 49).

**Bodemyslъ*: пол. (похідне) *Będziemysł* — топонім, відомий з XV ст. (Nieskuła 109).

**Byzromyslъ*: слов'ян. *Борзомыслъ* (Морошкин 22) ~ схв. *брзѣмислен* 'хто швидко мислить; меткий' (Речник II, 159).

**Cětomyslъ*. Відновлено на матеріалі чеського іменника в (ЭССЯ 3, 190).

**Čamyslъ*: ст.-укр. (похідне) *Чамишевка*, 1640 р. — назва поселення в колишньому Білоцерківському старостві (ОДАЗ I, 262), укр. *Чамишель* — гідронім у бас. Дніпра (СГУ 601), блр. (похідне) *Чамушаль* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 177), який виводять із **Чамышль* (лабіалізація *-ы-* > *-у-* і розвиток неетимологічного *-е-* > *-а-* після шиплячого) (Казлова 1995: 149), ст.-чеськ. *Čěmysl* (Svoboda 81). Див. ще (ЭССЯ 4, 16).

**Čitomyslъ*: ст.-словц. *Čitomysl*, IX–X ст. (Majtán 176). Стосовно першого компонента пор. псл. **čitъ(jь)* (ЭССЯ 4, 124–125).

**Črbomyslъ*: блр. *Чарбамыслы* — назва населеного пункту у Вітебській обл. (Рап. Віц. 403). Архетип реконструйовано в (Козлова 125).

***Їьномыслъ**: ст.-блр. *Mirosław Czarnomysł*, 1662 р. (ABK III, 61), ст.-пол. (похідне) *de Czarnomils*, 1437 р., сучасне *Trzemeszenko* (Nieckula 110).

***Dal'emyslъ**: чеськ. *Dalemysl* (Svoboda 81). Щодо першого компонента в складі імен композитного типу пор. псл. **dal'evojъ*, **dal'ebořъ* та ін. (ЭССЯ 4, 185).

***Dobemyslъ**, ***Dobomyslъ**: *Добомыслъ*, 862 р. — князь полабських слов'ян бодричів (Павинский 56), варіант *Дабомысл*, 868 р. (Морошкин 67), (слов'ян.) *Tabomuizl*, 862 р. — антропонім у німецьких історичних хроніках (Schlimpert 40 — з реконструкцією (?) *Dobemysl*), (похідне) *Dobimuisle*, 1178 р. — ойконім у полабських слов'ян (Jeżowa II, 43 — **dobjemysly*).

***Dobromyslъ**: ст.-рос. **Добромыслъ*, XI ст. — у новгородській берестяній грамоті № 526 [Місц. відм. на *Добромыслъ* (Зализняк 612)], рос. *Добромыслов* (ЖПТ), ст.-серб. *Добромислић*, 1330 р. (Михайлович 323), *Добромисль*, XIII—XIV ст. (Monumenta 59), схв. *Dobromisao*, *Dobromisal*, XIII—XIV ст. — особові імена (ЭССЯ 5, 43), ст.-слвн. *Dabramusclo* (Kos 116 — з реконструкцією *Dobromisl*), (альпійськ.) *Dabramis*, 827 р., *Dabramuzli*, IX ст. (Kronsteiner 206 — з реконструкцією *Dobromyslъ*), (похідне) *Dobromiezzel*, 1248 р. — ойконім (Torkar 114), ст.-пол. *Dobromisl*, 1136 р. (SSNO I, 489), ст.-чеськ. *Dobromizl*, 1180—1182 pp. (Pleskalová 131) ~ чеськ. діал. *být v dobré mysli* = *dobře naladěn* (Zaoralík 203), ст.-слвц. *Dobromysl*, IX—X ст. (Majtán 176), слов'ян. *Dobermoyzle*, 1296 р. — у німецьких історичних джерелах (Schlimpert 41), *добромысль*, 1293—1302 pp. (ACh 395), *Добромысле*, *Добромыслы*, *Добромысль* — назви поселень у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 203, 297).

Про популярність і продуктивність цього собового імені свідчить його реалізація в ойконімії слов'ян. Пор., наприклад, укр. *Добромишль* — назва поселення в Тернопільській обл., *Добромысль* — у колишніх Гродненській, Мінській, Могильовській, Вітебській, Віленській губ., *Добромыш* — в Уфимській губ. (Vasmer RGN III, 40, 41), *Добромыш* — назва мису на західному березі озера Селігер (Василев 3, 61) < **Добромышль* унаслідок ослаблення артикуляції ауслауту після занепаду редукованого.

***Dobrosъmyslъ**: рос. *Добросмыслов* (Чернопятов 131), пол. *Dobrosmysłow* (SN II, 449).

***Domamyslъ** / ***Domomyslъ**: ст.-слвн. (альпійськ.) *Dometus*, 864 р. (Kronsteiner 206 — з реконструкцією *Domomyslъ*), чеськ.

Domamysl (Svoboda 81), *Domamyšle* — ойконім, відомий з 1454 р. (Profous I, 425).

***Domysl'ajъ**: ст.-рос. Микитка *Домышляев*, 1626 р. (Сенигов 186).

***Domyslъ**, ***Domyslъ**: ст.-укр. (похідні) *Домыслинъ*, 1523 р. — ойконім на Чернігівщині (ДМА I, 63), *Домыслинской бор*, 1618 р. — мікротопонім (КЗ 2, 14), ст.-рос. Гаврилка *Домыслинцов*, 1668 р. (ОАРПр. 508), хорв. *Domislović* (Leksik 136), пол. *Domysłowski* (SN II, 480). Пор. ще *Domizil*, IX ст., *Domis*, 1170 р. — антропоніми альпійських слов'ян (Kronsteiner 206 — з реконструкцією *Domyslъ*) ~ ст.-укр. *домыслъ* 'домисел, здогад' (СУМ XI—XVII ст. 5, 125—126), ст.-блр. *домыслъ* 'т. с.' (ГСБМ 8, 290) та ін.

***Dorgomyslъ**: укр. *Дорогомишль* — ойконім на Львівщині, відомий уже в 1497 р. (Худаш, Демчук 69), рос. *Дорогомышль* — гідронім у басейні Оки (Смолицкая 65), *Дорогомышка* — назва поселення в колишній Тульській губ. (Vasmer RGN III, 81) < **Дорогомышлька*, ст.-пол. *Drogomizl*, 1136 р. (SSNO I, 522), (похідне) *Dargumizle*, 1262 р., сучасне *Dargomyśl* — ойконім (Nieckula 110), ст.-чеськ. *Dragomyšl* (Gebauer I, 323), чеськ. *Drahomysl* (Svoboda 81), *Drahomyšl* — ойконім (Profous I, 452), слов'ян. *Dargemoyzle*, 1180—1195 р. (Jeżowa II, 63 — **dorgomyslъ*), (похідне) *Dargemezle*, 1186 р. — ойконім (Jeżowa II, 43 — **dorgomysly*), *Dargemoyzle de Clodram*, 1190—1195 pp. (Schlimpert 36).

***Dylgomyslъ**: чеськ. *Dlúhomysl* (Svoboda 81).

***Godimyslъ**, ***Godimyslъ**: ст.-слвн. *Godemus*, 864 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Godimyslъ*), чеськ. *Hoděmysl* (Svoboda 81).

***Gojъmyslъ**: ст.-рос. (похідне) *Гомыслъ*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 343), варіант *Гомысл*, 1551 р. (ПKNЗ 5, 222). Див. ще (Васильев АТН 328).

***Golomyslъ**: рос. *Голомислов* (ЖПТ), ст.-блр. (похідне) *Голомыслъ* (ОДАЗ II, 637), історично — *Голомыслъ*, 1552 р. — волость, пізніше маєток (ПР 11, 49), «волостку ... в Полоцком повѣтъ *Голомышскую*» (Сапунов, Друцкий-Любецкий 111).

***Gor'emyslъ**: чеськ. *Hořěmysl* (Svoboda 81). Стосовно словотвору пор. псл. **gor'eslavъ* (ЭССЯ 7, 41).

***Gostomyslъ**: д.-руськ. *Гостомыслъ*, пол. *Gostomyśl*, прибалт.-слов'ян. *Goztomizli*, *Gestimulus*, IX ст. — князь ободригів. Відновлено в (ЭССЯ 7, 67). Пор. ще: рос. *Гостомыслов* (Книги РФ X, 111), слов'ян. *Goztomizl*, 844 р. (Schlimpert 49).

***Xotimysľ**: д.-руськ. (похідне) *Хотомышь*, XIV ст., сучасне *Хотомыжск* — населений пункт у Курській обл., на правому березі Ворскли (Куза 193), пол. (похідне) *Chociemyśl* — ойконім (Nieskula 109), ст.-луж. **Chotěmysľ*, яке відновлюють з ойконіма *Chotiemuizles* (ААО V, 19) та ін. (ЕССЯ 8, 85).

**xudomyslivъjъ*: рос. діал. *худомысливый* 'недоброзичливий, злий' (Добровольский 968).

***Kakomysľ**: ст.-рос. Васюкь *Какамысловъ*, 1583 р. (ПKNЗ 1, 91). Стосовно першого компонента пор., наприклад, ст.-укр. Павло *Како*, 1649 р. (Реєстр 208).

***Krasomysľ**: чеськ. *Krasomysl* (Svoboda 81).

***Krasъnomysľ**: рос. (похідне) *Красномыльское*, історично — *Красномыское* — ойконім на Уралі (Матвеев 1985: 21).

***Krěpъkosъmysľ**: рос. *Крѣпкосмыслов* (ССПГ 62).

***Krěsomysľ**: ст.-чеськ. *Křesomysl* — особове ім'я (Gebauer II, 140). Відновлено в (ЕССЯ 12, 139).

***Kъrtomysľ**: укр. *Картамыш* (КПУ Киров. 1, 810) < **Картамышль*, (похідні) *Картамиш*, *Картамишеве*, *Картамишівка* — назви поселень у Харківській та Луганській обл., ст.-рос. Тиханъ *Ортомышевъ*, 1649 р. (ДД V, 98) < **Кортomyшеве*.

***Lixomysľ**: укр. *Лихомисля* — прізвище у Хмельницькій обл. Щодо словотвору пор. псл. **lixomilъ*, **lixomirъ* та ін. (ЕССЯ 15, 93).

***L'ubomysľ**: укр. *Любомисленко* (Зап.), (відантропонімі ойконіми) *Ljubomišle* — на терені Боснії (Im. m. 272), пол. *Lubomyśle*, відоме з 1400 р. (NMP VI, 215—216), чеськ. *Libomyšl*, найдавніша фіксація якого датована 1370 р. (Profous II, 598).

***L'udomysľ**: схв. *Łudemisal* (Maretić 121).

***L'utomysľ**: слвн. (похідне) *Tomišelj*, історично *Domischel*, 1397 р. — ойконім, який реконструюють як **L'utomysľ* і виводять із антропоніма **L'utomysľ* (Torkar 119), ст.-чеськ. *Litomyšl* (Gebauer II, 294), чеськ. *Litomyšl* — ойконім у Моравії (Profous II, 642). Див. також (ЕССЯ 15, 227).

***Lъbomysľ**: укр. *Лобомисленко* (КПУ Зап. 21, 238). Стосовно першого компонента пор. псл. **lъbotręsъ* (ЕССЯ 16, 224).

***Malomysľ**: ст.-луж. *Malemoyszell*, 1450/51 pp. (ААО V, 22 — з реконструкцією *Małomysľ*).

***Miromyslъ**: серб. *Miromisal* (< *Miramuscle*) (Maretić 124), ст.-слвн. *Miromisl* (*Miramuscle* – Kos 126).

***Mъnogosъmyslъ**: рос. *Многосмыслов* (ЖПТ). Стосовно першого компонента композита пор. псл. **тъnogovoja* (ЭССЯ 20, 232).

***Namyslъ**: пол. *Namysł, Namys* (SN VI, 541), (похідне) *Namysłów* – ойконім (SG VI, 894), чеськ. *Namyslov* (ЧП) ~ укр. діал. *на́мисел* ‘розум’ (ЕСУМ 3, 466) та ін. Див. (ЭССЯ 22, 196).

***Namysl’akъ**: пол. (похідне) *Namysłaki* – ойконім (SG VI, 894).

***Namyslikъ**: пол. *Namyslik* (SN VI, 541).

***Našemyslъ**: слвн. *Nasmus*, 864 р. (Kronsteiner 208 – з реконструкцією *Našemyslъ*).

***Nedamyslъ**: хорв. *Nedamustlo* (Šimundić 1982: 231).

***Nedomyslъ**: ст.-рос. (похідне) *Недомышль*, 1500 р. – топонім в історичній Новгородській землі (Сергий 18), *Недомышль*, *Недомошль*, XVII ст. – назви пустищ (ОПКН 12), ст.-пол. *Nidomislъ*, 1210 р. (SSNO IV, 38), пол. *Niedomysł* (SN VI, 593), чеськ. *Nedomysl* (Svoboda 101) ~ рос. діал. *недомы́сел* ‘недостатньо кмітливий’ (ПОС 21, 95) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 121).

***Nemyslъ**: ст.-укр. (похідне) *Немышлец*, 1639 р. – назва колодязя, укр. *Немиш* (Горпинич 314) < **Немишл*, (похідне) *Немишля* – назва яру, *Немышлец* – топонім (басейн Сіверського Дінця; СГУ 385), *Немышля*, 1782 р. – мікротопонім у колишньому Харківському пов. (ЭПХ 103), болг. *Немисл* (Заимов 167), ст.-серб. (похідне) **Немышль** – ойконім (Даничић II, 143), серб. *Nemysl* (Морошкин 137), пол. **Niemysł* [цит. за: (Borek 57)], ст.-чеськ. *Andree de Nemysle*, 1414 р. (Петріца 157), чеськ. *Nemysl* (Svoboda 81), *Nemysl, Nemyslovice* – ойконіми (Profous III, 203–204).

***Nemyslinъ**: рос. *Немыслин* (КП Сарат.₁₂).

***Nepomyslъ**: чеськ. *Nepomysl* (Svoboda 81), (похідне) *Nepomysl* – топонім (Profous III, 206).

***Nesъmyslъ**: ст.-рос. *Несмысловъ*, 1629 р. (Боровск 204), Федотка Осипов сын *Несмысл*, 1646 р. (ПКВ 29), блр. *Несмылова ж.* (м. Гомель) ~ **nesъmyslъ(jъ)* (ЭССЯ 25, 31).

***Nezamyslъ**: ст.-пол. *Nezamislъ*, 1136 р. (SSNO IV, 61), (похідне) *Niesamisele*, 1239 р., воно ж *Niezamisl*, 1392 р., сучасне *Zaniemysł* – ойконім у Познанському пов. (Rospond SE 446), чеськ. *Nezamysl* [< ойконіма *Nezamyslice* (Šrámek 100)].

***Ninomyslъ**: ст.-пол. *Ninomislъ*, 1136 р. (SSNO IV, 67), ст.-чеськ. *Ninomyzl*, XIII ст. (Pleskalová 137).

Стосовно першого компонента композита пор. д.-руськ. Семка *Нинославичь*, XII ст. (Рождественская 907), серб. *Нинославъ* — чоловіче ім'я (Даничић II, 166), ст.-пол. *Nynognevo*, 1327 р. (Морошкин 139), н.-луж. *Nino* (Мука III, 78) ~ псл. **ninъ* 'молодий' (ЕССЯ 25, 120).

***Obmyslъ**: ст.-слвн. *Omisl* [*Oimuscle* (Kos 129)], слвн. *Omišl* (ZSSP 412), хорв. *Omišl* (Leksik 468), (похідне) *Omišalj* — ойконім (Im. m. 315), ст.-пол. *Omisł*, 1400 р. (SSNO IV, 126), ст.-чеськ. *Omižl*, XIII ст. (Pleskalová 137), чеськ. *Omysl* (Svoboda 81) ~ **obmyslъ* (ЕССЯ 28, 103).

***Obmysl'ajъ**: рос. *Омышляев* (КП Тул.).

***Onomyslъ**: ст.-чеськ. (похідне) *Onomyšl* — ойконім, відомий під 1290 р. як *Wonomisle* (Profous III, 276). Стосовно першого компонента пор. слов'ян. *Онослава*, 850 р., *Онодрагъ*, 1036 р., *Оногостъ* (Морошкин 145), укр. *Онобочко* (Горпинич, Тимченко 203) та ін. ~ **onomyslъ* (ЕССЯ 32, 87).

***Orstimysla**: слов'ян. (альпійськ.) *Razetmuzzza*, 864 р. (Kronsteiner 209 — з реконструкцією *Rastimysla*).

***Orzmysl'ajъ**: рос. *Размышляев* (ЖПТ).

***Orzmysl'akъ**: пол. *Rozmysłak* (SN VIII, 163).

***Orzmyslъ**: укр. *Размыслович* (Рв.), ст.-рос. Андрей *Размыслов*, 1610 р. (Мюллер 20), Петр *Размысл*, 1673 р. (ОАПП 301), рос. *Размыслов* (КП Тул.), *Размыслов* (ЖПТ), *Ромыслов* (!) (НПЗ Псков 10, 300), (похідні) *Размыслово*, *Размыслово Костково* — назви поселень у колишніх Московській та Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VII, 513), ст.-блр. *Размыслъ* Мартинович Ширмачъ, 1562 р. (Грушевский 2, 142), Андрей *Размысловичъ*, 1601 р. (Тупиков 720), блр. *Размыслов* (м. Мінськ), *Размысел* (ЖПТ), (похідне) *Размыслава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 330), ст.-пол. *Rozmysl*, 1448 р. (SSNO IV, 500), пол. *Rozmysł*, *Rozmys* (SN VIII, 163), ст.-чеськ. (похідне) *Rozmysl* — ойконім, відомий з 1314 р. (Profous III, 599), ст.-луж. *Rozmysł* (ААО V, 28; НОS II, 294) ~ **orzmyslъ* (ЕССЯ 34, 66–67).

**ostromyslъ*: рос. діал. *остромѣсл* 'дотепна особа' (Даль 2, 707).

***Permysl'ajъ**: рос. *Перемышляев* (Новикова 632).

***Permyslenъ**: ст.-рос. Мотвеи *Перемышленниковъ*, 1636 р. (ПЮН 152).

***Permysliborъ**: ст.-пол. *Przemisliborius*, 1478 р. (SSNO IV, 371).

***Permysl'(jъ)**, ***Permyslъ**: (похідні) ст.-укр. *Малы(у) Перѣми(с)-лове(у)*, 1635 р. — назва поселення на Житомирщині (АЖГУ 214),

укр. *Перемислівці*, *Перемишляни* – ойконіми на Львівщині, рос. *Перемишлин*, *Перемишлев* (ЖПТ), *Перемысль* (СКТ 607), (похідне) *Перемыслов* – ойконім у колишній Оренбурзькій губ. (МИСО 3, 11), блр. (похідні) *Премыслы*, *Премысль*, *Пржемысль* – ойконіми у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 168, 325, 335), ст.-слвн. *Premisl* (*Primusl*) (Kos 130), (альпійськ.) *Premeuzlinus*, 1247 р. (як *Prěmysl* – Kronsteiner 209), *Premišlje* – ойконім у Боснії та Герцеговині (Im. m. 354), ст.-пол. *Premisl*, 1265 р. (SSNO IV, 369), ст.-чеськ. *Premysl*, 1185 р., *Przemisl*, 1201 р. (Петріца 61, 88), чеськ. *Prěmysl* (Svoboda 81), (похідні) *Břemyšle* – мікротопонім, який пов'язують з особовим іменем **Prěmysl* + -jь (SPIČ 5, 126), *Prěmyslení* – ойконім (Profous III, 467), ст.-слвц. *Premysl*, IX–X ст. (Majtán 178), полаб. *Premysl* (HOS II, 223; ААО V, 26).

***Ромыслъ**: укр. *Помис* (КПУ Полт. 10, 500) < **Помисл*, (похідне) *Помыслов* – гелонім на Житомирському Поліссі (Тутковский 70), рос. *Помыслов* (ЖПТ), ст.-пол. *Pomysl* (Malec 99), чеськ. *Spomysl* – топонім, який виводять із **z Pomyšle* (Profous IV, 148), н.-луж. *Pomysl* [у джерелах – *Pomissel*, *Pommisel*, *Pomsel* (Мукa III, 85; ААО V, 26)], а також *Pomusel*, 1275 р. – у старопрусському антропоніміконі (Trautmann 78) ~ ст.-укр. *помыслъ* ‘замисел, задум, намір’, 1441 р. (ССУМ II, 192), укр. діал. *пóмисл* ‘думка’, *помісел* ‘намір’ (Дуда 116, 208), рос. діал. *пóмыслъ*: *быть на пóмысли* ‘думати про що-небудь’ (СРНГ 29, 237), ст.-блр. *помыслъ* ‘думка, роздум’; ‘задум’ (ГСБМ 26, 303), блр. діал. *помуслиць* ‘подумати’ (ТС 4, 155), болг. *пòмисъл* (БЕР 4, 130) та ін.

**romyslivъjъ*: укр. діал. *помісливий* ‘підозрілий, недовірливий’ (Мовна 83). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Примыслъ**: ст.-блр. (похідне) *Примысль*, XVII ст. – назва урочища, згадана в актах Віленської Археографічної комісії (АВК XIII, 350), схв. *Primisal* (< *Primusl*) (Maretić 145), хорв. (похідне) *Primišlje* – топонім (Im. m. 357), ст.-чеськ. *Primuzle*, 1181 р., *Primizel*, 1182 р. (Петріца 49, 61), ст.-слвц. *Primysl*, IX–X ст. (Majtán 178). Пор. ще слов'ян. *Primizlaus*, 1182 р., *Primuzil*, 1233 р. (Schlimpert 106) ~ ст.-рос. *примысл* ‘вигадка, фантазія’ (Сл. РЯ XI–XVII вв. 19, 224), рос. діал. *пríмысел* ‘вигадка’ (СРНГ 31, 302), *примыслить* ‘народити поза шлюбом’ (ССГ 8, 55) та ін.

***Про́чымыслъ**: блр. (похідне) *Прачо́мышля* – назва поселення в Гомельській обл. (Рап. Гом. 139).

***Promysl'ajъ**: рос. *Промышляев* (КПУ Зап. 11/2, 214), слов'ян. *Промышляй*, 1528 р. (ЛМ 1915: 69).

***Promyslъ**: д.-руськ. *Промысл* — особове ім'я в новгородській грамоті № 20, датованій I пол. XII ст., ст.-рос. Микитка *Промыслъ*, 1463 р. (АСЭИ II, 375), рос. *Промыслов*, 1891 р. (ИУ III, 59), *Промыслов* (ЖПТ), блр. *Прамýслы*, *Прóмыслы* — відантропонімні назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 310, 311). Пор. ще ойконім *Промыслово* — в колишній Віленській губ. (Vasmer RGN VII, 403) ~ укр. діал. *про́мýсел*, *про́мысл* 'виробництво; промисловість' (Дуда 278), ст.-рос. *промыслити*, XII ст. (НГБ 45 — *промысли о томъ*), рос. *про́мысел*, *про́мысл*, блр. *про́мысел* з відповідниками в інших слов'янських мовах (ЕСУМ 4, 597).

***Pustomyslъ**: ст.-рос. Петрушка Иванович *Пустомыслов*, 1662 р. (ВМ 169).

***Radomysla ?**, ***Radomyslъ**: укр. (похідні) *Радомислівка* — ойконім у Харківській обл. (АТПУ 829), *Радомишль* — назви поселень у Волинській та Житомирській обл., ст.-слвн. *Radomisla* (?) [864 р. — *Razemuzza* (Kos 133)], серб. Богданъ *Радомысликъ*, 1320–1321 рр. (ОССП 102), *Радомисликъ*, XIV ст. (Monumenta 564), чеськ. *Radomyšl* — ойконім відантропонімного походження (Profoús III, 524), ст.-луж. *Radomysł* (ААО V, 28).

***Rъkomyslъ**: укр. *Рукомиш* — ойконім у Тернопільській обл., із **Рукомишль* (Худаш, Демчук 84). По-іншому див. (Чучка СОІ 310).

Стосовно першого компонента композита пор., наприклад, укр. *Рукодій* (КПУ Кіров. 8, 369), ст.-рос. Микифор *Рукосуев*, XVII ст. (ТК II, 678), (похідне) *Рукосуевская*, XVI ст. — ойконім у колишньому Пареславль-Залеському пов. (ПКМГ I/1, 818), рос. *Рукосуев* (Память 1, 77), *Руколеев* (КП Алтай 2, 345), слов'ян. *Рукославъ* (Пачич 88) та ін.

***Samomyslъ**: ст.-рос. (похідне) *Самомышслово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 246).

***Sebĕmyslъ** / ***Sobĕmyslъ**: макед. (похідне) *Себемишле*, 1568/69 рр. — ойконім (ТДок. VI/1, 25), ст.-слвн. *Sobemuscla* (Kos 135), серб. *Sobemisla* (< *Sobemuscla*) (Maretić 128), ст.-пол. *Zobemisl*, 1224 р. (SSNO V, 136), ст.-слвц. *Sebemysl* / *Sobemysl*, IX–X ст. (Majtán 178), слов'ян. *Szobemuzl*, 1214 р. (Schlimpert 129). Перший компонент композита — зворотний займенник **sebe* / **sobe* в Dat. sg. Стосовно його вжитку у складі композитів пор., наприклад, слов'ян. (аль-

пійськ.) *Zebedrach*, 864 р., *Zebemir*, 864 р., *Zebevoi*, 993 р. (Kronsteiner 212) і т. п.

***Sēmomyślь**: д.-руськ. *Земомысль*, XII–XIII ст. (ПСРЛ II, 14), ст.-слвн. *Zememisl* (*Semtemuscle* – Kos 149), ст.-пол. *Semimisl*, XIII ст. (SSNO V, 62), ст.-слвц. *Sememysl*, IX–X ст. (Majtán 178). Пор. ше слов'ян. *Sememizl*, 1040 р. (Schlimpert 124) ~ рос.-цслов'ян. *сѣмь* 'persona' (Фасмер III, 600 – стаття *семья*).

***Sētomyślь**: Реконструюють на основі топоніма *Zethmizel*, 1214 р. (Pirchegger 83).

***Skoromyślь**: укр. *Скоромисл* (Чучка COI 322).

***Solomyślь**: рос. (похідні) *Соломыслово*, *Соломышь* – ойконіми в колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 370).

***Staromyślь** (?): блр. (похідне) *Старомысль* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 336), варіант *Старо-Мысль* (Vasmer RGN VIII, 538).

**sujemyslь*: д.-руськ. *суемысль* 'про людину, схильну до несерйозних роздумів', XI ст. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 28, 275).

***Sdĕmyślь**: укр. (похідне) *Здомишель* – ойконім, відомий з поч. XV ст. (Шульгач 2001: 56), чеськ. *Sdĕmysl* (Svoboda 81), *Zdemyšl* – ойконім (Profous IV, 759–760), ст.-луж. *Sdĕmysł* (ААО V, 29).

***Sĕdorvomyślь**: рос. *Здравомыслов* (ЖПТ).

***Sĕdorvosъmyślь**: рос. *Здравосмыслов* (ЖПТ).

***Ŝmysl'ajь**: ст.-рос. *Шмышляй* Айгустовъ, 1627 р. (Тупиков 365), варіант *Смышляй* Августов, 1641 р. (ОАСУ 539), рос. *Смышляев* (ЖПТ), а також *Смышляев*, *Смышляевка* (2 фіксації), *Смышляи*, *Смышляйки* – назви поселень у різних регіонах Росії (Vasmer RGN VIII, 397) ~ рос. діал. *смышляй* 'грамотний' (СПГ 2, 361).

***Ŝmyslina**: блр. *Смысліна* (м. Мінськ).

***Ŝmysl'a**, ***Ŝmysl'jь**: укр. *Змисля* (БКПУ 743), *Змислий* (Редько 1, 688), (похідне) *Zmysłow* – назва фільварку в Галичині (Vasmer RGN III, 519), ст.-рос. Тимофей *Смыслов*, 1567 р. (ПСРЛ XXXI, 138), Івашка *Смыслов*, 1662 р. (ВМ 161), (відантропонімні похідні) *Смыслово*, XV ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК I, 610), *Смыслова*, XVI ст. – назва поселення в колишньому Орловському пов. (ПКМГ I/2, 1054), *Смыслова*, 1619 р. – назва пустища в колишньому Костромському пов. (АФЗХ 1961: 312), рос. *Смыслов* (ЖПТ), слвн. *Smisel*, *Šmisl* (ZSSP 561, 609), хорв. *Zmišlja* (Leksik 751), ст.-пол. *Szmiszl*, 1417 р. (SSNO V, 132), кашуб. *Zemitzłò*, 1046 р. (Лоренц

89), пол. *Smysło* (SN VIII, 538), ст.-чеськ. *Nicolaus Smysl*, 1456 р., чеськ. *Smysl* (ЧП), (похідне) *Smyslov* — ойконім (Profous IV, 121, 122). Пор. також ойконіми відантропонімного походження: рос. *Смысловка*, *Смыслово*, *Смысловская* — в колишніх Уфимській, Ярославській, Олонецькій губ., блр. *Смышель* — у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN VIII, 397).

Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-слов'ян. **сѣмыслъ** (БЕР 4, 130), ст.-укр. *смыслъ* 'мислення', 1462 р. (ССУМ II, 363), укр. діал. *змисл* 'зміст' (Дуда 147), рос. діал. *смысл* 'пам'ять' (СПГ 2, 360), ст.-блр. *смыслъ* 'розум, розважливість'; 'пам'ять; свідомість'; 'думка; задум'; 'почуття' (ГСБМ 32, 4–5), блр. діал. *смы́сціл*, -а 'сене' (Бялькевіч 413), *змы́слы* 'кмітливий, тямущий' (Чыгрын 1979: 34) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 322).

***Takomyslъ**: пол. (похідне) *Takomyśl*, у XVI ст. *Thakomyslye* — ойконім (SG XII, 146).

***Terbomyslъ**: ст.-пол. *Trebomisl*, 1282 р. (SSNO V, 479), чеськ. (похідне) *Třebomyslice* — топонім (Profous IV, 362).

***Těxomyslъ**: чеськ. (відантропонімне похідне) *Techomyśl* — ойконім (Profous IV, 319).

***Těšimyslъ**: ст.-пол. *Tessimilz*, 1136 р. (SSNO I, 376).

***Tixomyslъ**: (відантропонімне похідне) *Tihomišle* — ойконім на території Боснії та Герцеговини (Im. m. 434).

***Tuxomyslъ**: ст.-чеськ. (похідне) *Tuchomyśl*, 1334 р. — ойконім (Profous IV, 395), ст.-луж. **Tuchomysł* (AAO V, 31).

***Umyslъ**, ***Umysličъ**: (похідні) рос. *Умысличи* — ойконім у колишній Орловській губ., слов'ян. *Umysle* — назва поселення в колишній Каунаській губ. (Vasmer RGN IX, 291), *Старые Умысличи* — у Брянській обл. ~ ст.-укр. *умислъ* 'умисел, замисел, задум' (ССУМ II, 477), укр. *умисел*, діал. *умисл* (ЕСУМ 3, 466), ст.-рос. *умисел* 'замисел, намір', 1697 р. (Полякова СПП 6, 60), рос. діал. *умы́слить* 'здогадатися' (Сл. Оби 3, 200), ст.-блр. *умыслити* 'задумати; надумати', *умыслъ*, 1536 р. 'розум, інтелект' (ГСБМ 35, 17, 18), болг. *умисъл* (БЕР 4, 130) та ін.

***Unemyslъ**: ст.-пол. *Vnemisl*, *Vnemizl*, 1136 р. (SSNO V, 524).

***Velemyslъ**: серб. *Велемислић* (Михайловић 138), слвн. (похідне) *Mišlje*, історично *Elemischl* — ойконім, який виводять від особового імені **Velemyslъ* (Torkar 117), ст.-пол. (похідне) *Wielemysl* — ойконім (Nieckula 111), чеськ. *Velemysl* (Svoboda 81).

***Vęčemysłъ:** слов'ян. (альпійськ) *Vezemuisclen*, 1005–1007 pp. (Kronsteiner 153 – з реконструкцією **Vęčemysł*).

***Vitomysłъ:** ст.-слвн. *Vitamisl* (*Uuitamusclo* – Kos 145), південно-слов'ян. *uitamusclo*, IX ст. (Piuk 126), (похідні) *Tomišelj*, *Tomišlje* – ойконіми в Словенії, Боснії та Герцеговині (Im. m. 437) < **Vitomišelj*, **Vitomišlje*, ст.-пол. (похідне) *de Vitomisl*, 1250 p., сучасне *Witomysł* – ойконім (Nieckula 111), а також *Nowy Tomysł*, *Stary Tomysł* – назви поселень, які сусідять з топонімом *Witomysł*, ст.-слвц. *Vitomysl*, IX–X ст. (Majtán 180).

***Vojemysłъ:** серб. *Vojmislice* – ойконім (Im. m. 466), історично *Bojmislice*, 1455 p. (Јома 47), ст.-слвц. *Vojimysl*, IX–X ст. (Majtán 179).

***Voldomysłъ:** слвн. *Gladomés*, історично *Gladomouz*, 1220–1230 pp. – ойконім, який виводять із особового імені **Vladomysłъ* (Torgar 115).

***Vumysłъ:** укр. (похідне) *Вимислівка* – назва поселення в Тернопільській обл., блр. (похідне) *Вымыслово* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 333), пол. *Wumysłowski* (SN X, 364), (відантропонімні похідні) *Wumysłów*, *Wumysłowy*, *Wumysłowy* – ойконіми (SG XIV, 97–100), чеськ. *Vumysl* (Svoboda 81) ~ ст.-укр. *вымыселъ*, *вымыслъ* 'вигадка, вимисел' (СУМ XVI–XVII ст. 5, 219), укр. діал. *вымысел* 'вигадка' (Сірка 20), *вымысел* 'видумка' (Дуда 59), ст.-блр. *вымыселъ*, *вымыселъ*, *вымыслъ* 'видумка' (ГСБМ 5, 288) і т. п.

***Vumysłakъ, *Vumysł'akъ:** пол. *Wumysłak*, *Wumysłak* (SN X, 364).

***Všemysłъ:** ст.-слвн. *Seuemuscle* (Kos 138 – з реконструкцією *Svemisl*), ст.-пол. *Wschemisl*, 1431 p. (SSNO VI, 220), чеськ. (похідне) *Všemyslice* – топонім (Profous IV, 645–646), луж. *Wšomysl* [1501 p. – *Schomuſel* (Wenzel II/2, 168)], слов'ян. *Wissemusle*, *Wyssemoysel* – у старопрусьському антропоніміконі (Trautmann 78).

***Zamysłъ, *Zamysłъ:** укр. (похідне) *Замисловичі* – ойконім у Житомирській обл., історично *Замисловичи*, 1635 p. (АЖГУ 146), рос. *Замыслов*, *Замыслин*, *Замышлев* (ЖПТ), *Замышлин*, 1812 p. (ПОРА 379), (похідне) *Замыслово* – ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN III, 419), блр. *Замыслов* (м. Мінськ), пол. *Zamysł* (SN X, 424), (похідні) *Zamysłin*, *Zamysłów*, *Zamysłowo*, *Zamysłu* – ойконіми (SG XIV, 390), чеськ. (похідні) *Zamyslice*, *Zámyslov* (2), *Zámysl* – ойконіми (Profous IV, 730), ст.-луж. **Zamysl* (AAO V, 33) ~ ст.-укр. *замысль*, *замысльъ*, *замисль* 'замисел, задум' (СУМ XVI–XVII ст. 10, 109), укр. *замисл* 'задум', рос. *замысел* 'т. с.', ст.-блр. *замыслъ* 'намір' (ГСБМ 11, 39), болг. *замисъл* та ін.

***Zamysl'ajb**: рос. *Замышляев* (САМ 83).

***Zamysl'akb**: укр. *Замишляк* (Кіров.).

***Zblomysl**: блр. *Зламышле* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 59), історично — маєток *Złomysl* (SG XIV, 634), ст.-луж. **Złomysl*, яке відновлюють з ойконіма *Lomsil*, 1350 р., *Lomsel*, 1378 р. на території Саксонії (HOS I, 580) ~ ст.-слов'ян. *зломыслити* (БЕР 4, 126) та ін.

***Želimysl**: ст.-пол. *Silimisl*, XIII ст. (SSNO IV, 362). Стосовно першого компонента пор. укр. *Желибори* (*Želibory*) — ойконім у Галичині, блр. *Желибор* (2) — топоніми в колишній Мінській губ. (Vasmer RGN III, 275), слов'ян. *Желибор*, X ст. — князь полабських слов'ян бодричів (Павинский 86) і т. п.

***Žerimysl**: укр. (похідне) *Жеримишел* — гідронім у басейні Прип'яті в Житомирській обл. (СГУ 195).

***Žitomysl**: ст.-слвн. *Sitimuzil*, *Citamuscle*, 888 р. (Kos 150 — з реконструкцією **Žitomisl*), (похідні) *Житомислић* — ойконім у Сербії (Споменик III, 184), 1606 р. — *Житомислић* — як назва монастиря (ССЗН 6, 106), *Žitomislčić* — назва поселення на терені Боснії та Герцеговини (Im. m. 494), ст.-слвц. *Žitomysl*, IX–X ст. (Majtán 180).

Композити з компонентом *-mysl-* у препозиції:

***Myslibojb**: кашуб. *Mislibous*, 1275 р. (Лоренц 64).

***Myslibora**, ***Mysliborgb**: укр. *Мислибори* — ойконім у Хмельницькій обл., ст.-пол. *Mislibor*, 1212 р., *Mislibora*, 1409 р. (SSNO III, 591, 592), (відантропонімне похідне) *Myzlibri*, 1238 р. — ойконім (Лоренц 59), пол. *Myślibor* (SN VI, 513), ст.-чеськ. *Mizbor*, 1071 р., *Mizlibor*, 1143 р. (Regesta I, 58, 107), *Mizliborius*, 1244 р. (Pleskalová 136), чеськ. (похідні) *Myслиboř*, *Myслиbořice* — топоніми (ЭССЯ 21, 44), полаб. *Mizlebor*, 1269 р. (Jeżowa II, 62 — **mysliborb*).

Myslibudb** (Myslibodb**): ст.-луж. **Myslibud*, яке реконструюють із ойконіма **Meusehwitz* (ААО V, 22).

***Myslidarb**: ст.-пол. *Mislidario*, 1333 р. (SSNO III, 592).

***Myslidorgb**: (похідне) *Moyszledarsiz*, 1171 р. — топонім у полабських слов'ян Маклембурга (Jeżowa I, 46 — з реконструкцією **myslidoržitji*).

***Mysligodb**: болг. *Мислигѡд* (Займов 175), (похідне) *Мислегѡже* — ойконім (Займов БГИ 130).

***Mysligostb**, ***Mysligostb** / ***Myslogostb**, ***Myslogostb**: ст.-рос. *Мыслигостицкая губа*, 1687 р. (Токмаков 16), болг. *Мислигѡст* (Зай-

мов 175), (похідне) *Мислегошти* — ойконім, макед. **Мисле(у)гост* (Станковска 1995: 36–37), *Мислогост* (Станковска Речник 188), ст.-пол. **Myślógost*, збережене в ойконімі *Myślógoszcz* (Варшавський повіт) (Malec 98), слов'ян. Μεσολογγόστιον — топонім на території Греції, із **Myslegoščь* (Vasmer Die Slaven 185).

***Myслиmirь**: болг. *Мислимър* (Займов 155), ст.-хорв. Jacobo filis *Mislimiri*, 1182 р. (Šimundić 1982a: 136), ст.-пол. *Mislimirus*, 1265 р., *Mislimir*, 1442 р. (SSNO III, 592), полаб. **Myslimir* (AAO V, 22), слов'ян. *Myssilmyr*, 1399 р. — у старопрусьському антропоніміконі (Trautmann 61).

***Myслиславъ** / ***Myслиславъ**: хорв. *Misloslav* — особове ім'я (PI 330), луж. *Myślav*, 1381 р., ст.-пол. *Misław*, *Myśław*, чеськ. *Myslav* (Schlimpert 92).

***Myслибогъ**: укр. *Мислобіж* — ойконім у Волинській обл., *Мислобуж* — назва поля в с. Тур Ратнівського р-ну Волинської обл. (Сл. ММ 2, 87) < **Мислобож*, блр. *Мыслабаж* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 91).

***Myслиодѣдъ**: макед. *Мислодед* (Станковска Речник 188), (похідне) *Mislodežda* — ойконім (Im. m. 294).

***Myслиožитъ**: ст.-слівц. *Mysložit*, IX–X ст. (Majtán 177).

Деякі рефлекси і.-є. **mer-* у слов'янській антропонімії

1. Базові псл. ***Мърга**, ***Мърго**, ***Мъргъ** / ***Smърга**, ***Smърго**, ***Smъргъ** можна відновити з урахуванням різноманітної вокалізації голосного *ǝ* у бінарній сполучі «редукований + плавний», зокрема:

-ǝr- > -ar-: укр. *Марго* (РУС 260), *Магро* (Горпинич 322) < **Marǝgo* (метатеза), *Шмарг* (Зосимов 2, 564), рос. *Марго* (ЖПТ), пол. *Marga* (SN VI, 199), чеськ. *Marha* (Beneš 81), слов'ян. *Margis*, 1399 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 55), (похідне) *Мар-ги* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 118);

-ǝr- > -ǝp- > -ep-: укр. *Мерега* (КПУ Рв. 2, 473) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. Иван *Мерга*, 1445 р. (Веселовский 196), рос. *Мергин*, *Мерега* (ЖПТ);

-ǝr- > -ur- (-yr-) / -ir- (-ir-): укр. *Миргович* (Богдан 195), *Мірга* (Панцьо 112), *Шмурга* (Зосимов 2, 565), пол. *Myrga* (SN VI, 508), чеськ. *Šmírg* (ЧП);

-*or-* > -*or-* (-*or-*): укр. *Морго* (КПУ Полт. 7, 54), *Морг* — прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 288), *Шморга* (Зосимов 2, 565), ст.-рос. Гридя *Сморга*, 1495 р., Степан Матвеевич Филимонов *Морга*, 1542 р. (Веселовский 203, 293), рос. *Моргов* (КП Сарат.₂), *Сморга* (РДв. IV/1, 817), *Сморгов* (ЖПТ), *Моргово* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN V, 670), блр. *Морговіч*, *Сморга* (Бірыла 287, 384), *Сморгов* (м. Держинськ), (похідне) *Сморговка* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN VIII, 394), пол. *Morga*, *Morgo* (SN VI, 445, 446);

-*or-* > -*ur-* (-*ur-*): укр. *Мурґ*, *Мурґа* (Зосимов 2, 83), *Мурґо* (Київ.), ст.-рос. Стефан Федоров *Мургин*, 1635 р. (ТК I, 212), рос. *Мургин*, *Смургов* (ЖПТ), блр. *Мурґа*, *Смурґа* (Бірыла 289, 365), *Мурґо* (м. Мінськ), (похідне) *Шмурґы* — ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN X, 336), хорв. *Murgović* (Leksik 450), пол. *Murga* (SN VI, 491).

Пор. ще чеськ. *Mrha*, *Smrha*, *Šmrha* (ЧП) — форми з невокалізованим плавним.

Стосовно мотивації цих і подібних антропонімів пор., наприклад, укр. діал. *мұрга* ‘настирлива, уперта людина’, ‘невдячна людина’, ‘нечепура’ (ЕСУМ 3, 518), *мұрга* ‘грубіян’ (Дуда 98), *сморґ* ‘гриб зморшок справжній, *Morchella esculenta* Pers.’ (ЕСУМ 5, 327), *шмóрга* ‘смуга’ (ЕСУМ 6, 447), рос. діал. *мóрга* ‘відраза’ (СРГС 2, 290), *мы́рга* ‘підвищення, горб’ — форма з метатезою, із *мы́рга*, *мұрга*, *мурґа́* ‘воронкоподібна западина, провалля’ (СРНГ 18, 353) і т. п., віднесені до запозичень (Корсунова 31). Вони континують псл. **tǫrga*, **tǫrgъ* / **smǫrgъ*. В ЕССЯ (вип. 20) архетипи **tǫrga*, **tǫrgъ* відсутні.

Префіксальні похідні відапелятивного походження:

**šetǫrga*: укр. діал. *чимирґа* ‘сарана’ (Доброльожа 2003: 158). У сфері антропонімії деривати невідомі.

**Камьрга* / **Камьрґа*: рос. *Каморґин* (ЖПТ), *Камарґин* (КП Сарат.₁₁).

**Ромьрга*: рос. *Помарґін* (КПУ Він. 9, 45) ~ рос. діал. *пáморґа* ‘сніг із дощем’ (НОС 7, 93), *пáморґа* ‘мжичка’ (СРНГ 25, 184).

**Posmǫrga*, **Posmǫrgъ*: укр. *Пошморґ*, *Пошморґа*, *Пошмарґа* (НКП Дн. 78) ~ укр. діал. *пóшморґ* ‘смикання; подряпина; сліди полозів на дорозі’, *пóшморґа* ‘суканий ремінець’ (ЕСУМ 6, 447), *пóшморґа* прислівн. ‘сторчака, вниз головою’ (Крохмалюк 115).

***Sǫmъrga**: укр. *Сумарга* (СП 339) ~ рос. діал. *сумóрга* 'людина, яка заважає робити що-небудь; той, хто товчється в ногах' (Кедрин 407).

***Zamъrga**: рос. *Замургин* (ЖПТ).

**zasъmъrga*, **zasъmъrgъ*: укр. *зішморг*, блр. діал. *зішмарга*, *зісмарга* 'зашморг' (СБГ 2, 271).

Суфіксальні деривати:

похідні з -j- у суфіксі:

***Мъrgajъ** / ***Sъmъrgajъ**: укр. *Szmorhaj*, XVIII ст. (Фаріон 316), *Моргай*, *Сморгай* (Богдан 189, 280), *Шморгай* (ЖПТ), ст.-рос. Леонтий *Мыргаевский*, 1580 р. (Курдюмов V, 174), Малець Вавилинъ сынъ *Смаргаева*, 1604 р. (АЮБ III, 23), рос. *Моргаев*, *Маргаев* (ЖПТ), блр. *Моргаев* (ЖПТ), пол. *Margaj*, *Szmorhaj* (SN VI, 199; IX, 309) ~ укр. діал. *морга́й*, *мурга́й* 'око' (ЕСУМ 3, 512).

***Мъrgujъ**: ст.-укр. Васка *Маргуй*, 1666 р. (Лазаревский 24), ст.-рос. (похідне) *Моргуево*, 1441 р. — ойконім (АГР I, 5).

Похідні з -x- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Мъrgašъ**: рос. *Маргашев*, *Мургашев*, *Моргашев* (ЖПТ), *Моргаши* — назва населеного пункту в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN V, 669), блр. *Маргашка* (Бірыла 275), болг. (похідне) *Мургашево*, XVI ст. — ойконім (Григорович 179), серб. (похідне) *Мрга́шевици* — мікротопонім (Цицмил-Реметић 246), хорв. *Murgaš* (Leksik 449), словц. *Murgaš* (TZ Bratislava 250).

***Мъrgošъ**: словц. *Morgoš* (TZ Bratislava 246), *Murgoš* (TZ Trnava 246).

***Мъrguxa** / ***Мъrguša**, ***Мъrgušъ**: укр. *Маргуха*, 1745 р. (Лучицкий 55), *Маргушко* (УВБ 564), *Моргушенко* (ТДІ 159), *Моргуша* — прізвище (Чабаненко ПНН 2, 288), ст.-рос. *Мергуша* Ивановъ, XVI ст. (Псков 1, 58), рос. *Маргушин*, *Моргушин* (Новикова 520, 559), *Моргушев* (Рамієс 2, 136), (похідне) *Маргуши* — ойконім у Нижегородській обл., який виводять із мордовського першоджерела (Морохин 129), пол. *Margusz*, *Morgusz* (SN VI, 201, 446), словц. *Marguš* (TZ Bratislava 223) ~ укр. діал. *моргу́ха* 'блискавиця, зірниця'; 'зачіска' (ЕСУМ 3, 512), *мургу́ха* 'спокусниця' (Корзонюк 164), рос. діал. *моргу́ха* 'хто часто моргає' (Даль 2, 345) та ін., зібрані під гаслом **тъrguša* (ЭССЯ 20, 241).

На основі укр. *Моргач* (Зосимов 2, 73), рос. *Маргаков* (КПУ Дон. 12, 118), *Маргачев*, *Сморгачев* (ЖПТ), хорв. *Mrhak* (Leksik 446),

чеськ. *Mrhač, Šmárhak* (ЧП), словц. *Morháč, Murgač* (TZ Bratislava 246, 250) ~ укр. діал. *морґа́ч* 'той, хто часто моргає; залицяльник' (ЕСУМ 3, 512), рос. діал. *марґа́ч* 'паралізована особа' (Элиасов 197), *мырґа́чик* 'підвищення, горбик' (СРНГ 19, 58) та ін. (ЭССЯ 20, 237) можна реконструювати посл. ***Мѣргакъ, *Смѣргакъ / *Мѣргасъ, *Смѣргасъ**.

Укр. *Мургич* (Горпинич 121), хорв. *Mrgić, Murgić* (Leksik 447, 450), словн. *Murgić* (ZSSP 395) — потенційні рефлекси посл. ***Мѣргусъ < *Мѣргукъ**.

Похідні з *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Мѣргаль / *Смѣргаль**: укр. *Маргаль* (СП 226), *Мергаль* (Богдан 184), *Моргаль* (ЖПТ), рос. *Маргалева* (ЖПТ), *Шмаргалева* (Луг.), блр. *Маргалик* (Бірыла 275), пол. *Margal, Morgal* (SN VI, 199, 445), чеськ. *Mrhal* (ЧП), словц. *Marhálek* (TZ Bratislava 248) ~ укр. діал. *шмурґаль* 'млинець із тертої картоплі' (Шило 281), рос. діал. *мырґаль* 'різновид рибальської сітки' (СРГС 2, 307).

***Мѣрголъ, *Мѣрголь, *Мѣрголь / *Смѣрголь**: ст.-укр. Кость *Морголенко*, 1649 р. (Реєстр 262), укр. *Марголенко* (Новикова 520), *Марголь* (Вол.), рос. *Марголин* (РУС 260), *Мурголь* (РДВ. I/1, 284), блр. *Марголин* (ТС Мозырь 136), *Марголік* (Бірыла 275), *Морголь* (ЖПТ), хорв. *Mrgolc* (Leksik 447), пол. *Margol, Margoł, Mogoł, Morgol, Smargol* (SN VI, 200, 446; VIII, 517), чеськ. *Marhol* (Beneš 102) ~ укр. діал. *марґо́ла* 'нечепура, стара жінка' (ЕСУМ 3, 391).

***Мѣргул'а, *Мѣргуль, *Мѣргуль / *Смѣргула, *Смѣргуль**: укр. *Маргуленко* (Рамієць 2, 250), *Мергуль* (КПУ Полт. 1, 263), *Моргуля* (Панцьо 112), *Моргуль* (РУС 278), рос. *Моргулов* (КПУ Од. 1, 868), *Моргуль* (ЖПТ), хорв. *Murgul* (Leksik 450), словн. *Morgul* (ZSSP 389), пол. *Margul, Morgul* (SN VI, 201, 446), *Szmargul, Szmorgul* (SN VIII, 517; IX, 309), *Smarguła* (Bubak Słownik II, 154), чеськ. *Marhul* (Beneš 102), словц. *Marhul* (TZ Bratislava 223) ~ укр. діал. *морґу́ля* 'кокетка', *морґу́ля* 'гуля; жіноча зачіска' (ЕСУМ 3, 512), *морґу́лі* мн. 'гулі від укусу бджоли' (с. Пітушків Млинівськ. р-ну Рв.; ДАРО ф. Р-479, оп. 2, од. зб. 396, арк. 48 зв.), *мурґу́ля* 'та, що часто моргає' (Корзонюк 164), рос. діал. *мурґу́ля* 'гуля на лобу' (РГСО 84), блр. діал. *смарґу́ль* 'дуже скупа людина' (Шаталава 163), *смарґу́ля* 'соплива особа' (Сцяцко 113).

***Мѣргыль / *Мѣргыль**: словн. *Murgelj, Murgilj* (ZSSP 395), пол. *Margiel, Morgiel* (SN VI, 200, 446).

**smǫrgolb*: укр. діал. *шмѣргель* 'кульбаба, *Taraxacum* L.; жовтець, *Ranunculus* L.', *шморѣль* 'пиріг із гречаного борошна, смажений на олії' (ЕСУМ 6, 446, 448 – «неясне»), блр. діал. *смѣрглі* мн. 'соплі' (Сцяцко 114).

**smǫrganъ(jь)* (ЭССЯ 20, 238).

Укр. *Миргович* (Богдан 195), рос. *Марговцев* (РУС 260), *Морговцев* (Новикова 559), *Моржавинов* (РУС 279), *Маржавцев* (ЖПТ) – свідчення потенційності ад'єктивів **Мъргонъ(jь)* / **Мъгъзанъ(jь)* ~ **smǫgonъ(jь)* (ЭССЯ 20, 238).

Праантропоніми з консонантом -n- у суфіксі:

**Мърганъ* / **Smǫrganъ*: укр. *Морган* (Богдан 189), *Мурган* (КПУ Терн. 2, 455), *Сморган* (Новикова 775), рос. *Марганов* (Память 1, 117), *Морганов* (Рамієс 2, 128), (похідне) *Морганово* – назва поселення в колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 356), блр. (похідне) *Морганова* – назва поселення в колишній Мінській губ. (Vasmer RGN V, 669), хорв. *Mrgan*, *Murganić* (Leksik 447, 449), словн. *Margan*, *Morgan* (ZSSP 357, 389), пол. *Margan*, *Morgan*, *Murgan* (SN VI, 199, 445 491), чеськ. *Marhan* (Beneš 91) ~ укр. діал. *шмурган* 'спідниця' (Шило 281).

**šetmǫrganъ*: рос. діал. *шаморган* 'непутяща людина' (Опыт 262), *шамарган* 'т. с.' (Фасмер IV, 402 – «темне слово»).

**Мъргонъ*, **Мъргонъ* / **Smǫrgonъ*: укр. *Смаргон*, *Сморгон* (Новикова 772, 775), словн. *Smargan* (ZSSP 357), пол. *Margon*, *Margoń*, *Morgon*, *Morgoń* (SN VI, 200, 446).

**Мъргунъ*, **Мъргунъ* / **Smǫrgunъ*: ст.-укр. *Morgun Lewkowicz*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 274), *Morhun*, 1615 р. (ОВ 231), Ілько *Моргунъ*, 1649 р. (Реєстр 278), Василь *Шморгунъ*, Леско *Мургунов* зять, 1704 р. (ПОП 58, 93), укр. *Моргун*, *Сморгун*, *Шмаргун* (Новикова 559, 775, 958), *Шморгун* (РУС 481), *Шморгун* – прізвисько (Чаба-ненко ПНН 2, 479), (похідні) *Шморгунов* – ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN X, 336), *Шморгунова долина* – мікротопонім у Волинській обл. (Сл. ММ 2, 506), рос. *Моргун*, *Маргунов* (ЖПТ), *Смаргунов*, *Сморгунов* (Новикова 559, 772, 775), *Сморгунев*, *Шморгун*, *Шмаргунов* (ЖПТ), *Шмургун* (АУЛ 2, 1070), (похідні) *Маргуновская*, *Моргунова* – назви поселень у колишніх В'ятській і Пермській губ. (Vasmer RGN V, 404, 670), блр. *Маргун*, *Смаргун*, *Шмаргун* (Бірыла 275, 384, 478), *Смаргун* (м. Мінськ), (похідні) *Маргуновае остраво* – мікротопонім у Мінській обл. (МБ 151),

Шморгуны — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 336), пол. *Margun, Morgun, Morguiń, Szmorgun, Szmorhun* (SN VI, 201, 446; IX, 309), чеськ. *Marhoun* (Beneš 92), слов'ян. *Мургунь*, запозичене чувашами (Магницький 57) ~ укр. *моргу́н* 'той, хто часто моргає; залицяльник', діал. 'каганець', діал. *шморгу́н* 'хитрий хлопець' (ЕСУМ 3, 512; 6, 447), рос. діал. *мыргу́н* 'людина, в якій відсутній апетит' (НОС 5, 115) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 240).

Ст.-укр. Грицько *Шмургайло*, 1664 р. (РСП 232), укр. *Моргало* (Богдан 189), *Мургало* (КПУ Харк. 16, 514), *Шморгало* (КПУ Зап. 11/2, 464), рос. *Сморгалов, Шмаргалов* (ЖПТ), пол. *Margała, Murgala* (SN VI, 199, 491), *Smurgała, Szmyrgało, Szmyrgałło* (SN VIII, 538; IX, 312), словц. *Margala* (TZ Bratislava 222) — реальне підґрунтя для реконструкції псл. ***Мъргadlo** / ***Smъргadlo**. Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *му́ргало* 'хто кліпає очима' (ПОС 19, 63), *мы́ргалка* 'перебірлива в їжі людина' (Селигер 3, 320), блр. діал. *шму́ргалка* 'загострений дубець, на який настромлюється картоплина для кидання' (ТС 5, 332) ~ укр. діал. *мі́ргати* 'виляти (хвостом)' (ЕСУМ 3, 464), блр. діал. *мі́ргать* 'моргати' (Авілава 8).

Рос. *Маргамов* (ЖПТ) < **Маргомов* — континуант дієприкметника пасивного стану ***Мъргомъ**.

Похідні з консонантом -s- у суфіксі:

***Мъргасъ**, ***Мъргасъ**: укр. *Моргасюк* (Новикова 559), ст.-рос. Іванъ *Мергасъ*, XV ст. (Арсений 26), Іван Павлович *Мергасов*, 1571 р. (Веселовский 196), рос. *Маргасов, Мергасов, Моргасов* (ЖПТ), (похідне) *Маргасово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 355), історично — *Моргасово*, XVII ст. (ПКУ 9), пол. *Margas, Margas, Morgas, Morgas, Murgas* (SN VI, 199, 445, 491).

***Мъргосъ**, ***Мъргосъ**: пол. *Margos, Morgos, Morgoś* (SN VI, 200, 446) ~ рос. діал. *морго́с* 'про людину, яка ходить з прискоками' (СГРС 2, 291).

***Мъргусъ** / ***Smъргусъ**: укр. *Маргус* (РУС 260), *Моргус* (м. Костопіль Рв.), рос. *Моргусово* — ойконім відантропонімного походження в Московській обл., словн. *Šmrgus* (ZSSP 609).

Похідні з консонантом -t- у суфіксі:

***Мъргать(ь)**: рос. *Моргатов* (ЖПТ), пол. *Margat, Morgata* (SN VI, 199, 446) ~ рос. діал. *мыргáтый* 'гидливий' (НОС 5, 115).

**sm̋rgatęjъ*: укр. діал. *шморґатий* 'строкатий' (ЕСУМ 6, 447).

**М̋ьrgota*, **М̋ьrgoty*: пол. *Margot*, *Margota*, *Murgot*, *Myrgot* (SN VI, 200, 491, 508) ~ рос. діал. *морготá* 'хвороба чи звичка моргати' (Даль 2, 345), (похідне) *наморґотитъ* 'викликати в кого-небудь гидливе відчуття' (СРНГ 20, 40).

**М̋ьrgota*, **М̋ьrgoty* / **Sm̋ьrgoty*: укр. *Мергут* (КС Хм. 3, 338), *Моргутокъ*, 1732 р. (РЧП 131), ст.-рос. (похідне) *Мергутовский лѣсъ*, 1628 р. — мікротопонім у Рязанській землі (ПКРК 1/3, 808), рос. *Моргутин* (ЖПТ), *Мергутово* — ойконім у колишній Рязанській губ. (Добролюбов 320), блр. (похідне) *Марґуцішкі* — топонім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 154) < слов'ян. *Маргут*, освоєного литовським етносом, серб *Мргуда* (Пешикан 515) < **Мргута*, хорв. *Mrgudić* (Leksik 446), слвн. *Murgut*, *Smrgut*, *Šmrgut* (ZSSP 395, 562, 609), пол. *Margut*, *Morgut* (SN VI, 201, 446). Пор. ще слов'ян. *Маргунт* (Рамієс 2, 326) — форма з розщепленим носовим, *Моргучи* — топонім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN V, 670) < **М̋ьrgot-j-i*.

**М̋ьrgyta*: укр. *Марґита* (КПУ Ув. Дон. 13, 127).

**М̋ьrgytiць*: укр. *Марґитич* (ЖПТ)

На основі укр. *Марғузак* (РУС 279), рос. *Мургузов* (Лет. ЖС 2008, № 32, 222), *Морғузов* (ЖПТ), *Мерғузин* (МИКП II, 90), пол. *Marguz* (SN VI, 201) можна реконструювати псл. **М̋ьrguza*, **М̋ьrguзь*.

Праантропоніми-композиції:

**М̋ьrgouфъ*: укр. *Морґоуфъ*, 1765—1769 рр. (МПР 275), *Морґоуф* — сучасне прізвище (Пура СПР IV, 79).

**М̋ьrgoumъ*: рос. (похідне) *Мургаумская* — ойконім у колишній Симбірській губ. (Vasmer RGN VI, 8).

**М̋ьrgouфъ*: рос. (похідне) *Морґоуши* — ойконім у колишній Казанській губ. (Волости IV, 225).

**М̋ьrgoslęрь(ъ)*: ст.-рос. Андрѣйко *Мор̋гослѣноу*, 1495 р. (Тупиков 255) ~ **т̋ьrgoslęрь(ъ)* (ЭССЯ 20, 239).

**Sm̋ьrgonosъ*: укр. *Шморґоносик* — прізвище (Чабаненко ПНН 2, 479).

Корінь **М̋ьrg-* пов'язаний з **М̋ьrъž-*. Пор. його рефлексії у слов'янських антропоніміконах:

**М̋ьrъža*, **М̋ьrъзь* / **Sm̋ьrъža*, **Sm̋ьrъзь*: укр. *Морж* (Горпинич, Корнієнко 154), *Моржа* (Зосимов 2, 74), *Муржа* (Зосимов 2, 83), *Сморж* (Вол.), ст.-рос. Гриша Родионов *Морж*, 1599 р. (Мосин 255), Григорей *Моржъ*, 1616 р. (Шляпин 2, 207), (похідне) *Моржево*,

1651 р. — ойконім у колишньому Рязанському пов. (Курдюмов В, 211), рос. *Маржин* (Новикова 521), *Моржов*, *Моржин* (ЖПТ), *Сморжов* (Дяченко 265), (похідне) *Моржова Грива* — ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 557), блр. *Маржевич*, *Моржев* (ЖПТ), *Сморж* (Бірыла 384), *Моржово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 261), пол. *Marż*, *Smarż*, *Szmarż* (SN VI, 224; VIII, 518; IX, 305), чеськ. *Smarž*, *Smrż*, *Smrža* (ЧП), словц. *Smrž* (TZ Bratislava 323), луж. *Smorž* (Wenzel II/2, 101) ~ укр. діал. *сморж* 'гриб зморшок справжній, Gyromitra' (ЕСУМ 5, 527), рос. діал. *морж* 'нерівний камінь' (СРГК 3, 257), 'товстий ремінь' (СРНГ 18, 262), *моржі* мн. 'оборки' (Моисеєнко 68).

Афіксальні деривати:

***Намѣръѣ**: словн. *Namorž* (ZSSP 399).

***Мѣръѣхъ**: ст.-рос. Сенька Трофимовъ сьнѣ *Маржухинѣ*, 1646 р. (BCK 73), рос. *Маржухин* (КПУ Од. 1, 739).

***Мѣръѣжъ**: укр. *Миржаєвський* (СП 236).

***Мѣръѣжъ**: укр. *Маржиєвський*, рос. *Муржиев* (Новикова 521, 568).

***Мѣръѣжъ**: рос. *Моржуев* (РУС 279).

***Мѣръѣжъ**: укр. *Муржак* (КПУ Він. 5, 887), рос. *Моржаков* (РУС 279), *Маржаков* (ЖПТ), блр. (похідне) *Моржаки* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 80), пол. *Marżak*, *Morżak* (SN VI, 224, 452).

***Мѣръѣжъ** / ***Смѣръѣжъ**: укр. *Смуржик* (Вол.), блр. *Сморжык* (Бірыла 384), словн. *Maržikova* (ZSSP 362), пол. *Morżyk*, *Smarżyk* (SN VI, 452; VIII, 518), чеськ. *Smaržik* (ЧП).

***Мѣръѣжъ** / ***Смѣръѣжъ**: укр. *Смаржок* (РУС 390), *Сморжки* — назва населеного пункту в колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN VIII, 394), блр. *Смаржкоў* (Бірыла 384), словн. *Mržek* (ZSSP 393) ~ укр. діал. *сморжок* 'сморж, гелвелла їстівна' (ЕСУМ 5, 327), блр. діал. *сморжок* 'вузол' (ДСБр. 210).

***Мѣръѣжъ**: укр. *Моржець* (РУС 278), рос. *Маржец* (АУЛ 2, 593).

***Мѣръѣжъ** / ***Смѣръѣжъ**: укр. *Моржук* (ТДУ 77), *Сморжук* (Вол.).

***Мѣръѣжъ**: рос. *Моржалов* (КПУ Дн. 8, 599), пол. *Marżało*, *Morżało* (SN VI, 224, 452).

***Мѣръѣжъ**: укр. *Моржуль* (КПУ Зак. 1, 249).

***Мѣръѣжъ** / ***Смѣръѣжъ**: укр. *Маржан*, *Смаржанюк* (Горпинич, Тимченко 176, 256), (вторинне) *Муржановський* (Новикова 568), рос. *Моржанов*, *Маржанов* (ЖПТ), блр. *Муржаново* — назва посе-

лення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 8) ~ рос. діал. *моржа́н* 'висока трав'яниста рослина родини зонтичних з пустим трубчастим стеблом' (СВГ 5, 3), *маржа́нь* мн. 'різновид бус; т. с., що коралі' (СРГС 2, 259).

***Мѣгѣинъ**: ст.-рос. Ондрейко *Моргин*, 1458 р. (АСЭИ II, 400) — форма без ефекту першої палаталізації, рос. *Моржин* (ИСП 357), блр. *Муржиново* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 8).

***Мѣгѣникъ**: слвн. *Mržnik* (ZSSP 393).

***Мѣгѣитъ**: слов'ян. *Моржитъ* (Магницький 59).

**тѣгѣевъ*(*ѣ*): рос. діал. *моржѣвенький* 'невисокий, худий, немічний' (СРНГ 17, 372).

Праантропоніми-композиції:

***Мѣгѣєдѣ**: рос. *Моржеедов* (ИСП 357).

***Мѣгѣєвидѣ**(*ѣ*): рос. *Моржевилов* (ИСП 357).

2. ***Мѣгха**, ***Мѣгхо**, ***Мѣгхъ** / ***Смѣгха**, ***Смѣгхъ**: укр. *Мошин* — ойконім у Львівській обл., мотивований антропонімом *Морха* (чи *Морша*), ст.-рос. Івашко *Морхъ*, 1495 р. (Тупииков 257), (похідні) *Морхово*, XV ст. — назва поселення в Новгородській землі (НПК I, 421), *Тутышево*, *Морхово тожъ*, 1680 р. — назва пустища в колишньому Московському пов. (АГР II, 569), рос. *Мархов*, *Морхов*, *Мохров* (ЖПТ), (похідні) *Морхово* (2 фіксації) — ойконіми в колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 557), болг. *Мѣрхов* (Илчев 350), слвн. *Murch* (ZSSP 395), пол. *March*, *Marcha*, *Myrch*, *Myrcha*, *Myrcho* (SN VI, 188, 507, 508), *Smorcha*, *Smyrch* (SN VIII, 532, 538), чеськ. *Morch*, *Morcha* (ЧП).

Стосовно апелятивної опори пор., наприклад, укр. діал. *мѣхра* 'китиця біля хустки, скатертини і т. п.' (Аркушин 1, 321), *мѣрха* 'примхлива і недобра жінка' (Сабадош 173), рос. діал. *морх* 'потріпанний, зношений одяг' (СРНГ 18, 280), слвц. діал. *mrcha* 'зла людина' (Maříčová 107) та ін. (ЭССЯ 20, 241—242).

Пол. *Marchu*, *Myrchu* (SN VI, 508) — рефлексії псл. ***Мѣгхъ**(*ѣ*) ~ слвц. діал. *mrcha netos* 'важка хвороба' (Štefeková 88).

***Мѣгхаѣ**: ст.-укр. Onisko *Marchay*, XVI ст. (Жерела III, 209), Левько *Мархаєнко*, 1649 р. (Реєстр 466), укр. *Мархай* (Новикова 524), (похідне) *Мархайівка* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 139), рос. *Мархаев* (ЖПТ), пол. *Marchaj* (SN VI, 188).

***Мѣгхаць** / ***Мѣгхаць**: укр. *Мархач* (Новикова 524), рос. *Мархаков*, *Махраков* (ЖПТ), ст.-блр. Адамъ *Мархачъ*, 1589 р. (ABK VI,

40), блр. *Мархач* (Бобрык 233), *Махрачева* ж. (ЖПТ), (похідне) *Мархачова* – мікротопонім у Мінській обл. (МБ 152), пол. *Marchasz* (SN VI, 188) ~ рос. діал. *морхач* ‘людина у зношеному, рваному одязі, бурлака’ (СРГК 3, 260), блр. діал. *махрач* ‘шматок полотна з кінця-ми основи’ (СБГ 5, 48) < **мархач*.

***Мьгхукь**: пол. *Marchuk* (SN VI, 190).

***Мьгхаль** / ***Смьгхаль**: рос. *Сморхалев* (КПУ Дон. 4, 528), пол. *Marchal* (SN VI, 188) ~ блр. діал. *мархаль* ‘пуголовок’ (Рамановіч, Чабярук 127).

***Мьгхуль**: пол. *Marchul* (SN VI, 190).

**тѣрхлѣѣ* – первісно дієприкметник на -l- від **тѣрхнѣти* (останнє відновлено в: ЭССЯ 20, 241): укр. *морхлий* ‘зморшкуватий, зморщений’ (ЕСУМ 3, 518), блр. діал. *морхлы* ‘зморшкуватий’ (ТС 3, 92).

Мьгхъль: блр. *Мархель* (м. Мінськ), пол. *Marchlik* (SN VI, 189).

Пол. *Morchało* (SN VI, 442) – один із континуантів псл. ***Мьгхадло** відапелятивного походження. Щодо його мотивації пор., наприклад, укр. діал. *мірхати* ‘мервити, бгати, м’яти, сплутувати, змішувати’, пол. діал. *merchać, turchać* ‘копатися, розгрібати, ритися’ (ЕСУМ 3, 465), а також рос. діал. (похідне) *перешумархатъ* ‘учинити безлад; переплутати’ (ССГ 8, 65) < *пере-шу-мархатъ*.

***Мьгхальп**: ст.-укр. *Stanko Marchan*, XVI ст. (Жерела II, 267), укр. *Мирхан* (Літ. ГС 2009, № 23, 75), рос. *Мархан, Мурханов, Мухранов* (ЖПТ), ст.-блр. Дем’ян *Мархан*, 1589 р. (Бірыла 1966: 233), блр. *Марханов* (м. Мінськ), пол. *Morchan* (SN VI, 442).

***Мьгхольп**: укр. *Мархонь* (РІ Льв. 2, 586), пол. *Marchon* (SN VI, 189) ~ рос. діал. *мархоня* ‘повія’ (СРГК 2, 261), *морхоня* ‘людина у зношеному, рваному одязі, бурлака’ (СРГК 3, 260).

***Мьгхунь**: д.-руськ. *Морхиня* Іван Гаврилович, II пол. XIII ст. (Веселовский 204), ст.-рос. Іван Федорович *Морхиня*, 1392–1427 рр. (АСЭІ I, 591), Івашко Денисов *Морхинин*, 1636/37 р. (ПССГ 71), (похідні) *Морхинино* – ойконім у Кологривському пов. колишньої Костромської губ. (СНМК 4, 42), ст.-блр. *Морхиничи* – топонім, зафіксований у полоцьких грамотах (ПГ I, 140).

***Мьгхашь**: рос. *Мархашев* (ЖПТ).

***Мьгхатъ(ь)**: рос. *Морхат* (ЖПТ), блр. *Морхат* (м. Мінськ), пол. *Marchat, Morchat* (SN VI, 188, 442) ~ рос. діал. *морхат* ‘обшарпаний край одягу, дрантя’ (СРГК 3, 260), *мархатый* ‘зморщений,

безсилий' (ОСВГ 6, 21), *сморхáтый* 'розтріпаний, лахматий' (СРГ Пр. 4, 31) та ін. (Осипова 68), блр. діал. *мархáткі* тільки мн. 'зав'язь (на огірках)' (РСВ 2, 18).

***Мърхота**, ***Мърхотъ**: укр. *Морхотъ*, 1732 р. (РЧП 91), *Мархот-ко* — сучасне прізвище (РУС 262), рос. *Мархотин* (ЖПТ), ст.-блр. Прокопъ *Мархотка*, 1583 р. (Тупиков 244), блр. *Морхот* (ИС 4), пол. *Marchot* (SN VI, 189) ~ рос. діал. (похідні) *мархóтина* 'посміховисько' (СВГ 4, 71), *морхóтина* 'зношений, одяг, лахміття' (СРГК 3, 260).

***Мърхота**, ***Мърхотъ**: ст.-укр. *Мархута*, 1649 р. (Реєстр 399), рос. *Мархут*, *Махруткин* (ЖПТ), пол. *Marchut* (SN VI, 190), слвц. *Marchut* (TZ Trnava 128).

**търхавѣ*: рос. діал. *мархáвый* 'зморшкуватий' (СРГС 2, 261), слвц. діал. *mrchaví* 'неслухняний' (Štefeková 88) та ін. Див. (Осипова 68—69).

**търховатѣ*: рос. діал. *морховáтый* 'старий, рваний, зношений' (Элиасов 212) та ін. (ЭССЯ 20, 241).

***Мърху**, -**ѣ**: пол. *Marchwa* (SN VI, 190) ~ **търху*, -*ѣ* (ЭССЯ 20, 242).

Праантропоніми-композиції:

***Мърходѣ**: укр. *Марходей* (Вол.), пол. *Marchodej* (SN VI, 189).

***Мърхојѣ**: чеськ. (похідні) *Mrchojedy* (5) — ойконіми (Profous III, 145—146).

***Мърхоносъ**: укр. *Мархонос* (Новикова 524), *Марханос* (КПУ Київ. 4, 567), рос. *Марханос* (ЖПТ).

Корінь **Мърх*- пов'язаний із **Мърš*-, який реалізувався в:

***Мърša**, ***Мърše**, ***Мърšъ** / ***Смърšъ**: укр. *Марш* (СП 229), *Мирша* (Глуховцева 2, 59), ст.-рос. *Морша* Семенович Жерлицын, 1565 р. (Веселовский 204), рос. *Маршев*, *Морш* (ЖПТ), *Сморшов* (КПУ Харк. 1, 361), *Муришов* (КПУ Ник. 4, 378), болг. *Мършев* (Илчев 350), серб. (похідне) *Мршин до* — мікротопонім (Цицмил-Реметић 246), хорв. *Mrša*, *Mrše*, *Mršo* (Leksik 447), слвн. *Marš* (ZSSP 360), пол. *Smorsz* (SN VIII, 532), чеськ. *Maršo* (ЧП), луж. *Morš*, *Morša* (Wenzel II/2, 29).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *мѣрша* 'здохла тварина, падлю' (СБук. Г 287), *мѣрша* 'гниль усередині дерева, загнивання стрижня; ліс із такою хворобою' (Никончук 67), слвц. діал. *mrša* 'кволий, недужий (частіше про коня)' (SSN II, 208).

***Намѣръшъ**: хорв. *Namorš* (Leksik 455), слвн. *Namorš* (ZSSP 399).

***Обмѣръшъ**: рос. *Обморошев* (САМ 165).

Суфіксальні деривати:

***Мѣръшеба**: укр. *Маршуба* (Новикова 525).

***Мѣръшага**: рос. *Маршагин* (ИС 91).

***Мѣръшеѣ**: рос. *Маршеев* (ЖПТ).

***Мѣръшакъ**: укр. *Маршак* (Панцьо 111), ст.-рос. *Моршаков*, XVI ст. (Веселовский 204), рос. *Моршаков* (ЖПТ), *Мишак* — персонаж печорських билин (ПБ 27), слвн. *Mršak*, *Muršak* (ZSSP 395).

***Мѣръшкъ**: рос. *Моршок* — прізвисько (Ванюшечкин 232), слвн. *Maršek*, *Mršek*, *Muršek* (ZSSP 392, 395, 360), слвц. *Mršková* ж. (TZ Trnava 137).

***Мѣръшкъ** / ***Мѣръшісь**: серб. *Мршић* (Пешикан 503), хорв. *Mršić* (Leksik 447), слвн. *Maršik*, *Maršič*, *Moršič*, *Mršič*, *Muršič* (ZSSP 360, 389, 392, 395), чеськ. *Maršík* (ЧП), слвц. *Maršík* (TZ Bratislava 222), луж. *Moršik* (Wenzel II/2, 29).

***Мѣръшукъ**: укр. *Маршук* (КПУ Він. 1, 860), *Мишук* (Горпинич, Тимченко 183), *Моршук* (КПУ Луг. 12, 398), рос. *Маршуков* (ЖПТ), (похідне) *Маршуково* — назва поселення в колишній Тульській губ. (Малицкий 171).

***Комѣръшукъ**: слов'ян. *Комаршук* (Pamięć 2, 293).

***Мѣръшъсь**: слвн. *Mršec*, *Muršec* (ZSSP 395).

***Мѣръшалъ**: укр. *Моршаленко* (КПУ Сум. 13, 487).

***Мѣръшелъ**: слвн. *Mršol* (ZSSP 392), пол. *Murszel* (SN VI, 492).

***Мѣръшул'а**, ***Мѣръшуль**: укр. *Маршуль* (РУС 262), хорв. *Mršulja* (Leksik 447), слвн. *Mršulja* (ZSSP 392).

Укр. *Мушило* / *Murszyło* (Красовський 111) — рефлекс псл. ***Мѣръшідло**.

***Мѣръшапъ**: рос. *Маршан* (ЖПТ), *Моршанов* (КПУ Харк. 16, 182), хорв. *Mršan* (Leksik 447), чеськ. *Maršán* (ЧП).

***Мѣръшінъ**: ст.-рос. Тимошка *Мишин*, 1563 р. (ПКОП 161), Дружинка *Моршин*, 1623 р. (Полякова 149), рос. *Маршин* (КПУ Ник. 4, 56), *Мархин* (ЖПТ), *Махрин* (Лет. ГС 2009, № 45, 55) — форма з метатезою -рх- > -хр-, блр. *Маршин* (СБГТ 276).

**mršina*. Реконструйовано в (Осипова 69).

***Мѣръшупъ**: рос. *Маршунов* (ЖПТ).

***Мѣръшна**, ***Мѣръшнь**: укр. *Моршина* (КПУ Полт. 7, 322), рос. *Моршнев* (ЖПТ), (похідне) *Моршнево* — ойконім у Курській обл., хорв. *Mršnik* (Leksik 447).

***Мѣрѣавъ**(**јѣ**): укр. *Маршав* (Новикова 525), *Миришавка* (РУС 273), *Моришавка* (КС Дн. 1, 304), ст.-рос. Сазон *Моришавин*, 1608 р. (Веселовский 204), рос. *Маршавцев* (КП Саратов.), *Миришавка* (ЖПТ), *Моришавин* (ТСД 1, 670) ~ укр. *міршавий* 'непривабливий, жалюгідний, слабосилий', діал. *мершавий* 'миршавий' (Глуховцева 126), *моришав* 'дуже худа, вимучена, змарніла людина' (Вікторіна 211), блр. діал. *муришавы* 'гнилий' (Шаталава 106) та ін. (ЕСУМ 3, 465; Осипова 69).

***Мѣрѣевъ**(**јѣ**): укр. *Маршовка* (СП 229), *Миришевий* (Глуховцева 2, 59), рос. *Маршев* (ИПЧ 4, 222).

***Мѣрѣитъ**: ст.-блр. Андрей *Моршитъ*, XVI ст. (ABK V, 359).

4. ***Мѣрка**, ***Мѣрко**, ***Мѣркъ** / ***Смѣрка**, ***Смѣрко**, ***Смѣркъ**: ст.-укр. *Смарко*, 1565 р. (Тупиков 363), укр. *Морка* (Зосимов 2, 75), *Шмарко* (Горпинич, Тимченко 311), *Шмирко* (Богдан 267), *Шмырки* — ойконім у колишній Волинській губ. (Vasmer RGN X, 336), рос. *Мурков* (СП 242), *Моркин* (КПУ Луг. 9, 430), *Мыркин* (Ряз. КП 1, 228), *Смуркин*, *Смурков*, *Шмарков*, *Шмыркин*, *Шмырков* (ЖПТ), *Сморково* — назва населеного пункту в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VI, 394), блр. (похідні) *Морково* (2), *Сморки* — ойконіми в колишніх Вітебській і Мінській губ. (Vasmer RGN VI, 675; VIII, 394), болг. *Мърков*, *Мръков* (Илчев 346, 350), макед. *Мрков* (Речник ПКМ II, 132), хорв. *Smrk* (Leksik 601), слвн. *Morko*, *Murk*, *Murko*, *Smrk* (ZSSP 389, 395, 563), пол. *Mork*, *Morka*, *Morko*, *Murk*, *Murko*, *Szmurka*, *Smarka*, *Smork*, *Smyrka*, *Szmurko*, *Szmyrka*, *Szmyrko* (SN VI, 492, 447; VIII, 517, 538; IX, 311, 312), луж. *Mork* (Wenzel II/2, 29) ~ укр. *шмарки* мн. 'шмарклі' (ЕСУМ 6, 444), діал. *мурка* 'замазура', *смарк* 'соплі' (ЕСУМ 3, 518; 5, 316), рос. діал. *мырка* 'обличчя людини' (СРНГ 19, 58).

***Мамѣрка**: рос. (похідне) *Мамыркино* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN V, 392).

***Сѣмѣрка**: рос. *Шумаркин* (Никонов 1984: 145) < **Сумаркин* ~ рос. діал. *шумаркаты* 'голосно говорити, бесідувати', 'бурчати, виражати невдоволення' (Даль 4, 649).

Укр. *Морква* (Н КП Хм. 2, 469), *Морква* — прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 289), рос. *Морквино* — відантропонімний ойконім у колишній Курській губ. (Vasmer RGN V, 675), блр. *Марковка* (Бірыла 276), хорв. *Mrkva* (Leksik 446), пол. *Morkwa* (SN VI, 447), чеськ. *Mrkva* (ЧП), слвц. *Mrkva* (TZ Bratislava 248) — континуанти псл. ***Мѣркъ**, -**ѣве**. Стосовно апелятивних відповідників див. (ЭССЯ 20, 247–248).

***Мъркѣница**: слов. *Mrkvica* (TZ Bratislava 248) ~ **mrkǫnica* (ЭССЯ 20, 245–246).

**mrkǫdъ*?: укр. діал. *моркѹд* 'страх, переполох' (Бевка 89).

***Мъркоша**, ***Мъркошъ**: ст.-укр. Васил *Моркошка*, 1590 р. (АЖГУ 58), хорв. *Mrkoša* (Leksik 446).

***Мъркушъ**, ***Смъркушъ** / ***Мъркушъ**: укр. *Маркиш* (СП 227), рос. *Муркушев* (КПУ Ув. Дон. 2, 640), болг. *Мъркушев* (Илчев 350), словн. *Mrkuš* (ZSSP 392), пол. *Murkisz*, *Smarkusz* (SN VI, 492; VIII, 517) ~ рос. діал. *моркуша* 'хвора, кволла людина' (ТСГТО 4, 95).

***Мъркша**: словн. *Mrkša* (ZSSP 392).

***Мъркайъ** / ***Смъркайъ**: рос. *Муркаев* (КП Саратов.), *Шмаркаев* (РУС 481).

***Мъркаль** / ***Смъркаль**: макед. *Мркаль* (Речник ПКМ II, 132), серб. (похідне) *Мркалеви дѣли* — мікротопонім (Цицмил-Реметић 246), хорв. *Mrkalj* (Leksik 446), пол. *Morkal* (SN VI, 447), чеськ. *Mrkal*, *Smrkal* (ЧП) ~ серб. діал. *мркаль* 'баран з темною шерстю' (Петровић, Капустина 164).

***Мърколь** / ***Смърколь**, ***Смърколь**: словн. *Mrkolja*, *Smrkol*, *Smrkolj* (ZSSP 392, 562, 563).

***Смъркул'а**, ***Смъркуль**: рос. *Шмаркулин* (ЖПТ), хорв. *Smrkulj* (Leksik 601).

***Мъркы'а**, ***Мъркыль**: укр. (вторинні) *Маркляк* (ЖОУ 424), *Моркляк* (КПУ Він. 6, 152), словн. *Mrklin* (ZSSP 392).

Укр. *Меркало* (Богдан 184), *Миркало* (Новикова 543), *Муркало* (Зосимов 2, 83), *Шмаркал* (НКП Дн. 764), ст.-рос. (похідні) *Сморкалово*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (АГР I, 168), *Сморкалово раменьє*, 1693 р. — мікротопонім у колишній В'ятській губ. (Островская 35), рос. *Сморкалов* (Память 2, 110), *Шмаркалов* (РУС 481), *Сморкалова* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 394) — континуанти псл. ***Мърkadlo** / ***Смърkadlo** відапелятивного походження. Пор., наприклад, рос. діал. *сморка́ло* 'частина обличчя, ніс' (СРГК 6, 175) ~ рос. діал. *мы́рка́ть* 'пищати, верещати' (Старцева 20), *мы́рка́ться* 'метушитися' (Добровольский 423), *смы́рка́ть* 'тривожити, непокоїти кого-н.' (СРНГ 39, 58), *смы́рка́ть* 'молотити', 'сопіти' (СРГК 6, 181).

**smrkakъ*: укр. діал. *шмарка́к* 'соплі' (ЕСУМ 6, 444).

***Мъркась** / ***Смъркась**: укр. *Маркач* (Горпинич, Тимченко 176), рос. *Моркачев* (КПУ Київ. 8, 687), рос. (похідне) *Сморкачевка* —

ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN VIII, 394), блр. (похідне) *Смаркачоўка* — мікротопонім у Мінській обл. (МБ 224), пол. *Murkacz* (SN VI, 492) ~ укр. діал. *міркач* ‘буркотун’ (ЕСУМ 3, 464), *смаркач* ‘шмаркач; мала дитина, яка постійно зашмаркана; недосвідчена, але зарозуміла молода людина, яку не поважають’ (Пиртей 2001: 359–360), *смаркач* ‘шмаркач’, *сморкач*, *шмаркач* ‘некастрований баран’ (ЕСУМ 5, 316, 327) та ін., зібрані під гаслом **mr̥kaśь* (ЭССЯ 20, 242).

***Мьркапъ**: укр. *Маркан* (Зосимов 2, 27), *Моркан* (Глуховцева 2, 71), рос. *Марканов* (КП Саратов.), *Морканов* (Рамієць 2, 366), блр. *Моркан* (НПЗ Псков 10, 260).

***Мьркопъ**: серб. (похідне) *Мр̋коџин до* — мікротопонім (Цицмил-Реметић 246), хорв. *Mrkonja* (Leksik 446).

***Мьркупъ** / ***Смьркупъ**: укр. *Маркун* (СП 228), *Шморкун* (ЖПТ), ст.-рос. *Маркун*, 1499 р. (Веселовский 194), Васюкь *Сморкуновъ*, 1598 р. (Тупиков 753), рос. *Маркунов* (КПУ Сум. 14, 414), *Миркунов* (Горпинич, Тимченко 183), *Мыркуны* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VI, 25), словн. *Mrkun* (ZSSP 392), пол. *Morkun* (SN VI, 4447), слов'ян. (похідне) *Маркуны* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 227).

***Мьркупъ**: ст.-рос. *Моркиничи*, 1574 р. — ойконім відантропонімного походження в колишній Обонезькій п'ятині (ПКНЗ 2, 156).

***Мьркагъ**: макед. *Мркарова ж.* (Речник ПКМ II, 132).

***Мьркась**, ***Мьркось**, ***Мьркусь**: хорв. *Mrkosić*, *Mrkus* (Leksik 446), пол. *Morkas*, *Morkos*, *Murkos*, *Morkus* (SN VI, 447, 492), чеськ. *Mrkos*, *Mrkus* (ЧП).

***Мьркатъ(йъ)** / ***Смьркатъ(йъ)**: укр. *Шмаркаченко* (РУС 481), блр. *Маркатов* (м. Могильов), хорв. *Mrkat* (Leksik 446) ~ укр. діал. *смаркати* ‘молодий за віком і малий за зростом’ (Пиртей 2001: 359).

***Мьркота**, ***Мьркотъ**: укр. *Маркота* (РУС 261), *Моркот* (КПУ Він. 7, 561), ст.-рос. *Павель Моркотунъ*, 1672 р. (Тупиков 256), блр. *Маркотко* (м. Могильов), *Моркоты* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN V, 675), хорв. *Mrkota* (Leksik 446) ~ укр. діал. *маркота* ‘тривога, неспокій; поганий настрої’ (ЕСУМ 3, 398), чеськ. діал. *mrkota* ‘заїкувата людина’ (Svěrák 132) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 242–243, 244: **mr̥kota*, **mr̥kotъ*).

**sm̥rkota*: укр. *шмаркота* ‘шмарклі’ (ЕСУМ 6, 444).

**sm̥rkavъjъ*: укр. діал. (вторинне) *смарка́вка* 'нежить' (ЕСУМ 5, 316).

**Zam̥rkota*: укр. *Заморкота* (СП 150).

**Мьркѡта*, **Мьркѡтъ* / **Sm̥rkѡтъ*: укр. *Маркут*, 1753 р. (Пивовар 227), *Маркута* (КПУ Хм. 1, 285), (вторинне) *Смаркутська* (ТД Дрогобич 349), ст.-блр. Матей *Морькутовичъ*, 1528 р. (ЛМ 1915: 90), а також слов'ян. Ондрей *Моркут*, 1547 р. (ЛМ № 19, 103), *Маркута* (Рамієс 2, 544).

**tm̥rkotъnъjъ*: укр. діал. *маркѡтний* 'невдоволений, сумний' (УНК 1, 373) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 245).

**tm̥rkovъjъ*: укр. діал. *марковіна* 'криворослий низький сосновий ліс' (ЕСУМ 3, 398 — «неясне»).

Праантропоніми-композиції:

**Мьrkobokъ*: рос. *Маркобоков* (Глуховцева 2, 45).

**Мьrkobordъ(jъ)*: хорв. *Mrkobrada* (Leksik 446).

**Мьrkodѣjъ*: рос. *Моркадеев* (Рамієс 2, 451).

**Мьrkogatja*: хорв. *Mrkogača* (Leksik 446).

**Мьrkomyjъ*: рос. (похідне) *Мыркмоевская* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VI, 25).

**Sm̥rkoslovъ*: укр. *Сморкослов* (Горпинич, Бабій 113).

Корінь **Мьrk-* / пов'язаний із **Мьrč-* < **Мьrkj-*. Пор:

**Мьгса*, **Мьгсь* / **Sm̥гсь*: укр. *Марч* (Стехна 52), *Мурча* (КПУ Харк. 8, 357), *Мурча* (КПУ Зап. 2, 106), рос. (вторинні) *Марчев* (Новикова 528), хорв. *Mrčeviić* (Leksik 446), пол. *Marcz*, *Smarcz* (SN VI, 195; VIII, 517) ~ укр. діал. *мѡрча* 'непривітне обличчя' (ЕСУМ 3, 518). Пор., однак, прізвисько укр. *Марч* < *Марченко* (Чабаненко ПНН 2, 271).

**Комъгсь*: пол. *Komorz* (SN V, 101).

**Мьгсугъ*: (похідні) рос. *Марчуги* — ойконім відантропонімного походження в Московській обл., *Морчугова* — в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 412), *Марчугов* — гідронім у водозборі Оки (Смолицкая 157).

**Мьгсѣја*: хорв. *Mrčija* (Leksik 446).

**Мьгсакъ* / **Sm̥гсакъ*: укр. *Морчак* (Богдан 189), хорв. *Sm̥rčak*, *Šmrčak* (Leksik 601, 650), пол. *Myrczak* (SN VI, 508), чеськ. *Sm̥rčiak* (ЧП), словц. *Marčak* (TZ Bratislava 222).

**Мьгсікъ*, **Sm̥гсікъ* / **Мьгсіць*, **Sm̥гсіць*: укр. *Мурчик* (Горпинич, Тимченко 190), *Мурчик* (РУС 283), рос. *Мурчиков* (КП Тул.),

блр. *Морчык* (Бірыла 287), серб. *Мркић* (Пешикан 478), хорв. *Mrčić*, *Šmrčić* (Leksik 446, 650), слвн. *Morčič* (ZSSP 388), пол. *Myrczyk*, *Smarczyk*, *Smorczyk*, *Szmyrczyk* (SN VI, 508; VIII, 517; IX, 312), слвц. *Marčik* (TZ Bratislava 222).

***Мърѣѣкъ** / ***Смърѣѣка**, ***Смърѣѣко**, ***Смърѣѣкъ**: рос. *Сморчовъ*, 1702 р. (ПЗН 42), *Сморчков* — сучасне прізвище (РУС 392), хорв. *Smrček*, *Šmrček*, *Šmrčak* (Leksik 601, 650), пол. *Myrczek*, *Smarczek* (SN VI, 508; VIII, 517), чеськ. *Smrček*, *Smrčka* (ЧП), слвц. *Marček*, *Smrček* (TZ Bratislava 222, 323), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок рос. діал. *сморчѣк* ‘про низькорослу людину’ (Доп. 247).

***Мърѣїса**: хорв. *Mrčica* (Leksik 446).

***Мърѣукъ**: укр. *Морчук* (КПУ Зап. 5, 169).

***Мърѣadlo**: укр. *Морчаленко* (Горпинич, Тимченко 189) ~ **mrčati* (ЭССЯ 20, 234).

***Мърѣidlo** / ***Смърѣidlo**: рос. *Шморчилов* (КПУ Луг. 2, 456), пол. *Marczyłto*, *Marczyło* (SN VI, 196) < **Marczydło* < **marczydło* ~ укр. діал. *мърчити* ‘марнувати, марнотратити’ (ЕСУМ 3, 404).

**mrčēti*: укр. діал. *марчіти* ‘старіти, занепадати’ (ЕСУМ 3, 404). В ЭССЯ реконструкцію пропущено.

***Мърѣель** / ***Мърѣель**: хорв. *Mrčelić* (Leksik 446), пол. *Marczel*, *Marczoł*, *Marczoł* (SN VI, 195, 196).

***Мърѣанъ** / ***Смърѣанъ**: слвн. *Šmrčan* (ZSSP 618), пол. *Marczan* (SN VI, 195), слвц. *Marčan* (TZ Bratislava 222).

***Мърѣїнь** / ***Смърѣїна**: ст.-рос. Ерехъ *Муркинъ*, 1500 р. (Тупиков 655) — форма без ефекту першої палаталізації, чеськ. *Smrčina* (ЧП).

***Мърѣупъ**: слвн. *Mrčun* (ZSSP 392).

***Мърѣавъѣ**: хорв. *Mrčavić* (Leksik 446).

**zatrčrčivъjъ*: рос. діал. *замърчивый* ‘вередливий’ (СРНГ 10, 258).

Укр. *Сморчогуз*, 1769 р. (Архів ЗС 92) — один із рефлексів псл. ***Смърѣgozъ**.

5. ***Мърла**, ***Мърло**, ***Мърль**, ***Мърль** / ***Смърло**: укр. *Мирленко* (Глуховцева 2, 59) — патронім на -енко, ст.-рос. *Мурлово*, 1547 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Дмитровському пов. (АСБА I, 204), рос. *Марлев* (ЖПТ), *Марлов* (КП Твер.) — патроніми на -ев, -ов, (похідне) *Марлова* — ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN V, 420), блр. *Шмарловский* (ЖПТ), болг. *Мърлев*, *Мърлов* (Илчев 350), хорв. *Mrla* (Leksik 446), слвн. *Morl* (ZSSP 389), пол. *Murla*, *Myrła*, *Smurło*, *Szmurło* (SN VI, 492, 508; VIII, 536; IX, 311).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. *мурло* 'груба, невихована людина; відлюдько', діал. 'пика, морда, рило' (ЕСУМ 3, 538), рос. діал. *му́рлы* мн. 'колоди в зрубі, які служать опорою для кроков, даху' (СРГК 3, 272), блр. *мурло* 'здоровань, товстошочий' (Яўсееў 68) та ін., уведені до словникової статті **mura I* (ЭССЯ 20, 191).

Суфіксальні деривати:

**mrlyga*: рос. (похідне) *мурлы́житься* 'мучитися' (СВГ 5, 10), блр. діал. *мурлы́га* 'мордатий' (Цыхун 1993: 88).

**Mrļašь*, **Mrlyšь*: рос. *Мурлышов* (ЖПТ), хорв. *Mrļaš* (Leksik 447).

**Mrļajь*: рос. *Мурлаев* (ЖПТ).

**Mrļejь*: ст.-рос. (похідне) *Мерлеево*, 1678 р. — ойконім у колишньому Серпуховському пов. (Водарский Опыт 280) < **Морлеево*, рос. (похідне) *Марлеево* — назва поселення в Московській обл.

Деривати з консонантом -k- у суфіксі:

**Mrļakь*, **Mrly'akь* / **Mrļašь*: ст.-укр. Івашко *Морлакь*, 1666 р. (Лазаревский 53), *Морляк* (Новикова 560), рос. *Марляков* (Горпинич, Тимченко 176), *Мурлаков* (ЖПТ), *Мурляков* (КП Твер.), хорв. *Mrļjak* (Leksik 447), пол. *Morlak*, *Murlak*, *Myrlak* (SN VI, 447, 492, 508), чеськ. *Mrlák* (ЧП), словц. *Mrlák* (TZ Bratislava 248) ~ блр. діал. *мурлач* 'здоровань' (Яўсееў 68), схв. *му́рла̋к* 'неотеса, відлюдько' (цит. за: ЕСУМ 3, 538).

**Mrļikь*, **Smrļikь* / **Mrļičь*: укр. *Марлик* (Богдан 178), рос. *Морликов* (КПУ Харк. 14, 213), хорв. *Mrljić* (Leksik 447), пол. *Murlik*, *Smurlik*, *Szmurlik* (SN VI, 492; VIII, 536; IX, 311), чеськ. *Mrlík* (ЧП), словц. *Mrlík* (TZ Bratislava 248).

**Mrļukь*: укр. *Мурлук* (НКП Дн. 359).

**Mrlyka*, **Mrlyukь*: ст.-рос. (похідне) *Марлыкова*, 1626 р. — ойконім у Білозер'ї (Копанев 1951: 228), рос. *Мурлыков*, *Мурлыкин* (ЖПТ), (похідне) *Мурлыков омут* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 276).

**Mrly'anь*: укр. *Мурлян* (СП 242).

**Mrlyinь*: рос. *Мурлин* (ЖПТ).

**Mrļatь(jь)*: укр. *Марлать*, 1756 р. (АК 5, 223), рос. *Мурлатов* (ЖПТ) ~ блр. *мурла́ты* 'здоровань, мордатий', *мурла́тка* 'кругло-вида жінка' (Яўсееў 67, 68), *мурла́т* 'накопильник у санках' (Сцяцко 291).

***Мърле**, -**ете**: укр. *Марля* (СП 228), хорв. *Mrle* (Leksik 447).

***Мърловъ(ъ)**: укр. *Марлович* (Горпинич, Корнієнко 144).

6. ***Мърта**, ***Мърто**, ***Мъртъ** / ***Смърта**: укр. *Мамро* (ЖПТ) < **Мармо*, *Морма* (НКП Черніг. 72), *Шмурма* (КПУ Терн. 3, 657), (похідне) *Мамрин* — назва поселення в Житомирській обл., ст.-рос. Іван *Мымра*, XVI ст. (Веселовский 209), рос. *Мамров* (ЖПТ), *Мармо* (Лет. ЖС 2004, № 27–39, 125), *Мумров* (ЖПТ), *Смармин* (КПУ Ник. 4, 623), (похідні) *Мармина*, *Мурмино* — ойконіми в колишніх Архангельській і Рязанській губ., *Мымрина Бобровка* — в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN V, 420; VI, 10, 25), блр. *Мамро* (Бірыла 273), макед. *Мрмов* (Речник ПКМ II, 132), хорв. *Мрма* — прізвисько (Гирић 310), пол. *Мамра*, *Мамро*, *Мотро*, *Murta* (SN VI, 172, 434, 492), чеськ. *Mimra* (Beneš 287).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *мърма* 'вередлива дитина, яка часто плаче' (с. Гороховище Любомльськ. р-ну Вол.; повідомила Ю.В. Хвас), *мърма* 'відлюдько' (Аркушин 2016: 321), рос. діал. *мърма* 'про невеселу, засмучену людину' (Селигер 3, 311) < **мърма*, *мырма* 'дуже худа, виснажена людина' (СРНГ 19, 57), блр. діал. *мърма* 'мовчун' (МДСГ 5, 142), *мърма* 'хто невиразно говорить' (Цыхун 88) < **мърма*, *мърма* 'мовчун' (ЭСБМ 7, 92), *мырма* 'зла особа' (Юхо 58), 'відлюдок' (Малажай 203), схв. діал. *мърма* 'мовчун' (Динић 423), кашуб. *търма* 'губа у тварини, рот', уведене до словникової статті **mura* I (ЭССЯ 20, 191), та ін., зібрані під гаслами **tumrati* / **tumriti*, **tumra* (ЭССЯ 20, 189; 21, 41).

***Мърмога** / ***Мърможь**: рос. *Морможино*, 1674 р. — ойконім у Пошехонському пов. колишньої Ярославської губ. (ПКДЛ 59), блр. (похідне) *Мърмажава* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 90).

***Мърмуга** / ***Мърмузь**: укр. *Мармуга* (СБП 478), рос. *Мурмужев* (Лет. ЖС 2000, № 9, 128), (похідні) *Мормужево* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 486), *Мормужино* — в колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 356).

***Мърмуга** / ***Мърмузь**: укр. *Мамрига* (Редько 1, 647), *Мармига* (СБП 478), ст.-рос. Кирдяш *Мормыжев*, 1562 р. (ДМИИ I, 150), Іван *Марамыга*, 1674 р. (АГП I, 48) — форма з другим повноголоссям, (похідне) *Мармыжевъ*, 1629 р. — назва починка в колишній В'ятській губ. (КВ 93), рос. *Мамрыга* (РУС 258), *Марамыгин* (Лет. ЖС 2009, № 5, 146), (відтопонімні похідні) *Мармыжев*, *Мармыжев-*

ка, *Мармыжи* — гідроніми в басейні Оки (Смолицкая 48, 55), блр. *Мармыж*, 1752 р. (Бірыла 1966: 233), (похідне) *Мармыжи* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 33) ~ рос. діал. *мóрмыж* ‘низькорослий’ (Магницкий Особенности 34), *мырмыжі* мн. ‘пусте місце’ (СРНГ 19, 59).

***Їѣтъѣтъѣ**: д.-руськ. *Имормыжъ*, 1169 р. (Тупиков 166).

Іносуфіксальні деривати:

***Мѣгѣаѣ**: укр. *Мармаш* (Льв.), рос. *Мармашев* (ЖПТ), (похідне) *Мурмаши* — ойконім у Мурманській обл.

***Мѣгѣоха** / ***Мѣгѣоѣ**: укр. *Мамрош* (Літ. АД 2009, № 2 138) < **Мармош* (метатеза), рос. *Мармохин*, XVIII ст. (Шереметев 463) — форма з другим повноголоссям, хорв. *Mrmoš* (Leksik 447), пол. *Matrocha*, *Mamrosz*, *Martocha* (SN VI, 172, 207) ~ укр. діал. *мармó-ха* ‘нерозважлива, нерозумна жінка чи дівчина’ (Хобзей 351).

***Мѣгѣиха** / ***Мѣгѣиѣ**: укр. *Мирмуха* (Вол.), рос. (похідне) *Мормушево* — ойконім у Пермській обл., пол. *Martusz* (SN VI, 208).

***Мѣгѣуѣ**: ст.-укр. *Мурмыиѣ*, 1638 р. (Сел. рух 1569–1637: 236), укр. *Мармиш* (РУС 261), *Мормиш* (СП 228), ст.-рос. Митька *Мормышкин*, 1579 р. (Полякова 149), Савва *Мурмыш*, 1661 р. (ОРЗ 497), (похідне) *Мормышева*, 1603 р. — ойконім у колишньому Арзамаському пов. (АПА 234), рос. *Мормышевъ*, 1717 р. (Вятка 103), *Мурмышев* (ЖПТ), (похідні) *Мармышева*, *Мармыши*, *Мормышев*, *Мормышов* — ойконіми в колишніх Уфимській і В'ятській губ. (Vasmer RGN V, 675), блр. *Мармыш* (Бірыла 276), *Мормыш* (ЖПТ), пол. *Marmysz* (SN VI, 208) ~ рос. діал. *мóрмыш* ‘незугарна, жалюгідна особа’ (Васнецов 135) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 252–253).

***Мѣгѣаѣ**: рос. *Мумраев* (КПУ Зап. 11/2, 118) < **Мурмаев* (метатеза), пол. *Mamraj*, *Marmaj* (SN VI, 172, 207).

***Мѣгѣиѣ**: рос. *Мармудев* (ЖПТ).

***Мѣгѣиѣ**: пол. *Mamrzec* (SN VI, 172) ~ **тѣгѣиѣ* (ЭССЯ 20, 252).

**тѣгѣиѣ* (ЭССЯ 20, 250).

***Мѣгѣмаѣ** / ***Мѣгѣмаѣ**: укр. *Мармакъ*, 1723 р. (Швидько 205), *Мармач* (Панчук 152), *Мурмак* (Дуйчак 184), *Мамрак* (РУС 258) < **Мармак*, рос. *Мармаков*, *Мумраков* (ЖПТ), (похідні) *Момрачево*, *Мармачевское* — ойконіми в колишніх Ярославській і Вологодській губ. (Vasmer RGN V, 420, 660), *Мурмачев* — назва починка на р. Інв'ї в колишньому Чердинському пов. (ПС III, 105), блр. *Мурмач* (ЖПТ), макед. *Мрмачовски* (Речник ПКМ II, 132), хорв. *Mrmak*

(Leksik 447), пол. *Mamrak*, *Marmak* (SN VI, 172, 207), чеськ. *Mamrák* (ЧП) ~ рос. діал. (похідне) *мырма́чить* 'вештатися без діла' (Мордов. словарь 4, 46).

***Мѣгмікъ** / ***Мѣгмісь**: укр. *Мамрич*, *Мимрик*, *Момрик* (Редько 1, 647, 685, 705), рос. *Мамриков*, *Мимриков*, *Мумриков*, *Мыриков* (ЖПТ) — усі з метатезою -рм- > -мр-, хорв. *Mrmić* (Leksik 447) ~ рос. діал. *мы́мрик* 'квола, виснажена людина чи тварина', 'перебірлива в їжі особа', 'мовчун' (НОС 5, 115).

***Мѣгмукъ**: ст.-укр. *Мармук*, 1633 р. (Сел. рух 1569–1647: 246), Андрій *Мурмуков*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 217), укр. *Мамрук*, *Мимрук*, рос. *Мамруков* (ЖПТ), блр. *Мамрукóў* (Бірыла 273), пол. *Mamruk* (SN VI, 172).

***Мѣгмукъ** / ***Мѣгмусь**: пол. *Mamrusz*, *Mamryk* (SN VI, 172).

***Мѣгмалъ**: укр. *Мармалюк* (Вол.), рос. *Мармалев* (ЖПТ), блр. *Мормаль* (ТС Мозырь 142) ~ рос. діал. *мормáль* 'пуголовок' (СВГ 5, 4).

***Мѣгмелъ**: укр. *Мурмель* (КПУ Зап. 10, 306), пол. *Marmel*, *Mermel*, *Mormel*, *Murtel* (SN VI, 207, 297, 447, 492) ~ блр. діал. *мурмéль* 'мовчун' (ЭСБМ 7, 98).

***Мѣгмол'а**, ***Мѣгмолъ**, ***Мѣгмоль**: ст.-укр. (вторинне) Корнѣи *Мормолишынь* зять, 1649 р. (Реестр 31), Кирикъ *Мормоль*, 1704 р. (ПОП 81), укр. *Мармоль* (Рв.), *Мормоль* (КПУ Хм. 9, 512), рос. *Мормоль* (ССВ 104), (похідне) *Мармолина* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN V, 420), хорв. *Mrmolja* (Leksik 447), (похідне) *Мрмольин трап* — мікротопонім (Тирић 239), словн. *Mrmolja* (ZSSP 392), пол. *Mamrol*, *Marmol*, *Mormol* (SN VI, 172, 207, 447), чеськ. *Marmol* (ЧП) ~ чеськ. діал. *mrmla* 'заїкувата людина' (Svěrák 132).

***Мѣгмулъ**, ***Мѣгмуль**: ст.-укр. Марко *Мормуль*, 1545 р. (АЮЗР VI/1, 26), укр. *Мармуль* (Новикова 522), *Мормуль* (Горпинич 28), рос. *Мармулев* (ЖПТ), *Мармулов* (КС Дн. 3, 152), *Мормулев* (ЖПТ), *Мурмуль*, віднесене (В.М. Топоров) до балтизмів (див.: Лаучюте 120), (похідні) *Мармули*, *Мармулино* — ойконіми в колишніх Смоленській і Вологодській губ. (Vasmer RGN V, 420), блр. *Мармуль* (Бірыла 276), пол. *Marmul*, *Mormul*, *Murtul* (SN VI, 208, 447, 492), слов'ян. (похідне) *Мурмули* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 322) ~ укр. діал. *марму́ль* 'наріст на дереві' (ЕСУМ 3, 339), рос. діал. *мурму́ль* 'неслухняна дитина' (НОС 5, 110), (похідне) *мармуліть* 'теревенити' (ЯОС 6, 33), блр. діал. *марму́ль* 'мовчун, неговіркий' (СБГ 3, 34).

***Мѣрмѹл'а**, ***Мѣрмѹль**: ст.-укр. *Мормыль*, 1560 р. (АЮЗР VIII/5, 134), Лаврин *Мормыленко*, 1649 р. (Реєстр 122), укр. *Мормиль* (Новикова 560), *Мурмиль* (Новикова 568), ст.-рос. Иван Дмитриев *Мормылев*, XVI ст. (Анпилогов 262), Тимофей Григорьевъ с. *Момрылевъ*, 1616 р. (Тупиков 649) < **Мормылевъ*, (похідні) *Мормылево*, XVI ст. — ойконім в істричній Новгородщині (НПК II, 737), *Мормыли Большие*, 1667 р. — назва пустища в колишньому Волоцькому пов. (ХКФ I, 40), рос. *Мармылев*, *Мормылев* (ЖПТ), (похідні) *Мармыли*, *Мармылево*, *Мормылино* — ойконіми в колишніх Смоленській, Псковській, Вологодській губ. (Vasmer RGN V, 420, 675), блр. *Мирмыль* (ЖПТ), *Мормыль* (м. Гомель).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *мармыль* ‘малорослий чоловік’ (Мордов. словарь 4, 15), блр. діал. *мармыль* ‘мовчун’ (МАСМ 1, 57), ‘постійно невдоволена людина’ (Курцова 79), той, хто нерозбірливо говорить’ (цит. за: ЕСУМ 3, 339), віднесене до балтизмів (Лаучюте 120).

***Мѣрmidlo**: укр. *Мармило* (КПУ Харк. 1, 146), *Мормило* (КПУ Полт. 2, 430), *Мурмило* (Панчук 148), рос. *Мармилов*, *Мурмило* (ЖПТ), *Мурмилов* (Новикова 568), пол. *Marmyło*, *Mormyło*, *Marmyło*, *Murmyło*, *Murmiło*, *Murmiło*, *Murmyło* (SN VI, 208, 447, 492, 492) ~ укр. *мурміло* ‘груба, невихована людина; відлюдок’ (ЕСУМ 3, 538) та ін. (ЭССЯ 20, 250), мотивовані дієслівною лексикою на зразок рос. діал. *мѣмрить* ‘повільно робити що-н.’ (НОС 5, 115) < **мѣмрить*.

***Мѣртань**: укр. *Марманчук* (ЧТ 1, 103), *Мирман* (НКП Мик. 90), *Морман* (РУС 273), ст.-рос. (похідне) *Мурманово*, XVI ст. — назва починка в Новгородській землі (НПК VI, 477), рос. *Марман* (ЖПТ), (похідне) *Мурманово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 487), макед. *Мрманоски* (Речник ПКМ II, 132), пол. *Marman*, *Morman*, *Murman* (SN VI, 207, 447, 492).

***Сѣтъгтань**: рос. *Чумурман* (ЖПТ).

***Мѣртинь**: ст.-рос. *Мырмин*, он же *Мурмин* Лука Семенов, 1682 р. (Троицкий 2, 82), рос. *Мумрин*, *Мырмин* (ЖПТ).

***Мѣртопъ**, ***Мѣртопъ**: укр. *Мармон* — прізвище (Чабаненко ПНН 2, 270), рос. (похідне) *Мармоново* — ойконім у колишній Московській губ. (Vasmer RGN V, 420), пол. *Marmon*, *Marmoi*, *Mermon*, *Mermoi*, *Mormon* (SN VI, 208, 298, 447) ~ серб. діал. *мѣрмоња* ‘хто нерозбірливо говорить’ (Петровић, Капустина 164).

***Мъгмага, *Мъгмагъ, *Мъгмагъ:** рос. *Мармар* (ЖПТ), (похідні) *Мурмаров, Мурмарова* — ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN VI, 10), пол. *Marmara, Marmarz* (SN VI, 207).

***Мъгмога, *Мъгмогъ:** ст.-рос. (похідне) *Мурмурино*, 1626 р. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев І, 297), рос. *Мармор* (ЖПТ), *Муморцев* (Лет. ГС 2006, № 35, 48) — форма з абсорбцією вібранта, блр. (похідне) *Морморичи* — ойконім у колишній Мінській губ. (Ярмолевич 127), болг. *Мърморов* (Илчев 350), пол. *Marmor* (SN VI, 208).

***Мъгмуга, *Мъгмугъ:** ст.-укр. Іванъ *Мормуренко*, 1649 р. (Реєстр 283), укр. *Мармур* (Новикова 522), *Мармура* (КПУ Льв. 3, 268), ст.-рос. (похідне) *Мормурино*, XVII ст. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Водарский 305), рос. *Мармур* (ЖПТ), блр. *Мармурок* (ТС Мозырь 137), пол. *Marmur, Marmura* (SN VI, 208).

***Мъгмасъ / *Мъгмосъ:** ст.-укр. *Мармасъ*, 1649 р. (Реєстр 221), рос. *Мамросов* (РУС 258) < **Мармосов*.

***Мъгмусъ:** укр. *Мармус* (СП 228), пол. *Marmus, Mormus, Myrmus* (SN VI, 208, 447, 508).

***Мъгмитъ:** укр. *Мурмитко* (Горпинич 342).

***Мъгмотъ:** рос. (похідне) *Мармотова* — ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN V, 420), ст.-блр. Гринь *Мормотович*, 1515 р. (LM № 9, 210), пол. *Mamrot, Marmot, Momrot, Murmot* (SN VI, 172, 208, 434, 492) ~ **тъгмотъ* (ЭССЯ 20, 252).

***Мъгмѣта, *Мъгмѣтъ:** укр. *Мармут* (Літ. АД 2003, № 1, 85), *Мармута* (КПУ Дон. 8, 157), (похідне) *Мармутов* — назва поселення в колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN V, 420), рос. *Мармонтов, Мармут, Мармута* (ЖПТ).

***Мъгмутъ:** ст.-рос. (похідне) *Мормытова*, XVII ст. — назва пустища в Новгородсько-Псковській землі (ОПКи 241), пол. *Mermut* (SN VI, 298).

***тъгманъ(ъ):** схв. діал. *м́рмав* 'кволий, хворобливий' (Динић 423).

***Мъгмаза, *Мъгмазъ:** укр. *Мармаза* (КПУ Харк. 4, 567), ст.-рос. Василей *Мармазинъ*, 1681 р. (АПД 1990: 135), рос. *Мармаза* (Лет. АД 2006, № 6, 287), *Мармазов* (Новикова 522), (похідне) *Мармазовка* — ойконім у колишній Орловській губ. (Vasmer RGN V, 420).

***Мъгмоза:** укр. *Мармоза* (РУС 261), ст.-рос. (похідне) *Мормозин ручей*, 1574 р. — у колишньому Кольському пов. (СГКЭ II, 459).

***Мърмуза**, ***Мърмузь**: укр. *Мармуз* (КС Київ. 1, 124), рос. *Мурмузов* (КПУ Дон. 12, 192), (похідне) *Мармузы* — ойконім у Калінінській обл., пол. *Marmuzek* (SN VI, 208) ~ укр. діал. *марму́за* 'некультурна і неохайна людина, неотеса' (Паламарчук 28), 'обличчя, пика', блр. діал. *марму́за* 'замазура', 'мовчун, небалакуча людина' (ЕСУМ 3, 399), *морму́за* 'голова, морда' (ТС 3, 90), кваліфіковане як балтизм (ЭСБМ 6, 232).

***Мърмуза**, ***Мърмузь**: ст.-укр. Миско *Мармиза*, 1664 р. (РСП 260), укр. *Мармиз* — прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 270), (похідне) *Мармизівка* — ойконім у Чернігівській обл. ~ укр. *марми́за* 'морда, пика' (Грінченко 2, 406), блр. діал. *мамрыза* 'понура, мовчун' (СРГр. 70) — форма з метатезою -рм- > -мр-.

7. ***Мърса**, ***Мърсь**, ***Мърсь** / ***Смърсь**: укр. *Мурса* (Горпинич 7), ст.-рос. *Морсина Большая*, XVI ст. — ойконім відантропонімного походження в колишній Шелонській п'ятині (Андрияшев 185), рос. *Марсов* (Рамієц 2, 479), *Морсов* (Лет. ЖС 2005, № 14—26, 175), *Морсин* (КП Саратов.₁₂), *Мурсов* (КПУ Він. 6, 33), *Мырсин* (КП Саратов.₁₁), (похідне) *Морсина*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 362), болг. *Мърсев* (Илчев 350), слвн. *Mursa* (ZSSP 395), пол. *Mors*, *Smars* (SN VI, 449; VIII, 519) ~ блр. діал. *мърса* 'морда корови' (Клімчук 2001: 68).

***Комърса**: рос. *Комарсин* (КП Саратов.₃).

Суфіксальні деривати:

***Мърсѣйъ**: рос. *Марсеев* (ЖПТ).

***Мърсуха**: ст.-рос. (похідне) *Марсухино*, XVI ст. — ойконім у колишній Тверській губ. (ТПК 1913, № 5—6, 91).

***Мърсакъ** / ***Мърсаць**: рос. *Марсаков*, *Морсаков* (ЖПТ), *Морсач* (КПУ Луг. 1, 674).

***Мърсикъ** / ***Мърсіць**: рос. *Мырси́ков* (ЖПТ), хорв. *Mrsić* (Leksik 447) ~ рос. діал. *мърсик* 'підліток' (СРНГ 18, 277). Пор., однак, прізвисько *Марсік* < *Максим* (Чабаненко ПНН 2, 270).

***Мърськъ**: рос. *Морсков*, *Мурсков* (ЖПТ), ст.-блр. *Морсково* — топонім у колишній Гродненській економії (ПКГЭ II, 101), макед. (вторинне) *Мрскоски* (Речник ПКМ II, 132) ~ рос. діал. *морсо́к* 'низ матні невода' (СРНГ 18, 279).

***Мърсьсь**: слвн. *Mursec* (ZSSP 395).

***Мърсаль** / ***Мърсоль** / ***Мърсуль**, ***Мърсуль**: рос. *Марсу́лев* (Новикова 522), *Морсу́лов* (КПУ Ник. 4, 58), *Морсо́лев* (Рамієц 2, 435),

макед. (вторинне) *Мрсалиоски* (Речник ПКМ II, 132), слов'ян. *Мурсаля*, запозичене чувашами (Магницький 59) ~ укр. діал. *морсоль* 'колода, чурбак' (ЕСУМ 3, 517) та ін. (ЕССЯ 21, 6: **mъrsolъ*).

На основі ст.-рос. *Морсало*, 1545 р. (Веселовский 204), рос. *Мурсалов* (Новикова 568) можна реконструювати псл. **Мъrsadlo*.

**Мъrsanъ*: рос. *Марсанов*, *Мирсанов* (ЖПТ).

**Мъrsinъ*: рос. *Мурсин* (Ратиєс 2, 451), *Морсин*, *Мырсин* (ЖПТ), хорв. *Mrsin* (Leksik 447).

**Мъrsunъ*, **Мъrsun'a*: рос. *Морсунин* (ЖПТ), (похідне) *Морсуново* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN V, 681).

**тъгъль*: рос. діал. *мърсни* мн. 'різновид взуття' (СРНГ 18, 279) — субстантивация ад'єктива **тъгъльнъ(ь)*, відновленого в (ЕССЯ 21, 7).

**Мъrsatъ(ь)*: рос. *Мурсатов* (КП Коми 477).

**mъrsota*, **mъrsotъ* (ЕССЯ 21, 6—7).

**Мъrsavъ(ь)*: рос. *Марсавин* (ЖПТ).

**zатъгъsajъ*: рос. діал. *замарсѣй* 'нечепура, замазура' (СРНГ 10, 234). У сфері антропонімії рефлексі невідомі.

8. **Мърта*, **Мъртъ*: укр. *Март* — сучасне прізвище (Льв.), *Мирта* (КПУ Льв. 3, 426), *Морт* (Літ. ГС 2007, № 10, 111), ст.-рос. *Мортино*, XVII ст. — назва пустища в Новгородсько-Псковській землі (ОПН 241), рос. *Миртов* (ЖПТ), *Мортвов* (АУИФ 298), (похідні) *Морты*, *Мурты* — ойконіми в колишніх В'ятській і Пермській губ. (Vasmer RGN V, 682; VI, 12), болг. *Муртов* (Илчев 347), пол. *Morta*, *Murt*, *Murta*, *Myrt*, *Myrta* (SN VI, 449; VI, 492, 508) ~ укр. діал. *шмортати* 'лоскотати' (Аркушин 2016: 626).

**Семъртъ*: рос. (похідне) *Чумартово* — ойконім на терені Мордовії.

**Мъртегъ*: блр. (похідне) *Мортяжсково* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN V, 682).

**Мъртыга* / **Smъртыга*: укр. *Смертига* (КПУ Льв. 1, 270), ст.-рос. *Мартыга* Олонченинь, 1615 р. (АИст. III, 49).

**mърtyžъ*: рос. діал. *муртыж* 'бездіяльна, нічим не зайнята особа' (СПГ 1, 531).

**Мъртаха*, **Мърт'аха*, **Мъртахъ*: ст.-рос. Степанъ Ивановъ с. *Мартахин*, 1677 р., Івашко *Мортяхинъ*, 1685 р. (Боровск 20, 53), (похідне) *Мортахово*, XVI ст. — назва починка в колишній Шелонській п'ятині (Андріяшев 400), рос. *Мартахов* (ЖПТ).

***Мъртушь**: ст.-рос. Петръ *Мортушовъ*, XV ст. (Тупиков 650).

***Мъртушь**: рос. *Мортышовъ*, 1717 р. (Углич 82).

***Мъртајъ**: рос. (похідне) *Муртаево* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 276).

***Мъртујъ**: рос. *Мартуев* (Память 2, 239).

Деривати з консонантом -k-/-č- у суфіксі:

***Мъртака**, ***Мъртакъ**, ***Мърт'акъ**: ст.-рос. Сенка *Мортаковъ*, 1481 р. (Тупиков 650), Терентий Иванов сын *Мартаков*, 1545 р. (Курдюмов 1, 303), рос. *Мартаков*, *Мортяков*, *Муртаков* (ЖПТ), *Муртачин* (КП Саратов.), *Мартаково* — ойконім відантропонімного походження в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN V, 420), словц. *Marták* (TZ Bratislava 224), луж. *Mortak* (Zběrka 44) ~ укр. діал. *мартакі* мн. 'поперечні балки на стелі, які кладуться на сволок' (Дроздовський 90).

***Мъртікъ** / ***Мъртіць**: рос. *Мортиков* (ЖПТ), серб. *Муртић* (Пешикан 478), словн. *Murtič* (ZSSP 395).

***Мъртка**, ***Мъртко**, ***Мъртъкъ**: укр. *Мортка* (Радіон 85), ст.-рос. Дмитрей *Морткинъ*, 1682 р. (Сб. Щукина II, 34), (похідні) *Морткино*, XVI ст. — ойконім у колишній Шелонській п'ятині (Андріяшев 244), *Морткино*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Серпуховському пов. (ОДМ II, 152), рос. *Мортки* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN V, 681), блр. (похідне) *Мортково* — назва поселення в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN V, 681), пол. *Mortek*, *Mortka*, *Mortko*, *Myrtek* (SN VI, 449; VI, 508), чеськ. *Mortka* (ЧП).

***Мъртукъ**: укр. *Мортук* (Богдан 189), ст.-рос. Семен Иванов *Мартуков*, 1649 р. (Мюллер 70).

***Мъртука**, ***Мъртукъ**: укр. *Мартика* (КПУ Звитязці Київ. 2, 530), рос. *Мартыков* (ЖПТ), пол. *Mortyka* (SN VI, 450).

Іносуфіксальні праантропоніми:

***Мърtidlo**: рос. *Мартилов* (ЖПТ).

***Мъртуль** / ***Мъртуль**: ст.-рос. (похідне) *Мортылево*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 570), рос. *Мартулев* (ЖПТ).

***Мъртанъ**: рос. *Мартанов* (КП Саратов.), словц. *Martan* (TZ Bratislava 224).

***Їемъртанъ**: рос. *Чемортан* (ОА 6, 4019).

***Мъртонъ**, ***Мъртонъ**: пол. *Morton*, *Morton* (SN VI, 450).

***Мѣртунъ**: укр. *Мортун* (Богдан 189), *Мартунович* (Новикова 523), пол. *Mortun* (SN VI, 450).

***Мѣртунь**: блр. *Мортыни* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 335).

***Мѣртасъ**, ***Мѣртусъ**: блр. *Мортус* (Бірыла 287), пол. *Mortas*, *Mortus*, *Murtas*, *Myrtus* (SN VI, 449, 450, 492, 508) ~ рос. діал. *мартусить* 'порошити (про сніг)' (СРГКуз. 115).

***Мѣртише**: рос. *Муртищев* (Мерковский 320), (похідне) *Мартушево* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN V, 420).

***Мѣртоза**, ***Мѣртуза**, ***Мѣртузь**: укр. *Муртоза* (Зосимов 2, 83), ст.-блр. Янко *Мортузичъ*, 1564 р. (ЛМ 1915: 817), (похідне) *Муртузинское*, 1586 р. — назва поля в колишньому Слонімському пов. (ABK XIV, 341).

Праантропоніми-композиції:

***Мѣртоногъ**: укр. *Мартиніг* (Горпинич 396).

***Мѣртноводъ**: укр. *Мартовод* (КС Зап. 379), рос. *Мартовод* (ЖПТ).

9. ***Мѣрза**, ***Мѣрзо**, ***Мѣрзь** / ***Смѣрзь**: ст.-укр. *Semen Murza*, 1621 р. (ОО 322), укр. *Мурза* (СП 236), *Мірза* (РУС 273), *Морз* (Радіон 85), *Морза* (МиП 440), *Мурза* (Зосимов 2, 83), ст.-рос. *Мурза*, 1495 р. (Тупиков 260), рос. *Морзов* (КП Сарат.), *Мурза*, *Мурзо* (САЛ 535), *Мырза* (ЖПТ), *Мырзов* (КП Сарат.), *Мырзов* (КП Сарат.) < **Мырзов*, (похідні) *Марзино*, *Морзина*, *Морзино* — ойконіми в колишніх Смоленській і Псковській губ. (Vasmer RGN V, 406, 674), *Мурзина*, XVIII ст. — в колишній Московській губ. (Кусов II, 362), *Мурзова сеча* — назва яру в Нижегородській обл. (Климкова 2, 276), ст.-блр. Васко *Мурза*, 1645 р. (Бірыла 1966: 238), блр. *Марза*, *Морза*, *Мурза* (Бірыла 287, 289), *Морз*, *Мурзо* (ЖПТ), (похідні) *Мурзы* — ойконіми в Мінській і Вітебській обл. (Рап. Мін. 182; Рап. Віц. 269), *Мурзін плаў* — мікротопонім на Мозирському Поліссі (Іванова 129), пол. *Marz*, *Marza*, *Morz*, *Morza*, *Murza*, *Murzo*, *Myrza*, *Smarz*, *Smorz* (SN VI, 222, 451, 493, 508; VIII, 518, 532).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *мўрза* 'замазура' (Чабаненко Словник 2, 296), *мўрза́* 'нечепура; вперта людина' (ЕСУМ 3, 537).

**ѣтѣрза*: рос. діал. *чемурза́* 'замазура' (ТСГТО 4, 30), *чумарза* 'т. с.' (ССГ 11, 116). У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

***Камѣрза**: рос. *Камарзина* ж. (РПЭ 1, 436).

***Мамѣрза**, ***Мамѣрзѣ**: ст.-укр. Иван *Мамарзов*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 345), ст.-рос. Шаѣй *Мамурзин*, 1687 р. (Грамотки 104).

***Рамѣрза**: рос. *Паморзин* (м. Москва), *Памурзин* (ЖПТ).

***zамѣрза**: укр. діал. *замѣрза* ‘замазура’ (ЕСУМ 3, 537). У сфері антропонімії не фіксується.

Деривати з приголосним -*k*/-*č*- у суфіксі:

***Мѣрзакъ**, ***Мѣрз'акъ**, ***Смѣрзакъ** / ***Мѣрзаѣ**: ст.-укр. Васил *Мурзакъ*, 1649 р. (Реєстр 253), укр. *Марзак* (Зосимов 2, 26), *Мурзак*, *Мірзак* (Зайцева, Ковальчук 104, 105), *Морзак*, *Мурзак* (Новикова 560, 568), рос. *Мурзаков*, *Мурзачев*, *Мурзяков* (ЖПТ), блр. *Марзак* (Бірыла 276), пол. *Marzak*, *Morzak*, *Murzak*, *Murziak*, *Smarzak* (SN VI, 222, 451, 493; VIII, 518) ~ укр. діал. *мурзák* ‘порода бичків, що водяться на дні лиману у мулі’ (СУГО 131), рос. діал. *мѣрзак* ‘квола, хирлява людина’ (СРГК 3, 272), блр. *марзáкі* мн. ‘губи’, кваліфіковане як балтизм (ЭСБМ 6, 228), діал. *мурзáч* ‘негідник’ (ДСБр. 136), ‘страва з муки і сметани’ (МДСГ 5, 143), *мѣрзач* ‘замазура’ (Зайка 135).

Хронологію псл. **Мѣрзакъ* можна поглибити за рахунок боспорського антропоніма **Μαρζάκος*, датованого II ст. н. е. Див. (Козлова 2014: 174).

***Мѣрзика**, ***Мѣрзикъ** / ***Мѣрзиѣ**: укр. *Мурзик*, *Мурзич* (Зосимов 2, 83), рос. *Мурзик* (КП Саратов.), *Мурзич* (САЛ 535), *Мурзи́ков* (ЖПТ), *Мырзи́ков* (ЖПТ), блр. *Мурзі́к*, *Мурзі́ч* (Бірыла 289), пол. *Murzicz*, *Smorzik* (SN VI, 493; VIII, 533), слов'ян. *Марзика*, *Мурзика* (Рамієц 2, 79) ~ рос. діал. *мѣрзик* ‘хлопчина’ (СРНГ 19, 58).

***Рамѣрзикъ**: слов'ян. *Памурзик* (Рамієц 2, 406).

***Мѣрзукъ**: ст.-укр. Гаврило *Марзук*, 1567 р. (Ясинский 180), рос. *Марзук* (Лет. ГС 2006, № 12, 34).

***Мѣрзѣкъ** / ***Смѣрзѣкъ**: пол. *Murzek*, *Smarzek* (SN VI, 493; VIII, 518).

smѣrзѣkъ(jь)*: рос. діал. *смѣрзко* прислівн. ‘погано, важко, бридко’ (СРНГ 39, 41), яке відносять до континуантів словотвірного гнізда з голосним -*ь*- у корені (мѣрз-*). Див. (Меркулова 191).

***Мѣрзука** / ***Смѣрзукъ**: рос. *Мурзыкин* (КП Саратов.), (похідне) *Мурзыкин* исток — назва яру в Нижегородській обл. (Климкова 2, 276), пол. *Smorzuk* (SN VI, 533).

Іносуфікальні похідні:

***Мързьсь** / ***Смързьсь**: пол. *Murzec, Smarzec* (SN VI, 493; VIII, 518).

***Мързаль** / ***Смързель** / ***Мързоь** / ***Мърzul'а**: укр. *Морзоль* (КПУ Харк. 2, 194), рос. *Марзулин* (Полт.), блр. *Марзалюк* (Бірыла 276), пол. *Marzal, Smarzel* (SN VI, 222; VIII, 518) ~ блр. діал. *мурзу́ля* 'замазура' (МДСГ 5, 143), *мурзе́ля* 'т. с.' (PCB 2, 24).

***Смърzidlo**: пол. *Smarzuto* (SN VIII, 518) ~ укр. діал. *мурзіло* 'замазура' (Чабаненко Словник 2, 296).

***Мързань**, ***Мързань**: укр. *Марзан, Морзан* (КПУ Дон. 403, 414), ст.-рос. *Мурзань* Степановъ с. Соймановъ, 1571 р. (Тупиков 260), рос. *Мурзанов* (ЖПТ), *Мурзанев* (КП Тул.), блр. *Марзан* (Бірыла 276), пол. *Marzan* (SN VI, 222) ~ рос. діал. *марза́н* 'про примхливу, вередливу людину' (СРГС 2, 259).

***Мързепь** / ***Мързьнь**: ст.-укр. *ѠстаѠи МуръѠенков сын*, 1649 р. (Реєстр 243), слов'ян. *Марзник* (Ратиєс 2, 34).

**патырзьнь*: рос. діал. *на́морзни*, блр. діал. *на́марзень*, -зня, *на-марзнi* 'накопильник(и) в санках' (ЭССЯ 22, 196: **патырзьнь* ? / **патырзьни* — із голосним -ь- у корені).

***Мързинь**: ст.-укр. Васил *Мурзинь*, 1649 р. (Реєстр 215), ст.-рос. Богданець *Мурзинь*, 1555 р. (Тупиков 655), Тимошка Артемьев сын *Мырзин*, 1623 р. (Полякова 154), рос. *Мурзин, Мырзин* (ЖПТ), блр. *Мурзiн* (Бірыла 289), пол. *Murzin* (SN VI, 493).

***Golomърzinь**: ст.-рос. Юрка Ивановъ *Голоморзинь*, 1673 р. (ТКСГ 3, 75).

***Ратырзинь** / ***Ротързинь**: рос. *Памурзин, Поморзина* ж. (ЖПТ).

***Мързась**: ст.-рос. Гаврила *Марзасов*, 1624 р. (ПАСБ 17).

**тързатъь*: укр. діал. *мурза́тий* 'брудний, з брудним обличчям' (ЕСУМ 3, 537), блр. діал. *мурза́ты* 'поганий, не такий, як потрібно' (СГЦРБ 1, 233), 'замазура' (PCB 2, 24), *мурза́тый* 'т. с.' (Бялькевич 267).

***Мързить**: слов'ян. *Морзитъ* (Магницкий 59).

***Мърzotь**: пол. *Morzotko* (SN VI, 452).

***Мърzota**, ***Мърzotь**: пол. *Marząd, Marzata* (SN VI, 222) ~ блр. діал. *мурзу́та* 'замазура' (Крыўко 1992: 70).

***Мърzava**: пол. *Murzawa* (SN VI, 493), ст.-чеськ. *Mrzavka*, 1399 р. (PKR 15).

***Мърzy**, -**ье**: пол. *Murzwa* (SN VI, 493).

***Zamъrзajъ**: рос. *Замарзаев* (ЖПТ).

Зауважимо, що словотвірне гніздо з коренем **Mъrз-* в ЕССЯ відсутнє.

Корінь **Mъrз-* пов'язаний з **Morз-* (аблаут ь : о). Пор.:

***Morza**, ***Morзъ**, ***Morзь**: ст.-укр. *Stephanum Maraz*, 1213 р., *Moraz*, 1226 р., *Fedor Moroz*, 1567 р. (Чучка 397–398), укр. *Мороз* (Новикова 560), ст.-рос. *Иван Семенович Мороз*, XVI ст. (Веселовский 203), *Морозъ* Малофеевъ, 1655 р. (Тупиков 256), рос. *Морозов* (ЖПТ), ст.-блр. *Федор Мороз*, 1567 р. (Бірыла 1966: 236), блр. *Мароз* (Бірыла 276), (похідні) *Марозава* (4), *Марозава Слабодка*, *Марозаўка* (4), *Марозы* (2) — ойконіми у Вітебській (Рап. Віц. 252), *Марозаўка*, *Марозы* — у Мінській (Рап. Мін. 172), *Марозаўка* — у Могильовській (Рап. Маг. 116), *Марозы* — у Брестській (Рап. Бр. 85) обл., серб. *Мраз* (Пешикан 503), хорв. *Mraz* (Leksik 445), ст.-пол. *Mroz*, 1377 р. (SSNO III, 570), пол. *Mroz*, *Mroź* (SN VI, 475, 476), чеськ. *Mráz* (ЧП), ст.-слвц. *Johannes Mraz*, 1498 р. (HSSJ II, 337), слвц. *Mráz* (TZ Bratislava 247), луж. *Mroz*, *Mroza* (Wenzel II/2, 31), а також слов'ян. *Nicolaus Mraz*, 1394 р. — у німецьких середньовічних документах (Schlimpert 91).

Стосовно мотивації див. апелятивну лексику, зібрану під гаслами **morza*, **morзь* (ЕССЯ 19, 254; 20, 14–15).

Суфіксальні деривати:

***Morzakъ**: пол. *Mrozak* (SN VI, 475) ~ **morzakъ* (ЕССЯ 19, 254).

***Morzikъ**: ст.-укр. *Морозикъ*, 1679 р. (Тупиков 256), укр. *Морозик* (Новикова 560), блр. (похідне) *Морозики* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN V, 676), хорв. *Mrazik* (Leksik 445), пол. *Mrozik* (SN VI, 475), чеськ. *Mrázik* (ЧП), слвц. *Mrázik* (TZ Bratislava 248) ~ **morzikъ* (ЕССЯ 20, 8).

***Morzьka**, ***Morzьko**, ***Morzькъ**: укр. *Морозко* (Глуховцева 2, 72), ст.-рос. *Морозко*, XV ст. (Веселовский 204), Гриша Еремѣвъ *Морозко*, 1627 р. (Тупиков 256), рос. *Морозков* (ЖПТ), болг. *Мразко* (Займов 160), хорв. *Mrazek* (Leksik 445), ст.-пол. *Wenczlaw Mrozek*, 1397 р. (SSNO III, 571), пол. *Mrozek*, *Mrozko* (SN VI, 475), чеськ. *Mrázek*, *Mrázko* (ЧП), слвц. *Mrázek*, *Mrazko* (TZ Bratislava 248), луж. *Mroz(e)k*, *Mrozьk*, *Mrozьka*, *Mrozьko* (Wenzel II/2, 31) ~ укр. діал. *морó-зок* 'іній, паморозь' (ЕСУМ 3, 525) та ін. Див. (ЕССЯ 20, 14: **morзьka*, **morзьko*).

***Морзьсь**: ст.-рос. *Морозец*, XV ст. (Веселовский 204), рос. (похідні) *Морозцева*, *Морозцево* — ойконіми в колишніх Московській і Костромській губ. (Vasmer RGN V, 680), луж. *Mrožec* (Wenzel II/2, 31) ~ **morзьсь* (ЕССЯ 20, 15).

***Морзень(й)**: ст.-рос. *Морозенок*, 1627 р. (Веселовский 204), пол. *Mrožen* (SN VI, 475).

***Морзіна**: пол. *Mrozina* (SN VI, 475) ~ **morзіна* (ЕССЯ 20, 8).

***Морзьп(й)**: пол. *Mroźny* (SN VI, 476) ~ **morзьп(й)* (ЕССЯ 20, 16).

**morзість(й)*: укр. діал. *морзістий* 'з домішками сивини (про масть)' (ЕСУМ 3, 525). Рефлекси у сфері антропонімії не зафіксовано.

***Морзе**: рос. *Морозята* — відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN V, 680).

Праантропоніми з коренем **Мьrz-* (ступінь редукції кореневого вокалізму *e*-ряду):

***Мьрза**, ***Мьрзь**: укр. *Мерза* (ЖПТ), ст.-рос. Кононовъ *Мерза* Яковлевъ, 1570 р. (ОК 54), (похідне) *Мерзино*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 272), рос. *Мерзино* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Псковській губ. (Vasmer RGN V, 529), схв. *Mrza* (Rječnik VII, 46), слвн. *Merz* (ZSSP 373), пол. *Mierz*, *Mierza* (SN VI, 340) ~ укр. діал. *мерза* 'вередун, капризун (про дітей)' (Турчин 174), *мєрза* 'мерзотник' (ГГ 122), *мерза́* 'т. с.' (СБук. Г 286) та ін.

***Їмерьза**, ***Їмерзь**: рос. *Чемерзин* — сучасне прізвище, *Чемерзов* (ЖПТ).

***Мьрзьба**: пол. *Mierzba* (SN VI, 340) — відапелятивне похідне, із **тырзьба*, мотивоване дієсловом **тырзiti* (ЕССЯ 21, 169–161).

***Мьрзая**: ст.-рос. (похідне) *Мерзаев*, XVI ст. — назва починка в колишній Ярославській губ. (ПМЯ II, 115).

***Мьрзеја**: пол. *Mierzeja* (SN VI, 340).

***Мьрзакъ**, ***Мьрз'акъ**: рос *Мерзяково* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN V, 530), хорв. *Mrzak*, *Mrjak* (Leksik 447), пол. *Mierzak* (SN VI, 340), ст.-чеськ. *Mrzák*, 1401 р. (PKR 19), чеськ. *Mrzák* (Вепель 265) ~ **тырзакъ* (ЕССЯ 21, 157).

***Мьрзика**, ***Мьрзикъ** / ***Мьрзиць**: ст.-рос. Иван *Мерзикин*, 1668 р. (ОАРПр. 579), хорв. *Mrzić*, *Mrzik* (Leksik 445, 447).

***Мьрзьк(й)**: ст.-рос. Леонтій *Мерзкой*, 1691 р. (Тупиков 249), хорв. *Mrzek* (Leksik 447), пол. *Mierzka* (SN VI, 340), чеськ. (похід-

не) *Mrzky* — ойконім (Profous III, 149) ~ **mrzъkъ(jь)* (ЭССЯ 21, 166–167).

***Немързъкъ**: рос. (похідне) *Немерзки* — ойконім у колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN VI, 133).

***Мързавъ(ь)**: пол. *Mierzawa* (SN VI, 340) ~ укр. діал. *мерзавий* ‘мерзенний’ (Чабаненко Словник 2, 289) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 158).

***Мързль(ь)**: укр. *Мерзлий* (Глуховцева 2, 56), ст.-рос. Яков Михайлович Патрикеев *Мерзлый*, 1596 р. (Веселовский 196), (похідне) *Мерзлово*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 160), рос. *Мерзлов* (Новикова 538), *Мерзлый* (ЖПТ), блр. *Мярзлю* (Бірыла 283) ~ **mrzľъ(jь)* (ЭССЯ 21, 162–163).

***Мързльакъ**: ст.-укр. Филипп *Мерзлякъ*, 1654 р. (Тупиков 249), укр. *Мерзляк* (Новикова 538), ст.-рос. Федор *Мерзляк*, 1564 р. (Веселовский 196), рос. *Мерзляков* (ЖПТ), (похідні) *Мерзляки* (8), *Мерзлякова* (3), *Мерзляково* (3), *Мерзляковская* (3), *Мерзляковской* — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN V, 529–530), блр. *Мерзлякі*, *Мерзлякова* — відантропонімі ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 269), хорв. *Mrzljak* (Leksik 447), пол. *Mierzliak* (SN VI, 340) ~ **mrzľakъ* (ЭССЯ 21, 162).

***Мързликъ**: рос. *Мерзликов* (ЖПТ), (похідне) *Мерзлики* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN V, 529).

***Мързлouxъ**: рос. *Мерзлоухов* (ЖПТ).

***Мързlozъbъ**: рос. *Мерзлозубов* (ЖПТ).

***Мърzлę**: рос. *Мерзлятин* (РСД 401) — патронім на -ин.

***Мързанъ**: серб. *Мрзан* (Грковић 141), пол. *Mierzan* (SN VI, 340).

***Комързанъ**: укр. *Комерзан* (Зайцева, Ковальчук 77), рос. *Комерзан* (ЖПТ).

***Мързепъ**: серб. *Мрзен* (Грковић 141) ~ **mrzепъ(jь)* (ЭССЯ 21, 158–159).

***Мърzina**, ***Мърzinъ**: ст.-рос. Роман *Мерзин*, 1629 р. (ЗБК 155), рос. *Мерзин* (ЖПТ) ~ **mrzina* (ЭССЯ 21, 160).

***Мързунъ**: укр. *Мерзун* (КПУ Рв. 2, 335).

Деякі рефлекси і.-є. **ner-* у слов'янській антропонімії

Похідні у нормальному ступені кореневого вокалізму *o*-ряду:

***Нора**, ***Ногъ**, ***Ногъ**: укр. *Нор*, 1752 р. (Пивовар 66), *Нор* — сучасне прізвище (СП 253), *Нора* (Рв.), ст.-рос. Молчан Павлов сын

Норов, 1604 р. (Станиславський 372), (похідне) *Норово*, 1551 р. — назва пустища в колишній Деревській п'ятині (ПКНЗ 5, 104), рос. *Нор* (ЖПТ), *Норев* (Новикова 595), блр. *Нор* (Бірыла 300), хорв. *Nora* (Leksik 460), пол. *Nor* (SN VI, 642), чеськ. *Nor* (ЧП), (похідне) *Nořín* — ойконім, який виводять із антропоніма **Nóra* < *Norbert* (Profous III, 230).

Щодо апелятивних відповідників пор. лексику, зібрану під гаслами **nora*, **norъ*, **norъ* (ЭССЯ 25, 184–185).

Префіксальні похідні:

***Неноръ**: рос. *Ненорово* — ойконім відантропонімного походження в колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 358).

***Обнора**: рос. *Онорин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *обнорётъ* 'обдивитися, звикнути' (СРНГ 22, 147).

***Роноръ**: укр. (похідне) *Поноровка* — ойконім у колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN VII, 262) ~ рос. діал. *понора* 'ополонка в яку опускають невід' (СРНГ 29, 266).

**pronorъ*: укр. діал. *пронір* 'заглибина, що утворилася внаслідок проникнення поверхневої води до підземного шару води' (Грицак 79).

***Занора**: укр. *Занора* (РУС 155), рос. *Занорин* (ЖПТ), пол. *Zanora* (SN X, 425).

Суфіксальні деривати:

***Noridlo**: укр. (похідне) *Норилів* — ойконім у Хмельницькій обл. Щодо потенційних мотиваторів пор. лексику, зібрану під гаслом **noridlo* (ЭССЯ 25, 187–188).

***Norakъ**: укр. *Норак* (Панцьо 113), пол. *Norak* (SN VI, 642), луж. *Norak* (Wenzel II/2, 42).

***Norikъ**: укр. *Норик* (Глуховцева 2, 95), рос. *Норик* (ЖПТ), блр. *Норык* (Бірыла 300), пол. *Noryk* (SN VI, 645).

***Норъка**, ***Норъко**, ***Норъкъ**: укр. *Норка* (Новикова 668), *Норко* (СП 253), ст.-рос. Михаил Юрьевич Ромодановский *Норок*, 1520 р. (Веселовский 223), рос. *Норкин*, *Норков* (ЖПТ), блр. *Норко* (ЖПТ), *Норка* (Бірыла 300), хорв. (вторинне) *Norković* (Leksik 460), пол. *Norek*, *Norka*, *Norko* (SN VI, 642, 643, 644), чеськ. *Norek*, *Norko* (ЧП), слов. *Norek* (TZ Bratislava 257), луж. *Nork* (Wenzel II/2, 42). Зауважимо, що чеськ. *Norek* виводять із *Norbert* (Moldanová 127). Щодо мотиваційних засад пор. апелятивну лексику, зібрану в (ЭССЯ 25, 196–197: **norъка*).

***Ропогъка**: рос. *Поноркин* (Новикова 668).

***Norukъ**: пол. *Noruk* (SN VI, 645), слов'ян. *Норук*, запозичене чувашами (Магницький 60).

***Norica**: ст.-укр. Якимъ *Норица*, 1693 р. (ПМК 410), укр. *Нориця* (СП 253), ст.-рос. Логинко *Норицынъ*, 1592 р. (Шляпин 1, 24), Алешка Евдокимов сын *Норицынъ*, 1647 р. (Полякова 159), рос. *Норицынъ*, 1722 р. (Иркутск 27), *Норица* (ЖПТ), ст.-блр. Кузма *Нарыца*, 1578 р. (Бірыла 1966: 240), пол. *Noryca* (SN VI, 645) ~ **norica*, **norica II* (ЕССЯ 25, 186–187; 196–197).

***Ногъсь**: ст.-укр. Семе́н *Норец*, 1649 р. (Реєстр 31), Іван *Норець*, 1681 р. (ЛА 243), укр. *Норець* (СП 253), *Норцівка* – відантропонімний ойконім у Харківській обл., рос. *Норец* (ЖПТ), хорв. *Noras* (Leksik 460).

***Ропогъсь**: укр. *Понорець* (Горпинич, Корнієнко 186).

***Noryga**: ст.-рос. Василій Ієвлев *Норыгин*, 1540 р. (Веселовський 223), Мишка *Норыга*, 1574 р. (Садиков 4675), Іван Петров сынъ *Норыгин*, 1629 р. (Введенский 118).

***Noroxa**: укр. *Нороха* (Горпинич 78).

***Norinъ**: рос. *Норин* (ЖПТ), пол. *Norin* (SN VI, 643).

***Ногъѣ**: слов'ян. *Норий* (Рамієс 2, 338).

***Обноръѣ**: ст.-рос. Ісаак Вальков *Обнорий*, 1490 р. (Веселовський 224).

***Norunъ**: пол. *Norun* (SN VI, 645).

***Noraty(ъ)**: пол. *Norat* (SN VI, 645).

**noristъѣ*: укр. діал. *норістий* ‘місцевість з джерелами’ (СБук. Г 339).

Деривати від детермінативно ускладнених основ у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду:

1. ***Нѣрба**, ***Нѣрбъ**: укр. *Нерба* (Горпинич 254), рос. *Нарбов* (ЖПТ), (похідне) *Норобово* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 490).

***Нѣрбікъ**: укр. *Нарбик* (Редько 2, 726), рос. *Норби́ков* (КПУ Дон. 8, 176).

***Нѣрбінъ**: ст.-рос. Севринъ *Норбинъ*, 1527 р. (ДРГ 20).

***Нѣрбаты(ъ)**: рос. *Нарбатов* (ЖПТ).

2. ***Нѣрда**, ***Нѣрдо**, ***Нѣрдъ**, ***Нѣрды**: рос. *Нардов*, *Нурдин* (ЖПТ) – патроніми на *-ов*, *-ин*, *Нордов* (ССМ 9), блр. *Нардина* ж. (СБГТ 291), серб. *Нерда* – прізви́сько (Ћирић 310), хорв. *Nardin* (Leksik

454), слвн. *Nardin, Nardev* (ZSSP 400), пол. *Narda, Nierda, Nord, Norda* (SN VI, 546, 606, 643), слвц. *Nardo* (TZ Bratislava 253).

***Нѣрдаѣ**: рос. *Нурдаев* (ЖПТ).

***Нѣрдаѣ(ѣ)**: пол. *Nardy* (SN VI, 546).

***Нѣрдыга**: рос. *Нурдыгин* (КПУ Ник. 3, 97).

***Нѣрдакъ**: пол. *Nardak* (SN VI, 546).

***Нѣрдикъ** / ***Нѣрдиць**: укр. *Нордик* (Богдан 351), хорв. *Nardić* (Leksik 454).

***Нѣрдукъ**: укр. *Нурдук* (КПУ Киров. 1, 557), ст.-рос. Паня *Нардуков*, 1509 р. (Веселовский 213), Третьякъ *Нардуковъ*, 1585 р. (Тупиков 661).

***Нѣрдака**, ***Нѣрдако**: пол. *Nierdka, Nierdko* (SN VI, 606).

3. ***Нѣрга** / ***Нѣрѣа**: рос. *Наржин* (ЖПТ) — патронім на -ин, пол. *Nierga* (SN VI, 606).

***Нѣргай**: рос. *Нергай* (КПУ Луг. 13, 549) < **Нѣргай* < **Нѣргай*.

***Нѣргуль**: пол. (похідне) *Nargulce* — ойконім (SMP 733).

***Нѣрганъ** / ***Снѣрганъ**: укр. *Нарган* (СП 244), пол. *Nargan* (SN VI, 547), слов'ян. *Шнурганы* — відантропонімний ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 357).

***Нѣргунь**: ст.-рос. (похідне) *Нергиничи*, 1563 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 79), варіант *Ниргиничи* (ПKNЗ 2, 276).

***Нѣрготъ**: пол. *Nargot* (SN VI, 547).

3. ***Нѣрха**, ***Нѣрхъ** / ***Нѣрѣа**, ***Нѣрѣъ**: укр. *Норох, Нороха* (РУС 297) < **Норх*, **Норха* (друге повноголосся), ст.-рос. Андрюшка *Нохра*, 1573 р. (Садиков 377), Бориско *Нохрин*, 1671 р. (РРаз. 215) < **Норхин*, Сенька *Нохринъ*, 1674 р. (ПКДЛ 15), (похідне) *Наршино*, 1540 р. — ойконім у колишньому Торопецькому пов. (Тороп. книга 320), рос. *Нархов, Норхин, Нохрин* (ЖПТ), *Нуршевъ* (ААЭ I, 342), *Нырхов* (КП Тул.), (похідні) *Нархово, Наршино* — відантропонімні ойконіми в колишніх Смоленській і Псковській губ. (Vasmer RGN VI, 95), *Нершево* — в Нижегородській обл., пол. (вторинне) *Norszewicz* (SN VI, 644) ~ блр. діал. *нерх* 'неурожайна земля' (ТС 3, 194).

***Нѣрхатъ(ѣ)**: ст.-рос. Афонька Васильев сын *Нахрат*, 1623 р. (Полякова 155) < **Нархат, Нахратово* — відантропонімний ойконім у Нижегородській обл. (Морохин 140) ~ рос. діал. *нахрѣт* 'уперта, норовиста особа' (СРНГ 20, 271).

***Нѣрѣіць**: хорв. *Naršić, Noršić, Nuršić* (Leksik 454, 460, 464), слвн. *Noršič* (ZSSP 405).

***Нѣрѣакъ**: рос. *Ныршаков* (ИСП 384).

***Нѣрѣанъ**: слов'ян. (похідне) *Норшаны* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 325).

4. ***Нѣрка**, ***Нѣрко**, ***Нѣркъ** / ***Снѣркъ**: укр. *Нырк* (КПУ Ник. 3, 295), *Наркевич* (Зайцева, Ковальчук 110), *Норкевич* (ИСП 382), ст.-рос. *Нурково*, XV ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (НПК I, 851), рос. *Нарков*, *Неркин*, *Ныркин*, *Нырков* (ЖПТ), *Нурков* (КП Саратов₁₃), ст.-блр. (вторинне) Гринець *Нарковичъ*, 1552 р. (Тупиков 661), блр. *Нарко* (ЖПТ), (похідне) *Наркавічы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 172), пол. (вторинні) *Nirkowski*, *Norkiewicz*, *Nurkiewicz*, *Nyrka*, *Sznarkiewicz*, *Sznarkowski*, *Sznorkowska* (SN VI, 629, 643, 661, 665; IX, 313, 315), (похідні) *Narkowo*, *Narkowo* — ойконіми (NMP VII, 349).

***Нѣркань**: укр. *Нуркан* (Зайцева, Ковальчук 114), слов'ян. (похідне) *Нурканы* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ков. 325).

***Нѣркунъ**: блр. (похідні) *Наркуны* (2 фіксації) — ойконіми у Гродненській обл. (Рап. Гр. 172), пол. *Narkun* (SN VI, 547).

***Нѣркунъ**: укр. *Норкус* (Глуховцева 2, 95), пол. *Nurkus* (SN VI, 661).

Деривати з коренем ***Нѣрѣ-** / ***Снѣрѣ-**:

***Нѣрѣсь**: укр. (вторинні) *Нарченко* (РУС 287), *Норченко* (РИ Крым 4, 221), ст.-рос. Марфа Прокофьева дочь *Нурчева*, 1602/03 р. (ЗВК 843), рос. *Нарчев* (ЖПТ), блр. *Нарчы* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 172), пол. *Narczewski*, *Nerez*, *Nyrcz* (SN VI, 546, 573, 665).

***Нѣрѣакъ** / ***Снѣрѣакъ**: укр. *Нирчак* (Богдан 204), пол. *Narczak*, *Nurczak*, *Sznurczak* (SN VI, 546, 661; IX, 315).

***Нѣрѣікъ** / ***Нѣрѣісь**: рос. *Нарчик* (РИ Крым 4, 185), ст.-блр. Морамышъ *Норчиць*, 1552 р. (Тупиков 669), пол. *Narczyk*, *Norczyk*, *Nurczyk* (SN VI, 546, 643, 661).

***Нѣрѣукъ**: укр. *Нарчук* (РУС 287), пол. *Nerczuk*, *Nyrczuk* (SN VI, 573, 665).

***Нѣрѣькъ**: пол. *Narczok* (SN VI, 546).

***Нѣрѣідло**: укр. *Нарчилевич* (Горпинич, Тимченко 192), пол. *Narszyło* (SN VI, 546).

5. ***Нѣгра**, ***Нѣгръ**: укр. *Нирна* (Горпинич 57), *Норна* (КПУ Дн. 3/1, 438), ст.-рос. Куземка *Нероповъ*, 1629 р. (КВ 47) — форма з сескундарним -о-, рос. *Нерпин* (ЖПТ).

6. ***Нѣrsa**, ***Нѣrsъ**: рос. (вторинне) *Нурсин* (ЖПТ), (похідне) *Нерсы* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VI, 142), блр. *Нарос* (ТС Мозырь 145), пол. *Noros* (SN VI, 644) < **Nors*, (вторинне) *Narsiewicz* (SN VI, 549), чеськ. *Ners* (ЧП).

***Нѣrsѣѣ**: ст.-рос. Аникей Микифоров сын *Нурсеев*, 1623 р. (Полякова 160), рос. *Нарсеев*, *Норсеев* (ЖПТ).

***Нѣrsѣka**: рос. *Нарсекин* (ИСП 368).

***Нѣrsukъ**: пол. *Norsuk* (SN VI, 644).

***Нѣrsъka**: рос. *Нарскин* (ЖПТ).

***Нѣrsalbъ**: пол. (вторинне) *Niersalewski* (SN VI, 606).

7. ***Нѣrta**, ***Нѣрто**, ***Нѣртъ**, ***Нѣрты**: укр. *Нартенко* (Зайцева, Ковальчук 110), *Нортенко* (Горпинич, Корнієнко 164) — патроніми на -енко, ст.-рос. Якуня *Нарт*, 1627 р. (Веселовский 213), Ондрюшка, прозвище *Нарт*, 1628 р. (Сташевский 66), Гонка *Нартовъ*, 1648 р. (Тупиков 661), рос. *Нартовъ*, 1785 р. (ОДЛЯ 9), *Нартов* (ЖПТ), *Норот* (КП Сарат.₁₆) — форма з другим повноголоссям, (похідні) *Нартов Городок* — ойконім у колишній Псковській губ. *Наротово* (2) — в колишніх Новгородській і Псковській губ. (Vasmer RGN VI, 94), блр. *Нартаў* (м. Мінськ), (похідні) *Наротово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VI, 94), *Нарты* — мікротопонім (МБ 164), пол. *Nerć*, *Nert*, *Nerto*, *Nort*, *Norta*, *Nyrć*, *Nytra*, *Nytro* (SN VI, 644, 665, 573, 574, 666), чеськ. *Nárita* (ЧП), луж. *Nart* (Zběrka 45). Пор. ще слов'ян. *Нартово* — відантропонімний ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 37). Зауважимо, що до континуантів псл. **Snѣrt-* (**Snѣrtovъ*) віднесено неіснуюче *Снартовка* [помилково прочитане *Снартовка* (3 фіксації) — ойконіми в колишній Катеринославській губ. Див. (Козлова 2014: 277)].

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *нárти* 'лижі' (Шило 184), 'ковзани з кісток' (СУГО 135), *нérти* 'лижі' (Онишкевич 2, 486), *нíрта* присл. 'униз обличчям' (Аркушин 2016: 347), рос. діал. *нárты* мн. 'бічні стінки воза', 'носилки' (ОСВГ 6, 184), а також інослов'янську лексику, зібрану під гаслами **narǫtъ*, **nǫrtъ* (ЭССЯ 23, 21; 26, 54).

***Ропѣртъ**: чеськ. *Ponrt* (ЧП).

Суфіксальні деривати:

***нѣrtadlo**: рос. діал. *нáртало* 'аркан для лову оленів' (Сл. Печеры 1, 457).

***Нѣртошь**: пол. (вторинне) *Nartoszevska* ж. (SN VI, 549).

***Нѣртыѣ**: рос. *Нартыи* (ЖПТ).

***Нѣртикъ**: укр. *Нертик* (Горпинич 186), рос. *Нартиков* (ЖПТ), слов'ян. *Нортыки* — ойконім, зафіксований у документах Віленської Археографічної комісії (ABK I, 24), пол. *Nurcik* (SN VI, 665), словц. *Nortík* (TZ Trnava 139).

***Нѣртѣкъ**: пол. *Nartek*, *Nurtek* (SN 549, 665), можливо, ст.-рос. Тишка *Наркинъ*, 1869 р. (Тупиков 661), якщо це вторинна форма із **Нартѣкинъ*.

***Нѣртимъ**: рос. *Нартымов* (ЖПТ).

***Нѣртоуъ**: ст.-рос. Сенька *Ныртомов*, 1682 р. (Полякова 160) < **Ньртомов*.

***Нѣртапъ**: пол. *Nartanowicz* (SN VI, 549).

***Нѣртопъ**: пол. *Nartonowicz* (SN VI, 549).

***Нѣртупъ**: блр. (похідне) *Нартуны* — назва населеного пункту у Гродненській обл. (Рап. Гр. 172).

***Нѣртѣпъ(ѣ)**: укр. (вторинне) *Нартник* (СП 245), рос. (похідні) *Нертенки* — ойконім у колишній В'ятській губ., *Норотникова* — в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN VI, 142; Списки Перм. 416), словн. (вторинне) *Nartnik* (ZSSP 400), пол. (вторинне) *Nartnik* (SN VI, 549).

***Нѣртупъ**: слов'ян. *Нартынки* — ойконім, згаданий у документах Віленського центрального архіву (ABK I, 181).

***Нѣртосъ**: пол. *Nartos* (SN VI, 549).

8. ***Нѣрза**, ***Нѣрзь**: рос. *Норзин* (КПУ Дон. 4, 414) — патронім на *-ин*.

***Нѣрзаѣ**: пол. *Nurzaj* (SN VI, 661).

***Нѣрзакъ**: пол. *Nurzak* (SN VI, 661).

***Нѣрзькъ**: пол. *Nurzkiewicz* (SN VI, 661).

Деякі рефлексі і.-с. **sel-* у слов'янській антропонімії

1. ***Сѣлха**, ***Сѣлхо**, ***Сѣлхъ**: ст.-укр. *Saycha*, XVI ст. (Жерела III, 158), *Sulcha*, 1649 р. (Жерела IV, 303), укр. *Савх* (Богдан 255), *Саух* (Горпинич 118) < **Салх*, *Сауха* (СП 313), *Салех* (Літ. АД 2006, № 2, 157), *Солох* (КПУ Жит. 10, 450), *Солоха* (Горпинич 8), *Шелих* (КПУ Він. 8, 67), *Шолох* (Новикова 961), *Шелех* (Новикова 943), *Шолух* (ППП 571), *Шейх* (Новикова 943) < **Сѣлх*, *Шейхо* (Літ. АД 2010, № 1, 166) < **Сѣлхо* (-й- < -л'-), *Слих* (Горпинич 375) < **Силх*, *Шех* (Нови-

кова 947) < **Селх*, ст.-рос. Севастьяникъ *Солохъ*, 1495 р. (Тупиков 368), *Шолох*, XVI ст. (Чечулин 84), Родько *Шелех*, 1623 р. (Мосин 479), Федор *Шелоха*, 1692 р. (ПСРЛ XXXVII, 188), (похідні) *Селехово*, 1586 р. — ойконім у колишній Тверській губ. (АСБА I, 392), *Селехово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 581), рос. *Селехов* (КПУ Луг. 5, 488) — форми з другим повноголоссям, *Салхов* (КП Саратов.), *Шальх* (ЖПТ), (похідне) *Сухлово* — ойконім у Тверській обл., із *Сулхово*, пол. *Selch*, *Sulch*, *Szulcha* (SN VIII, 348; IX, 147, 360), *Szelich* (SN IX, 265) < **Szelch* — форми з переходом анлаутного *S-* > *Sz-*. При цьому спостерігається варіантна реалізація *ь* в бінарній групі «редукований + плавний», притаманна структурам *tylt*.

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *солѡха* 'лінива людина' (НОС 10, 116), 'неуважна, безсила людина' (Ткаченко 192), блр. діал. *салѡха* 'нечепура' (Касьпяровіч 275) — форми з другим повноголоссям.

Суфіксальні деривати:

***Сълхадло**: рос. *Шалхалов* (Сиксль 669), *Шолхалов* (АУЛ 2, 1071), *Шовхалов* (Новикова 960), *Шавхалов* (Лет. ЖС 2003, № 27—39, 208).

***Сълхажь**: блр. *Шахлай* (Бірыла 472) < **Шалхай* ~ рос. діал. *шавхѡй* 'моква' (Элиасов 457).

***Сълхакъ** / ***Сълхасъ**: ст.-укр. Wasko *Solchacz*, XVI ст. (Жерела II, 149), рос. *Шалхаков* (ЖПТ).

***Сълханъ**, ***Сълхань**: укр. *Шелехань* (КПУ Харк. 3, 67), рос. *Сулханов* (КДР 56), *Шалханов* (ЖПТ), *Шамханов* (Лет. ЖС 2004, № 40—52, 264) < **Салханов* (асиміляція плавного), *Шоханов* (РУС 483) < **Шолханов*, блр. *Шахлан* (ТС Мозырь 188) < **Шалхан* (метатеза), пол. *Selchanowicz* (SN VIII, 348).

***Сълхунъ**: блр. *Шѣхун* (Бірыла 494).

***Сълхунъ**: ст.-рос. Михайло Родивоновъ, прозвище *Шулхининъ*, 1700 р. (Тупиков 748).

***Сълховъ**: ст.-укр. Фетка *Шулехов*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 351), рос. *Салхов* (КПУ Крым 8, 260), *Сальхов* (Superanskaja 21), *Шовхов* (КПУ Полт. 2, 391), *Шилхов* (КПУ Зап. 14, 480), *Самхов* (Горпинич 10) < **Салхов*, *Шамхов* (Горпинич 10), *Шохов* (РУС 483) < **Солхов*, *Салихов*, *Селехов*, *Шелехов* (Новикова 727, 749, 944), *Шелихов* (РУС 474), *Шолохов* (Новикова 961), *Шайхов* (РУС 468), блр. *Солахаў* (м. Мозир), *Сельхов* (СБГТ 343), *Шайхов* (м. Бобруйськ), болг. *Шулхов* (Илчев 560).

Із **Sьlxъ*, **Sьlxa* пов'язані **Sьlъь*, **Sьlša* (j-ові деривати). Їх континують: ст.-укр. Ihnat *Semsz*, 1691 р. (АЮЗР І/10, 375), укр. *Шулишенко*, 1732 р. (ПМП 1732: 33), *Слиш* (Новикова 771) < **Силиш*, *Сауш* (Рівне 489) < **Салиш*, *Шавша* (ЖПТ), *Шовш* (ТДУ 113), *Шовша* (КПУ Дон. 22, 112), *Сулишенко* (КПУ Харк. 7, 473), *Солошенко* (Новикова 781) — патроніми на -енко, *Шамша* (КС Київ. 1, 34) < **Шалиша*, *Шолош* (КПУ Ник. 10, 139), *Шеша* (КПУ Кіров. 8, 25) — форма з абсорбованим плавним, ст.-рос. *Шанша* Іван Григор'єв, 1535 р. (Веселовський 361) < **Шамша* < **Шалша*, Іван Юрьевич *Шамша* Чевкин, XVI ст. ~ рос. діал. *шамша* 'краснобай, брехун' (Веселовський 360), Ігнатей Івановъ снъ *Шавша*, 1628 р. (Пам. ЮН 179), Парфеней Степановъ снъ *Шамшевъ*, 1697 р. (Грамотки 99), *Сомшино*, 1435 р. — відантропонімний топонім (ГВНП 169), рос. *Шевшев* (КПУ Полт. 1, 417), *Шамшов*, *Шамшев*, *Савшев*, *Шомшин* (ЖПТ), *Шашлов* (ЖПТ) < **Шалшов*, *Шомшина* — ойконім у Пермській обл., *Шелосево* — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 261), ст.-блр. Алексей *Сош*, 1642 р. (Бірыла 1966: 260) < **Соуш* / **Солиш*, блр. *Шавша* (ИС 179), *Шауши* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 126), слвн. *Šovš*, *Savša* (ZSSP 536, 612), ст.-пол. Nicolao *Szalsza*, 1402 р. (SSNO V, 273), пол. *Szalsza*, *Szamsza*, *Szumsza* (SN IX, 215, 221), чеськ. *Šalša* (Beneš 159), *Souš* (ЧП), слвц. *Šauša* (Krištof 189), луж. *Silš* (Wenzel II/2, 96). Пор. ще укр. *Замша*, рос. *Замшев* (Новикова 316), в яких анлаутне З- < С- (*Замша* < **Самша* < **Салиша*; *Замшев* < **Самшев* < **Салишев*).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

**Sьlšajь*: укр. *Шипшай*, 1718 р. (ПЧП 131) < **Шившай*, *Шабшай* (Новикова 928) < **Шавшай*, *Шимшай* — прізвисько (с. Воєгоща Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; Анк.), рос. *Шавшаев* (КП Саратов.).

**Sьlšějь*: рос. *Шамшеев* (ЖПТ).

**Sьlšakъ*, **Sьlšukъ*: укр. *Савшак* (РУС 366), *Солошак* (СП 331) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. Федько *Шавшуков*, 1579 р. (Полякова 254), Сенька *Шамшуковъ*, 1665 р. (Углич 4), рос. *Шавшуков* (ЧТ 1, 36), *Шемшуков* (ОНСН 438), *Шашлаков*, *Шеншаков* (ЖПТ), (похідні) *Шавшуки*, *Шавшукова* — ойконіми в Пермській обл. (Шумилов 118; Списки Перм. 439), слвн. *Savšak* (ZSSP 536), пол. *Sawszak* (SN VIII, 310).

**Sьlšikъ*: укр. *Шилишак* (Пура Край 4, 270) < **Шилишак*, *Саушишак* (Новикова 313).

***Sylśka**, ***Sylśko**, ***Sylśkь**: укр. *Соушко* (НКП Він. 244) < **Солшко*, *Селешко* (Новикова 742), *Солошка* (СП 331), *Шовшка* (Чучка 630), рос. *Шелешков* (РУС 474), блр. *Сольшко* (СБГТ 355) — форми з секундарними голосними, слвн. *Samšek*, *Savšek*, *Selšek*, *Seušek*, *Simšek* (ZSSP 533, 536, 544, 547, 551), чеськ. *Soušek* (ЧП).

***Sylśadlo**, ***Sylśidlo**: укр. *Шишмило* (КПУ Ув. Дон. 3, 435) < **Шимшило* < **Сьшило*, ст.-рос. Трифон *Шамшалов*, 1543 р. (Веселовский 360) < **Салшалов*, рос. *Саншалов* (КПУ Полт. 6, 212), *Шамшалов* (ЖПТ), (похідне) *Шабшилово*, XVII ст. — ойконім у водозборі Оки (Кусов 224) < **Шавшилово* (субституція *в > б*).

***Sylśelъ**: укр. *Шимшель* (Рв.).

***Sylśanъ**: рос. *Шишманов*, 1785 р. (ПСРЛ XXXVII, 10) < **Шимшанов* (метатеза), рос. *Шашпанов* (КПУ Харк. 13, 546) < **Шапшанов* < **Шавшанов*.

***Sylśinъ**: ст.-укр. *Ши(м)ши(н)*, 1661 р. (ЛРК 112), рос. *Сальхин* (ЖПТ), *Солхин* (КПУ Херс. 7, 441) — форми без ефекту першої палаталізації, *Шавшин* (КПУ Харк. 20, 289), *Саншин* (Рамієс 2, 479), *Шамшин* (Новикова 934), *Шомшин*, *Шанишин*, *Сальшин*, *Саушин* (ЖПТ), *Замшин* (ЖПТ), блр. *Савшин* (ЖПТ), слвн. *Sovšin* (ZSSP 567).

***Sylśunъ**: блр. (вторинне) *Шевшунова ж.* (СБГТ 431).

***Sylśegъ**: пол. *Szotyszor* (SN IX, 320).

***Sylśura**, ***Sylśurgъ**: укр. *Шамиур*, *Шамиура*, *Шемиура* (Новикова 934, 945), рос. *Шамиура* (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 264), *Шемшуров* (ЖПТ), блр. *Шамиур* (ЖПТ), *Шамиура* (СБГТ 396), співвідносні з рос. діал. *шаміу́ра* ‘картавий’ (СПСТ 127), ‘замазура’ (НОС 12, 79), ‘головний убір замужньої жінки [...]’ (СВГ 12, 66), *саміу́ра* ‘т. с.’ (ОСВГ 10, 24).

2. Про потенційність первісних ***Sylka**, ***Sylko**, ***Sylkь** свідчать: ст.-укр. *Iwan Solk*, 1620 р. (ОО 252), Богданъ *Шолка*, Хведоръ *Шовъка*, 1649 р. (Реєстр 68, 79), укр. *Солок* (Новикова 780) — форма з другим повноголоссям, *Шовк*, *Шовка* (СП 400), *Шовко* (Чучка 630), *Шилк* (Вол.), *Шолк* (Хм.) — форми з переходом свистячого *С* у шиплячий *Ш*-, *Шаук* (ЧЧ 3, 478) < **Салк*, (вторинні) *Сулковський*, *Зелковський*, *Шанковський* (Новикова 324, 802, 935), (похідне) *Сулківка* — ойконім у Вінницькій обл., ст.-рос. Гришка *Шолок*, 1577/78 рр. (ГР 37), Сенка *Солковъ*, 1625 р. (Боровск 9), (похідні) *Солко*—

ва, 1478 р. — назва поселення в колишній Шелонській п'ятині (Греков 1914: 74), *Шолковка*, 1598 р. — мікротопонім у колишній Костромській губ. (ГР 107), *Салково*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тульському пов. (ПКМГ I/2, 136), *Шолково*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 66), рос. *Салковъ*, 1712 р. (ДПС I, 337), *Солк*, *Солкин*, *Солоков* (ЖПТ), *Сылко* (РУС 409), *Шавков* (РУС 467), *Шауков* (КПУ Луг. 2, 430), *Шалков*, *Шолок* (ЖПТ), *Золкин* (ИС 25) < **Солкин*, (похідні) *Солково*, *Шельково*, *Шылыково* — ойконіми в колишніх Архангельській та Вологодській губ. (Vasmer RGN VIII, 430; X, 263; Списки Волог. 518), ст.-блр. Степан *Шулк*, 1593 р., Иван *Шулко*, Иван *Шунко*, Грышко *Шунка*, 1614 р. (Бірыла 1966: 279), блр. *Салко* (Бірыла 365), (похідне) *Шимково* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN X, 299) < **Сълково*, болг. *Сълка*, *Сълко*, *Сълков* (Илчев 472), слвн. *Sajk* (ZSSP 531), пол. *Sałka*, *Sełków*, *Selk*, *Selka*, *Sołko*, *Syjo*, *Synk*, *Sunkowska* ж. (SN VIII, 274, 349, 350, 568; IX, 153, 188, 193, 218), *Załka*, *Załko*, *Zawko*, *Zujk*, *Zułkiewicz* (SN X, 417, 449, 539, 540). Зі слов'янських мов запозичено естонське прізвище *Солк* (Лен. М 10, 440).

***Сълkadlo**: ст.-укр. Павло *Шойкало*, 1587 р. (Гурбик 306), укр. (вторинне) *Шевкаленко* (КПУ Дон. 18, 263), ст.-рос. Митрофанъ Васильевъ *Шавкаловъ*, 1600 р. (НПК III, 579), пол. *Szowkało*, *Semkało*, *Sankała* (SN VIII, 287, 353; IX, 323) ~ укр. діал. *шулькати* 'обкачувати (тісто)' (Дуда 221), блр. діал. *саўкаца* 'тинятися' (МДСГ 8, 131), *соўкаць* 'колихати' (МСМ 1974: 150).

***Сълкашь**, ***Сълкушь**: рос. *Сулкашев* (КПУ Дн. 11/2, 330), *Салкуши* — ойконім відантропонімного походження в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 70).

***Сълkajъ**, ***Сълкуjъ**: укр. *Салкай* (КПУ Зак. 1, 470), ст.-рос. Юшко *Шукуев*, 1563 р. (ПКОП 68) < **Шулкуев*, (похідне) *Шулкуева* — назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN X, 364), пол. *Salkaj* (SN VIII, 268).

***Сълкакъ** / ***Сълкашь**: укр. *Шовкач* (КПУ Ник. 5, 176), рос. *Саклаков* (КПУ Дон. 8, 212) < **Салкаков*, (похідне) *Шолкачи* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 341).

Ст.-укр. Павло *Шойкола*, 1577 р. (Ворончук 531) — один із рефлексів псл. ***Сълkola**.

Похідні з опорним *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Сылкань**, ***Сылкань**: укр. *Солкан* (СП 330), *Савканич* (Панчук 153), *Симканич* (Горпинич 245), *Шовкань* (КПУ Полт. 4, 126), рос. *Салканов* (КПУ Дон. 12, 428), (похідне) *Сильканы* – ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 271), блр. (похідне) *Силканы* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VIII, 270), пол. *Sołkan* (SN VIII, 568).

***Сылкунь**: укр. *Совкун*, 1752 р. (Пивовар 15), *Себкун*, 1784 р. (ИСК 82) < **Севкун*, *Совкун* (КС Дн. 1, 73), *Шовкун* (СП 400), (похідне) *Шайкунова* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 520), ст.-рос. Івашко *Шавкун*, 1496 р. (ПKNЗ 1, 272), Сенка *Шавкуновъ*, 1685 р., Амоска *Шивкуновъ*, 1696 р. (КА 61, 231), рос. *Совкунов* (КПУ Киров. 1, 324), *Шавкун*, *Шавкунов* (ЖПТ), пол. *Szołkun* (SN IX, 214). Пор. також (похідне) слов'ян. *Шайкуны* – ойконім у колишній Віленській губ. (Покровский 82) ~ укр. діал. *шавкун* 'прилад для чищення ремінних поясів' (Лисенко Черк. 21), рос. діал. *шилкун* 'острогоровий (про людину)' (Барсов 1, XXI).

***Сылкунь**: ст.-рос. Филипп *Совкиничъ*, 1369 р. (Тупиков 755).

***Сылкота**: слов'ян. *Шавкоты* – ойконім відантропонімного походження в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 606).

***Сылкота**: ст.-укр. Феєско *Шолкутенко*, 1649 р. (Реєстр 385), укр. *Шавкута* (Новикова 467), рос. *Шавкута*, *Шалкута* (ЖПТ).

Праантропоніми з коренем **Sьlč*-:

***Сьлча**, ***Сьльч**: укр. *Салч* (КПУ Київ. 8, 109), *Севч*, *Сивч* (Чучка 511, 512), рос. *Солчев* (КПУ Дон. 16, 544), *Шильченков* (ЖПТ), (похідне) *Шанчи* – ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 219), блр. *Шийч* (м. Мінськ), *Шавченко*, *Шульченко* (ЖПТ), (похідні) *Зельчи*, *Зельчево* – ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 212, 234) < **Сельчи*, **Сельчево*, болг. *Сьлчо*, *Сьлчов* (Илчев 472), слвн. *Sojč* (ZSSP 564), пол. *Sulcz*, *Sułcz*, (вторинні) *Szalczewski*, *Szołczewski* (SN IX, 147, 214, 318).

***Сьлчаць**: укр. *Салчак* (Чучка 501), *Сулчак* (КПУ м. Київ 1, 529), рос. *Салчак* (Лет. ЖС 2008, № 32, 226), *Сульчаков* (Глуховцева 2, 240), пол. *Szalczak*, *Szeczczak*, *Szumczak*, *Szylczak*, *Szumczak* (SN IX, 220, 268, 395, 400), *Sałczak*, *Sanczak*, *Sołczak*, *Syjcza* (SN VIII, 273, 284, 567; IX, 188).

***Сьлічк** / ***Сьліч**: ст.-укр. Федоръ *Шулчиць*, 1545 р. (АЮЗР IV/1, 43), пол. *Sułczik*, *Sulczyk*, *Szalczyk*, *Szelczyk*, *Szolczyk*, *Szulczyk*,

Szetczyk (SN IX, 147, 214, 263, 268, 318, 360, 363), *Sepczyk*, *Sewczyk* (SN VIII, 360, 371).

***Сѣцукъ**: пол. *Sylczuk*, *Szułczuk* (SN IX, 189, 364).

***Сѣцькъ**: пол. *Sanczek* (SN VIII, 284), *Szylczek*, *Szumczek* (SN IX, 395, 401).

***Сѣцагъ**: рос. *Синчагов* (КП Твер.).

***Сѣцугъ**: рос. *Синчугов* (КПУ Дон. 20, 292), (похідні) *Сельчугово*, *Санчугово* — ойконіми в колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN VIII, 99; IX, 187). Стосовно форми *Санчугово* < **Савчугово* (оглушення -н- < -в-) пор. ще блр. *Sarscz* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VIII, 99) < **Савч* < **Сѣлч*.

Сѣчанъ: укр. *Солчан* (КПУ Київ. 5, 594), слвн. *Selčan* (ZSSP 543), словц. *Solčán* (TZ Trnava 162).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *сульчѣн* 'налисник з кашею' (СРНГ 42, 126).

***Сѣлѣинъ**: рос. *Салчин* (КПУ Дон. 12, 429) ~ рос. діал. *сульчина* (*шўльчина*) 'тонкий житній налисник з якою-небудь кашею' (НОС 10, 84). По-іншому — як потенційний полонізм — див. (Варбот 88).

***Сѣлѣунъ**: пол. *Szalczun* (SN IX, 214) ~ блр. діал. *саўчуны* (*саўчунэ*) мн. 'млинці' (МСМ 1977: 100).

**сѣлѣити*: рос. діал. *шульчіть* 'бурхливо текти, дзюркотати' (Былины 2, 630).

***Сѣцагъ**: (похідні) ст.-рос. *Сельчарово*, 1564/65 pp. — назва поселення в колишньому Владимирському пов. (Антонов 1997: 108), рос. *Санчарово*, *Санчарово Большое*, *Санчарово Малое* — ойконіми в колишніх Владимирській та Костромській губ. (Vasmer RGN VIII, 95).

3. Деривати праслов'янського рівня з коренем **Сѣлм-* на різноманітному ономастичному матеріалі найповніше на сьогодні описано в (Козлова V, 111—129). Нижче подано фрагмент праслов'янського антропонімного фонду з цим коренем.

***Сѣлма**, ***Сѣлмо**, ***Сѣлмъ**:

а) форми з різноманітною вокалізацією -ѣ- у бінарній сполучі «редукований + плавний»: укр. *Сульма* (КПУ Луг. 5, 514), ст.-рос. Микитка Захарьевъ сынъ *Сулма*, 1628 р. (ПКРК I/3, 1060), Данилко Максимов сынъ *Салма*, 1678 р. (Полякова СПП 6, 178), Івашка Романов сынъ *Сальма*, 1678 р. (ОГС 17), рос. *Салмов* (ЖПТ), болг.

Сѣлмов (Илчев 472), пол. *Salm, Salma, Selm, Selma, Sulma* (SN VIII, 268, 349; IX, 150), слвц. *Sulma* (TZ Bratislava 333) ~ рос. діал. *салма́* зневажливо 'про дитину' (СРНГ 36, 63);

б) форми з переходом анлаутного *С-* > *Ш-*: укр. *Шельма* (Богдан 263), ст.-рос. (похідне) *Шамлова*, XVI ст. — ойконім у колишній Тверській губ. (ПКМГ I/2, 174), варіант *Самлово*, XVII ст. (ОПKN 7), рос. *Шалмов* (КПУ Дон. 18, 244), *Шальмов* (РУС 468), *Шолмов* (ПСС 3, 908), (похідне) *Шальмова* — ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN X, 213), блр. *Шэйма* (Бірьла 494), пол. *Szelma, Szulma, Szulma* (SN IX, 266, 363, 396), чеськ. *Šelm* (Beneš 223);

в) форми з абсорбованим плавним: укр. *Шам, Шама* (Новикова 933), *Шома* (Горпинич 385) < **Шолма*, рос. *Шимов* (СП 395) < **Шилмов* < **Сылмов* і под. ~ рос. діал. *сі́мы* мн. 'мотузки' (Сл. Алтая 4, 79);

г) форми з асимілятивними замінами плавного: укр. *Семма* (КПУ Харк. 4, 69), *Сумма* (Горпинич 289) і под.;

г) форми з солодкозвуччям: укр. *Сейма* (РУС 375), *Сеймо* (Богдан 259), *Сойма* (РІ Зак. 2, 740), ст.-рос. Якуня *Сойма*, XVII ст. (Копанев 1966: 196), рос. *Саймо, Сеймов* (ЖПТ), (похідні) *Соймино* — ойконіми в колишніх Олонецькій і Саратовській губ. (Vasmer RGN VIII, 413), блр. *Шейма, Шеймо* (ЖПТ), пол. *Szejma, Szejmo* (SN IX, 261), чеськ. *Sojma* (ЧП) ~ укр. діал. *ше́йма, шеймо́* 'товста линва, що тримає якір' (СУГО 214), ст.-рос. діал. *шейма* 'якірний канат', 1607 р. (Полякова СПП 6, 124), віднесене до запозичень із скандинавських мов (Мызников 2012: 272 — з літературою);

д) форми з секундарними голосними після плавного: ст.-укр. Куземка *Шелеменко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 422), укр. *Шалом*, рос. *Шаломов, Шалумов* (Новикова 802, 932), пол. *Szulem* (SN IX, 361) і под.;

е) форми з одзвінченням анлауту: пол. *Zalm* (SN X, 417) і под.

Суфіксальні деривати:

**сѣлмога*: блр. діал. *шаўмо́га* 'кляча' (Бялькевіч 496). У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

**Сѣлмыга*: рос. *Салмыгин* (ЖПТ).

**Сѣлмахъ* / **Сѣлмажь*: укр. *Салмашъ*, 1773 р. (ДІП V, 172), *Салмаш* (Новикова 728), *Сульмаш* (КПУ Черк. 4, 444), рос. *Салмашов* (Новикова 728), пол. *Salmach, Szajmach, Szełetmach* (SN VIII, 268; IX, 211, 267) ~ укр. діал. *ше́льмах* 'пагорб, глиняна гора' (Марусен-

ко 253) < **сѣлмах*, рос. діал. *салма́ш* 'старий, досвідчений пастух' (СРНГ 36, 63).

**Сѣлмуха* / **Сѣлмушъ*: рос. *Сеймушкин* (ЖПТ), пол. *Salmucha* (SN VIII, 269).

**Сѣлмайъ*: укр. *Солмай* (Чучка 527), *Самай* (КПУ Дон. 3, 392) — форма з абсорбованим плавним, *Шаламай* (Новикова 932) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. Васюк Яковлев сын *Саламай*, 1514 р. (АСМ 1479—1571 гг.: 26), Филка Иванов сын *Шамай*, 1680—1681 рр. (ППО 160) < **Шалмай*, пол. *Sajmaj*, *Salmaj*, *Selmaj*, *Szełemaj* (SN VIII, 261, 268, 349; IX, 267).

**Сѣлмѣйъ*: укр. *Шалмій*, *Шамлей* (Богдан 260), пол. *Selmej*, *Szełmej*, *Szełemej*, *Szełemiej* (SN VIII, 349; IX, 267).

**Сѣлмуїъ*: рос. *Шалмуев* (Лет. ЖС 2007, № 3, 158).

Деривати з опорними -*k-* / -*č-* у суфіксальній морфемі:

**Сѣлмакъ* / **Сѣлмаѣъ*: укр. *Сумлак* (Богдан 294) < **Сулмак* (метатеза), *Шимак* (СП 395) < **Шивмак* / **Шилмак*, ст.-рос. (похідне) *Салмачи*, 1590—91 рр. — ойконім у колишній Казанській губ. (Рождественский 1897: 137), воно ж *Салмачи* (Vasmer RGN VIII, 70), рос. *Салмаков* (Лет. ЖС 2007, № 1—13, 160), *Шамаков* (Новикова 933) < **Салмаков*, *Шельмаков* (СП 393), *Шелмаков*, *Шильмаков* (КП Твер.), *Салмаки* — відантропонімний ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 70), пол. *Zolmak* (SN X, 529) ~ рос. діал. *салма́ч* 'старший пастух' (Ткаченко 187), *салмакі́* мн. 'ряд жердин на опорах, які використовують для в'ялення вобли' (Клыков 90), блр. діал. *соўма́к* 'мовчун' (ТС 5, 77).

**Сѣлмікъ*: укр. *Соймик* (Чучка 527), *Сумлик* (Богдан 294) < **Сулмик*, пол. *Szajmik* (SN IX, 211).

**Сѣлмукъ*: укр. *Сеймук* (СКТ 718), *Шельмук* (ЖПТ), пол. *Sajtmuk*, *Szalmuk* (SN VIII, 261; IX, 215).

**Сѣлмъко*, **Сѣлмъкъ*: укр. *Шомко* (Новикова 961) < **Солмко*, чеськ. *Šejtek* (ЧП).

**Сѣлмуѣъ* < **Сѣлмуѣъ*: рос. *Салмычева* ж. (КП РГБ 186).

На основі рос. *Соймецы* — ойконім відантропонімного походження в колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN VIII, 70) можна реконструювати потенційний праантропонім-демінутив **Сѣлмьсь*.

Похідні з -*n-* у суфіксі:

**Сѣлманъ*: укр. *Сальман* (РУС 368), *Сельман*, *Селеман* (Красовський 136), *Сильман*, *Сільман* (Рв.), *Сульман* (РУС 406), *Шалман*

(Новикова 933), *Шовман* (РУС 482), *Шоман* (КПУ Харк. 1, 612) – форма з абсорбованим плавним, ст.-рос. *Салман*, 1563 р. (ПКОП 123), Офонасей Михайловъ сынъ *Солмановъ*, 1577 р. (Сторожев МИ I, 18), Ондрюша *Салманов*, XVI ст. (ГР 369), Микифорко *Сойманов*, 1660 р. (АХМ II, 129), рос. *Салманов*, *Сельманов*, *Солманов*, *Сольман*, *Шалманов*, *Шалыманов*, *Шелеманов* (ЖПТ), *Солманов* (КП Тул.), *Залманов* (САЛ 430) – форма з одзвінченням анлауту, (похідні) *Салмановка* (5 фіксацій), *Салманово* (2), *Салманы* – назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 70), *Салманов враг* – назва яру в Нижегородській обл. (Климкова 3, 153), блр. *Сульманов*, *Сыман* (ЖПТ) < **Сыўман* / **Сылман*, (похідні) *Сальманы* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 220), *Сільманова* – ойконім у Вітебській обл. (Пап. Віц. 350), пол. *Salman*, *Sałman*, *Sulman*, *Sylman*, *Szejman*, *Szelman*, *Szyłman*, *Zalman*, *Zolman* (SN VIII, 268, 274; IX, 150, 189, 261, 266, 396; X, 417, 529) ~ рос. діал. *салма́н* ‘старший пастух’, *шалама́н* ‘хуліган; злодій’ (СРГС 4, 217; 5, 321), ‘шумний натовп, ватага’ (СРГ Пр. 4, 127).

***Сълмень**: ст.-рос. *Сулмень*, 1551 р. (ПКНЗ 5, 88), Иванец *Сюлменев* сын Булгаков, 1573 р. (Альшиц 25), рос. *Сульменев* (Ряз. КП 1, 128) ~ рос. діал. *ше́лмень* ‘дрібний лід’ (НОС 12, 89) < **сълмень* < **сълмень*.

***Сълминъ**: рос. *Салмин*, *Солмин*, *Шалыминов*, *Шолмин*, *Шульмин* (ЖПТ), *Шалмин* (КП Алтай 2, 467).

***Сълмонъ**, ***Сълмонъ**: ст.-рос. Молчан Юрьевич *Соймонов*, 1552 р. (Веселовский 295), рос. *Саймонов* (ЖПТ), *Соймонов* (Михайлов 462), (похідне) *Соймоново* (3) – ойконіми в колишніх Московській, Тульській, Саратовській губ., *Соймоновка* – в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN VIII, 414), блр. (вторинне) *Шивмонюк* (СБГТ 400), пол. *Salmon* (SN VIII, 269).

***Сълмунъ**: ст.-рос. *Савмунъ*, XVI ст. (Чечулин 83).

***Сълмасъ**: рос. *Сальмасов* (ЖПТ).

***Сълмусъ**: рос. (похідне) *Соймусова* – ойконім у колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 227).

***Сълмать(ь)**: ст.-рос. Михайло Федоров сын *Самат*, 1527 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 42), рос. *Шалматов* – сучасне прізвище, пол. *Silmat* (SN VIII, 417), чеськ. *Šejmat* (ЧП) ~ рос. діал. *шалама́т* ‘дворічний окунь’ (НОС 12, 77), *саломат* ‘чотирирічний олень-самець’ (Мызников 2010: 476) – форма з секундарним -о-.

***Sьlmoŕъ**: рос. *Сальмонт* (ЖПТ) — форма з розщепленим назальним.

Рос. *Салмеедовка* — відантропонімний ойконім у колишній Самарській губ. (Vasmer RGN VIII, 71) — свідчить про потенційність посл. ***Sьlmojědъ**.

4. ***Sьlna**, ***Sьlno**, ***Sьlnъ**: укр. *Сейн* (КПУ Київ. 7, 57) — форма з реалізацією -ѣl- > -ел- і солодкозвуччям (-л- > -л' > -й-), *Шелн* (м. Ужгород) < **Селн*, *Шоно* (КПУ Полт. 10, 311) — форма з абсорбованим плавним, ст.-рос. Митька Антонов сын *Шельнова*, 1646 р. (ПКВ 62), рос. *Солнов* (КП Тул.), *Сейн*, *Сойн*, *Сойнов*, *Сильнов*, *Шильнов* (ЖПТ), слвн. *Šoln*, *Šuln* (ZSSP 610, 626), пол. *Szolna*, *Szołna*, *Szuln* (SN IX, 318, 319, 363) ~ рос. діал. *шелон* 'боковий вітер' (Элиасов 461), *шелонь* 'верх двосхилого даху на стикові сторін' (НОС 12, 88) — форми з секундарними голосними після плавного.

Рос. *Солнев* (КПУ Луг. 2, 260), *Шильнев* (ЖПТ) — рефлексі потенційного ***Sьlnъ**.

***Sьlnokъlda**: блр. (похідне) *Szoynokoudy* — ойконім у Перстунській волості колишньої Гродненської економії (ПКГЭ I, 334).

Суфіксальні деривати:

***Sьlnьсь**: укр. *Сонець* (Пура СПР V, 151) < **Солнець* / **Совнець*, рос. *Шилонець* (ЖПТ).

**сьlnишь*, **сьlnушь*: рос. діал. *солныш*, *шолныш*, *шолнуш* 'місце між кухонною піччю і найближчою стінкою' (Грандильевский 301).

***Sьlnакъ**: рос. *Сайнаков* (ЖПТ).

***Sьlnікъ**: рос. *Шильников* (ЖПТ).

***Sьlnукъ**: ст.-блр. Іван *Шалнук* (Бірыла 1969: 273).

***Sьlnькъ**: укр. *Шеленок*, рос. *Шеленков* (ЖПТ).

***Sьlnінь**: ст.-рос. Богданка и Иванъ *Шелонины* дети, 1540 р. (Лаппо 206), рос. *Шелонин*, *Шолонин* (ЖПТ) — форми з секундарним -о-.

5. ***Sьlsa**, ***Sьlsъ**, ***Sьlsъ**: укр. *Сайса* / *Saysa* (Красовський 134), *Солосенко* (Новикова 781) — форма з другим повноголоссям, *Саусь*, *Семсь* (РУС 331, 377), рос. *Самсова* ж. (ЖПТ) < **Салсова*, *Зальсов* (Рязан. КП 1, 600) < **Сальсов*, пол. *Sals*, *Saś*, *Sams*, *Slus*, *Słós*, *Słus*, *Sojś*, *Sośsa* (SN VIII, 269, 274, 283, 497, 511, 512, 570), *Szels*, *Szeles*, *Szews*, *Szuls*, *Szulsa* (SN IX, 264, 266, 282, 363), (похідне) *Савсино* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 52).

Щодо апелятивної лексики пор., наприклад, укр. діал. *сѡсвати* 'скакати, плигати' (Сабадош 337).

***Sъlsyga**: ст.-рос. Алешка *Самсыгин*, 1663 р. (ОРЗ 454), (похідне) *Самсыгина*, 1678 р. — ойконім у колишньому Боровському пов. (ИПК 125), рос. *Самсыгин* (ЖПТ) — форми з асимільованим плавним.

***Sъlsajъ**: укр. *Сайсай* (КПУ Дон. 7, 462) — форма з солодкозвуччям, пол. *Szumsaj, Szymsaj* (SN IX, 368, 405).

***Sъlsakъ**, ***Sъls'akъ**: укр. *Шамсакович* (РУС 469), пол. *Szysiak* (SN VIII, 282).

***Sъlsikъ** / ***Sъlsicъ**: укр. *Солосич* (КПУ Київ. 7, 187) — форма з другим повноголоссям, рос. *Сомсиков* (РУС 395), пол. *Samsik, Słosik, Słusik* (SN VIII, 282, 508, 512).

***Sъlsukъ**, ***Sъls'ukъ**: укр. *Савсюк* (Горпинич, Корнієнко 205), *Совсук* (Панцьо 118) ~ блр. діал. *соўсюкі* мн. 'назва рослини з нев'янучими квітками' (СБГ 4, 524).

***Sъlsъka**, ***Sъlsъko**, ***Sъlsъkъ**: пол. *Samsek, Slosek, Sloska, Slosko, Słusek* (SN VIII, 282, 496, 512).

***Sъlsyka**: укр. *Самсика* (ЗА 219), рос. *Самсыкин* (ЖПТ).

***Sъlsъko**: укр. *Селесько* (РУС 375).

***Sъlselъ**: рос. *Самсель* (ЖПТ) < **Салсель*.

***Sъlsimъ**: рос. *Самсин* (Новикова 731), *Совсимов* (СКТ 753).

***Sъls'anъ**: пол. *Sowsian* (SN VIII, 588).

***Sъlsinъ**: рос. *Сомсин, Солосин, Суйсина ж., Сунсин* (ЖПТ), *Samsin, Sołsin* (SN VIII, 282, 570).

***Sъlsunъ**: укр. *Савсуненко, Совсун* (ЖПТ), рос. *Зайсунов* (ЖПТ) — форма з одзвінченням анлауту ~ блр. діал. *соўсу́н* 'потовщення на нитці' (ТС 5, 77).

***Sъlsъn'a**, ***Sъlsъnъ**: пол. *Solśnik, Solśnia* (SN VIII, 496, 570) ~ блр. діал. *соўсень* 'незграба' (Купрыєнка, Шур 52).

***Sъlsara**: рос. *Шулсарин* (КП Саратов).

***Sъlsitъ**: слов'ян. *Шалситъ* (Магницький 94).

6. Про потенційність псл. ***Sъlta**, ***Sъlto**, ***Sъltъ** свідчать:

а) форми з різноманітною вокалізацією -ѡ- у сполучі «редукований + плавний» (коренева структура tɔlt): ст.-укр. *Wasko Szalitho*, XVI ст. (Жерела II, 248) < **Салто*, укр. *Салтовъ*, 1726 р. (ДІП III, 131), *Шолта* (Вол.), *Шульт* (КПУ Дн. 12/2, 55), *Султенко* (СП 339), *Шультенко* (РУС 486) — патроніми на -енко, ст.-рос. *Шелтово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 120), рос. *Салтов* (КПУ Зап. 15, 390), *Сельтов* (ЖПТ), *Шалтов* (КП

Сарат₉), *Шилтов* (Вол.), *Шолтов* (КС Дн. 3, 96), *Шултов* (ОА 6, 4214), *Шульт* (ЖПТ), *Сульты* — ойконім у колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN VIII, 639), *Шалтино*, 1723 р. — назва поселення в колишньому Ростовському пов. (ВНР 19), ст.-блр. Аньдрей *Шультъ*, 1546 р. (Метрыка № 30, 146), Мартинъ Янов. *Шолтъ*, 1575 р. (ОДВ I, 28), блр. (похідні) *Шульты* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 99), *Падсолтава* — назва поселення в Могильовській обл. (Рап. Маг. 134), болг. *Султов*, *Султин* (Илчев 470), слвн. *Salta* (ZSSP 533), пол. *Salt*, *Selta*, *Szalt* (SN VIII, 270, 350; IX, 363), чеськ. *Sylvová* (Beneš 87), *Šilt*, *Šolta*, *Šulta* (ЧП), луж. *Šalta*, *Šolt*, *Šolta*, *Šolta*, *Šulta* (Wenzel II/2, 118, 128, 133);

б) форми з асиміляцією плавного і його модифікаціями: укр. *Шовта* (Ономастikon 297), *Себта* (КПУ Київ. 1, 114) < **Севта*, *Собта* (КПУ Киров. 1, 155) < **Совта* (змішування губних) < **Селта*, **Солта*, *Шубта*, *Шупта* (Новикова 966, 969), *Санто* (ТДУ 93) < **Саэто* (-н- < -в-), *Сента* (КПУ Ник. 15, 157), *Сохта* (КС Дон. 2, 557) < **Софта* < **Совта* (оглушення губного), *Сухта* (РІ Дон. 7, 380), *Сафта* (СП 313), *Шафт* (Панцьо 123), *Сатт* (КПУ Харк. 1, 606) < **Салт* (-л- > -т-), *Сетт* (Новикова 750) < **Селт*, блр. *Шупта*, *Шунто* (ЖПТ) < **Суэта*, **Суэто*, *Саѳт* (Бірыла 367), рос. *Шовт* (АУЛ 2, 1071), *Шавтин* (Пура Край 3, 272), *Шупта* (КП Алтай 2, 302), (похідне) *Сахтино* — ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN VIII, 118) < **Сафтино* < **Савтино*, болг. *Савтов* (Илчев 436), пол. *Szynt* (SN IX, 406) < **Szyłt*;

в) форми з денталізацією плавного (-л- > -н-): укр. *Шанта* (ТДУ 110) < **Салта*, *Шунт* (КПУ Ник. 3, 151) < **Султ*, блр. *Шунта*, *Шунто* (Бірыла 484), *Шунты* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 188), рос. *Сант* (ЖПТ), *Шунтов* (КПУ Зап. 9, 357), болг. *Шантов*, *Шенто*, *Шентов*, *Шонто*, *Шунта*, *Шунто* (Илчев 552, 554, 559, 651), слвн. *Šunt*, *Šunta* (ZSSP 626), пол. *Sant*, *Santa*, *Santo*, *Sonta*, *Szanta* (SN VIII, 288, 289, 575; IX, 218), чеськ. *Šanta* (ЧП), слвц. *Šanta* (TZ Trnava 166).

Рос. *Бесонтово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 334) — рефлекс потенційного псл. **Bezszьltь*.

До континуантів псл. **Sьlta* слід віднести *Сумта*, VI ст. н. е. — ім'я особистого охоронця Велізарія, згадане Прокопієм Кессарійським у його знаменитій “Війні з готами” (Прокопий из Кессарии 189);

г) форми з метатезою: ст.-укр. Сенка Григорєвъ сынъ *Сутленко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 348) < **Султенко*, укр. *Ситленко* (Горпинич, Корнієнко 212), рос. *Шатлов*, *Шитлов* (ЖПТ) < **Салтов*, **Силтов*;

г) форми з переходом анлаутного *С-* > *З-*: рос. *Зунтов* (ЖПТ) < **Султов*, *Зельтин* (КП Твер.) < **Сельтин*, блр. (похідні) *Зельтин*, *Зельтино* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 215, 221), слвн. *Zalta*, *Zonta* (ZSSP 705, 712), чеськ. *Zunt* (ЧП);

д) форми з переходом анлаутного *-л-* > *-л'* > *-й-*: ст.-укр. Иван *Шайта*, XVII ст. (Пиріг 71), рос. *Сайтов* (Рамієс 2, 453), *Шайто* (КП Брян.), *Шойтов* (ЖПТ), (похідне) *Суйтино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN X, 170), хорв. *Šojt* (Leksik 651), слвн. *Sajt*, *Šajt* (ZSSP 532, 591), пол. *Sajt*, *Sojta*, *Sujta*, *Soyta*, *Szajt*, *Szejt* (SN VIII, 262, 561, 588; IX, 145, 212, 262);

е) форми з білабіальною артикуляцією *-л-* у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Иван *Шаута*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 299), укр. *Саута* (РУС 371), рос. *Соутов* (КПУ Дон. 20, 293), блр. *Саут* (м. Мінськ), пол. *Saut* (SN VIII, 304);

є) форми з абсорбцією плавного: укр. *Шот* (Глуховцева 1, 343) < **Шолт*, рос. *Сутов* (ЖПТ) < **Султов*, (похідні) *Сотово* (2), *Шотово* — ойконіми в колишніх Петербурзькій, Смоленській, Новгородській губ. (Vasmer RGN IX, 471; X, 346);

ж) форми з другим повноголоссям: укр. *Шолота* (Рв.), рос. *Солотов* (ЖПТ) і т. п.

Щодо апелятивного підгрунтя пор., наприклад, укр. діал. *шдйта* 'колате (однометрове) дерево' (Сірка 57), рос. діал. *шульта* 'березовий гриб; чага' (СГС 531; СРГП 436), *сунт* 'кучугура' (ОСВГ 10, 248) < **султ*, *шалтáть*, *шалтáться* 'байдикувати' (Элиасов 459), *ушолтáть* 'обв'язати' (СРГК 6, 673).

***Сытъѣ**: укр. *Сантей* / *Сантий* (Чучка 502), пол. *Solty* (SN VIII, 567), слвц. *Solty* (TZ Bratislava 350).

На основі укр. *Шовть* (КПУ Київ. 1, 60), *Шоть* (Глуховцева 1, 343) < **Шолть*, рос. *Сантева* ж. (ЖПТ) < **Савтева* (оглушення *-в-*), болг. *Шалтев* (Илчев 551) можна реконструювати псл. ***Сылъ**.

***Обсылта**: ст.-рос. *Осултино*, 1615 р. — назва пустища відантропонімного походження в колишній Костромській губ. (Чухлома I, 59) ~ рос. діал. *ошалтáться* 'одягнутися в старий одяг' (ПОС 7, 77).

Суфіксальні деривати:

***Сылтаѣ**: укр. *Савтай* (Ономастікон 245), *Сантай* (ІФ), рос. *Салтаєв* (КПУ Харк. 17, 277), *Солтаєв* (КПУ Харк. 20, 105), *Сай-*

таєв (Новикова 726), *Шалтаєв*, *Шултаєв* (ЖПТ), *Шантаєв* (КП Твер.), *Зафтаєв* (Катынь 91) < **Сафтаєв* < **Савтаєв*, *Сатлаєв*, *Шатлаєв* (ЖПТ), (похідні) *Салтаєва* (2), *Султаєва* — ойконіми в колишніх В'ятській та Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN VIII, 73, 637), чеськ. *Šintaj* (ЧП) ~ укр. діал. *шалтáй* 'шибеник' (Грінченко 4, 482), 'пустун' (Мик.), *шалтáй-балтáй* 'т. с.' (запис наш. — В. Ш.).

***Kosыtajъ**: рос. (похідне) *Коселтаєва* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 404).

***Sыltějъ**: ст.-укр. Микита *Шелтей*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 283), ст.-рос. *Шантей*, XVI ст. (Чечулин 84), рос. *Сайтеев*, *Сантеев* (ЖПТ), слвн. *Šiltej* (ZSSP 600).

***Sыtaga**: рос. *Сантагин* (КП Алтай 2, 14).

***Sыtyga**, ***Sыtygъ**: ст.-рос. (похідне) *Шалтыгина*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Можайському пов. (ОПКМ 259), рос. *Султыгов* (Лет. ГС 2009, № 23, 47), *Сатыга* (ЖПТ) < **Салтыга*, блр. *Сынтыгин* (м. Мінськ), пол. *Sołtyga* (SN VIII, 571) ~ рос. діал. *шалты́га* 'нероба' (СРГК 6, 826).

***Sыtašъ**: рос. *Султашев*, 1804 р. (Дмитренко 431), *Шулташов* (Рамієс 2, 93), (похідне) *Сынташева* — ойконім у колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN VIII, 680), блр. *Санташоў* (Бірыла 365).

***Sыtošъ**: хорв. *Šojtoš* (Leksik 651), чеськ. *Šajtoš* (ЧП), слвц. *Šajtoš* (TZ Bratislava 339).

***Sыltuxa** / ***Sыltuшъ**: укр. *Шейтуха* (КПУ Харк. 1, 626), рос. *Шолтушев* (КП Алтай 2, 151), *Сатушев* (ЖПТ) < **Салтушев*.

***Sыltuxъ** / ***Sыltuшъ**: укр. *Салтиш* (КБСК 240), рос. *Солтышев*, XVIII ст. (РСД 593), *Шелтышев*, 1771 р. (Макидонов 2016: 375), *Салтышев*, *Солтышев* — сучасні прізвища (Пура СПР V, 142, 151), *Солтыш* (Рамієс 2, 32), *Сатышев* (ЖПТ) < **Салтышев*, *Солтых* (КП Сарат.₁₀), пол. *Sołtyszak* (SN VIII, 571), слвц. *Solyš* (TZ Bratislava 325).

***Sыltakъ** / ***Sыlt'akъ**: укр. *Шонтак* (ТДУ 113), *Синтак* (Богдан 297), *Шоптак*, 1721 р. (ДІП II, 101), *Солотак* (КПУ Харк. 12, 614), рос. *Салтак*, *Сантаков*, *Шантаков*, *Шунтаков* (ЖПТ), *Шентяков* (Горпинич 374), *Шовтак* (Лет. АД 2006, № 8, 313), *Сантакова* ж. (ЖПТ) < **Савтакова*, (похідні) *Салтаки*, *Шентаковка* — ойконіми в колишніх В'ятській та Саратовській губ. (Vasmer RGN X, 73, 272), слвн. *Šantak*, *Šentak* (ZSSP 592, 597), пол. *Szyntak* (SN IX, 410), *Zułtak* (SN X, 540) < **Sułtak*, чеськ. *Šinták* (ЧП), слвц. *Sajtákova* ж. (TZ

Bratislava 310) ~ укр. діал. *шунтяк* 'простодушна, нелукава, небагатослівна, наївна, трохи недалеко розумом людина' (Матіїв 530) < **šolʹ akъ*.

***Šylykъ**: укр. *Савтик* (КС Хм. 1, 742), *Салтик* (Новикова 728), *Солтик* (СП 331), *Шельтик* (Новикова 944), *Зайтик* (Богдан 339) < **Сайтик*, ст.-рос. *Салтык*, XV ст. (Веселовский 278), рос. *Саутиков* (ЖПТ), *Сатлик* (КПУ Зап. 8, 263), *Сатликов* (Новикова 735), *Шатликов* (РУС 471), блр. *Шультик* (м. Мінськ), чеськ. *Soltík* (ЧП) ~ рос. діал. *сьольтик* 'нечиста сила' (СОГ 14, 174).

***Šylyčъ**: укр. *Солтич* (СП 331), рос. *Салтичева* ж. (ОА 5, 3259), (похідні) *Салтычи* — назва поселення в колишній Тамбовській губ. (Списки Тамб. 179), *Шалтичи* — в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 212), ст.-блр. Михъно *Солотичъ*, 1565 р. (ЛМ 1915: 312), блр. *Саутыч* (ЖПТ), *Соўтыч* (Бірыла 367), хорв. *Solčić*, *Sovčić* (Leksik 604, 606), *Šántić* — у Герцеговині (Nosić 311), словн. *Šantič*, *Šiltič*, *Šuntič* (ZSSP 593, 600, 626).

***Šylyukъ** / ***Šylt'ukъ**: укр. *Солтук* (КПУ Він. 7, 514), *Шовтук* (ЖПТ), рос. *Шонтуков* (Лет. АД 2006, № 3, 344), ст.-блр. Семень *Шалтук* Васильевичъ, 1578 р. (ИЮМ XXXII, 162), блр. *Салтук* (Бірыла 363), пол. *Sołtuk* (SN VIII, 570).

***Šylyka**, ***Šylyko**, ***Šylykъ**: укр. *Зовток* (КПУ Ник. 3, 485) < **Совток*, рос. *Сауткин* (ЖПТ), *Соуткін* (Новикова 783), (похідні) *Шатьково* — ойконім у колишній Смоленській губ., *Соткино* — у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN VIII, 470; X, 235) < **Шалтьково*, **Солткино*, словн. *Šantek*, *Šintek* (ZSSP 592, 601), пол. (вторинне) *Sajtkowska* ж., *Soltek*, *Sołtek*, *Sautek* (SN VIII, 262, 304, 567, 570), (вторинне) *Sułtkowska* ж., *Szajtek*, *Szołtek* (SN IX, 151, 212, 319), чеськ. *Sejtko*, *Šejtko* (ЧП), луж. *Šoltka*, *Šultka* (Wenzel II/2, 128, 133).

***Šylyka**, ***Šylykъ**: ст.-рос. Михайло Михайловичъ *Салтыковъ*, 1617 р. (Арсеньев 343), Гаврилко Афанасьев сын *Салтык*, 1623 р. (Полякова СПП 6, 178), (похідне) *Шейтыкино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 91), рос. *Салтык* (ЖПТ), блр. (похідне) *Солтыково* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 285), пол. *Sałykiewicz*, *Sołtyk*, *Sołtyka*, *Szołtyk* (SN VIII, 274, 571; IX, 223, 319), *Szantyka* (SN IX, 223).

Стосовно апелятивної лексики пор., наприклад, рос. діал. *салты́к* 'непутяща людина' (НОС 10, 6), 'лахмітник' (СОГ 13, 20), 'беш-

кетник' (Чайкина 1989: 45), *немой салтык* 'прізвисько гаркавої людини' (Моисеев 197).

***Сѣлѣсъ** < **Sѣltykjъ*: ст.-рос. Гаврило Караулов *Салтычь*, 1578 р. (Веселовский 278), рос. *Салтычев* (ЖПТ), пол. *Sawtycz, Sołtycz* (SN VIII, 310, 571).

***Сѣлѣца**: укр. *Шотлиця* (Горпинич 364) < **Солѣѣца* (метатеза).

***Сѣлѣсь**: луж. *Šołtec* (Wenzel II/2, 128).

***Сѣлѣдло**: укр. *Шантало* (РУС 470) < **Саѣтало, Шантала* (РУС 469), *Шайтало* (КПУ Він. 7, 21), рос. *Санталов* (КП Саратов.), *Шанталов* (ЖПТ), (похідні) *Солталово* — назва поселення в колишній Костромській губ. (Самарянов 58), *Шанталова, Шанталово, Санталовка, Санталово* (2), *Санталы* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 94; X, 218), *Санталова вершина* — назва яру в Нижегородській обл. (Климкова 3, 157), блр. *Санталово* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VIII, 94).

Заголовний праантропонім відапелятивного походження. Пор., наприклад, укр. діал. *шунтало* 'простодушна, нелукава, небагато-слівна, наївна, трохи недалеко розумом людина' (Матіїв 530), мотивоване дієслівною лексикою на зразок ст.-укр. (похідне) *посоветати* 'поплестися, піти', XVI ст. (Тимченко 2, 183); пор. ще блр. діал. *шѣлтáцца* 'вештатися без роботи' (Крыўко 130), рос. діал. (похідні) *ошалтáться* 'одягнутися в старий одяг' (НОС 7, 77), *нашелтáть* 'відлупцювати кого-небудь', 'зробити погано, невміло, як-небудь (про пряжу)' (НОС 6, 27), *ошалтáть* 'постригти кого-небудь' (Селигер 4, 305) і т. п.

***Сѣлѣдло**: рос. *Сантилов* (Новикова 732), (похідне) *Шантилово* — назва поселення в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN X, 218), пол. *Szantiło* (SN IX, 145), слов'ян. *Шуйтило* (Рамієч 2, 468).

***Сѣлѣль**: укр. *Шайтель* (Богдан 262), *Шовтеля* (Горпинич 292), рос. *Сатель* (ЖПТ) < **Салтель*, (похідне) *Сантелево* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN VIII, 95), слвн. *Šantelj, Šontelj* (ZSSP 592, 620).

***Сѣлѣла**: слов'ян. *Шолтула*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 95).

***Сѣлѣмь**: рос. *Сультимова ж.* (Лет. ЖС 2007, № 14–26, 188) ~ рос. діал. *шантїмь* 'повільно йти' (СРГСУ 7, 42).

***Сѣлѣтома**: ст.-рос. Якунка Иванов сын *Шелтомина*, 1561–1562 pp. (Васильев 329).

***Sьlty**, -ъve: укр. *Солтва* (Пура СПР V, 155), *Солотва* (Льв.).

***Sьltana**, ***Sьltanъ**: ст.-укр. Федоръ *Солтанъ*, 1578 р. (Торгівля 173), укр. *Салтанъ*, 1718 р. (ПЧП 165), *Собтанъ*, 1732 р. (РЧП 144) < **Совтанъ* (змішування губних), *Солтан* — сучасне прізвище (Льв.), *Сойтан* (КПУ Од. 7, 524), *Шультанко* (КПУ Дн. 12/1, 562), *Шайтан* (КПУ Він. 7, 891), *Шаптана* (КС Дн. 1, 226) < **Шавтана*, *Шафтан* (РУС 471) < **Савтан*, ст.-рос. *Салтан*, 1539/40 р. (ССМон. 16), рос. *Салтанов*, *Сайтанов*, *Сантанов* (Память 1, 191), *Шайтан*, *Сынтанов* (ЖПТ), *Солтанов* (КП Калинин.), *Шултанов* (Памяць Лоеўск. 291), *Шантанов* (КП Саратов₁), (похідні) *Шайтанов*, *Шайтаново* — назви поселень у колишніх Пермській та В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 205), ст.-блр. Давидъ *Солтанъ*, 1604 р. (Усціновіч 1975: 143), блр. *Солтан* (СБГТ 431), (похідні) *Сьлтаново* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 375), *Солтанаў сад*, *Солтанава гумно* — відантропонімні мікротопоніми в Могильовській обл. (СММ 174), пол. *Sałtan*, *Sejtan*, *Szajtan*, *Szejtan*, *Szałtan* (SN VIII, 274, 345; IX, 212, 218, 262), слвц. *Szaltan*, 1770 р. (Krištof 231), *Sultanov* (TZ Bratislava 333) ~ рос. діал. *султа́н* 'високий, сильний, ставний чоловік' (СРГС 4, 478), *водяный султан* 'рослина *Turpa latifolia* L., ро́гіз широколистяй' (ЯОС 3, 27).

***Sьltenъ**, ***Sьltynъ**: ст.-укр. Семен *Савтен*ов, 1666 р. (ПК 1666 р.: 284), (похідне) *Сотнево* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN VIII, 470) < **Солтнево*, болг. *Султен*, *Султенов* (Илчев 470).

***Sьltinъ**: укр. *Шултинъ*, 1718 р. (ПЧП 214), рос. *Сальтин*, *Самтин*, *Саутин*, *Шалтин*, *Шантин*, *Шаутин* (ЖПТ), *Шавтин* (Пура Край 3, 272), *Шелтин* (РИ Крым 6, 53), *Суфтин* (Лет. ЖС 2008, № 15, 252) < **Сувтин*.

***Vьsьltinъ**: рос. *Васальтин* (Рамієс 2, 390).

***Sьltonъ**, ***Sьltonъ**: рос. *Сантонов*, *Сатонкин* (ЖПТ) < **Салтонкин*, (похідне) *Сотоны* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 471) < **Солтоны*, пол. *Sołton*, *Sołtoń* (SN VIII, 570).

***Sьltunъ**: укр. *Севтун* (КПУ Харк. 6, 133), *Зовтун* (Зайцева 63) < **Солтун*, рос. *Савтунов* (КП Брян.), *Салтунов* (ЖПТ), *Шальтун* (КП Твер.), *Шейтунов* (КП Саратов₂), блр. *Шалтун* (м. Мінськ), *Шолтун* (м. Барановичі), пол. *Sałtun*, *Szałtun*, *Szołtun* (SN VIII, 274; IX, 218, 319).

***Sьltynъ**: пол. *Sołtyń* (SN VIII, 571).

***Šьltaŕь**, ***Šьltaŕь**: укр. *Сантар* (Вол.), *Шантаренко* (КПУ Ник. 10, 16), *Шантарюк* (КПУ Полт. 10, 184), *Шинтарь* (Томіленко 113), *Шунтар* (Льв.) < **Шувтар*, *Шунтар* (СП 404) < **Шултар*, рос. *Шантарь* (ЖПТ), *Шайтаров*, *Шухтаров* (КП Твер.), блр. *Шайтар* (Бірыла 461), *Шантар* (ЖПТ), болг. *Сайтаров* (Илчев 457), слвн. *Šuntar* (ZSSP 626), пол. *Sołtarz* (SN VIII, 570), чеськ. *Santar*, *Šajtár* (ЧП).

***Šьltoŕь**, ***Šьlтъŕь**: укр. *Шолтер* (Богдан 267), *Шайтор* (Новикова 931), рос. *Шантор*, *Шантеров* (ЖПТ), блр. *Шайтор*, 1746 р. (Бірыла 1966: 573), *Шайтер*, *Шайтор* (ЖПТ), *Шалтор* (м. Мінськ), *Салтрукович* (Бірыла 363), (похідні) *Шайторы*, *Шайтерово* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 183; Vasmer RGN X, 205), болг. *Шантеров*, *Шунторов* (Илчев 52, 561), пол. *Sałternik*, *Sołtruk* (SN VIII, 274). Зі слов'янських мов запозичено латиське прізвище *Шалтер* (Лен. М 10, 527).

***Šьltura**, ***Šьlturь**: ст.-укр. Гурін *Шайтурка*, 1650 р. (НВВ 455), укр. *Шайтура* (КП Севастополь 7, 198), *Самтура* (КПУ Дон. 5, 382) < **Салтура*, *Завтур* (РУС 151) < **Савтур*, *Завтура* (Мик.), *Шамтур* (Горпинич 316) < **Салтур*, (похідне) *Шантурівка* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 134), ст.-рос. Володимирь *Шантуровъ*, 1566 р. (Тупиков 832), (похідне) *Шахтурова*, 1614 р. — назва пустини в колишній Владимирській губ. (АФЗК III, 239), рос. *Савтурин*, *Шайтур*, *Шантуров* (ЖПТ), *Шантурин*, *Шентурин* (КП Твер.), *Сатуров* (ЖПТ) < **Салтуров*, (похідні) *Сантурово*, *Шатурина Гора* — ойконіми в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN VIII, 643; X, 235), ст.-блр. Микита *Шайтур*, 1663 р. (Бірыла 1966: 273), блр. *Шайтур* (Бірыла 461), *Шантур*, *Шантура* (ЖПТ), болг. *Шантуров*, *Шантурков* (Илчев 550), слвн. *Šentur* (ZSSP 597), пол. *Sajtur* (SN VIII, 262), ст.-слвц. Benedictus *Ssantur*, 1555 р. (UFP I, 213) ~ рос. діал. *сунту́рить* 'плести нісенітниці' (СРГП 4, 51).

***Šьltura**, ***Šьlturь**, ***Šьlturь**: ст.-рос. *Салтьрь* Александр Федорович Лаптев, 1545 р. (Веселовский 278), Кононко *Шахтыринъ*, 1629 р. (КВ 224) < **Шафтыринъ* < **Шавтыринъ*, рос. *Шалтырев* (ЖПТ), *Шахтырь* (РУС 472), ст.-блр. Семенко Богданович *Шантыр*, 1567 р. (Бірыла 1966: 274), Zacharyasz *Szantyr*, 1662 р. (ABK XXXIV, 246), блр. *Шантырь*, 1803 р. (ABK XVI, 39), *Шантырев* (ЖПТ), (похідне) *Шантирь* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN X, 18), пол. *Szantyr* (SN IX, 223), слов'ян. (похідне) *Шолтыри* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 507).

***Sьltasъ**: ст.-рос. Васька *Султас*, XVII ст. (МИЯ 3, 817).

***Sьltosъ**: укр. *Совтос* (Богдан 284), рос. *Сатосов* (ЖПТ) < **Салтосов*.

***Sьltusъ**: укр. *Савтус* (Богдан 256), *Солтус* (Черк.), *Совтус* (КПУ Київ. 1, 347), рос. *Савтус*, *Савтусов*, *Салтусов* (ЖПТ).

***Sьltysъ**: рос. *Салтысов* (ОА 5, 3251), слвц. *Šultysová* ж. (TZ Bratislava 357).

***Sьltota**: укр. *Шолтута* (КПУ Ув. Дон. 1, 593), *Шевтута* (КПУ Ув. Дон. 12, 463), *Шовтута* (Літ. ГС 2009, № 22, 56).

***Sьltavъjъ**: укр. *Салтавець* (КПУ Харк. 15, 49), пол. *Sałtawa* (SN VIII, 274), слвц. *Šantavý* (TZ Трнава 166). Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *шантáвий* 'кульгавий, кривий' (Пиртей 2004: 345), *шонтáвий* 'обідраний', 'подертий' (Онишкевич 2, 386).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Sьlt-*:

***Sьltimigrъ**, ***Sьltъmigrъ**: ст.-блр. Петръ *Шолтмигръ*, 1649 р. (ОДВ VII, 306), рос. *Шантимиров* (КПУ Дон. 22, 509), (похідне) *Старый Сантимир* — назва поселення в Ульяновській обл.

***Шьltobъrъšъ**: ст.-блр. Мись *Шьltоборъцъ*, 1528 р. (Перапіс 368).

***Sьltogatъjъ**: рос. *Шалтогачев* (КП Алтай 2, 379).

***Sьltonosъ**: ст.-блр. Войтехъ Лавриновичъ *Шьlтоносъ*, 1567 р. (ЛМ 1915: 652) ~ блр. діал. *шалтанóс* 'балабушка з тіста, начинена сиром' (БС 90).

**сьltorogъ*: серб. діал. *шантòрог* 'у кого зламаний один ріг, одно-рогий (віл, бик, ягня)' (Гаговић 304). У сфері антропонімії не засвідчено.

7. Первісні псл. ***Sьlza**, ***Sьlзь** можна відновити на основі ст.-укр. *Сулза*, 1650 р. (Ящук 311), укр. *Самза*, 1785 р. (ИСК 38) < **Салза*, *Сульза* (Пура СПР V, 155), *Сенза* (Богдан 258) < **Селза*, *Зайза* (Горпинич 146) < **Сайза*, *Земз* (Панчук 123) < **Селз*, *Заза* (ЖПТ) < **Залза* < **Салза*, (похідні) *Зозів*, історично *Созов*, 1562 р. (Яськевич 47) — ойконім у Ровенській обл., *Зозів*, *Зозівка* — назви поселень у Вінницькій обл., ст.-рос. (похідні) *Савзово*, XV ст. (НПК I, 33), *Слузово*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Звенигородському пов. (ПКМГ I/1, 706) < **Сулзово*, рос. *Зоз* (ЖПТ) < **Золз* < **Солз*, (похідні) *Слузово*, *Слузово Большое*, *Слузово Малое*, *Солози* / *Сулози*, *Саузово* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 11, 375), ст.-блр. *Zinza*, 1648 р. (АВК XXVIII, 391) < **Siłza*, блр. *Сульза* (м. Мінськ), (похідні) *Зельзін* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 58), *Зейзы* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список

Вит. 130), пол. *Szolz, Szulz, Szylz* (SN IX, 318, 324, 363), *Zilz* (SN X, 509), чеськ. *Salz* (ЧП). Зі слов'янських мов запозичено латиське прізвище *Зейза* (ЖПТ); пор. ще *Солза* — ойконім в колишній Архангельській губ. біля р. *Солза* пр. Білого Моря (Подвысоцкий 161).

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, рос. діал. *сэльзя* 'ожеlediця' (СРГН 37, 139), *сельзь* 'снігова кора' (Симина 95), *слуз*, *слузь* 'вода, яка виступає на поверхні льоду' (СРНГ 38, 311, 312) < **сулз*, **сульз*, *сѡза* 'гниль у дереві', 'сніговий наст' (СРНГ 39, 220) < **сѡлза*.

**szlookъjъ*: укр. діал. *зинзи́окий* 'косоокий' (Глуховцева 86) < **силзѡбкий*. Антропонімічні рефлексів невідомі.

На основі укр. *Зазлий* (Богдан 33) < **Залзий* < **Сълзий*, *Сузий* (КПУ Харк. 7, 254) — форма з абсорбцією плавного можна реконструювати ад'єктив **Сълзъjъ*.

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

**Сълzakъ*, **Сълz'akъ*: укр. *Зунзяк* (СП 157), *Зазак* (Богдан 339) < **Залзак* ~ рос. діал. *сельзя́к* 'висохле місце', 'гниле дерево' (СРНГ 36, 139).

**Сълzikъ* / **Сълzičъ*: ст.-укр. *Иван Сейзик*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 246), укр. *Сезик* (Богдан 259) < **Селзик*, *Зальзицький* (Зайцева 61), *Зузик* (Горпинич, Корнієнко 89) < **Зулзик*, рос. *Сазиков*, *Симзиков*, *Земзиков*, *Шульзик* (ЖПТ), ст.-блр. *Стешко Золозичъ*, 1633 р. (Тупиков 556) < **Золзичъ*.

**Касълzikъ*: ст.-укр. *Федор Казынзик*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 345) < **Касълзик*.

**Сълz'ukъ*: рос. *Севзюк* (ЖПТ).

**Сълзьko*, **Сълзьkъ*: укр. *Селезько* (Новикова 742) — форма з другим повноголоссям, рос. *Слазков* (ЖПТ) < **Салзков* (метатеза), пол. *Zelzk* (SN X, 475) < **Selzk* ~ укр. діал. *совзкий* 'ковзкий' (ЕСУМ 5, 342).

**Сълzyka*, **Сълzykъ*: рос. *Созыкин*, *Созыков* (ЖПТ) — форми з абсорбованим плавним, пол. *Szulzyk* (SN IX, 363).

Рос. (похідне) *Сунзеево Поле* — в Мезенському р-ні Архангельської обл. — рефлекс потенційного псл. **Сълzějъ*. У науковій літературі мікротопонім віднесено до саамських запозичень. Див. (Кабинина 2005: 113; Кабинина 2012: 129).

**Сълzalbъ*: укр. *Забзалук* — сучасне прізвище, із **Савзалук* (змішування губних).

***Sъlzanъ**: укр. *Совзан* (КПУ Зак. 1, 348) ~ укр. діал. *солозін* 'видовбана зі стовбура дерева висока посудина на зерно або борошно' (Аркушин 2, 161) < **солзан*, *совзаниця* 'ковзанка' (ЕСУМ 5, 342).

***Sъlzenъ**: блр. *Сезень* (Бірыла 370) < **Селзень* ~ укр. *совзєниця* 'ожеледь' (Грінченко 4, 164).

***Sъlzynъ**: блр. (похідне) *Слузыня* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN VIII, 375).

Патроніми на *-in-*, *-ov-*, *-ev-*:

***Sъlzinъ**: рос. *Созинов* (Новикова 777) — форма з абсорбованим плавним, *Сунзин* (КПУ Зап. 2, 146), *Сумзина* ж. (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 229), *Шанзин* (ИС 13), *Шумзин* (КП Сарат.), *Замзин*, *Земзин*, *Завзин*, *Шавзин* (ЖПТ), *Зензинов* (Александров 121), *Зовзин* (КП Тул.) — форми з асимільованим плавним і фонетичними модифікаціями анлауту.

***Sъlzarъ**, ***Sъlzurъ**: рос. *Санзаров* (КПУ Харк. 15, 481), *Сальзуров* (КП Сарат.), (похідне) *Санзарова* — ойконім у колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN VIII, 92).

Рос. *Созутов* (ЖПТ) < **Солзутов* свідчать про потенційність реконструкції псл. ***Sъlzoťъ** < **sъlzoťъ* < **sъlztī*. Пор. тематизоване **sъlzati* > укр. діал. *сѳвзати* 'скакати, пустувати' (Грінченко 4, 164).

***Sъlzonъ**: ст.-рос. Ілья *Слузовъ*, 1500 р. (Тупиков 752), Александр Филиппович *Слузов*, 1600 р. (Веселовский 291), Ѳедоръ *Слузовъ*, 1684 р. (Шахматов 7), рос. *Сулзов*, *Слузов* (ЖПТ), *Зонзов* (Новикова 331).

***Sъlzevъ**: рос. *Сайзев* (Рамієс 2, 326).

Деякі рефлексі і.-є. **b(h)el-* у слов'янській антропонімії

Апелятивна лексика слов'янських мов, яка континує генетичне значення і.-є. **b(h)el-* 'набухати, здуватися; бути опуклим, округлим', найповніше представлена в лексико-словотвірних парадигмах, частково описаних у науковій літературі: **bōld-* > **Bōld-*, **bōlg-* > **Bōlg-*, **bōlt-* > **Bōlt-* (Казлова I, 13–47; 48–57; 61–70), **bōlv-* > **Bōlv-* (Шульгач I, 309–314), **bōlz-* > **Bōlz-* (Шульгач 2007: 237–243) (усі в ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду).

У поданих нижче фрагментах реконструйовано деривати від і.-є. **b(h)el-* з цими та іншими детермінативами. Фактичний мате-

ріал, яким ми оперуємо, свідчить, що найпродуктивніше корінь *bьl- V- (де V- — будь який консонантний розширювач, у цьому разі, крім -l-, -r- та -j-) реалізувався у сфері антропонімної лексики. Це ще раз підтверджує важливість поміна ргоргіа для наших уявлень про потенційність праслов'янського лексичного фонду, особливо в тих випадках, коли відповідна апелятивна лексика в наявних лексикографічних джерелах дуже часто відсутня.

1. ***Вьlба**, ***Вьlбо**, ***Вьlбь**: ст.-укр. Waszil *Balbow*, XVI ст. (Жерела III, 148), Гаврило *Буибенко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 209), укр. *Байба* (РІ Жит. 1, 302), *Бейба* (м. Дрогобич Льв.), *Бальба* (КПУ Він. 1, 730), *Беблa* (Панцьо 96) < **Белба*, *Бельба* (Богдан 10), *Беба* (РІ Він. 2, 145), *Биба* (КПУ Звитязці Київ. 1, 259) — форми з абсорбованим плавним, *Біблa* (Кравченко 147) < **Білба*, *Болба* (Рв.), *Больба* (Новикова 105), *Бульба* (Редько 1, 112), (похідні) *Бейбів* — мікротопонім (с. Брониця Дрогобицьк. р-ну Льв.), *Бейбів* — мікрогідронім у Вінницькій обл. (Павликівська 13), ст.-рос. Федот *Болба*, 1495 р. (Веселовский 43), (похідні) *Бьльбино*, 1504 р. — ойконім у колишньому Клиньському пов. (ДДГ 404), *Балбино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 580), *Билбино*, 1623 р. — назва пустища в Уфтіюзькій волості колишньої Вологодської губ. (Колесников 23), рос. *Бейба*, *Белба*, *Болба* (ЖПТ), *Бумба* (АУИФ 55), ст.-блр. Марк Янович *Бойба*, 1590 р. (АВК XXX, 79), Криштоф *Бовба*, 1662 р. (АВК XV, 73), блр. *Бобла* (Бобрык 226) < **Болба* (метатеза), *Бульба* (Бірыла 68), (похідні) *Байбы*, *Баўбы* — ойконіми в Гродненській обл. (Рап. Гр. 29), слвн. *Bilba* (ZSSP 39), пол. *Bajba*, *Bajbo*, *Bałba*, *Bejba*, *Bełba*, *Bielb*, *Bielba*, *Biłba*, *Bojba*, *Bołba*, *Bulba* (SN I, 127, 148, 230, 238, 300, 327, 403, 412, 555), ст.-слвц. Martin *Belba*, 1625 р. (UFP II, 202).

До цього списку слід долучити ст.-укр. Мартынъ *Билибенко*, 1666 р. (Лазаревский 20), укр. *Былиба*, 1732 р. (ПМП 1732: 31), *Балиба* (СП 34), *Белиба*, *Билиба*, *Болиба* (РУС 42, 47, 67), *Беліба* (Горпинич 181), *Балуба* (КПУ Киров. 1, 413), ст.-рос. *Билибин* Шершень, 1527 р. (АФЗХ 1956: 97), *Белебино*, *Билибино* — відантропонімі ойконіми в колишніх Ярославській та Костромській губ. (Vasmer RGN I, 319, 388), блр. *Біліба* (Бірыла 53), пол. *Voleba* (SN I, 409) — форми з секундарними голосними після плавного.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *белеба* 'дурень' (Добролюбожа 2003: 156), *бўльба* 'пузир, пухир'

(ЕСУМ 1, 292), блр. діал. *больша* 'базікало' (ДСБр. 23) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 117).

Префіксальні похідні:

***Себыла**: ст.-рос. (похідне) *Чеболбина*, XVII ст. — назва пустища в Можайському пов. колишньої Московської губ. (ОПКМ 257).

***Шебыла**: рос. *Шебалін* (РІ Херс. 720) ~ рос. діал. *шабольбит* 'нічого не робити, марнувати час' (Диттель 226).

Суфіксальні деривати:

***Вьлахъ** / ***Вьлашъ**: укр. *Бимбаш* (КПУ Харк. 1, 412) < **Билбаш*, *Болбаш* (Рв.), *Больбаш* (Зосимов 1, 85), *Бульбах* (КПУ Харк. 9, 50), *Бульбаш* (КПУ Київ. 8, 265), рос. *Байбахов* (ЯА 3, 190), *Бальбах* (КПУ Луг. 1, 78), *Балбашов* (КП Сарат.), *Балбашев*, *Бульбах*, *Бульбаш* (ЖПТ), пол. *Bałbasz*, *Bulbach* (SN I, 149, 555) ~ укр. *бѣльбахи* 'нутрощі тварини', *бѣльбашка* 'булька, банька; порожня кулька, пуп'янок квітки' (ЕСУМ 1, 165, 292), рос. діал. *бѣлбах* 'непутяща людина' (СРГК 1, 34), *балбѣх* 'гусь, начинена м'ясом двох інших гусей' (СРНГ 2, 77), *болбѣшка* = *бабѣшка* 'поплавок' (Кошкарєва 17, 23), блр. діал. *бѣльбахи* мн. 'нутрощі' (МДСГ 3, 204), *бѣбах* 'живіт' (Сцяшковіч 65) — форма з абсорбованим плавним та ін. (ЭССЯ 3, 116).

***Вьлеха**, ***Вьлехъ**: ст.-укр. Тумко *Bebech*, 1649 р. (Жерела V, 190), укр. *Бєбєх* (РУС 38), *Бєлєбєхє*, *Бєлєбєх* (КПУ Хм. 4, 673) — форми з секундарними голосними після плавного, *Бємбєхє* (Горпинич 39) < **Бѣлбєхє* (асиміляція плавного), (похідні) *Бєбєхєвє* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл. ММР 21), *Бєбєхє* — ойконім у Львівській обл., ст.-рос. Данила *Бєбєхє*, 1481 р. (ГВНП 276), *Бєбєхє* Семенович Глєбов, XVI ст. (Веселовский 30), Карпъ *Бєбєхєвѣ*, 1642 р. (ОСС 13, 19) ~ укр. діал. *бѣбѣх* 'жмут забрудненої і зіпленої вовни на вівці' (Лисенко 27), *бѣбѣшки* 'нутрощі тварини', *бѣльбєхє* 'т. с', *бѣбєх* 'велике черево', *бѣбєхє* 'нутрощі, тельбухи' (ЕСУМ 1, 158, 165), 'лахміття' (Бєвкє 33), *бѣбѣшка* 'жіночє кофта зі зборкєми звєрху' (СУГО 21), рос. діал. *балбѣхє* 'пухлина' (НОС 1, 28), *бѣбєхє* мн. 'рєчі' (СРГО 1, 34), блр. діал. *бѣбєхє*, *бѣбєхє*, *бѣльбєхє* мн. 'нутрощі' (ТС 1, 46), пол. діал. *bebech* 'велике черево' (Steffen 5).

***Вьлєхє** / ***Вьлєшъ**: рос. *Бєлбєхєн* (КП Твєр.), *Бєлбєхєн* (КМ 147), пол. *Balbisz* (SN I, 138).

***Вьлєхє**, ***Вьлєхъ** / ***Вьлєшє**, ***Вьлєшъ**: ст.-укр. (похідне) *Bałboszew dwor*, 1552 р. — урбанонім у м. Луцьку (АЮЗР /1, 175), укр. *Бєлбєш* (КПУ Київ. 3, 441), ст.-рос. Ftis *Voibochof* (Фтєсь *Бєйбє*

ховь), 1663 р. (БФА 1, 6, 156), (похідне) *Болбошино*, XVI ст. — назва пустища в околицях Москви (Кусов 265) ~ блр. діал. *бамб'оша* 'личак, підшитий шкірою' (ДСБр. 18), *бамб'ошы* мн. 'зношені хатні туфлі' (Усціновіч 1976: 236).

***Вьlbuxa**, ***Вьlbuxъ** / ***Вьlbuša**, ***Вьlbušъ**: укр. *Болбухъ*, 1711 р. (Лазаревский ОКС 15), *Байбух*, *Бельбух* (Редько 1, 23, 50), *Байбуш* (Зап.), *Бальбух* (Новикова 59), *Бальбуха* (КПУ Дн. 7, 33), *Бамбух*, *Бамбуш* (Богдан 7), *Болбух* (КПУ Дон. 13, 63), *Больбух* (Новикова 105), *Бомбух* (КПУ ІФ 3, 86), *Болбушъ*, 1723 р. (Швидько 307), *Больбуш* (Зосимов 1, 86), *Бульбух* (Богдан 26), (похідне) *Байбухове* — ге-лонім у Ровенській обл. (Сл. ММР 14), рос. *Байбушев* (КП Саратов.), *Балбушин* (ЖПТ), *Бамбух* (Лет. ЖС 2009, № 49, 142), (похідне) *Балбухи* — ойконім на Псковщині, ст.-блр. (вторинне) *Tomasz Bolbuszowicz*, 1561 р. (ПКГЭ II, 34), пол. *Bałbuch*, *Bilbucha* (SN I, 149, 327) ~ укр. діал. *бел'бух* 'орган травлення' (Куриленко 56), *бел'бухи* 'нутроші' (Грінченко 1, 49), *бамбух* 'бебехи, шлунок рогатої худоби' (Пиртей 2001: 20), *бумбух* 'пухир' (Онишкевич 1, 76), рос. діал. *банбушка* 'млинчик із товченої трави і тертої картоплі' (СРГ Морд. 1, 17), *белбухи*, *белбухи*, *бенбухи* 'нутроші' (СРДГ 1, 20, 24, 25), *бо-бушка* 'булочка з пшеничної муки' (ЯОС 2, 5) < **болбушка*, *бульбух* 'булька на воді' (СРНГ 3, 274), блр. діал. *балбушка* 'водянка', *белбухи*, *бульбухи* мн. 'нутроші' (ТС 1, 40, 46), *бубухи* (Балькевіч 99), словц. діал. *belbuch* 'лопух' (SSN I, 108) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 116).

**ьlbuxa*: рос. діал. *болбыха* 'жовте латаття' (НОС 1, 65). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Вьlbušъ**: ст.-рос. (похідне) *Болбышово*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 443), рос. *Балбыш* — прізвисько (ПОС 1, 101), *Балбышев*, *Болбышко* (ЖПТ), ст.-блр. Ходоръ *Болбышекъ*, 1533 р. (Гильтебрандт 6), Самуель *Балбышка*, 1667 р. (ВС 1, 374), блр. (похідне) *Болбыши* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 354) ~ рос. діал. *балбыш* 'дерун' (ПОС 1, 101), 'очерет' (СРНГ 2, 79), *бобышка* 'прищ' (СРГК 1, 82).

***Вьlbajъ**: рос. *Байбаев* (СКТ 37), *Бульбаев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Болбаи* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 449).

***Вьlbějъ**: ст.-рос. (похідне) *Бееево*, 1591 р. — ойконім у колишньому Балахонському пов. (ПМДВ 52) — форма з абсорбованим плавним ~ укр. діал. *бомбей* 'товстун' (Чабаненко Словник 1, 98).

***Вьlbakъ**, ***Вьlb'akъ** / ***Вьlbacъ**: ст.-укр. Нгус *Vaybakow*, 1649 р. (Жерела IV, 318), укр. *Байбак* (Новикова 53), *Бейбак* (КПУ Терн. 3,

203), *Більбак* (Горпинич 311), *Бульбак* (Редько 1, 112), *Болбач* (РУС 53), (похідне) *Бамбакова долина* — мікротопонім у Ровенській обл. (Пура I, 12), ст.-рос. Фетко Онуфреєв *Балбач*, 1563 р. (ПКОП 133), Окул *Байбаков*, XVI ст. (АГР I, 38), Іванъ Івановъ *Банбаковъ*, 1654 р. (Івановський 83) — форма з незакономірною асиміляцією плавного, *Бебякин*, 1660 р. (Титов Рукописи, 60) < **Белбякин*, (похідні) *Байбакова*, 1522 р. — ойконім у колишньому Зубцовському пов. (ККл. 155), *Билбякино*, 1508 р. (АСЭИ III, 568), варіант *Белбякино*, 1565 р. — у Пошехонні (ОАСУ 47), рос. *Байбак* (ЖПТ), *Бейбаков* (КПУ Дон. 11, 114), *Бульбаков* (ЖПТ), *Бомбачев* (КП Саратов.), блр. *Болбач*, *Бульбачоў* (Бірыла 57, 68), серб. *Былбаковици* — родинне прізвище (ґирић 153), пол. *Bajbak*, *Bejbak*, *Biłbak*, *Bulbak*, *Bulbiak* (SN I, 127, 230, 327, 555), словц. *Blbák* (Krištof 287) ~ укр. діал. *білба-кы́* мн. 'великі вирячкуваті очі' (Сабадош 25), *бомбáк* 'бавовняні нитки' (Гуцульщина 223), рос. діал. *байбáк* 'самотній чоловік, холостяк' (СПГ 1, 16), 'байстрик' (СРГ Перм. 1, 46), 'дурень' (СДГВ 31), 'здоровило' (НОС 1, 24), *балбáк* 'говорун' (СРНГ 2, 77), 'лайливе слово' (ПОС 1, 100), *бомб́яка* 'прізвище сильного чоловіка' (СРНГ 3, 95), *бульбáк* 'бульбашка на воді після дощу', 'прищ, чиряк' (СРНГ 3, 273), блр. діал. *байбáк* 'лежень' (Сцяшковіч 43), 'туль-тій' (Авілава 4).

**Ўебълбакъ*: укр. *Шабалбак* (КПУ Полт. 1, 412).

**Вьлбѣка*, **Вьлбѣкъ*: рос. *Балбекин* (КПУ Ник. 3, 15), *Балбеков* (КП Тул.), *Белбекин* (КПУ Ник. 6, 244), *Болбеков* (ЖПТ), блр. *Балбека* (Бірыла 38), *Балбеки* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 39).

**Вьлбъко*: укр. *Бейко* (РУС 39) — форма з абсорбованим плавним ~ рос. діал. *бельбѣк* 'дурень' (СРГО 1, 36).

**Вьлбикъ* / **Вьлбиць*: укр. *Бовбичь*, 1723 р. (ФАС 1, 22), *Булбич*, 1732 р. (ПВЗ 60), *Бебик*, *Бейбик* (СП 39, 40), *Бейбик* (СКТ 50), *Бейблик* (КПУ Льв. 3, 414) < **Белбик*, *Байбик* (Редько 1, 22), *Бейбич* (КПУ Дон. 19, 49), *Бибиц* (КПУ Звитязці Київ. 1, 206), *Бибиц* (Дяченко 248) — форми з абсорбованим плавним, *Бомбик* (РУС 53) < **Болбик*, рос. *Байбичев* (ЖПТ), *Библиков* (КП Твер.) — форма з метатезою -лб- > -бл-, *Бульбик* (КЛ 2005, № 1–13, 33), *Былбик* (КПУ Зап. 11/1, 147), серб. *Билбић* (Јањатовић 42), слов'ян. *Бильбик* (Рамієс 2, 292), *Balbitzow* — топонім у Померанії (Lorentz 2) ~ рос. діал. *ба́йбик* 'лозина' (СРНГ 2, 53), блр. діал. *бо́бік* 'свинячий шлунок' (ДСБр. 22) < **бо́убік* / **бо́лбік*.

***Равьлібіць**: укр. *Пабейбич* (КПУ Харк. 12, 487).

***Вьлбукъ**: ст.-укр. *Байбук*, 1620 р. (ВКО 383), укр. *Балбук*, *Бальбук*, *Бамбук*, *Бульбук* (Богдан 6, 7, 26), *Булбук* — прізвисько (Піпаш, Галас 242), рос. *Балбуков* (Новикова 57), блр. *Балбук* (Бірыла 38) ~ укр. діал. *булбук* 'бульбашка' (Алмашій 38), 'жовта польова квітка' (Жегуц, Піпаш 26), *бульбук* (рослина) 'вовча лапа, *Trollius europaeus* L.' (ЕСУМ 1, 292), рос. діал. *байбук* 'здоровило' (НОС 1, 24), 'незграбна, лінива особа, телепень' (СРГСУ 1, 31), *балбук* 'бульбашка на воді', *балбука* 'гуля, гуз' (СРНГ 2, 79), *бобука* 'мовчун' (Моисеєнко 12) < **болбука*, *бумбук* 'водянка на тілі' (СРГК 1, 139), болг. діал. *балбук* 'водяна бульбашка' (Стойчев 1965: 126), серб. діал. *бабук* 'бульбашка на воді під час дощу' (РСГВ 1, 65).

***Вьлбука**: ст.-укр. *Былбычин*, 1571 р. — ойконім (ОО 59).

***Вьлбола**, ***Вьлболъ**: укр. (похідне) *Боболовичова гора* — оронім (с. Княже Сокальськ. р-ну Льв.; повідомила Скорук І.Д.), ст.-рос. (вторинне) *Манька Антонова д. Буйболица*, 1646 р. (Ростов 19), Прокопий *Бойболовъ*, 1700 р. (ПСИ 22).

***Вьлбула**: укр. *Байбула* (РУС 31), пол. *Bajbula* (SN I, 127).

***Вьлбл'а** < **Вьлбја*, ***Вьлблѣ** < **Вьлбѣ*: укр. *Белбелюк* (КПУ Харк. 2, 446), ст.-рос. Кузьма *Бебель*, 1570 р. (Веселовский 30), Іванъ *Бебелевъ*, 1617 р. (УА 55) — форми з абсорбованим плавним, рос. *Бавбель* (Лет. ЖС 2009, № 48, 140), (похідне) *Болоблино* — ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 511), блр. *Баўбель*, кваліфіковане як балтизм (Губина-Полетаєва 139), *Боўблі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 38), пол. *Bowbel* (SN I, 454), чеськ. *Belbl* (ЧП).

Укр. *Байбала* (РУС 31), *Бебало* (КПУ Полт. 7, 39) < **Белбало*, *Бимбало* (Мик.), (похідне) *Бамбалівка* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл. ММР 16), ст.-рос. Івашко *Байбаловъ*, 1673 р. (ТКСГ 3, 35), рос. *Байбаловъ*, 1722 р. (Иркутск 25), *Байбалов* (КП Твер.) — рефлексії псл. ***Вьлbadlo**. Стосовно мотивації пор., наприклад, блр. діал. *буйбало* 'лежень' (ТС 1, 90).

***Вьлбанъ**: ст.-укр. Өеско *Болбан*, 1649 р. (Реєстр 358), рос. *Байбанов* (РУС 31), *Балбанов* (КП Сарат.), *Бальбанов* (Память 1, 173), *Бульбан* (КПУ Хм. 6, 240), блр. (похідні) *Бывбаны* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 141), *Белбанова* — мікротопонім у Вітебській обл. (МБ 27), слвн. *Bilban* (ZSSP 39), пол. *Bulban* (SN I, 555) ~ укр. діал. *бульбан*, *булобан* 'бовван, дурень'

(ЕСУМ 1, 292), рос. діал. *балбан* 'дурень' (СРНГ 2, 77), 'шибеник' (СРГК 1, 35), 'про дужого, сильного підлітка' (СРГ Прик. 22), *болбан* 'т. с.' (СГРС 1, 136), *болбан* у стійкому словосполученні *бить болбан* 'байдикувати' (СРГ Перм. 1, 101).

***Вьлень, *Вьльнь:** ст.-рос. Стефан Давидов *Бебень*, 1568 р. (Веселовский 30) < **Белбень, Бебень* Суховерховъ, 1610 р. (Тупиков 43), Тихонко *Бибнев*, 1623 р., кваліфіковане як похідне від прізвиська *Бибень* неясного походження (Полякова 1996: 179) ~ укр. діал. *белебень*, -бня 'пустинне, безлюдне місце' (Глуховцева 24) — форма з другим повноголоссям та ін., зібрані під гаслом **belbъnъ* (ЭССЯ 1, 184).

***Вьльинъ:** рос. *Байбин, Бойбин, Бульбин* (ЖПТ), *Балбин* (КП Саратов.), *Бильбин, Булбин* (КП Твер.), *Болебин* (Горпинич, Тимченко 28), пол. *Balbín, Bilbín* (SN I, 138, 327), чеськ. *Balbín* (Beneš 53).

***Вьльонъ:** укр. *Болбон* (Ономастікон 88) ~ укр. діал. *бульбон* 'вир' (ЕСУМ 1, 291), 'яма в річці' (Личук 254).

***Вьльунъ:** блр. *Балбун* (Бірыла 38) ~ рос. діал. *балбунок* 'квітка купальниці' (СРГК 1, 35), *булбун* 'латаття' (ПОС 2, 208).

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

***Вьльара, *Вьльаръ, *Вьльаръ:** укр. *Боибаренко*, 1723 р. (Швидько 258), *Байбар* (ЖПТ), *Байбара* (РУС 31), *Бойбара* (КПУ Дон. 1, 58), рос. *Байбарин* (ЖПТ), *Балбарин* (ЖПТ), *Бонбарев* (Новикова 105), *Байбаров* (КПУ Ув. Дон. 6, 46), *Буйбаров* (СП 52), (похідне) *Байбарин сад* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл. ММР 14), блр. *Болбарев* (ЖПТ) ~ укр. діал. *байбара* 'довгий батіг (у пастухів)' (Ніковський 19), рос. діал. *байбара* 'безцінь, дешевизна' (Подвысоцкий 3).

***Вьльіра / *Вьльуга, *Вьльіръ, *Вьльіръ / *Вьльугъ:** ст.-укр. Іван *Балбиренко*, Семен *Банбиренко*, 1649 р. (Реєстр 123, 296), укр. *Байбир* (КПУ Льв. 4, 206), *Balbura* (Фаріон 139), ст.-рос. Іван *Бейбирев*, 1614 р. (ПСЭИ 188), Матвей *Байбировъ*, 1648 р. (Акты ЮЗР III, 134), Антонъ Кириловъ *Байбиринъ*, 1690 р. (РДШ II, 356), рос. *Балбырев* (КП Тул.) ~ укр. діал. *болбир* 'деталь невода', *бобіръ* 'риба *Neogobius fluviatilis*', *бо(у)бирь* 'йорж' (Ліпкевич РЛ 92), *бубіръ* 'назва риби' (Сизько Киш. 9), рос. діал. *бабырка* 'млинчик' (СВГ 1, 51) — форми з абсорбованим плавним.

***Вьльора, *Вьльогъ:** укр. *Байбора* (КПУ Харк. 10, 39), рос. *Байборов* (ЖПТ).

***Вълбура**, ***Вълбуръ**: ст.-укр. **В**лешко *Байбуренко*, Семен *Бамъ-буренко*, 1649 р. (Реєстр 29, 76), укр. *Байбура* (Пура Край 3, 146), *Бамбура* (СКТ 41), *Бибура* (КПУ Черніг: 8, 45), рос. *Бальбуров* (Пам'ять 2, 130), *Бамбуров* (РУС 34) < **Балбуров*, пол. *Vajbur*, *Vajbura*, *Valbura* (SN I, 127, 138).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *ба́йбур* 'здоровило', 'нероба' (Корзонюк 69), серб. діал. *ба́мбур* 'пухир на шкірі від опіку' (РСГВ 1, 76).

***Вълбаса**, ***Вълбасъ**: ст.-укр. *Болбасъ*, 1571 р. (ОО 64), *Болъбасъ*, 1580 р. (Демченко 142), Іан *Болбас* Ростоцький, 1644 р. (МИПЛ 1, 151), укр. *Бельбас* (Новикова 79), *Былбас*, 1732 р. (ПМП 1732: 41), *Билбас* (Падалка 173), *Білбас* (Новикова 91), *Бовбас* (РУС 51), *Болбас* (Горпинич 265), *Бомбас* (Горбач Терєб. 177), (похідні) *Бовбасів-ка* — ойконім у Полтавській обл., *Билбасівка* — у Донецькій обл., *Бельбасівська* — мікрогідронім у Вінницькій обл. (Павликівська 14), *Бомбасів міст* — у Ровенській обл. (Сл. ММР 48), ст.-рос. Сенька *Болбасов* сын Ржевский, 1500 р. (ТК 1500 г.: 386), (похідне) *Болбасина*, 1610 р. — назва маєтку в колишньому Ржевському пов. (АЗР IV, 337), рос. *Болбасов* (АКО 1, 332), *Бомбасов* (КПУ Харк. 14, 484), ст.-блр. Еско *Билбасовичъ*, 1566 р. (АВК XIV, 81), *Балбас* (КП Тул.), блр. *Болбас* (СБГТ 142), (похідне) *Болбасово* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN I, 449), пол. *Belbas* (SN I, 234).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *белбас* 'ледар' (Дуда 182), *бейбас*, *белбас* 'здоровань, незграба' (Грінченко 1, 48), *белъбас* 'гладкий чоловік' (Крохмалюк 122), *белъбас* 'лінух; неповороткий велетень' (Піпаш, Галас 12), *бімбас* 'здоровило, бельбас' (ЕСУМ 1, 183), *бульбас* 'грубий нероба' (СГГ 258), рос. діал. *ба́йбас* 'лайливе слово' (ПОС 1, 93), *бейбас* 'дурень' (СОГ 1, 68), блр. діал. *бімбас* 'високорослий підліток-гультий' (Крамко 1975: 86), пол. діал. *belbas* 'рослий незграбний хлопець' < укр. (ЕСУМ 1, 165).

***Вълбесъ**: укр. *Бebes* (Пура СПР I, 30) < **Белбес* / **Бевбес* ~ рос. діал. *балбес* 'людина високого зросту' (ПОС 1, 100), 'негідник, гультий, шибеник', *бавбес* 'телепень, дурень' (Дилакторский 11, 14), блр. діал. *балбес* 'дурень', яке тлумачать як запозичення з тюркських мов (ЭСБМ 1, 290).

***Вълбосъ**: ст.-укр. Михайло *Болбос*, 1625 р. (Кривошея НС 417), ст.-рос. Івашка *Болбосъ*, 1616 р. (Сторожев Тверь 22), (похідне) *Бол-*

босова, Суцово тожъ, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ 1/2, 824) ~ рос. діал. *балбоска* 'пустун, шибеник' (СРГК 1, 35).

***Вълbusa**, ***Вълbusъ**: ст.-укр. Грыцько *Болбусъ*, 1649 р. (Реєстр 165), Миско *Белбус*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 86), укр. *Болбус*, 1732 р. (ПВЗ 49), *Байбус* (РУС 31), рос. *Байбус* (ЖПТ), (похідне) *Болбусы* — ойконім у колишній Тверській губ. (Списки Твер. 399), блр. *Байбус* (СБГТ 132), пол. *Bajbus*, *Valbus*, *Valbusa* (SN I, 127, 138) ~ укр. діал. *бейбус* 'ледар' (Дуда 182), рос. діал. *бейбус* 'лежебока, пустун' (СРНГ 2, 205), блр. діал. *байбус* 'високоросла, незграбна і лінива людина' (Шатэрнік 27), 'дурень' (Сцяцко 16), 'гультай' (Яўсееў 22), *бэйбус* 'т. с.' (МАСМ 2, 11), 'неслухняний' (РСВ 1, 103), *бѣмбус* 'здоровило, гульвіса' (Цыхун 20).

***Вълbusъ**: пол. *Włbus* (SN I, 563).

***Вълbatъ(ь)**: укр. *Болбатъ*, 1718 р. (ПЧП 98), *Балбат* (Новикова 57), *Бальбатенко* (КПУ Хм. 10, 344), *Бимбат* (КПУ Луг. 13, 56) < **Билбат* (лабіалізація плавного), *Болбат* (КПУ Хм. 4, 31), *Большат* (Новикова 105), рос. *Болбат*, *Большат* (ЖПТ), блр. *Байбатов* (СБГТ 132), *Болбат* (Бірыла 57), пол. *Walbat*, *Bołbat* (SN I, 138, 412) ~ укр. діал. *балбатка* *кінська* 'рослина *Nuphar lutea*' (Кобів 452), блр. діал. *бѣлбатка* 'бульбашка (на воді)' (Зайка 32), *бульбѣты* 'витрішкуватий' (ТС 1, 93).

***Вълbitъ**: рос. *Большбит* (Лет. ЖС 2003, № 27–39, 26), *Бульбит* (КПУ Зап. 1, 106), слов'ян. *Бульбитек* (Рамієс 2, 260).

***Вълbotъ**: ст.-укр. Ма(р)ко *Бо(в)бот*, 1653 р. (ЛРК 22), Алексей *Болботъ*, 1659 р. (УУГ 94), укр. *Байбот* (КПУ Дн. 9, 94), *Бальбот* (Новикова 59), *Бовбіт*, *Болбот*, *Большот* (Редько 1, 84, 85, 86), рос. *Балбот* (КП РГБ 20), *Болбот* (ЖПТ), пол. *Włbot*, *Bełbot*, *Bołbot* (SN I, 149, 238, 412) ~ укр. діал. *бѣлбѣт* 'базіка' (ЕСУМ 1, 225), помилково уведене до словникової статті **bolbotъ* / **bolbota* (ЭССЯ 2, 171–172), блр. діал. *бамбѣты* мн. 'зношені хатні туфлі' (Усціновіч 1976: 236).

***Вълbotъ**: укр. *Болбутъ*, 1730 р. (Слабченко 345), *Болбут* (КПУ Жит. 9, 375), рос. *Байбутов* (КПУ Харк. 10, 378), *Бейбутов* (Лет. ГС 2008, № 17, 32), *Бебутов* (м. Калуга) < **Белбутов*, блр. *Болбут* (м. Барановичі), пол. (вторинне) *Bełbutowska* (SN I, 238) ~ укр. діал. *балбута* 'балакун, базіка', *бѣлбѣт* 'базіка' (ЕСУМ 1, 126, 225), *бѣлбут* 'бутон білої лілії' (Лисенко 34), блр. діал. *бѣлбутом* прислівн. 'туртом', *болбѣт* 'базікало' (ТС 1, 40, 69) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 116).

***Vylbuza**, ***Vylbuzь**: ст.-укр. Григорій Васильович Грибунович *Байбуза*, 1572 р. (Яковенко 327), *Vaybuza*, 1648 р. (Жерела IV, 35), Лєвко *Баибузенко*, 1649 р. (Реєстр 31), укр. *Байбуз*, *Байбуза* (РУС 31), *Бальбуза* (КС Вол. 2, 111), (похідні) *Байбузи*, *Байбузівка* — ойконіми в Черкаській і Одеській обл., рос. *Бамбузов* (КПУ Киров. 1, 79), пол. *Balbuza*, *Bałbuza* (SN I, 138, 148).

**bьlbovatъjь*: блр. діал. *бульбаваты* 'кирпуватий' (НЛГ 23).

2. Рефлекси псл. ***Vьlga**, ***Vьlgь**, ***Vьlgo** формально досить строкаті. Їх можна згрупувати, як і в попередніх фрагментах, так:

а) форми з різноманітною вокалізацією -ъ- у корені: ст.-укр. *Белга*, 1605 р. (Яшук 266), Корнѣи *Белжєнѣко*, 1649 р. (Реєстр 435), укр. *Белга*, 1723 р. (Швидько 298), *Бельга*, *Більга* — сучасні прізвища, віднесені до тюркських запозичень (Гриценко 70), *Бовга* (Чучка 74), *Булга* (СП 60), *Бульга* (РУС 63), (похідне) *Бильгів* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл. ММ 1, 43), *Більгово* — назва хутора в Маневицькому р-ні Волинської обл. (Анк.), ст.-рос. Іванъ *Болгъ*, XVI ст. (Родословец 40), Михайл *Болговский*, 1614 р. (ПСЭИ I, 257), *Балга* Арсеньєв, 1689 р. (КПЯ 1, 27), (похідні) *Болгино*, 1495/96 р. — ойконім у колишній Деревській п'ятині (ПКНЗ 1, 87), *Белгино*, 1559 р. — ойконім у колишньому Звенигородському пов. (Веселовський 1936: 81), *Другое Былгино*, 1588 р. — назва пустища в колишній Тверській губ. (ПМТ 495), кореневий вокалізм якого ідентичний блр. *Былга* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 212), рос. *Бельга* (ЖПТ), *Булгов* (Рязан. КП 1, 278), *Бильгова Гора*, *Болгово* (2 фіксації), *Булговка* — назви поселень відантропонімного походження в колишніх Олонецькій, Смоленській, Тульській губ. (Vasmer RGN I, 389, 450, 577), блр. *Балгово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 3), хорв. *Balg* (Leksik 21), пол. *Balga*, *Balgo*, *Bolga*, *Bulg*, *Bulga*, *Bałga* (SN I, 141, 150, 410, 560), чеськ. *Balga* (ЧП), *Belha* (Beneš 287), ст.-слвц. *Joannes Bolga*, 1592 р. (UFP I, 524), слвц. *Balga*, *Balgo*, *Belha*, *Bolha* (TZ Bratislava 13, 22, 34), *Balho* (TZ Trnava 60);

б) форми з переходом *л > л' > й* у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Байг* (СП 33), рос. *Бейгов* (КПУ Полт. 6, 61), *Буйгин* (Память 2, 22), пол. *Bejga* (SN 1, 230). Пор. ще *Biejgi* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN I, 312);

в) форми з метатезою: ст.-укр. *Богна*, 1687 р. (Тупиков 56) < **Бонга* < **Болга*, укр. *Багма*, *Бигма* (Глуховцева 1, 67, 103) < **Бамга*, **Бимга*

« **Балга*, **Билга*, *Бегма*, *Бігма*, *Богма* (Новикова 71, 90, 99) – з аналогічним фонетичним розвитком, *Блага* (КПУ Київ. 7, 24) « **Балга*, *Бугла* (Красовський 38), *Бугло* (РУС 61) « **Булга*, **Булго*, (похідне) *Буглів* – ойконім у Тернопільській обл., рос. *Биглова*, *Буглов* – назви поселень у колишніх Уфимській та Вологодській губ. (Vasmer RGN I, 384, 554), мотивовані антропонімами **Билго*, **Булго*, пол. *Begła*, *Bugła* (SN I, 228, 394) і под.;

г) форми з переходом -л- > -н- (денталізація плавного): укр. *Банга* (Рв.), *Банго* (ТДУ 122), *Бунга* (м. Рівне) « **Балга*, **Балго*, **Булга*, рос. *Банго* (КП Твер.), *Бангино*, *Буньгино* – назви поселень у колишніх Владимирській та Псковській губ. (Списки Влад. 247; Списки Псков. 515), хорв. *Banga*, *Bango*, *Bungo* (Leksik 23, 83), пол. *Bung*, *Bunga* (SN I, 566), чеськ. *Banga*, *Bango* (ЧП), слвц. *Banga*, *Bango* (TZ Bratislava 15);

г) форми з абсорбцією плавного: укр. *Бига* (Горпинич, Тимченко 21) « **Билга*, *Бога* (Панчук 97) « **Болга* і т. п.;

д) форми з секундарними голосними після плавного: укр. *Белега*, *Булега* (ЖПТ) « **Белга*, **Булга*, *Балега* (Новикова 57), *Баліга*, *Буліга* (Зайцева, Ковальчук 14, 26), *Балога* (КПУ Зак. 1, 311), *Болог* (Горпинич 379), пол. *Bulig* (SN I, 560);

е) варіанти з білабіальною артикуляцією плавного (-л- > -у-): укр. *Боуг* (Літ. ГС 2008, № 22, 60), рос. *Баугин* (Рамієс 2, 312) і под.;

є) форми з лабіалізацією плавного (-л- > -в-): укр. *Бовга* (ТДУ 31), (вторинне) *Бовгенко* (Ономастікон 86), слов'ян. *Бевг* (Рамієс 2, 377) і т. п.

Щодо мотиваційних засад пор. укр. діал. *бог* 'шлунок; перше відділення шлунка жуйних тварин; рубець' (ЕСУМ 1, 219) « **болг*, рос. діал. *бог* [бох] 'начинений м'ясом або кашею шлунок кабана чи свині' (Борисова 57), *балга* 'рослина Tomarix (?)' (Аникин РЭС 2, 134 « тюрк.), *булга* 'шум, неспокій', 'чвари' (Мордов. словарь 1, 52), віднесене до тюркських запозичень (Аникин РЭС 5, 110), *буга* 'сварка, скандал' (СКГ 1, 114) « **булга*, *байга* 'розбрат, бійка' (Сл. Алтая 1, 34), 'туман, імла' (СРНГ 2, 53), кваліфіковане як імовірне запозичення з фінно-угорського першоджерела (Горячева 321), *вонга* 'глибока яма в ріці, де часто збирається сьомга' (Мосеев 34) – фонетичний варіант до *бонга* 'глибока яма в ріці чи ручаї; ковбана' (СРГК 1, 96), яке відносять до запозичень із фінно-угорських мов (Погодин 18; Фасмер I, 192; Аникин РЭС 4, 52), ст.-пол. *bulga* 'шкіряний мішок на воду' (St. stpol. I/3, 177).

Префіксальні деривати:

**kabŏlga*: рос. діал. *кабалга́* ‘(лайливо) про людину’ (СГРС 5, 5).

**Obbŏlga*: пол. *Obelga* (SN VII, 6) ~ блр. діал. *абэлга* ‘наклеп’ (Лепешаў 1977: 40), ‘непорозуміння, помилка’ (Гілевіч 7).

**Šebŏlga*: укр. *Шаболга* (КПУ Київ. 8, 504).

**Tobŏlga*: ст.-укр. Семень *Тобогла*, 1649 р. (Реєстр 156) < **Тоболга*, ст.-рос. *Тоболгин* Логин Семенов сын, 1655 р. (Плешанова 153).

**Zabŏlga*: слов'ян. (похідне) *Забейги* / *Zabiejgi* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN III, 326).

Лексико-словотвірна мікросистема суфіксальних дериватів з коренем **Bŏlg-* попередньо виглядає так:

Похідні з -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

**Bŏlgaхъ* / **Bŏlgaša*, **Bŏlgašъ*: ст.-укр. Федор *Бугашин*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 158) < **Булгашин*, укр. *Булгах* (Літ. ГС 2004, № 16, 57), *Бугаши* (КПУ Од. 8, 382), ст.-рос. *Булгахъ* Еуфимовъ, 1668 р. (Яблоков Х), Федька Алексѣевъ *Байгашинъ*, 1696 р. (Тобольск 54), рос. *Байгашинъ*, 1710 р. — прізвище (Парфенова 38), *Булгашева* ж. (ЖПТ), *Байгашев* (Сиксль 59), *Буйгашев* (КПУ Луг. 1, 149).

**Bŏlgošъ*: укр. *Бугош* (Панчук 97) < **Булгош*, *Багнош* (Пура Край 3, 146) < **Бангош* < **Балгош*.

**Bŏlguša*, **Bŏlgušъ*: укр. *Бовгуш* (Богдан 348), *Байгуш* (КПУ Зап. 2, 185), ст.-рос. *Байгушево*, 1544 р. — назва поселення в колишній Владимирській губ. (Шумаков Сотниці, 59), воно ж *Байгушева* (Vasmer RGN I, 235), рос. *Байгушев*, 1769 р. (Дмитренко 196), *Байгушев* (ЖПТ), (похідне) *Байгуши* — ойконім у колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 235), пол. *Bajgusz* (SN I, 129), словц. *Bolguš* (TZ Bratislava 34) ~ укр. діал. *bohusz* ‘свинячий шлунок’ (Janów 14) < **bołhusz*, рос. діал. *байгуш* ‘ледар’, ‘бідняк, злидар; жебрак’ (СРНГ 2, 53).

Рос. *Боглышов* (ЖПТ) < **Болгышов* (метатеза) — свідчення потенційності псл. **Bŏlgyšъ*.

**Bŏlgadlo*: рос. *Бугалов* (КПУ Киров. 1, 86) < **Булгалов*, блр. *Бейгало* (м. Мінськ), пол. *Bulhało* (SN I, 564), лтськ. *Балгалов* (ЖПТ) < слов'ян. Наведені факти відапелятивного (віддієслівного) походження. Пор., наприклад, рос. діал. *ба́угать*, *бангать* ‘дзвонити в великий дзвін’ (Пономарев № 57, 2) < **ба́лгать*, чеськ. *belhat* (se) ‘накульгувати’, словц. діал. *belhat* ‘т. с.’ (SSN I, 109), наведені як ілюстрації псл. **beŕati* ? / **běŕati* ? (ЭССЯ 1, 185).

***Вьлгѣѣ:** ст.-укр. Нгуско *Baľhaj*, 1621 р. (ОО 305), Степань *Балгаєнко*, 1649 р. (Реєстр 392), укр. *Булгай* (КПУ Зап. 9, 55), *Белегай* (КПУ ІФ 2, 266), *Бологайчук* (Пура СПР V, 18) — форми з другим повноголоссям, *Баглай* (ЖПТ), *Беглай* (ХГКП 121), *Боглай*, *Буглай* (РУС 51, 61), *Баглаї*, *Буглаї* — ойконіми на Хмельниччині — форми з метатезою -лг- > -гл- та різноманітною вокалізацією плавного, *Баглай* (КПУ Київ. 4, 775) < *Бамгай* < *Балгай*, ст.-рос. *Булгай* Петровъ сынъ, 1525 р. (Тупиков 68), рос. *Булгаев*, *Буглаев* (КПУ Дон. 14, 62), *Боглай* (КП Керчь 1, 540) < **Болгай*, *Бельгаев* (Память 2, 131), *Беглаев* (РУС 39), *Былгаева* ж. (Лет. ЖС 2008, № 31, 237), (похідні) *Баглаєво* (2), *Боглаєво* (2) — ойконіми в колишніх Костромській, Тверській, Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 221, 427), блр. *Баглай* (Бірыла 31), *Боглай* (ТС Мозырь 77), *Буглаєво* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN I, 554), пол. *Baľgaj*, *Bogľaj*, *Bohľaj* (SN I, 150, 393, 394), (вторинне) *Buľgajewski* (Rymut I, 61), а також одна з найдавніших писемних фіксацій — слов'ян. Степань *Боглаєвичь*, 1466 р. (Тупиков 481) < **Болгаєвичь*.

Для наведеної пропріальної лексики є апеллятивні відповідники. Пор., наприклад, укр. діал. *бѡвгай* 'пастух великої рогатої худоби' (Ястремська 278), *болгай* 'заяча конюшина багатоліста, Anthyllis polyphylloides Juz.' (Смик 19), *балгаї* тільки мн. 'лінощі' (Лисенко Черк. 9), *баглаї* 'ледар; тюхтій', рос. діал. *баглаї* 'незграба, ледар, дармоїд', блр. діал. *боглаї* 'ледар' (ЕСУМ I, 109) — усі з метатезою -лг- > -гл-.

***Вьлгуѣѣ:** ст.-рос. Васька *Бугуев*, 1579 р. (Полякова 39), Ілья Васильєвич *Булгуєвъ*, 1681 р. (Сиб. города 92), Микитка *Бугуй*, 1679 р. (АЮБ II, 332).

Праантропоніми з -к- / -ѣ- у суфіксальній морфемі:

***Вьлгакъ, *Вьлгакъ:** ст.-укр. Михаил *Болгак*, 1563 р. (АЮЗР VIII/3, 54), Прокоп *Булгак*, 1649 р. (НВВ 39), Федор *Болгак*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 215), укр. *Болъгакъ*, 1718 р. (ПЧП 143), *Булгак*, 1723 р., *Болгак*, 1734 р. (Шамрай 235, 236), *Болгак* (Мик.), *Булгак* (КПУ Зап. 3, 56), *Булгак* (КПУ Дн. 1, 185), *Бугвак* (Панцьо 97) < **Бувгак* (метатеза) < **Булгак* (лабіалізація плавного), *Буглак* (РИ Крым 8, 171) < **Булгак*, *Бульгак* (РУС 63), *Бейгак* (ТН 261), (похідні) *Буглаки* (2) — ойконіми в Житомирській і Чернігівській обл., *Балгаков* — у колишній Херсонській губ., *Бугаков* — на Поділлі (Vasmer RGN I, 250,

553), ст.-рос. *Булгакъ*, 1466 р. (Тупиков 68), *Булгакъ*, 1490–1505 рр. (АСЭИ II, 526), Осип *Булгак*, 1622 р. (СПБ I, 214), рос. *Булаков*, віднесене до тюркізмів (Кюршунова 2016: 159), *Билгаков* (ЖПТ), *Буглаков* (Новикова 121), *Бугаков* (КП Тул.) < **Булгаков*, *Бугмаков* (КПУ Херс. 7, 353) < **Бумгаков* < **Булгаков* (незакономірна лабіалізація плавного), *Болгаки*, *Булгаки*, *Булгакова* (9 фіксацій), *Булгаковка* (13), *Булгаково* (20) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 450, 576–577), *Булгаково болото* — гелонім у Нижегородській обл. (Климова 1, 170), ст.-блр. Кондрат Горасимович *Болгак*, 1567 р., Марцин *Булгак*, 1646 р. (Бірыла 1966: 201), пол. *Buhtak*, *Bulhak*, *Bathak*, *Bułgak*, *Buhtak* (SN I, 150, 551, 560, 563, 564). Зі слов'янських мов запозичено литовське прізвище *Bulgākas* (LPŽ I, 344).

Стосовно апелятивних відповідників пор. ст.-рос. *булгакъ* 'заколот, сум'яття', 1472 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 353), рос. діал. *булгáк* 'невід з крилами' (Копылова 13), *богáк* 'мокра низовина поміж горбів, поросла осокою' (НОС I, 62) < **болгáк*, ст.-блр. *булгакъ*, 1538 р. 'заколот' (ГСБМ 2, 247).

***Вьлгащь**: укр. *Булгач* (СКТ 97), ст.-рос. (похідні) *Бильгачево*, 1589 р. — ойконім на Вологодщині (Чайкина 1988: 27 — як дериват від антропоніма тюркського походження), воно ж *Билгачево*, XVII ст. — назва маєтку (Водарский 335), *Булгачиха*, 1616 р. — назва пустища в колишньому Суздальському пов. (ПСЭИ I, 332), рос. *Булгач* (Лет. ЖС 2004, № 27–39, 32), *Булгачев*, *Байгачев*, *Бойгачева* ж., *Багладчев* (ЖПТ), *Богладчев* (Глуховцева 1, 114), (похідні) *Багладчево*, *Бугачева* — ойконіми у колишніх Владимирській та Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 226, 554), *Богладчево* — в колишній Владимирській губ. (МИВГ 4, № 488) < **Богладчево*, хорв. *Balgač* (Leksik 21), слвн. *Balgač* (ZSSP 20), пол. *Bajgaczeu* (SN I, 129), чеськ. *Belhác*, *Bolgáč* (ЧП), слвц. *Bolgač* (TZ Bratislava 34), слов'ян. *Байгач* (Магницький 32). Зі слов'янських мов запозичено литовське прізвище *Bulgāčas* (LPŽ I, 344).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. (похідне) *збулгáчити* 'розбудити, потривожити' (Яворницький I, 285), рос. діал. *болгáч* 'низьке заболочене місце' (СРГКуз. 32), *бóнгача* 'спеціальна яма для вимочування льону' (СРГК I, 96), (похідні) *разбулгáчить* 'розбудити кого-небудь', 'розтривожити, розхвилювати кого-небудь' (СРНГ 33, 275), *разбулгáчиться* 'розшумітися, розгомонітися' (СРГСУ Доп. 476).

***Вьлугукъ / *Вьлугуѣ:** д.-руськ. *Белгукъ*, 1163 р. — половецький князь (ПСРЛ II, 92), укр. *Більгук* (Терн.), *Балгук* (Богдан 6), рос. *Болгучов* (КПУ Хм. 10, 343), *Булгучев* (Лет. ЖС 2007, № 6, 40), блр. *Бугук* (Памяць Петр. 474) < **Булгук*, слов'ян. *Байгуча* (Магницький 32) ~ укр. діал. *багук*, *богук* 'свинячий шлунок' (Никончук 182) < **балгук*, **болгук*, блр. діал. *багук* 'начинений свинячий шлунок' (Ляшкевич 6), 'сальтисон' (Клундук 49).

На основі укр. *Бейгул*, 1744 р. (Пивовар 153), *Бейгул* (КПУ Дн. 4, 39), *Бангуло* (КПУ Жит. 4, 28) — форма з незакономірною асиміляцією плавного, *Байгалюк* (КПУ Київ. 8, 124), рос. *Бунгулов* (КПУ Зап. 1/1, 106), *Байгулов Починок*, *Байгулова* (2 фіксації), *Байгулово* — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Казанській та Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 235) можна реконструювати потенційні праантропоніми ***Вьлугуѣ / *Вьлугаль** відапелятивного походження.

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Вьлганъ, *Вьлгань:** укр. *Болган* (СП 51), *Булган* (КПУ Дон. 13, 73), *Байганич* (Красовський 29), *Бунганич* (КСР 57) < **Булганич*, (похідні) *Балгани* — назва хутора (Вол.; Сл. ММ 1, 27), *Балганів* — мікротопонім (Сл. ММР 15), ст.-рос. (похідне) *Болгановъ рубежъ*, 1615 р. (ЖГ 565), рос. *Болган* (КП Сарат.), *Балганов*, *Болганов* (ЖПТ), *Булганов* (КПУ Дн. 12/1, 611), *Буганов* (КПУ Сум. 13, 59), *Байганов* (Память 2, 123), *Буйганов* (м. Тула), *Багманов* (Новикова 50), *Богманов* (РУС 51) < **Бамганов*, **Бомганов* < **Бѣлганов*, (похідні) *Бойганов* — назва ручая, *Байганово* — назва поселення в колишньому Ростовському пов. (Титов 1885: 247, 312), *Булганов* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 577), блр. *Балганаў* (Бірыла 38), хорв. *Bugan*, *Buganj* (Leksik 79), пол. *Bałgan*, *Bowhan*, *Bulhan*, *Bungan* (SN I, 150, 454, 560, 566).

Щодо апелятивної лексики пор. укр. діал. *балган* 'із брезенту нап'ятий навіс' (Сизько Полт. 10), 'повітка для сіна у вигляді даху на чотирьох стовпах' (Никончук БЛ 110), 'землянка' (Негрич 27), *болган* 'велика піч у хаті' (Гуцульщина 220), 'сховище для зерна', 'хата, змашена зверху глиною' (СУГО 17), *булган*, *булуган*, *бологан* 'великий камінь' (СБук. Г 35), *булерган* 'здорова, крупна, тучна людина' (Сабадош 32) — форми з секундарними голосними, рос. діал. *балган* 'погріб' (СРГО 1, 26), 'підвищення, гірка' (ССГ 1, 113), *булган*

‘курінь, шалабуда’ (СРНГ 3, 268), *боганы* мн. ‘яри’ (ЯОС 2, 6) < **болганы*, блр. діал. *бѣлган* ‘завіса’ (Шаталава 1976: 176).

Рос. (похідне) *Абольганы* — назва пустища на Псковщині (Василев 1, 7) можна кваліфікувати як рефлекс псл. **Abylganъ* чи **Obbylganъ*.

Суфіксальні деривати:

**Bylgona*, **Bylgonъ*: ст.-рос. (похідне) *Балгоново*, 1597 р. — ойконім у колишньому Мещерському пов. (АСЗ III, 129), пол. *Bałgonek* (SN I, 150) ~ укр. діал. *балго́ни* ‘дерев’яні стовпи, на яких укріплюється навіс перед амбаром’ (ЕСУМ 1, 126).

**Bylgunъ*: укр. *Бейгун* (ХГКП 122), ст.-рос. *Болгунова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 154), рос. *Байгунов* (Рязан. КП 1, 556), (похідне) *Болгуновка* — назва населеного пункту в колишній Самарській губ. (Vasmer RGN I, 451), слов’ян. *Байгун*, *Бойгунов* (Рамієс 2, 259, 504) ~ укр. діал. *bohun* ‘свинячий шлунок’ (Janów 14) < **bothun*, *бігун* ‘сальцесон, копчена ковбаса’ (ЕСУМ 1, 220), рос. діал. *бѣльгун* ‘болотяна сова, жовтий сич, *Strix brachyotus*’ (Фасмер I, 149 — «темне слово»; Аникин РЭС 3, 87 — запозичення з тюркських мов), *бульган* ‘брехун’ (СРГ Перм. 1, 163), *болгун* ‘дворічне теля’ (Ткаченко 61), *балгун*, *болгунок* ‘однорічне теля’ (Аникин РЭС 2, 134 — «швидше за все, тюркізм»).

Похідні з консонантом *-r-* у суфіксальній морфемі:

У слов’янських антропоніміконах найпродуктивніше реалізувалися континуанти псл. **Bylgara*, **Bylgarъ*, **Bylgarь*. Пор.:

а) форми з різноманітною вокалізацією плавного: укр. *Болгар* (СП 51), *Болгарь* (КПУ Ник. 1, 614), (похідне) *Булгаровка* — ойконім у колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN I, 577), рос. *Балгарин* (КПУ Зап. 2, 28), *Болгара*, 1753 р. (Дмитренко 125), *Болгарев*, *Болгаров*, *Булгаров* (ЖПТ) ~ рос. діал. *болгѣр* ‘однолемішний плуг’, *болгѣрка* ‘чорноволося жінка’ (ПОС 2, 88), ст.-блр. *Болгарь Колодязь*, XVI ст. — мікротопонім у колишньому Пінському старостві [«и *Bolhara Kolodzieza*»; (ПКПКС 271)], блр. *Булгары* — назва поселення в колишній Мінській губ. (Vasmer RGN I, 577) ~ ст.-блр. *булгарь* ‘болгарин’, 1698 р. (ГСБМ 2, 247), болг. *Булгаров*, *Бѣлгара*, *Бѣлгаров* (Илчев 92, 96), словн. *Belhar*, *Bolgar* (ZSSP 30, 46), пол. *Balgar*, *Bułgara* (SN I, 141, 563), чеськ. *Balgar* (ЧП), словц. *Balgar* (TZ Trnava 60), *Balhar* (TZ Bratislava 14), *Bulhary* — ойконім (Majtán

1972: 81). Пор. ще *Pulgar* — антропонім в альпійських слов'ян (Kronsteiner 27), *Булгаровъ* — в антропоніміконі чувашів (Магницький 34), молд. *Булгару* (КС Од. 2, 535) < слов'ян. За свідченнями історичних джерел, антропонім *Bulgarus* фіксується на теренах південної Італії, пор., наприклад, *Stephanus Bulgarus* de Jscla, 1290 р., *Bulgarus* de Tholentino, 1316 р. та ін.; пор. ще поселення *Булгари*, XVII ст. — на території Албанії (Селищев 54);

б) форми з асиміляцією плавного в кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Бовгарь*, 1718 р. (ПЧП 146), *Бовгар* — сучасне прізвище (СП 49), *Бингар* (КПУ Дн. 6, 436), *Бінгар* (РУС 48), *Бонгар* (Стехна 57), *Бугнар* (Новикова 121) < **Бунгар*, болг. *Бенгаров* (Илчев 71) ~ ст.-укр. *бовгар*, XVII ст., укр. діал. *бовгáр* 'пастух худоби, волів' (ЕСУМ 1, 218), *бóвгарь* 'пастух биків' (Жегуц, Піпаш 22), *варгáрь* 'чоловік, що дубить шкіри' (Бевка 39) < **балгáрь* [змішування сонорних -л- ~ -р- аналогічно до *сухорéблик* 'слабенький хлопчик', 'хлопчик-худорляк' (Бевка 123)];

в) форми з переходом -л- > -л'- > -й- (солодкозвуччя): рос. *Байгаров* (ЖПТ), *Байгарин* (КУ 1, 74), (похідне) *Байгары* — ойконім у Брянській обл., хорв. *Vajgar* (Leksik 18), пол. *Vajgar* (SN I, 129);

г) форми з абсорбцією плавного (в кожному з вокалізованих варіантів): укр. *Бегар* (Панцьо 96) < **Белгар*, *Бигар* (СП 44), *Бугар* (КПУ Полт. 9, 617), *Бугара* (Панчук 120), (похідне) *Бугары* — ойконім у колишній Подільській губ. (Vasmer RGN I, 554) ~ діал. *багáри* 'пояс для підперізування штанів' (Гримашевич 15), рос. *Богар*, *Богаров*, *Богарев*, *Богарь* (ЖПТ), *Бугарин* (Дяченко 116), (похідне) *Бугарево* — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN I, 554), болг. *Бугарев*, *Бугаров* (Илчев 91), слвн. *Bogar*, *Bugar* (ZSSP 45, 65), пол. *Bugar*, *Bugara* (SN I, 549), ст.-слвц. *Martinus Bugar*, 1552 р. (UFP I, 55);

г) форми з реалізацією складотворчого / / > и на зразок хорв. *Bugar*, *Bugara* (Leksik 79).

Укр. *Боугар*, 1843 р. (СРБ 74) — один із випадків переходу -л- > -у- в кореневих структурах зразка тьлт.

За свідченням Ібн-Фадлана, бичача шкіра була складовою податі болгарському царю від кожного господарського двору, а чинбарство серед волзьких булгар досягло небувалого розмаху. Недала в усіх тюркомовних країнах і в деяких державах Східної Європи поширилася назва для спеціального сорту шкіри — *булгарі* (Хлеб-

никова 244–249); пор., наприклад, рос. діал. *болгара* ‘специфічний сорт шкіри – легкий і неламкий’ (Малеча 1, 149).

***Вѣлгора, *Вѣлгоръ:** укр. *Балгора* (АК 2, 188), ст.-рос. Іванъ Микитинъ сынъ *Болгоровъ*, 1596 р. (ДН 125), Іванъ Даниловъ сынъ *Болгоринъ*, 1629 р. (Сторожев І, 293), рос. *Байгорово* – назва поселення в Калінінській обл., *Байгори* – ойконім у колишній Тульській губ. (ГСТ 189), *Байгоровка* – в колишній Самарській губ. (Список Самар. 501), ст.-блр. *Болгорина*, XVI ст. – мікротопонім у колишньому Пінському старостві (ПКПС І, 194), блр. *Болгори* – ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN І, 456), мотивовані антропонімами *Болгора*, *Болгор*, хорв. *Bajgorić* (Leksik 18), пол. *Balgor* (SN І, 141).

***Вѣлгура, *Вѣлгуръ, *Вѣлгуръ:** укр. *Болгур* (КПУ Дн. 4, 47), *Болгур* (Глуховеца 1, 119) – форма з другим повноголоссям, ст.-рос. Микита *Болгуров*, 1579/80 рр. (АСЗ ІІ, 164), рос. *Бангура* (Лет. ЖС 2007, № 36, 132) < **Балгура*, (похідні) *Байгуровка* – ойконім у колишній Курській губ. (Vasmer RGN І, 235), *Болгури* – в колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 835), *Булгурино* – назва поселення у Волгоградській обл., болг. *Балгурков*, *Болгуров*, *Булгуров*, *Булгурев*, *Бьлгурев* (Илчев 60, 82, 92, 96), макед. *Болгуров* (Речник ПКМ І, 143), хорв. *Bungur* (Leksik 83) ~ рос. діал. *булгур* ‘пшенична каша’ (СРГО 1, 56), *бугурка* ‘літній будиночок для тимчасового проживання’ (СРГК 1, 130) < **булгурка*.

***Вѣлгура, *Вѣлгуръ:** укр. *Бовгура* (Пура СПР І, 31), *Бовгура*, *Болгіра* (Рв.), рос. *Болгурев*, 1761 р. (Преображенский, Альбицкий 142).

Деривати з консонантом -s- у суфіксі:

***Вѣлгасъ:** укр. *Булгас* (м. Миколаїв), а також *Багас* (Богдан 5), *Богас* (КПУ Він. 1, 35), *Бугас* (СКТ 94) – усі з абсорбцією плавно-го, рос. *Болгасов* (ЖПТ), *Булгасов*, яке О.І. Соболевський відносив до похідних із суфіксом -ас і зіставляв з рос. *Варгасов*, *Дурасов*, *Лобасов* тощо (Соболевский 332), *Бугасов* (Новикова 121).

***Вѣлгусъ:** укр. *Бельгус*, *Бенгус* (Новикова 79, 80), *Бегус* (Рв.) < **Белгус*, пол. *Bajgus*, *Bojgus* (SN І, 129, 404).

Деривати з консонантом -t- у суфіксі:

***Вѣлгаты:** ст.-укр. Іванъ *Булгатенко*, 1654 р. (Переяслав 68), укр. *Белгат* (КПУ Харк. 15, 260), а також *Бомгат* (Новикова 99), Іванъ *Богматъ*, 1767 р. (АЮЗР І/3, 208), укр. *Богмат* (СКТ 73) < **Бомгат* (метатеза) < **Болгат*, рос. *Болгатов*, *Бавгатов*, *Бовгатов* (КП Твер.),

Булгатов (ЖПТ), (похідне) *Болгатово* — ойконім на Псковщині (Василев 2, 23), блр. *Богнат* (СБГТ 141) < **Бонгат* < **Болгат*, слвц. *Baugat* (TZ Trnava 16).

Щодо мотивації пор., наприклад, рос. діал. *булгáтный* 'неспокійний' (ПОС 2, 208), (похідні) *набулгáтить* 'помутнити' (Мордов. словарь 4, 55), *булгáтить* 'будити, змушувати прокинутися' (Мордов. словарь 1, 52), *разбулгáтить* 'перебити сон, розбудити' (НОС 9, 83), серб. діал. *бáнгати* 'кривоногий' (РСГВ 1, 77).

***Вьлгота**, ***Вьлготь**: укр. *Байгот* (СКТ 37), *Байгота* (Рв.), рос. *Балгатово* — ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 511), варіант *Болгатово* (СГСО 44), блр. *Байгот* (Бірыла 33), хорв. *Bajgot* (Leksik 18), пол. *Bajgot* (SN I, 129) ~ рос. діал. *бóгот* 'глибоке місце в ріці, ручаї; ковбана' (ЯОС 2, 7) < **бóлгот*.

***Вьлгота**, ***Вьлготь**: укр. *Багмут* (Новикова 50) < **Бамгут* (метатеза) < **Балгут* (незакономірна асиміляція плавного), східнослов'ян. Іванъ *Болеѹта*, 1510 р. (РИБ XX, 62), мотивовані псл. **бьлgti*, **бьлgovati*. Пор., наприклад, рос. діал. *бáнговать* 'бути немічним, хворіти', *б́янговать* 'молотити' (СРГК 1, 37, 157), а також рефлекс тематизованого псл. **бьлgati* > рос. діал. *б́унгать* 'стукати' (СРНГ 1, 139), 'плескати язиком' (СРГК 1, 37), 'каламутити воду при вилові риби неводом' (Аникин РЭС 5, 134 — як звуконаслідування, запозичення з вепської мови), (похідне) *заб́унгать* 'зіпсувати, пригупити, вдаряючи об каміння' (СРГК 2, 87), серб. діал. *бáнгати* 'кульгати' (РСГВ 1, 77), пол. діал. *bełgać* 'з'являтися, виднітися вдаль' (SGP II, 48).

На основі ст.-рос. *Болгаминский*, 1453 р. — наволоок на р. Шексна (АФЗХ I, 257), рос. *Белгамов* (ЖПТ) можна реконструювати дієприкметники пасивного стану ***Вьлгома**, ***Вьлготь**.

Фактичний матеріал свідчить про потенційність ад'єктивів:

***Вьлгавъ**(ь): слвц. *Balgavý* (TZ Bratislava 13).

***Вьлговъ**: рос. *Белгов* (ЖПТ), *Бельгов*, *Бильгов* (КПУ Херс. 8, 31, 32), *Болгов* (КПУ Зап. 6, 67), *Булгов* (СКТ 77), *Буглов* (Новикова 121) < **Булгов*, блр. (похідне) *Балгавічы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 28), пол. *Bejgowicz* (SN I, 231). Швидше за все, **Вьлговъ* — це патронім на -ov-.

Деривати з консонантом -z- у суфіксі:

***Вьлгоза**: ст.-рос. Тихонко *Байгозин*, 1629 р. (КВ 327), рос. *Байгозин* (ЖПТ), (похідне) Івана *Байгозина* — назва поселення в ко-

лишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 554) — усі з переходом -л- > -л'- > -й-.

***Вьlгуза**, ***Вьlгузь**: ст.-рос. Тимофей Семенов сын *Байгузова*, 1568 р. (АСМ 1479—1571 гг.: 203), (похідне) *Байгузова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 498), рос. *Байгузов* (Глуховцева 1, 70), *Бельгузов* (ЖПТ), *Байгузина* (3 фіксації), *Балгузина* — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Казанській, Орловській, Самарській, Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 234—235, 250), блр. *Байгуз* (МЭГ 2, 393).

Праантропоніми-композиції:

***Вьlгобайъ**: рос. *Балгабаев* (РУС 33), слов'ян. *Болгобай* (КПУ Харк. 17, 156).

***Вьlгодуьъ**: рос. *Богодуев* (ИПЧ 3, 174) < **Болгодуев*.

***Вьlгојѣдъ**?: рос. *Богоедов* — сучасне прізвище, із **Болгоедов*, (похідне) *Богоеды* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 428). Як семантичну паралель пор. ст.-рос. *Фома Кожеедов*, 1599 р. (Веселовский 147). Пор., однак, рос. прізвисько *Богоѣдъ* 'набожний' (Герасимов 25).

***Вьlголајъ**: рос. *Болголаева* ж. (РПЭ 1, 136).

***Вьlголаръјъ**: рос. *Боголанов* (САЛ 353) < **Болголанов*.

***Вьlгомѣкъкъјъ**: рос. *Богомяжков* (ОК 341), (похідні) *Богомяжково* — ойконім відантропонімного походження в Шилкинському р-ні Читинської обл., історично *Богомяжкова* (УПЛ 9), *Богомяжково* — в Пермській обл. — форми з абсорбованим плавним. Стосовно типології номінації пор. укр. *М'якошкурій*.

***Вьlгосура**: укр. *Богошура* (Горпинич 173) < **Болгосура*.

***Вьlготуръ**: рос. *Богатуров* (Лет. ГС 2003, № 30, 39) < **Болготуров*.

***Вьlговаръ**: рос. *Болговаров* (РУС 51), *Боговаров* (САЛ 353), *Боговарово* — ойконім у Кіровській обл.

***Рудобьlга**: укр. *Рудобоженко* (НКП Київ. 243) < **Рудоболженко*.

Корінь **Вьlg-* пов'язаний з **Вьlž-* < **Вьlgi-*. У слов'янських антропоніміконах — історичних і сучасних — збережено чимало континуантів із цим коренем, які можна звести до відповідних архетипів. Пор.:

***Вьlža**, ***Вьlзь**: укр. *Бовж* (Мик.), *Бувж* (Хм.), пол. *Bałż*, *Bełż*, *Bełża* (SN I, 153, 240), чеськ. *Vunža* (ЧП), а також слов'ян. *Буйжи*,

XVI ст. — назва маєтку, згадана в актах Росієнського земського суду (ОДВ V, 93).

Суфіксальні деривати:

***Вьлѣкъ, *Вьлѣко:** укр. *Бележко, Белижко* (ЖПТ), *Булежко* (СП 60) — форми секундарними голосними після плавного, *Бежко* (СП 39) < **Белжко*, пол. *Bałżkuw, Bełżek, Bełżko, Bołżek* (SN I, 153, 240, 415), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок укр. діал. *божѣк* 'свинячий шлунок', *бѣжѣк* 'шлунок' (ЕСУМ I, 113, 214), рос. діал. *божѣк* 'страва із свинячого шлунка, начиненого м'ясом' (МСВГ 23, 174) < **болжѣк*.

***Вьлѣкъ / *Вьлѣкъ:** ст.-укр. *Бо(л)жи(ч)*, 1609 р. (Ділова мова 132), укр. *Бальжик* (СП 35), *Беглик* (РУС 39) < **Белгик* — форма без ефекту першої палаталізації, *Бижик* (Пура СПР V, 11) < **Билжик*, рос. *Бавжиков* (КПУ Херс. 9, 492), блр. *Бовжик* (м. Мінськ), *Бувжик* (ЖПТ), слвн. *Balžič* (ZSSP 20).

***Вьлѣкъ:** рос. *Бальжак* (ЖПТ), пол. *Bełżak, Bułżak* (SN I, 240, 562).

***Вьлѣкъ:** укр. *Бійжук, Болжук* (Богдан 15, 19), (вторинне) *Бовжученко* (КС Од. 2, 127), рос. *Бунжуков* (Новикова 127).

На основі ст.-рос. *Нивища, а Бангилово тожѣ*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 416) < **Балгилово*, рос. *Бужилов* (Новикова 123) < **Булжилов* можна відновлювати потенційне псл. ***Вьлѣдло** відапелятивного (віддієслівного) походження.

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Вьлѣанъ:** пол. *Bałżan, Bołżan* (SN I, 153, 415). Пор. також *Bejżanu* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN I, 312).

***Вьлѣинъ:** рос. *Болжин* (ИСП 57), *Буйгин* (Память 2, 252), *Булгин* (КП Сарат.), *Бульгин* (ЖПТ), *Баугин* (Ратиєць 2, 312) < **Балгин*, пол. *Bejżin, Bołgin, Bułgin* (SN I, 232, 413, 564).

Укр. *Булжожарський* (Радіон 12) — рефлекс потенційного псл. ***Вьлѣжаръ**.

2. Про потенційність базових псл. ***Вьлда, *Вьдо, *Вьдѣ, *Вьдѣ** свідчать:

а) форми з різноманітною вокалізацією *-ѣ-* у бінарній сполуці «редукований + плавний»: д.-руськ. **Болѣда*, зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 568 (у *Болѣдѣ*; Зализняк 596), ст.-укр. *Болда*, 1483 р. (ССУМ I, 109), Иван *Балда*, 1561 р. (ЛЗК 336),

Иванъ Иванович *Болѣда*, 1568 р. (АЮЗР VIII/3, 169), Пилипъ *Бѣлѣденко*, Максимъ *Булда*, 1649 р. (Реєстр 157, 316), Родка *Болда*, 1666 р. (Лазаревский 8), укр. *Булда*, XVIII ст. (МК 77), *Балда* (Терн.), *Бальда* (КПУ Дон. 8, 45), *Белда*, 1726 р. (ДІП III, 140), *Бельда* (КПУ Київ. 8, 37), *Билда* (НКП Київ. 196), *Бильда* (КПУ Київ. 1, 140), *Більда* (КПУ Київ. 2, 58), *Болда*, 1732 р. (РЧП 382), *Болда* — сучасне прізвище (м. Очаків Мик.), *Болдзь* (КПУ Льв. 3, 146), *Булда*, 1732 р. (РЧП 119), *Булда* — сучасне прізвище (Новикова 126), *Бульда* (Новикова 127), (вторинне) *Бульдович* (РУС 63), (похідні) *Балдівка*, *Бельдине*, *Бендине* — мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 12; Череп. Микротоп. 33), *Балдине*, *Балдині нивки* — в Ровенській обл. (Сл. ММ 1, 15), ст.-рос. Олешка Давыдов сын *Белдов*, 1500 р. (АСЭИ I, 546), Данилко *Билдя*, 1520 р. (Пискарев 15), Кондрат *Балда*, 1564 р. (Веселовский 24), Петр *Болда*, 1666 р. (ОДМ XII, 84), Василий *Балда*, 1691 р. (ОКПК), (похідні) *Белдино*, 1490 р. — ойконім у колишньому Звенигородському пов. (АИст. I, 143), *Болдино*, 1539/40 р. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 42), *Бильдино*, 1595 р. — поселення на р. Пілесі в колишній Рязанській губ. (Добролюбов 235), *Былдино*, XVI ст — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 73), *Белдина*, *Билдина* — назви пустищ, *Болдина*, 1686 р. — ойконім у колишній Псковській губ. (ОПKN 223), рос. Иван Федоров Пономарев, он же *Балда*, 1709 р. (Мосин 31), *Балдо* (Лет. ЖС 2007, № 33, 126), *Балдед* (КП Твер.), *Балдов*, *Болдов*, *Будлов* (ЖПТ) < **Булдов* (метатеза), *Былда* (ЖПТ), (похідні) *Балдина*, *Балдина Гора*, *Бельдино*, *Билдина*, *Бильдино* (3), *Болдино* (24 фіксації), *Болды* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 336, 388–389, 451), *Балдов колодець* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климова 1, 102), ст.-блр. Овдей *Булда*, 1578 р. (ИЮМ XXXII, 99), (похідне) *Былдино*, XVI ст — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (Оглоблин 12), блр. *Більдза*, *Більдзь*, *Булда* (Бірыла 53, 54, 67), (похідне) *Бильдино* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 372), болг. *Белдов*, *Белдев*, *Болдед* (Илчев 69, 82), (похідне) *Балдьовски пѣт* — мікротопонім (с. *Балдьово*, нині Росен, Панагюрско) (Заимов Панагюрско 70), макед. (похідні) *Белдовница*, 1569–1569 рр. (Станковска 2001: 36), *Baldovci* (Im. m. 68) — ойконіми, хорв. *Baldo*, *Beld* (Leksik 20, 36), слвн. *Baldo*, *Buldo* (ZSSP 66), ст.-пол. *Baldo*, 1420 р., *Beldo*, 1342 р. (SSNO I, 119), пол. *Bald*, *Balda*, *Baldo*, *Bałd*, *Bałda*, *Belda*, *Bełda*,

Białd, Bild, Bilda, Bildź, Biłda, Bold, Bolda, Bołd, Bołda, Bołdo, Bołdź, Bulda, Bułda, Bułdo (SN I, 140, 149, 235, 238, 281, 323, 327, 408, 412, 560, 563), (похідні) *Bałdowice, Bałdowo* (2), *Bałdów Bród, Bałdy, Bełdowicy, Bełdów* — ойконіми (NMP I, 66, 67, 116), чеськ. *Balda, Belda, Bulda* (ЧП), словц. *Boldová* ж. (TZ Bratislava 34), (похідне) *Baldovce* — ойконім (Majtán 1972: 46). Пор. також слов'ян. *Petrus Baldo*, 1196 р. (Істрія) (Ламанський 210), (похідне) *Белдово* — ойконім у колишній Сувальській губ. (Вольтер 1901: 132). Зі слов'янських мов запозичено румунські прізвища *Bold, Bolda* (Contantinescu 208).

Стосовно апелятивної лексики і потенційних мотиваторів пор. укр. діал. *балда́* 'телепень', 'незграбна жінка' (ЕСУМ I, 126), 'нерозумна людина' (Глуховцева 20), *бульдó* 'чоботи з тупими носками' (Гримашевич 25), рос. діал. *балда́* 'висока, незграбна жінка' (ЯОС I, 32), 'голова' (Сл. Печоры I, 17), 'кувалда, молот' (Элиасов 59), *балда осиновая* 'телепень' (СФ 18), *булда́* 'брехун' (Мордов. словарь I, 52), *без булды* 'без обману' (СФ 20), *бы́лда* 'людина неприємної зовнішності' (СВор. Г I, 176), блр. діал. *балда́* 'йолоп' (ЭСБМ I, 292), *бу́лда* 'людина з великою головою' (Данілович 1992: 2), *бэ́лда* 'дурень' (PCB 103), пол. діал. *bałd* 'високий сніп', *bałda* 'сніп; в'язка соломи' (SGP I, 330), чеськ. діал. *baľ'da* 'велика гуля' (Bartoš 11) і т. под. Зауважимо, що факти російської мови (та деякі ін.), подані в чотирьох словникових статтях в (Аникин 2, 134—135: *балда* I—IV), залишено без певної етимології.

Сказане спростовує твердження Ю. Юркенса про те, що форми на зразок рос. *Балда*, пол. *Baldo* не можна відносити до праслов'янського антропонімного фонду через відсутність «известного сочетания гласного с плавным между согласными». На його думку, ці факти — результат впливу балтійської чи германської онімії або (як припущення) тюркської антропонімної системи (Юркена 82);

б) форми з переходом -л- > -л'- > -й- (солодкозвучність): ст.-укр. *Woiczzech Boida*, XVI ст. (Жерела II, 193), Марко *байда*, 1649 р. (СУМ XVI—XVII ст. 2, 11), укр. *Байд* (ТН 574), *Байда* (КПУ Хм. 1, 33), *Байдо* (КПУ Од. 1, 399), *Бейда* (РУС 41), *Бойд* (КПУ Дон. 20, 400), *Бойда* (СП 51), *Буйда* (КПУ Од. 1, 822), (похідні) *Бейдів* — мікротопонім (Дуйчак МСС 324), *Байдове, Бойдова Долина* — мікротопоніми у Волинській обл. (Сл. ММ I, 25, 59), *Байдове* — у Ровенській

обл. (Сл. ММР 14), ст.-рос. *Байда*, 1545 р. (Веселовский 20), Борис Максимов сын *Байдин*, 1628 р. (Воскобойникова 397), Козма *Буйдовъ*, 1699 р. (ПСИ 18), (похідні) *Байдина*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1501), *Бейдино*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ОПКМ 93), рос. *Байдо* (КП Брян.), *Байдов*, *Бейда*, *Бойдов* (ЖПТ), *Буйдов* (Новикова 124), (похідні) *Байдин* — назва яру в гідросистемі Оки, помилково віднесена до балтизмів (Откупщиков 92), *Байдовський*, *Байдина* (3), *Байдино* (2), *Байды*, *Бойдино* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 235, 236, 446), блр. *Байда*, *Буйда* (Бірыла 35, 65), *Байдо* (Александров 184), (похідне) *Бэйдой лес* — мікротопонім (Емельянович 142), болг. *Бейдо*, *Бейдов* (Илчев 69), макед. (вторинні) *Байдевски*, *Бойдевски*, *Бойдовски* (Речник ПКМ I, 84, 140), серб. *Bajda* (ЕРСЈ 2, 85), словн. *Bajd*, *Bajda* (ZSSP 18), пол. *Baida*, *Bajda*, *Bajdo*, *Bayda*, *Beida*, *Bejda*, *Bejdo*, *Bijda*, *Bojda*, *Bujda*, *Bujdo* (SN I, 126, 127, 128, 212, 229, 230, 321, 403, 553), чеськ. *Bajda*, *Bejda*, *Bojda* (ЧП), словц. *Bojda*, *Boydová* ж. (TZ Bratislava 33, 37); пор. ще *Bayde* — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 16).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *байда́* 'неповоротка, незграбна людина' (Корзонюк 69), *ба́йда* 'гультай, ледар' (ЕСУМ 1, 115), 'пузатий, незграбний чоловік' (Головацький 358), 'велика скибка, шматок (хліба)' (Шило 44), *бейд* 'дурень, йолоп': *дурний як бейд* (Доброльова 2003: 11, 156), *бе́йда* 'людина, що тиняється без діла' (СУГО 21), *бу́йда* 'казка' (Дуда 157), 'брехня' (Мовна 28) у стійких словосполученнях: *пустіти бу́йду* 'вигадати плітку', *пішла бу́йда на колéсах* 'про плітку, яка дуже швидко поширилася' (Мацюк 362), рос. діал. *ба́йда* 'човен' (Ткаченко 56), 'висока скеля' (СРГС 1, 39), *байда́* 'яма' (СРГК 1, 30), *бу́йда* 'незграба' (СРНГ 3, 261), блр. діал. *бу́йда* 'дурень' (ТС 1, 90), 'неправда' (Клімчук 1992: 38), 'плітка' (Зайка 35), *ба́йда* 'балаканина' (СБГ 1, 234), словн. діал. *bajda* 'стадо тварин з усього села' (Kutin 26), пол. *bajda* 'корито' (цит. за: ЕСУМ 1, 115);

в) форми з секундарними голосними після плавного на зразок ст.-укр. *Vaľenti Vaľud*, XVI ст. (Жерела III, 119), укр. *Балод* (СКТ 40), *Балуда* (Горпинич 85), рос. *Балад*, *Большова* ж. (ЖПТ), *Балуда* (БРБ 4/3, 387), *Беледа* (Лет. ГС 2007, № 6, 40), *Белида*, *Билида* (ЖПТ), *Болод* (м. Калуга), *Болодов*, *Большова* ж. (ЖПТ), (похідне) *Балидина* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Vasmer

RGN I, 251), блр. (похідне) *Болоды* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 454), пол. *Bałuda, Bałud, Beleda, Bołoda* (SN I, 152, 235, 413);

г) форми з секундарними голосними після плавного та інфіксацією: укр. *Баланда, Баландо* (Новикова 56), ст.-рос. Иван Тимофеевич *Баланда*, XIV ст. (Веселовский 23), Иван *Баланда*, 1495 р. (Мейчик 113), Федька Самойлов сын *Болада*, 1646 р. (ПКВ 46), рос. *Баланда*, 1702 р. (Парфенова 41), *Баландин, Баландов* (ЖПТ), (похідні) *Баландин, Баландина* (6 фіксацій), *Баландинка, Баландино* (9), *Баландова, Баланды* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 236), блр. *Булунда* (Бірыла 67), слов. *Balanda* (TZ Bratislava 12) ~ укр. діал. *балáнда* 'базікало' (Шило 45), 'гульвіса, волоцюга' (Сабастош 19), *балáнда* 'незграбна людина', *балáнда* 'нудний балакун', *беленда* 'дурниці', рос. діал. *балáнда* 'повільна, незграбна людина', 'балакун, пустомолот' та ін. (ЕСУМ I, 124, 165), *балáнда* 'нечепура' (НОС I, 28), *бульнда* 'похмура, озлоблена, ображена людина' (СДГВ 57);

г) форми з асиміляцією -л- > -в-: ст.-укр. Григорей *Бубда*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 149) < **Бувда* (змішування губних), укр. *Бавда* (м. Луцьк), *Бовда*, 1713 р. (Борисенко 94), *Бовда* — сучасне прізвище (РУС 51), (вторинне) *Бувдовський* (СП 58), (похідні) *Бовдин* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 230), *Бовдин* — у Ровенській обл. (Сл. ММР 43), рос. *Бовда* (ОА I, 351), блр. *Боўда* (Бірыла 59), пол. *Bewda, Biwda, Bowd* (SN I, 270, 342, 455) ~ укр. діал. *бáвда* 'грудка, гудз' (ЕСУМ I, 107), 'китиця (кілька стручків квасолі)' (Дуда 163), *бовд* 'камінь, скеля', *бóвда* 'гола гіпсова скеля' (Марусенко 217), слов. діал. *bavda* 'складка' (Kutin 26);

д) форми з асиміляцією -л- > -н- (денталізація плавного): ст.-укр. Мишко *Бында*, 1587 р. (УП 417), Iwan *Bonda*, XVI ст. (Жерела III, 319), Иванъ *Бенгда*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 2, 74), укр. *Банда*, 1711 р. (Лазаревский ОКС 7), *Бенда*, 1732 р. (РЧП 468), *Бинда* (СП 44), *Бінда* (Богдан 15), (вторинне) *Біндовський* (Глуховцева 1, 109), *Бонд* (Радіон 9), *Бонда* (КПУ Черниг. 1, 289), *Бунда* (Богдан 27), ст.-рос. *Бундо* Языков, 1498 р. (Веселовский 54), *Бунд* Быкасов, 1535/36 р. (ПKNЗ I, 309), *Бунда*, 1536 р. — боярський конюх (ПСРЛ VI, 299), Трофим Степанов сын *Бундов*, 1599 р. (ВКТСМ 121), (похідне) *Бундово*, 1678 р. — ойконім у колишньому Касимовському пов. (Дубинская 189), *Банда, Бандо, Бандов, Бинда*

(ЖПТ), *Бендов* (КПУ Сум. 13, 54), (похідні) *Банды*, *Бендино*, *Бундово* — ойконіми в колишніх Смоленській, Костромській, Рязанській губ. (Vasmer RGN I, 258, 344, 581), *Бындино* — в колишній Рязанській губ. (СГСО 56), *Бондино* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 160), ст.-блр. Рудакъ Даниловъ сынъ *Бундова*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 520), Мартинъ Прокоповичъ *Бонда*, 1610 р. (ОДВ IX, 36), блр. *Бендзеў*, *Бінда*, *Бонда* (Бірыла 51, 54, 58), *Бындо* (ЖПТ), (похідні) *Бондино* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 35), *Бондзін* огород, *Бондоўскі процерэб* — мікротопоніми в Гомельській обл. (Дарошка 1992б: 133, 134), болг. *Бендо*, *Бендов*, *Бундо*, *Бъндо* (Илчев 72, 93, 96), (похідне) *Бъндови ливаде* — мікротопонім (Замов Панагюрско 77), макед. *Бандев*, *Биндев*, *Бондев*, *Бундев*, *Бундов* (Речник ПКМ I, 91, 117, 144, 169), серб. *Банда* — прізвище (Ћирић 316), *Бунда* (Пешикан 489), ст.-хорв. Petragne de *Bonda*, 1254 р. — консул Дубровника у Спліті (Манкен 158), *Band*, *Banda*, *Bando*, *Bunda* (Leksik 23, 82), (похідне) *Bandino Selo* — ойконім (Im. m. 68), словн. *Banda* (ZSSP 21), ст.-пол. Ioannes *Bundo*, 1475 р. (SSNO I, 281), пол. *Band*, *Banda*, *Binda*, *Bond*, *Bonda*, *Bondo*, *Bund*, *Bunda*, *Bundz* (SN I, 159, 328, 329, 419, 565, 566), ст.-чеськ. *Benda*, 1130 р. (Морошкин 10), чеськ. *Banda*, *Benda* (ЧП), *Bonda* (Kotík 13), *Bunda* (Beneš 241), ст.-словц. Martin *Bonda*, 1699 р. (UFP II, 480), словц. *Banda*, *Binda*, *Bonda*, *Bunda* (TZ Bratislava 15, 28, 34, 43), *Banda* — прізвище (Buffa 131), луж. *Banda*, *Bando*, *Benda*, *Bunda* (Wenzel II/1, 30, 39, 68). Пор. також *Bundo*, 1363 р., *Bande*, 1408 р. — антропоніми прибалтійських слов'ян (Trautmann 16, 21); зі слов'янського антропонімікону запозичено литовське прізвище *Bònda* (LPŽ I, 289).

Щодо апелятивної лексики пор. укр. діал. *бáндя* 'ледар' (ЕСУМ 1, 133), *бéнда* 'повна жінка' (Жегуц, Піпаш 18), *бундз* = *будз* 'грудка овечого сиру зі свіжого молока', 'висушений сир (у формі кулі), з якого роблять бринзу' (Ястремська 281), *бу́нда* 'верхній одяг (плащ, пальто)' (Піпаш, Галас 18), рос. діал. *бо́нда* 'товста, незграбна людина' (СРНГ 3, 96), віднесене до неясних (Аникин РЭС 4, 52), *бе́ндя* "«борода» в оленя (пучок шерсті під нижньою щелепою' (СГРС 1, 99), блр. діал. *бінда* 'людина з товстими губами' (ЭСБМ 1, 349–350), 'непосида' (Арашонкава 1977: 61), *бінды* у виразі *бінды біць* 'ледарювати' (ТС 1, 5), *бо́нда* 'пиріг, кругла булочка з білої муки' (Бялькевіч 90), 'шматок свіжого сала, м'яса' (НЛГ 22), *бо́нду на-*

буть 'наповнити шлунок їжею і питвом' (Никифоровский 145), чеськ. діал. *benda* 'товстий чоловік' (Bartoš 15);

е) форми з реалізацією *-l- > -u-* на зразок хорв. *Bauda* (Leksik 32), пол. *Bauda*, *Biuda* (SN I, 208, 342), чеськ. *Bouda* (ЧП), словц. *Bouda* (TZ Bratislava 37);

є) форми з переходом *-л- > -л'- > -г-*, як-от укр. *Багда* (Горинич 254) ~ укр. діал. *богда* 'тіпсова скеля' (Марусенко 217) і т. п.;

ж) форми з ослабленою артикуляцією плавного (абсорбція плавного): ст.-укр. Нестер *Буд*, 1667 р. (ПКХ 34) < **Булд*, укр. *Беда* (Новикова 71), *Буда* (СП 58), *Будь* (Рв.), блр. *Бода* (Бірыла 57), пол. *Boda* (SN I, 384) ~ укр. діал. *бодзь* 'куля сухого сиру або глини' (КБ 235) < **болдзь*, *будз* у стійкому словосполученні *на будз* 'наголо (про стрижку)' (Негрич 29), *будз* 'вершина гори округлої форми' (Личук 254), рос. діал. *бад* 'човен-довбанка' (СРГСУ Доп. 11) < **балд*.

На основі ст.-укр. *Ostar Bowdy*, 1604 р. (ОО 109), пол. *Baldy*, *Bałydy*, *Bondy*, *Bundy* (SN I, 141, 149, 421, 565), чеськ. *Bandy*, *Boldy*, *Bondy* (ЧП) можна реконструювати ад'єктив псл. ***Вьлдь(ь)** ~ рос. діал. *бóндой* 'п'яний' (СРГСУ Доп. 38).

Ст.-рос. Мартынь *Болдвинъ*, 1681 р. (ОГРА 90), варіант Мартин *Болдвин*, 1682 р. (ВМ 210), рос. *Болдвинов* (РІ Зап. 3, 291), ст.-пол. *Beldwin*, 1376 р., *Baldwin*, 1390 р. (SSNO I, 80, 81) — свідчення потенційності псл. ***Вьлдь**, **-ьве**.

Суфіксальні деривати:

***Вьлдеба**: ст.-рос. Иван *Билдеба*, 1547 р. (Тупиков 48).

Праантропоніми з консонантом *-g-* / *-ž-* у суфіксі:

***Вьлдга**, ***Вьлд'ага** / ***Вьлдажь**, ***Вьлд'ажь**: ст.-укр. Iwan *Bildaha*, 1584 р. (ПІФ 70), Іоаннь Василевич *Бьлдага*, 1586 р. (АЮЗР I/12, 4), (похідне) *Белдяжичи*, 1618 р. — ойконім на Чернігівщині (Белінська 14), укр. *Бельдяга* (Новикова 79), *Билдага* (Зосимов 1, 63), ст.-рос. (похідне) *Билдягино*, 1595 р. — ойконім (АФЗХ 1961: 149), рос. *Бельдягин*, *Бильдягин*, *Бульдягин* (ЖПТ), *Бельдягина*, *Бельдяжки* — ойконіми в колишніх Смоленській і Орловській губ. (Vasmer RGN I, 336), словн. *Bovdaž* (ZSSP 51) ~ рос. діал. (похідне) *балдагистый* 'слизький, гладкий (про лід)' (Элиасов 59).

***Вьлдега** / ***Вьлдежь**: хорв. *Voldež* (Leksik 58), словн. *Bandež* (ZSSP 21).

***Вьлдига**, ***Вьлдигь** / ***Вьлдижь**: укр. *Бендиг* (ЖПТ), рос. *Болдижов* (КПУ Харк. 2, 544), пол. *Baldig*, *Baldiga* (SN I, 140).

***Boldogъ**: укр. *Болдог* (Літ. АД 2005, № 4, 107) ~ рос. діал. *бульдѡг* 'постіл з широким носком' (СРГК 1, 137).

***Bilduga**, ***Bildugъ**, ***Bld'uga**, ***Bld'ugъ** / ***Bldužъ**: ст.-укр. Nowaczko *Bilduga*, XVI ст. (Жерела III, 255), укр. *Байдуга* (КПУ Луг. 1, 75), *Байдуж* (СКТ 37), *Бендуга* (Богдан 5), *Бендюг* (КПУ Хм. 7, 27), *Бендюга*, *Биндюг* (ЖПТ), *Біндуга* (Богдан 7), *Будюг* (КПУ Зак. 1, 203) < **Булдюг*, ст.-рос. *Балдуга*, 1604 р. (ПСИ 37), *Иван Билдюга*, 1629 р. (Лихачев 171), рос. *Байдугов* (КПУ Ув. Дон. 7, 46), *Бандюгин*, *Биндюгов*, *Бондюгин*, *Бондюгов* (ЖПТ), (похідні) *Бильдюги*, *Бильдюгина* — ойконіми в колишніх Псковській і Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 389), слвн. *Bavduž* (ZSSP 27), пол. *Bałduga*, *Białduga*, *Bienduga*, *Binduga*, *Biuduga*, *Biudugow* (SN I, 235, 281, 307, 330, 342) ~ укр. діал. *бендьюг* 'теля з великим животом' (СГГ 166), *бендьюга* 'ломака, дрюк' (ЕСУМ 1, 166), *биндьюг* 'кінь-ломовик', 'людина надзвичайної сили' (Сагаровський 1, 35), ст.-рос. *бильдюга* 'невелика хатина, збудована з дрібного дерева', XVII ст., яке кваліфікували як тюркізм (Дьякова, Хитрова 35), рос. діал. *байдюга* 'безтурботна людина' (СРНГ 2, 54), *байдюг* 'палиця' (СРДГ 26), *бельдюга* 'в'юн' (Мызников 2010: 21), блр. діал. *бандушка* 'невелика хлібина, булка з пшеничної або житньої муки' (ДСБр. 18) < **балдужка*, *біндзюга* 'віз (дров)' (МДСГ 3, 191), *біндзюга* 'неслухняний хлопець' (МАСМ 1, 14) та ін. Див. (Казлова I, 28–29).

***Baldyga**, ***Baldygъ** / ***Baldyžъ**: д.-руськ. *Болдыжевичь* Ротиславъ, 1268 р. (Морошкин 20), Романъ *Болдыжевъ*, 1270 р. (Тупиков 483), укр. *Болдига*, 1765–1769 рр. (Казіміров 126), *Балдига*, *Бандига* (КПУ Жит. 7, 247), *Бендига* (Богдан 11), *Бундига* (КПУ Черк. 5, 76), *Балодига* (ГЖ 29) — форма з секундарним голосним після плавного, ст.-рос. Тараско *Болдыгинъ*, 1495 р. (Тупиков 483), рос. *Балдыгин*, *Болдыгин* (КП Твер.), *Болдыгов* (КПУ Зап. 1, 85), *Булдыгин* (ЖПТ), *Бундыгин* (КПУ Дон. 15, 134), *Балдыжева ж.*, *Болдыжева ж.* (ТСК 73, 76), (похідні) *Булдыгина*, *Булдыгино* — ойконіми в колишніх В'ятській і Тамбовській губ. (Vasmer RGN I, 578), *Болдыгино* — в колишній Псковській губ. (Списки Псков. 511), блр. *Булдыгин* (СБГТ 148), пол. *Baldyg*, *Baldyga*, *Bałdyg*, *Bałdyga*, *Bałodyga*, *Bawdyga*, *Bełdyga*, *Białdyga*, *Biełdyga*, *Bindyga*, *Bołdyga* (SN I, 141, 149, 151, 210, 239, 281, 305, 330, 413) ~ укр. діал. *бандіги* мн. 'пустощі' (Матіїв 23), 'нісенітниця, дурниця': *бандіги біти* 'ледарювати, нічого не робити; байдикувати', *бандіги гнүти*, *бандіги точіти* 'говорити

нісенітниця' (Хобзей ГС 33), *болді́га* 'кам'яна брила', *булді́га* 'порожнистий стовбур рослини (дерева); порожниста обгризена кістка' (ЕСУМ 1, 225, 290), рос. діал. *булды́га* 'нога вбитої тварини' (ССГ 1, 285), в якому вбачають результат контамінації *булыга* і *балда* (Аникин РЭС 5, 112) чи появу вторинного -д- експресивного характеру (ЭССЯ 3, 94–95: **bulyga*), пол. діал. *bałdyga* 'велика палиця' (SGP I, 331).

**čebɫdyga*: рос. діал. *цебулды́га* 'нога вбитої тварини' (ССГ 11, 79).

**zabɫdyga*: рос. діал. *забалды́га*, *забулды́га* 'розпусник; п'яниця' (АОС 15, 31, 261).

Праантропоніми з консонантом -х- / -š- у суфіксі:

**Byldaxa*, **Byldaxъ* / **Byldašъ*, **Byld'ašъ*: укр. *Байдаш* (ЖПТ), *Бойдаш* (Богдан 22), *Балдах* (КПУ Зап. 12, 31), *Бадах* (ТД Під. 38) < **Балдах*, *Бондашевич* (КПУ Харк. 17, 157), *Больдашок* (КПУ Ув. Дон. 4, 85), *Byudasъ* (АЮЗР I/4, 560), *Бундаш* (КПУ Зак. 1, 331), *Будах* (КПУ Черниг. 7, 760) < **Булдаш*, ст.-рос. Нікифорко *Болдашин*, 1629 р. (КВ 202), Самойлко Максимовъ [сынъ] прозвище *Билдяшкинъ*, 1646 р. (ВСК 92), Федка Дементьев *Байдашин*, XVII ст. (ВТС 67), рос. *Байдашев*, *Балдашин*, *Болдашев*, *Бульдашев* (ЖПТ), *Бейдашев* (КП Севастополь 7, 32), *Бондашев* (СП 52), (похідні) *Байдяшева*, *Болдашево* – ойконіми в колишніх Оренбурзькій і Псковській губ., *Балдаши* – в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 236, 250, 451), ст.-блр. Илько *Белдашевичъ*, 1566 р. (АВК XIV, 80), блр. *Бандах*, *Бандаш* (ЖПТ), *Бендаш* (ТС Мозырь 75), болг. *Бойдашев* (Илчев 81), хорв. *Baldaš*, *Bandaš*, *Baudaš*, *Buldašov* (Leksik 20, 23, 32, 81), (похідне) *Baldaši* – ойконім (Im. m. 68), словн. *Bandaš*, *Baudaš*, *Bavdaš* (ZSSP 21, 26, 27), пол. *Bajdasz*, *Baldach*, *Bałdach*, *Bałdasz*, *Bandach*, *Bandasz*, *Bijdasz*, *Biudasz*, *Bodach*, *Wojdasz*, *Wujdasz* (SN I, 128, 140, 159, 321, 342, 384, 403, 553). Пор. ще слов'ян. *Байдашъ* в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницький 32).

Стосовно апелятивної лексики пор. укр. діал. *байда́х* 'нижня частина комина' (Шило 44), рос. діал. *балда́ха* 'про некмітливу людину' (Новгород. словарь 17), словц. діал. *bundáš* 'собака з густою довгою шерстю' (SSN I, 184).

**Byldexa*, **Byldexъ* / **Byldešъ*: ст.-укр. Іванъ *Билдеха*, 1586–1590 рр. (АЮЗР I/10, 58), укр. *Бадеха* (Горпинич 319), *Бадех* (Новикова 50) – форми з абсорбованим плавним, *Бендеш* (КПУ Льв.

3, 298), рос. *Бундехина* ж. (ЖПТ), слвн. *Bavdeš* (ZSSP 27), пол. *Bendeš* (SN I, 243) ~ блр. діал. *балдэшка* 'дурень, йолоп' (ТС 1, 40).

***Baldixa** / ***Boldišь**: ст.-рос. Сенька *Болдихинь*, 1616 р. (МА 90), *Будиха* Степановъ, 1627 р. (УА 163) < **Булдиха*, Мартинъ *Бундиш-кинъ*, 1645 р. (Тупиков 70), Мишка Максимовъ сынъ *Билдишкіна*, 1646 р. (ВСК 91), рос. *Биндиш* (ЖПТ), болг. *Болдишков* (Илчев 82), хорв. *Bendiš*, *Boldiš* (Leksik 39, 58), пол. *Baudisz*, *Bendzisz* (SN I, 208, 244), чеськ. *Boldiš* (ЧП), слвц. *Bendiš* (TZ Trnava 67), *Boldiš* (TZ Bratislava 34).

***Baldoxa**, ***Baldoxь** / ***Baldošь**: укр. *Байдош*, *Буйдош* (ТДУ 41, 49), *Байдоха* (Вол.), хорв. *Bujdoš* (Leksik 80), пол. *Bajdocha*, *Bajdosz*, *Baldoch*, *Baudosz*, *Beldoch*, *Bendosz*, *Bojdosz*, *Bondoch*, *Bondosz*, *Bujdosz*, *Bundosz* (SN I, 128, 140, 208, 235, 242, 404, 419, 421, 553, 565), чеськ. *Bujdoš* (ЧП) ~ укр. діал. *бандо́ха* 'жінка або дівчина-строкарка' (Корзонюк 70), *буйдош* 'бродяга' (Алмашій 15), рос. діал. *балдо́ха*, *боллодо́ха* 'заслінка в печі' (НОС 1, 65), пол. *bandoch* 'найманий робітник на жнивах' (цит. за: ЕСУМ 1, 133), слвц. діал. *band'och* 'черев'о', *bujdoš* 'непорядна людина' (SSN I, 93, 181).

***Balduxa**, ***Bald'uxa** / ***Balduša**, ***Baldušь**: укр. *Байдуш* (КПУ Дн. 2, 34), *Бандуш* (КПУ Він. 1, 624), *Бендюх* (Новикова 81), *Бойдуш* (СП 51), *Болдушенко* (КПУ Сум. 1, 59), *Будух* (КПУ Дон. 3, 84) — форма з абсорбованим плавним, ст.-рос. Ілья *Байдушинь*, XVI ст. (ВКАС 5), (похідне) *Бильдюхино*, 1650 р. — топонім в околицях м. Шуї (САШ 125), рос. *Бадушев*, *Байдушев* (КПУ Зап. 5, 28, 29), *Байдуша* (ДСП 238), *Болдушев* (КПУ Луг. 6, 386), (похідні) *Байдушева*, *Бильдюхино* — ойконіми в колишніх Казанській і Владимирській губ. (Vasmer RGN I, 236, 389), *Байдуши* — на терені Чувашії, хорв. (похідне) *Balduši* — ойконім (Im. m. 68), пол. *Bajdusz*, *Benduch*, *Bonduch* (SN I, 128, 243, 421). Пор. ще слов'ян. *Dimitrio Bienduch*, 1637 р. (АВК XXIII, 133), *Байдушъ*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 32) ~ укр. діал. *бєндюх* 'шлунок тварини', 'кендюх' (СБук. Г 28), 'низька й товста людина, з великим животом' (Паламарчук 23), рос. діал. *балду́шка* 'молоток' (Сл. Алтая I, 38), *бендо́ха* 'хлівчик [...]' (ЯОС 1, 52), чеськ. діал. *band'uch* 'великий живіт' (Bartoš 11).

**zabalduxa*: рос. діал. *заболду́ха* 'нікчема' (АОС 15, 126).

***Baldyxa** / ***Baldyšь**: ст.-укр. Яцько *Балдышъ*, 1649 р. (Реєстр 467), укр. *Байдиш* (Близнюк 202), *Балдиш* (Пура СПР I, 30), *Баль-*

диш (ІФ), Бандиш (КПУ Він. 6, 125), Белдиш (Панцьо 96), Бойдиш (Зайцева, Ковальчук 22), Болдиш (Панцьо 97), (похідне) Бандишівка — ойконім у Вінницькій обл., рос. Белдыш, 1767 р. (Белявский, Омельченко 199), Байдышев, Бандышев, Болдыш (ЖПТ), Балдыхин (КП Сарат.₁₀), (похідні) Бандышево, Бендышево — ойконіми в колишній Калузькій губ., Булдышкино — в колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN I, 258, 344, 578), Булдышино — в Куйбишевській обл., ст.-блр. Болдышово — найменування пустища, Болдыши, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 535), блр. Болдыш, 1717 р. (Бірыла 1966: 199), Балдыш (Бірыла 38), Болдышиш (3) — відантропоніми ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 71, 90, 116), пол. Baldysz, Bałdysz, Baudysz, Bełdycha, Bełdysz, Bendych, Bendysz, Bołdych, Bołdysz (SN I, 141, 150, 208, 238, 239, 243, 244, 413), чеськ. Baudyš, Boudyš (ЧП), а також слов'ян. Байдышь, Балдышь, Булдышь, запозичені чувашами (Магницкий 32, 34).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, рос. діал. бандыш 'риба *Pelacus cultratus* (Linné)' (СРНГ 2, 93), бўлдыш 'болотяна трав'яниста рослина (СГРС 1, 211), бўлдыш у стійкому словосполученні с бўлдышем 'з верхом, надміру' (АОС 2, 172), блр. діал. бандыш 'колун, сокира' (ЭСБМ 1, 302).

Праантропоніми з *-j-* у суфіксі:

***Byldajь**, ***Byld'ajь**: ст.-укр. Стецько Балдай, 1649 р. (ДІНВ 2, 633), укр. Байдай (КПУ Черниг. 2, 637), Багдай (КПУ Рв. 2, 622) < *Байдай, Будай Новикова 122) < *Булдай, Бандай (Зосимов 1, 39), (похідне) Биндяєва — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 112), ст.-рос. Будай Абрамов (АСМ 1479–1571 гг.: 125), Будай Новокшечный, 1598 р. (АЮБ II, 19) — форми з ослабленою артикуляцією плавного, із *Булдай, Івашко Байдай, 1675 р. (Тупиков 36), Іван Белдай, XVII ст. (ТК I, 855), (похідне) Бендяєв, XVI ст. — назва починка в Новгородській землі (ПKNЗ 3, 259), рос. Байдаєв (Память 1, 104), Баландай, Баландаєв, Болдаєв (РУС 53), Бомдаєв (Память 2, 250), Бугдаєв (Память 1, 136), Бондяєв, Бульдяєв (ЖПТ), Бельдяєв (РИ Крым 8, 124), Бильдяєв (ИСП 50), (похідні) Балдаєв колодец — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 102), Бильдяєво — ойконім на Псковщині, Балдаєво — в колишній Казанській губ., Баландаєва — в колишній Самарській губ. (Vasmer RGN I, 248, 250, 389), Байдаєвка — в Кемеровській обл., блр. Байдай (ЖПТ), слвн. Bandaj (ZSSP 21). Пор. ще слов'ян. Балдай, Бол-

дай, *Бондай* у чуваському антропоніміконі (Магницький 32, 34) ~ пол. діал. *bałdaj* 'польова рослина *Anthyllis vulneraria*' (SGP I, 331).

***Baldějъ**: ст.-укр. Stasko *Bowdey*, 1621 р. (ОО 320), Caroli *Buldey*, 1649 р. (Жерела V, 193), Тимошъ *Бѣлдеѣ*, 1649 р. (Реєстр 35), Федор *Болудѣѣ*, 1649 р. (Реєстр 343), Костька *Беледѣѣ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 381) — форми з секундарними голосними, укр. *Билдѣѣ*, 1726 р. (ДІП III, 385), *Балдей* (КПУ Ник. 5, 410), *Бельдей* (Новикова 79), *Бельдѣѣ* (Горпинич 120), *Болдей* (КПУ Харк. 9, 329), *Булдей* (КПУ Черк. 8, 65), *Будей* (СП 58) < **Булдей*, ст.-рос. Матюшка *Бендеев*, 1549 р. (КК 28), Ушечко *Бодвеев*, 1573/74 рр. (Кучкин 313) < **Бовдеев* (метатеза -вд- > -дв-), *Бундеева* Марья, 1623 р. (Веселовский 54), (похідні) *Булдеев*, 1567 р. — назва починка в колишньому Білозерському пов. (Садиков 1940: 219), *Байдѣевское*, 1593 р. — ойконім у колишньому Боровському пов. (Шумаков Сотниці₁ 154), *Бандѣева*, 1678 р. — урбанонім у м. Угличі (Углич 50), *Болдѣево*, 1688 р. — ойконім у колишньому Бежецькому пов. (Курдюмов IV, 155), рос. *Бандейкин*, *Бельдеев* (ЖПТ), (похідні) *Балдеева* — назва поселення в колишній В'ятській губ., *Болдеево* — в колишній Тверській губ., *Бульдеево* — в колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN I, 250, 451, 580), *Булдеево* — на території Чувашії, блр. *Баўдзеѣ*, *Більдзеѣка* (Бірыла 45, 54), (похідне) *Більдзеѣкі* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 23), пол. *Bawdziej*, *Bindziej*, *Bowdziej* (SN I, 210, 330, 455), а також *Bandeyke* — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 16).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *байдѣѣ* 'ледар' (СБук. Г 22).

***Baldujъ**: ст.-укр. Иванъ *Бовдуѣв сын*, 1649 р. (Реєстр 238), *Бовдуенко*, 1718 р. (ПМП 1718: 177), *Бавдуѣ* (КПУ Ув. Дон. 6, 45), *Бовдуѣ* (СКТ 71), *Балдуѣ* (КПУ Черниг. 8, 36), (похідне) *Балдуѣв клин* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 178), рос. *Балдуев*, *Болдуев* (ЖПТ), *Бильдуев* (Память 2, 123), *Байдуев* (Лет. ЖС 2009, № 47, 138), *Бовдуев* (КПУ Дон. 7, 292), блр. *Балдуѣ* (Бірыла 38), ст.-пол. *Bałduj* [Nicolao *Balduy*, 1439 р. (SSNO I, 84)], пол. *Baldujew* (SN I, 140). Пор. ще слов'ян. *Балдуѣ* у чуваському антропоніміконі (Магницький 32).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *балдуѣ* 'нетямуща людина' (СОГ 1, 59).

Праантропоніми з консонантом -k- / -č- у суфіксі:

***Вьдака, *Вьдакъ, *Вьд'акъ / *Вьдаць:** ст.-укр. Нгус *Baydak*, 1649 р. (Жерела IV, 310), Богданъ, *Байдаковъ* зять, 1666 р. (АКП I, 70), Василь *Бондак*, 1669 р. (ПКХ 51), укр. *Байдак*, 1732 р. (РЧП 369), *Багдаков* (КПУ Полт. 1, 50) < **Байдаков, Балдач* (КПУ Полт. 3, 327), *Бандачъ*, 1911 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1, од. зб. 117, арк. 5 зв.), *Бандяк* (ЖПТ), *Бейдак, Бендак, Бендзак* (Богдан 11, 12), *Бойдак* (ЗЧ 236), *Болдак* (КПУ Київ. 1, 59), *Бондач* (РІ Вол. 2, 404), *Бондак* (СП 51), *Бульдяк* (Горпинич 346), *Бундак* (м. Костопіль Рв.), *Бундзяк* (КПУ Зак. 1, 257), *Байдаки, Байдакова нивка* — мікротопоніми в Ровенській обл. (Сл. ММР 14), ст.-рос. Гриша *Булдаковъ* с. Стечкина, 1554 р. (Тупиков 492), *Булдачко* Зыков, 1629 р. (КВ 196), Івашко Івановъ прозвище *Болдаковъ*, 1646 р. (ВСК 76), Адамъ *Байдакъ*, 1675 р. (Тупиков 36), Григорій *Балдаковъ*, XVII ст. (Сиб. города 62), (похідні) *Болдачова*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 124), *Билдякино*, 1627—1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 272), рос. *Булдаков*, 1775 р. (Макидонов 261), *Балдаков* (ИСП 33), *Бандак, Байдаков, Бойдаков, Болдаков, Бондак, Бондяков, Булдаков, Бундаков* (ЖПТ), *Бейдаков* (Новикова 53), *Балдакин* (КПУ Ув. Дон. 5, 28), (похідні) *Байдаково, Бойдаково, Буйдаковъ* *Буерак, Балдаковский, Болдаково, Булдаки, Булдакова* (4), *Булдаково* (9), *Балдачева, Балдачевский, Балдачи* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 235, 250, 446, 451, 569, 577—578), *Бульдякова мельница* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 13), блр. *Байдак, Бандак, Болдак* (ЖПТ), (похідні) *Байдаки, Бойдаки, Бойдаково, Болдаки, Болдачи* — ойконіми на Вітебщині (Список Вит. 27, 58, 247, 360), болг. *Байдаков, Бандак, Бондак* (Илчев 59, 62, 83), хорв. *Baldačić*, 1448 р. (MHS 72), *Bajdak, Bendak* — сучасні прізвища (Leksik 18, 39), слвн. *Bavdač* (ZSSP 27), ст.-пол. Michael *Bawdak*, 1425 р. (SSNO I, 110), пол. *Badłak* (SN I, 118) < *Bałdak, Bajdak, Bajdziak, Baldak, Bałdak, Baydak, Bejdak, Bełdak, Bendak, Bendziak, Biendak, Bindacz, Bindak, Boidak, Bojdak, Bołdak, Bondziak, Bułdak, Bundziak* (SN I, 127, 128, 140, 149, 212, 230, 238, 242, 244, 307, 329, 401, 403, 412, 421, 563, 566), чеськ. *Bajdák, Bejdák, Bendák, Bend'ák, Bujdák* (ЧП), слвц. *Bajdakova* ж., *Bejdák* (TZ Trnava 59, 62), *Bend'ák, Bujdák* (TZ Bratislava 23, 42), луж. *Bandak, Bendak* (Wenzel II/1, 30, 40), а також слов'ян. Павель Янушкевичъ *Биндакъ*, 1595 р. (ОДВ VIII, 262).

Щодо мотивації пор. укр. діал. *ба́йдак* ‘чоловік, який говорить нерозумно, недотепа’ (Пиртей 2001: 13), ‘нероба, гульвіса’ (Пиртей 2004: 22), *байда́к* ‘велика крижина’, ‘шматок (хліба, цукру, дерева)’ (ЕСУМ 1, 115), *байдаки бити* ‘дармувати’ (Жегуц, Піпаш 16), *бе́йдак* ‘ледар’, ‘нікчема’, ‘простак’ (Дуда 182, 218, 279), ‘дурень, йолоп’ (ЕСУМ 1, 163 – «неясне»), рос. діал. *байда́к* ‘про самотню людину’ (Ткаченко 56), ‘бешкетник, шибеник’, ‘лайливе слово’ (СРНГ 2, 52–53), *бу́льда́к* ‘потовщення на чому-небудь’ (СРГК 1, 137), *бо́нда́ч* ‘непосида, жевжик’ (СРГК 1, 96), блр. діал. *байда́к* ‘лежень’ (ТС 1, 37), *бо́ндачка* ‘буханець білого хліба для дітей’ (Сцяцко 19), пол. діал. *bałdak* ‘бадиля’ (SGP I, 331), чеськ. діал. *band ák* ‘низькоросла товста людина’ (Bartoš 11), словц. діал. *bejdák* ‘дурень’ (SSN I, 107).

***Bǫlděka**, ***Bǫlděкъ**: рос. (похідне) *Бандеки* – ойконім у колишній В’ятській губ. (Vasmer RGN I, 258).

***Bǫldika**, ***Bǫldikъ** / ***Bǫldičъ**: ст.-укр. Steczko *Bondicz*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 137), Яско *Bałdicz*, 1598 р. (Памятники III/2, 110), Chwedor *Boldicz*, 1615 р. (ОВ 152), *Беньдик*, 1630 р. (Ящук 266), Радко *Бовдикъ*, 1649 р. (Реєстр 203), Василей *Байдиков*, 1665 р. (ЗЧС 63), укр. *Бавдик* (КПУ Льв. 3, 96), *Байдич* (КПУ Хм. 4, 326), *Бандикъ*, *Булдикъ*, 1732 р. (РЧП 292, 341), *Балдик* (КПСВ 5, 168), *Бадик* (КПУ ІФ 1, 378) < **Балдик*, *Балдич* (Рв.), *Бейдикъ*, 1773 р. (ДІП V, 180), *Бейдик* – сучасне прізвище (РУС 41), *Бемдик* (ЖПТ) < **Бендик* < **Белдик*, *Белендик* (КПУ Київ. 7, 299) – форма з другим повноголоссям та інфіксацією, із **Белдик*, *Бедик*, *Бендик* (СП 39, 41), *Бендич* (КПУ Ник. 9, 337), *Беньдик* (РІ Черніг. 4, 572), *Биндик* (Богдан 29), Роман *Биндич*, 1721 р. (ДІП II, 174), *Биндич* – сучасне прізвище (Горпинич 335), *Біньдик* – прізвисько в Ровенській обл. (ДАРО ф. Р–479, оп. 2, од. зб. 261, арк. 18 зв.), *Біндич* (Новикова 93), *Бойдик* (Зосимов 1, 83), *Бойдич* (м. Ромни Сум.), *Бубдик* (РІ Крым 6, 42) < **Бувдик*, *Бундзик* (Терн.), *Бундич* (КПУ Сум. 12, 443), (похідне) *Байдичеве* – мікротопонім у Волинській обл. (Сл. ММ 1, 25), ст.-рос. Осипка *Байдик*, XVI ст. (ГРМ 265), Лукаш *Бандиков*, 1606–1607 рр. (ПДСн. IV, 284), Григорей *Бойди́ков*, 1668 р. (ОАРПр. 568), Тимошка *Байди́ковъ*, 1690 р. (Іонин 157), (похідні) *Байди́ково* (2), XVI ст. – ойконіми в колишніх Коломенському і Каширському пов. (ПКМГ I/1, 357; I/2, 1494), рос. *Байди́ков*, *Бендик*, *Болди́чев*, *Бонди́ков*, *Бунди́ков* (ЖПТ), *Балди́ков* (КПУ Харк. 15, 282), *бы́ндик* –

прізвисько (СРНГ 3, 347), (похідні) *Бандикова*, 1706 р. — назва пустища в колишньому Московському пов. (МИК 182), *Бендиковский*, *Балдичи* — ойконіми в колишніх Орловській і В'ятській губ., *Байдики* (2), *Байдиково* — в колишніх Рязанській, Тульській, Московській губ. (Vasmer RGN I, 235, 251, 344), *Будликово* — в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN I, 563) < **Булдиково*, ст.-блр. Андрей *Болдичь*, 1552 р. (Тупиков 483), Owdziey *Bildicz*, 1558 р. (ПКГЭ I, 131), Лазько *Бавдичь*, 1563 р. (РКЭ 4), Пронець *Белдичь*, XVI ст. (ПКПКС 23), *Бондичь* (Волович 350), блр. *Бондич* (ЖПТ), болг. *Балдигов*, *Бундигов* (Илчев 61, 93), макед. *Бандиков*, *Бондигов* (Речник ПКМ I, 91, 145), ст.-серб. Петрона *Буньдикъ*, 1254 р. (ОССП 46), Андре *Бѹндикъ*, 1423 р. (Monumenta 320), серб. *Бандић* (Књига 5), хорв. *Baldić*, *Bandić*, *Bandik*, *Bejdić*, *Bendić*, *Bundik*, *Bundić* (Leksik 20, 23, 35, 39, 82), пол. *Bajdzik*, *Baldzik*, *Baldik*, *Bandik*, *Bendzik*, *Bindzik* (SN I, 128, 140, 141, 243, 244, 330), чеськ. *Bajdík*, *Bandík*, *Beldík*, *Bendík*, *Boudík* (ЧП), словц. *Bandík* (TZ Trnava 60), *Bejdik*, *Bendík*, *Bundzík* (TZ Bratislava 21, 23, 43). Пор. ще *Bandiko*, 1392 р., *Baydike*, 1393 р., *Boydike*, 1384 р., *Bondiko*, *Bundike* — антропоніми прибалтійських слов'ян (Trautmann 16, 20).

Для наведених власних назв є опора в апелятивній лексиці. Пор., наприклад, укр. діал. *ба́йдик* 'дерев'яна підставка під вія або дишло', *ба́йдики* мн. 'цурки, чурбаки' (ЕСУМ I, 115), *банді́к* 'сопляшниковий стовбур, сопляшничиння' (Крохмалюк 20), *бе́лдик* 'хлопець, молодий чоловік' (СЛЖ 27), *бу́ндзик* 'пиріг із сиром, із кашею' (Шило 62), *ба́йди́ч* 'ледар' (ЕСУМ I, 115), рос. діал. *ба́йдик* '?: *Байдик этът дужа выръс* (СБр. Г I, 25), *бо́лдик* 'голова' (СРГК I, 87), блр. діал. *ба́йдзік* 'ледар' (Янкова 44), *бі́ндзікі*: *бі́ндзікі бі́ць* 'ухилитися від роботи' (ТС I, 59).

***Вьдѣ́ка**, ***Вьдѣ́ко**, ***Вьдѣ́къ**: укр. *Болдко* (Кривошея 222), Евхимъ *Болодко*, 1732 р. (РЧП 259), *Баладка*, 1752 р. (Пивовар 39) — форми з другим повноголоссям, ст.-рос. Тимоха Федоровъ сын *Бойдокъ*, 1586 р. (РАР 221), рос. *Балдков* (КПУ Хм. 10, 343), *Болдок* (АКО I, 323), блр. *Балы́дка* (Бірыла 39), *Болодко* (ЖПТ) < **Балдка*, **Болдко*, хорв. *Bavdek*, *Bendek*, *Bondek*, *Bundek* (Leksik 32, 39, 59, 82), словн. *Bandek*, *Baudek*, *Bavdek* (ZSSP 21, 26, 27), ст.-пол. Mathie *Bawdek*, 1419 р. (SSNO I, 110), пол. *Bajdek*, *Bandko*, *Bełdek*, *Bendek*, *Bindek*, *Biudek*, *Bołdek*, *Bondek*, *Bondka*, *Bondko* (SN I, 128, 238, 242, 243, 329, 342, 412, 419), чеськ. *Bendek*, *Boudek* (ЧП), луж. *Bendk(e)*

(Wenzel II/1, 40) ~ укр. діал. *бѣйдек* 'келишок' (ЕСУМ 1, 223 – «неясне»), рос. діал. *балѣдка* 'молоток' (СРНГ 2, 85) < **балдка*, пол. діал. *bałdka* 'снопик соломи; моток ниток' (SGP I, 331), слов. діал. *bendek* 'товстий хлопець' (SSN I, 109).

***Bыlduka**, ***Bыldukъ**, ***Bыld'ukъ**: д.-руськ. *Бандюкъ*, 1095 р. (Мо-рошкин 7), укр. *Байдук* (ЖПТ), *Байдюк* (РУС 31), *Балдук* (КПУ Ник. 1, 350), *Балдюкъ* (*Бальдюкъ*), 1926 р. (ДАВО ф. 399, оп. 1, од. зб. 736, арк. 8), *Бандюк* (Богдан 7), *Бевдюк* (Черк.), *Бедлюк* (СП 39) < **Бел-дюк* (метатеза), *Бендюк* (Богдан 11), *Биндюк*, 1718 р. (ПЧП 164), *Бондюк* (РІ Кіров. 6, 101), *Бондзюк* (Богдан 19), *Бундук*, 1721 р. (ДІП II, 65), *Бундук* – сучасне прізвище (СП 61), *Бундюк* (СП 61), *Бун-дюкі* – родове прізвище (Луг; ОКУМ), (похідне) *Бундюків коло-дязь* – мікрогідронім у Ровенській обл. (Сл. ММР 59), рос. *Байду-ков* (м. Луцьк), *Бандюков*, *Бендюков*, *Биндюков*, *Болдук* (ЖПТ), *Бон-дуков*, *Бундуков* (КП Сарат.), (похідне) *Бендюково* – ойконім у ко-лишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 334), ст.-блр. Andrzej *Bildziuk*, 1558 р. (ПКГЭ I, 198), Миколай *Бильдзюк*, 1599 р. (ОДВ V, 210), блр. *Бильдюк*, 1788 р. (Инв. Сморгонь 213), *Биледзюкевич* (ЖПТ), *Бильдюкевич* (СБГТ 139), *Байдук*, *Бандзюк*, *Біндзюк*, *Бунд-зюк* (Бірыла 35, 40, 54, 68), (похідні) *Бандуки* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (Списки Вит. 256), *Бальдзюкі* – ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 28), болг. *Байдуков*, *Бундуков* (Илчев 59, 93), серб. *Бандука* (Јањатовић 35), хорв. *Vanduk* (Leksik 23), пол. *Bajduk*, *Bałdziuk*, *Bondziuk* (SN I, 128, 150, 421). Пор. ще *Vanduke*, 1355 р. – антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 17); зі слов'янського антропонімікону запозичено литовське прізвище *Bildžiukas* (LPŽ I, 257), оформлене граматично;

~ укр. діал. *бундюк* 'пихата, гонориста людина' (ЕСУМ 1, 296), 'насип біля річки' (Громко 32), ст.-рос. *булдукъ* 'посудина, міра ріди-ни', 1619 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 1, 353), рос. діал. *байд'ук* 'надмірно високий підліток, здоровань' (ССГ 1, 104), блр. діал. *біндз'юк* 'хло-пець-лежебока, пустун', помилково віднесене до балтизмів (Лау-чюте 59), пол. діал. *bołduk* 'кийок, палиця, якою заганняють рибу під час лову' (SGP II, 369).

***Bыlduka**, ***Bыldukъ** / ***Bыldуъ**: д.-руськ. **Болдыкинъ*, зафіксова-не в новгородській берестяній грамоті № 521 (Зализняк 596 – *Бол-дыкине*), ст.-укр. Данило *Бандыкъ*, 1683 р. (Тупиков 39), укр. *Бал-дик* (Зосимов 1, 36), ст.-рос. Яков Околов *Бойдыков*, XVI ст. (АФЗХ

1956: № 299), рос. *Балдыков, Болдык, Болдычев, Буйдыч, Булдычев* (ЖПТ), *Байдыков* (Память 2, 7), *Балдычев* (КП Тул.), *Бандык* (КПУ Херс. 9, 96), *Бандыкин* (Ряз. КП 1, 12), ст.-блр. *Pronyecz Belducz*, XVI ст. (ПКПК 23), блр. *Бандык, Бандыка, Булдык* (Бірыла 40, 67), (похідне) *Болдыково* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 92), пол. *Bałdycz, Bałdyk, Bałdyka, Baudyk, Bełdyk, Bendyk, Biudyk, Buldyk, Bułdyka, Bundyk* (SN I, 149, 150, 208, 239, 243, 342, 560, 563, 565), чеськ. *Bandyk* (ЧП), словц. *Bandyková* ж. (TZ Bratislava 15). Пор. ще слов'ян. *Болдыкъ* в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницький 34).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *бандіка* 'небилиця' (Шило 46), рос. діал. *булдычка* 'стебло' (Пискунова 42), блр. діал. *балдыка* 'блазень' (Кананенка, Малажай 154), *біндыкі* у стійкому словосполученні *біндыкі маяць* 'ледарювати' (Даніловіч 2008: 126), *булдыка* 'незугарна особа' (Купрыенка, Шур 14), пол. діал. *bendyk* 'негідник' (SGP I, 55).

Рос. (похідне) *Бильдцова* — ойконім у колишньому Малоярославському пов. (Кусов 264), хорв. *Bendec* (Leksik 39), луж. *Bandec* (Wenzel II/1, 30) — рефлексі потенційного псл. ***Вьдѣсь**.

**bŭldica*: ст.-блр. *болдица* 'ефес' (ГСБМ 2, 126). Рефлексі у сфері антропонімії невідомі.

Праантропоніми з консонантом *-l-* у суфіксі:

***Вьдаль**, ***Вьдаль**: укр. *Байдал* (КПУ Дон. 3, 53), *Бандаль, Бендаль* (Панцьо 96), *Бондаль* (Богдан 19), (похідне) *Бойдалеве* — лімнонім у Чернігівській обл. (Павленко 94), рос. *Биндалев* (ЖПТ), макед. *Бундалев* (Речник ПКМ I, 168), пол. *Bajdał, Bandał, Bindal, Bojdał, Bondal* (SN I, 127, 159, 329, 403, 419), чеськ. *Bundál* (ЧП).

***Вьдель**: укр. *Банделюк* (КПУ Хм. 1, 33), *Бондель* (КПУ Київ. 4, 242), *Бондель* (Богдан 19), ст.-рос. *Буделевы*, мн., 1624 р. (Веселовский 52) < **Булделевы*, блр. *Бенделев* (ЖПТ), *Біндель, Бундель* (Бірыла 54, 68), хорв. *Bandelj, Bendelja* (Leksik 23, 39), словн. *Bandelj, Bendelj, Bondelj* (ZSSP 21, 31, 48), пол. *Bajdel, Bandel, Bondel, Bondziel, Bundel* (SN I, 128, 159, 419, 421, 565), чеськ. *Bendel* (ЧП), словц. *Bendzel* (TZ Trnava 70) ~ укр. діал. *бѣнделі* мн. 'набрязи під очима або взагалі на обличчі' (Сагаровський 1, 31), словц. діал. *bindel* 'батіг' (SSN I, 120).

***Вьдола**, ***Вьдолъ**, ***Вьдолъ**: укр. *Байдола, Бандола* (Богдан 7, 9), *Бондоля* (КПУ Херс. 9, 153), рос. *Байдолин* (СКТ 37), блр. (по-

хідне) *Бойдолово* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 267), хорв. *Bundola* (Leksik 82), пол. *Bajdol, Bajdoł, Boidol, Boidoł, Bojdol, Bojdoł, Bondoła, Bujdoł, Bundoła* (SN I, 126, 128, 397, 403, 404, 419, 553, 565), чеськ. *Bandoła* (ЧП) ~ укр. діал. *бандоля* 'великий металевий порожній посуд' (Доброльожа 2003: 156), словц. діал. *bandol* 'шлунок корови' (SSN I, 93).

***Bydula, *Bydulъ, *Bydulъ**: укр. *Бандуля* (КПУ Він. 1, 935), *Бондуляк* (КПУ Хм. 5, 27), рос. *Байдулов* (КП Твер.), *Байдулин* (КПУ Дон. 11, 89), *Бойдулов* (КП Тул.), *Бундуль* (КП Твер.), (похідне) *Байдулино* — ойконім у колишній Сибірській губ. (Vasmer RGN I, 235), болг. *Бандул* (Илчев 63), макед. *Бандулев, Бандулов* (Речник ПКМ I, 91), серб. (похідне) *Bandulić* — ойконім (Im. m. 69), хорв. *Bandula, Bondulić* (Leksik 23, 59), пол. *Bauduła, Binduła* (SN I, 208, 330), чеськ. *Bendula* (ЧП) ~ укр. діал. *бейдұля* 'жінка, яка бреше, говорить незрозуміло' (Пиртей 2001: 13), 'дурепа' (ЕСУМ 1, 163), 'простак' (Дуда 279).

***Bydyła, *Bydyľъ**: пол. *Bojdyła* (SN I, 404) ~ рос. діал. *бундылѣк* 'ручка коси' (СГРС 1, 215).

***Bydadlo**: укр. *Бавдала* (КПУ Зап. 12, 30), *Байдала*, 1732 р. (РЧП 259), *Байдала* (Богдан 9), *Бойдало* (Зосимов 1, 33), *Байдаленко*, бездоказово віднесене до тюркізмів (Гриценко 70), (похідні) *Байдалів Яр* — у Вінницькій обл. (СГУ 29), *Байдалівка* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл. ММ 1, 25), ст.-рос. Ілюшка Савин сын *Будалов*, 1623 р. (Полякова 39) — форма з абсорбованим плавним, рос. *Буйдалин* (ЖПТ), *Бундало* (Лет. ЖС 2008, № 36, 208), *Бандалин* (Ратиєв 2, 212), (похідні) *Байдалинская, Байдалинское* — назви поселень у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 235), блр. *Байдала* (Бірыла 35), серб. *Бундало* (Јањатовић 60), хорв. *Bandalo, Bundalo* (Leksik 23, 82) ~ укр. діал. *байдала́* 'нероба, ледар' (Сагаровський 1, 19), *бандала* у виразі *кричить як бандала*, яке кваліфікують як литуанізм [В. Ужченко у передмові до (Доброльожа 2003: 6)] ~ діал. *ба́йдати* 'молоти дурниці, говорити нісенітниця' (ЕСУМ 1, 117), рос. діал. (похідне) *ка́байдать* 'повільно працювати' (СРНГ 12, 279), блр. діал. *ба́йдало* 'витівник' (Аляксейчык 6), серб. *ба́йдати* 'говорити абищо', *ба́йдало* 'хто говорить абищо' (ЕРСЈ 2, 85).

***Bydidlo**: укр. *Байдило* (Зосимов 1, 33), *Бандила* (КПУ Черк. 3, 36), *Бандило* (м. Черкаси), (похідне) *Бандилове* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл. ММР 16), ст.-рос. (похідні) *Болдилово Малое*,

Другое Болдилово, XVII ст. — назви пустищ у колишньому Углицькому пов. (ПКУ 196—197), рос. *Бандилов* (ЖПТ), *Бовдилов* (СКТ 71), (похідне) *Балдилова* — назва балки в басейні Нижнього Дону (Отин 2, 17), блр. *Бовдилов* (ЖПТ), (похідне) *Ббўдзілаўцы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 24), пол. *Bołdziło* (SN I, 413). Пор. ще. *Beydil*, 1357 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 18) ~ укр. діал. *бандилу* 'тупий ніж', 'млява людина' (Бевка 32), блр. діал. *ббўдзіла* 'дилда' (РСВ 1, 89), *баўдзіла*, *ббўдзіла* 'дурень' (ЭСБМ 1, 110).

Укр. *Билдимъ*, 1756 р. (АК 5, 78), *Булдименко* (НКП Дн. 589), болг. *Белдимов* (Илчев 69), слов'ян. *Bandim* (*Baudim*) (Trautmann 16) — рефлeksi псл. ***Bьldimъ** відапелятивного (віддієслівного) походження. Пор., наприклад, укр. *булдимка* 'вид старовинної рушниці' (ЕСУМ 1, 290 — «неясно») ~ рос. діал. *балдить* 'байдики бити' (Магницький Особенности 9), *болдить* 'іти звивистою дорогою; кружляти' (Новгород. словарь 51) та ін.

***Bьldoma**: укр. *Булдума* (СП 60) < **Бьлдома*, *Балдума* (КПУ Од. 6, 158), *Болдума* (АПС 130) ~ блр. діал. *байдўма* 'несерйозна людина' (Малажай 194), 'непостійна людина' (ДСБр. 16).

Праантропоніми з консонантом -n- у суфіксі:

***Bьldanъ**: укр. *Байдан* (РУС 31), *Бойдан* (Зосимов 1, 83), *Булдан* (ЗЧ 238), *Белодан* (ЖПТ) < **Белдан*, *Бандан*, *Бондан* (КПУ Ник. 1, 608, 614), (похідні) *Бульданові Штани* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Череп. Микротоп. 49), *Болданове Поле* — у Ровенській обл. (Сл. ММР 45), *Байданів Яр* — у Вінницькій обл. (Павликівська 10), ст.-рос. Офрѣмко *Болдановъ*, 1495 р., *Болданъ* Торокановъ, 1605 р. (Тупиков 58, 482), Минка Нестеров сын *Банданов*, XVII ст. (СКП 51), (похідне) *Булданово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 321), рос. *Байдан*, *Балдан* (ИСП 32, 33), *Болданов*, *Бундан* (ЖПТ), *Булданов* (КМ 158), (похідні) *Болданова лужа* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 144), *Байданкина* — ойконім у колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 336), болг. *Байданов*, *Бойдан* (Илчев 59, 81), словн. *Boldan* (ZSSP 47), пол. *Bajdan*, *Baldan*, *Bandan*, *Biłdan*, *Biudan*, *Bołdan*, *Bondanik*, *Bułdan* (SN I, 127, 140, 159, 327, 342, 412, 419, 563), словн. *Boldan* (ZSSP 47), луж. *Baldan*, 1454 р. (Wenzel II/1, 29). Зі слов'янських мов запозичено румунське прізвище *Boldan* (Contantinescu 208).

Щодо апелювативних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *болдан* (бот.) ‘крушина, *Rhamnus frangula* L.’ (ЕСУМ 1, 225), рос. діал. *байдán* ‘голова’ (ОСК 1, 78), *буйдán* ‘сильний вітер’ (СОГ 1, 105), ‘підвищення’ (СРНГ 3, 261), блр. *байдán* ‘земля, залишена під пасовище’ (Носович 12), діал. ‘поле’ (РСВ 1, 63), ‘відкрите для вітру місце’ (Яшкін 19), для якого шукають тюркське першоджерело (Аникин РЭС 2, 85), *майдán* ‘прибудова до хліва’ (Шаталава 102) < **байдán* (змішування губних) та ін. Див. (Казлова І, 36–37).

***Вьлдинъ**: ст.-укр. (вторинне) Романъ *Билдинєнъко*, 1649 р. (Реєстр 175), ст.-рос. Юхно *Бандинъ*, 1495 р. (Тупиков 470), Еремейко *Билдин*, 1496 р. (ПКОП 7), Филя *Балдин*, 1561–1564 рр. (Копанев 1971: 297), Васюкь *Булдинъ*, 1583–1584 рр. (Гусев 155), Иванъ *Болдинъ*, XVI ст. (ПКМГ I/1, 457), Василій Федоровичъ *Байдинъ* Зеленой, 1609 р. (Тупиков 468), Дронка да Юрка Панкратовы дѣти, прозвище *Бильдины*, 1616 р. (Бел. В 2, 108), Степан Елисиєв с(ы)нъ *Балдинъ*, 1639 р. (Парфенова 42), Елисей Григорьевъ с. *Бендинъ*, 1648 р. (Тупиков 477), Васка Семенов сын *Бьльдин*, 1668 р. (ОАРПр. 517), Тишко *Бандинъ*, 1677 р. (ОСС 12, 38), Григорій *Болдинъ*, 1679 р. (Тупиков 483), (похідне) *Болдино*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 378), рос. *Балдин* (ИОН 207), *Бейдин*, *Бендин*, *Бельдин*, *Бильдин*, *Болдин*, *Бондин*, *Буйдин*, *Булдин*, *Бульдин*, *Бундин*, *Былдин* (ЖПТ), *Баладин*, *Балудин* (ЖПТ) < **Балдин*, блр. *Бендинъ*, 1797 р. (ВС I, 411), *Балдзін* (Бірыла 38), *Бавдинов* (ИСП 30), словн. *Baldin*, *Boldin* (ZSSP 20, 47), хорв. *Boldin* (Leksik 58), пол. *Baldin*, *Boldin*, *Bołdin*, *Boudin*, *Bujdzin*, *Bułdin* (SN I, 140, 408, 412, 453, 553, 560), луж. *Bandin*, 1320 р. (Trautmann 16) ~ укр. діал. *байдінка* ‘мала скибка хліба’ (Шило 44).

До архетипу **Вьлдини* – назва послідовників **Вьлду* як божества чи хтонічного героя зводить етронім *Бодини* / *Будини* (ослаблена артикуляція -l-) – насельники середнього Дону, нащадки кочових скіфів, які близько 400 р. до н. е. проникли аж у Скандинавію (ИШГ 1, 66–87), – Р.М. Козлова (Казлова І, 25). Огляд інших версій див. (Доватур, Каллистов, Шишова 354; з останніх робіт – Шапошников 259 < із фрак.).

***Вьлдонъ**, ***Вьлдонь**: ст.-рос. Афонька Федоровъ *Байдонъ*, 1665 р. (Тупиков 36), рос. *Балдон* (ЖПТ), блр. *Байдонов* (ЖПТ), пол. *Bajdoń*, *Boldon*, *Bołdoń*, *Buldon*, *Buldoń* (SN I, 128, 408, 412, 560) ~ рос. діал. *байдо́н* ‘дерев'яний стовп [...]’ (Сл. Алтая 1, 34), ‘довгий кілок для

відштовхування човна від берега, мілини' (СРГСУ Доп. 12), *бандбн* 'дерев'яний молот' (ОСК 1, 100), пол. діал. *buldónek* 'дурень, ідіот' (SGP II, 40, стаття *beldonek*).

***Bъldunъ, *Bъldunъ:** ст.-укр. Іванъ *Бовъдунъ*, 1649 р., Курыло *Булдунъ*, 1649 р. (Реєстр 442, 453), укр. *Байдун* (КПУ Од. 10, 10), *Балдун* (КПУ Ник. 11, 69), *Бовдунъ*, 1726 р. (ДІП III, 219), *Бовдун* (Богдан 21), *Бойдун* (Зосимов 1, 83), *Болдун* (БКПУ 715), (похідне) *Бовдуньове* — гелонім у Вінницькій обл. (Павликівська 16), рос. *Бовдун* (КПУ Зап. 8, 41), *Бульдунув* (Вол.), (похідне) *Болдуново* — ойконім на Псковщині (Списки Псков. 511), блр. *Байдун* (Памяць Петр. 315), *Болдуны* — відантропонімний ойконім на Вітебщині (Список Вит. 221), хорв. *Bajdunek*, *Baldun* (Leksik 18, 20), пол. *Bajdun*, *Bałdun*, *Bendun*, *Bojdunik* (SN I, 128, 149, 243, 404), а також *Boydune*, 1355 р., *Bandun*, 1395 р. — антропоніми прибалтійських слов'ян (Trautmann 17, 19).

***Bъldynъ:** ст.-рос. (похідне) *Болдынино*, XVII ст. — найменування пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 85), рос. *Балдынюк* (КП Алтай 2, 385), пол. *Bołdun* (SN I, 413), чеськ. (похідне) *Bajduňák* (ЧП).

***Bъldъnъ(ъ):** ст.-укр. Іван *Boldni*, XVI ст. (Жерела I, 63), укр. *Болодний* (НД 252) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. Гаврила *Болдниъ*, 1690 р. (ОДМ XIV, 45), рос. *Бильднева* ж. (ЖПТ), *Болденков* (КПУ Харк. 19, 89), слвц. *Boudna* ж. (TZ Bratislava 37).

Праантропоніми з консонантом *-r-* у суфіксі:

***Bъldara, *Bъldarъ, *Bъldarъ, *Bъld'arъ:** ст.-укр. Hricz *Bundarow*, XVI ст. (Жерела III, 232), укр. *Байдар* (КПУ Він 1, 26), *Baidara* (Фаріон 138), *Бандар* (РУС 34), *Бендар* (КПУ Черк. 3, 421), *Биндар* (КПУ Полт. 4, 744), *Бобдаръ* (КПУ Зап. 12, 45) < **Бовдаръ*, *Бовдарюк*, *Болдаръ* (ЖПТ), *Болдар* (Горпинич 168), *Болодар* (КПУ Черк. 5, 65) — форма з другим повноголоссям, *Бойдар* (Пура СПР V, 14), *Бундар* (КПУ Полт. 1, 81), *Будар* (КПУ Терн. 2, 91) < **Булдар*, ст.-рос. Никонъ *Бондаровичъ*, 1536 р. (Тупиков 484), Федька Кузмин сын *Байдара*, 1623 р., Тимошка *Байдаров*, 1683 р. (Полякова 23), *Байдара*, XVII ст. — прізвище (Соколов 9), (похідне) *Байдаров*, 1623 р. — назва починка в колишньому Усольському пов. (ПС III, 145), рос. *Бандарев* (Новикова 59), *Болдаров* (КПУ Звятижці Київ. 8, 258), *Болдаръ* (КПУ Од. 6, 531), *Бундарин* (ЖПТ), *Бударев* (Новикова 122), *Будара* — прізвище (Моисеев 25), (похідні) *Бай-*

дарково, Байдарово, Байдары (2) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN I, 235), *Бойдаровка* — гідронім у водозборі Оки (Смолицкая 275), ст.-блр. Aleksander *Bajdara*, 1636 р. (БА 3, 156), блр. *Бударов* (ИС 55) < **Булдаров*, (похідне) *Бындары* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 132), хорв. *Baldarac*, *Bandar*, *Beldar*, *Bundara* (Leksik 20, 23, 36, 82), пол. *Bałdarz*, *Bandar*, *Bandara*, *Bandarz*, *Bendar*, *Bendarz*, *Biendar*, *Bojdar*, *Bojdarz*, *Bołdar* (SN I, 149, 159, 242, 307, 403, 412), *Bodwar* (SN I, 387) — форма з метатезою, словц. *Bendárová* ж. (TZ Trnava 63), луж. *Bendar* (Wenzel II/1, 40). Слов'ян. *Болдар* запозичено румунами (*Boldar*; Contantinescu 208), *Байдарь* — чувашами (Магницкий 32).

Додамо, що до слов'янського антропонімікону відносять і д.-руськ. *Байдарь*, 1240 р. — ім'я одного з воєначальників хана Батия, згадане на сторінках давньоруських літописців (ПСРЛ II, 177, 175; IV, 36; V, 175; XXXV 26). З історичних джерел відомо також, що в XIII ст. він вторгся на територію Угорщини (Матузова 171). Детальніше див. (Казлова I, 39).

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. діал. *бандар* 'велика чавунна посудина, у якій варять їжу' (ГГ 20), *бундар* 'залізний навіс над грубою для відведення диму в димар' (ЕСУМ I, 295), рос. діал. *байдара* 'велика продовгувата глиняна чашка, миска' (Элиасов 59), *байдарá* 'глиняний горщик' (СРГП 16), *бандара* 'велика чашка, велика посудина' (СРНГ 2, 93), *бундара* 'натовп людей', кваліфіковане як неясне (Аникин РЭС 3, 189), *бондар* 'димохід' (РГСО 15), *бондари* 'лілії' (СГРС 1, 148), *будара* 'великий човен' (Моисеев 25) < **булдара*, *бондарь* 'дерев'яне відро' (НОС 1, 73) — форми з денталізацією плавного, серб. діал. *ба́ндар* 'риба *Perca fluviatilis*' (РСГВ 1, 78).

***Býldera**, ***Býlderyъ**: укр. *Бандера* (Богдан 7), *Бадера* (ТДП 125), *Бандер* (Панцьо 96), *Баднер* (ЖПТ) < **Бандер* (метатеза), *Бендера* (Богдан 11), *Бендзера* (КПУ Терн. 1, 141), *Бейдер* (СП 40), *Бедер* (КПУ Жит. 11, 653) < **Белдер*, *Биндер* (Глуховцева Словник 1, 103), рос. *Байдер* (КП Твер.), *Байдерин*, *Бейдеров*, *Буйдеров*, *Бандер* (ЖПТ), *Биндер* (Память 1, 18), (похідне) *Бендеревка* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 344), болг. *Бондеров* (Илчев 83), макед. *Бендеров* (Речник ПКМ I, 109), хорв. *Bandera*, *Bender* (Leksik 23, 39), словн. *Bender*, *Binder*, *Bonder* (ZSSP 31, 39, 48), пол. *Bander*, *Bandera*, *Bender*, *Bendera*, *Binder*, *Bondera*, *Bonderek*,

Bunder, Bundera (SN I, 159, 242, 329, 419), словц. *Binder* (TZ Bratislava 28) ~ укр. діал. *бундер* 'залізний навіс над грубою для відведення диму в димар' (ЕСУМ I, 295).

***Byldora**, ***Byldorъ**, ***Byldorъ**: ст.-укр. ива(н) *болдоръ*, 1443 р., *Бо(н)дора*, 1488 р. (ССУМ I, 109), укр. *Бандора*, *Бендора* (Богдан 7, 11), *Биндурок*, 1773 р. (ДІП V, 247), *Бундор* (КПУ Полт. 4, 746), ст.-рос. Сидко *Бундоръ*, 1500 р. (Тупиков 70), рос. *Бовдорюк*, *Бандорин* (ЖПТ), *Буйдоров* (Память 1, 245), *Богдоров* (Рамієс 2, 48), *Бондорев* (ОА 1, 395), (похідне) *Бандорин* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 258), блр. *Бондора*, 1797 р. (BC I, 425), *Бондоров* (ЖПТ), (похідні) *Бандоровка*, *Бандоры* — ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (Vasmer RGN I, 258), хорв. *Bondora* (Leksik 59), пол. *Bajdor*, *Bandorz*, *Biendor*, *Bojdor*, *Bondor* (SN I, 128, 243, 307, 404, 419), чеськ. *Bandor*, *Bondor*, *Bondora* (ЧП), словц. *Bondor*, *Bondora* (TZ Bratislava 34). Пор. ще слов'ян. *Болдор*, 1495 р. — у молдаво-валаських грамотах (Мурзакевич 249).

Щодо апелятивних відповідників і потенційних мотиваторів пор. укр. діал. *бундор* 'залізний навіс над грубою для відведення диму в димар' (ЕСУМ I, 295), рос. діал. *бандора* 'пишна жінка' (Новгород. словарь 19), 'коханка' (СРГК I, 37), *будор* 'коромисло' (РГСО 17) < **булбѣр*, блр. діал. *бундѣр* 'комин' (ЭСБМ I, 411), чеськ. діал. *bandor* 'великий живіт' (Bartoš 11).

***Byldura**, ***Byld'ura**, ***Byldurъ**, ***Byld'urъ**: ст.-укр. Лаврѣн *Бовдур*, 1660 р. (РСР 26), укр. *Бавдур* (Зосимов 1, 29), *Багдур*, 1723 р. (ДІП III, 47) < **Байдур*, *Байдур* (КПУ Ник. 3, 366), *Байдура* (КПУ Черниг. 2, 460), *Vandura*, 1745 р. (АЮЗР VI/1, 78), *Бандур*, 1773 р. (ДІП V, 87), *Бандура* (Ономастikon 78), *Бандюра* (КПУ Зак. 1, 108), *Бендора* (Богдан 11), *Бендур* (КПУ Харк. 2, 77), *Биндурок*, 1721 р. (ДІП II, 208), *Бовдур* (КПУ Льв. 1, 479), *Бойдюр* (СП 51), (структурно вторинне) *Бомдуровский* (КПУ Од. 1, 63), *Бондур*, 1721 р. (ДІП II, 47), *Бондура* (НЕС 54), *Бундур* (Новикова 127), *Бундюр* (СП 61), *Будур* (Новикова 123) < *Булдур*, (похідні) *Бандурово* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл. ММ 1, 27), *Бандурова Криниця* — у Вінницькій обл. (Павликівська 11), ст.-рос. Марко *Бунъдур*, 1651 р. (ОР 3/1, 305), Федор *Бандуров*, 1694 р. (Сакович 20), рос. *Байдура*, *Байдуров* (ЖПТ), *Бондур* (КП Сарат.), *Белодурин*, *Боладурин*, *Болодурин* (ЖПТ) — форми з секундарними голосними після плавного, (похідні) *Байдуров*, *Байдуровское*, *Байдуровской*, *Бандурово*, *Бонду-*

ровка — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 258; Малицький 368), ст.-блр. Івашко *Болдура*, 1508 р. (АВХ XIII, 14), блр. *Бидзюра* (СБГТ 139) < **Билдзюра*, *Бундур* (Бірыла 68), (похідне) *Бандуры* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 47), серб. *Bàndūr* (Nosić 174), *Будур* — прізвисько (Тирић 314), хорв. *Bandur*, *Bandur* (Leksik 23), словн. *Bandur*, *Baudur* (ZSSP 21, 26), пол. *Bajdura*, *Batdura*, *Baudur*, *Bendur*, *Bendura*, *Bindura*, *Bojdur*, *Bondziur*, *Bowdur*, *Bondziur* (SN I, 128, 142, 208, 243, 330, 404, 421, 455), чеськ. *Bandura* (ЧП), словц. *Bandúr* (TZ Bratislava 15). Зауважимо також, що слов'ян. *Байдюра*, *Байдурь* запозичено в чуваський антропонімікон (Магницький 32); ім'я *Балдурь* (варіанти *Болдерь*, *Белдерь*) носив володар Вестфалії (140 р. н. е.) та король Саксонії, 818 р. н. е. (ИШГ 138, 592). Зі слов'янських мов запозичено румунське прізвище *Boldur* (Constantinescu 208).

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *ба́йдур* 'зальотник, джигун, залицяльник, ловелас', *банду́ра* 'телепень' (ЕСУМ I, 117, 133), 'дурнуватий' (Кміт 180), 'сідниця' (СЛЖ 22), *ба́ндури* мн. 'нутроші, переважно у тварини', *байду́рка* 'круг, грудка (сиру)' (ЕСУМ I, 115, 133), *бен'д'у́р* 'шлунок жуйної тварини', *бон'д'у́р* 'лелека *Ciconia ciconia* L.' (Никончук 146, 183), *бо́вдур* 'бовван, неотеса, йолоп' (ЕСУМ I, 218), 'здоровило' (Євтушок 46), *бо́вдурь* 'безтяма, нечепура' (Піпаш, Галас 15), *бовду́рі* мн. 'чорні дощові хмари' (Хобзей ГС 63), рос. діал. *банду́ра* 'телепень', 'товста незграбна жінка' (ССГ I, 119), *бонду́р* 'про розлученого чоловіка', *бонду́ра* 'про розлучену жінку' (СРНГ 3, 96), блр. діал. *ба́йдур*, *байду́ра* 'лежень', *ба́ндур*, *банду́ра* 'високорослий хлопець' (ТС I, 37, 41), 'велика громіздка річ' (Зайка 28), *ба́ўдур* 'дурень' (Барадулін 4, 385), *бо́вдур* 'т. с.' (ДСБр. 22), болг. діал. *бо́ндур* 'спеціальна голка, якою дівчата заколюють хустки' (Швецова 85), чеськ. діал. *bandúr* 'великий живіт' (Bartoš 11), словц. діал. *band'úr* 'великий живіт' (SSN I, 93) та ін. Див. (Казлова I, 40–41).

***Вьлдѣра**: укр. *Вьлдѣра*, кваліфіковане як етимологічно непрозоре найменування (Фаріон 138), *Бандра* (НД 90), *Бендра* (СП 41), Стефан *Бондра*, 1787 р. (Кузик 45), рос. *Бандрин* (ЖПТ), хорв. *Bendra* (Leksik 39), чеськ. *Bondra*, *Buldra* (ЧП), словц. *Buldra* (TZ Bratislava 43) ~ укр. діал. (похідне) *байдра́к* 'будяк, *Carduus* L.' (ЕСУМ I, 116).

***Вьлдуга**, ***Вьлдугъ**, ***Вьлдугь**: ст.-укр. *Болдырь*, 1657 р. (МИК I, 23), Яско *Бовдир*, 1660 р. (Юркевич 150), укр. *Бовдир* (АК 2, 555),

Болдир (КПУ Черк. 8, 57), *Бондира* (СП 51), *Бундира* (Горпинич 39), (похідні) *Бандирів* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Череп. Микротоп. 30), *Бадирове* — у Волинській обл. (Сл. ММ 1, 22) < **Балдирове*, ст.-рос. *Болдырь*(ь) Паюсов, 1462/63 рр. (АСЭИ II, 358), Якушъ *Болдырь*, 1495 р., Степанъ Петровъ с. *Бондыревъ*, 1555 р. (Тупиков 58, 484), Васька *Бондыр*, 1618–1619 рр. (Долинин 402), Филиппъ *Бандыревъ* — московський художник XVII ст. (Сахаров 29), Ъван *Болдырев*, 1701 р. (ПКВМ 152), (похідне) *Булдырево*, 1679 р. — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ВНР 59), рос. *Болдырь*, *Бондырь*, *Бундырь*, *Булдырев* (ЖПТ), (похідні) *Булдыри*, 1723 р. — назва пустища в колишньому Московському пов. (МИКПХ 208), *Балдыри*, *Балдырки*, *Болдырева* (2 фіксації), *Болдыревка* (6), *Болдырево* (12), *Бондырева*, *Булдыри*, *Булдырева*, *Булдырево* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 251, 451, 452, 468, 578), *Бұлдырево* — лімнонім в Архангельській обл. (АОС 2, 171), ст.-блр. Курило *Болдыревичъ*, 1552 р. (Тупиков 483), пол. *Bałdyrew*, *Bendyra*, *Bomdyra*, *Bondyr*, *Bondyra*, *Bundyra* (SN I, 150, 244, 417, 421, 565).

Наведені антропоніми мають опору в апелятивній лексиці. Пор., наприклад, укр. діал. *бандыра* ‘велика грудя’: *бандыра землі* (Верх-ратський 94), рос. діал. *бодырь*, *болдырь* ‘помісь, гібрид’ (Клыков 11), *бóлдырь* ‘покруч від шлюбу росіянина з лопаркою чи самоїдкою’ (Подвысоцкий 8), *бóлдырь* ‘дурепа’ (СРНГ 3, 72), *булдырь* ‘споруда поодаль від інших’ (Меркурьев 24), ‘насип, підвищення’ (Грандильевский 105), ‘гірка’ (Лабунец 37), *будырь* = *булдырь* = *бундырь* ‘прищ, здуття на шкірі’ (АОС 2, 165), *бэнддырь*: *бэнддыря поддать* ‘вдарити’ (СРНГ 2, 241), *бондырь* ‘дірка в бочці’ (НОС 1, 73), *бундырь* ‘чиряк’ (СРНГ 3, 276), *бундырь* ‘про мовчазну, неговірку людину’ (СРНГ Перм. 1, 164), ‘різновид риби’ (НОС 1, 99), *бындырь* ‘чиряк на шкірі’ (СРНГ 3, 347), блр. діал. *балдыр* ‘дурень’ (Крыўко 1992: 65), ‘голова’ (МДСГ 3, 183), *баўдыр* ‘товстий, неповороткий’ (ЭСБМ 1, 330), ‘мовчазна усамітнена людина’ (Бірыла 1976: 26), *бóўдыр* ‘дурень’, ‘велика посудина’ (ТС 1, 76) та ін. Зауважимо, що рос. діал. *булдырь* тлумачать як дериват на *-ырь* < *-ыр’ь* від основи **bul(d)-* (Аникин РЭС 5, 112–113), однак її структуру не коментують.

Праантропоніми з консонантом *-s-* у суфіксі:

***Byldasъ**, ***Byldasъ**: ст.-укр. Матвѣй *Бындас*, 1649 р. (Реєстр 78), укр. *Балдас* (ЧЧ 2, 502), *Бандасюк* (КПУ Од. 3, 18), *Бандас* (Богдан

7), *Бендас*, *Біндас*, *Биндас* (Красовський 32, 34), *Будас* (Новикова 122) — форма з абсорбованим плавним, (похідні) *Биндасове* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 27), *Бондасів* — у Турківському р-ні Львівської обл. (ТТ 159), рос. *Болдасов*, *Биндас* (ЖПТ), *Бундас* (Михайлов 342), *Будасов* (ТСК 178) < **Булдасов*, (похідні) *Болдасево* — назва поселення в колишній Симбірській губ., *Болдасовка* — в колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN I, 250, 451), *Болдасов* — назва яру в басейні Оки (Смолицкая 88), ст.-блр. Моисей *Билдасъ*, 1686 р. (ИЮМ IV, 21), Малашко *Биндас*, 1700 р. (Бірыла 1966: 198), хорв. *Baldas* (Leksik 20), пол. *Bajdas*, *Baldas*, *Bandas*, *Bandas*, *Bawdas*, *Bendas*, *Bindas*, *Bindas*, *Bujdas*, *Byndas* (SN I, 127, 140, 159, 210, 242, 329, 553, 596), чеськ. *Bandas* (Kotik 45), словц. *Bindas* (TZ Bratislava 28) ~ блр. діал. *бындас* 'велетень', віднесене до балтизмів (Лаучюте 59), *біндас* 'дурень' (ЭСБМ I, 351), 'сокира' (МДСГ 3, 191), словц. діал. *bandas* 'товста людина', *bindas* 'колун із довгим топоріщем' (SSN I, 92, 93).

***Byldesъ**, ***Byldesъ**: укр. *Бендес* (КПУ Зап. 3, 38), *Болдеско* (КПУ Жит. 4, 342), ст.-рос. *Бендѣс*, 1655 р. (У *Бендѣса*; Давидссон 361), рос. *Байдесов* (Новикова 57), *Балдесова* ж. (САЛ 339), *Бендесов*, 1707 р. (ППКН 385), *Бендес* (ЖПТ), *Болдесов* (СКТ 77), блр. *Балдэсаў*, *Балдзесаў*, *Болдзесаў* (Бірыла 38), болг. *Байдесев* (Илчев 59), пол. *Bendes*, *Bindes*, *Boudes* (SN I, 242, 329, 453) ~ блр. діал. *балдэс* 'дурень' (Юрчанка I, 18).

***Byldisъ**: ст.-укр. Iwan *Bindisz* (*Byndisz*), XVI ст. (Жерела III, 89, 90), укр. *Балдіс* (СП 34), *Бендіс* (Радіон 5), рос. *Болдисов* (КП Саратов.₁₀), хорв. *Bondis* (Leksik 59), пол. *Baldis*, *Baudis*, *Bondzis* (SN I, 140, 208, 421), словц. *Bendis* (TZ Bratislava 23).

***Byldosa**, ***Byldosъ**, ***Byldosъ**: укр. *Болдосенко* (Новикова 103), *Бандос* (ТДП 126), рос. *Байдосов* (КУ I, 74), *Бандосов* (КП Саратов.₁₃), словн. *Baldosin* (ZSSP 20), пол. *Bajdos*, *Baldos*, *Baldos*, *Baldos*, *Bindos*, *Bojdos*, *Bondoś* (SN I, 128, 140, 149, 330, 404, 421) ~ укр. діал. *бандос* 'колун, яким колють дрова' (СУГО 18), рос. діал. *байдос* 'висока міцна людина' (СРГСУ Доп. 12), блр. діал. *біндос* 'дурень' (РСВ I, 82).

***Byldusъ**, ***Byldusъ**: укр. *Байдус* (Хм.), *Байдусь* (м. Кам'янець-Подільський Хм.), *Бандус* (Зосимов I, 87), *Бендус* (КПУ ІФ I, 298), *Биндус* (КПУ Харк. 3, 458), *Блиндус* (Горпинич 391) — форма з метатезою та інфіксацією, із **Білдус*, *Болдус* (Горпинич 51), *Бондус*

(Богдан 19), *Бондусь* (ЖПТ), *Бундусь*, 1726 р. (ДІП ІІІ, 559), *Бундус*, 1785 р. (ИСК 95), *Бундусь* (КПУ Харк. 4, 37), (похідне) *Бондусі* — ойконім на Полтавщині (1947 р.), рос. *Болдусов*, *Бендус*, *Биндусов* (ЖПТ), *Болдусев* (Мик.), *Болдусов* (КП Сарат.), *Бондус* (КПУ Зап. 16, 85), хорв. *Bundus* (Leksik 82), пол. *Bendus*, *Bindus* (SN I, 243, 330), а також *Bandus*, 1369 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 17).

Стосовно мотивації пор. рос. діал. *байдусь* 'високорослий лінивий підліток' (ССГ 1, 104–105), *болдусь* 'лежень' (СГРС 1, 136), блр. *біндус* 'гультий' (Носович 26), віднесене до балтизмів (Лаучюте 59), діал. *бэйдус* 'нероба' (МАСМ 1, 16), *біндус* 'т. с.' (Спячко 18).

***Byldysa**, ***Byldysъ**, ***Byldysъ**: укр. *Балдис* / *Baldys*, *Bołdys* (Красовський 30, 36), *Бавдис* (КПУ Льв. 2, 447), *Бандиса* (ПСС 4, 104), *Бендис* (Радіон 5), *Бивдис* (Панчук 149), рос. *Бандысик* (ЖПТ), ст.-блр. *Boldys* Kolkiel, 1558 р. (ПКГЭ I, 378), пол. *Bajdys*, *Baldys*, *Baldyś*, *Baldys*, *Baldyś*, *Baudyś*, *Bełdys*, *Biełdysa*, *Bendys*, *Bojdys*, *Bojdyś*, *Boldys*, *Bołdys*, *Bołdyś*, *Bułdys*, *Bułdyś* (SN I, 128, 141, 149, 150, 208, 239, 244, 281, 404, 408, 413, 563), чеськ. *Boldys* (ЧП).

Праантропоніми з консонантом -t- у суфіксі:

***Byldatъ(ь)**: укр. *Бендат* (СКТ 59), *Бонданий* (КПУ Од. 8, 611), рос. *Бинданий* (ТСЕ 301), блр. *Бойдаты* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 38), пол. *Bajdata*, *Bildat* (SN I, 127, 323).

***Bylde**: укр. *Бодя* (СП 50), блр. *Бендзя* (Бірыла 51).

***Bylditъ**: рос. *Балдит* (ЖПТ), пол. *Bendzitko* (SN I, 244).

***Byldotъ**: пол. *Bojdot* (SN I, 404), слов'ян. *Clawius Bandot*, 1405 р. (Trautmann 16).

***Byldota**, ***Byldotъ**: укр. *Бандута* (КПУ Харк. 12, 57), рос. *Байдут* (Чернопятав 27), слов'ян. *Байдута* — у чуваському язичницькому антропоніміконі (Магницький 32).

***Byldyta**: ст.-рос. *Федька Булдытин*, 1668 р. (ОАРПр. 594), пол. *Bandyt* (SN I, 161) < **Baldyt* (асиміляція плавного).

Праантропоніми з консонантом -v- у суфіксі (ад'єктиви):

***Byldavъ(ь)**: рос. *Болдава* (КПУ Луг. 15, 145), хорв. *Bundavić* (Leksik 82), пол. *Bajdawa* (SN I, 128) ~ рос. діал. *булда́вка* 'великий пастиший кийок' (СРНГ 3, 263), блр. діал. *булдава́* 'булава' (ЭСБМ I, 407), словц. діал. *bundavu* 'кудлатий, лахматий' (SSN I, 184).

***Byldivъ(ь)**: укр. *Бадива* (КПУ Сум. 10, 52) < **Baldiva* (абсорбція плавного).

***Bьldovъ**(jь): макед. (похідне) *Baldovenci* — ойконім (Ім. т. 68) ~ рос. діал. *будовіна* 'набряк' (СРГК 1, 132), блр. діал. *булдоўка* 'бу-тон' (СБГ 1, 237), *булудоўка* 'водяна лілія' (МАСМ 1, 16) — форма з секундарним -у- після плавного, болг. діал. *бѣнд'оф* 'дурник' (Хитов 227), пол. діал. *bałdowu* 'стихийний' (SGP I, 331), чеськ. діал. (похідне) *baldovica* 'велика гуля' (Bartoš 11).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність префіксальних дериватів відапелятивного походження і праантропонімів типу composita. Пор.:

***Abьlda**, ***Abьldъ**: ст.-рос. Костя *Еболда*, 1595—97 рр. (Рязань 3), *Еболда*, 1624 р. (Веселовский 106) < **Яболда*, *Эбулдин* (Безгин 235), *Еболдов* Семен, 1611 р. (ОААК 236), (похідне) *Еболдина*, 1612 р. (АПА 446), пізніше *Еболдино* (Vasmer RGN I, 106), *Болдино* — ойконім у колишньому Арзамаському пов. (Веселовский 1969: 118, 522), рос. *Абалдов* (Лет. ЖС 2001, № 14—26, 5) ~ рос. діал. *абáй-да* 'бідняк, відчайдушна людина, шибеник', 'прізвисько ехидної людини' (СОГ 1, 36), якщо початкове а- не з о-.

***Babьlda** / ***Bobьlda**: укр. *Бабайда* (Зосимов 1, 27), рос. *Бабайда* (Памяць Лоеўск. 380), *Бобайда* (Памяць Петр. 366), *Бабулдин* (КПУ Ник. 1, 571) < **Бабулдин*, (похідні) *Бебендино* — назва пустища в колишньому Псковському пов. (Василев 1, 20), *Бибалдина* — ойконім у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN I, 384), пол. *Babenda* (SN I, 104) < **Babełda*, а також *Боболда*, *Биболда*, *Бибулда* (Магницький 33, 34), запозичені чувашами, ймовірно, від волзьких болгар.

Префіксальні **Ва-* / **Во-* могли еволюціонувати з **Ра-* / **Ро-*.

***Bezьldъ**: слов'ян. *Безбондово* (1654 р. — з *Bezbondowa*) — назва маєтку відантропонімного походження (АСД XIV, 26) ~ рос. діал. *бѣжбалда* 'дурень' (СРГСУ Доп. 20) < **бѣзбалда*.

***Сеьлда**: ст.-укр. Євгухъ *Чоболда*, 1649 р. (Реєстр 74), укр. *Чеболда* (КПУ Терн. 3, 538), *Чабайда* (м. Луцьк; Анк.), *Чебалда* (Горпинич 230), *Чібайда* (КПУ Київ. 1, 516), *Чубейда* (РУС 464) ~ рос. діал. *чибалда́* 'уперта людина' (ЯОС 10, 58).

***Dobьlda**, ***Dobьldo**, ***Dobьldъ**: укр. *Добинда* (СП 123) < **Добьлда* (асиміляція л > н перед зубним), *Джоболда* (Горпинич 380) < **Дјоболда*, *Джобулда* (КПУ Хм. 8, 50), *Дзьоболда* (Кривошея 322), рос. *Добындо* (Книги РФ X, 130), блр. *Добында* (м. Мінськ), пол. *Dobojda* (SN II, 446), *Dubałd* (SN II, 592), чеськ. *Dobejda* (Beneš 292) ~ укр. *джоболда* '?' (Грінченко 1, 376), рос. діал. *ды́балда* 'дуже висока людина' (ОСВГ 3, 191).

***Dobyldę**: рос. (відантропонімне похідне) *Добылдята / Дыбылдята* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN III, 155; МСВГуб. XI/1, 128).

***Dobyld'akъ**: укр. *Добундяк* (Дяченко 253).

***Jьbylda**, ***Jьbyldъ**: ст.-рос. *Иболда* (Чечулин 83), рос. *Ибалдин*, *Иболдов* (ЖПТ).

***Jьzbylda**: ст.-рос. *Иванъ Ижболда*, 1638 р. (Доп. АИ II, 153), рос. *Изболдин* (КП Алтай 2, 449), *Ижболдин*, *Ишбалдин* (КПУ Дон. 6, 214, 215), (похідні) *Ижбалдин* — ойконім у Сарапульському пов. колишньої В'ятської губ. (Списки Вят. 871), *Ижболдин* — мікротопонім у колишній Чагандинській волості В'ятської губ. (МСВГуб. VII/2, 142). Пор. ще слов'ян. *Ижболда*, *Ишболда*, *Ишбулда* — в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницький 41, 47).

***Kabylda**, ***Kabyldъ** / ***Kobylda**, ***Kobyldъ**: укр. *Кабайда* (Редько 1, 421), *Габовда*, варіант *Габуда* (РІ Зак. 2, 665) — форма з одзвінченням анлауту, *Кобенда* (СКТ 345), ст.-рос. Никифорко *Иванов Кибандин*, 1563 р. (ПКОП 132), рос. *Кобалдов* (КПУ Харк. 9, 425), *Кабалдин* (ЖПТ), блр. *Кабайд* (Бірыла 164), *Кабайда* (СБГТ 212), *Кабулдина* ж. (м. Вітебськ), *Кибилда*, віднесене до запозичень із литовської мови (Вольтер 1911: 156), слвн. *Kobold*, *Kobald* (ZSSN 272, 273), пол. *Kabajda*, *Kabanda* (SN IV, 415), *Kubanda* (SN V, 360).

Аналогічний фонетичний процес (-л- > -н- — денталізація плавного) відобразився й в етнімімі *Кобанды*, грецьк. Κοβαῖνδοί — назва племен, які мешкали в пониззі Ельби (Буданова 119).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *кабалда́* 'замішання, сум'яття' (ЕСУМ 2, 330), рос. діал. *хабылда* 'бешкетниця' (СРГ Морд 2, 1414) < **кабылда* (спірантизація, к- > х-), *хаблда* 'нечепура, скандалістка' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 157), *кабайдаты* 'повільно працювати' (СРНГ 12, 279), *кубайдаты*, *кубандаты* 'чесати', 'робити що-небудь повільно, вовтузитися', *куба́ндаты* 'стукати' (СРГК 3, 44) < **куба́лматы*, *кебайдаты* 'вередувати' (СРГК 2, 338), *кобайдатыся* 'чесатися' (Барсов 1, IX). Зі слов'янських мов, на наш погляд, запозичено лит. *kabálda* 'кульгава, незграбна особа', а не навпаки. Див. (ЭСБМ 4, 7).

***Kabyldajъ** / ***Kobyldajъ**: рос. *Кабалдаев*, *Кобылдаев* (КП Алтай 2, 367, 377) ~ блр. діал. *кабалда́й* 'гульвіса' (РСВ 1, 220), 'дилда', яке тлумачать як запозичення з литовської мови (ЭСБМ 4, 6–7).

***Kobyldasъ**: укр. *Кебильдас* (ТДІ 129).

**nabъlda*: рос. діал. *набѣлда* ‘частина м’ялки’ (Сл. Алтая III/1, 109).

**Nebъlda*: рос. *Неболдино* — відантропонімний ойконім у колишній Нижегородській губ. (Vasmer RGN VI, 110).

**Obbъlda*, **Obbъldъ*: ст.-рос. Родя *Обалдин*, 1591 р. (МИК XII–XVI вв. 323), Богданко *Оболда*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 88). (похідне) *Оболдина*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК IV, 459), рос. *Обулдинъ*, 1721 р. (Устюг Великий 175), *Абалдов* (Лет. ЖС 2001, № 14–26, 5), *Аболдин*, *Оболдин* (ЖПТ), пол. *Obaid*, *Obajda*, *Obeid* (SN VII, 5, 6), чеськ. *Obejda* (ЧП) ~ блр. діал. *обалда* ‘йолоп, дурень’ (ТС 3, 219).

**Obbъldasъ*: укр. *Обиндасъ*, 1756 р. (АК 5, 199).

**Obbъldašъ*: рос. (похідне) *Аболдашковъ липягъ* — мікротопонім (МИВ 2, 56).

**obbъldoxa*: рос. діал. *обалдѣха* ‘дурна жінка’ (СРНГ 21, 345), *оболдуха* ‘тупа людина, невіглас’ (СРНГ 22, 163). У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

**Obbъldujъ*: ст.-рос. Давидъ Олеуфьевъ с. *Оболдуевъ*, 1686 р. (Тупиков 672), рос. *Аболдуев*, *Оболдуев* (ЖПТ), (похідні) *Обалдуевка*, *Обалдуево* — ойконіми в колишніх Саратовській і Орловській губ. (Vasmer RGN VI, 320) ~ рос. діал. *обалдуй* ‘неук’ (ПОС 22, 55), ‘гриб валуй’ (ЯОС 7, 5).

**Obbъldusъ*: рос. *Аболдусов* (ЖПТ).

**rabъldъ*: рос. діал. *набѣлдъ* ‘немовля від батьків різних національностей, метис’ (СРНГ 25, 108).

**rabъldyръ*: рос. діал. *набѣлдырь* ‘немовля від батьків різних національностей, метис’ (СРНГ 25, 108).

**Perbъlda*: пол. *Przebienda*, *Przebinda* (SN VII, 571, 572) ~ укр. *перебѣндя* ‘базікало, жартун; вередун’, діал. *перебѣнда* ‘жарт, базікання’ (ЕСУМ 4, 339 — без певної етимології).

**Probъlda*: ст.-рос. (похідне) *Пробуидово*, 1589 р. — назва поселення в колишньому Вологодському пов. (Федышин 30).

**Sibъldъ*: слвн. *Šibold* (ZSSP 599).

**Skabъlda* / **Skobъlda*: ст.-укр. *Скубейда* Олехно, 1566 р. (ВГС 1, 43), укр. *Скобейда* — прізвисько (Грищенко, Мойсієнко 63), *Скубейда* (КПУ Полт. 3, 310), рос. *Скоболдин* (КПУ Луг. 3, 628), *Скобельдін* (КС Харк. 2, 283), пол. *Skabałdzina* (SN VIII, 437).

**Sъbъlda* (?), **Sqъbъlda*: укр. *Сабалда* (КС Харк. 3, 544), ст.-рос. (похідне) *Шубалдино*, 1594 р. — мікротопонім у колишньому Кос-

тромському пов. (Антонов 2001: 123), рос. *Сабальдин*, *Шубанда* (Рязан. КП 1, 323, 601), (похідне) *Сболдино* — ойконім у колишній Нижегородській губ. (Списки Нижегород. 179), блр. *Сабайда* (ТС Мозырь 163).

**Sъbyldašъ* ?, **Sobyldašъ*?: укр. *Сабайдаш* (КПУ Хм. 4, 234), *Сабойдаш* (КПУ Дн. 8, 210), *Саболдаш* (КПУ Луг. 5, 478), *Сабалдаш* (Горпинич 264), (похідне) *Соболдашний* (КПУ Зап. 8, 277) — ? форми з ослабленою лабіалізацією префіксального -у- (> -о- > -а-).

**Sъbylda*: укр. *Себейда* (Новикова 740), рос. *Себельдин* (Лет. ЖС 2008, № 40—52, 301).

**Šebьlda*, **Šebьldo*, **Šebьldъ*: ст.-укр. Миронъ *Шабалда*, 1649 р. (Реєстр 235), укр. *Шабалда* (КПУ Харк. 7, 500), *Шабульдо* (СКТ 895), *Шабанда* (КПУ Дн. 3/2, 66), *Жабанда* (КПУ Херс. 7, 167), *Жабалда* (ХГКП 154), *Жабульда*, *Жебульда* (КПУ Херс. 193, 194), *Жеболда* (КПУ Од. 8, 321), *Жоболда* (Горпинич 295) — форми з одзвінченням анлауту, ст.-рос. *Шоболда* Давыдко, 1464—1478 рр. (АСЭИ I, 248), Иванко Петров *Шоболда*, 1563 р. (ПКОП 169), *Шабалда* Волоцкой, 1604 р. (Никольский I/2, ОСХХХVII), Юрий *Шеболда*, 1613 р. (РИБ IX, 90), (похідні) *Шубалдино*, 1594 р. — топонім у колишньому Костромському пов. (Антонов 2001: 123), *Шубендина*, 1675 р. — назва пустища в колишньому Костромському пов. (Островский 226), рос. *Шебалдин* (Память 2, 222), *Шебалдов* (Зак.), *Жебалдов* (ИПЧ 2, 107), *Жеболда* (КПУ Дн. 7, 480), (похідне) *Шеболдино* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN X, 247), блр. *Шабулда* (Бірыла 459), *Шаболдов* (м. Вітебськ), *Шабулдо* (м. Могильов), а також слов'ян. (похідне) *Шабалдовка* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 164).

Префіксальне **Še-*, можливо, сягає вказівного займенника **сь*, **se*. Див. (Казлова I, 47).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *шеба́лда* 'нероба', *шабо́лда* 'невміла жінка, нероба' (Доп. 303, 305), *шабо́лда* 'повія' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 164), *шобо́лда* 'людина, не варта уваги' (Опыт 265), *шабо́лда* 'хто тиняється без діла' (Ткаченко 221). Л.В. Куркіна вбачала тут корінь **šebol-* (Куркіна 1981: 336). Див. ще (Фасмер IV, 391, 392, 420, 463).

**Šebьldajъ*: укр. *Шабалдай* (ОЛУ 25), рос. *Шебалдаєв* (Горпинич 71), *Шебулдаєв* (Дон.), блр. *Шебулдаєв* (м. Вітебськ), болг. *Шеболдаєв* (Илчев 553).

***Šebьldakъ**: укр. *Шеболдак* (КПУ Харк. 15, 519), *Шабалдак* (Горпинич 71).

***Šebьldasъ**: укр. *Шабалдас* (Горпинич 71), *Шеболдас* (КПУ Харк. 10, 346).

***Šebьldašъ**: укр. *Шабадаш* (КС Дн. 1, 638) < **Шабалдаш*.

***Šebьldějъ**: ст.-рос. (похідне) *Шеболдѣво, а Челпенцова тожъ*, XVII ст. — назва пустища в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (ПКУ 427).

**šebьldunъ*: рос. діал. *шобайдун* ‘знахар, чаклун’ (Дуров 446).

***Šebьldakъ**: рос. *Щабалдаков* (ЖПТ).

***Tabьlda** / ***Tobьlda**: ст.-рос. Донай *Тоболдин*, 1586 р. (ДМИМ I, 162), рос. (похідні) *Табулдина* — ойконім у колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN IX, 699), *Тоболдино* — колишнє поселення на правому березі р. Північної Сосьви (Ханти-Мансійський Автономний округ). Як зазначає А.К. Матвеев, по-мансійськи цей населений пункт називається *Пупыгинг навыл* ‘поселення з божком (ідолем)’ (Матвеев 1997: 129) ~ рос. діал. (похідне) *тоббандатъ* ‘бігти, тупотіти’ (Фасмер IV, 66 — без етимології) < **тобалдатъ*.

***Vyьldъ**: ст.-укр. Грицько *Выбондов*, 1667 р. (ПКХ 23), укр. *Вибенда* (Процюк 95).

***Zabьlda**: укр. *Забейда* (Горпинич 373), рос. *Забалдинъ*, 1722 р. (Кунгур 26), *Забулдин* (ИСП 178), блр. *Забейда* (Бірьла 152) ~ укр. діал. *забалда* ‘людина, яка говорить щось непродумано’ (Приймак 10), *забейда* ‘випещена дитина’ (Богдан 1996: 138), ‘бруднуля’ (Богдан 1979: 195), рос. діал. *забайда* ‘знахар’ (СВГ 2, 93), *заблда* ‘балакуча жінка’ (СГРС 4, 13), *забулда* ‘гульгтяй’ (СРНГ 9, 281), блр. діал. *забайда* ‘велика громіздка річ або велика нескладна людина’ (Луцьц-Федарэц 227).

**zabьldajъ*: рос. діал. *забулдай* ‘лежень’ (ПОС 11, 47).

***Zabьldujъ**: рос. *Заболдуйев* (Память 1, 111) ~ рос. діал. *забалду́й*, *забулду́й* ‘легковажна людина: ледар’ (СОГ 4, 7, 13), *забалду́и* мн. ‘неістівні гриби’ (СРНГ 9, 244).

***Zabьldyga**: рос. *Забулдыгин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *забулды́га* ‘людина, яка втратила сенс життя’ (ПОС 11, 47).

**zabьldanъjъ*: укр. діал. *забийданий* ‘негострий, шербатий (про сокиру)’ (Аркушин 2016: 159).

Композити:

***Bьldogojъ**: рос. *Болдогоев* (Лет. ЖС 2006, № 27–39, 26).

***Byldogozь**: ст.-укр. Григор *Байдогузь*, 1649 р. (Реєстр 246) ~ укр. діал. *байдагуз* 'квасець' (Горбач Бродина 137).

**byldogolvь*: серб. діал. *бандоглав* 'про вперту, задержувату людину, дивака' (Ристић 42), *бандоглаф* 'т. с.' (Башановић-Чечовић 52), *бундоглав* 'круглоголовий' (Гаговић 25).

***Byldolějь**: укр. *Бандолѣй*, 1732 р. (РЧП 384), ст.-рос. Кирилл *Байдалеевъ*, 1669 р. (Доп. АИ Х, 48), рос. *Бондалей* (КПУ Ник. 1, 327).

***Byldolizь**: укр. *Baydalyz*, XVIII ст. (Фаріон 138).

***Byldoměрь** / ***Byldiměрь** / ***Byldomirь**: ст.-блр. *Vandomir*, 1658 р. (ABK XXIV, 306), пол. *Vandomir* (SN I, 160), слов'ян. *Балдимерь*, *Байдимерь* — в антропоніміконі чувашів (Магницкий 32).

**byldopogъjь*: блр. діал. *бінджонбі* 'клишавий' (Крвівіцкі 1976: 294).

**byldookъjь*: укр. діал. *біндавок* 'і 'людина з великими, випуклими очима' (Никончук, Мойсієнко 30), блр. діал. *біндообкі* 'одноокий' (ТС 1, 59), *біндавобкі* 'одноокий, сліпий на одне око' (ЭСБМ 1, 350).

***Byldoorstь(jь)**: слов'ян. *Бондорос* (Рамієс 2, 49).

***Byldoosь**: укр. *Бендеус* (Горпинич 238), *Байдаус* (Новикова 53), *Бендеус* (НКП Херс. 42).

***Byldorodь**: рос. *Байдородов* (КПУ Од. 10, 231).

***Byldosarь**: рос. *Байдасаров* / *Байдосаров* (Сиксль 59), ст.-слвц. Caspar *Boldisar*, 1554 р. (UFP I, 170).

***Byldosorь**: рос. *Болдышор* (МиП 350).

***Byldovarь**: слов'ян. *Болдовар* (Рамієс 2, 311).

***Byldověрь**: рос. *Бадовер* (ЖПТ) < **Балдовер* (абсорбція плавного).

***Vajьbylda**: ст.-укр. Musko *Vaybowda*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 274).

***Valobylda**: ст.-рос. Иванъ Ивановичъ *Балаболда* Салтыковъ — московський боярин, 1646 р. (Тупиков 38).

***Golobylda**: ст.-укр. Андрей *Голболда*, 1649 р. (Реєстр 73).

***Xalobylda**: укр. *Халабойда* — прізвисько (с. Забороль Луцьк. р-ну Вол.; Анк.).

***Kostobylda**: укр. *Коштубайда* (КПУ Терн. 2, 130).

***Solobylda**: укр. *Солобойда* (Редько 2, 990).

***Tarobylda**: блр. *Таробонда* (м. Мінськ).

Праантропоніми з -х- / -š- детермінативом:

3. ***Vьxa**, ***Vьxь**: ст.-укр. Степанъ *Болохъ*, 1649 р. (Реєстр 270), Афонасей *Буих*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 225), укр. *Бевх* (Новикова 71),

Bech, 1742 р. (АЮЗР III/3, 333) — форма з абсорбованим плавним, *Бех* — сучасне прізвище (с. *Бехи* Коростенськ. р-ну Жит.), *Белех* (Панцьо 96), *Болох* (РУС 53) — форми з другим повноголоссям, *Блех* (Льв.) < **Белх* (метатеза), (похідне) *Болохівська* — мікрогідронім у Вінницькій обл. (Павликівська 17), ст.-рос. Іван Андреевич Звенигородський *Болх* (Веселовский 45), Василій *Белехин*, 1495 р., *Белехов* Нехороший, 1596 р. (Веселовский 35), *Болхово*, XVII ст. — назва пустища відантропонімного походження в колишній Московській губ. (ОПКМ 266), рос. *Болхов*, *Булхов* (ЖПТ), *Болихов*, *Булохов* (Новикова 103, 127), *Булех* (САЛ 362) — форми з секундарними голосними після плавного, (похідні) *Байхин остров* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 124), *Болхов*, *Болховец* (2), *Болховка* (2), *Болхово* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 460), блр. *Баўш*, *Баўша* (Бірыла 59), болг. *Балхов*, *Бълхов* (Илчев 62, 96), слвн. *Bolha*, *Bovha* (ZSSP 47, 51), ст.-пол. *Belch*, 1427 р. (SSNO I/1, 118), пол. *Bajch*, *Bałch*, *Bałcha*, *Belcha*, *Betch*, *Blech*, *Blecha*, *Bojch*, *Bolch* (SN I, 127, 149, 235, 238, 350, 403, 408), а також *Betech*, *Belech*, *Belicha*, *Bielech*, *Bielecha* (SN I, 235, 236, 239, 301) — форми з секундарними голосними після плавного, ст.-чеськ. *Bleh*, 1169 р. (Pleskalová 127), чеськ. *Blecha* (ЧП), слвц. *Bolchova*, *Bolech* (TZ Nitra 7).

Щодо мотивації пор. укр. діал. *бевха* ‘бідняцька страва-бовтанка’ (УНК 27, 369), *бѣвха* ‘черевань’ (Матіїв 27), пол. діал. *betch* ‘живіт, черево’ (SGP II, 49), *betχ* ‘пустун, вітрогон, злодій’ (Sychta SK I, 22), чеськ. діал. *bejchu* мн. ‘опуклі боки воза, завантаженого збіжжям’ (Bartoš 14).

Сефіксальні деривати:

***Вьлахъ** / ***Вьлахъ**: рос. *Булхак* (Лет. ЖС 2007, № 1–13, 29), (похідне) *Балхачи* — ойконім у Ростовській обл., пол. *Belchacz* (SN I, 350) ~ пол. діал. *betchacz* ‘черевань, багатій’ (Steffen 6).

***Вьлахукъ**: блр. *Baychuk*, 1768 р. (ABK XXXV, 165).

***Вьлахъ**: укр. *Болехан* (PI Зак. 1, 205), рос. *Байханов* (РУС 32), *Балханов* (Лет. ЖС 2007, № 43, 134), слвн. *Bovhan* (ZSSP 51), пол. *Bałchan* (SN I, 149) ~ пол. *bałchan* ‘морська хвиля, водяний вал’ (SJP I, 90).

***Вьлахупъ**: рос. *Болхуны* — назва поселення відантропонімного походження в колишній Астраханській губ. (Vasmer RGN I, 460), слвн. *Bovhun* (ZSSP 51).

***Вѣлхъгъ, *Вѣлхъгъ:** слвн. *Belhar, Bolhar* (ZSSP 30, 47), пол. *Bełcharz, Bilcharz, Blechar, Blecharz* (SN I, 238, 323, 350) ~ рос. діал. *болхъръ, булхъръ* 'великий бубонецъ [...] ' (СРНГ 3, 84, 272).

***Вѣлхътѣ(жъ):** болг. *Бѣлхата* (Илчев 96), пол. (вторинне) *Bełchatowski* (SN I, 238) ~ укр. діал. *балохатий* 'вирячкуватий' (Паламарчук 23), пол. діал. *bełchaty* 'череватий' (Steffen 6).

***Вѣлхота:** рос. *Балходин* (КП Брян.).

***bѣlхatі:** укр. діал. *бевхати* 'сильно вдаряти, бухати' (Турчин 23), *бевхати* 'вдарити глухо' (Панцьо 1997: 16), *бѣлхати:* огонь *бѣлхат* при пожарі, особливо, коли вітер дує (Кміт 184).

***sѣbѣlхatі:** рос. діал. *сбѣлхатъ* 'блиснути (про блискавку)' (ОСВГ 10, 26).

Зауважимо, що в ЕССЯ похідні з коренем **Вѣlх-* відсутні.

Корінь **Вѣlх-* пов'язаний з **Вѣlš-* < **Вѣlхj-*, який також релізувався в слов'янській антропонімії. Пор.:

***Вѣlša, *Вѣlše, *Вѣlšъ:** д.-руськ. *Болша*, 1435 р. (ПСРЛ XII, 6), ст.-укр. Гаврило *Бовшенко*, Мишко *Бывъшенко*, 1649 р. (Реєстр 47, 98), Василій Яковлев с(ы)н *Бовъш*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 27), укр. *Байша* (ЧЧ 2, 492), *Бевш* (Богдан 12), *Беш* (Новикова 86) — форма з абсорбованим плавним, *Бейша* (КПУ Зап. 3, 35), *Бельш* (СПам. 3, 35), *Бовш* (РУС 51), *Бовша* (КПУ Черниг. 3, 527), *Бойша* (КПУ Херс. 7, 205), *Бовшів* — ойконім у Львівській обл., ст.-рос. Третьяк *Баушов*, 1573 р. (Альшиц 54), *Боуш* Осташев, 1573/74 р. (Кучкин 307), Івашка *Болишев*, 1644 р. (Шумаков Обзор, 78), рос. *Байшев* (ОА 1, 214), *Бали* (Кр. Д. 77), *Бальш* (ОА 1, 227), *Бавшев* (Pamięć 2, 344), *Беушев* (Лет. ЖС 2008, № 30, 199), *Бельшов*, *Бившев* (Новикова 80, 88), *Биушев* (КПУ Ув. Дон. 20, 31), *Бойшов* (КПУ м. Київ 3, 772), (похідні) *Бауши* — ойконім у Пермській обл., *Байшева* (2 фіксації), *Байшево*, *Баушевка*, *Болишево* — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN I, 239, 292, 461), блр. *Боўш* (Бірыла 59), (похідні) *Байшоўка* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 1, 28), *Боўшы* — мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 375), *Бовшев*, *Бовшево* — ойконіми в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN I, 418), хорв. *Belša, Belšo* (Leksik 37), пол. *Bajsz, Bausz, Beusz, Bilsza, Bilszo, Bojsza, Bojszo, Bolsza, Bolsze, Bolszo, Bowsz, Bowsza, Boysza* (SN I, 131, 210, 270, 326, 405, 411, 455, 562), чеськ. *Vauš, Vauše, Bleša, Vouša, Vouše* (ЧП), луж. *Balš* (Wenzel II/1, 29). До цього списку логічно додати

ім'я половецького князя *Болушъ*, 1054 р. (варіанти *Блушъ*, *Булущъ*) (Указатель ПСРЛ 1, 59).

Зі слов'янських антропоніміконів запозичено литовські прізвища *Bovšis*, *Bovšus*, *Baiša*, *Baiša* (LPŽ I, 215).

***Вавѣша**: рос. (похідне) *Бабовшина* — топонім у колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 198).

***Обвѣшъ**: рос. *Обойшев* (Новикова 598), *Обошев* (Ряз. КП 1, 165).

Суфіксальні деривати:

***Вѣшайъ**: укр. *Башлай* (КПУ Харк. 13, 49) — форма з метатезою -ли- > -ил-.

***Вѣшѣйъ**: рос. *Бальшеев* (КП Тул.).

***Вѣшакъ**: укр. *Башлак* (РІ Черніг. 2, 667) < **Балшак*, *Бовшак* (КПУ ІФ 1, 768), рос. *Бальшаков* (РУС 33), хорв. *Belšak* (Leksik 37), слвн. *Belšak* (ZSSP 30), чеськ. *Bejšák* (ЧП) ~ укр. діал. *балидк* 'великий сніп' (Сірка 16).

***Вѣшѣкъ** / ***Вѣшѣкъ**: ст.-укр. Геннадий *Бовшичъ*, 1540 р. (ОДАЗ І, 17), укр. *Бовшик* (РУС 51), рос. *Бовшиков* (КПУ Ник. 4, 17), пол. *Bawszyk*, *Bowszyk* (SN I, 211, 455), чеськ. *Balšík*, *Belšík* (ЧП).

***Вѣшѣка**, ***Вѣшѣко**, ***Вѣшѣкъ**: укр. *Балшок* (Федушак 40), *Бевшко* (ТДБ 65), *Бившок* (Горпинич, Бабій 16), ст.-рос. *Вртюшка* Іванав снъ *Боушкин*, 1598 р. (СКК 159), слвн. *Belšek*, *Bilšek* (ZSSP 30), пол. *Bauszek*, *Bełszek*, *Bojszek* (SN I, 210, 239, 405), чеськ. *Baiška*, *Boišek*, *Boiška* (ЧП) ~ пол. діал. *bełszek* зменш. до *bełch* 'живіт, черево' (SGP II, 51).

***Вѣшѣкъ**: укр. *Башлук* (РІ Черніг. 2, 667) < **Балшук*, *Бившук* (Пура Край 4, 163), блр. *Бабиуков* (ТС Мозырь 71) < **Баўшук* (змішування губних), пол. *Bałszuk*, *Bowszuk* (SN I, 414, 455).

***Вѣшѣанъ**: рос. *Бушланов* (Память 1, 246), пол. *Bałszan* (SN I, 151), чеськ. *Balšan*, *Belšan* (ЧП), слвц. *Balšan* (TZ Bratislava 14).

***Вѣшѣинъ**: ст.-укр. Васил *Буишин*, 1649 р. (Реестр 262), ст.-рос. Гаврила *Байшин*, 1445 р. (ГВНП 198), рос. *Бавшин* (ЖПТ), пол. *Bawszyn* (SN I, 455).

***Вѣшѣнь**: рос. (похідне) *Болинево* — ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN I, 461) ~ рос. діал. *бѣвишень*, -шня 'ледар' (СВГ 1, 34).

***Вѣшѣагъ**: укр. *Бовшар* (Богдан 21).

***Вѣшѣуръ**: укр. *Байшур* (КПУ Терн. 1, 485).

***Вѣшѣитъ**: укр. *Бульшит* (КПУ Хм. 10, 367).

Зауважимо що в ЕССЯ похідні з коренем **Вьлѣ*- відсутні.

4. ***Вьлка**, ***Вьлко**, ***Вьлкѣ**: укр. *Белько* (Новикова 81), *Бойк*, *Бойка* (Зосимов 1, 83), *Бельків* — відантропонімний мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 249), ст.-рос. *Иванко Боук*, 1577/78 р. (ГР 34) — форма з реалізацією *l > -у-*, *Иван Болков*, 1675/76 р. (ТКВЛ 226), *Афонька Былкинѣ*, 1686/86 р. (Тула 93) — патронім на *-ин*, (похідні) *Былково*, XVI ст. — назви пустищ у колишніх Московському і Тверському пов. (ПКМГ I/1, 2; I/2, 140), *Болково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 613), рос. *Балк* (Лен. М 5, 27), *Бауков* (РУС 38), *Бельков* (Новикова 81), *Былкин*, *Былков* (ЖПТ), (похідні) *Былково* — назва поселення колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 451), *Болково*, *Болкино*, *Болково Большое*, *Болково Малое*, *Булкова* (2), *Булково*, *Булькино* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 452, 453, 579), ст.-блр. *Hordziey Bołkowicz*, 1561 р. (ПКГЭ II, 59), блр. *Белькова ж.* (СБГТ 137), хорв. *Bolkovac*, *Bolkovec* (Leksik 59), пол. *Bełka*, *Bełko*, *Bołk*, *Bołka*, *Bołko*, *Bołk* (SN I, 239, 413, 564) ~ **bьlkъ* (ЭССЯ 3, 118–119).

***Сеьлка**: рос. *Чебылкин* (М.Е. Салтыков-Щедрин, “Губернские очерки”).

***Сььлка**: ст.-рос. *Соболка*, 1520 р. (Пискарев 21).

***Сеьлкѣ**: рос. *Шаболков* (Рязан. КП 1, 607).

Суфіксальні деривати:

***Вьлкаха** / ***Вьлкаѣа**, ***Вьлкаѣь**: ст.-рос. Тимофей *Байкашин*, 1610 р. (Веселовский 20), Богданъ *Балкашинѣ*, 1613 р. (ОГРА 152), рос. (похідні) *Болкашино* (2) — ойконіми в колишніх Пензенській і Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 452), блр. *Байкаш* (Бірыла 34).

***Вьлкоха** / ***Вьлкоѣа**: ст.-рос. Левонтий Панинъ *Болкошина*, 1550 р. (Сторожев МИ 1, 185), Михайло *Байкошинѣ*, 1630 р. (Тюмень 75), *Балкоша*, XVII ст. (Анпилогов 1967: 416), рос. *Болкошинѣ*, 1702 р. (ОСС 4, 24), *Болкошино* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN I, 453).

***Вьлкуѣь**: укр. *Белькуш* (РУС 43), *Болкуш* (ЖПТ), *Бовкуш* (КПУ Вол. 3, 273), рос. *Бовкуш* (ЖПТ).

***Вьлкаѣь**: укр. *Булкай* (ПСС 2, 285), рос. *Балкаев* (Рамієс 2, 47) ~ укр. діал. *байкай*, *бакай* ‘глибокий крутий яр’ (Марусенко 214).

***Вьлкулѣь**: ст.-рос. Федор Тимофеевич *Байкулов*, 1597 р. (Веселовский 21), рос. *Балкулов* (КП Саратов.₁₂).

***Вьлкадло**: блр. *Баўкала* (Бірыла 46), рос. (похідні) *Байкалово* (3) — ойконіми в колишніх Архангельській, Вологодській, Пермській

губ. (Vasmer RGN I, 236) ~ укр. діал. *бу́лькити* 'п'ятякати, вести пусті, беззмістовні розмови, верзти нісенітниці' (Крохмалюк 26), (похідне) *оббѣвкати* 'обмовити' (СБук. Г 344), блр. діал. *боўкацца* 'порпатися' (ТС 1, 76) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 117–118: **bьlkatī*).

***Вьлкаѣь**: укр. *Бойкач* (Зосимов 1, 83), *Боклач* (Зап.) < **Болкач* (метатеза), *Булькач* (ПСС 2, 286), рос. *Бойкачев* (КЕХН 2, 39), (похідне) *Болкачевская* – ойконім у колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN I, 453).

***Вьлкапъ**: укр. *Балкан* (Богдан 6), *Балькан* (Вол.), *Бойкан* (Зосимов 1, 83), рос. *Балкан* (м. Москва), *Белканов* (КП Саратов₁₅), (похідні) *Байканова*, *Балканова* – ойконіми в колишніх Вологодській і Пермській губ. (Vasmer RGN I, 236, 254), пол. *Wiłkanow* (SN I, 564) ~ рос. діал. *балка́н* 'голова' (СРНГ 2, 82), *булка́н* 'водяна рослина – латаття' (СГРС 1, 212).

***Вьлкопъ**: ст.-укр. Моисійко *Булкон*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 239), рос. *Бувконенко* (ЖПТ).

***Вьлкунъ**: ст.-укр. Андрѣй *Болкун*, 1577 р. (Ясинский 559), Hriczko *Bolkun*, 1615 р. (ОВ 112), Луцькь *бовѣкунъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 2, 72), укр. *Бавкун* (КПУ Зап. 1, 49), *Бейкун* (КПУ Полт. 7, 219), *Бовкун* (РУС 51), *Болкун* (Ров.), (похідні) *Болкунове* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Череп. Микротоп. 42), *Булкун* – в Ровенській обл. (Сл. ММР 59), рос. *Бавкунов*, *Бовкун*, *Болкунов* (ЖПТ), *Балкунов* (РУС 33), блр. *Баўкун* (Бірыла 46), пол. *Bałkun*, *Bołkun*, *Wiłkunowicz* (SN I, 150, 413, 564).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *бовкун* 'коромисло [...] ' (Дорошенко СБЛ 15), *бавку́н* 'місце в річці, де сильно б'є вода', *бовку́н* 'жердина з трубкою, ланцюгом або набалдашником на кінці, якою вдаряють по воді [...] ' (Никончук 131), 'запряжений одинцем віл', 'великий сніп очерету' (ЕСУМ 1, 218), рос. діал. *балку́н* 'ярмо для запряжки одного бичка' (Моисеев 19), *бовку́н* 'запряжений одинцем віл', *болку́н* 'термін волової упряжки' (СРНГ 3, 41, 75), блр. діал. *боўку́н* 'дурень' (ТС 1, 76), *баўку́н* 'частина ярма' (ЭСБМ 1, 331).

Рос. *Балкумова* ж. (м. Миколаїв) – один із потенційних рефлексів дієприкметника пасивного стану ***Вьлкомъ**.

***Вьлкагъ**: рос. *Балкаров* (Лет. ЖС 2000, № 7, 96). Стосовно мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **bьlkarъ* (ЭССЯ 3, 117).

***Вьлкасъ**: укр. *Бойкас* (Зосимов 1, 83).

***Вьлкусъ**: укр. *Буйкус* (Новикова 124), рос. (похідне) *Байкусово* — ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN I, 237), пол. *Belkus* (SN I, 236).

***Вьлкатъ(йъ)**: укр. *Булкат* (СП 61), рос. *Булкатов* (Лет. ЖС 2008, № 19, 204), пол. *Bułkat* (SN I, 564).

***Вьлkota**, ***Вьлкотъ**: укр. *Бовкіт* (Редько 1, 77), *Болкот* (КПУ Льв. 3, 111), *Булкот* (СП 61), пол. *Bałkota*, *Belkot*, *Bełkot*, *Bołkot* (SN I, 150, 236, 239, 413) ~ **bьlкотъ* (ЭССЯ 3, 118).

***Вьлқотъ**: укр. *Бейкут*, 1756 р (АК 5, 114), *Болкутович* (РІ Терн. 2, 483), рос. *Байкутова ж.* (м. Калуга).

***Вьлқонъйъ**: укр. *Болковий* (Горпинич 93), рос. *Болковой* (КС Дон. 1, 544), блр. (похідне) *Белькавічі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 34).

Ст.-рос. (похідне) *Болконосова*, 1498 р. — ойконім у колишньому Московському пов. (АФЗХ 50) континує псл. ***Вьлқонось**.

Похідні з коренем **Вьлѣ-*:

***Вьлѣа**, ***Вьлѣъ**: укр. *Байч* (м. Шепетівка Хм.), *Бельченко*, рос. *Бельчев* (Новикова 80), *Бывчев* (КП Твер.), хорв. *Volč* (Leksik 58), словн. *Belč* (ZSSP 29), ст.-пол. *Belcz*, 1448 р. (SSNO I, 119), пол. *Bałczowski*, *Bełcz*, *Beucz*, *Bielcz*, *Bołcz* (SN I, 149, 238, 271, 300, 412) ~ укр. діал. *бовч* 'жердина, якою заганняють рибу в сітку' (Лисенко 34), рос. діал. *бульч* 'норовливий' (СРНГ 3, 275), блр. діал. *байч* 'батіг' (Сцяцко 16).

***Кавьлѣъ**: ст.-рос. Дружина *Кабауч*, 1669 р. (Курдюмов IVa, 126).

***Ковьлѣа**: укр. (похідне) *Коболчин* — ойконім у Чернівецькій обл. Суфіксальні деривати:

***Вьлѣуга**, ***Вьлѣугъ**: ст.-рос. Баженко *Балчуга*, 1627 р. (Сенигов 256), варіант *Бальчуга*, 1630 р. (Устюг Великий 14), Влас Зиновьев сын *Балчугов*, 1693 р. (Полякова 24), рос. *Балчугов* (ДСП 202), *Бальчугов* (КПК), *Болчугов* (ЖПТ), *Банчугов*, *Бунчугов* (КПУ Зап. 21, 63) — форми з асимільованим плавним, блр. *Бальчугоў* (Бобрык 225).

***Вьлѣаха**: ст.-рос. Михайло *Байчашин*, 1623 р. (ЗХ 45).

***Вьлѣайъ**: рос. *Бельчаев* (м. Тула).

***Вьлѣакъ**: укр. *Бейчак* (НД 328), *Болчак* (КПУ м. Київ 1, 196), *Болчак* (Богдан 18), *Булчак* (Пура СПР I, 32), *Бульчак* (КПУ Терн. 2, 288), ст.-рос. Давыд *Балчаков*, 1654 р. (ПКВМ 288), блр. *Булчак* (ЖПТ), хорв. *Belčak* (Leksik 36), пол. *Bałczak*, *Belczak*, *Bielczak*, *Bołczak*, *Bułczak* (SN I, 149, 235, 300, 412, 563).

***Nebyčakъ**: ст.-рос. (похідне) *Неболчаково* — ойконім (Кусов 303).

***Bylčikъ** / ***Bylčičь**: ст.-рос. Александр *Балчиков*, 1615 р. (Курдюмов ІVа, 9), ст.-блр. Станиславъ *Быличъ*, 1579 р. (Метрыка № 272: 155), хорв. *Belčić* (Leksik 36), слвн. *Belčič*, *Bevčič*, *Boičič*, *Bovčič* (ZSSP 29, 37, 48, 51), ст.-пол. *Bełczik*, 1605 р. (Bubak I, 44), пол. *Bałczyk*, *Belczyk*, *Bełczyk*, *Bielczyk*, *Bowczyk* (SN I, 149, 235, 238, 300, 454).

***Bylčukъ**: укр. *Бейчук* (Льв.), *Бончук* (Горпинич 355) — форма з асимільованим плавним, ст.-рос. Никонко Панкратьев сын *Балчуков*, 1647 р. (Полякова 24), рос. *Бельчуков* (Новикова 80), пол. *Bielczuk*, *Bołczuk* (SN I, 300, 412) ~ укр. діал. *бел'чук* 'кільце з дроту, закручуване свині в рило' (Горбач Бродина 138).

***Obbylčukъ**: пол. *Obolczuk* (SN VII, 12) ~ рос. діал. *абълчук* 'про неслухняну, норовисту людину' (СПГ 1, 8).

***Bylčьkъ**: ст.-укр. Григорей *Бовчок*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 306), пол. *Bowczek* (SN I, 454), слвц. *Boľček* (TZ Trnava 67).

***Bylčьсь**: хорв. *Belčes* (Leksik 36).

***Bylčalъ**: укр. *Бовчалюк* (КС Рв. 4, 185).

***Bylčimъ**: ст.-укр. Tychno Hrehorowicz *Виуцзут*, 1616 р. (АЮЗР VII/1, 292) < **Bulczut*, укр. *Байцим* (Вол.). Наведені назви мотивовані відповідними апелятивами, співвідносними з дієслівною лексикою на зразок укр. діал. (похідні) *вудбóвчите* 'закопилити губу', *вудбóвчитися* 'відвиснути' (Корзонюк 90), *одбóвчити* 'відставити, вигнути': *старá одбóвчила зад* (Аркушин 2, 8), блр. діал. *бóвчы'тыс* 'дивитися з-під лоба, коситися' (Климчук 21).

***Bylčapъ (jъ)**: ст.-укр. Лєско *Балчанєнъко*, 1649 р. (Реєстр 118), Christophorus *Bołczan*, 1649 р. (Жерела V, 220), укр. *Балчан* (Новицький 2, 305), *Бовчаний* (Богдан 21), хорв. *Belčan* (Leksik 36).

***Bylčupъ**: пол. *Bołczup* (SN I, 412).

***Bylčagъ**, ***Bylčagъ**: укр. *Бовчар* (РІ ІФ 2, 353), *Болчаренко* (Горпинич Болг. 255), слвн. *Bavčar* (ZSSP 26), пол. *Belczarz*, *Bielczarek* (SN I, 235, 300).

***Bylčura**, ***Bylčurъ**: укр. *Байчур* (КС Сум. 1, 488), *Байчура* (Ров.), ст.-рос. Никифор *Байчурин*, 1525/26 р. (ПКНЗ 3, 247), рос. *Байчура* (Ганжина 611), *Болчуоров* (РУС 53), ст.-блр. Васко *Бовчуровъ*, 1577 р. (ИЮМ VII, 320), *Бавчуръ*, XVII ст. (Тупиков 34).

***Bylčasъ**: укр. *Бойчас* (КПУ Київ. 2, 195).

5. В одному з документів староукраїнської мови фіксується Іванъ *Болма*, 1585 р. (АЮЗР I/1, 197). Другий компонент цієї

антропонімоформули можна порівнювати з сучасними українськими прізвищами *Больменко* (м. Луцьк) — патронім на *-енко*, *Бовма* (ТДІ 83) — з органічним для українськомовної території переходом *-ѣl-* > *-ов-*. Ці антропоніми закономірно продовжують псл. **Вѣлта*. Сюди слід долучити прізвища *Бельма* (КПУ Терн. 2, 425), *Бальма* (КПУ Черниг. 4, 28), *Бульма* (Богдан 348), в яких редукований + плавний у кореневій сполуці *ѣl* реалізувалися як *-ал'*-, *-ел'*-, *-ул'*-. М'який *-л'*- артикуляційно близький до *-й-* /*ж-*/, тому до числа споріднених антропонімів можна додати ст.-укр. *Мікоѣу Воут*, 1648 р. (Жерела IV, 110), укр. *Буйма* (КПУ Київ. 3, 631) < **Бульма* < **Булма*, *Бейм* (КПУ Переможці Харк. 1, 51), *Бійма* (Літ. ГС 2011, № 4, 44), *Бойм* (РУС 52).

До цих фактів слід долучити слов'ян. *Бофма* (Ратієс 2, 490), яке може продовжувати первісне **Бовма* (субституція *в* > *ф*), а також *Бома* (Ратієс 2, 299) < **Болма* — форма з абсорбованим плавним).

Розглянуті фонетичні процеси, особливо п'ятифонемна вокалізація *ѣ* у кореневій сполуці *-ѣl-*, тобто *-ѣl-* > *-ал-*, *-ел-*, *-ил-* / *-іл-*, *-ол-*, *-ул-*, притаманні й іншим структурам зразка *тъlt* (**Кѣлта*, **Тѣлта*, **Сѣлта*, **Вѣлта* тощо), можна проілюструвати окремими фактами з інослов'янських антропоніміконів. Пор., наприклад, ст.-рос. Сенка *Балминъ*, 1629 р. (ПЗН 5), (похідні) *Бульмино*, 1563 р., *Сипцево словет Булминская*, 1563 р. — ойконіми в колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 142, 150), рос. *Баймов* (КПУ Луг. 1, 75), *Беймо* (ЖПТ), *Буймов* (КПУ Дон. 11, 189), (похідне) *Бульмова* — назва поселення в колишній Олонеській губ. (Списки Олонец. 200), ст.-блр. Артемъ Тимофеевичъ *Бальмъ*, 1683 р. (ИЮМ II, 8), блр. *Буміновіч* (Бірыла 68) < **Бул(ѣ)м-ін-о-віч*, пол. *Vajm*, *Vajta*, *Vojm*, *Vujm*, *Bolm*, *Baltowski* (SN I, 130, 405, 411, 552), *Veum*, *Veuta*, *Veuto* (SN I, 271), чеськ. *Bejm* (ЧП).

На підставі цих даних можна відновити праантропоніми **Вѣлмъ* ч., **Вѣлмо* сер., співвідносні з **Вѣлта* ж. за родовою характеристикою. Пор. також гідронім *Болма* (Vasmer I, 180) — в колишній В'ятській губ. і контактні назви поселень *Болма Мала*, *Болма Большая* (Vasmer RGN I, 580).

Цінність наведених ономастичних фактів безсумнівна, оскільки для них практично відсутня апелятивна база, за винятком хіба що рос. діал. *ба́лма* '?' (АОС 1, 104).

Словотвірне гніздо з коренем **bьlm-* / **bьlm-* у науковій літературі сповна не описано. Виходячи з наявного фактичного матеріалу, його можна представити так:

Похідні з *-g-* у суфіксі:

***Bьlmaga:** укр. *Бельмага* (КПУ ІФ 3, 213), *Булмага* (Горпинич 311), *Бульмага* (Глуховцева 1, 141), рос. *Бульмага* (ЖПТ).

***Bьlmega:** укр. *Бельмега* (Редько 1, 50) і под.

***Bьlmyga:** ст.-укр. Микита *Бумиже́нко*, 1649 р. (Реєстр 74) < **Бумиже́нко* (абсорбція плавного).

Похідні з *-x-* / *-š-* у суфіксі:

***Bьlmašь** < **Bьlmaхь*: укр. *Балмаш* (КПУ Харк. 15, 314), ст.-рос. Івашко Матфеевъ сынъ *Балмашь*, 1631 р. (АХУ II, 703), рос. *Балмашев* (ЖПТ), *Балмашов* (Федосюк 27), *Бальмашев* (Гобза 414), (похідне) *Балмашева* — ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 254), блр. (похідне) *Болмашово* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 267).

Ці й подібні до них власні назви виникли лексико-семантичним способом, пор., наприклад, рос. діал. *ба́лмаш* ‘дурість’ (ПОС 1, 102) < **bьlmašь*, укр. діал. *бу́лмаха* ‘наріст на дереві’ (Никончук 16) < **bьlmaха*, дериваційно співвідносне з рос. діал. *болму́ха* ‘гриб для засолювання, рижик’ (СРГК 1, 88) < **bьlтиха*. Стосовно польського *булмаха* (лексико-семантичний ендемізм верхньославянських говірок), то його членували на корінь *бул-* і «збільшувально-пейоративний суфікс *-маха*» (Никончук 16), що вимагає критичної оцінки.

***Bьlmoxa** / ***Bьlmošь**: рос. *Балмошный* Петрушка (Грамотки 82) ~ рос. діал. *ба́лмошь* ‘шибеник’ (Новгород. словарь 18) < **bьlmošь*.

***Bьlmyšь**: ст.-рос. (похідне) *Балмышево* 1670–1680 рр. — назва поселення в колишньому Владимирському пов. (ПКВЗ 73), рос. *Балмышев* (Ратієс 2, 478), *Бамышев* (КП Твер.) < **Балмышев*, (похідне) *Балмышево* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Списки Влад. 247).

Похідні з *-j-* у суфіксі:

***Bьlmajь**: укр. *Бумай* (Горпинич 207) < **Бувмай* < **Булмай*, блр. *Бумай* (Бірыла 68) < **Буўмай*, рос. *Балмаев* (Лет. ЖС 2004, № 38, 131).

Деривати з *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣлмака, *Вѣлмакъ / *Вѣлмаѣь:** укр. *Булмак* (Глуховцева 1, 141), *Баймак* (КПУ Луг. 8, 185), *Веутак* (Панчук 156), *Буймака* (КС Дн. 1, 599), (похідне) *Билмачовка*, XVIII ст. — ойконім (Ділова ДГ 373), ст.-рос. *Баймак*, XV ст. (Веселовский 21), *Балмач*, XV ст. (Петрова 259), Лева *Баймаков*, 1497/98 рр. (АСЭИ II, 533), *Буймаков*, XVI ст. (Сторожев I, 186), Олексій *Бавмаков*, 1673 р. (ОАПП 1, 244), (похідне) *Бумакино*, 1551–54 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 257), рос. *Балмаков* (КПУ Черниг. 7, 735), *Бальмаков* (ЖПТ), *Баймаков* (Память 2, 203), *Булмак* (КПУ Луг. 10, 63), *Бельмач* (ЖПТ), (похідні) *Боймаково* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 334), *Бальмаков колодезь* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 102), блр. *Балмаков* (ЖПТ), блр. *Балмакоў* (Бобрык 225), серб. *Бајмак* (Јањатовић 33), пол. *Вайтак*, *Войтак*, *Виѣтак* (SN I, 130, 405, 464), слов'ян. *Бульмак* (Рамієс 2, 198), а також факти на зразок укр. *Бахмач* (ЖПТ). Останнє, на наш погляд, еволюціонувало через стадії **Бафмач* < **Бавмач* < **Балмач*.

Стосовно апелятивного підгрунтя пор., наприклад, рос. діал. *болма́к* 'набряк, пухлина' (СГРС 1, 137), *бу́льма́к* 'пухлина, чиряк', *бу́льмак* 'водяна бульбашка' (СРНГ 16, 275), блр. діал. *балмач* 'безтурботність, бездумність', *бахмачы* 'кетяги; китиці' (Барадулін 4, 384, 385).

***Obbѣlmakъ:** ст.-рос. Григорій *Обоймаков*, 1324 р. (Веселовский 225).

***Вѣлмікъ / *Вѣлміѣь:** рос. *Бельмич* (ЖПТ), хорв. *Balmik*, *Bojmić*, *Vitić* (Leksik 21, 58, 82), пол. *Bowmik* (SN I, 454).

***Вѣлмѣь:** укр. *Бамок* (КПУ Київ. 7, 244) < **Балмок*, пол. *Ваутек* (SN I, 212).

***Вѣлмуѣь:** рос. (похідне) *Болмычево* — лімнонім у колишній Псковській губ. (ПК Псков. 171).

Деривати з -n- у суфіксі:

***Вѣлманъ, *Obbѣlmanъ:** ст.-укр. Конъдрат *Баймановъ*, 1649 р. (Реєстр 73), укр. *Бальман* (КПУ Дон. 22, 55), *Бейман* (КПУ Ник. 11, 70), *Бавман* (Мик.), блр. *Байман*, *Бейман* (Бірыла 34, 49), *Бельман* (Бобрык 226), рос. *Бовман* (Грамотки 107), *Байманов* (КПУ Луг. 6, 374), *Болеманов* (КПУ Зап. 19, 86), (похідні) *Бойманово* — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 334), *Абалманов* — назва яру в басейні Оки (Смолицкая 43), блр. *Бывманы* —

ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 365), пол. *Bałtan*, *Bołtan*, *Bułtan*, *Bolman*, *Bojman* (SN I, 44, 150, 405, 413, 464).

***Вѣлмень**: (похідні) ст.-рос. *Билменево*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Ростовському пов. (ПКМГ I/2, 13), рос. *Бельменево* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 334).

На основі суфіксальної варіантності пов'язані:

***Вѣлмасъ**, ***Обвѣлмасъ**: укр. *Белмасъ*, 1718 р. (ПЧП 119), *Бельмас* (Богдан 10), *Беймас* (КПУ Луг. 2, 507), ст.-рос. *Измаиль Ивановъ Оболмасовъ*, поч. XVII ст. (См. В₉ 106), рос. *Балмасов*, 1702 р. (ПКВМ 167), *Болмасов* (КП Сарат.₃), *Бельмасов*, *Булмасов* (ЖПТ), (похідні) *Балмасова*, *Балмасово* — ойконіми в колишніх Смоленській та Новгородській губ. (Vasmer RGN I, 254), *Болмасово*, XVIII ст. — назва пустища у Верейському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 327), *Аболмасов* — назва поселення в колишній Воронежській губ. (Vasmer RGN I, 6), (сучасне) *Балмасово* — у Вологодській обл., *Балмасов* — назва потоку в бас. Колпи на Новгородщині (Vasmer I, 80), пол. *Balmas* (SN I, 143) ~ рос. діал. (вторинне) *балмáсики* мн. 'прикраса, схожа на брошку' (РГСО 11).

***Вѣлмесь**: рос. *Бельмесов* (ЖПТ).

***Вѣлмосъ**, ***Обвѣлмосъ**: ст.-рос. *Кирия Болмосов*, 1609 р. (ПОСм. 164), *Иван Оболмосов*, 1613 р. (ДПП 228), рос. *Болмосов* (КП Сарат.₃).

***Вѣлмусъ**: укр. *Бельмус* (КПУ Ник. 5, 183), рос. *Балмусова* ж., *Бельмус*, *Болмусов* (ЖПТ).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣлмать(ѣь)**: ст.-укр. *Мишка Бахматъ*, 1666 р. (Лазаревский 41) < **Бафматъ* / **Бавматъ*, укр. *Болмат* (КПУ Сум. 13, 620), *Большмат* (КПУ Черк. 6, 55), *Бахмат* (НКП Він. 174), ст.-рос. *Гриша Балыматов*, 1560 р. (Лихачев I, 39) < **Балматов* (секундарне *-ы-*), *Тережня Большматов*, 1573/74 р. (Кучкин 310), *Русинко Федоровъ сынъ Бахматъ*, 1627 р. (СГКЭ I, 625), (похідне) *Балыматово*, 1567 р. — назва пустища в колишньому Стародубському пов. (Савелов 291), рос. *Балмат* (КПУ Зап. 1, 53), *Болматов* (КП Твер.), *Бухматов* (КП Твер.) < **Бафматов* / **Бавматов*, (похідне) *Балматово* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 254), блр. *Болматаў* (Бірыла 58) ~ блр. діал. *балмáт*, *бóлмат* 'базікало, пустомеля' (РСВ I, 65), рос. діал. *бóлмат* 'т. с.', які, правда, виводять із дієслова *болмотáть* < *болботáть* нібито в результаті дисиміляції *б - б > б - м* (ЭСБМ I, 368).

***Вѣлміть**: укр. *Balmit*, 1742 р. (АЮЗР VI/1, прил. 42).

***Вѣлмотъ**: укр. *Болмот* (КПУ Черк. 6, 55), ст.-рос. Богданъ *Балмотовъ*, 1687 р. (ВСб. 149), рос. *Болмот* (КПУ Переможці Харк. 1, 227) ~ рос. діал. *оболмѣт* 'брехун' (Селигер 4, 184), блр. *Болмотов* (м. Мінськ).

***Вѣлмѣтъ** — активний дієприкметник теперішнього часу до йотації — можна відновити з огляду на укр. *Баймут* (КПУ Сум. 5, 227), пол. *Balmut* (SN I, 151). Останній факт можна інтерпретувати як форму з деназалізацією чи як запозичення зі східнослов'янських мов. Стосовно словотвірної моделі пор., наприклад, псл. **Mogotъ*, **Vidotъ*, **L'ubotъ* і под.

Реконструйовані в цьому фрагменті праантропоніми виникли загалом лексико-семантичним способом від засвідчених у лексикографічних джерелах чи потенційно можливих апелятивів. Усі реконструйовані архетипи відсутні в ЕССЯ, вип. 3.

4. Похідні з коренем **Bъls-*:

***Вѣлсъ**, ***Вѣлса**, ***Вѣлсо**: ст.-укр. Дмитръ *Бауса*, 1571 р. (ОО 58), Микола *Вajsа*, 1607 р. (Чучка 44), Кирилко Григорьев сынъ *Булес*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 408) < **Бульс*, укр. *Бауса*, 1756 р. (АК 5, 183), *Белс* (Льв.), *Булс* (ТД Черкаси 132), *Бульс* (Богдан 27), *Бульса* (Літ. АД 2004, № 2, 234), *Байс* (ТД Дрогобич 96), *Байса* (СКТ 38)¹, *Бейс* (КПУ Харк. 13, 50), *Бойсо* (Панцьо 97), в яких кореневе -й- розвинулося з -л'-, *Беус* (КПУ Зап. 21, 48) — форма з білабіальною артикуляцією -л-, ст.-рос. (відантропонімні похідні) «в *Болѣсинѣ селѣ*» — ойконім, зафіксований в новгородській берестяній грамоті № 568 (Зализняк 596), *Болосово*, XV ст. — назва поселення в історичній Новгородській землі (НПК I, 388) — форма з секундарним -о-, *Болсово*, XVI ст. — топонім у колишній Псковській губ. (ПКП 273), *Болсино*, 1625 р. — назва пустища, відзначена в Можайських актах (МА 142), рос. *Байса* (КПУ Зап. 6, 44), *Беус* (САМ 23), (похідне) *Балсово* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN I, 255), хорв. *Bals*, *Baus* (Leksik 22, 32), слвн. *Bals* (ZSSP 20), пол. *Bajs*, *Bajsa*, *Bejs* (SN I, 131, 230), *Bals*, *Bets*, *Bulsa* (SN I, 144, 139, 561),

¹Висловлювалося припущення про те, що укр. *Байса*, хорв. *Bajs* запозичено з угорськ. *Bajsz*, *Vajusz* (Рубіш 84). Проте, судячи з ареалу слов'янських дериватів з кореневим -й- / -j-, угорські антропоніми можна кваліфікувати як зворотні запозичення зі слов'янських мов.

Baus, Bausa, Beus, Bousa, Boys (SN I, 209, 270, 453, 455), чеськ. *Bajs, Bajsa, Baus, Bous* (ЧП), ст.-слвц. *Georgius Bays*, 1683 р. (UFP II, 393), слвц. *Bojsa* (TZ Nitra 88).

Сюди слід долучити фонетично вторинні укр. *Болес, Балас* (НКП м. Київ 483, 501), рос. *Больсов* (м. Тула) < **Болс*, **Балс*, **Болсов* і под.

В основу цих антропонімів покладено апелювативну лексику на зразок укр. діал. *бовс* 'нероба, дармоїд' (СГГ 209), *белес* 'гладун' (Глуховцева 24) < **белс* < **бълс*, блр. діал. *бойсá* 'пустомеля, брехун' (ТС 1, 68), співвідносно з діал. *бэйсаць* 'пліткувати' (Крамко 1992: 56), *байсаць* 'розкидати, губити' (Яўсееў 22), 'молотити' (СБГ 1, 200), *збайсаць* 'загубити' (Пазнякоў 90), *бойсiць* 'брехати' (ТС 1, 68).

Укр. *Бейсюк* (КПУ ІФ 2, 104), пол. *Bals, Bays, Bejsow* (SN I, 144, 212, 232) свідчать про потенційність базового **Bъlsъ* — основи на -й-.

**Bъlsovъ* — патронім на -ov-: рос. *Бейсов* (КПУ Хм. 10, 349), *Бойсов* (Сиксль 94), *Баусов* (м. Москва), *Болесов* (Сиксль 96) < **Бълъсов*, *Болосов* (ТДБ 29) < **Бълъсов*, пол. *Bausow, Bejsowicz* (SN I, 210, 232).

**Bъlsivъ*: блр. (похідне) *Бовсевичи* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN I, 418). Стосовно структури праантропоніма пор. псл. **Xotivъ*, **Godivъ*, **Rusivъ* та ін.

Деривати з -k- / -č- у суфіксі:

**Bъlsaka*, **Bъlsakъ*: ст.-укр. Томило *Баусак*, 1589 р. (УП 441), укр. *Байсак* (КПУ Харк. 13, 45), *Байсака* (КС Дн. 1, 90), *Бойсак* (Зосимов 1, 83), ст.-рос. *Булсачка* Прокофевъ сынъ Говоровъ, 1553 р. (Пискарев 33), рос. *Болсаков* (Сиксль 96), пол. *Bulsak* (SN I, 561).

Демінутив **Bъlsikъ* можна реконструювати на основі укр. *Бевсик*, *Буйсик* (Богдан 12, 28), *Бойсик* (Зосимов 1, 83). Словотвірною ним пов'язане **Bъlsičъ* < **Bъlsikъ*: ст.-укр. Мирута *Баусичъ*, 1571 р. (ОО 58), укр. *Бойсич* (Holutiak 67).

**Bъlsukъ*: укр. Кондрат *Бовсук*, 1748 р. (Ситий 30), ст.-блр. Іванъ *Болсукъ*, 1566 р. (АВК XIV, 96), рос. *Болсуков* (Рязан. КП 1, 174), *Байсуков* (КПУ Зап. 21, 36).

Особливо продуктивна група дериватів з опорним консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

**Bъlsanъ*: укр. *Байсан* (КПУ Харк. 13, 45), *Бойсан* (Богдан 22), рос. Епифанъ *Бальсановъ*, 1722 р. (Иркутск 27), *Боусанов* (КПУ Луг. 4, 381) < **Болсанов*, *Баусанов* (Память 2, 84), пол. *Balsan, Bołsanowski, Bojsan* (SN I, 144, 405, 414).

***Вѣлсень**: ст.-укр. (вторинне) Кондрать *Баусенкович*, 1589 р. (УП 1, 442), укр. *Бовсенюк* (КПУ Жит. 6, 22).

***Вѣлсинъ**: укр. *Бойсин* (Панчук 143), ст.-рос. *Болсинъ* Матвеевъ, 1393 р. (ГВНП 167), рос. *Бальсин* (КПУ Луг. 15, 356), *Бобсин*, 1787 р. (ДІПУ 10, 148) < **Бовсин* (змішування губних). Найімовірніше, **Вѣлсинъ* — це патронім на *-инъ*.

***Вѣлсонъ**: (похідні) укр. *Бовсонове* — назва озера (Сл. М 227), ст.-рос. *Булсоново*, 1631 р. — назва пустища в колишній Костромській губ. (ДЗ 4).

***Вѣлсунъ**: ст.-укр. *Бовсун*, *Болсун*, 1606 р. (Яшук 267), *Matfey Bolsun*, 1651 р. (АЮЗР VI/1, 577), *Иаким Бовсун*, 1704 р. (ПОП 59), (похідне) дворище *Бовсунович*, 1578 р. (Памятники III/2, 78), укр. *Бовсунъ*, 1718 р. (ПЧП 169), *Бовсун* (КПУ Він. 5, 455), *Бойсун* (Зосимов 1, 83), *Болсун* (Горпинич 39), (похідне) *Болсуни* — ойконім у Житомирській обл., історично — *Bowsuny*, 1678 р. (КОЗУ 223), ст.-рос. *Василий Григорьевич Болсун* Крекшин, 1500 р., *Иван Захарьевич Болсунов*, 1531 р. (Веселовский 45), *Иван Сунгуров сын Болсунов*, 1599 р. (АСЗ II, 42), (відантропонімі похідні) *Болсунова*, 1474 р. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПСЭИ 1, 120), *Болсунково*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 24), рос. *Бовсунов* (КП Тул.), *Большунов* (ОА 1, 391), (похідні) *Болсуново*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 327), *Болсуново*, *Булсуново*, *Балсуново* — назви поселень у колишніх Новгородській, Вологодській, Тверській губ. (Vasmer RGN I, 255, 418, 459), ст.-блр. *Васька Баўсун*, 1700 р. (Памяць Петр. 56), блр. *Болсун* (ЖПТ), (похідне) *Балсуны* — топонім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 26), пол. *Bołsunowski* (SN I, 414).

Іносуфіксальні праантропоніми:

Вѣлсега** / ***Вѣлсoga**, ***Вѣлсогъ** (Вѣлsuga**, ***Вѣлsugъ**): рос. *Бейсуг* (Лет. ЖС 2006, № 51, 126), *Балсугин* (Pamięć 2, 457), пол. *Bolsęga*, *Bolsenga* (SN I, 411).

***Вѣлсѣйъ**: рос. *Балсеев* (КПУ Харк. 17, 30), *Бавсеев* (КПУ Черк. 8, 43).

**бѣлсуѣ*: блр. діал. *баслѹй* ‘дурень’ (Крыўко, Панізнiк 60) < **балсѹй* (метатеза). У сфері антропонімії рефлексі невідомі.

***Вѣлсимъ**: укр. *Бальсим* (СКТ 41).

***Вѣлсомъ**: ст.-блр. *Сенко Болсумовичъ*, 1566 р. (ABK XIV, 93), пол. *Balsam* (SN I, 144) < **Balsom* — part. passiv. praes. на *-o-m-*.

***Bьlsara**, ***Bьlsarъ**: укр. *Байсара* (РУС 32), рос. *Байсаров* (ЖПТ).

***Bьlsyгъ**: ст.-рос. Яковъ *Балсыревъ*, XVII ст. (ПКУ 569), рос. *Иванъ Балсырь*, 1719 р. (Курдюмов І, 130).

***Bьlsitъ**: рос. (похідні) *Байситово*, *Пуро-Байситово* — назви поселень у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN І, 238).

Префіксальні деривати:

***Dobьlsъ**: укр. *Дебевс* (Радіон 18).

***Neьlsa**: укр. *Небався* (КПУ Київ. 5, 513), ст.-рос. Путило *Небольсинъ*, 1610 р. (Тупиков 661), *Неболсин* Тимофей Юрьевич, 1620 р. (Веселовский 214), (похідні) *Небольсино*, *Небольсиновка* (2) — топоніми в колишніх Тамбовській, Курській, Саратовській губ. (Vasmer RGN VI, 110). Зауважимо, що антропонім *Небольсин* розглядали серед похідних на *-ин* від псл. **nebojьsa* / **nebojьѡa* (ЭССЯ 24, 106), що мало ймовірно, судячи зі сказаного вище.

Праантропоніми-композиції:

***Bьlsobaжьсь**: укр. *Балсабаєць* (КПУ Дн. 9, 252).

***Bьlsobokъ(жъ)**: рос. *Бейсобоков* (Рамієс 2, 120).

***Bьlsogolvъ(жъ)**: рос. *Байсоголов* (ОА І, 214).

Більше двох десятків архетипів, реконструйованих у цьому фрагменті, важливі з точки зору повноти потенційного праслов'янського лексикону. Цінність цих реконструкцій ще й у тому, що лексична мікросистема з коренем **bьls-* в ЭССЯ та SP не представлена.

5. Первісні ***Bьlta**, ***Bьlto**, ***Bьltъ** можна реконструювати на основі: ст.-укр. Wasko *Bowt*, 1604 р. (ОО 105), Клим *Болт*, Роман *Болта*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 84, 310), Івашко *Булто*, 1666 р. (Лазаревский 74), укр. *Бавт* (НКП Дн. 973), *Бовта* (Зосимов І, 77), *Байт* (КПУ Харк. 12, 55), *Балт* (КС Дон. 2, 239), *Бельт* (КПУ Дон. 3, 65), *Болт* (Горбаль 6, 803), *Болта*, *Бовт* (ЖПТ), *Бонта* (КПУ Од. 1, 361), *Бофт* (КПУ Херс. 8, 437) < **Бовт*, *Бунт* (ТД Під. 42), *Бунта* (КПУ Черниг. 1, 299), *Бавтова долина* — мікротопонім відантропонімного походження на Львівщині (ТТ 22), ст.-рос. *Болта* Танеев сын, 1495/6 р. (АСЭИ І, 457), Ігнатеи *Болът* Фоминъ с(ы)нъ, 1517 р. (Мацулевич 15), *Болтъ* Зоринъ, 1629 р. (КВ 262), (похідне) *Болтино*, 1608–1609 рр. — ойконім у колишньому Московському пов. (АИст. II, 152), рос. *Болт* (ЖПТ), *Болта* (ОА І, 387), *Буйтов* (СП 60), *Бунтов* (Новикова 127), (похідні) *Бойтово*, *Болтино* (11 фіксацій) *Болтово*, *Болтовка* — назви поселень у різних регіонах

(Vasmer RGN I, 447, 459–460), *Болтово* — в Новосибірській обл., блр. *Bout*, 1779 р. (АВК XXXV, 354), (похідне) *Балты* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 30), болг. *Балтов* (Илчев 62), слвн. *Balta*, *Bolta* (ZSSP 20, 47), ст.-пол. *Belth*, 1440 р. (SSNO I, 120), пол. *Balt*, *Balta*, *Bałt*, *Bałta*, *Bejt*, *Bejto*, *Belt*, *Bejta*, *Belt*, *Belta*, *Benta*, *Bento*, *Bojt*, *Bojto*, *Bolt*, *Bołt*, *Bont*, *Bonto*, *Bujta*, *Bulta*, *Bułta*, *Bunta* (SN I, 144, 151, 232, 237, 247, 405, 411, 414, 424, 425, 554, 562, 564, 567), *Bełt*, 1745 р. (Bubak I, 44), ст.-слвц. Stanio *Bolta*, 1625 р. (UFP II, 175), слвц. *Balta*, віднесене до тюркізмів (Одран 50).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *ба́лта* ‘довгополий розстібнений халат’ (Гримашевич 16), ‘сокира з широким вістрям’ (Жегуц, Піпаш 17), *бовт* ‘зіпсоване яйце’, *болт*, *бóвта* ‘жердина для полохання риби’ (ЕСУМ 1, 219), рос. діал. *болт* ‘жердина, яку використовують для ловлі риби’ (РГСО 14), *бунт* ‘зв’язка колод’ (АОС 2, 175), ст.-блр. *болтъ* ‘різновид зброї’ (ГСБМ 2, 137), блр. діал. *боўт* ‘марнослов’ (Цыхун 21), ‘палиця, якою каламутять воду і заганяють рибу в сіть’ (Зайка 32), *бунт* ‘зв’язка, жмуток’ (ТС 1, 93), чеськ. діал. *bařta* ‘міцний ціпок’ (Svěrák 98) та ін. (ЭССЯ 3, 120).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Добы́лт**: укр. *Дуби́лт* (Богдан 54) < **Добьлт*.

***Хобы́лт**: укр. (похідне) *Хобултова* — ойконім у Волинській обл. Префікс **Хо-* міг еволюціонувати з **Ко-*.

***Кобы́лт**: укр. *Кубант* (Holutiak 229) — форма з асимільованим плавним, рос. *Кобольт* (САМ 106), слвн. *Kobalt* (ZSSP 272), пол. *Kobyłt*, *Kubalt* (SN V, 38, 361), луж. *Kubołt* (Wenzel II/1, 227).

***Оббы́лта**: ст.-рос. Данило *Оболта*, 1551 р. (Веселовский 225) ~ рос. діал. *обóлт* ‘некмітливий, нетямущий’ (НОС 6, 102).

***Робы́лта**: укр. *Побийта* (КПУ Харк. 7, 209) — форма з еволюцією -л- > -л’- > -й-.

***Šebьлта**, ***Šebьлт**: ст.-укр. Мишко *Шеболта*, 1618 р. (ДРА 1, 214), укр. *Шабовта* (КПУ Черниг. 2, 951), *Шаболотов* (КПУ Харк. 17, 484) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. Івашко *Шеболт*, 1500 р. (АСЭИ I, 438), Өома Кузминъ сынъ *Шаболтъ*, 1525 р. (Горчаков 80), рос. *Шабовтов* (Алгинин 405), *Шабалтин* (Рамієс 2, 429), блр. *Шаболта* (Памяць Лоеўск. 461), *Шабоўта* (Бірыла 459) ~ рос. діал. *шоболта́ть* ‘теревенити’ (Рыбников 3, 326).

Укр. *Бовть* (ЖПТ), ст.-рос. Смирка Игнатъев сын *Белтев*, 1566 р. (Кучкин 301), болг. *Балтев* (Илчев 62) — свідчення потенційності основи на -й-: ***Вьль**.

***Вьльу**, -**ьве**: укр. *Болтва* (КПУ Дон. 17, 445), ст.-рос. Яков *Болтвин*, XVII ст. (ТК II, 662), рос. *Болтвин* (ЖПТ).

***Вьлтага**, ***Вьлтагъ** / ***Вьлтогъ**: укр. *Болтага* (СП 51), рос. *Балтаг*, *Балтага* (ОА 1, 226), пол. *Bałtaga*, *Boltóg* (SN I, 151, 411).

***Вьльуга**: рос. *Болтыгин*, *Бултыгин* (КП Твер.).

***Вьлтаха** / ***Вьлташь**: укр. *Болташ* (Зосимов 1, 85), ст.-рос. Иван Олферьев сын *Болташ*, 1546 р. (ВКТСМ 220), рос. *Булташев* (РУС 63), болг. *Балташев* (Илчев 61).

***Вьлтиха** / ***Вьлтишь**: ст.-рос. Терешко *Болтихинъ*, 1625 р. (ПК Торжок 44), рос. *Бельтихин* (КУ 1, 126), *Балтихино* — ойконім у колишній Калузькій губ. (Vasmer RGN I, 255).

***Вьлтуха**, ***Вьлтухъ** / ***Вьлтушь**: ст.-укр. Sawko *Bowtuch*, 1692 р. (АЮЗР III/2, 233), укр. *Балтуха* (КПУ Керчь 1, 96), *Бантуш*, *Бонтуш* (СП 35, 52), *Бунтуш* (КПУ Ник. 5, 564) — форми з денталізованим плавним, ст.-рос. *Болтушка*, 1545 р. (Веселовский 45), Сопрыга *Болтухин*, 1564 р. (ПKNЗ 2, 91), рос. *Бальтухов* (ИСП 34), *Болтушка*, 1772 р. (Иркутск 27), *Болтухов*, *Болтушев* — сучасні прізвища (Вол.), *Болтушин* (ЖПТ), *Болтухи*, *Балтушино* — відантропонімі ойконіми в колишніх Тверській і Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 256, 460), блр. (похідне) *Болтухи* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 256), пол. *Bałtuch*, *Bałtus* (SN I, 152).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *бевтух* у словосполученні *гладкий як бевтух* 'дуже ситий, угодований, товстий' (Ужченко 36), *бавту́ха* 'верша', *бовту́ха* 'рибальська снасть' (Лисенко 28, 34), рос. діал. *болту́х* 'прізвисько базіки' (СОГ 1, 85), 'зіпсоване яйце' (Борисова 57), *болту́ха* 'рідка страва з муки, замішаної на воді' (РГСО 15), *болту́ша* 'балакун' (ОСК 1, 258), блр. діал. *баўту́ха* 'несмачна страва' (МДСГ 3, 188), 'пійло для коня' (СБГ 1, 174), *баўту́ша*, *боўту́ша* 'рибальська снасть' (Шаталава 20).

***obbьltuxъ**: блр. діал. *аболтух* 'про людину несповна розуму' (Кунцэвіч 92). Антропонімі рефлексі невідомі.

***Вьльушь**: укр. *Бовтиш* (Горпинич, Тимченко 26), *Бантиш* (Горпинич 211), рос. *Балтышев*, *Болтышев* (ЖПТ), *Бантыш* (ОА 1, 229), *Бултышев* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 579)

~ укр. діал. *бовтіш* 'зіпсоване яйце' (ЕСУМ 1, 219), рос. діал. *бун-тші* 'латаття' (СРГК 1, 139), 'пагорбок' (АОС 2, 175), блр. діал. *балтші* 'палка, якою заганяють рибу в сітку' (ЭСБМ 1, 373).

***Вьлтајь**: укр. *Болтай* (ЧТ 1, 124), ст.-рос. *Болтайко*, 1635 р. (Мосин 59), рос. *Балтаев*, *Болтаев* (КП Саратов), *Бантаев* (КП Твер.) — форма з асимільованим плавним, *Балтаева*, *Балтаево*, *Балтаевка* — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Симбірській і Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 255), пол. *Bontaj*, *Buntaj* (SN I, 424, 567), слвц. *Baltay* (TZ Bratislava 14).

***Шьвьлтајь**: укр. (похідне) *Шабалтайв* — топонім у Сумській обл., блр. Апанас *Шабалтай*, 1726 р. (Бірыла 1966: 273).

***Вьлтєјь**: ст.-рос. Смирнов *Бельтеев*, 1573/74 р. (Кучкин 311), Томила Григорьев сын *Бентеев*, 1591 р. (ТК 1550 г.: 259) — форма з асимільованим плавним, рос. (похідні) *Белтеево*, *Белтеевка*, *Бельтеева*, *Бильтеева* — назви поселень у колишніх Владимирській і Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 333, 338, 389), пол. *Bontej* (SN I, 424).

***Вьлтакъ**, ***Вьлт'акъ**: укр. *Балтак*, *Болтак* (КПУ Кіров. 8, 31, 37), *Буфтяк* (СП 63) < **Бувтяк*, ст.-рос. Безсонко *Бултаков*, 1617 р. (УГГ 334), рос. *Балтаков* (ЖПТ), *Бултаков* (Лет. Р 2005, 16), *Бунтаков* (КС Дон. 1, 433), блр. *Болтак* (ЖПТ), пол. *Baściak*, *Bełtakowska* (SN I, 208, 239) ~ укр. діал. *бовтяк* 'зіпсоване яйце' (ЕСУМ 1, 219), блр. діал. *балтáк* 'прилад заганяти рибу в сітку' (СГЦРБ 1, 35), *баў-цяк* 'рибальська сіть' (ЭСБМ 1, 373).

***Вьлтащь**: укр. *Bełtacsz*, 1717 р. (Крикун 109), *Балтач* (Зайцева, Ковальчук 14), *Бовтач* (РІ Зак. 1, 197), *Болтач* (Зосмов 1, 85), ст.-рос. Ивашко *Болтачевъ*, 1629 р. (ПКК 26), рос. *Болтачев* (ЖПТ), (похідне) *Балтачева*, *Балтачево*, *Балтачи* — ойконіми в колишніх В'ятській, Самарській, Уфимській губ. (Vasmer RGN I, 255), блр. *Болтач* (м. Полоцьк), пол. *Bałtacsz*, *Bełtacsz*, *Bołtacsz* (SN I, 151, 239, 414) ~ укр. діал. *бовтáч* 'жердина для полохання риби' (ЕСУМ 1, 219), рос. (похідне) *буйтачить* 'холостякувати' (Малеча 1, 175) < **бультачить*, блр. діал. *балтáч*, *баўтáч* 'довга палиця, якою заганяють рибу в сітку' (СБГ 1, 159, 174).

***Вьлтікъ** / ***Вьлтіщь**: укр. *Бовтик*, 1773 р. (ДІП V, 240), *Балтик* (Глуховцева 1, 75), *Болтик* (Рв.), *Бомтик* (Льв.) — форма з незакономірною асиміляцією плавного, рос. *Байтиков*, *Бельтиков* (ЖПТ), *Бильтиков* (КП Алтай 2, 210), *Болтик* (ЖПТ), *Бойтик*

(СБГТ 142), (похідне) *Байтичи* (*Бойтичи*) — ойконім у Брянській обл. (АТДБ 203), ст.-блр. Василь *Бунтик*, 1679 р. (Бірыла 1966: 201) — форма з денталізованим плавним, блр. *Бельтиков* (Памяць Петр. 398), *Болицік*, *Бэлцік* (Бірыла 58, 75), (похідне) *Баўцічы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 33), серб. *Балтић* (Пешикан 495), *Baltić* (Kilibarda 99), слвн. *Baltič* (ZSSP 20), пол. *Bełcik*, *Belcik* (SN I, 229, 235).

***Вѣлукъ**, ***Вѣл'укъ**: укр. *Бовтюк* (ЖПТ), *Батлук* (КПУ Дон. 18, 419) < **Балтук*, ст.-рос. Дмитрей *Белтюковъ*, 1678–1680 рр. (РК 37), рос. *Белтюков* (Новикова 80), *Болтукова* ж. (ЖПТ), *Бантуков* (КП Саратов.), *Белтьюки* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN I, 338), пол. *Balcіuk*, *Bałtuk*, *Bułtukow* (SN I, 140, 152, 564) ~ укр. діал. *бовт'юк* 'зіпсоване яйце' (ЕСУМ I, 219), рос. діал. *биль-тюк* 'кривоокий чоловік' (СРНГ 2, 291–292).

**běltica*: укр. діал. *бовтиця* 'китиця' (РС 360), *бóвтиця* 'гудзик' (Головацький 368), *бовтіця* 'підвісна прикраса' (ЕСУМ I, 219) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 120). У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

***Вѣлъка**, ***Вѣлъко**, ***Вѣлъкъ**: ст.-укр. Аньдрѣй *Бовѣтъковъ* брат, 1649 р. (Реєстр 320), укр. *Бойтко* (Панцьо 97), *Болток* (КПУ Зап. 3, 46), рос. *Балтков* (СП 34), *Болтков* (Вол.), слвн. *Voltek* (ZSSP 47), пол. *Bejka*, *Bejtko*, *Beltek*, *Bełtek*, *Bentek*, *Bentka*, *Bołtko*, *Buntka* (SN I, 232, 237, 239, 247, 248, 414, 567), ст.-слвц. Ondrej *Bajtek*, 1625 р. (UFP II, 212) ~ укр. діал. *бовт'ок* 'зіпсоване яйце' (ЕСУМ I, 219), блр. діал. *бóлтка* 'дурепа' (Крыўко 1992: 66), *бóлтка*, *бóўтка* 'телепень' (РСВ I, 88), 'вистругана палиця з довгим наконечником, якою заганяють рибу в сітку' (Крыўко 244).

***Obbьlтъкъ**: пол. *Obajtek* (SN VII, 5).

***Тобьlтъкъ**: укр. (похідне) *Тоболток* (КПУ Од. 7, 225), рос. *Табулток* (ЖПТ).

***Вѣлѣука**, ***Вѣлѣукъ** / ***Вѣлѣуъ**: рос. *Балтыков* (КП Саратов.), *Болтычев* (ЖПТ), *Болтыков*, *Бултыков* (ИСП 58, 69), пол. *Bałtyk*, *Bałyuka*, *Bołtyk* (SN I, 152, 414).

***Вѣлѣула**, ***Вѣлѣуъ**: укр. *Бовтуленко* (КПУ Черк. 3, 45).

На основі ст.-укр. Григорій *Баитала*, 1649 р. (Реєстр 179, укр. *Байтала* (КПУ Терн. 3, 308), *Байтало* (Терн.), *Бовтало* (Томіленко 13), рос. Василей да Фѣдоръ Дмитрієвы дѣти *Болталова*, 1710 р. (Торопец 24), *Болталин* (Лет. ЖС 2000, № 7, 97), *Болталов* (ЖПТ), пол. *Bojtała* (SN I, 405) можна відновити праантропонім ***Bьltdadlo**.

Щодо мотивації пор. укр. діал. *бóвтало* 'людина, яка може сказати що-небудь не подумавши' (Корзонюк 75), 'палка для розмішування' (ЕСУМ I, 219), блр. діал. *боўталы* мн. 'ноги' (Юрчанка I, 58) ~ блр. діал. *бэнтацца* 'теліпатися' (Цыхун 24) < *бэлтацца*.

***Byltido**: укр. *Байтила* (м. Дрогобич Льв.), *Бунтило* (СП 61) < **Бултило*, ст.-рос. *Болтилово*, 1539/40 р. — ойконім відантропонімного походження в колишньому Тверському пов. (ПМТ 99), рос. *Болтилова* — назва поселення в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN I, 459).

***Byltimъ**: укр. *Байцим* (Ровенськ. обл.; Анк.) < **Балтим* слов'ян. *Byltim* — антропоніми балтійських слов'ян (Trautmann 19), (похідне) *Балтимишки* — назва маєтку (ОДВ IV, 270), литuanізована за рахунок приєднання суфікса *-ишки*.

***Byltomъ**: *Веутат*, 1307 р. — антропонім балтійських слов'ян (Trautmann 18).

***Byltanъ**: укр. *Бейтан* (РУС 41), рос. *Балтанов*, *Болтанов* (ЖПТ), *Бултанов* (Вол.), болг. *Балтанов* (Илчев 61), пол. *Bejtan* (SN I, 232).

***Byltень**, ***Byltънь**: рос. *Белтнев*, 1713 р. (Баландин, Червяков 234), *Болтнев* (ЖПТ), *Больтенево* — назва поселення в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN I, 461), пол. *Bałteń* (SN I, 151) ~ укр. діал. *бóвтень* 'зіпсоване яйце' (ЕСУМ I, 219).

***Byltinъ**: ст.-рос. Семенець *Болтинъ*, 1517 р. (Шумаков Обзор₄ 315), Оедор Григор(ь)ев с(ы)нъ *Болътинъ*, 1639 р. (Парфенова 65), рос. *Балтин*, *Болтин* (ЖПТ), *Бунтин* (АКПП 153), слвн. *Beltin*, *Boltin* (ZSSP 30, 48), пол. *Bałtin* (SN I, 414).

***Obbyltinъ**: ст.-рос. Степанко *Оболтин*, 1626 р. (Парфенова 289), рос. *Аболтин*, *Оболтин* (ЖПТ).

***Byltomъ**, ***Byltomъ**: пол. *Bałtoń*, *Bejton*, *Bojton* (SN I, 151, 232, 248).

***Byltunъ**: ст.-укр. *Boutun*, 1213 р. (Чучка СОІ 60–61), укр. *Балтун* (РІ Терн. 3, 524), *Билтунович* (Зосимов I, 63), ст.-рос. старец Исайя, прозвище *Болтун*, 1613 р. (УГГ 7), рос. *Бавтунов* (КП Тул.), *Бовтунов*, *Болтунов* (ЖПТ), (похідні) *Бовтунова*, *Бовтуновка*, *Бовтуны* — ойконіми в колишніх Смоленській, Саратовській, Пермській губ. (Vasmer RGN I, 460), блр. *Баўтун* (Бірыла 46), (похідні) *Бовтуновка*, *Бовтуны* — ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (Vasmer RGN I, 255), пол. *Bałtun*, *Bołtun* (SN I, 152, 414) ~ укр. діал. *бовту́н* 'базіка; брехлива людина' (Аркушин I, 25),

‘людина, що не вміє мовчати’ (Пиртей 2001: 30), рос. діал. *болту́н* ‘розпусник’ (НОС 1, 71), ‘марнослов’ (Дуров 35), *булту́н* ‘бовтун (про яйце)’ (ОСК 1, 345), блр. діал. *буўту́н* ‘неякісне яйце’ (Зайка 36) та ін.

***Вьлѹнь**: пол. *Bałyń, Bałtyń* (SN I, 145, 152).

***Вьлѹгарь**, ***Вьлѹгарь**: укр. *Бойтар* (ТДУ 32), рос. *Болтарь* (Лет. ЖС 2006, № 1–13, 26), болг. *Балтаров* (Илчев 61), слвн. *Boltar* (ZSSP 47), пол. *Bontarz* (SN I, 424).

***Вьлѹтора**, ***Вьлѹторь**: ст.-рос. Никифорка *Бойтора*, 1683 р. (Королева 78), (похідне) *Болторово*, 1585 р. — назва поселення в колишньому Углицькому пов. (АСБА I, 391), рос. *Балторин* (ЖПТ).

***Вьлѹтура**, ***Вьлѹтурь**: укр. *Бовтур* (Богдан 21), ст.-рос. (похідні) *Болтурово*, 1551–1554 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 183), *Болтурово*, 1702 р. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (Углич 184), рос. *Бантурин* (КПУ Ув. Дон. 4, 56) < **Балтурин*, *Бантурова ж.* (Климкова 1, 38), пол. *Bontur, Bontura* (SN I, 424).

***Вьлѹгь**, ***Вьлѹгь**: рос. *Балтырев* (ЖПТ), *Балтыревъ*, 1720 р. (МИВ 14, 1506), *Болтыров* (Лет. ЖС 2001, № 14–26, 26).

***Вьлѹтась**: укр. *Байтас* (КПУ Херс. 10, 469), рос. *Балтасов, Болтасов* (ЖПТ), пол. *Baltas* (SN I, 144), чеськ. *Bultas* (Beneš 61).

Ї**ьлѹтась**: рос. *Чеболтасов* (КПУ Харк. 20, 110).

***Їьлѹтась**: ст.-укр. Леско *Шабелтасенко*, Сидорь *Шабалтас*, 1649 р. (Реєстр 126, 444), укр. (похідне) *Шаболтасівка* — ойконім у Чернігівській обл., рос. *Шабалтасовъ*, 1763 р. (Тобольск 110), *Шабалтасов* (КПУ Харк. 9, 284), (похідне) *Шеболтас / Шеболтасова* — ойконім у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN X, 198, 247), блр. *Шабалтас* (Бірыла 458).

***Вьлѹтось**: укр. *Бантос* (Горпинич 72), рос. *Болтосов* (КП Саратов.),

***Вьлѹтусь**: укр. *Бантус* (КПУ Черк. 7, 34), *Бибтус* (ХГКП 124) < **Бивтус* (змішування губних), рос. *Балтусов* (РУС 33), пол. *Bontus* (SN I, 424), слов'ян. *Бултус* (Рамієс 2, 446) ~ блр. діал. *ба́йтус* ‘пліткар’ (ДСБр. 17).

***Вьлѹтись**: пол. *Bałyts* (SN I, 152).

***Вьлѹтѣть(ь)**: рос. *Болтат* (ЖПТ).

***Вьлѹтота**, ***Вьлѹтоть**: укр. *Байтота* (КПУ Черниг. 8, 601), луж. *Bałtot* (Jordan 139).

***Вьлѹѡта**, ***Вьлѹѡть**: ст.-укр. Савька *Бовѡтута*, 1649 р. (Реєстр 156), Климко *Болтута*, 1664 р. (РСРП 232), укр. *Бовтута* (Горпи-

нич 53), рос. *Балутин, Бовтута, Болтут* (ЖПТ), (похідні) *Болтутино* — назва поселення у Смоленській обл., *Балтутина, Балтутино* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 255–256), ст.-блр. Дмитрок *Бовтута*, 1595 р. (Бірыла 1966: 199), Нгусько *Bawtuta*, 1663 р. (ABK XXXIV, 253), блр. *Балтута* (Бірыла 45).

***Baltava**: укр. *Болтава* (Зосимов 1, 85), рос. *Болтава* (ЖПТ).

***Baltivъ(jь)**: рос. (вторинне) *Балтivec* (СКТ 41).

***Baltuza**, ***Baltuzъ**: укр. *Болтузевич* (КПУ Харк. 6, 234), рос. *Болтузин* (Дон.).

Праантропоніми-композиції:

***Baltogъzъ**: блр. (похідне) *Балтагузы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 28).

***Boltojaгъ**: рос. *Бунтояров* (Чернопяттов 55) < **Бултояров* (асиміляція плавного).

***Boltanogъ**: рос. (похідне) *Болтаногово* (2) — ойконіми в колишніх Калузькій і Костромській губ. (Vasmer RGN I, 459).

***Boltonosъ**: рос. *Болтоносов* (ЖПТ), *Балтуносов* (КПУ Ник. 4, 409).

***Boltoosъ**: ст.-рос. (похідне) *Болтоусов*, 1587 р. — мікротопонім (Маштафаров 90).

***Boltouxъ**: ст.-рос. Михаль *Болтоухов*, 1495 р. (Веселовский 45).

***Boltovagъ**: слов'ян. *Болтовар* (Рамієс 2, 230).

***Boltovogъ ?**: ст.-рос. *Болтоуров* Истомка, 1547 р. (АСЗ I, 203).

**rustobъltъ*: рос. діал. *пустоболт* 'базика' (СДГВ 493). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

На основі кількісного аблауту корінь **Bolt-* пов'язаний з **Bolt-*. Пор. деякі реалізації останнього:

***Bolta**, ***Bolto**, ***Boltъ**: укр. *Болот* (КПУ Дон. 1, 398), *Болото* (КПУ Луг. 14, 54), ст.-рос. Иван Филиппович *Болото* Тургенев, XV ст., *Болотов*, 1531 р. (Веселовский 44), Яков *Болотов*, 1602 р. (ДМИМ I, 195), Федька Никитин сынъ *Болотов*, 1647 р., віднесене до тюркізмів (Полякова 33), рос. *Болот* (м. Тула), *Болотов* (ЖПТ), ст.-блр. Кгабриель *Болота*, 1623 р. (Бірыла 1966: 199), блр. *Балота* (Бірыла 39), хорв. *Blat* (Leksik 52), чеськ. *Blata* (ЧП), слвц. *Blata* (TZ Bratislava 30), н.-луж. *Błotow* (Мука III, 14) ~ **bolto* (ЭССЯ 2, 179–182).

***Boltěja**: ст.-рос. Никита *Болотеин*, 1564 р. (Веселовский 44), Андрей Микитинъ сынъ *Болотѣинъ*, 1596 р. (ДН 133).

***Bolt'uxъ**: укр. *Болотух* (Редько 1, 85) ~ **boltuxъ* (ЭССЯ 2, 182).

***Boltъka**, ***Boltъko**: укр. *Болотка* (КПУ Дон. 6, 77), *Болоткович* (РУС 53), рос. (похідне) *Болотково* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN I, 455), макед. *Блатковски* (Речник ПКМ I, 124), пол. *Błotko* (SN I, 370).

***Boltikъ** / ***Boltičъ**: рос. *Болотиков* (ЖПТ), блр. (похідне) *Болотичи* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN I, 454).

***Boltъse**: блр. *Болотцев* (ТС Мозырь 78).

***Boltidlo**: хорв. *Blatilo* (Leksik 52).

***Bolt'akъ**: чеськ. *Blaťak* (ЧП).

***Boltěnjъ**: укр. *Болотняний* (РУС 53) ~ **boltěnjъ* (ЭССЯ 2, 179).

***Boltinъ**: рос. *Болотин* (ЖПТ).

***Boltъn'akъ**: хорв. *Blatnjak* (Leksik 52), пол. *Błotniak* (SN I, 370).

***Boltъnikъ**: ст.-рос. Леонтий Афанасьевич *Болотников*, 1473 р. (Веселовский 44), рос. (похідні) *Болотников*, *Болотникова*, *Болотниково* (12 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN I, 455), ст.-блр. Отрошка *Болотник*, 1646 р. (Бірыла 1966: 199), блр. *Балотнік* (Бірыла 39), хорв. *Blatnik* (Leksik 52), словн. *Blatnik* (ZSSP 42), пол. *Błotnik* (SN I, 370), чеськ. *Blatník* (ЧП).

***Boltъnъ(jъ)**: укр. *Болотний* (Новикова 104), рос. (похідне) *Болотново* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN I, 455), пол. *Błotny* (SN I, 370), чеськ. *Blatný* (ЧП), словц. *Blatný* (TZ Bratislava 30) ~ **boltъnъ(jъ)* (ЭССЯ 2, 182–183).

***Boltъnica**: пол. *Błotnica* (SN I, 370) ~ **boltъnica* (ЭССЯ 2, 182).

***Boltarъ**: хорв. *Blatarić* (Leksik 52).

6. Антропонімна лексика з коренем **Bъlz-* / **Bolz-* у слов'янських мовах, судячи з наявного в нашому розпорядженні матеріалу, належить до реліктової й малоосвоєної.

Реконструкція первісних, структурно не ускладнених, посл. ***Bъlza**, ***Bъlzo**, ***Bъlзь**, ***Bъlзь(jъ)**, ***Bъlзь** можлива з урахуванням таких фонетичних критеріїв:

а) різноманітної вокалізації сонанта *-l-* у структурі кореня, пор.: ст.-укр. Andreas *Bełza*, 1639 р. (АЮЗР I/12, 444), укр. *Белз* (Тернопіль 234), *Белза* (РІ ІФ 5, 45), *Белеза* (РІ Хм. 4, 894) — форма з другим повноголоссям, *Бельз*, *Бельза* (Зосимов 1, 55), *Буліза* (НКП м. Київ 501) < **Булза*, *Биз* (НКП Київ. 557) < **Билз*, ст.-рос. Матюшка Федоров сын *Болзевич*, 1668 р. (РБСв. 40), (похідні) *Болзовка*, 1685 р. — назва поселення (Копии 207), рос. *Бизлев* (КПУ Ув. Дон. 2, 63) <

* *Билзев, Бэлза* (КЛ 2009, № 19, 426), *Бевзов* (КП Саратов.,) (похідні) *Бельзово* – ойконім у колишній Псковській губ., *Булзинское, Мало-Булзинское* – у колишній Пермській губ. (Vasmer RGN I, 336, 578), ст.-пол. *Bełza*, 1385 р. (Rymut I, 28), Maciej *Bilzów*, XVI ст. (ПКГЭ II, 306), пол. *Bałz, Bałza, Bałzu, Balz, Balza, Bełz, Bełza, Bełzo, Belz, Belza, Belzo, Białz, Bilz, Bolz, Bolza, Bulz, Bulza* (SN I, 146, 153, 239, 287, 326, 412, 562), чеськ. *Belza* (ЧП);

б) лабіалізації плавного -л- / -l- > -в- / -w-: укр. *Бавза* (ТДЖ 179), *Бевз, Бевзо* (СП 39), *Бевза* (запис наш), *Бевзь* (СП 39), *Бивзюк* (КПУ Од. 6, 164), *Бівз* (НКП Черк. 2, 17), *Бовз* (КПУ Жит. 11, 39), *Бовза* (Зосимов 1, 77), рос. *Бевзов* (Вол.; Анк.), блр. *Бевза* (СБГТ 135), пол. *Bewz* (SN I, 271), а також укр. *Беуз* (ПСС 2, 183), *Беуза* (КПУ Од. 8, 282), рос. *Беузов* (КП Алтай 2, 213), *Боуз* (Лет. ЖС 2007, № 27–39, 28), пол. *Bauz, Bauza, Beuz* (SN I, 210, 270, 271) і под., в яких голосний -у- / -u- < -л- / -l-. Укр. *Бевуз* (Тернопіль 234) можна тлумачити як варіант із міжвокальною епентезою або секундарним голосним; *Безь* (Черніг.) – форма з абсорбованим плавним;

в) реалізації плавного -л- > -й- (через стадію -л'-): укр. *Бойза* (ТДУ 32), *Байза* (РІ Зак. 2, 650), *Байзо* (Чучка 44), пол. *Bejza, Beuza* (SN I, 232, 271), чеськ. *Bajza* (ЧП), словц. *Bajza* (TZ Trnava 59), *Бойза* – прізвище закарпатських словаків, віднесене до неясних (Чучка 1992: 213), слов'ян. (похідне) *Бовзи* – ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 460);

г) асиміляції -л- > -н-, тобто денталізації плавного: укр. *Банза* (КПУ Зап. 3, 32), *Бенз, Бенза* (Богдан 11), *Бонз* (КПУ Хм. 7, 431), *Бунза* (КПУ Він. 7, 681), *Бунзо* (КПУ Дн. 12/1, 446), рос. *Бензо* (КП Алтай 2, 48), пол. *Banz, Banza, Banzo, Benz, Benza, Bonza, Bunz, Bunza* (SN I, 165, 248, 425, 567).

На основі укр. *Небенза* (м. Черкаси) можна відновлювати псл. **Nebylza*.

В основу наведених антропонімів покладено відповідні апелятиви, які досить скупо представлені в лексикографічних джерелах. Пор., наприклад, укр. діал. *бу́лза* 'грудка бринзи, мамалиги, сиру, вурди; крихта' (Бевка 38), рос. діал. *байза́* 'ляпас' (СРНГ 2, 55) < **bьlza* *'що-небудь опукле, заокруглене' < і.-є. **b(h)el-* 'здуватися'. До цього ж гнізда належить й укр. діал. *бевз* 'дурень' (с. Гриньків ІФ; повідомив Р.Р. Стоцький, 1993 р.), яке могло бути безпосереднім мотиватором у номінаційному акті.

З урахуванням цих та деяких інших фонетичних зрушень можна окреслити контури лексико-словотвірної мікросистеми з коренем **Bolz-* / **Bolz-* праслов'янського рівня (праантропоніми). Пор.:

похідні з опорним консонантом *-k-* у суфіксальній морфемі:

**Bolzaka*, **Bolzакъ*, **Bolz'акъ*: укр. *Байзак* (Горпинич 374), *Байзака* (КПУ Од. 6, 14), *Базака* (запис наш) < **Балзака*, *Балзак*, *Бевзак* (Зосимов 1, 37, 48), *Бивзак* (КПУ Од. 7, 448), *Бельзак* (Хм.), *Бензак*, *Бульзак*, *Бульзяк* (Богдан 11, 27), рос. *Байзакова* ж. (Горпинич 11), пол. *Bełzak*, *Bulzak*, *Benzak* (SN I, 239, 248, 562), чеськ. *Bajzák* (ЧП).

**Bolzикъ*: укр. *Бевзик*, 1768 р. (ГРУ 455), *Бевзик* — сучасне прізвище (м. Київ), *Бейзик* (СП 39), *Бельзик*, *Бензик* (Богдан 10, 11), *Бильзак* (м. Кам'янець-Подільський Хм.), *Безлик* (Радіон 6) < **Белзик*, *Бузвик* (Богдан 29) < **Бувзик* (метатеза), *Безик* (м. Умань Черк.) — форма з абсорбованим плавним, (похідне) *Бензики* — ойконім у Сумській обл., пол. *Bełzik* (SN I, 240), чеськ. *Bajzík* (ЧП), словц. *Bajzik* (TZ Trnava 59), *Bejzik*, 1797 р. (Bernát 68).

**Bolzукъ*, **Bolz'укъ*: укр. *Бельзук*, *Бельзюк* (Зосимов 1, 55), *Бонзук* (Зосимов 1, 87), *Бонзюк* (Богдан 19), *Бивзук* (ХВ 156), *Баузюченко* (НКП м. Київ 432) ~ укр. діал. *булз'ук* 'менший кавалок бринзи' (Бевка 38), *булз'ук* 'своєрідна підкова з шипами, яку прив'язують до підосви, щоб не ковзатися на льоду' (СУГО 29) < **булз'ук*.

**Bolzькъ*: укр. *Бевзок* (КПУ м. Київ 1, 118), пол. *Bełzek*, *Bolzek*, *Bonzek*, *Bouzek* (SN I, 240, 412, 425, 454).

**Bolzукъ*: ст.-блр. *Belzyk*, 1637 р. (АВК XXIII, 142), пол. *Bełzyk*, *Benzyk*, *Bauzyk*, *Bouzyk* (SN I, 210, 240, 248, 454).

Похідні з іншими суфіксальними морфемами:

**Bolzajъ*: укр. *Безай* (КПУ Кіров. 8, 33) < **Белзай*, рос. *Булзаев* (КПУ Зап. 15, 86) < **Булзаев*.

**Bolzega*: пол. *Bolzega* (SN I, 412).

**Bolzaxa* / **Bolz'ухъ*: укр. *Бонзюх* (КПУ Вол. 1, 259), пол. *Bulzacha* (SN I, 562).

**Bolzula*, **Bolzul'a*: укр. *Банзула* (м. Кам'янець-Подільський Хм.), *Бевзуля* (КПУ Ник. 8, 176), *Бовзуля* (КПУ Дн. 12/1, 526), рос. *Банзуля* (КПУ Луг. 7, 77).

Укр. *Бунзило* (Рожко 172) < **Булзило* — один із рефлексів псл. **Bolzido*. Про потенційність мотивуючого дієслова **bolziti* свідчить рос. діал. *бульзитъ* 'вередувати, капризувати' (СРГК 1, 137). В ро-

сійських діалектах збереглися також континуанти інфінітива **bǫlzati*, пор. *бáвзатъ* 'пліткувати' (АОС I, 85), (похідне) *убáйзатъ-ся* 'вимаратися' (Фасмер IV, 143 — «темне слово»).

Укр. *Бовзейло* (Богдан 21) — реальне підґрунтя для відновлення псл. **Bǫlžĕdlo*, мотивованого потенційним псл. **bǫlžĕti*.

**Bǫlzimъ* — дієприкметник пасивного стану на *-i-m- — можна реконструювати з огляду на укр. (похідні) *Бейзими*, *Старі Бейзими* (Хм.), *Бейзимівка* (Жит.) — ойконіми, мотивовані антропонімом *Бейзим* < **Бǫлзим*, а також рос. *Бейзим* (РСД 59), пол. *Beżym* (SN I, 272).

**Bǫlzomъ* — дієприкметник пасивного стану на *-o-m- — континує рос. *Бальзам* (Superanskaja 35) < **Бальзом*, *Бальзамов* (КП Твер.).

**Bǫlzanъ*, **Bǫlzanъ* / **Bǫlzanъ*: укр. *Байзан* (КПУ Од. 6, 14), *Бальзан* (Кушніренко, Жилінський 45), *Бевзан*, *Бивзан* (Близнюк 194, 195), *Білзан* (Зосимов 1, 67), *Болзан* (м. Нововолинськ Вол.), ст.-рос. *Буйзанинъ сынъ Никонъ*, 1552 р. (Симсон 245), рос. *Балзанов* (Лет. ГС № 39, 40), *Бузланов* (КП Сарат.), — форми з метатезою -лз- > -зл-, *Бунзанов* (ТН 474), блр. *Балзан*, *Болзан* (Бірыла 38), пол. *Bałzan*, *Bołzan*, *Bołzian*, *Bojzan*, *Bulzan* (SN I, 153, 406, 415, 562).

Ці антропоніми відапелятивного походження. Пор., наприклад, рос. діал. *бальзán* 'глиняний горщик для масла циліндричної або звуженої донизу форми' (СРДГ I, 16).

**Bǫlzenъ*: ст.-укр. *Beizeniow*, 1649 р. (Жерела IV, 178), укр. *Бевзенко* — сучасне прізвище. Як альтернатива — патронім на -енко.

**Bǫlzinъ*: ст.-рос. Серешка *Балезинъ*, 1615 р. (Вятка 1) — форма з секундарним -е-, рос. *Бейзин* (РСД 59), *Бальзин* — сучасне прізвище, *Балезин* (СКТ 40).

**Bǫlzunъ*: укр. *Бевзун* (Зосимов 1, 48).

**Bǫlzarъ*, **Bǫlzarъ* / **Bǫlzera*, **Bǫlzerъ* / **Bǫlzoъ* / **Bǫlzura*: укр. *Бавзаренко* (КПУ Зап. 14, 51), *Бензар* (Горпинич 12), *Бензарь* (КПУ Дон. 13, 54), *Бензера*, *Бейзор* (Терн.), *Байзура* (СП 33), рос. *Байзаров* (Ряз. КП 1, 199), *Бейзаров* (ЧЧ 2, 304), *Бельзеров* (КП Твер.), блр. *Бейзар* (Памяць Петр. 312), *Бейзараў* (Бобрык 226), пол. *Benzar* (SN I, 248), а також слов'ян. (похідне) *Бейзарово* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 71).

**Bǫlzatъ*: укр. *Байзат* (ТДУ 41).

**Bǫlzetъ*: пол. *Belzet* (SN I, 238).

***Bolzity**: рос. *Болзитов* (Память 2, 250).

***Bolzity**: пол. *Belzyt* (SN I, 238).

На основі кількісного аблауту псл. **Bolza*, **Bolzь* < **bolza*, **bolzь* пов'язані з ***Bolza**, ***Bolzь**, ***Bolzь** < **bolza*, **bolzь*, **bolzь*. В ЭССЯ та SP ці праформи відсутні. Їхні рефлекси вбачаємо в: укр. *Балазюк* — сучасне прізвище (Горпинич, Корнієнко 11), *Болозів* — ойконім у Львівській обл., відантропонімний дериват на -*iv*, рос. *Болозин* (м. Москва), (похідні) *Балазина Андрея* — ойконім у колишній Орловській губ. (RGN I, 246), пол. *Błozik*, *Bołoz* (SN I, 370, 414), які виникли в результаті пропріалізації відповідної апелювальної лексики на зразок рос. діал. *болѡза* 'ручка сохи' (СРГК I, 88).

Зафіксоване в 1939 р. у Москві прізвище *Болозя* (САМ 26) < ***Bolze** можна кваліфікувати як залишок давньої основи на -*et-* зі значенням зменшувальності. Воно співвідносне з рідкісним апелювом *балазята* 'діти', збереженим у російських старожитніх говірках басейну Середнього Іртиша (Материали 112).

II. РЕФЛЕКСИ І.-Є. **(s)kel-* У СЛОВ'ЯНСЬКІЙ АНТРОПОНІМІЇ

Континуанти псл. **(S)kьlb-*

Праантропоніми **Кьлба, *Кьлбъ, *Кьлбо, *Кьлбь / *Skьлба, *Skьлбъ* континуують:

а) форми з реалізацією кореневої сполуки *-ьl-* > *-ал-*: ст.-укр. *Ка(м)ба* Гри(ц), 1572 р. (АСО 212) — форма з лабіалізованим плавним, укр. *Кальба* (Богдан 104), *Хайба* (м. Луцьк) < **Кальба* (спірантизація; солодкозвучність), *Кабо* (РУС 169) < **Кавбо / *Калбо, Кубо* (ЖПТ), рос. *Кайб* (Лет. ЖС 2007, № 1—13, 77), *Калб* (Лет. ЖС 2002, № 40—52, 84), *Каблов* (ЖПТ), *Скаблов* (ЖПТ), блр. *Калба* (м. Гомель), *Каблю* (Бірыла 210), болг. *Калбов, Калбев* (Илчев 233), хорв. *Kajba* (Leksik 275), слвн. *Kalb* (ZSSP 246), пол. *Kajba, Kalb, Kalba, Kaub, Kauba* (SN IV, 434, 440, 538), *Skajba, Skalba, Skatba, Skauba* (SN VIII, 438, 439, 440, 444), чеськ. *Skalba* (ЧП) ~ рос. діал. *скаблѳ* ‘хуліган’ (СРНГ 37, 362) < **скалбѳ*, блр. діал. *каўбы* тільки мн. ‘нутроші’ (Яўсееў 57), макед. діал. *ка́лбо* ‘моток пряжі’ (Пеев 2, 349);

б) форми з реалізацією кореневої сполуки *-ьl-* > *-ел-*: ст.-укр. Тишко *Келабъ*, 1689 р. (Лучицкий 250) < **Келбъ*, укр. *Кеба*, 1781 р. (Заруба 208) < **Келба, Кельба* (Богдан 112), *Клеба* (КПУ Зап. 23, 168) — форма з метатезою *-ел-* > *-ле-*, *Скулеба* (СП 326) — форма з секундарним *-е-*, ст.-рос. Давыд Иванов сын *Келбев*, 1663 р. (Мюллер 136), рос. *Клебо* (КП Саратов), (похідне) *Кебино* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN IV, 126), блр. *Кеба* (Бірыла 198), хорв. *Kelb* (Leksik 288), ст.-пол. *Kyelb*, 1458 р. (SSNO II, 573), пол. *Kełba, Kielb, Kielba, Kiełb, Kiełba* (SN IV, 562, 586, 589, 610). Пор. ще слов'ян. Павель Лавриновъ *Кейба*, 1584 р. (ОДВ VIII, 202) ~ ст.-укр. *ке(л)бъ* ‘пічкур’, 1642 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 86), рос. діал. *кельб* ‘риба пічкур’ (СРНГ 13, 179), блр. діал. *келб, келба*

‘т. с.’ (СБГ 2, 456), *гелб* ‘т. с. (Зайка 108), рос. діал. *кѣба* ‘риба сиг’ (СГРС 5, 115) < **кѣлба*, болг. діал. *шкѣмбѣ* ‘череве жуйної тварини; шлунок, живіт’ (Бояджиев 1971: 105), пол. діал. *kiełb* ‘риба *Gobio gobio*’ (Górniewicz II/1, 161);

в) форми з реалізацією кореневої сполуки -ѣ/- > -ил- / -іл-: укр. *Килба* (НКП Київ. 88), *Киба* (ЖПТ) < **Килба*, *Кибо* (КПУ Харк. 12, 288) < **Килбо*, *Кильба*, *Кільба* (Терн.), *Кілб* (Чучка 264), *Кіліба* (ЄР 421) — форма з другим повноголосям, *Клиба* (КПУ Херс. 8, 458) < **Килба*, *Скімба* (Красовський 139), *Скибо* (СКТ 738) < **Скилбо*, *Шкимба* (Новикова 954), (похідне) *Кибів Клин* — мікротопонім у Тернопільській обл. (Лісняк 93), ст.-рос. (похідні) *Килбино*, 1500 р. — ойконім у колишній Водській п’ятині (ПОКН 82), *Клибова*, XVI ст. — ойконім у колишній Тверській губ. (ПКМГ I/2, 229), рос. *Шкилбов*, *Шкимбов* (Новикова 954), блр. *Киб* (ЖПТ) < **Килб*, пол. *Kilb*, *Kiłb*, *Szкимба* (SN IV, 610, 613; IX, 286), чеськ. *Kilb*, *Škliba* (ЧП), слов’ян. *Клибы* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 550) ~ рос. діал. *кли́ба* ‘тонкий дубець із лози’ (ССГ 5, 37), блр. діал. *кль́ба* ‘нога’ (Сцяцко 61) < **кълба*, *кілба* ‘риба пічкур, *Gobio*’ (СГЦРБ 1, 192);

г) форми з реалізацією кореневої сполуки -ѣ/- > -ол-: укр. *Колба*, 1773 р. (ДІП V, 169), *Коłb*, 1893 р. (ДАВО ф. 272, оп. 1, од. зб. 11, арк. 45 зв.), *Ковб*, *Ковба* (РУС 193), *Колб*, *Колба* — сучасні прізвища (Рв.), *Койба* (Зайцева, Ковальчук 76), *Кольб*, *Кольба* (РУС 199), *Ховба* (КПУ Ник. 3, 356) — форма з переходом К- > Х-, *Скобло* (ЖПТ), *Шкомба* (Красовський 168), ст.-рос. Офонка *Колба*, 1621 р. (СВ 219), Федоръ Василевъ сынъ *Колба*, 1680 р. (МИВ 5, 301), (похідне) *Колбово*, 1614/15 р. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (ПКРС 1, 50), рос. *Ковба* (КП Ярослав.), *Колба* (ЖПТ), *Кобла*, *Коблов* (КП Сарат.), *Колбо* (ОА 3, 1746), *Кольбов*, *Скоблов* (ЖПТ), (похідні) *Койбино*, *Колбова*, *Колбово*, *Конбино*, *Сколбино* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 290, 302, 349; VIII, 310), ст.-блр. Володька *Колб*, 1567 р. (Бірыла 1966: 223), Василь *Ковба*, 1609 р. (СПБ 1, 179), *Колбъ*, 1649 р. (АВК XVIII, 375), блр. *Коўб*, *Колб* (Бірыла 211, 215), (відантропоніміне похідне) *Коўбоў* — назва сінокоосу на Туровщині (ТС 5, 382), хорв. *Kolb*, *Kolba* (Leksik 308), слвн. *Kolb* (ZSSP 279), пол. *Kojbo*, *Kolb*, *Kolba*, *Kołb*, *Kołba*, *Kołbo*, *Kowba*, *Koyba*, *Skolbowicz* (SN V, 60, 69, 82, 228, 232; VIII, 456), чеськ. *Kolb*, *Kolba* (ЧП), луж. *Kolb*, *Kolba* (Wenzel II/1, 205), *Kólba* (Zbërka 43) ~ ст.-

укр. *колбъ* 'риба', 1642 р. (СУМ XVI–XVIII ст. 8, 173), укр. *ко́бло* 'кущ очерету [...]' (Грінченко 2, 259) < **ко́бло, ко́бла* 'піжмурки, вид дитячої гри' (СБук. Г 213), включене до словникової статті **kobyľь, *kobyľa, *kobylo* (ЕССЯ 10, 102–103), рос. діал. *койба* 'худа, виснажена людина' (СРНГ 14, 83), *ко́бла* 'лайливе слово' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 42) < **ко́лта, ко́лб, ко́лбь* 'риба пічкур' (СРНГ 14, 15), *клоб* 'великий моток' (Сл. Печоры 1, 317) < **колб, ко́лбь* 'риба *Gobio fluviatilis*; бичок' (СРНГ 14, 113), *ско́лта* 'шишкоподібний наріст на стовбурі дерева' (ОСВГ 10, 111), *ско́лта* 'берестяний шкребок для очищення чого-н.' (СРГК 6, 120);

г) форми з реалізацією кореневої сполуки *-ъl-* > *-ул-*: укр. *Ку́лта*, 1732 р. (РЧП 105), *Кумба* (РУС 224) — форма з лабіалізованим плавним, блр. *Кульба* (Бірыла 229), *Кульбо* (ЖПТ), (похідне) *Кульбово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 672), пол. *Kulba* (SN V, 402), чеськ. *Kulb* (ЧП), слов'ян. *Кульби* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 311) ~ рос. діал. *клуб* 'качан капусти' (СГРС 5, 180), блр. діал. *ку́л'ба* 'заокруглена випуклість на тілі' (Никончук, Мойсієнко 60), *ку́льба* 'кийок із загнутим догори кінцем; ціпок', на основі якого відновлювали (зі знаком запитання) псл. **kul'ba* — похідне з суфіксом *-ьba* від **kuliti* (ЕССЯ 13, 99).

Суфіксальні деривати:

**Кълбѣдъ*: укр. *Ковбе́дь* (КП Тул.).

**Кълbega*: укр. *Колбега* (КПУ Ник. 13, 110), ст.-рос. (похідні) *Колбежицы*, 1510 р. — топонім у Псковській землі на р. Великий (Каштанов, Робинсон 225), варіант *Колбежичи*, 1501 р. (ПЛ II, 252), *Колбяги*, 1634 р. — назва поселення, власність Тихвинського монастиря (АС II, 878), рос. *Колбяга* (КПУ Дон. 10, 391), *Колбягин* (ЖПТ).

Із заголовною праформою пов'язують генезис етнічної (чи соціальної) назви *колбяги*, згаданої ще в "Руській Правді". Див. (Козлова 1990: 139). Про інші версії походження *колбягів* див. (Калачов 47; Дювернуа 20–26; Васильевский 351; Иловайский 1876: 329; Голубовская 10–13 — з оглядом літератури; Брим 106–116; Мачинский 90–103; Скляренко 109–112 — з літературою та ін.).

Укр. *Колбига* (КПУ Харк. 1, 287) < **Колбига* (метатеза), пол. *Koľbug* (SN V, 82) — рефлекси псл. **Кълbyga, *Кълbugъ*.

Похідні з консонантом *-x-* / *-ǵ-* у суфіксальній морфемі:

**Кълbaxa, *Кълbaxъ / *Кълbaša, *Кълbašъ //* **Skълbašъ*: ст.-укр. Иван *Кабаш*, 1565 р. (Ясинский 86) < **Калбаш*, укр. *Каблаш* (ШСДЄ

888) < **Калбаш*, *Кибаш* (Богдан 155), *Коблаш* (ЖПТ), *Ковбаш* (КПУ Ник. 4, 113), *Койбаш* (БСл. 160), *Колбашъ*, 1726 р. (ДІП ІІІ, 416), *Кубах*, *Кубаш* (КПУ Зап. 3, 188), *Кульбаха* (КПУ Київ. 2, 374), (вторинне) *Скульбашевський* (КПУ Харк. 14, 273), (похідне) *Кульбашеве* — ойконім у Дніпропетровській обл., ст.-рос. *Кабаш*, 1545 р. (Веселовский 130), (похідне) *Колыбашево*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 326) — форма з вторинним -ы-, рос. *Коблаш* (КП Твер.), *Колбашев*, *Кубашев*, *Кульбашов* (ЖПТ), *Халбашкин* (Память 2, 129), *Холбашин* (КП Сарат.), *Кульбаши* — назва населеного пункту відантропонімного походження в колишній Казанській губ. (Vasmer RGN IV, 672), блр. *Каблаш* (Бірыла 165), пол. *Kalbasz*, *Kałbasz* (SN IV, 440, 455), *Kielbach*, *Kiełbasza*, *Kilbach*, *Kolbach*, *Kulbasz* (SN IV, 586, 589, 610; V, 69, 402), слов'ян. *Килбаш* (Магницький 51), запозичене чувашами.

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кóвбаха* 'ямка, в яку садять картоплю' (СУГО 101), *куба́х* 'ліс між полянами, перелісок' (Никончук 96) < **кулба́х*, *куба́ха* 'запічок [...]'

(Паламарчук 27), *ку́башок* 'т. с.' (Москаленко 44), рос. діал. *кóвба́ш* 'хмара' (СГРС 5, 200), *колба́ш* 'невелика дощова хмара' (СВГ 3, 82), *колба́шка* 'обрубок дерева' (СДГВ 253), *калба́шка* 'невелика кругла хлібина' (СРДГ 2, 46), *халба́шка* 'окраєць хліба' (Елиасов 437) < **калба́шка*.

**Кылбеха*, **Кылбехъ* / **Кылбеѣа*, **Кылбеѣъ*: укр. *Ковбешко* (КПУ Хм. 5, 349), *Кеблеш*, *Кублеш* (Красовський 79, 92) — форми з метатезою -лб- > -бл-, ст.-рос. *Кебешев* Первой, XVII ст. (ТК І, 733), рос. *Колбешин* (ЖПТ), *Канбешин* (КПУ Полт. 8, 290), хорв. *Kolbeš* (Leksik 308), пол. *Kolbiesz* (SN V, 69), слвц. *Kubeš* (TZ Bratislava 192) ~ рос. діал. *калбе́ха* 'цурпалок' (СРНГ 12, 340), *колбе́ха* 'товста, незграбна людина' (СДГВ 253).

**Кылбоха* / **Кылбоѣа*, **Кылбоѣъ*: укр. *Коблош* (Радіон 52) < **Колбош*, *Хавбоша*, *Холбоша* (КПУ Полт. 4, 348), *Ховбоша* (Глуховцева 2, 292), ст.-рос. *Кобоха* Илейкинъ, 1495 р. (Тупиков 183), рос. *Ковбош* (ЖПТ), пол. *Kolbosz*, *Kołbosz* (SN V, 69, 82), чеськ. *Kuboš* (ЧП) ~ укр. діал. *кубо́ша* 'верша' (ЕСУМ 3, 120 — «неясне») < **кулбо́ша*, слвц. діал. *kajboš* 'прізвисько кульгавої людини' (Orlovský 126).

**Кылбуха*, **Кылбухъ*, **Скылбухъ* / **Кылбуѣа*, **Кылбуѣъ*: укр. *Kabuszka*, 1768 р. (АЮЗР VI/1, прил. 594), *Кабуш* (РУС 169) < **Калбуш*, *Кельбух* (КПУ Льв. 4, 139), рос. *Колбух*, *Кульбуш* (ЖПТ), *Кубушин* (КПУ

Полт. 11, 796), *Скобух* (Пура СПР V, 148) < **Сколбух*, (похідне) *Халбушево* — ойконім у колишньому Рязанському пов. (МИК 289) < **Калбушево*, пол. *Kalbusz, Kolbuch, Kolbusz, Kołbuch* (SN IV, 441; V, 70, 82), чеськ. *Kolbuch, Kubiš* (ЧП), словц. *Kubiš* (TZ Bratislava 193) ~ укр. діал. *кавбу́х* 'шлунок тварин; кендюх' (Лисенко 87), *кабу́шка* 'маківка голови' (ЕСУМ 2, 331) < **калбу́шка, кѣмбух* 'свинячий шлунок' (Никончук 182), *лѣбухи* 'частина коров'ячого шлунка' (Горбач МГ 297) < **клѣбухи, ковбу́ша* 'прилад для ловлі риби' (Вашенко 47), *ко́бух* 'ямка, в яку садять картоплю' (СУГО 101) — форма з абсорбованим плавним, рос. діал. *колбу́ха* 'повільна, неметка жінка' (Малеча 2, 214), *колбу́х* 'колода' (СДГВ 253), *кулбу́х* 'пухлина' (СОГ 5, 140), *келобу́хи, кельбу́хи* 'живіт, кишковик' (СРНГ 13, 179), *колбу́ша* 'млин' (Лаврентьев 213), *ка́буша, кабушка, ка́бушек* 'конусоподібний або круглий шматок сиру', які кваліфікували як запозичення з фінської мови (Погодин 25), *калбу́шка* 'обрубок дерева' (СРНГ 12, 340), блр. діал. *каўбу́х* 'шлунок' (МАСМ 1, 43), *каўбу́х, кеўбу́х* 'сальтисон' (МДСГ 4, 219, 228), *кѣлбу́хі* тільки мн. 'кишечник, утроба' (СБГ 2, 456), *кялбу́ш* 'незграба' (СБГ 2, 597), віднесене до балтизмів (ЭСБМ 5, 181).

**Кълбухъ, *Кълбѣха, *Кълбѣхъ / *Кълбуѣъ, *Кълбѣѣъ*: ст.-укр. Стецко *Кобыш*, 1561 р. (ЛЗК 258) < **Колбыш*, Миско *Кубышъ*, Денис *Ковъбышенко*, 1649 р. (Реєстр 74, 317), укр. *Kolbiszyn*, 1704 р. (АЮЗР VI/2, 8), *Ковбих* (КПУ Рв. 4, 78), *Кибиш, Кібиш* (Рв.), *Кабиш, Кобиш* (КПУ Київ. 7, 486; 1, 498) — форми з абсорбованим плавним, *Ковбиш* (Ономастикон 156), *Каубиш* (Черк.), ст.-рос. Івашко *Кубышъ* Даниловъ сынъ, 1500 р. (Тупиков 213), *Кайбышъ* Карамышев, 1615 р. (Тупиков 171), (похідне) *Ханбышево*, 1597 р. — ойконім у колишній Рязанській губ. (Добролюбов 59), рос. *Кубышев*, 1710 р. (Никитников 179) < **Кулбышев, Кабышев, Кайбышев, Колбышев, Куйбышев* (ЖПТ), *Кибышев* (КП Севастополь 7, 587), *Кубышев* — сучасне прізвище (РУС 169), ст.-блр. (похідне) *Колбышовъ дубъ*, 1563 р. — мікротопонім у колишній Кобринській економії (РКЭ 165), пол. *Kalbisz, Kielbich, Kulbisz* (SN IV, 440, 586; V, 402), чеськ. *Kubiš* (ЧП), словц. *Kubiš* (TZ Bratislava 192). Зауважимо, що для рос. *Кайбышев, Куйбышев* пропонували тюркське першоджерело (Федосюк 91).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кавбі́ха, ковбі́ха* 'верша' (Лисенко 87), рос. діал. *калбі́ха* 'цурпалок, палиця' (СРНГ 12, 340), *колбі́ш* 'кадик' (Сл. Печоры 1, 324),

куйбыш 'гриб' (СПГ 1, 447), коблышки мн. 'халепа, невдача' (Новгород. словарь 397) < *колбышки, кублышка 'дерев'яна посудина з вузьким дном і верхом, але розширена з боків' (СОГ 5, 131).

Деривати з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

***Кылбайъ**: ст.-укр. Іван Кулбаенко, 1666 р. (ПК 1666 р.: 282), (похідне) *Kolbałowicze*, 1570 р. — ойконім на Львівщині (Жерела VII, 261), сучасне *Колбаєвичі*, укр. *Келебай* (ЗЧ 27) — форма з другим повноголоссям, *Килбай* (КПУ Черниг. 4, 119), *Ковбай* (РІ Рв. 5, 288), *Коблай* (РІ Хм. 4, 780) < **Колбай* (метатеза), *Кубай* (СП 195), ст.-рос. Іван *Канбаев*, 1661 р. (ХКФ II, 187), рос. *Колбаев* (КПУ Од. 1, 719), *Клубаев* (КП Твер.) < **Кулбаев*, *Халбаев* (РУС 441) < **Калбаев*, *Кибаев* (ЖПТ), *Койбаев* (КЛ 2007, № 1—13, 104), *Канбай* (Лет. ЖС 2004, № 27—39, 85) < **Камбай*, *Кульбаев* (КП Сарат.), (похідне) *Кулбаева* — ойконім у колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN IV, 661), блр. *Кабай*, *Камбаёў* (Бірыла 164, 176), болг. *Келбаев* (Илчев 250), ст.-пол. *Kalbajewski*, 1457 р. (SSNO II, 519), пол. *Kanbaj*, *Kiełbaj*, *Kowbaj* (SN IV, 468, 489; V, 228), чеськ. *Kobaj*, *Kubajko* (ЧП), слов'ян. *Килбай* (Магницкий 51), запозичене чувашами.

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ковбаї* мн. 'вид взуття, видовбаного з дерева', *кубдй*, *ковбдй* 'дерев'яний черпак біля польової криниці' (СБук. Г 214, 237).

***Кылбѣѣ** / ***Скылбѣѣ**: укр. *Камбей* (Горбач Терев. 178), *Кілбій* (Богдан 120), *Ковбій* (КПУ м. Київ 2, 140), *Шкелебей* (ЗЧ 199) — форма з другим повноголоссям, рос. *Колбеев* (м. Калуга), *Комбеец* (ЖПТ), (похідне) *Кебеева* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 126) < **Келбеева*, блр. *Кальбеев* (КП Могил.), пол. *Kimbej*, *Kulbiej* (SN IV, 614; V, 402), чеськ. *Kuběj* (ЧП), словц. *Kuběj* (TZ Bratislava 191) ~ укр. діал. *скинбѣї* мн. 'нутроші' (Грінченко 4, 134) < **скилбѣї*.

***Кылбуѣѣ**: ст.-рос. Палка *Кайбуевъ*, 1504 р. (Гневушев 75).

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Кылбака**, ***Кылбакъ**, ***Кыл'ака**, ***Кыл'акъ** / ***Скылбакъ**: ст.-укр. *Кульбака*, 1552 р. (Тупиков 216), Гаврыло *Кулбака*, 1649 р. (Реестр 87), укр. *Кабак*, *Кулбака*, 1718 р. (ДІП I, 71, 217), *Ковбакъ*, 1732 р. (РЧП 237), *Кивбак* (Богдан 156), *Ковбак* (КПУ Вол. 3, 209), *Клебак* (СП 177) < **Келбак*, *Клембак* (ТДУ 83) < **Клебак* (з розвитком епентези), *Кабак* (КПУ Полт. 1, 171), *Кебак* (КПУ Херс. 7, 528), *Кобяк* (Дяченко 256), *Кубяк* (Holutia 230), *Кульбак*, *Кульбака* (РУС 224), *Каблак*, *Кабляк* (Богдан 103), *Коблак* (ШСДЄ 518) — форми з мета-

тезою -лб- > -бл-, *Хоблак* (КПУ Луг. 2, 375) < **Коблак*, (похідне) *Кибаки* — ойконім у Чернівецькій обл., ст.-рос. *Кабак*, XV ст. (НПК II, 545) < **Калбак*, Івашко *Кобяков*, 1449 р. (Рыков 96), *Кобякъ*, XVI ст. (Чечулин 83), Олешка Прокопьевсынъ *Кабаков*, 1623 р. (Полякова 94), Надежа *Кумбакинъ*, 1650 р. (Курдюмов V, 145) — форма з лабіалізованим плавним, Родька *Кобяков*, 1683 р. (Полякова 106), (похідне) *Сколбаково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 267), рос. *Кабак*, *Кабаков* (РУС 169), *Кайбаков*, *Кальбакин*, *Камбака*, *Камбаков*, *Кибакин*, *Кибаков*, *Колбьяков*, *Кульбякин* (ЖПТ), *Кульбак* (КП Сарат.₁₀), *Кобяков* (ИОН 131), (похідні) *Кобяков*, XVIII ст. — мікротопонім у Коломенському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 349), *Кобяково*, *Комбаково*, *Комбаковицина*, *Кулбакова*, *Кульбаки* — ойконіми в колишніх Тульській, Петербурзькій, Уфимській, Курській губ. (ГСТ 197; Vasmer RGN IV, 343, 661, 672), блр. *Кульбака* (Бірыла 229), (похідні) *Кобаково*, *Кульбаки* (2) — назви поселень у колишніх Вітебській і Гродненській губ. (Vasmer RGN IV, 237, 672), болг. *Калбаков* (Илчев 233), (похідні) *Кълбаковото*, *Кълбаковата воденица* — мікротопоніми в Горнооряховско (Ангелова-Атанасова 277), пол. *Kolbak*, *Koľbak*, *Kulbak*, *Kulbaka* (SN V, 69, 82, 402), чеськ. *Kobak*, *Kubák* (ЧП). Пор. ще слов'ян. Криштофъ *Кибакъ*, 1587 р. (ОДВ VII, 241), а також *Кульбяка*, *Кубяк* (Магницкий 53, 54), запозичені чувашами.

Щодо апелятивних відповідників пор. ст.-укр. *кулбака* 'сідло', 1649 р. (СУМ XVI—XVII ст. 15, 177), укр. діал. *колбák* 'куча, клубок', *кольбák* 'колючка куща чи дерева' (СУГО 103, 104), *кульбák* 'частина ярма' (Шевченко 107), *кул'ба́ка* 'наріст на дереві' (Никончук 62), рос. діал. *калб́як* 'пеньок', 'дурень' (Борисова 118), *колб́як* 'шматок колоди', 'огрядна дитина' (Мордов. словарь 3, 51), *килбák* 'риба кумжа' (СРГК 2, 345), *кибák* 'вигин ріки у формі петлі' (СГРС 5, 123) < **кылбак*, *ко́блаки* мн. 'частина тіла, поперек' (Селигер 3, 52) < **ко́лбаки*, *ку́льбák* 'гриб валуй' (СРГСУ Доп. 272), *кульба́ка* 'невелике підвищення' (ПОС 16, 353), *коб́яка* 'велика морська хвиля' (Клыков 44) — форма з абсорбованим плавним, *клубák* 'чага на березі' (СГРС 5, 180), *каубак* 'розпарене поліно, з якого колють лучину' (СРНГ 13, 138), (відіменне похідне) *скульпа́кать* 'погано виконати роботу' (СРНГ 38, 185), блр. діал. *кульбák* 'палиця' (Сцяшковіч 249), *кульба́ка* 'сідло' (ЭСБМ 5, 155), *каўба́к* 'шматок колоди' (СРГр. 57), *коўбак* 'шлунок тварини' (Янкова 163), *каў-*

б'як 'свинячий шлунок, начинений м'ясом' (СГЦРБ 1, 188), пол. *kolbaka*, *kulbaka* 'кінське сідло', віднесені до запозичень із російської мови (Sławski III, 344–345).

***Кылбасъ**: укр. *Кільбачук* (Мик.), *Кульбач* (РУС 224), ст.-рос. Митя *Кабачевъ*, 1510 р. (Тупиков 561) < **Калбачевъ*, рос. *Кибацев*, *Колбачев*, *Комбачев*, *Кубачев* (ЖПТ), хорв. *Kalbač* (Leksik 277), пол. *Kalbaczyk*, *Kulbacz* (SN IV, 440; V, 402), чеськ. *Kalbač*, *Kolbač* (Kotík 51, 84), *Kubáč* (ЧП), словц. *Kubáč* (TZ Bratislava 191) ~ укр. діал. *ка́бач* 'невелика заглибина у річковому дні, в якій під час засухи затримується вода' (Грицак 77) < **ка́лбач*, *каба́ч* 'калюжа' (ЕСУМ 2, 345 — «неясне»), рос. діал. *ки́лбач* 'річкова форель' (СРГК 2, 345), *куба́ч* 'гличик' (Селигер 3, 159) < **кулба́ч*, блр. діал. *кльба́ч* 'клишоногий' (Сцяцко 61) < **кы́лбач*, 'кульгавий' (Зайка 111), *кльба́ч* 'т. с.' (Цыхун 71).

***Кылбѣка**: блр. *Калбека* (Бірыла 171), (похідне) *Калбеки* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN III, 707).

***Кылбика**, ***Кылбикъ** / ***Скылбикъ**: ст.-укр. *Oleha Kolbik*, XVI ст. (Жерела I, 63), *Kowbyk*, 1604 р. (ОО 145), *Iwan Kolbik*, 1614 р. (Атаманенко 2010а: 198), Яцько *Кобликъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 154) < **Колбикъ*, укр. *Кабика* (Глуховцева 1, 297) < **Калбика*, *Киблик* (ЖПТ), *Колбик* (Льв.), *Кольбик* (РУС 199), *Кульбик* (Вол.), *Скиблик*, 1909 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1, од. зб. 37, арк. 78 зв.) < **Скилбик*, ст.-рос. Ондронко *Кульбиков*, 1683 р. (Полякова 128), рос. *Кобликов*, *Койби́ков*, *Колбик*, *Кольбик*, *Комби́ков*, *Кублик*, *Кульби́ков*, *Скоблик* (ЖПТ), (похідні) *Кобиково*, *Кульбики* — назви поселень у колишніх Рязанській і Пермській губ. (Vasmer RGN IV, 239, 672), *Хельбики* — в колишній Псковській губ. (Василев 1, 333) < **Кельбики*, *Конби́ков* (КПУ Луг. 1, 481), ст.-блр. *Philip Kołbik*, 1561 р. (ПКГЭ II, 47), блр. *Колбік*, *Кульбікаў* (Бірыла 212, 229), *Кльби́ков* (ЖПТ), (похідне) *Калбі́каўшчына* — мікротопонім у Гродненській обл. (Цыхун 223), пол. *Kełbik*, *Kielbik*, *Kiełbik*, *Kiłbik*, *Kołbik*, *Koubik*, *Kulbik* (SN IV, 563, 586, 589, 613; V, 70, 222, 402), чеськ. *Klbík* (ЧП), словц. *Klbik* (Krištof 272), *Klbík*, *Kubík* (TZ Bratislava 161, 192) ~ укр. діал. *ковбик* 'зальц' (Дуда 144), *ковбик*, *ковбік* 'шлунок' (Лысенко 27), *коблик* 'пічкур' (СУГО 101), *ку́блик* 'заплетена і закручена на голові жіноча коса' (Мик.) — форми з метатезою -лб- > -бл-, рос. діал. *ко́блик* 'риба пічкур' (СРНГ 14, 15), *ка́лбик* 'колода' (Мосеев 46), *ку́льбик* 'неїстівний гриб' (ТСВГ 40), блр. діал. *коўбік* 'шлунок тварини' (Янкова 163), *келбык* 'риба пічкур' (Клімчук 2005: 49).

***Кълбісь**: укр. *Килбич* (РІ ІФ 5, 308), *Кебич*, *Кібич* (СП 173, 176) — форми з абсорбованим плавним, *Ковбич* (Мик.), *Кольбич* (КПУ Харк. 9, 436), *Кебличенко* / *Кибличенко* (МКДП 39, 65), *Кульбич* (Зосимов 1, 512), (похідне) *Кабичівка* — ойконім у Луганській обл., рос. *Кайбичев*, *Колбичев* (ЖПТ), (похідні) *Кайбичево* — ойконім у Дубенському р-ні Республіки Мордовія (СГНМ 33), *Колбичи* — в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 302), блр. *Кебіч* (Бірыла 198), *Кульбич* (ЖПТ), хорв. *Kajbić* (Leksik 275), слвн. *Kajbič*, *Kelbič*, *Kolbič* (ZSSP 245, 257, 279), пол. *Kolbicz* (SN V, 69), луж. *Kolbic* (Wenzel II/1, 205). Пор. ще слов'ян. *Хульбич* (Рамієс 2, 295) < *Кульбич ~ укр. діал. *кібич* 'іронічне називання горбатого носа' (ЕСУМ 2, 428 — «неясне») < *кївбич / *кїлбич.

***Кълъка**, ***Кълъко**, ***Кълъкъ**: укр. *Кабка* (РУС 169), *Кебка* (КПУ Полт. 8, 292), *Кибка*, *Кобка* (КПУ Ник. 3, 312, 420), *Кубка* (СП 195), *Кубко* (Рв.) — усі з абсорбцією плавного, рос. *Кибков* (ЖПТ), слвн. *Kovbek* (ZSSP 294), пол. *Kietbek*, *Kolbek* (SN IV, 589; V, 69), чеськ. *Kolbek* (ЧП), слвц. *Kubek*, *Kubka* (TZ Bratislava 191, 193) ~ укр. діал. *ковбо́к* = *кобо́к* 'колода, чурбан; пень' (СБук. Г 214), *ковбкі́*, *кобкі́* мн. 'пеньки, кілки' (Шевченко 90).

***Кълбука**, ***Кълбукъ**, ***Кълъ'укъ** / ***Skълъ'укъ**: укр. *Кібук* (Пура Край 4, 200) — форма з абсорбованим плавним, *Клубук* (РУС 191) < *Кулбук, *Коблюк* (Рв.) < *Колбук, *Ковбук* (Зосимов 1, 442), *Сколиб'юк* (РІ ІФ 1, 593) — форма з секундарним -и-, ст.-рос. Оедоръ *Клобукъ*, 1465 р. (Тупиков 182), рос. *Клабуков* (ЖПТ), (похідні) *Клобукино*, *Клобукова*, *Клобуковка*, *Клобуково* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 209), пол. *Kałbuk*, *Kaibukowski*, *Kolbuk*, *Kołbuk* (SN IV, 454, 538; V, 70, 83) ~ укр. діал. *кальбу́к* 'пристрій для натягування знятої зі звіра шкури' (Аркушин 2016: 206), *клабук* 'капельюх' (Бевка 72) < *калбук, *кумбук* 'людина невисокого зросту' (ГГ 107), 'низькоросле дерево, яке росте не вгору, а вниз через зрубану верхівку' (Хобзей ГС 356), рос. діал. *каблук* 'різновид зачіски замужньої жінки: коси, складені вузлом на потилиці' (ССГ 5, 5) < *калбу́к, *килбу́к* 'риба Gobio; пічкур' (СРНГ 13, 207), блр. діал. *келбу́к* 'риба пічкур' (СБГ 2, 456), *каблук* 'основа, круг у кошику' (Лепешаў 1975: 43), *колбу́к* 'вихор' (ЭСБМ 4, 142), болг. діал. *калбук* 'хмара' (Стойчев 1983: 309) та ін. Див. (Казлова III, 67–68).

***Кълбукъ** / ***Кълбусь**: рос. *Колбычев*, 1709 р. (МИБ 1, 251), *Кайбычев* (КПУ Ник. 5, 181), *Колбычев* (КП Алтай 2, 231), (похідне)

Колбычева — ойконім у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 403), пол. *Koľbuk* (SN V, 83).

***Кълбъсь**: рос. *Кульбец* (ЖПТ), блр. *Кебец* (СБГТ 219), (похідне) *Колбча* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN IV, 302), історично *Колбчо*, 1563 р. (ДМА I, 142), чеськ. *Kubec* (ЧП), слвц. *Kubec* (TZ Bratislava 191).

***Кълбѣца**: укр. *Ковбиця* (Зосимов 1, 442), *Кульбица* (КПУ Ник. 3, 172), рос. *Камбица* (ОА 3, 1543), (похідне) *Камбицино* — ойконім в околицях Таганрога (Vasmer RGN IV, 9), пол. *Kulbica* (SN V, 402), чеськ. *Kubica* (ЧП), слвц. *Kubica* (TZ Bratislava 192) ~ укр. діал. *кульбѣци* мн. 'ноги' (Аркушин 2016: 263) < **кульбѣци*, *кѣбѣцѣ*, *кѣбѣцѣ* 'ніжка лавки' (Шило ПЗГ 246), *кѣбѣцѣ*, *кѣбѣцѣ* 'горизонтально покладена колодка, на якій рубають дрова та лучину' (Никончук БЛ 55), 'простір між стіною і ніжкою лави' (Брилінський 50), *кѣбѣцѣ*, *кѣбѣцѣ*, *кѣбѣца*, *кѣбѣца* 'короткий грубий відрізок дерева, на якому рубають дрова' (Ганудель III, карта № 66), рос. діал. *кѣбѣцы* мн. 'мотузка для кріплення грузил до рибальських сіток' (СРНГ 13, 15).

Деривати з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Кълбалъ**, ***Кълбалъ**: укр. *Камбалъ* (м. Черкаси), *Ковбалъ* (Чучка 272), пол. *Kambal* (SN IV, 459), чеськ. *Kobal*, *Kubal* (ЧП), слвц. *Kobal*, *Kubal* (TZ Bratislava 165, 191) ~ укр. діал. *кѣбѣбалъ* 'свинячий шлунок, начинений м'ясом і здоров' (Лысенко 27), рос. діал. *кѣбѣбалъ* 'неслухняна дитина' (СГРС 5, 56), *кѣбѣбалъ* 'телепень' (СГРС 6, 265), рос., блр. діал. *кѣбѣбалъ* 'злодій', яке помилково виводили із неза-свідченого лит. **kambalas* (Лаучюте 142), блр. діал. *кѣбѣбалъ* 'хлопчисько' (Цыхун 69).

***Кълбѣль**, ***Кълбѣль** / ***Skълбѣль**, ***Skълбѣль**: укр. *Кабельчук* (РУС 169), *Кобелько* (м. Дрообич), *Ковбель* (РУС 193), *Ковбля* (РІ Жит. 3, 538), *Сковбель* (Горпинич 25), *Скобель* (Рв.) — форма з абсорбованим плавним, ст.-рос. Игнатко *Кобель*, 1495 р. (Тупиков 182), *Кобель*, XVII ст. — прізвисько (ПКУ 131), рос. *Кабельков* (СП 164) < **Кабельков*, *Кейбель* (ОА 3, 1638), (похідні) *Кобелева* (5 фіксацій), *Кобелево* (23 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 237–238), ст.-блр. Иван *Кобель*, 1566 р. (Бірыла 1966: 221), блр. *Шкубель* (ЖПТ), хорв. *Kelbl*, *Kolbl* (Leksik 288, 308), слвн. *Kelbelj*, *Kolbelj*, *Kolbl* (ZSSP 257, 279), пол. *Kowbel* (SN V, 228), чеськ. *Kelbel*, *Kelbl*, *Kubela* (ЧП), слвц. *Kelbel* (TZ Bratislava 157) ~ укр. діал. *кѣбѣ-*

бель, -боля 'пічкур, коблик' (СБук. Г 214), *ко́бел'*, -бл'а 'риба ковблик' (Горбач МГ 344), *ко́вбля*, -блі 'вайло' (Паламарчук 27), блр. діал. *ко́убель* 'хустка, зав'язана ковпаком' (ТС 2, 226).

***Кълbола**, ***Кълbоѡъ**: рос. *Камболин* (ЖПТ) — форма з лабіалізованим плавним, блр. (похідне) *Камболовка* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 366), пол. *Kambołow* (SN IV, 460) ~ рос. діал. *ко́лбол* 'тичка' (СГРС 5, 238).

***Кълbула**, ***Кълbуѡъ**: укр. *Камбула* (Богдан 105), рос. *Камбулин*, *Камбулов* (ЖПТ), пол. *Kambuł* (SN IV, 460) — усі з асимільованим плавним. Щодо мотивації пор., наприклад, блр. діал. *кайбу́л* 'стегно' (РСВ 1, 225) — форма з фонетичним рухом -л- > -л'- > -й-.

На основі укр. *Кейбало*, 1738 р. (ДНРМ 270), *Кейбал* (РУС 184), *Кабайло* (Горпинич 356), а також *Кабало* (м. Дрогобич), *Кебало*, *Кибало* (Черк.), *Кобал* (СКТ 345) — усі з абсорбованим плавним, *Хобайло* (СП 371) < **Кобайло*, (похідне) *Кейбаловка*, 1706 р. — ойконім (УМ 494), воно ж *Кейбалівка* — ойконім у Полтавській обл., ст.-рос. Дорофей *Кибалов*, 1495 р. (Веселовский 139), Агайя *Каибалова*, 1608 р. (Никольский I/2, ОССХVI), *Колбалино*, 1496 р. — відантропонімний мікротопонім на Новгородщині (ПKNЗ 1, 309), рос. *Камбалин* (ПС Карелия), *Камбалов* (САМ 97), *Кайбалова* ж., *Канбалин*, *Кибалов*, *Комбалов* (ЖПТ), *Кейбал* (КП Амур.) можна реконструювати псл. ***Кълbadlo** < **kълbadlo*.

Стосовно рефлексів останнього пор. рос. діал. *ко́лбала* 'робоча частина рибальського бовта' (СГРС 5, 238), *ко́мбало* 'жердина для лову риби' (СГРС 5, 287), *ке́бало* 'базікало' (СРГК 2, 338) — форма з абсорбованим плавним, укр. діал. (похідні) *заковба́ти* 'залатати' (ЕСУМ 2, 481 — стаття *ковба́тка*), *закі́мбати́ся* 'забрести, доплентатися' (ЕСУМ 2, 226), рос. діал. (похідні) *заколба́ть* 'зашити, залатати абияк' (СРНГ 10, 142), *приколба́ть* 'пришити абияк, наспіх' (СРНГ 31, 252), блр. діал. *клыба́ті* 'накульгувати' (Арашонкава 1975: 254), *клы́баць* 'т. с.' (Сцяцко 61) — форми з метатезою -ыл- > -лы-, чеськ. діал. *kujbat* 'крутити (головою), кивати' (Hruška 47), уведене до словникової статті **кувати* (ЭССЯ 13, 283).

Укр. *Скебала*, *Скебало* (Holutiak 370, 372) можна кваліфікувати як континуанти потенційного ***Skълbadlo**.

Деривати з консонантом -п- у суфіксальній морфемі:

***Кълbана**, ***Кълbапъ**, ***Кълbанъ** / ***Skълbапъ**, ***Skълbанъ**: ст.-укр. Lesko *Коѡbана*, 1649 р. (Жерела IV, 271), Хведо(р) *Кабанъ*, 1649 р.

(СУМ XVI–XVII ст. 14, 3), укр. *Кельбан* (ЖПТ), *Кивбан* (Зосимов 1, 419), *Ковбан* (КПУ Він. 7, 905), *Койбан* (КПУ Дон. 3, 222), *Колбан* (КПУ Полт. 1, 446), *Кобан* (СП 178), *Клибан* (Льв.) < **Килбан*, *Клубань* (КПУ Харк. 8, 526), *Каблан* (ЖПТ) < **Калбан*, *Коблан* (Данилишин 200), *Куйбан* (Горпинич 220), *Куйбань* (Мик.), *Кульбана* (КПУ Ник. 5, 180), *Холбан* (Вол.) < **Колбан*, *Колибан* (Київ.) — форма з секундарним голосним, (похідне) *Кобановка* — назва поселення в колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN IV, 237), ст.-рос. Шостой Федоровъ сынъ *Калбань*, 1583–1584 рр. (Гусев 143), *Ивашка Кибанов*, 1579 р. (Полякова 101) < **Килбанов*, *Иван Кабан*, 1627 р. (Веселовский 129), рос. *Кабланов*, *Кибан*, *Ковбань*, *Колбанов*, *Кубанев*, *Кубанов* (ЖПТ), *Кайбанов* (КП Вологда), *Кобанов* (КП Саратов.), *Кобланов* (КП Твер.), *Кубланов* (САЛ 483), *Кульбанов* (КПУ Харк. 5, 772), *Кылбанова* ж. (Лет. ЖС 2008, № 40–52, 190), (похідні) *Кабаны* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 873), *Кобанова* (2), *Кобаново Малое*, *Кунбанова* — в колишніх Пермській, Рязанській, Московській, Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 237, 679), ст.-блр. Григорей *Кобан*, 1578 р. (Бірыла 1966: 217), блр. *Колбан*, *Коўбан* (Бірыла 211), (похідне) *Шкелбаны* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 218), болг. *Калбанов* (Илчев 233), слвн. *Kolban* (ZSSP 279), пол. *Kałbanowicz*, *Kielban*, *Kielbań*, *Kołban*, *Skalbania*, *Skalban*, *Skauban* (SN IV, 444, 586, 589; V, 82; VIII, 438, 440, 444), чеськ. *Koban*, *Kolban*, *Kubán*, *Kubaň*, *Škalban* (ЧП), слвц. *Kabaň*, *Koban*, *Kubán*, *Kubáň* (TZ Bratislava 149, 165, 191), луж. *Kulban*, 1652 р. (Wenzel II/1, 205).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *каба́н* ‘гола вершина гори’ (Череп. 90) < **калба́н*, *ковба́н*, *куба́н* ‘колода, на якій рубають дрова’ (Шило 145, 154), *куба́н* ‘великий череп’яний горщик [...]’ (Москаленко 44), *клиба́ня* ‘глибока вибоїна з водою’ (Матіїв 218) < **килба́ня*, рос. діал. *калба́н* ‘лінива людина, лежень’ (СРНГ 12, 340), *колба́н* ‘огрядна людина’, ‘дурень, телепень’ (Малеча 2, 214), ‘коровай’ (СВГ 3, 82), *ко́лбан* ‘пурпалок’ (СПГ 1, 403), *колбано́к* ‘черпак для води’ (ПОС 14, 351), *колеба́н* ‘невпевнена, нерішуча людина’ (СПГ 1, 404) — форма з вторинним -е-, *клуба́н* ‘клубок’ (СРНГ 13, 309) — форма з метатезою -ул- > -лу-, *каба́н* ‘товста колода’ (СРГСУ 2, 9), *куба́н* ‘горщик’ (СРНГ 15, 376) < **кулба́н*, блр. діал. *каба́н* ‘півень’ (Шаталава 67), *калба́н* ‘гלечик’ (МАСМ 1, 41), *калбаны́* мн. ‘луг з купиною’ (Каспярович 150), слвц.

діал. *sklban, šklban* 'людина, яка неспокійно працює' (Orlovský 300, 332). Сюди, на наш погляд, слід долучити рос. діал. *кубан* 'горщик', чеськ. діал. *kubaŋa* 'т. с.', уведені до словникової статті **kubanъ* (ЕССЯ 13, 76–77).

***Кълбень, *Кълбънь:** укр. *Ковбень* (Чучка 272), рос. *Колбнев, Конбенцов* (ЖПТ), *Колбнев* (КП Саратов.), (похідні) *Кибенева, Кобенево* — ойконіми в колишніх Казанській, Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 140, 238), *Колбневка* — в колишній Тамбовській губ. (Списки Тамб. 169), блр. (похідне) *Холбни* — назва населеного пункту на Могильовщині (Vasmer RGN IX, 504) < **Колбни*, чеськ. *Kubeň* (ЧП) ~ рос. діал. *кобѣнь, -я* 'надмірно рухлива, непосидюча людина, вертихвіст' (СГС 203) < **колбѣнь, кѣбень, кібень, -бень* 'стіжок' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 34, 35) < **кѣлбень, *кілбень*, блр. (похідне) *закаўбень* 'затока, заводь' (Янкова 124).

***Кълбина, *Кълбінъ / *Skълбінъ:** укр. *Ковбина*, 1732 р. (РЧП 192), ст.-рос. *Колбинць*, зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 389 (Зализняк 624), Івашка Алексеев сын *Колбин*, 1647 р. (Полякова 108), рос. *Калбин, Кельбин, Клыбин, Куйбин, Скуйбин, Скумбин* (ЖПТ), *Канбин* (Кубарев 29), *Колбин* (КП Тул.), чеськ. *Kobín, Kibín* (ЧП), слвц. *Kubín* (TZ Bratislava 192) ~ рос. діал. *калбіна* 'озерце' (СРНГ 12, 340), *колбіна* 'яма віна місці вивернутого з коренем дерева' (СГРС 5, 238), *клїбинка* 'гнучкий ялиновий дубець' (СРНГ 13, 294), блр. діал. *клїбіна* 'березова або дубова різка' (Волкаў 15).

***Кълбона, *Кълбопъ, *Кълбопъ / *Skълбопъ:** ст.-рос. Федор *Кубона*, 1627 р. (Веселовский 167), рос. *Кабонин* (РУС 169) — обидва з абсорбованим плавним, пол. *Kiełbon, Kiełboń, Kołbon, Kołboń, Skołbonia* (SN IV, 590; V, 82; VIII, 440), чеськ. *Кубой* (ЧП), слвц. *Kuboy* (TZ Bratislava 193).

***Кълбунъ:** укр. *Колбун*, 1818 р. (Сел. рух сер. XVIII — поч. XIX ст.: 333), *Каблун* (Сиксль 301), *Ковбун* (РУС 193), *Колбун* — сучасне прізвище (Рв.), ст.-рос. (похідне) *Колбуново*, 1615 р. — ойконім у колишній Костромській губ. (Чухлома I, 5), рос. *Клобунов, Колбун* (ЖПТ), *Колбунов* (Рязан. КП I, 296), блр. *Калбун* (Бірыла 171), пол. *Kołbun* (SN V, 83) ~ рос. діал. *кубу́н* 'глечик' (Селигер 3, 157), блр. діал. *клубу́н* 'кривоного від народження людина' (Чыгрын 2001: 181) < **кылбу́н, калбу́н* 'риба пічкур, *Gobio*' (СГЦРБ I, 192), *келбу́н* 'т. с.' (СБГ 2, 456).

***Кълбунь**: ст.-укр. Карпушка *Колбыненко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 427), укр. *Ковбинь* (ТДУ 85), ст.-рос. *Кубыня* Васильевъ, 1629 р. (РГТК 209) < **Колбыня*, Демка Тимофеев сын *Каблынин*, 1678 р. (ОГС 48) — форма з метатезою -лб- > -бл-, рос. *Кубынин* (ЖПТ), блр. *Кубынин* (м. Дзержинськ).

Деривати з консонантом -r- у суфіксальній морфемі:

***Кълбара**, ***Кълбаръ**, ***Кълбарь** / ***Skълбара**, ***Skълбаръ**: ст.-укр. Марко *Кимбарович*, 1593 р. (Кривошея НС 1, 429), укр. *Кабар* (Горпинич, Тимченко 111), *Кобар*, *Кобара* (Богдан 125) — форми з абсорбованим плавним, *Ковбар*, *Ковбарь* (м. Рівне), *Комбарчук* (КПУ Він. 8, 120), *Куйбар*, *Куйбарь* (м. Миколаїв), *Кубарич* (Богдан 147) < **Кулбарич*, *Скамбара* (Богдан 265), *Шкабара* (СП 397) < **Шкалбара*, (похідне) *Кабарівиці* — ойконім у Тернопільській обл., ст.-рос. *Канбар* Васильевич Васильчиков, 1500 р. (Веселовский 133), *Кинбарь* Суворов сынъ Криневъ, 1590 р. (Готье 63), Іванъ *Конбаровъ*, XVI ст. (ПКМГ I/1, 588), Макарко *Кобаровъ*, 1621 р. (СВ 220), Михайло Уразлѣвѣвъ *Колбаровъ*, 1622 р. (Белоцерковский 268), *Конбарь* Нестеровъ, 1636 р. (АНПВ 204), (похідні) *Конбарова*, 1565–1567 рр. — назва поселення в Свізязькому пов. колишньої Казанської губ. (СПМС 118), *Кимбарова*, 1610–1612 рр. — ойконім у колишній Смоленській губ. (АЗР IV, 396), рос. *Калбаров* (КП Саратов.), *Камбаров*, *Комбаров* (КП Арх.), *Канбаров* (ОА 3, 1553), *Комбарев* (КП Саратов.), *Кубарев* (Зайцева, Ковальчук 85), *Скебарев* (ЖПТ) < **Скелбарев*, (похідні) *Камбаров Починок*, *Кибарева* — ойконіми в колишніх Тамбовській і Пермській губ. (Vasmer RGN IV, 140, 168), ст.-блр. Михно *Кимбар*, 1552 р. (ПР 118), Іванъ *Канбаровъ*, 1563 р. (ВС 4, 50), Ян Грышкович *Кинбарь*, 1567 р. (ЛМ 1915: 627), Владимиръ *Кимбарь*, 1596 р. (АВК XVIII, 131), блр. *Кальбарчик*, *Кибаров* (ЖПТ), *Кібар* (Бірыла 201), болг. *Комбаров* (КПУ Зап. 9, 151), серб. *Кумбара* (Јањатовић 200), хорв. *Kolbar* (Leksik 308), словн. *Škočbar* — прізвисько (Malnar 198), пол. *Kalbara*, *Kalbarz*, *Kałbarczyk*, *Kimbar*, *Kolbar*, *Kolbara*, *Kolbarz*, *Kołbarczyk*, *Kumbar* (SN IV, 440, 444, 614; V, 69, 82, 414), *Skambara* (SN VIII, 440), чеськ. *Kolbara*, *Kubař*, *Kumbár* (ЧП).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *кубáрь* 'дзига' (Меркурьев 75), 'гличик' (Селигер 3, 159) < **кулбáрь*, а також *кубáрь* 'дерев'яний шар', блр. діал. *кубáр* 'козубок із кори для ягід', залучені як ілюстрації псл. **kubarь* / **kubrь* / **kubra* (ЕССЯ 13, 77).

***Кълборъ**: укр. *Куйбор* (КПУ Ник. 1, 143), ст.-рос. *Иванъ Канборовъ*, XVII ст. (ОПКМ 5), рос. *Кимбор* (КП Твер.), *Комборов* (КПУ Луг. 1, 480), (похідне) *Кимборова* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN IV, 150), пол. *Kanbora*, *Kejbor*, *Kimbor*, *Kolbor*, *Kombor* (SN IV, 468, 560, 614; V, 69, 97), луж. *Kambor*, 1484 р. (Wenzel II/1, 186).

***Кълбуга**, ***Кълбургъ**, ***Кълбургъ** / ***Скълбуга**: ст.-укр. Евѣсѣй *Шкабура*, 1649 р. (Реєстр 336) < **Шкавбура* / **Шкалбура*, укр. *Камбур* (Редько 1, 431), *Кабур* (Пура СПР V, 61), *Кинбур*, *Кінбур* (КПУ Полт. 2, 635; 8, 294), (похідне) *Камбурина долина* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Череп. Микротоп. 126), ст.-рос. Офонка Агеев сын *Конбур*, 1666 р. (Мосин 195), рос. *Камбур*, *Камбура* (ЖПТ), *Комбуров* (ОА 3, 1777), болг. *Камбуров* (РИ Крым 3, 99), пол. *Kamburow*, *Kolburz*, *Kombur* (SN IV, 460; V, 70, 97) ~ укр. діал. *кабур* 'багач' (Горбач Бродина 170) < **кавбур* / **калбур*, *кѡвбур* 'яма у воді; ковбана' (ЕСУМ 2, 481), 'заглибина на дні річки під греблею, вибита водою' (Грицак 77), *ковбури* тільки мн. 'темні дощові хмари' (Негрич 95), *кѡмбур* 'східний вітер' (ЕСУМ 2, 445), болг. діал. *кѡмбур* 'торбун' (Петков 79), макед. діал. *камбур* 'кривизна' (Пеев 2, 250).

***Кълбъга**, ***Кълбъгъ**, ***Кълбъгъ** / ***Скълбъгъ**: укр. *Кибер* (Глуховцева 1, 320), *Кибера* (Чучка 269) — форми з абсорбованим плавним, *Кумбер* (КПУ Ник. 5, 654), (вторинне) *Кумбрай* (Богдан 150), ст.-рос. (похідне) *Кумброва Гора*, 1564 р. — ойконім в Обонезькій п'ятині (ПКНЗ 2, 118), рос. *Каберник* (РУС 169) < **Калберник*, *Кевбрин* — сучасне прізвище, *Киберев*, *Киберов*, *Кумбров* (ЖПТ), блр. (похідне) *Шкаубери* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 339) — очевидно, литуанізоване блр. *Скоўбери*, пол. *Kolburz* (SN V, 70), чеськ. *Kobr*, *Kubr*, *Kumbera* (ЧП).

***Кълбуга**, ***Кълбургъ**, ***Кълбігъ**, ***Кълбігъ**: укр. *Кимбір* (КПУ Переможці Жит. 4, 527), *Хамбір* (КПУ Київ. 2, 62) < **Камбір*, ст.-рос. *Иван Олексеев сынъ Клобыря*, 1568 р. (ОСС 6, 5) < **Колбыря*, *Кибирь* Ушаковъ, 1585 р. (Тупиков 177), *Кибирь* Федорович Дягилев, 1586 р. (Веселовский 139), *Микита Кибиревъ*, 1699 р. (Сиб. города 10), рос. *Кибирев* (ЖПТ), (похідні) *Кибирева*, *Кибирево* — назви поселень у колишніх Петербурзькій і Владимирській губ. (Vasmer RGN IV, 140) — усі з абсорбованим плавним, блр. *Кабыра* (Бірыла 165) < **Каўбыра*, *Кимбир* (ЖПТ), пол. *Kowbyra* (SN V, 228) ~ укр.

діал. *кóвбир* 'плесо 'глибока спокійна вода' (Горбач Бродина 38), *ку́бир* 'велика посудина для меду тощо' (Вашченко 51), *кубі́р* 'верша, сплетена з лози' (Мик.), рос. діал. *кибёрь* 'заступ' (СДГВ 243), *кубырь* 'зачіска у формі закрученого ззаду жмута волосся' (СВГ 4, 10).

Деривати з консонантом -s- у суфіксальній морфемі:

Псл. **Кълбаса*, **Кълбасъ* / **Skълбасъ* можна реконструювати на основі:

а) форм з -ал- / -al- у корені: укр. *Кабасъ*, 1718 р. (ДІП I, 85) < **Калбасъ*, ст.-рос. Якушка *Калбасинъ*, 1676 р. (БПК 141), (похідне) *Кайбасов наволоок*, 1563 р. — мікротопонім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 157) — форма з переходом -л- > -л'- > -й-, рос. *Кабасов* (ЖПТ), (похідне) *Кайбасово* — ойконім у Біломор'ї (Мызников 2010: 135), ст.-блр. *Хабас*, 1690 р. (Бірыла 1966: 268) < **Кабас*, блр. *Калбаса*, *Каўбаса*, *Калбасаў* (Бірыла 193), пол. *Kabas* (SN IV, 416) — варіант із абсорбованим плавним, *Kaubasik* (SN IV, 538) — форма с білабіальною артикуляцією -t-, чеськ. *Kalbásek* (ЧП), луж. *Kalbas* (Wenzel II/2, 185).

Стосовно апелятивних відповідників пор. рос. діал. *ка́лбас* 'ковбаса' (СРНГ 12, 340), блр. діал. *каўбасá* 'ковбаса' (Шатэрнік 133), 'людина з товстими губами' (МДСГ 4, 219), болг. діал. *калбáс* 'коров'яча або теляча ковбаса' (Зеленина 32), макед. діал. *ка́лба́са* 'ковбаса' (Пеев 2, 349), н.-луж. *kjałbas* 'т. с.' (Schuster-Šewc 8, 592) — форма із глайдом після задньоязикового;

б) форм з -эл- > -el- / -el- у корені: ст.-укр. Нгуско *Kietbasa*, 1620 р. (ОО 196), укр. *Кельбас*, *Кельбаса* (ЖПТ), *Келебас* (КПУ Черк. 4, 462) < **Келбас*, ст.-рос. *Кебас*, 1488/89 рр. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Каштанов 452), рос. *Кеблас* (ЖПТ) — варіант із метатезою -лб- > -бл-, *Кебас* (ЖПТ) < **Келбас*, ст.-блр. *Iwan Kyelbasa*, XVI ст. (ПКПК 400), Івашко *Келбас*, 1645 р. (Бірыла 1966: 223), блр. *Кельбас* (Бірыла 199), хорв. *Kelbas* (Leksik 288), ст.-пол. *Kelbas*, 1450 р. (SSNO II, 573), пол. *Kebas*, *Kełbasa*, *Kielbas*, *Kiełbas* (SN IV, 556, 562, 586, 589).

Для наведених антропонімів є апелятивне підґрунтя: рос. діал. *ке́лбасá* 'ковбаса' (СРНГ 13, 177), *ке́бас* 'поплавок невода' (ЯОС 5, 28) < **келбас*, словц. діал. *kelbasa* = *klbása* (Orlovský 134), кашуб. *kiełbás* 'ковбаса' (ЕСУМ 2, 481, стаття *ковбаса*) та ін.;

в) форм з -ыл- > -il- (-il-) у корені: ст.-укр. Стецько *Кілбаса*, 1620 р. (ВКО 239), укр. *Кивбаса* (ЖПТ), *Кілбас* (Новикова 375),

ст.-рос. Федоръ *Кибасъ*, 1699 р. (Сиб. города 8) < **Килбасъ*, рос. *Килбас* (Лет. ЖС 2007, № 1–13, 72), *Кибасов* (ЖПТ), блр. *Кілбас* (Бірыла 199), ст.-пол. *Kilbas*, 1426 р. (SSNO II, 573), пол. *Kiłbas*, *Kiłbasa*, *Kiłbaś* (SN IV, 613).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. **килбаса*: *килбас двадцать*, 1595 р. (УП 1, 537), рос. діал. *кільбас* ‘виродок’ (СРНГ 13, 210), *кільбасъ* ‘мальок або молодняк лосося’ (СГРС 4, 135), а також *кібас* ‘виродок; дурень’ (СРНГ 13, 193), ‘невеликий обруч [...]’ (СРКН 76), *кібас* = *кыбас* ‘грузило в неводі’ (СРНГ 13, 193; 16, 199), *кібас* ‘берестяний або дерев’яний поплавок’ (СГРС 4, 124) < **кільбас*, **кылбас*, ст.-блр. *килбаса*, 1686 р. ‘ковбаса’ (ИЮМ IV, 77), блр. діал. *кілбасі* ‘ковбаса’ (Шатэрнік 134);

г) форм з -ал- / -ол- у корені: ст.-укр. *Kolbaz*, 1572 р. (Чучка 272), влас *Колбаска*, 1578 р. (УП 267), Ієвъ *Ковъбаса*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 173), укр. *Колбас* (КПУ Він. 7, 529), *Кобас* (СП 178), *Ковбас* (СП 179), *Кобаса* (м. Дрогобич), ст.-рос. (похідне) *Колбаскино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 218), рос. *Ковбас* (Память 1, 233), *Колбас* (ЖПТ), *Колбасов* (КПУ Зап. 19, 232), *Колыбасов* (КП Сарат.₁₆), *Колбаса* (КП Сарат.₁), ст.-блр. Wasko *Kobaskow*, 1562 р. (ПКГЭ II, 377), (похідне) *Kolbasino*, 1561 р. — ойконім на Гродненщині (ПКГЭ II, 81), блр. (похідне) *Колбасоў груд* — мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 378), хорв. *Klobas*, *Kobas*, *Kolbas*, *Kolbasa* (Leksik 300, 303, 308), словн. *Klobas*, *Klobasa* (ZSSP 269), пол. *Kobas*, *Kolbasa*, *Kołbasa*, *Kowbas* (SN V, 31, 69, 82, 228), ст.-чеськ. *Koblasa*, 1428 р. (Moldanová 87), чеськ. *Klobas*, *Kolbás*, *Koblas*, *Koblasa*, *Kolbasa* (ЧП), ст.-словц. Paulus *Klobasa*, 1552 р. (UFP I, 60), словц. *Klobas*, *Kolbasa* (TZ Bratislava 163, 167) — сучасні прізвища, (похідне) *Kolbasov* — ойконім (Пряшівщина), луж. *Kołbas* (Wenzel II/2, 205), а також *Kolwas*, 1399 р. — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 64 — з реконструкцією *Kolbas*).

Зі слов'янських мов запозичено литовське прізвище *Kolbas* (LPŽ I, 1040).

Ці й подібні антропоніми відобразилися в назвах населених пунктів. Пор.: укр. *Ковбасова Поляна* (Од.), *Колбасовка* (2) — в колишніх Полтавській і Чернігівській губ. (Vasmer RGN IV, 301), рос. *Кайбасово* (Томськ. обл.), *Койбасово*, *Колбасин* (2), *Колбасина* (3), *Колбасино* (6), *Колбасы* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 290, 301), пол. *Kołbaskowo* (NMP V, 67), словц.

Klobaszowa, 1471 р. (HSSJ II, 56 — стаття *klobása*), *Kolbasov* (Majtán 1972: 195).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. **колбаса*: *колбас три*, 1595 р. (УП 1, 537), укр. діал. *кобасá* ‘ковбаса’ (Горбач КБ 34), *ковбáс* ‘т. с.’ (Піпаш, Галас 80), *ніс як кобаса* ‘хто має великий, грубий ніс’ (Ступінська 158), *губи як ковбаси* ‘про великі уста’ (Мацюк 105), ст.-рос. *кѣлѣбаса* в новгородській грамоті № 842, датованій XII ст. (НГБ 57 — Знах. відм. *кѣлѣбасоу*), *колбасъ* ‘ковбаса’, 1613 р. (Сл. РЯ XI—XVII вв. 7, 231—232), рос. діал. *колбасá* ‘про нездару, незграбну людину’ (СДГВ 252), *кóлбас* = *колбасá* = *килбасá* = *кобасá* ‘кишка чи штучна плівка, начинена фаршем’ (ПОС 14, 352), *колобáс* ‘ковбаса’ (СРНГ 14, 142) — форма з другим повноголоссям, *колбасá* ‘хомутина’ (Моисеев 66), макед. *колбас* ‘ковбаса’ (Гавриш 296), болг. *колбáс*, чеськ. (рідковживане) *klobás* ‘т. с.’ (ЕСУМ 2, 480), словц. діал. *kolbása* (Orlovský 134), в.-луж. *kołbas*, *kówbas* (Schuster-Šewc 8, 592). Від слов’ян Паннонії апелятив запозичили угорці — *kolbász* (Skok II, 117), діал. *kóbasz* (Чучка 272), від південних слов’ян це слово потрапило в турецьку мову — *kolbaşı* > схв. *кəlbāš* (Речник IX, 773);

д) форм с -ул- / -ul- у корені: ст.-укр. Демьянь *Скувбасъ*, 1649 р. (Реєстр 431), *Кубасъ*, 1683 р. (ПМК 244), укр. *Кубасъ*, 1718 р. (ДІП I, 69), *Кубас* (Льв.) < **Кувбас* / **Кулбас*, (похідне) *Кувбасово* — мікротопонім (с. Золотарево Хустськ. р-ну Зак.), ст.-рос. *Кубасъ* Сорохозинъ, 1534 р. (Тупиков 212), Захарий Карпович *Кубасов*, 1578 р. (Веселовский 167), (похідне) *Кубасово Овсяниково*, 1611 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (АСЗ II, 363), рос. *Куйбасов* (ЖПТ), *Кулбасов* (м. Калуга), *Кубасов* (ЖПТ), казаськ. (із рос.) *Клубасов* (ЖПТ) < **Кулбасов* (метатеза), (похідні) *Кубасова* (4 фіксації), *Кубасово* (2 фіксації), *Кубасы Большие*, *Кубасы Малые* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 618), пол. *Kubas*, *Kulbas* (SN V, 361, 402), чеськ. *Kubas*, *Kubasa* (ЧП). Пор. також *Куйбас* — назва потоку, *Кумбасозеро*, варіанти *Кумбас*, *Кубас* (Vasmer II, 608), які помилково виводять із прибалтійсько-фінського першоджерела (Матвеев II, 44, 162), *Куйбас* — гірський масив на Уралі з вершинами *Большой Куйбас* і *Малый Куйбас*, які генетично орієнтували на казаськ. *куй* ‘вівця’ і *бас* ‘голова’, тобто ‘Овеча голова’ (Матвеев 2004: 263). Насправді ж це форми з переходом -л- > -л’- > -й-: **Кулбас*.

Стосовно апелятивних відповідників зішлемося на укр. діал. *кубаса́* ‘ковбаса’ (Негріч 101), *куба́си* мн. ‘товсті губи’ (Аркушин СЕ 29), ст.-рос. *кубасъ* ‘поплавок із кореня дерева, буй’, 1660 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 8, 101), рос. діал. *кубас* ‘про товсту, незграбну людину’, ‘опудало’, ‘грузило в неводі’, ‘поплавок [...]’ (СРНГ 15, 378), ‘сокира’ (СРГК 3, 45) < **кѹлбас*, блр. діал *куба́са* ‘заметіль, хуртовина’ (РСВ 1, 267). Із північноросійських діалектів апелятив *кубас* запозичили карели (*kubaš*), фінни (*kuväs*), вепси (*kubaz*) та інші народи, а не навпаки, як стверджував М. Фасмер (Фасмер II, 395).

Пор. ще хорв. *Kubas* (Leksik 342) – форма з реалізацією *ǝ* > *-u-*, *Kubasi* – відантропонімний ойконім у Чорногорії (Im. m. 249).

На основі цього фактичного матеріалу можна реконструювати псл. **kѣlbasa*, **kѣlbasъ* < **kѣlbasa*, **kѣlbasъ* – субстантивовані прикметники, на думку В. Борися, на *-as-* від основи **kѣlb-* (Boryś 2007: 278). Рефлекси цих праформ у результаті міжслов'янських запозичень (апелятиви) і міграцій (антропоніми) потрапили до національних літературних мов і діалектних систем. Для праслав'янського рівня, на наш погляд, можлива єдина формальна реконструкція – **kѣlbasa*, **kѣlbasъ* ‘що-небудь криве, нерівне, зігнуте’ як один із компонентів і.-є. **(s)kel-* ‘гнути, кривити; крутити; вертити’. Пор. пропонувані в науковій літературі **kǝlbasa*, **kolbasa*, **klobasa* (Boryś 229) або **kѣlbasa*, **klobasa*, **kobasa* (ЕСУМ 2, 480), **kѣlbasǝ*, **kolbasǝ* (Snoj 282). Детальніше див. (Казлова III, 80–81).

**Kѣlbesa*, **Kѣlbesъ*: рос. *Кульбесов* (КП Алтай 2, 381), *Клебесов* (КП Твер.) < **Келбесов*, чеськ. *Kobes*, *Kubes*, *Kubesa* (ЧП).

**Kѣlbosa*, **Kѣlbosъ*: рос. *Кобосов* (Зайцева, Ковальчук 73) – форма з абсорбованим плавним, пол. *Kiełbos*, *Kiełbosa* (SN IV, 590), чеськ. *Kobos* (ЧП), слов'ян. *Колбос* (Рамієс 2, 270).

**Kѣlbusъ*, **Kѣlbusъ*: укр. *Кальбус* (СКТ 312), *Кебус* (РУС 183) < **Келбус*, *Кибус* (КПУ Київ. 7, 468) < **Килбус*, *Клибус*, *Климбус* (КПУ ІФ 3, 59), *Клібус* (Пура V, 70) – форма з метатезою *-іл-* > *-лі-*, *Ковбус* (КПУ ІФ 1, 253), *Ковбусь* (КПУ Черниг. 7, 71), *Колбус* (КПУ Дон. 20, 146), *Кольбус* (КС Харк. 1, 354), *Кобус* (Горпинич 122), (похідне) *Кибусова* – мікротопонім у Тернопільській обл. (Лісняк 94), рос. *Кальбус* (Михайлов 390), *Кобусов* (Зайцева, Ковальчук 73), *Колбусов*, *Кольбус* (ЖПТ), ст.-блр *Петрь Колъбусъ*, 1541 р. (ЛМ № 10, 82), блр. *Кібус* (Бірыла 201) < **Кілбус*, *Колбус* (ЖПТ), пол. *Kalbus*, *Kałbus*, *Kełbus*, *Kielbus*, *Kiełbus*, *Kiełbuś*, *Kiłbus*, *Kolbus*, *Kolbuś*, *Kołbus*, *Kołbuś*,

Kowbus, Kowbuś (SN IV, 441, 455, 586, 590, 563, 613; V, 70, 83, 228), чеськ. *Kibus, Kubus* (ЧП), словц. *Kubus* (TZ Bratislava 193).

***Кълбисъ**, ***Кълбусъ**, ***Кълбусъ**: укр. *Кейбус* (СКТ 330), *Кейбіс* (РІ Жит. 3, 430), *Кильбіс* (Льв.), рос. *Кабысов, Кубисов* (ЖПТ) – обидва з абсорбованим плавним, *Кульбус* (САЛ 489), ст.-блр. Балтротей Стан. *Кильбисъ*, 1599 р. (ОДВ V, 221), блр. *Кібіс* (Бірыла 201), пол. *Kołbuś* (SN V, 83), слов'ян. (похідне) *Кильбусы* – ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 27).

**kъlbastъjъ*: укр. діал. *кульбастиий* ‘зігнутий’ (СПЛГ 89). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Деривати з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Кълбатъ** / ***Skъlbatъ**: ст.-укр. Андрее(ц), зят *Кабатов*, 1566 р. (Памятники III/2, 75), укр. *Кабат* (РУС 169) < **Калбат*, *Комбат* (КПУ Полт. 8, 299), *Кубатка*, 1718 р. (ДІП I, 177), *Шкумбатюк* (РІ Льв. 2, 338), *Шкувбатюк* (Льв.), ст.-рос. Федоръ *Кабатовъ*, 1661 р. (Тупиков 561), Кирилка Володимиров сын *Кобатов*, 1677–1678 рр. (ПКТ 55), Сидоръ *Колбатовъ*, 1679 р. (МИВ 11, 1085), (похідне) *Кобатово*, 1580 р. – ойконім у колишній Тверській губ. (ПМТ 31), рос. *Кабатов* (РУС 169), *Клебатов* (СП 177), *Колбатов* (КС Рв. 1, 321), *Комбатов* (Лет. ГС 2007, № 14, 40), *Кумбатов* (Глуховцева 1, 379), *Кубат* (ЖПТ), (похідне) *Кибатово* – ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 140), пол. *Kiełbatowska, Kulbat, Kumbatow* (SN IV, 589; V, 402, 414), чеськ. *Kubát* (ЧП), словц. *Kabát, Kubát* (TZ Bratislava 149, 191) ~ рос. діал. *кавбát* ‘хмаринка’ (СРНГ 12, 291), *кайбátка* ‘сітка для лову чабака’ (СРГС 2, 19), *коблátый* ‘гіллястий’ (СРДГ 2, 64) – форма з метатезою *-лб- > -бл-*, *комбátка* ‘літня хатинка’ (СРГСУ Доп. 242), блр. діал. *каўбáты* ‘череватий’ (СБГ 2, 438), *клембáты* ‘клишоногий’ (ТС 2, 194) < **клебáты* (інфіксація) < **келбáты* (метатеза), *клыбáты* ‘кульгавий’ (Чарнякевич 217), чеськ. *kulbatý* ‘куций, тупий’, віднесене до рефлексів гіпотетичного **кульба* (ЭССЯ 13, 99).

***Кълбетъ**: укр. *Куйбет* (Ономастикон 173), рос. *Кунбетов* (КП Сарат.₁₆) < **Кулбетов*.

***Кълбета**: ст.-рос. Романъ *Кобята*, 1601 р. (Тупиков 184) < **Колбята*, ст.-блр. Еско Анъдреевичъ *Кобята*, 1565 р. (ЛМ 1915: 355).

***Кълбита**, ***Кълбитъ**: укр. *Кульбит* (ПСС 1, 731), *Кульбіт* (АПС 89), *Кубіт* (Рв.) < **Кулбіт*, *Кібіта* (Пура Край 3, 195), рос. *Кульбит* (КП Тул.), *Кибитов* (ЖПТ), блр. *Кубит* (ТС Мозырь 125), пол. *Kulbit*

(SN V, 402), (похідне) *Млечковщина-Кульбитищина* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN IV, 672) ~ рос. діал. *колбітка* 'товстий довгий ніс', 'довгоносий' (СРНГ 14, 113).

***Кълbota**, ***Кълbоть**: укр. *Ковбот* (м. Дрогобич), *Хавбота* (КПУ Харк. 11, 434) — форма з переходом *K- > X-, *Кубота* (КПУ Дон. 22, 77) < **Кулбота*, рос. *Колботов*, *Кубота* (ЖПТ), блр. *Кабот* (СБГТ 212) ~ укр. *ковбота* 'яма (в болоті, ріці)' (Тутковський 125).

***Кълbota**, ***Кълbотъ** / ***Skълbотъ**: ст.-укр. *Сконбутинъ*, 1666 р. (Лазаревский 87) — форма з незакономірною асиміляцією плавного, можливо, через стадію **Скомбутинъ*, укр. *Колбут* (Жит.), *Кобута* (РІ ІФ 3, 329) < **Колбута*, ст.-рос. *Посникъ Михайловъ Хамбутовъ*, 1630 р. (СГКЭ І, 681) < **Камбутовъ*, (похідне) *Кайбутово*, 1615 р. — назва пустища в колишній Костромській губ. (Чухлома І, 196), рос. *Кульбутов* (КПУ Полт. 12, 286), *Колбутова* ж. (Лет. ЖС 2006, № 14—26, 101), (похідне) *Хайбутовская* — ойконім у колишній Архангельській губ. (Жилинский 289), ст.-блр. *Stasiuk Skolbuthowicz*, 1598 р. (ПКГЭ І, 164), пол. *Kołbut*, *Kulbut* (SN V, 83, 402). Пор. ще слов'ян. *Сколбут* Сирутевич, 1531 р. (ЛМ № 15, 270), Юри Анъдрушъковичъ *Сколъбутъ*, 1536 р. (ЛМ № 19, 97), (похідне) *Калбутышки* — топонім у колишній Каунаській губ. (Vasmer RGN III, 708) < слов'ян. *Кълбут* + лит. суфікс *-ишки*.

***Кълbуть**, ***Кълbуть**: рос. *Колбытов* (КП Твер.), *Кобытов* (АУИФ 207) < **Колбытов*, *Кубытев* (ЖПТ).

Укр. *Ковбуз* (ТДЖ 91), ст.-рос. *Тронка Кобузь*, 1572 р. (ПКРК І/2, 475) < **Колбузь* — рефлекси псл. ***Кълbuzъ**.

Праантропоніми-композиції:

***Кълbоносъ**: укр. *Ковбаносова*, 1918 р. (Коваленко 255), *Ковбанос* (ОЛУ 267).

***Кълbоухъѣ**: рос. *Колбаухий* (Память 1, 45).

Відапелятивні деривати з архаїчними префіксами:

***Їкълba**: укр. *Чикольба* (Редько 2, 1168).

***Кокълba**: пол. *Kokejba* (SN V, 62) < **Kokelba*.

***Рокълba**: укр. *Pokolba*, 1784 р. (Чучка 459), *Поковба* — сучасне прізвище (Новикова 184), чеськ. *Pokovba* (ЧП).

На основі якісного чергування корінь **Кълb-* пов'язаний із **Їълb-*, який також реалізувався в антропонімній лексиці. Пор.:

***Їълba**, ***Їълbъ**: укр. *Чаб*, *Чаба* (Новикова 907), *Чеб* (Рв.), *Чиб* (Богдан 39), *Чоба* (Кравченко 145) — форми з абсорбованим плав-

ним, *Чомба* — прізвисько (с. Острів'я Любомльськ. р-ну Вол.), *Чульба* (Чучка 613), *Чанба* (СКТ 874) < **Чамба* (змішування сонорних) < **Чалба*, *Цевба* (КПУ Харк. 13, 536) < **Чевба*, *Цовба* (КС м. Київ 579), укр. *Цилиб* (Горпинич 309) < **Чилиб* (форма з другим повноголосся), рос. *Чалбин* (КПУ Дон. 14, 511), *Челбин* (КПУ Зап. 21, 452), *Чимба* (ЖПТ), *Чолобов* (ЖПТ) < **Чолбов*, *Чоблин* (Харк.) — форма з метатезою -лб- > -бл-, (похідне) *Цилибино* — ойконім у Солігалицькому пов. колишньої Костромської губ. (СНМК 6, 28), блр. *Чєб* (ЖПТ), *Чимба* (м. Пружани), *Чульба* (Бірыла 452), болг. *Чамбов*, *Челбов* (Илчев 535, 538), пол. *Czeb*, *Czełba*, *Czob*, *Czoba*, *Czołbowski*, *Czołba*, *Czułba* (SN II, 250, 263, 270, 296, 298, 309), чеськ. *Čimba* (ЧП), слов'ян. *Чумба* (Ратиєс 2, 535) ~ укр. діал. *чолба* 'плетений із лізки друшлаг' (Чабаненко Словник 4, 219), рос. діал. *чалба* 'хлібець круглої форми' (Элиасов 449), *чалба́* 'ложка' (СРГО 2, 271), *челба́* 'ополоник' (Миртов 353), *чылба* 'сачок' (СРГС 5, 293), *чолба* 'снасть для лову риби' (СРГК 6, 798), *чулба́* 'дерев'яний ополоник' (СРДГ 3, 187).

Відапелятивні деривати з архаїчними префіксами:

**Кацьлба*, **Кацьло* / **Коцьлба*, **Коцьлбъ*: укр. *Качамба* (Панчук 117), *Кочемба* (ТДУ 62) < **Кочелба* (асиміляція плавного), *Куцемба* (Holutiak 237), ст.-рос. Кирюшка Иванов сын *Кучелеба*, 1671 р. (РРаз. 243) — форма з другим повноголоссям, блр. *Кацэмба́* (Бірыла 195), *Кацємбо* (м. Вітебськ), пол. *Koczomb* (SN V, 52) < **Koczolb*, чеськ. *Kočetba* (ЧП) ~ блр. діал. *кацємба* 'нога' (Лепешаў 1977: 42), рос. діал. (похідне) *кичили́буха* 'про людину, здатну на вигадки, брехуна' (Васнецов 105) — форма з секундарним -и-, із **ko-čylb-иха*.

Рос. *Чебусоров* (ЖПТ), пол. *Czabodziej* (SN II, 246) — рефлекси потенційних пл. **Їлбосогъ*, **Їлбодѣъ*.

Суфіксальні деривати:

**Їлбайъ*: ст.-укр. Иван *Чабай*, 1598 р. (Памятники III/2, 90), укр. *Чинбай*, 1756 р. (АК 5, 212), *Чабай* (Новикова 907) < **Чалбай*, (вторинне) *Челбаєвський* (Глуховцева 2, 307), *Чембай* (РУС 457), *Чимбай* (Томіленко 109), ст.-рос. Филипп *Чебаев*, 1560 р. (Веселовский 347), (похідне) *Чебаєво*, 1672 р. — ойконім, власність Устюзької єпархії (РИБ XXV, 339), рос. *Чебаев*, *Челбаев*, *Чембаев* (ЖПТ), *Челбаєв* (Лет. ЖС 2004, № 1–13, 191), блр. *Чабай* (Бірыла 444), слов'ян. *Челбай*, *Чолбай* (Магницький 91, 93), запозичені чувашами. Пор. ще *Чебаєва*, *Чебаєвка*, *Чебаєво* — відантропонімні ойконіми

в колишніх Казанській, Гродненській, Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 55) — усі з абсорбованим плавним.

***Їыбѣй**: укр. *Цейбей* (Панчук 124) < **Чейбей* < **Чел(ь)бей*, ст.-рос. Федор *Челбеев*, 1623 р. (Раздорский 432).

***Їыбахъ** / ***Їыбаѣ**: укр. *Чалбаш* (СКТ 874), *Чумбаш* (Новикова 927), ст.-рос. Сережа *Чибашевъ*, 1668 р. (Тупиков 824), Филька *Чалбашевъ*, 1676 р. (Виноградов 1911: 68), рос. *Чебашов* (ЖПТ), *Челбашов* (РУС 457), *Чибашев* (ЖПТ), блр. *Чабахи* — відантропонімний ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN X, 36) ~ рос. діал. *чалба́ш* ‘риба осетер особливого виду’ (Доп. 297).

***Їеѣыбаѣ**: рос. *Чучубашев* (КП Алтай 2, 368) < **Чучулбашев*.

***Їыбоха** / ***Їыбоѣ**: укр. *Чебоха* (ТЕ 507), ст.-рос. Івашка Володимировъ, прозвище *Чалбоѣ*, 1640 р. (Сильванский 163), блр. *Чабоха* (Бірыла 444) < **Чалбоха*.

***Їыбуха**, ***Їыбухъ** / ***Їыбуѣ**: укр. *Цимбух* (м. Ужгород), ст.-рос. Олешка *Чалбухинъ*, 1521 р. (ВСб. 128), рос. *Чалбушев*, 1715 р. (Веселаго 2, 123), *Чабушкин*, *Чалбушев*, *Чебух*, *Чибушев* (ЖПТ), (похідне) *Чебушино* — назва поселення в колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 57) < **Челбушино* ~ рос. діал. *чибу́шки* мн. ‘ковзани’ (СРГ Морд. 2, 1474) < **чилбу́шки*.

***Їыбуха** / ***Їыбуѣ**, ***Їыбіѣ**: ст.-рос. Роман Афанасьевич *Чебышев*, 1596 р. (Веселовский 348), Іван Петров *Чалбыш*, 1655 р. (ТК II, 507), Федоръ Леонтьевъ *Чабышев*, 1685 р. (Преображенский, Альбицкий 25), рос. *Чалбышевъ*, XVIII ст. (Устюг Великий 196), *Чалбишев*, *Чабышев*, *Чибышев*, *Чебышев* (ЖПТ), *Чебишев* (Новикова 911), (похідні) *Чабышево*, *Чабышево Верхнее*, *Чабышево Нижнее*, *Чебыхино*, *Чебышева*, *Чебышевка* (3), *Чебышево*, *Чебыши* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 37, 57) ~ рос. діал. *чалбы́ш* ‘невеликий осетер’ (Элиасов 450), *чы́быш* ‘загострений дерев’яний чи залізний цурпалок; клинок’ (СРГ Морд. 2, 1474).

***Їыбакъ**, ***Їыб’акъ**: укр. *Чабак* (Новикова 907) < **Чалбак*, *Сзеубак* (Фаріон 308), *Чинбак* (Зосимов 2, 527), ст.-рос. Панкрушка *Чабаков*, 1683 р. (Полякова 241), рос. *Чылбак* (Лет. ЖС 2009, № 41, 155), *Чеба́к* — прізвисько худої, змарнілої людини (Вальтер, Мокиенко 590), *Чабаков* (ЖПТ), *Чебаков* (РУС 456), *Чибаков*, *Чибяков*, *Чоблаков* (ЖПТ), *Чулбаков* (КПУ Рв. 3, 637), *Чублаков* (КПУ Переможи Жит. 2, 270), (похідні) *Чебакова*, *Чебаково* (4 фіксації),

Чебаки, Чебякова — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 55, 57), болг. *Чомбаков* (Илчев 545), пол. *Szabak, Czebak, Czeblakow, Szobak* (SN II, 245, 263, 296), словц. *Čabák* (TZ Трнава 72) ~ укр. *чобáк*, діал. *чабáк* 'лящ', *чебáк* 'вид в'яленої донської риби' (ЕСУМ 6, 273), *чібáк* 'різновид риби' (СУГО 211) — форми з абсорбованим плавним, рос. діал. *чабáк* 'великий окунь' (СВГ 12, 12), 'зимова ватняна шапка' (Дилакторский 551), *челбáк* 'ополоник' (СРГС 5, 270), *чубáк* 'відро' (СРГ Морд. 2, 1482), *чумбáк* 'замурзана дитина' (СРГК 6, 805).

***Їльбікь** / ***Їльбіць**: укр. *Чобик* (ТДКШ 151), *Чобич* (Редько 2, 1171), рос. *Чиби́ков* (ЖПТ), *Чебичи* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 57) < **Челбичи*, ст.-блр. Григорій Грицайтись *Чулбикъ*, 1595 р. (ОДВ III, 110), пол. *Czebik, Czobicz, Czombik* (SN II, 263, 296, 298) ~ укр. діал. *чо́мбик* 'вершок, вершечок дерева' (Брилінський 104) — форма з лабіалізованим плавним, рос. діал. *чу́блик* 'дерев'яний або берестяний ківшик' (Куликовский 134) < **чу́лбик*.

**ѣлбѣа*: рос. діал. *чи́мбица* 'черемховий дубець [...] ' (Куликовский 133). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Їльько**, ***Їльькъ**: укр. *Чобко* (Вол.) < **Човько* / **Чолько*, блр. *Чабок* (Бірыла 444) < **Чаўбок*, пол. *Czebek, Czembowska, Szobek* (SN II, 263, 270, 296) ~ укр. діал. *чолобо́к* 'вершина гори' (Хм.; ОАІУМ) — форма з другим повноголоссям.

***Їльбука**, ***Їльбукъ**: укр. *Чебук*, *Чибук* (Богдан 32, 39), *Чобук* (Вол.), *Чубук* (Редько 2, 1176) — форми з абсорбованим плавним, *Чаблук* (Вол.) < **Чалбук* (метатеза), ст.-рос. Антоней *Чабуков*, 1472 р. (АСЭІ II, 393), Антоній *Чебуков*, 1478 р. (Веселовский 348), Степань *Челбукинъ*, XVII ст. (Сиб. города 118), рос. (похідні) *Чебукино*, *Чебуково* — назви поселень у колишніх Рязанській і Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 57), блр. *Чубук* (Бірыла 444) ~ рос. діал. *чубу́к* 'дурень' (СРГ Пр. 4, 122), 'дерев'яна чурка' (СРГ Морд. 2, 1482).

***Їльбука**: ст.-рос. Вахруш *Чебыкин*, 1624 р. (Веселовский 348), Карп Мокієвъ *Чебыкинъ*, 1676—83 рр. (Устюг Великий 96), рос. *Чебыкин*, *Чубыкин* (РУС 456, 465), (похідні) *Чебыкин*, *Чебыкина*, *Чебыкино*, *Чебыково* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 57), блр. *Чабыкін* (Бірыла 444).

***Їльбаль**: укр. *Чабаль*, *Чибаль* (Богдан 31, 39).

***Їльбель**, ***Їльбьль**: укр. *Чаблюк* (Богдан 31), *Чебелюк* (Вол.), чеськ. *Čabel* (ЧП).

***Їьbula**, ***Їьbulъ**: укр. *Чабул*, *Чабула* (Богдан 31), *Чамбул* (Редько 2, 1155), *Чамбула* (Вол.), *Чембул* (Богдан 33), рос. *Чебулов* (ППП 1, 548).

Укр. *Чембало* (Літ. ГС 2008, № 23, 66), *Чабало* (РУС 455), рос. *Ченбалов* (Теплоухов 17), (похідне) *Чумбало* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Vasmer RGN X, 179) — рефлекси псл. ***Їьbadlo**.

Деривати з консонантом -п-у суфіксальній морфемі:

***Їьbanъ**: укр. *Чабан*, *Чебан* (РУС 455, 456), *Човбан* / *Чобан* (РІ Зак. 1, 738), *Чуйбан* (КПУ Од. 7, 304), *Чаблан* (КПУ Харк. 10, 334) < **Чалбан*, *Човбан* (Чучка 608), (похідні) *Чабани* (2), *Чабанівка* (4), *Чабанове* (3) — ойконіми в різних областях, рос. *Чабан* (ЖПТ), *Чебанов* (РУС 456), *Челбанов* (Новикова 911), *Челобанов* (КП Саратов.) — форма з секундарним -о-, *Челибанова* ж. (Лет. ЖС 2004, № 1–13, 191), *Чибанов*, *Чумбанов* (ЖПТ), (похідні) *Чебанова*, *Чебаново* — назви поселень у колишніх Пермській і Костромській губ. (Vasmer RGN X, 36, 55), блр. *Чабан* (Бірыла 444), пол. *Czaban*, *Czeban* (SN II, 245, 263), чеськ. *Їaban* (ЧП) ~ рос. діал. *чалб́ан* ‘голова’ (СВГ 12, 15), ‘дурепа’ (СРГС 5, 255), *чуба́н* ‘берестяний ківш’ (Красноярск. 5, 118) < **чулба́н*. Р.М. Козлова відносить сюди й апеллятивну лексику на зразок укр. *чаба́н*, рос. *чаба́н* і под. ‘пастух овець’. Див. (Казлова III, 92–93). Пор. ще блр. діал. *чуба́н* ‘т. с.’ (МАСМ 2, 66), яке тлумачили (ЭССЯ 1, 158) як запозичення з іранських мов (через тюркське посередництво).

***Їьbenъ**: рос. *Чебенево* — назва населеного пункту в колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN X, 55), мотивована антропонімом **Чебень* < **Челбень*.

***Їьbinъ**: ст.-укр. Janos *Czajbin*, 1682 р. (Чучка 598), ст.-рос. Степанко *Чебин*, 1579 р., Алексей Данилов сын *Чобин*, 1685 р. (Полякова 243, 250), рос. *Чаблин* (ЖПТ) < **Чалбин*, *Чебин*, *Челбин* (ЖПТ), *Чолбин* (КПУ Дон. 18, 230).

***Їьbonъ**: рос. *Чойбонов* (Лет. ЖС 2002, № 14–26, 207).

***Їьbuna**, ***Їьbunъ**: укр. *Цовбун* (КПУ Хм. 4, 283), ст.-рос. Микита *Челбунинъ*, 1693 р. (Сиб. города 47), рос. (похідні) *Чебунино*, *Чебуново* — ойконіми в колишніх Новгородській і Московській губ. (Vasmer RGN X, 57), чеськ. *Їaboun* (ЧП).

***Їьbunъ**: ст.-рос. (похідні) *Чебынина*, *Чебынева*, XVII ст. — назви пустищ у Можайському пов. колишньої Московської губ.

(ОПКМ 257) < *Челбынина, *Челбынева, рос. Чебынин (ИПЧ 3, 95) < *Челбынин.

***Їылбара**, ***Їылбагъ**, ***Їылбаръ**: укр. Чимбар (Горпинич 52), Чимбарь (РУС 463), Чинбарь, 1721 р. (ДІП II 18), Чинбар (Зосимов 2, 527), Чумбар — прізвисько (с. Новостав Луцьк. р-ну Вол.), Чабар, Чибар (Вол.), (похідні) Чимбарівка — ойконім у Хмельницькій обл., Чабарівка — на Тернопільщині, рос. Чабаров (ЖПТ), Чебарев, Чебарин, Чимбарев, Чинбарь (ЖПТ), Чебаров, Чембаров (Новикова 911, 914), Чинбаров (СП 384), Чумбарев, Чумбаров (ЖПТ), Чебарєво — ойконім на Смоленщині (Vasmer RGN X, 56), блр. Чымбар (Бірыла 455), пол. *Czabara, Czabarz, Czombara, Czymbar* (SN II, 245, 298, 318) ~ укр. діал. *чемб́ар* 'людина, яка чинить шкіри' (СУГО 209), *чимба́рка* 'вид верхнього одягу в міщан' (ЕСУМ 6, 320), рос. діал. *чамба́ры, чанба́ры, чемба́ры, ченба́ры* мн. 'полотняні чоловічі шаровари' (СРГКуз. 223), *чаба́ръ* 'лежень', *чуба́рый* 'забруднений' (СРГ Морд. 2, 1449, 1482).

***Їылбора**, ***Їылборъ**: укр. (похідні) Чеборак (РУС 456), Чибор (РІ ІФ 5, 402), Чимборик (Богдан 40), рос. Чаборин (ЖПТ), Чаборов (Новикова 911), Чемборов (СП 380), Цимбор (Редько 2, 1144), Цілбор — прізвисько (Негрич 202), пол. *Czabor, Czambor, Czembor, Czobor, Czymbor* (SN II, 246, 250, 270, 296, 319), чеськ. *Čambor, Čambora* (ЧП), словц. *Čomborová* ж. (TZ Bratislava 55), луж. *Čabor* (Zběrka 42) ~ укр. діал. *чемб́ор* 'напівшовкова кольорова хустка, якою підперезуються поверх пояса селянки в Стрийському повіті', *чембі́р, чимбі́р* 'крайка, пояс' (ЕСУМ 6, 293), *чо́мбор* 'мішок для годівлі коней' (Лисенко 232).

***Їылбуга**, ***Їылбугъ**: укр. Чембур, Чимбур (СП 380, 384), Чобур (РУС 464), Кирикь Чобура, 1756 р. (АК 5, 138) < *Чолбура, ст.-рос. Никифор Чабурин, 1420 р. (Веселовский 346), Иванко Чумбур, 1563 р. (Кюршунова 2010: 594 < тюрк.), рос. Чабурин, Чабуров, Чебурин, Чибурин (ЖПТ), блр. Чабурка, Чымбур (Бірыла 444, 455), Чинбур (ЖПТ), болг. Чамбуrow (Илчев 535), пол. *Czymbura* (SN II, 319) ~ укр. діал. *чемб́ур* 'повідець коня' (ЕСУМ 6, 293), *че́бура* 'чагарник' (ЕСУМ 6, 289 — «неясне») < *чѣлбура, чинб́урка 'коліщатко коло лямки на линві, якою тягнуть невід з моря' (ЕСУМ 6, 323), *чо́мбур* 'мішок для годівлі коней' (Лисенко 232), *чумб́урка* 'дерев'яна кулька на лямі' (Ліпкевич 66), рос. діал. *чу́бур* 'замазура'

(НОС 13, 114), *чубу́рка* ‘що-небудь кулясте’ (НОС 12, 65), *чумбу́р* ‘ремінь’ (Елиасов 456), *чембу́ра*, *чинбу́ра* ‘поплавок у неводі’ (Миртов 358, 406), *чимбу́р* ‘пужално’ (КС 198), блр. *чамбу́р* ‘повідець коня’ (ЕСУМ 6, 293), болг. діал. *чѹлбур*, *чулбур*, *ча́лбур* ‘повід; ремінь’ (Бояджиев 1971: 105), пол. *szymbury* ‘кайдани’ (цит. за: ЕСУМ 6, 293).

***Їылбасъ**: укр. *Чабас* (Богдан 31) < **Чалбас*, ст.-рос. (похідне) *Ченбасово*, 1647 р. — ойконім у колишньому Арзамаському пов. (Рождественский 1913: 197), рос. *Челбасов*, *Чибасов* (ЖПТ), (похідне) *Чембасово* — лімніонім у Нижегородській обл. (Морохин 197), історично — *Чанбасово* / *Ченбасово*, 1667 р. (АХМ I, 68), слвн. *Čambas* (ZSSP 84).

***Коѣылбасъ**: укр. *Коцумбас* (Панчук 149), *Коцюмбас* (Богдан 126).

***Їылбусъ**: рос. *Чалбусов* (КПН).

***Їылбаты(я)**: рос. *Чебатов*, блр. *Чебат* (ЖПТ) < **Челбат*.

***Їылбота**: укр. *Цимбота* (КПУ Полт. 2, 80), *Цимбота* (ТДХ 119), *Чимбота* (м. Ужгород), *Чобота* (Редько 2, 1171).

***Їылбота**, ***Їылботъ**: ст.-рос. Внуков *Чебута* Васильєв, 1560—1561 рр. (АФЗХ III, 19) < **Челбута*, (похідне) *Чебутина*, XVII ст. — назва пустища в Можайському пов. колишньої Московської губ. (ОПКМ 257).

Форми з *S-mobile*:

***Їѣылба**, ***Їѣылбо**, ***Їѣылбъ**: укр. *Щебло* (КПУ Харк. 5, 127) < **Щелбо*, *Щовба* (ЧЧ 2, 411), ст.-рос. (похідне) *Щелбово*, 1644—1648 рр. — ойконім у колишньому Суздальському пов. (ПКВЗ 348), блр. (похідне) *Шчалбо́ва* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 419), пол. *Szczułba* (SN IX, 252) ~ укр. діал. *ща́мба* ‘велика тріска’ (ЕСУМ 6, 500) — форма з лабіалізованим плавним, *щовб* ‘круча’ (Матіїв 532), *щовби* мн. ‘зуби великого розміру’ (СУГО 220), *щюб* ‘верх гори’ (Горбач КБ 95), рос. діал. *ще́лба* ‘ложка’ (СРГО 2, 271), *щюло́б* ‘червона глина’ (Куликовский 140) — форма з другим повноголоссям.

***Їѣылбакъ**: укр. *Щобак* (КПУ Зак. 1, 134) < **Щовбак* / **Щолбак*.

***ѣылбикъ**: укр. діал. *щю́блик* ‘кілок’ (СБук. Г 683) — форма з метатезою -лб- > -бл-.

***ѣылбакъ**: укр. діал. *щюу́бо́к* ‘горбок’ (Москаленко 78), рос. *щюло́бок* ‘підвищення’ (НОС 12, 114), блр. діал. *щюло́бок* ‘підвищене місце’ (Дарошка 1992a: 78). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Їѣылбука**: рос. *Щеблыкин* (РУС 487) < **Щелбыкин*.

*Ščьbana, *Ščьbanъ: рос. Щелбанов (ЖПТ), Щебланин (РУС 487) < *Щелбанин ~ рос. діал. щелб́ан 'насмішник, скалозуб' (Сл. Печоры 2, 457), 'стрімкий берег ріки' (НОС 12, 113).

*ščьbonъ: рос. діал. щелоб́он 'насмішник, скалозуб' (Фасмер IV, 500).

*Ščьbunъ: рос. Шелбунов (КПУ Ув. Дон. 2, 556) < *Щелбунов.

*Ščьbura: укр. Шамбура (КПУ Ув. Дон. 2, 663).

*Ščьbota: рос. Щелобутин (Памяць Лоеўск. 420) < *Щелбутин.

Континуанти псл. *(S)kəld-

Фактичний матеріал для реконструкції псл. *Kьlda, *Kьldo, *Kьldь, *Kьldь // *Skьlda, *Skьldo, *Skьldь, *Skьldь формально до-сить строкатий. Його можна об'єднати за такими ознаками:

а) похідні з різноманітною рефлексцією кореневого -ѡ-: укр. Колда, 1784 р. (ИСК 77), Колда (КПУ Херс. 7, 36), Кольда — сучасне прізвище, Кульда (КПУ Дн. 3/1, 336), Скульда — прізвище дуже худої людини (Чабаненко ПНН 2, 383), Школда (КПУ Зап. 1/2, 307), ст.-рос. (похідне) Кулдино, 1589/90 р. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Федышин 62), рос. Колда (КПУ Херс. 7, 36), Колдо, Колдов, Кульдо, Сколдов (ЖПТ), Квалдова ж. (Климкова 1, 54) — форма з лабіалізованим задньоязиковим, (похідні) Калдево, Калдино — ойконіми в Рязанській і Саратовській обл., блр. Шкелда (ЖПТ), хорв. Kalda, Kolda (Leksik 277, 308), словн. Kalda (ZSSP 246), пол. Kałda, Kolda, Kołda, Kulda, Kuldo, Kułda, Kułdo (SN IV, 454, 469; V, 70, 83, 403, 413), Skołd (SN VII, 456), Szkiełda, Szkołda (SN IX, 286, 289), чеськ. Kalda (ЧП), Kolda, Kelda, Kulda, Škalda (Beneš 82), ст.-словц. Georgius Kwlda, 1570 р. (UFP I, 274), Kold, 1620 р. (Krištof 211), словц. Kuldová ж. (TZ Bratislava 195). Зі слов'янських мов запозичено естонські прізвища Калда, Калдо, Кальда, Колда (ЖПТ; Лен. М. 10, 183; 11, 190, 234), чуваське Килда (Магницький 51). Пор. ще Скелды — ойконім відантропонімного походження в колишній Ковенський губ. (Список Ковен. 256).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. кóлди мн. 'жебри, жебрання' (Бевка 74), скі́льда 'дуже худа жінка, дівчина' (Чабаненко Словник 4, 73), рос. діал. кóлда 'довга тичка, кілок' (НОС 4, 79), кúлда 'лінива, неохайна жінка' (ЯОС 5, 105), калда́

‘загорожа для худоби’ (Малеча 2, 156), *ка́лда* ‘т. с.’ (ОСВГ 5, 17), *ке́лда* ‘різновид кирки’ (СГРС 5, 117), *шкалда́* ‘гурт дітей’ (СРГСУ 7, 54);

б) форми з асиміляцією (денталізацією) плавного в кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Васко *Кунда*, 1577 р. (УП 253), *Кинда*, 1588 р. (Яшук 281), Івашко *Кенденко*, 1663 р. (РСП 155), укр. *Канда* (ШСДЄ 228), *Кенда* (Зосимов 1, 416), *Кінд* (м. Луцьк), *Кінда* (РІ Рв. 5, 213), *Конда* (ЖПТ), *Кунда* (Льв.), *Кундо* (Харк.), *Сконда* (КПУ Дн. 2, 154), *Скунда* (Holutiak 372), *Скундз* (Чучка 521), *Шканда*, 1732 р. (РЧП 209), *Шканд* (КПУ Киров. 1, 387), *Шкенда* (КС Дн. 4, 309), *Шкиндя* (Чучка 628), *Шконд* (КПУ Луг. 2, 453), *Шконда* (РУС 479), *Шкунда* (РІ Хм. 6, 693), (похідні) *Шкинді́вка* – назва джерела в Черкаській обл. (Сл. М 431), *Шкунді́вка* – мікротопонім у Сумській обл. (Череп. Микротоп. 308), ст.-рос. *Конда* Лукинъ, 1593 р. (Шляпин 1, 135), Кондратей *Конда*, 1697 р. (Мосин 195), рос. *Кандов* (ЖПТ), *Кенд* (Лен. М 1, 282), *Кинд* (САЛ 456), *Кинда* (ЖПТ), *Кондо* (Лет. ЖС 2003, № 27–39, 92), *Кунд*, *Кундо* (ЖПТ), *Шконда* (ЖПТ), (похідні) *Кандино* – ойконім у колишній Псковській губ., *Конды* – у колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN IV, 38, 354), *Кендева* (*Кеньдева*) – мікротопонім Онезького п-ва, віднесений до субстратних (фінських) онімів (Киришева 13), блр. *Кунда*, *Кундо* (Бірьла 231), *Шкундо* (м. Могильов), (похідне) *Скандино* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN VIII, 299), болг. *Канда*, *Кандо*, *Кенда*, *Киндо*, *Конда*, *Кунда*, *Кьнда* (Илчев 237, 238, 250, 255, 267, 284, 289), (похідні) *Кундева* *махала*, *Кундьева*, *Кундьово* – мікротопоніми в Чапинско ~ діал. *кунд* ‘куций, малорослий’ (Балкански Чапинско 185), макед. (похідні) *Кондово*, 1568/69 р. (ТДок. VI/1, 25), *Кундино* – ойконіми, серб. *Конда* (Јањатовић 188), *Кундовић* (СБР 5, 444), хорв. *Konda*, *Kunda* (Leksik 311, 347), словн. *Kenda*, *Konda*, *Kondo* (ZSSP 258, 282, 283), пол. *Kanda*, *Kando*, *Kienda*, *Kinda*, *Kund*, *Kunda*, *Kundo*, *Kwand* (SN IV, 469, 470, 592, 616; V, 418, 419, 483), чеськ. *Kanda*, *Kenda*, *Kinda* (ЧП), *Kunda* (Beneš 17), *Škunda* (ЧП), словц. *Kanda*, *Kenda* (TZ Bratislava 153, 158), луж. *Skomda* (Wenzel II/2, 97) < **Skonda*, (похідне) *Kunitz* – ойконім, історично *Condiz*, 1227 р., *Kondicz*, 1259 р. (Körner 93).

Стосовно мотиваційних засад пор. укр. діал. *ке́нди*, *кíнди* мн. ‘грубі калоші на валянки або валянки з такими калошами’ (Гриماشевич 64), *кондя* ‘завинуте у вузол на потилиці волосся’ (Ступінсь-

ка 282), *кóндя* 'капюшон' (Дуда 158), *кóнда* 'кнур' (Алмашій 52), *кúнда* 'стерва' (Хобзей 318), 'самець-плідник свині чи кролика' (Гвоздь 181), *шкúндя* 'хромий' (Алмашій 136), *скúнда* 'сорока, Ріса ріса L.' (ЕСУМ 5, 291), *шкандá* 'скупа людина' (Никончук Листвин 92), 'нікчема, недолуга людина', *шкандя́* 'крива людина' (Чабаненко Словник 4, 235), *шкундѣ́*, -я ч. 'безрукий; каліка; безногий' (Бевка 146), рос. *кóнда* 'про мужню, відважну, сміливу людину' (ПОС 15, 149), 'про велику товсту жінку' (СГРС 5, 296), діал. *конда́* 'брехун' (Левичкин, Мызников 140), 'прохач' (СГРС 5, 296), *кúнда* 'улеслива людина' (Подвысоцкий 78), 'лайливе слово' (СРНГ 16, 91), 'vulva' (Малеча 2, 316), *кэ́нда* 'стовп [...] ' (СРГСУ Доп. 271), *скинда́* 'надокучлива людина' (СРГ Морд. 2, 1154), *шкúнды* у словосполученні *шкúнды-мúнды* 'рваний одяг' (ЯОС 10, 78), блр. діал. *кúндзя* 'товста, незграбна жінка' (ТС 2, 250), *кúнда* 'група однодумців' (РСВ 1, 270), болг. діал. *кúндъ* ж. 'сука', 'пропаща жінка' (Петков 74), слвн. діал. *kunda* 'хитра, підступна людина' (Kutin 59);

в) форми з асиміляцією -л- > -в- на зразок укр. *Кивда* (Зосимов 1, 419), *Ковда* (КПУ Полт. 3, 558), рос. (похідне) *Хавдина* — ойконім у колишній Архангельській губ. (Vasmer RGN IX, 445) < **Кавдина*, блр. *Кеўдзін* (Бірыла 200), (похідне) *Скоўдзі* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 1, 287). Пор. також слов'ян. *Кобда* (Рамієс 2, 236) < **Ковда* (змішування губних);

г) форми із солодкозвуччям у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. *Wasko Kayda*, XVI ст. (Жерела III, 87), *Кайда*, 1650 р. (Яшук 280), укр. *Койда*, 1718 р. (ПЧП 238), *Куйда*, 1784 р. (ИСК 88), *Кайда* (РУС 171), *Кайдо* (КПУ Ник. 6, 17), *Кейда* (Радіон 50), *Кийда* (РУС 185), *Куйда* (Ономастікон 173), (похідне) *Куйдин* — назва яру в Чернігівській обл. (Павленко 63), *Хайда* (Богдан 115) — варіант з еволюцією анлаутного **К-* > *Х-*, рос. *Кайд* (Лет. ЖС 2008, № 33, 214), *Кейдов* (КП Саратов.), *Койда* (ЖПТ), (похідне) *Кайдово* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 151), блр. *Кайдоў* (Бірыла 170), *Кейдо* (КПЖ 192), серб. *Којда* (Јањатовић 186), ст.-пол. *Keyd*, 1358 р. (SSNO II, 563), пол. *Kajda*, *Kejda*, *Kiejda*, *Kojda*, *Kojdo*, *Kujda* (SN IV, 434, 560, 584; V, 60, 61, 394), чеськ. *Kajda*, *Kejda*, *Kojda* (ЧП), слвц. *Kajda* (TZ Bratislava 151), слов'ян. *Кейды* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 396) ~ рос. діал. *кóйда* 'пастка на звірів' (СРНГ 14, 84);

г) деривати з метатезами звуків на зразок укр. *Клид* (КПУ Ув. Дон. 5, 131) < **Килд*, *Кодла* (Черніг.), *Кодло* (Зосимов 1, 444), *Кудло*

(ЖПТ), рос. *Кадлев* (СП 165), *Кидло* (ЖПТ), блр (похідне) *Skidlewo* — ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN VIII, 304) і под. ~ укр. діал. *кóдло* 'рід, плем'я; поріддя, виплодок, виводок' (ЕСУМ 2, 491), 'погані діти' (Аркушин СЕ 15), 'борсукова яма' (Горбач Ступно 33) < **колдо*, *клінда*, *клénда* 'нога' (Аркушин СЕ 31) — форми з -н- епентезою, *гóдло* 'рід, плем'я; поріддя, кодло' (ЕСУМ 1, 545), *шкадло* 'падло, стерво' (ЕСУМ 6, 425), рос. діал. *скы́дла* 'капризуля' (ССГ 10, 43), *шкы́для* 'худа людина' (ССГ 11, 148), *шкы́дла* 'т. с.' (СРГ Пр. 4, 134), *кóдла: чертова кóдла* 'хулігани; шайка' (СДГВ 251), *кóдло* 'плем'я; походження' (СРНГ 14, 45), *кль́нда* прізвисько людини, яка багато ходить' (ПОС 14, 231), блр. діал. *клінды* мн. 'ноги' (Чыгрын 2001: 155), *кль́нда* 'кульгава людина' (Аляксейчык 10, *кóдла* 'рід, плем'я' (Янкова 161), *кóдло* 'рідня' (ДСБр. 99), *кúдла* 'т. с.' (Бялькевіч 231). Апелятиви на зразок рос. діал. *кóдло* < **кóлда* уперше прокоментовано в (Казлова ІІ, 141);

д) форми з реалізацією -л- > -у-: рос. *Кауда* (ЖПТ) < **Калда*, пол. *Kauda* (SN IV, 538) та ін.;

е) деривати з секундарними голосними після плавного: укр. *Кенед* (Горпинич, Бабій 54) < **Кенд* < **Келд* (асиміляція плавного), рос. *Ковед* (ЖПТ), блр. *Куледа* (ТС Мозырь 114), пол. *Skotud* (SN VII, 457), чеськ. *Škotud* (ЧП) ~ укр. діал. *ка́від* 'рід, порода' (ЕСУМ 2, 335) < **кавд* < **калд*, рос. діал. *коледа́* 'стара жінка' (СГРС 5, 241);

є) деривати з абсорбцією плавного: ст.-укр. Кузма *Куд*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 62) < **Кулд*, укр. *Кадо* (РУС 170), *Кеда* (РУС 184), *Кедь* (Кравченко 177), *Кида* (КПУ Черк. 6, 557), *Кода* (КПУ Сум. 1, 529), *Куда* (СП 195), *Кудь* (ЖПТ), *Скода* (Богдан 275), *Шкода*, 1718 р. (ПЧП 235), *Шкода* — сучасне прізвисько (СП 398), *Шкуд* (СКТ 921), ст.-рос. Ланка Иванов сын *Кода*, 1623 р. (Мосин 187), рос. *Кедов* (ЖПТ), *Кода* (ЖПТ), *Шкада* — прізвисько (Добровольський ПК 422), *Шкедов* (ЖПТ), *Шкодов* (Рамієс 2, 550), ст.-блр. Миколай Станиславович *Кодь*, 1589 р. (АВК XIV, 350), блр. *Кед*, *Кеда*, *Шкода* (Бірыла 198, 475), болг. *Куда*, *Кудо* (Займов 131), луж. *Škoda* (Wenzel П/2, 125) і под. ~ укр. діал. *ко́да* 'вид зачіски' (СБук. Г 215) < **колда*;

ж) форми з еволюцією початкового К- > Х- у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Petro *Chalda*, 1533 р. (Крип'якевич 204), Левко *Холд*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 259), Алешка *Хелда*, 1666 р. (Лазаревський 45), укр. *Хайда*, *Хандо* (Богдан 115, 350), *Халда* (Черк.), *Холда* (Новикова 888), *Хулда* (Панцьо 122), *Ханда* (РІ ІФ 4, 373),

Хонда (КПУ Харк. 8, 446), ст.-рос. Тимошка *Халда*, 1620 р. (СК 136), (похідне) *Хулдова*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 218), рос. *Хандов* (ОА 6, 3896), *Хондо* (КМ 118), (похідні) *Халденки*, *Халдина* (3), *Халдино* (2), *Халдинское*, *Халдовской* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IX, 448–449), пол. *Chałda*, *Chołda* (SN II, 48, 99) та ін.;

Стосовно апелятивної лексики пор. укр. діал. *хвайда́* ‘хвалько; франт; задавака’ (Паламарчук 33) — форма з лабіалізованим задньоязиковим, *х’інд’а*, *хін’д’а*, *хон’д’а*, *хун’д’а* ‘лихоманка’ (Никончук, Мойсієнко 78), рос. діал. *халда* ‘невіглас’ (Преображенський 135), *Халда́* — прізвисько, ‘дурень’ (Герасимов 93), *халда* ‘нахаба’ (СВГ 11, 177), ‘цурпалок із гнилою серцевиною’ (Еліасов 437), *халда́* ‘нечепура, неакуратна жінка’ (Расторгуєв 275), ‘криклива, сварлива жінка’ (Дилакторський 537), ‘бешкетник’ (СРГ Морд. 2, 1416), ‘чаклун’ (НОС 12, 6), *халды* мн. ‘поли пальта’ (НОС 12, 20), *халдя́* ‘сітка для лову риби’ (ССГ 11, 47), *хундя́* ‘нікчемна справа’ (Сл. Печори 2, 407), блр. діал. *холда* ‘несумлінний, обманщик, злодій’ (Юрчанка 3, 280), чеськ. діал. *chajda* ‘халупа’ (Beneš 114).

Демінутиви:

***Кыдьсьь**: рос. *Кудец* (КПУ Ник. 10, 161), слвн. *Kudec* (ZSSP 311).

***Skьldica**: укр. *Скиндиця* (СП 324).

Похідні з консонантом -b- у суфіксальній морфемі:

***Кьldeba**, ***Кьldoba**, ***Кьldobъ** / ***Skьldoba**, ***Skьldobъ**: ст.-укр. Станиславъ *Кандыба*, 1575 р. (Ясинський 561), *Кандиба*, 1596 р. (КЗС 1, 160), Дімко *Кандыбенко* (*Кайдыбенко*), 1649 р. (Реєстр 412), Миска *Кундеба*, 1666 р. (Лазаревський 72), укр. *Кайдиба* (НКП Харк. 170), *Калдиба* (м. Черкаси), *Канзеба*, *Канзюба* (НКП Луг. 504), *Кондзеба* (КПУ Дон. 5, 171), *Колдоб* (КПУ Черниг. 9, 253), *Колдоба* (КПУ Херс. 9, 165), *Кондиба* (Богдан 130), *Кондоба* (КПУ Зап. 2, 81), *Кудиба* (РІ ІФ 3, 141) < **Кулдиба*, **Шкандиба* (КПУ Черк. 5, 969), (похідні) *Колдибів* — мікротопонім (с. Опака Дрогобицьк. р-ну Льв.), *Кандибине* — ойконіми в Миколаївській і Сумській обл., ст.-рос. (похідне) *Кундубова*, XVI ст. — назва починка в колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 430), рос. *Кандыба*, 1708 р. (БВ 397), *Колдоба* (Лет. ЖС 2000, № 9, 125), *Колдыбин* (КПУ Луг. 15, 167), *Кондоба* (ЖПТ), *Кундобин* (КС Крым 234), *Холдобин* (КПУ Луг. 13, 642), *Хондобин* (КПУ Зап. 11/2, 406), *Колдуна* (Рязан. КП 1, 678), *Хайдунов* (Рамієс 2, 494), *Скондобов* (ЖПТ), (похідне) *Колдобино* — ойконім у ко-

лишній Симбірській губ. (Vasmer RGN IV, 302), блр. *Калдыба*, *Кандыба* (Бірыла 171, 178), *Колдыбов* (м. Вітебськ), (похідне) *Кондыбовка* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 354), пол. *Kandyba*, *Kołoduba*, *Kondub*, *Kondyba* (SN IV, 470; V, 84, 111), чеськ. *Kandiba* (Beneš 105), *Kandyba* (ЧП).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. *ковд́оба* ‘озерце’ (Грінченко 2, 261), віднесене до континуантів псл. **kadylba* (ЕССЯ 9, 113), діал. *калд́оба* ‘яма з водою’ (Лисенко 89), *канді́ба* ‘шкапа’, (похідне) *канді́бити* ‘повільно працювати’ (ЕСУМ 2, 363), *ханди́ба* ‘шкапа; стара негодна кобила або кінь’ (Бевка 135) — форма з фонетичним розвитком *k-* > *x-*, *канді́би* мн. ‘високі палиці, на сучки яких ставали діти і так ходили’ (Аркушин 1, 207), *кандзю́ба* ‘кривизна, гачок’ (Чабаненко Словник 2, 146), *шканди́б*, мн. *шканди́би* ‘старі чоловічі чоботи’ (Гримашевич 178), (похідне) *скандзю́бити* ‘скорчити’: *скандзю́бити у три погібелі* (Грінченко 4, 131), рос. діал. *колд́оба* ‘пеньок’ (СРГСУ 2, 37), ‘вибоїна, яма (на дорозі)’ (СРНГ 14, 115), яке тлумачать як префіксальний (**ka-* / **ko-*) дериват від **dylbti*, **dylbati* (ЕССЯ 10, 107), *ка́лдуба* ‘літня кошара для корів’ (Мордов. словарь 3, 15), *колды́ба*, *канды́ба* ‘каліка’ (ССГ 5, 53), *конды́ба* ‘т. с.’ (ИОС 1, 216), *кульде́бка* ‘незграбна малоросла жінка’ (СРНГ 16, 74), *кундю́бы* мн. ‘жарти, теревені’ (СДГВ 284), *скондо́ба* ‘хто постійно скаржитися на свою бідність’ (СРНГ 38, 76), *шканды́ба* ‘каліка’ (СРДГ 3, 202), (похідні) *кандыба́ть* ‘накульгувати’ (СРНГ 13, 40), *шкандыба́ть* ‘т. с.’ (НОС 12, 98), блр. діал. *калд́оба* ‘яма’ (ТС 2, 178), *кулд́оба* ‘вир, яма в ріці’ (СБГ 2, 563), ‘вибоїна на дорозі’ (РСВ 1, 269), *канды́ба* ‘високоросла людина’ (ТС 2, 181), ‘кульгавий’ (Бялькевіч 220), *канду́бы* у стійкому словосполученні *кандубы завярнуць* ‘померти’ (СБГ 2, 396), *конды́ба* ‘прилад для вимірювання землі’ (ДСБр. 103), *халдаба́* ‘неохайна людина’ (СБГ 5, 283) < **калдаба́*, *ханды́ба* ‘хто повільно ходить’ (Бялькевіч 470). Форми з *-а-*, *-и-* (*-ы-*), *-у-*, *-ю-* в суфіксальних морфемах фонетично вторинні. Сказане дозволяє, услід за (Казлова ІІІ, 160), критично поставитися до версії укладачів ЕССЯ (10, 107), за якою форми на зразок укр. *шкандиба́ти*, рос. діал. *кондыба́ть*, *кандыба́ть*, блр. *кандыбаць* зводять до **kodybati*, **kadybati* — префіксальних дериватів від **dylbati*. Аналогічно див. (Петлева 55).

Похідні з консонантом *-g-* у суфіксальній морфемі:

**Kыldoga*, **Kыldogъ(ь)*: укр. *Кандога* (Зосимов 1, 396), *Хандога* (РУС 441), ст.-рос. Матюшка *Холдогин*, варіант *Хондагой*, 1662 р.

(ОАРПр. 245, 479) — форма з еволюцією *К-* > *Х-*, Івашка *Хондогой*, 1694 р. (Белев 34), рос. *Кандога* (КПУ Зап. 15, 198), *Хондогин* (Дон.), блр. *Хондоги* — відантропонімний ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN X, 519) ~ блр. діал. *хандо́га* ‘чепуруха’ (Бялькевіч 470).

***Кьлд'угь**: укр. *Квіндюг* (Пура СПР V, 66) — форма з лабіалізованим задньоязиковим.

***Кьлдыга**: рос. *Киндыга* (КПУ Ник. 3, 715) ~ укр. діал. *ханди́га* ‘неповоротка ледача людина; ледар’ (Матіїв 494) < **калди́га*, рос. діал. (похідне) *закалди́га* ‘непутящий, гультай’ (СРГК 2, 127), блр. *калди́га* ‘кульгавий’ (ЭСБМ 4, 151).

Похідні з консонантом *-х-* / *-щ-* у суфіксальній морфемі:

***Кьлдахъ** / ***Кьлдаша**, ***Кьлдашь**: ст.-укр. *Коидашъ*, 1571 р. (ОО 65), Іванъ *Каидашъ*, 1649 р. (ДІП I, 54), укр. *Куйдашъ*, 1718 р. (ДІП I, 209), *Кайдаш*, *Кайдашенко*, бездоказово віднесені до тюркізмів (Гриценко 71; Ібрагімова 49), *Кодах* (СП 355) — форма з абсорбованим плавним, *Кодаш* (КПУ Ник. 3, 615), *Холдаш* (м. Луцьк) < **Колдаш*, ст.-рос. *Кайдаш* Семен Степанович Корсаков, 1527 р., *Кудаш*, 1545 р. (Веселовский 131), Іван *Койдашев*, 1588 р. (ВХК 80—90 гт.: I, 50), Ермолай *Кандашевъ*, XVII ст. (ПКУ 213), рос. *Калдашев*, *Кандашов*, *Кодашов*, *Колдашев*, *Кондашов*, *Кундашкин* (ЖПТ), *Киндашев* (МИ СССР 5, 39), (похідні) *Кайдашев*, *Малые Камдаши* — назви населених пунктів у колишніх Курській і В'ятській губ. (Vasmer RGN III, 701; Списки Вят. 875), блр. *Колдашенко* (ТС Мозырь 118), хорв. *Kondaš* (Leksik 311), пол. *Kajdach*, *Kajdasz*, *Kałdasz*, *Kandasz*, *Kołdasz* (SN IV, 434, 454, 469; V, 83), чеськ. *Kondáš* (ЧП), словц. *Kondaš* (TZ Bratislava 170), луж. *Kaldaš* (Zběhka 43), слов'ян. *Килдаш*, запозичене чувашами (Магницький 51) ~ укр. діал. *конда́ш* ‘свинопас’ (Алмашій 52), *кодáш* ‘родич молодого або молодої, який править кіньми під час весільного ходу’ (СБук. Г 215) < **колда́ш*, рос. діал. *калда́ш* ‘великий загнутий сучок на палиці’ (Моисеев 55), *колда́ш* ‘мешканець степів’ (Ванюшечкин 176).

***Кьлдешь**: ст.-укр. Савька *Койдешъ*, 1649 р. (Реєстр 449), рос. *Колдешкин* (КП Саратов.), *Киндешев* (КП Саратов.), (похідне) *Киндешева* — ойконім у колишньому Чебоксарському пов. (Магницький 19), хорв. *Kendeš* (Leksik 290), слов'ян. *Килдеш*, *Киндеш*, *Кондеш* (Магницький 51, 52), запозичені чувашами.

***Кьлдоха**, ***Кьлдохъ** / ***Кьлдоша**, ***Кьлдошь**: укр. *Кайдошко* (КПУ Переможці Жит. 2, 419), *Хандошко* (КПУ Ув. Дон. 6, 642) < **Кан-*

дошко, рос. *Кайдошко*, *Кулдошин* (ЖПТ), пол. *Kajdosz*, *Kałdoch*, *Kułdocz*, *Kołdocha* (SN IV, 435, 454; V, 83, 413) ~ укр. діал. *кóвдош* 'каліка' (Алмашій 51), *куйдóха* 'жінка або дівчина із завивкою' (Чабаненко Словник 2, 225).

***Кьлдухъ**, ***Кьлд'уха**, ***Кьлд'ухъ**: укр. *Кендух* (Зосимов 1, 416), *Клиндух* (КПУ Полт. 10, 40) — форма з метатезою -ил- > -ли-, *Клиндух* (Новикова 386), *Кондух* (КПУ Жит. 8, 222), *Кондюх* (КПУ Льв. 1, 151), рос. *Клендухов* (Глуховцева 1, 327), *Клиндухов* (ЖПТ), *Клындухов* (КПУ Ув. Дон. 1, 51) — форми з епентезами, *Кендухов*, *Кодух*, *Кундухов* (ЖПТ), блр. *Клиндух*, 1746 р. (Бірыла 1966: 220), *Кандзюх*, *Кандуховіч* (Бірыла 178), пол. *Kondusz*, *Kondziucha* (SN V, 109, 112).

Шодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *канду́ха* 'товста жінка' (Аркушин 1, 208), *кє́ндюх* 'старий порватий одяг' (Гримашевич 65), *кин'д'у́х* 'шлунок тварини' (Горбач Ступно 31), рос. діал. *кє́ндю́х* 'шкіряна сумка' (СОГ 5, 33), (похідні) *колду́шка* 'знахарка' (Селигер 3, 71), *кандю́шка* 'маленький глиняний горщик' (ЯОС 5, 18), *хайду́шка* 'повія' (СРГ Морд. 2, 1415), блр. діал. *калду́ха* відьма' (Шаталава 70), *кандю́х*, *кельдю́х*, *кє́ндю́х* 'шлунок' (ДСБр. 86, 94), *кє́ндүх* 'т. с.' (СРГр. 58), *кандзю́х* 'т. с.' (МДСГ 4, 203), *кє́ндзюх* 'сальтисон', 'пузань' (ЭСБМ 5, 21).

***Кьлдуша**, ***Кьлдушъ**, ***Кьлд'ушъ**: укр. *Кандуш* (Льв.), *Колдуш* (Зосимов 1, 450), *Кондуш*, *Кундуш* (Рв.), *Кондуша* — сучасне прізвище, ст.-рос. *Кондушка* Тимошкин, 1563 р. (ПКОП 209), (похідне) *Кандюшево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 504), рос. *Киндуш*, 1762 р. (Енин 63), *Киндушев*, *Кундуш* (ЖПТ), *Кельдюшев* (Рязан. КП 1, 639), (похідні) *Кайдушева*, *Кондуши* — ойконіми в колишніх Олонецькій і Петербурзькій губ. (Vasmer RGN III, 701; IV, 354), слвн. *Kanduš* (ZSSP 249), чеськ. *Kejduš* (ЧП), а також слов'ян. *Кандуш*, *Килдуш*, *Киндуш*, *Кундуш*, запозичені в чуваський ономастикон (Магницький 50, 51, 54), *Хайдуш* (Рамієс 2, 214) ~ укр. діал. *ковдуш* 'каліка, жебрак' (Чер. 185), *ко́лдуш* 'каліка' (Бевка 74).

***Кьлдіхъ** / ***Кьлдішъ**, ***Кьлдухъ** / ***Кьлдушъ**: ст.-укр. *Килдышъ*, 1542 р. (Атаманенко 2005: 76), *Stecz Koldiszow*, XVI ст. (Жерела II, 266), *Kondysz*, 1649 р. (Жерела IV, 24), укр. *Ковдишенко*, 1718 р. (ПЧП 60), *Кандишъ*, 1732 р. (РЧП 253), *Kołdysz*, 1736 р. (АЮЗР VI/2, 63), *Кавдиш* — прізвисько (с. Погулянка Любешівськ. р-ну Вол.; Анк.), *Кандиш* (Вол.), *Кендиш* (Горпинич 125), *Колдыш* (КПУ Черниг. 9, 253),

Кондих (КПУ Ник. 5, 645), *Кундиш* (Пура Край 4, 210), *Кудиш* (КПУ Харк. 1, 495), ст.-рос. *Килдишъ*, 1560/61 р. (АММ 141), Истомка *Кильдишев*, 1573/74 р. (Кучкин 310), Еремка Дмитриев сын *Кендышев*, 1646 р. (ПКВ 69), (похідне) *Кульдишово*, 1668–1676 рр. – ойконім у колишньому Вологодському пов. (ПКРС 1, 97), рос. *Калдыхин* (КП Сарат._г), *Калдышкин*, *Кандышев*, *Келдыш*, *Кельдышев*, *Койдышев*, *Колдышев*, *Кулдышев*, *Кундышев* (ЖПТ), *Кендыш* (Память 3, 45), *Кильдишев* (АКПП 50), *Кобдышев* (Рамієс 2, 491) < **Ковдышев*, (похідні) *Кайдышевский*, *Кандышевский*, *Кельдышево* – ойконіми в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN III, 701; Списки Вят. 875, 877), ст.-блр. *Килдишъ*, 1561 р. (Усціновіч 1975: 127), блр. *Кедыш* (ЖПТ), *Кендыш* (Бірыла 199), пол. *Chałdych*, *Kandysz*, *Kandysz*, *Kiejdysz*, *Kiełdysz*, *Kiendych*, *Kildysz*, *Kildysz*, *Kołdysz*, *Kołdych*, *Kondysz*, *Kundzisz* (SN II, 48; IV, 469, 470, 584, 591, 592, 610; V, 83, 84, 112, 419), луж. *Kundiš* (Wenzel II/1, 232), слов'ян. *Килдыш* (Магницький 51) – у чуваському язичницькому антропоніміконі.

Щодо апелятивних відповідників пор. рос. діал. *колдыш* ‘стебло’ (Пискунова 96), *кундыш* ‘пиріжок, булочка’ (СРНГ 16, 92), ‘зношений одяг’ (СГРС 6, 275), *кундыши* мн. ‘грузило рибальської сітки’ (Новгород. словарь 482), *калундыш* ‘невелика хлібина’ (СРГК 2, 320) – форма з секундарним голосним після плавного і назальною епентезою.

**prikoldyшъ*: рос. діал. *приколдыш* ‘дитя’ (СРГ Морд. 2, 961), ‘байструк’ (ТСВГ 160). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Kyldajь*, **Kyld'ajь* / **Skylđajь*: д.-руськ. *Киндаев*, 1399 р. – литовський князь (ПСРЛ XXXI, 94), ст.-укр. Григорій *Кулдай*, 1663 р. (Тупиков 215), укр. *Халдай* (Новикова 875) < **Калдай*, *Холдай* (КПУ Жит. 2, 638), ст.-рос. Гридя *Кудаев*, 1530 р. (Веселовский 167), *Кундай* Никонов, 1643 р. (Богословский прил. 85), Петрушка Семенов сын *Колдаев*, 1646 р. (ПКВ 140), рос. *Калдаев*, *Колдаев*, *Кандаев*, *Кондаев*, *Халдай* (ЖПТ), *Колдяев*, *Кольдяев* (КП Сарат._д), *Кадаев* (РУС 170), *Кудаев*, *Кудяев* (ЖПТ) – форми з абсорбованим плавним, (похідні) *Киндаево* – ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN IV, 151), блр. *Калдай* (Бірыла 171), пол. *Kondaj* (SN V, 108), *Skandaj* (SN VIII, 441), чеськ. *Kodaj* (ЧП) ~ рос. діал. *калдая* ‘чага’ (СРНГ 12, 345).

**Kyldějь* / **Skylďějь*: ст.-укр. Остап *Скондей*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 80), укр. *Килдѣй*, 1718 р. (ПЧП 153), *Ковдїй* (м. Черкаси), *Кильдей*

(КПУ Черниг. 4, 722), *Киндій*, 1911 р. (ДАВО ф. 254, оп. 1, од. зб. 20, арк. 141), *Кіндій* (Льв.), *Кондей* (КПУ Ник. 5, 172), *Кудей* (ЖПТ), *Шкандеюк* (РІ ІФ 1, 629), ст.-рос. Андрей Чеботаев сын *Кандеев*, 1500 р. (ТК 1500 г.: 315), Семейка *Кулдеев*, 1613 р. (ДПП 217), Григорей Иванов снъ *Кондеевъ*, 1662 р. (Котков 323), Юдка *Киндѣвъ*, 1670 р. (Тупиков 570), (похідне) *Колдѣво*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 390), рос. *Кандѣвъ*, 1717 р. (АОК 435), *Киндеев*, *Колдеев*, *Кондеев*, *Кудеев*, *Кундеев* (ЖПТ), *Кальдеев* (КПУ Луг. 5, 314), *Кульдѣев* (КПУ м. Київ 3, 862), *Кольдеева* — ойконім відантропонімного походження в колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 334), пол. *Keldej*, *Koldej*, *Kondej*, *Kundej* (SN IV, 563; V, 83, 108, 419) ~ рос. діал. *колдѣя* ‘ворожка, чаклунка’ (НОС 4, 79), *кандѣя* ‘чашка’ (СРНГ 13, 39), *кондѣя* ‘велика глиняна або скляна посудина’ (ТСВГ 198), *кондѣй* ‘буркотун; чаклун’ (СРНГ 14, 246) < **колдѣй*, *скадѣй* ‘дурень’ (СРНГ 37, 363) < **скалдѣй*.

До цього списку слід долучити форми з переходом початкового *К-* > *Х-*: укр. *Халдей* (КПУ Київ. 6, 277), *Ховдей* (КПУ Черниг. 4, 631), *Хамдій* (Горпинич 347) < **Хандій* (змішування сонорних) < **Халдій*, *Хандій* (Панчук 132), *Хандей* (КПУ м. Київ 3, 482), *Хондей* (КПУ Дон. 1, 356), *Хундей* (Зап.), (похідне) *Хавдеевка* (*Ховдеевка*) — ойконім у колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN IX, 497), ст.-рос. Василей Давыдовъ сынъ *Халдѣи*, 1576 р. (СГКЭ I, 207), Милка *Холдѣвъ*, 1633 р. (АПД II/1, 249), Алексей Иванов сын *Халдеев*, 1649 р. (Сафронов 53), рос. *Халдей*, *Холдеев* (ЖПТ), *Ховдей* (Рязан. КП 1, 388), *Хандеев* (Память 1, 93), (похідні) *Халдеево* — назва поселення в Томській обл., *Халдеево* (2), *Холдеево* — в колишніх Московській, Ярославській, Тверській губ. (Vasmer RGN IX, 448, 504), блр. *Халдзей* (Бірыла 426), (похідні) *Халдеевка*, *Холдеевский Клин* — назви поселень у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IX, 448, 504), пол. *Chałdej* (SN II, 48).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *халдѣй* ‘дурень’ (Расторгуев 275), ‘про легковажну людину’ (ССГ 11, 43), ‘шарлатан’ (Добровольский 953) < **калдѣй*, ст.-блр. *халдей* = *калдей* ‘житель Халдеї’ (ГСБМ 36, 44). Про генезис етноніма *халдеї* див. (Казлова III, 190–191).

**Кълдуја*, **Кълдујъ*: ст.-рос. (похідні) *Кондуево*, 1500 р. — ойконім у колишньому Копорському пов. (Сергий 33), *Кулдуево*, 1563 р. — назва поселення в колишній Обонезькій п’ятині (ПКОП 148),

Кундуево, 1643 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (ЗВК 691), *Кандуина* — топонім на р. Чусова (Ястребов 150), рос. *Колдуинов* (Память 1, 181), *Хондуев* (КПУ Дон. 7, 257) < **Кондуев* ~ укр. діал. *кундуй* 'Passer montanus L., горобець польовий' (Дейниченко 49) < **кулдуй*.

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Кылдака**, ***Кылдакъ**, ***Кылд'акъ** / ***Скылдакъ**, ***Скылд'акъ**: укр. *Койдак* (Черніг.), *Колдак* (НКП Черніг. 405), *Кондак* (Льв.), *Кундак* (Зосимов 1, 514), *Хайдак* (КС Дн. 1, 590), *Холдак* (КПУ Луг. 7, 419), *Хандак*, *Хондак* (РУС 441, 447), *Кодак* (ЖПТ), *Кудак* (СП 195) — форми з абсорбованим плавним, *Шкондяк* (Льв.), (похідні) *Койдаки Новые*, *Койдаки Старые* — назви поселень у колишній Катеринославській губ. (Vasmer RGN IV, 291), ст.-рос. Александр *Кондак*, 1480 р. (ПРП III, 49), Іовъ *Кадаковъ*, 1490 р. (Тупиков 561), Михаил *Киндяков*, 1496 р. (Веселовский 140), *Колдак* (*Кондак*) Алексеев, 1578/79 р. (ГР 401, 404), Чюж *Киндяков*, XVI ст. (Анпилогов 1982: 218), Ларка *Халдаков*, 1629 р. (КВ 70), Кондратей *Кондак*, 1633 р. (ТК I, 96), Івашко Микитин сын *Кайдаков*, 1677–1678 рр. (ПКТ 103), Митка *Киндяковъ*, 1690 р. (РДШ I, 1053), Ілья *Кундаковъ*, XVII ст. (Сиб. города 61), рос. *Кандаков*, *Кондаков*, віднесені до тюркізмів (Кюршунова 2016: 150; Баскаков 209), *Кидаков*, *Кидяков* (ЖПТ), *Киньдаков* (КПУ Харк. 15, 348), *Киньдяков*, *Кодаков*, *Кудаков*, *Кульдяков* (ЖПТ), *Кайдак* (САЛ 448), *Колдаков* (КП Вологда), *Хайдакин* (Луг.), *Холдаков* (ЖПТ), *Хондаков* (Память 1, 132), *Холдяков* (СП 331), *Скандаков* (ЖПТ), (похідні) *Кайдаково*, *Кандаки*, *Кандакова*, *Кандаков Большой*, *Кандаков Малый*, *Киндаково*, *Киндяково*, *Койдаково*, *Кондаки*, *Кондакова* (4 фіксації), *Кондаковы* — ойконіми в різних регіонах (Списки Вят. 875; Списки Тул. 177; Малицкий 409; Vasmer RGN III, 701; IV, 292, 349, 350), блр. *Кайдак* (ЖПТ), *Кадакоў*, *Кандак*, *Кэндзяк* (Бірыла 166, 177, 238), *Кудаков* (СБГТ 246), *Кондаки* — ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN IV, 349), болг. *Колдака*, *Кондаков* (Илчев 264, 267), (похідне) *Кундаков елак* — мікротопонім у Карловско (Първанова-Грьошел 168), пол. *Chołdak*, *Kajdak*, *Kandziak*, *Kołdak*, *Kondak*, *Kondziak*, *Kowdak*, *Kuldak* (SN II, 99; IV, 434, 469; V, 83, 108, 112, 228, 403), хорв. *Kundak* (Leksik 347), слов'ян. *Кундяк* (Магницкий 54), запозичене чувашами.

Одна з найдавніших фіксацій асиміляції (денталізації) плавного -л- сягає середини V ст. н. е. Пор. *Кандак*, варіант *Кондак* — один із аланських вождів задонських степів, який пізніше очолював угруповання аланів на теренах Нижньої Наддунайщини в 453—454 рр. після розвалу держави Агтілі (Шукин 20; Иловайский 1874: 39).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *кандáки* ‘дрібні жучки, що літають по степу після заходу сонця’ (ЕСУМ 2, 362), рос. діал. *конда́к* ‘багор’ (СГРС 5, 296), *кунда́к* ‘чаклун’ (ТСГТО 4, 110), *кундя́к* ‘пиріг’ (СРНГ 16, 92), *сконда́к* ‘танець, коли ставлять ногу п'яткою в землю, а носком догори’ (СРНГ 38, 76), *хайдáка* ‘пустотливе дитя’ (СРГС 5, 199) < *калда́ка, блр. діал. *ханда́к* ‘дерев'яний черевик’ (МДСГ 9, 164).

Із праантропонімом **Kьldakъ* пов'язане **Кьлдаць*, яке реалізувалося в укр. *Куйдаць*, 1726 р. (ДІП III, 238), *Кідачук* (Богдан 120) < **Кілдачук*, блр. *Кудач* (ЖПТ), серб. *Кондаћ* (Јањатовић 188), *Хандаћ* (Пешикан 488), словц. *Kondač* (TZ Trnava 111) ~ укр. діал. *кондач* ‘свинар, пастух свиней’ (АУМ 1, 836).

**Кьлдѣка*, **Кьлдѣкъ*: ст.-рос. Івашко Тимофеевъ *Кулдекинъ*, 1677 р. (Устюг Великий 157), рос. (похідне) *Кедеково* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 127) — форма з абсорбованим плавним, блр. *Кандека*, 1797 р. (BC I, 428), *Калдэка* (Бірыла 172), словн. *Kandek*, *Kaudek* (ZSSP 249, 255), чеськ. *Kondeka* (Beneš 79).

**Кьлдикъ* / **Скьлдикъ*: ст.-укр. *Койдик*, 1670 р. (Коць 30), укр. *Кондикъ*, 1726 р. (ДІП III, 274), *Kundik*, 1893 р. (ДАВО ф. 272, оп. 1, од. зб. 11, арк. 30 зв.), *Кундик* (Зосимов 1, 458) — сучасне прізвище, *Кайдик* (Літ. АД 2010, № 1, 160), *Койдик* (КПУ Сум. 10, 97), *Кедик* (РУС 184) < **Келдик*, *Кендик*, *Кіндик* (КПУ Черк. 6, 170, 173), *Ковдик* (Черніг.), *Кодик* (ЖПТ), *Кондик* (РУС 201), *Кулдик* (Жит.), *Кудлик* (ЖПТ) — форма з метатезою -лд- > -дл-, *Кудик* (Горпинич, Корнієнко 121), *Скундик* (Богдан 277), *Шкондик* (КПУ Сум. 13, 614), рос. *Кедик*, *Кенди́ков*, *Конди́ков*, *Коньди́к* (ЖПТ), *Кобди́ков* (Лет. ЖС 2007, № 1—3, 85) < **Ковди́ков*, блр. *Кедзик*, *Кундик* (ЖПТ), *Кондзі́к* (Бірыла 212), хорв. *Kundik* (Leksik 347), словн. *Kaudik* (ZSSP 255), пол. *Kajdzik*, *Kandzik*, *Kendik*, *Kendzik*, *Kiejdzik*, *Kondzik*, *Kundzik* (SN IV, 435, 470, 565, 584; V, 112, 403), чеськ. *Kendík* (ЧП), словц. *Kendík*, *Škandík* (TZ Bratislava 158, 347), слов'ян. *Киндик*, *Кондик* (Магницький 51, 52), запозичені чувашами.

Щодо мотиваційних засад пор. укр. діал. *ку́ндик* 'скупа небіда на людина', 'трудівник' (Матіїв 245–246), *ханді́ки* тільки мн. 'дерев'яні диби' (Лисенко 222) < **канді́ки*, рос. діал. *кинді́к* 'ручка коси' (Малеча 2, 188), *ку́ндик* 'карапуз' (ССГ 5, 133).

***Кълдіць / *Skълдіць:** ст.-укр. *Skondicz*, XVI ст. (Жерела I, 20), укр. *Куйдиць*, 1718 р. (ДІП I, 204), *Кундич*, 1718 р. (ПМП 1718: 151), *Кейдич* (Рв.), *Куйдич* (Зосимов 1, 483), *Кедич*, *Кідич* (Рв.), *Кудич* (ЖПТ) – форми з абсорбованим плавним, *Хандич* (РУС 441), *Хондич* (КПУ Звитязці Київ. 6, 369), *Хандич* (КПУ м. Київ 3, 482), в якому *-н-* еволюціонувало з *-л-*, *Кундич* (Зосимов 1, 514), *Скундич* (ТЕ 528), *Шкодич* (Рв.), (похідне) *Кундичі* – мікротопонім (Вол.), ст.-блр. *Колдычево*, 1636 р. – назва маєтку в колишній Мінській губ. (АВК IX, 474), блр. *Кедич* (ЖПТ), *Кудич* (СБГТ 247), *Шкундзіч* (Бірыла 475), (похідні) *Кундичи*, *Сколдичи* – ойконіми в колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN IV, 680; VIII, 310), серб. *Кандић*, *Кондић*, *Шкодић* (Пешикан 475, 476, 528), *Кождић* (Јањатовић 186), хорв. *Kajdić* (Leksik 275), словн. *Kajdič*, *Kendič*, *Kojdič*, *Kundič* (ZSSP 245, 258, 277, 314), пол. *Kundicz* (SN V, 419).

***Sъкълдіць:** укр. *Сухайдич* (Чучка 541).

***Кълдука, *Кълдукъ, *Кълд'укъ:** укр. *Киндюкъ*, 1913 р. (ДАВО ф. 263, оп. 1, од. зб. 335, арк. 19), *Кондук* (Пура СПР V, 75), *Кодук* (Глуховцева 1, 335) < **Колдук*, *Кондюк* (РІ Рв. 5, 356), ст.-рос. Степанко Василевъ сынъ *Кулдюковъ*, 1621 р. (ПКА 283), Ларка *Хайдукъ*, XVII ст. (Акты СБ 31) < **Кальдукъ*, рос. *Киндюков*, *Кондюков*, *Кондуков*, *Кудуков*, *Кудюков* (ЖПТ), *Кундуков* (Рязан. КП 1, 795), *Хайдуковъ*, 1722 р. (Иркутск 21), *Хайдуков* (ЖПТ), *Хундуков* (КПУ Зап. 11/2, 409), (похідні) *Кондюково* – назва населеного пункту в Івановській обл., *Кондуки*, *Хайдукова* – ойконіми в колишніх Тульській і Пермській губ. (Vasmer RGN IV, 354; IX, 447), блр. *Кіндзюк* (Бірыла 202), *Клундук* (м. Брест) – форма з метатезою *-ул- > -лу-* та епентезою *-н-*, *Кадуково* – відантропонімічний ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN III, 683), хорв. *Kunduk* (Leksik 347), пол. *Chajduk*, *Chejduk*, *Chojduk*, *Konduk* (SN II, 43, 65, 96; V, 111), слов'ян. *Калдук*, *Килдука* (Магницкий 51), запозичені в чуваський антропонімікон.

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *конд́ук* 'кінець, смерть' (Хобзей ГС 343), *кóндюк* 'кабан' (Дуда 156), рос. діал. *кандю́к* 'шлунок, живіт людини' (ССГ 5, 13–14), *киндю́к*

‘страва з начиненого м’ясом свинячого шлунка’ (СРНГ 13, 212), *кондук* ‘егоїст’ (СПГ 1, 411), *кундук* ‘мовчун’ (Краснояр. 168), *хай-дук* ‘нахаба’ (Моисеєнко 145), ‘бешетник (про дитину)’ (СРГК 6, 699), блр. діал. *кандзіок* ‘шлунок’ (Яўсееў 55), *кэндзюк*, *кіндзюк* ‘свинячий шлунок’ (Чарнякевіч 159), *кундзюк* ‘т. с.’ (Гапоненка 42), *кавдушок* ‘посудина, видовбана з товстої дерев’яної цурки’ (ДСБр. 83), *кульдук* ‘обчас’ (МАСМ 1, 48).

Слвн. *Kandič* (ZSSP 249) — один із рефлексів псл. ***Кьлдуць**.

***Кьлдькь** / ***Skьldьka**, ***Skьldькъ**: укр. *Халдок* (КПУ Луг. 8, 157) < **Калдок*, *Шкедок*, 1718 р. (ПЧП 235), блр. *Шкедка* (Бірыла 265), хорв. *Kajdek*, *Kundek* (Leksik 275, 347), пол. *Komdek*, *Kondek*, *Kowdek* (SN V, 97, 108, 228), чеськ. *Kondek* (ЧП).

***Кьлдыка**, ***Кьлдыкъ**: ст.-рос. Івашка Ананьев сын *Кудыка*, 1646 р. (ПКВ 143) < **Кулдыка*, рос. *Кандыков* (КП Алтай 2, 127), *Квалдыков* (ЖПТ) — форма з лабіалізованим задньоязиковим, *Кайдыкина* ж. (м. Калуга), *Кодык*, *Кудыкин* (ЖПТ), (похідне) *Кондыкова* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 403), ст.-блр. (похідне) *Кондыкинской*, XVI ст. — назва починка на Половчині (Оглоблин 27), блр. *Кондыка*, 1769 р. (Бірыла 1966: 224), (похідне) *Кундыкіна гара* — мікротопонім у Могильовській обл. (СММ 113), пол. *Chołdyk*, *Kaldyk*, *Kałdyk*, *Kaudyk*, *Kiełdyk*, *Kojdyk*, *Koldyk*, *Koldyka*, *Kołdyk*, *Kołdyka*, *Konduka*, *Kundyk* (SN II, 100; IV, 441, 454, 538, 591; V, 60, 70, 84, 111, 419) ~ рос. діал. *кандык* ‘кінець, погибель’ (ССГ 5, 13), *кундыкать* ‘накульгувати’ (СРНГ 16, 91), блр. діал. *кулдыка* ‘людина яка швидко говорить’ (МАСМ 1, 48).

**prikьldyka*: рос. діал. (похідне) *прикундычка* ‘сварка’ (СРГК 5, 173).

***Кьлдуць** / ***Skьлдуць**: ст.-рос. Михайло *Колдычевски*, 1676 р. (Котков 314), (похідне) *Кулдычево*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 211), пізніше — назва населеного пункту (Списки Яросл. 352), рос. *Кандыч* (КПУ Киров. 1, 867), блр. *Кедыч* (ЖПТ), (відантропонімні похідні) *Скелдычи* — назва поселення в колишній Віленській губ. (Vasmer RGN VIII, 303), *Калдычэва* — лімнонім на Берестейщині.

Праантропоніми з консонантом -l- у суфіксальній морфемі:

***Кьлдель**, ***Кьлдыль** / ***Skьldель**: укр. *Шкиндель* (РУС 479), рос. *Кандель* (САМ 97), *Шкандель* (ЖПТ), (похідне) *Кинделино* — ойконім у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 401), блр. *Кедель* (ЖПТ) <

**Келдель*, болг. *Къндел* (Илчев 289), хорв. *Kajdl* (Leksik 275), пол. *Skindziel* (SN VIII, 449), чеськ. *Kindel*, *Kindl* (ЧП), словц. *Kandel* (TZ Trnava 106).

***Kьldola**, ***Kьldolъ**, ***Kьldolь**: ст.-укр. Андре(и) *Кодола*, XVII ст. (Ділова мова 287), укр. *Кодола* (КПУ Сум. 13, 90) < **Колдола*, рос. *Койдолов* (Память 1, 45), *Кодолов* (ЖПТ), блр. *Кодол* (ЖПТ), болг. *Кондолов* (Илчев 267), пол. *Kondol* (SN V, 109) ~ укр. діал. *хандо́ли* мн. 'старе поношене взуття' (СБук. Г 609) < **кандо́ли*, *ха́вдоля* 'зла, лукава та лиходійна жінка' (Бевка 135) < **ка́лдоля*, *кодола* 'сплетена довга мотузка' (КСл. 71), рос. діал. *ко́дола* 'канат' (Мосеев 46), *ко-до́л* 'товстий шнур, яким прив'язують якір' (Новгород. словарь 401) — форми з абсорбованим плавним.

***Kьldula**, ***Kьldul'a**, ***Kьldulъ**, ***Kьldulь**: укр. *Кандул*, *Кондул* (КПУ Луг. 1, 416, 483), рос. *Кодулев* (ЖПТ), пол. *Kajduła*, *Kandula*, *Konduł*, *Kondula*, *Konduła* (SN IV, 435, 470; V, 111), слов'ян. *Кандула*, запозичене чувашами (Магницкий 50) ~ укр. діал. *сканду́лька* 'шканди-байло' (Чабаненко Словник 4, 235), блр. діал. *канду́ла* 'брехун' (МДСГ 4, 203).

***Kьldulь**: рос. *Кондылев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *канды́ль* 'прізвисько кульгавої людини' (СОГ 5, 15).

На основі укр. *Кандила* (КПУ Полт. 9, 372), *Кудило* (Горпинич, Бабій 66), *Скандило* (КПУ Харк. 17, 385), рос. *Кодилов* (ЖПТ), *Скондилов* (ЖПТ), ст.-блр. (похідне) *Сковдиловичи* — назва маєтку, зафіксована в документах Віленського центрального архіву (ОДВ III, 40), можна відновлювати праантропоніми ***Kьldidlo** / ***Skьldidlo**, мотивовані відповідними апелятивами віддієслівного походження. Пор. рос. діал. *сква́ндиться* 'зморщитися, скорчити гримасу' (СРГ Морд. 2, 1152) — форма з огубленим задньоязиковим, *скульди́ться* 'зігнути, нахилитися' (СРНГ 38, 184), блр. діал. *ке́ндзіцца* 'вередувати' (ЭСБМ 5, 21) та ін.

Укр. *Канда́ла* (Пі Дн. 4/2, 18), *Конда́ла* (РУС 201), *Шканда́ла* (КПУ Зап. 19, 479), ст.-рос. Федка Ивановъ сынъ *Кайда́ль*, 1551 р. (Тупиков 171), Илюшка Яковлев сын *Кайдалов*, 1623 р. (Полякова 96), Григорей Кондаловъ, 1646 р. (Танков 45), рос. *Кайдалов*, *Канда́лов*, *Киндалов* (ЖПТ), *Кондалов* (Книги РФ X, 202), *Хайдалов* (КП Алтай 2, 60), (похідні) *Кайдалово* (2) — назви поселень у колишніх Нижегородській і Псковській губ., *Кайдалы* — в колишній В'ятській

губ. (Vasmer RGN III, 701), *Кайдалово* — ойконім у Забайкаллі, ст.-блр. Мишґко *Койдаловъ*, 1552 р. (ПР 20), блр. *Койдала* (м. Гомель), *Кандал*, *Кондал* (Бірыла 177, 212), *Кайдалы* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 847), болг. *Киндалов*, *Къндалов* (Илчев 255, 289), слвн. *Kandal* (ZSSP 249) — рефлекси псл. ***Kьldadlo** / ***Skьldadlo** відапелятивного (віддієслівного) походження. Пор., наприклад, укр. діал. *шкáйдате* ‘ходити (про перші кроки дитини)’ (Корзонюк 260), блр. діал. *кль́ндаты* ‘накульгувати’ (Клундук 66) < **кль́даты* (епентеза -н-) < **кь́лдаты* (метатеза -лд- > -дл-), *кѣндаць* ‘топкати’ (ЭСБМ 5, 21).

Стосовно апелятивних відповідників для ***Kьldadlo** < ***kьldadlo** пор., наприклад, укр. діал. *кандалі́* ‘взуття з дерев’яними підошвами’ (Гришашевич 59), ‘видовбане взуття’ (Пономар 142), ‘важкі черевики’ (Аркушин 2016: 208), рос. діал. (застаріле) *канда́л* ‘взуття, схоже на черевики, на дерев’яній підошві’ (ССГ 5, 13), *ка́нда́ла* (*кривая*) ‘кривоока жінка’ (Магницький Особенности 26), *беззубая кандала́* ‘про беззубу людину’ (Мордов. словарь 3, 19), блр. діал. *кандалы́* ‘взуття на дерев’яній підошві’ (МСМ 1970: 61), *хандалы́* мн. ‘т. с.’ (СБГ 5, 286).

***Kьldimъ** / ***Skьldimъ**: ст.-укр. Петро *Кодым*, 1649 р. (Реєстр 268) < **Колдым*, Павел *Килдим*, 1682 р. (Кривошея УС 26), укр. *Кандим* (Літ. ГС 2010, № 1, 55), *Колдыменко* (КПУ Ув. Дон. 3, 30), рос. *Кандимов* (КП Саратов), (вторинне) *Камдимский* (КПУ Дон. 9, 380), ст.-блр. (похідне) *Скавдымовичъ* Якубъ (ОДВ V, 144), пол. *Киндунт* (SN V, 419) < **Kułdum*, *Kodim*, *Kodum* (SN V, 55, 56) — форми з абсорбованим плавним ~ рос. діал. *кильди́м* ‘гурт людей, юрба’ (ПОС 14, 117), ‘безлад’ (Мордов. словарь 3, 32), *кинди́мный* ‘скупий і злий’ (СРДГ 2, 225) < **кьылди́мный* < **kьld-it-ьпъ* віддієслівного походження. Пор. укр. діал. *канді́ти* ‘жебрати, старцювати’ (Бевка 69), *канді́ти ким* ‘крутити ким; циганити’ (Кміт 297), рос. діал. *ко́ндить* ‘оббивати насіння льону’ (СПГ 1, 410).

***Kьldomъ**: ст.-рос. *Кундумъ* Пироговъ сынъ Оладынъ, 1546 р. (АС I, 287) < **Колдомъ*, Васко *Колдомай*, 1624 р. (ПКРК I/2, 709), Савка *Колдомец*, 1698 р. (НН 283), рос. *Калдамов*, *Колдомов*, *Хайдамов* (ЖПТ), *Колдомцев* Федор Степанов (МИКП I, 91), *Хандом* (Пам’яць Лоеўск. 347), болг. *Калдамов* (Илчев 264) ~ укр. діал. (похідне) *кулдумáн* ‘бідняк, жебрак’ (Бевка 79) < **кулдом-án*, рос. діал. *ку́ндама* ‘лижа’ (СГРС 6, 274) < **ку́лдома*.

Деривати з консонантом -n- у суфіксі:

***Kьldana**, ***Kьldanь**, ***Kьldanь**: д.-руськ. *Кайдань*, 1240 р. — татарський воєвода, брат Чингісхана, разом із Субутаєм вторгся до Угорщини (ПСРЛ XXV, 131; Фома Сплитский 208), ст.-укр. *Wasil Koldan*, 1649 р. (Жерела IV, 247), Петро *Кайдань*, 1649 р. (Реєстр 285), укр. *Кавдан* (Зосимов 1, 386), *Куйдань*, 1718 р. (ПЧП 143), *Кавдан* (Богдан 111), *Кайдан* (ЖПТ), *Кийдан* (РУС 185), *Койдан* (КПУ Черниг. 9, 251), *Куйдан* (РІ Він. 3, 389), ст.-рос. Семен *Кайдан*, 1525 р. (Антонов 1997: 60), Степанко *Кайдановъ*, 1639 р. (Тупиков 563), рос. *Калдановъ*, 1744 р. (Иркутск 48), *Колдан* (КП Вологда), *Кайданов* (САЛ 448), *Кейдан*, *Койдан*, *Колданов*, *Куйданов*, *Кулданов* (ЖПТ), *Кульданов* (КПУ Зап. 11/1, 453), *Киданов*, *Коданов*, *Куданов* (ЖПТ), *Конданев* (РУС 201), *Канданцев* (КП Брян.), *Хинданов* (Память 2, 136) < **Килданов*, (похідні) *Каданово*, *Калданова* — ойконіми в колишніх Нижегородській і Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN III, 662, 708), *Койданов* — у Тверській обл., ст.-блр. Гарасимъ *Койдановъ*, 1683 р. (ИЮМ II, 7), блр. *Кайданаў* (Бірыла 170), *Кудан* (ЖПТ), (похідне) *Кейданы* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 366), болг. *Койдана*, *Колданов* (Илчев 262, 264), хорв. *Kajdanić* (Leksik 275), пол. *Kajdan*, *Kajdana*, *Kałdan*, *Kiejdan*, *Kojdan*, *Koydan*, *Kuldanek* (SN IV, 434, 454, 584; V, 60, 232, 403), чеськ. *Kejdana* (Beneš 236), *Koldán*, *Kuldán* (ЧП), ст.-слвц. Martin *Koldán*, 1683 р. (UFP II, 391), слвц. *Kejdanová*, *Koldanová* ж. (TZ Bratislava 157, 168), слов'ян. (похідні) *Кейданы* (2) — ойконіми в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 26);

Щодо апеллятивних відповідників пор. укр. діал. *кайдáni* 'туфлі' (СЛЖ 111), *калдані* мн. 'місця із залишками минулорічної трави' (Грінченко 2, 204), *кудán* 'палиця' (ЕСУМ 3, 123 — «неясне») < **кулдán*, рос. діал. *кальдán*, *кольдán* 'різновид рибальської сітки' (СРНГ 13, 3) — форми з вторинним -ы- після плавного.

***Kьldinь** / ***Skьldinь**: ст.-укр. *Кудинь*, 1582 р. (АЮЗР VI/1, 115), ст.-рос. Лукьянъ Васильевичъ *Кендиновъ*, 1669 р. (Селиванов 12), Ивашко Ивановъ с. *Сколдинъ*, 1698 р. (Тобольск 82), (похідне) *Хавдиничи*, 1435 р. — топонім, згаданий у грамотах Новгороді і Пскова (ГВНП 170), рос. *Кайдин*, *Кальдин*, *Кандин*, *Кидин*, *Кудинов*, *Кундин* (ЖПТ), *Камдин* (ЖПТ) < **Кандин* (змішування сонорних), *Кевдин* (КП Твер.), *Кейдин* (КС Дон. 1, 56), *Кельдин* (КП Саратов.), *Ковдин* (КП Вологда), *Колдин* (КП Саратов.), *Скедин*, *Шкандин* (ЖПТ),

Шкидин (РУС 479), *Шкондин*, *Шкундин* (СКТ 921), блр. *Кеўдзін* (Бірыла 200), *Кудин* (СБГТ 247), серб. *Хајдин* (Пешикан 528), пол. *Kułdżin* (SN V, 419), *Szkindin* (SN IX, 285).

***Кълдона**, ***Кълдонъ**, ***Кълдонъ**: укр. *Хандон* (м. Біла Церква Київ.) < **Калдон*, *Кодон* (КПУ Сум. 14, 138) — форма з абсорбованим плавним, рос. *Кендонин* (Рязан. КП 1, 555), *Колдонов* (КП Алтай 2, 374), *Халдонин* (КПУ Дон. 7, 177), пол. *Kałdon*, *Kałdoń*, *Kaudon*, *Koldon*, *Kołdon*, *Kołdoń* (SN IV, 454, 538; V, 70, 83, 84), луж. *Kałdonka* (Wenzel II/1, 185).

***Кълдунъ**, ***Кълдунъ** / ***Skълдунъ**: ст.-укр. *Иван Ковдун*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 127), укр. *Кадун* (РУС 170) < **Калдун*, *Кайдун* (КПУ Київ. 5, 672), *Кейдун* (КПУ Сум. 5, 474), *Колдун* (РІ Рв. 5, 324), *Ховдун* (КПУ Київ. 8, 144), *Холдун* (Дяченко 267), ст.-рос. *Андрей Колдунов*, 1613 р. (Веселовский 149), Нефедка *Колдунъ*, 1676 р. (Виноградов 1911: 185), рос. *Кайдун*, *Кедун*, *Кейдун*, *Колдунов*, *Шкодунович* (ЖПТ), *Хайдунова* ж. (Горпинич, Тимченко 286), блр. *Калдун*, *Хайдуноў* (Бірыла 171, 425), (похідні) *Колдуново* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 34), *Калдунова грэбля* — мікротопонім у Могильовській обл. (СММ 89), пол. *Kaldunek*, *Kałdun*, *Kałduń*, *Koldun*, *Kołdun*, *Kołduń* (SN IV, 441, 454; V, 70, 84), слов'ян. *Хандун*, запозичене чувашами (Магницький 90), *Колдуны* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 309) ~ ст.-укр. *калдѹнь* 'нутрощі', 1642 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 20), укр. *кавду́н* 'черев' (Грінченко 2, 204), діал. *калдѹн* 'великий шлунок корови, пузо' (Горбач Добровода 465), *ковду́н* 'знахар' (Аркушин 2016: 229), *калдѹн* 'великий живіт' (Хобзей 296), *галдун* 'чаклун, відмак' (Новицький 2, 449), рос. діал. *колду́н* 'знахар' (СРГСУ 2, 37), 'дружок на весіллі' (СРГС 2, 87), 'чоловік, який ніколи не був одружений' (СТГ 96), блр. діал. *калдѹн* 'вареник з тертої картоплі з м'ясом' (Янкова 148), *кавду́н*, *каѹду́н* 'живіт, шлунок', *колду́н* 'галушки з начинкою' (ДСБр. 83, 101).

***Кълдунъ**: блр. *Кудынюк* (СБГТ 247) — форма з абсорбованим плавним.

***Къльдн'а**, ***Къльднь**: укр. *Kodnia*, 1929 р. (ДАВО ф. 182, оп. 1, од. зб. 40, арк. 10), *Кодня* — сучасне прізвище (Вол.), ст.-рос. *Кудневъ*, 1620 р. (СЛ 27), рос. *Колднев* (КПУ Дон. 15, 248).

Деривати з -r- у суфіксальній морфемі:

***Кълдара**, ***Кълдагъ**, ***Кълдагъ** / ***Skълдара**, ***Skълдагъ**: д.-руськ. *Кайдаръ*, 1240 р. — родич і воєвода Батия (ПСРЛ X, 116), ст.-укр.

Тарас *Кондар*, 1669 р. (ПКХ 75), укр. *Кондар*, 1718 р. (ДІП I, 205), *Калдар* (КПУ Од. 9, 132), *Кандар* (КПУ Харк. 4, 638), *Ковидар* (м. Кременець Терн.), *Кудар* (Новикова 444), *Кударь* (Стехна 71), *Скиндар* (Кривошея 2002: 34), *Скандара*, *Шкамдара* (Богдан 265) < **Шкандара* < **Шкалдара*, *Шкондар* (КПУ Дон. 19, 732), *Шкудар* (Радіон 131), (похідне) *Кандарова Гора* — мікротопонім (Льв.), ст.-рос. Михайло Андреевича *Кулдарь*, XIV ст. (Кобрин 407), Олеха *Кондарев*, 1553 р. (ПРПР 29), Андрей *Кайдаров*, 1577/78 р. (ВКТСМ 149), Василий *Колударов*, 1584 р. (ОАРПр. 331) — форма з секундарним голосним після плавного, рос. *Калдарь* (ОА 3, 1531), *Колдар* (КПУ Од. 9, 133), *Кайдаров*, *Кондарев*, *Кондаров*, *Кударев*, *Кударин* (ЖПТ), *Кулдарев* (Він.), *Хайдаров* (КП Саратов.), (похідні) *Колударово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 349), *Калдарова*, *Кондарева* — в колишніх Оренбурзькій і Тульській губ. (Vasmer RGN III, 708; IV, 350), *Колыдарово* — в Ростовському пов. (ВНР 33), блр. *Кіндар* (Бірыла 202), *Кобдарев* (м. Гомель) < **Ковдарев*, (похідне) *Кундаровка* — мікротопонім у Гомельській обл. (Дарошка 1992б: 136), болг. *Калдарев*, *Кондарев*, *Кьлдарев* (Илчев 233, 267, 289), слвн. *Kudar* (ZSSP 311), пол. *Kaldarz*, *Kandar*, *Kandara*, *Kojdar*, *Kołdar* (SN IV, 434, 469; V, 60, 83).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *калдár* ‘дерев’яне відро’ (СБук. Г 183), рос. діал. *ковдáрь* ‘ліс навколо поля’ (СВГ 3, 73), блр. діал. *шкандáр* ‘обрубок колоди’ (Бялькевіч 497), *хэйдáр* ‘мотлох’ (МАСМ 1, 104) — форма з еволюцією к- > х- і солодкозвуччям (-л- > -л’- > -й-).

***Kыldora**, ***Kыldorъ** / ***Skыldorъ**: ст.-укр. *Kondor*, 1470 р. (Чучка 280), укр. *Колдор* (КПУ Ник. 8, 37), *Холдоренко* (КПУ Од. 1, 908) — патронім на -енко, із **Колдоренко*, *Кіндор* (Жит.), *Кондор* (ТДУ 60), *Шкудор* (Льв.) < **Шкулдор*, ст.-рос. Сава *Кондоревъ*, XVI ст. (ДДок. 174), рос. *Кандор* (Книги РФ X, 178), *Колдоров* (РУС 197), *Кайдорин*, *Калдоркин*, *Колдоркин*, *Кулдоров* (ЖПТ), (похідні) *Койдорово* — назва населеного пункту в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 291), *Кондоровка* — в колишній Тамбовській губ. (Розанов 40), макед. (похідне) *Кондорово* — ойконім (Веркович 338), хорв. *Kajdor*, *Kaldor* (Leksik 275, 277), пол. *Kajdor*, *Kandor*, *Kandora*, *Kondor*, *Kondora* (SN IV, 435, 470; V, 109), чеськ. *Kondor* (ЧП) ~ рос. діал. *кондóрка* ‘горщик для вугілля’ (СРГС 2, 30).

***Kыldura**, ***Kыld’ura**, ***Kыldurъ**: укр. *Кадура* (КПУ Черк. 6, 553) < **Калдура*, *Кандур* (Зосимов 1, 396), *Кандура* (РУС 170), *Киндур* (СКТ

333), *Кондур* (РІ Терн. 2, 329), *Кондура* (Горпинич, Тимченко 133) — форми з денталізованим плавним, ст.-рос. Андрюшка *Кондюрин*, 1673 р. (Парфенова 209), Андрюшка *Кандуровъ*, 1675 р. (Селифонтов ОС 4), рос. *Калдуров* (ИОН 177), *Кодуркин*, *Кондуров* (ЖПТ), *Хайдуров* (Память 1, 131), (похідне) *Кондурино* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 354), болг. *Кандуров*, *Кондуров*, *Кундуров* (Илчев 238, 267, 284), серб. *Кундурић* (Јањатовић 200), пол. *Kandur*, *Kondur* (SN IV, 470; V, 111), чеськ. *Kindura* (ЧП), слов'ян. *Килдура*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 51). Пор. ще *Кундуръ* (*Кулдюрь*) — воевода берендеїв (чорних клобуків), згаданий в Іпатіївському літописі під 1183 р. (ПСРЛ II, 127, 319).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кандур* ‘рушник для посуду’ (Шило 135), *конду́ри* мн. ‘різновид чобіт у жителів галицького Покуття’ (Грінченко 2, 277), *кóндури* ‘жовті, шиті як панчохи, без підошв і каблуків чоботи’ (Матейко 142).

**prikǫldura*: рос. діал. *приканду́ра* ‘забобонна прикмета’ (СРНГ 31, 239).

**Кыдыра*, **Кыдыро*, **Кыдыръ* / **Skыдыра*, **Skыдыръ*: ст.-укр. Іоан *Скандеръ*, 1649 р. (Лазаревский Акты 97), укр. *Кындер*, 1718 р. (ДІП I, 191), *Шкандрик*, 1732 р. (РЧП 276), *Хондра*, 1750 р. (Пивовар 40) < **Кондра*, *Киндра*, 1752 р. (Пивовар 50), *Кайдрович* (Holutiak 186), *Колдрук* (ТДУ 60), *Кандьора* (РІ ІФ 1, 194), *Кандера*, *Кондр* (Горпинич 172, 236), *Кондра* (РУС 201) < **Колдра*, *Кіндро* (КПУ ІФ 3, 113), *Кундра* (Чучка 314), *Шкіндер* (Рв.), *Шкундра* (РУС 480), ст.-рос. Степанъ Григорьевъ с. *Скиндеровъ*, 1696 р. (Тобольск 45), (похідне) *Кондерево*, 1500 р. — ойконім у колишній Водській п'ятині (ПОКН 22), рос. *Шкадеръ*, 1725 р. (ПСИ 134) < **Шкалдеръ*, *Кандрин* (КП Алтай 2, 227), *Киндра* (ЖПТ), *Кондров* (РУС 201), *Хандеров* (Рамієс 2, 186), *Скендеров*, *Скиндерев*, *Шкіндер* (ЖПТ), (похідне) *Кондровка* — ойконім у Рязанській обл., ст.-блр. Ярош *Скиндеръ*, 1434 р. (ЭСБМ 12, 134), блр. *Кандер*, *Киндерева*, *Киндеров* (ЖПТ), *Кундро* (м. Мінськ), *Скіндзер*, *Скіндэр*, *Шкіндзер*, *Шкіндэр* (Бірыла 378, 474), (похідні) *Скиндеревка*, *Скиндеровка*, *Шкиндерево* — ойконіми в колишніх Вітебській і Мінській губ. (Vasmer RGN VIII, 308; X, 323), болг. *Кендеров* (Илчев 250), хорв. *Kajder*, *Škondrić* (Leksik 275, 646), словн. *Kander* (ZSSP 249), пол. *Kajder*, *Kandr*, *Kandra*, *Kojdra*, *Kołdra*, *Komdra*, *Kondr*, *Kondra*, *Kundra* (SN IV, 470; V, 61, 84, 97, 109, 419),

чеськ. *Kandr, Kandra, Škondra* (ЧП), словц. *Kandera, Kendra* (TZ Bratislava 153, 158), слов'ян. *Килдер, Киндра, Хондеръ*, запозичені в чуваський антропонімікон (Магницький 51, 90) ~ укр. діал. *хандра* 'шкапа, худа або норовиста коняка' (ЕСУМ 6, 155) < **ка́лдра*, рос. діал. *кондра* 'суперечка, ворожнеча', *ку́ндры* мн. 'непотрібні речі, обноси' (НОС 4, 100, 178), *пойти в кондру* 'почати сваритися, скандалити' (СФ 144), болг. діал. *ка́ндра* 'вид трави, бур'ян' (Христов 227).

***Ськыдыга:** укр. *Сокиндра*, 1752 р. (Пивовар 73).

***Кыдыга, *Кыдыгъ, *Кыдыгъ / *Skыдыгъ:** ст.-укр. *Скиндир*, 1538 р. (AS IV, 154), укр. *Кандира* (Ономастікон 147), *Кундира* (Горпинич 133), ст.-рос. Іванъ *Киндырь* Михайловичъ, 1399 р. (Тупиков 178), *Кондырь* Іванович Суков, 1405 р. (Веселовский 152), Дмитрей *Киндыревъ*, 1476 р. (ПСРЛ XXV, 308), Воин Васильев сын *Киндырев*, 1573 р. (Альшиц 20), Григорей *Кондыревъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 1082), Дениска *Калдырев*, 1680 р. (Полякова 96), (похідні) *Колдырово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 34), *Кондырево*, XVII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (ОПКМ 172), рос. *Киндырев*, 1704 р. (СМИК 145), *Кандыркин, Кендырев, Колдырев, Кондырев, Кулдырев* (ЖПТ), *Кундырин* (КПУ Луг. 5, 94), *Ковдырев* (КП Вологда), окремі з яких помилково кваліфіковано як запозичення з прибалтійсько-фінських мов (Полякова 2003: 131–136), (похідні) *Кондырев, Кондырева, Кондырево* (5 фіксацій), *Кондыревка*— ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 354), ст.-блр. Апанасъ *Ковдыревъ*, 1683 р. (ИЮМ II, 5), пол. *Kondyra* (SN V, 111), в основі яких апелювати на зразок укр. діал. *кандирь* 'ніс' (СЛЖ 113), рос. діал. *калдырь* 'пияка' (Селигер 3, 8), *кандыра* 'уперта людина' (Малеча 2, 163), 'недоросток' (СРГК 2, 324), *кэндыйр* 'невисока, але енергійна, рухлива людина' (СРГ Коми 151), *кондырь* 'козилок шапки' (ИОС 1, 216), *хандырь* 'невихована людина, грубіян', 'недбало одягнена людина' (СВГ 11, 178), *сколдырь* 'скнара' (ОСВГ 10, 111).

Деривати з *-s-* у суфіксальній морфемі:

***Кыдаса, *Кыдасъ, *Кыдасъ:** укр. *Кайдас* (Чучка 245), *Кундас* (Рв.), *Кодас* (КПУ Дон. 18, 451) < **Колдас*, ст.-рос. Марьфица Семейкина жена *Киндасова*, 1629 р. (КВ 205), рос. *Калдасов* (Лет. ЖС 2006, № 38, 139), *Куйдасов* (КПУ Зап. 19, 280), *Кундасов* (САЛ 489), *Кудасов* (ЖПТ), (похідні) *Кундасово* (2) — назви поселень у колишніх

Олонецькій і Смоленській губ. (Vasmer RGN IV, 680), *Кадасово* – в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 471), *Киндасово* – ойконім у Карелії, *Кулдасово* (*Кундасовские поля*) – мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 115), блр. *Кундас* (Бобрык 232), *Кудасов* (ТС Мозырь 125), пол. *Chołdas*, *Chołdaś*, *Kajdas*, *Kajdaś*, *Koldas*, *Kołdas*, *Kondas*, *Kondaś*, *Kundas* (SN II, 48, 99; IV, 434, 435; V, 70, 83, 108, 418), чеськ. *Koldas*, *Kondas*, *Kuldásek* (ЧП) ~ укр. діал. *кондас* ‘свинопас’ (Гиряк 1, 218), блр. діал. *куд́аса* ‘заметіль, хуртовина’ (PCB 1, 267).

***Кълдеъ**: укр. *Кондес* (м. Черкаси), *Кодеc* (СКТ 355) < **Колдес*, рос. *Кудесов* (ЖПТ).

***Кълдоъ**, ***Кълдоъь**: ст.-укр. Астап *Кулдос*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 111), укр. *Кундос* (Вол.), ст.-рос. (похідне) *Кулдосово*, 1496 р. – ойконім у колишній Обонежській п’ятині (ПКОП 2), рос. *Кудосов* (ЖПТ), *Кундосов* (ОА 3, 1981), (похідні) *Киндосово*, варіанти *Кулдосово*, *Кундасово* – ойконім у колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN IV, 151; Списки Олон. 12, 212), відомий з 1583 р. (Витов 229), *Кундосово* – в колишній Тульській губ. (ГСТ 199), пол. *Chołdoś*, *Kajdos*, *Kajdoś*, *Kaldos*, *Kałdos*, *Kiełdos*, *Kiełdoś*, *Koldos*, *Kondos* (SN II, 99; IV, 435, 441, 454, 590, 591; V, 70, 109) ~ укр. діал. (похідне) *кундо́сити* ‘знущатися’ (Корзонюк 148), *кундо́ситися* ‘повільно збиратися’ (Яворницький 1, 405).

***Кълдуъ**, ***Кълдуъь** / ***Skълдуъь**: ст.-укр. Конрашка *Кундус*, XVII ст. (Пиріг 80), укр. *Кайдус*, *Калдус* (Терн.), *Кендус* (РУС 184), *Киндус* (КПУ Льв. 3, 554), *Кіндус* (Зосимов 1, 427), *Кондус*, *Кондусь* (м. Рівне), *Кундус* (Мик.), *Хандус* (Новикова 877) < **Кандус*, *Хандусь* (Черк.), *Скавдус* (РІ Дон. 7, 225), ст.-рос. Васка *Кундусовъ*, 1681 р. (Тупиков 609), рос. *Кедус*, *Кондусов*, *Кундус* (ЖПТ), (похідні) *Калдусы* – назва поселення в колишній Пензенській губ. (Vasmer RGN III, 708), *Кундусово* – ойконім у колишній Тульській губ. (Списки Тул. 180), *Кидусово* – в Рязанській обл., хорв. *Kundus* (Leksik 347), словн. *Kandus* (ZSSP 249), пол. *Kaldus*, *Kałdus*, *Kendus*, *Kołdus*, *Kołduś*, *Kundus* (SN IV, 441, 454, 565; V, 84, 419), чеськ. *Koldus* (ЧП) ~ укр. діал. *кунду́сити* ‘душити; роздирати; розривати (дзьобом, зубами, кігтями)’ (Піпаш, Галас 89), *кунду́сите* ‘м’яти, бгати щось’, ‘прясти’ (Корзонюк 148), рос. діал. *ку́ндус* ‘олень на четвертому році життя’ (Подвысоцкий 78).

***Кълдіъь**, ***Кълдыъь**, ***Кълдыъь**: укр. *Кендись* (Пура Край 3, 194), *Кедись* (Рв.) – форма з абсорбованим плавним, *Киндис* (Ономасті-

кон 151), *Кондисенко* (м. Черкаси), *Кондисюк* (КПУ Вол. 1, 62), *Кундис* (Панчук 149), *Кундіс* (ТДС 155), блр. *Кендзіс*, *Кендысь* (Бірыла 199), пол. *Chołdys*, *Kajdys*, *Kandys*, *Kandyś*, *Kiendys*, *Kiendyś*, *Kołdys*, *Kołdyś*, *Kondys*, *Kondyś*, *Kuldys*, *Kundis*, *Kundys* (SN II, 99; IV, 435, 470, 592; V, 84, 111, 112, 403, 419), чеськ. *Kondis* (ЧП), слвц. *Kundis* (TZ Bratislava 196).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксі:

***Kyldatъ**: укр. *Кодатко* (Горпинич 325) < **Колдатко*, рос. *Кандат* (САЛ 450), *Кондатов* (КС Дон. 2, 127) — форми з денталізованим плавним, пол. *Kondat* (SN V, 108) ~ рос. діал. *халдатый* 'зидирака, скандаліст' (ОСВГ 11, 211) < **калдатый*, блр. діал. *клында́ты* 'кривоногий' (Клундук 66) < **кылда́ты*.

***Kylditъ**: ст.-укр. (похідне) *Кандитовъ*, 1408 р. — топонім у колишньому Кременецькому пов. (ГВК 5), укр. *Кандит* (КПУ Зап. 15, 198) < **Калдит*, ст.-рос. (похідні) *Кондитовъ истокъ*, 1597 р. — гідронім у басейні Оки (ПКРК I/2, 498) < **Колдитов*, *Кайдитовъ лѣсъ*, XVI ст. — топонім у колишньому Тульському пов. (ПКМГ I/2, 11730), *Кандитово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 38).

***Kyldota**, ***Kyldotъ** / ***Skylidotъ**: укр. *Хандута* (КПУ Сум. 10, 198) < **Кандута*, пол. *Kandut*, *Kondut* (SN IV, 470; V, 111) — форми з деназалізованим голосним чи запозичення із східнослов'янських мов, слов'ян. *Килдута* (Магницький 51), *Кандут*, *Киндут*, *Кондута* (Магницький 50–52), запозичені чувашами, очевидно, від волзьких болгар, (похідне) *Скалдуцишки* — ойконім у колишній Каунаській губ. (Vasmer RGN VIII, 298).

Укр. *Кондива* ч. (КПУ Луг. 1, 482) — рефлекс псл. ***Kyldivъ(jь)**.

***Kyldovъ(jь)**: рос. *Кондовой* (Рязан. КП 1, 702) ~ рос. діал. *ка́довый* 'мужній, стійкий' (Кривошапкин 49), *кондо́вый* 'хитрий, підступний' (СРНГ 14, 247), *хайдо́вый* 'енергійний, бойовий' (СРГСУ 6, 145) < **калдо́вый*.

**kyldovitъ(jь)*: укр. діал. *галдовитий* 'відьмакуватий, демонічний' (Новицький 2, 449), рос. діал. *халдовітой* 'нахаба' (Соликамск. 661) < **калдовітой*.

Праантропоніми-композиції:

***Kyldējагъ**: ст.-рос. Сесипатр *Килдеяр*, 1541/42 р. (Прокопенко 55), Олексей *Килдеяр*ов, 1580 р. (ПМТ 425).

***Къдѣбѣра**, ***Къдѣбѣръ**: укр. *Кандибора* (м. Черкаси), *Хандибора* (КПУ Полт. 3, 215) < **Кандибора*, рос. *Кандибур* (Книги РФ X, 178).

***Къдѣмѣръ**: слов'ян. *Кандимеръ* (Магницкий 50) < **Калдимеръ*.

***Къдѣвѣръ**: слов'ян. *Холдиверъ* (Магницкий 90) < **Колдиверъ*.

***Къдѣбѣаѣ**: рос. *Колдыбаев* (КПУ Дон. 20, 146), *Колдобаев* (КПУ Зап. 11/1, 387), (похідне) *Кондобаєво* — ойконім у Нижегородській обл. (Морохин 120).

***Къдѣбѣкъ(ѣ)**: укр. *Хондобока* (ОНСН 301), (похідне) *Хандобоківка*, 1919 р. (ССЧ 21), варіанти — *Кондебоківка* (ОНСН 268), *Хандобоківка* (ОЛУ 140), *Халдобоківка* — топонім у Чернігівській обл.

***Къдѣбѣоу**: укр. *Кондубор* (Редько 1, 501).

***Къдѣдѣѣ**: ст.-рос. *Кундодѣев*, 1619 р. (СН 105), (похідне) *Кундодеевский*, 1667 р. — мікротопонім у колишньому Нижегородському пов. (МИФХ I, 199).

***Къдѣдогѣра**, ***Къдѣдогѣръ**: укр. *Кондагура* (ОМ 2, 108) < **Колдогора*, рос. *Хондогоров* (Память 1, 190) < **Колдогоров*.

***Къдѣдохѣ(ѣ)**: рос. *Кандахоров* (РУС 174).

***Къдѣдоѣаѣ**: укр. *Кудояр* (Новикова 444), ст.-рос. *Яковъ Кудояровъ*, 1677 р. (МИРС 46), рос. *Кудояров* (ЖПТ).

***Къдѣдоѣѣ**: укр. (похідне) *Кондаидовка* — ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN IV, 349).

***Къдѣдоѣѣ**: укр. *Кудалей* (ЖПТ), рос. *Хандалеев*, яке виводили з турецького чи перського першоджерела (Баскаков 257), *Хондолеев* (КПУ Дон. 8, 251) — форми з еволюцією К- > Х-.

***Къдѣдоѣѣка**: рос. *Кондолякин* (Память 1, 323).

***Къдѣдоѣѣкъ**: рос. *Кандулуков* (КПУ Херс. 10, 381), *Кондулуков* (ЭСБ 1, 139).

***Къдѣдомѣръ**: рос. *Хандамиров* (ПККГ 89).

***Къдѣдоносъ**: укр. *Куйдонос*, 1732 р. (ПЧП 308) < **Кульдѣнос*.

***Къдѣдоорѣ**: макед. *Кондороби* — ойконім ~ блр. діал. *кондороб* 'товста людина невисокого росту', *кандароб* 'вибоїна, яма' (ТС 2, 181, 212).

***Къдѣдоу**: укр. *Кондоус* (Вол.), *Кандиус* (ЖПТ), *Кондиус*, *Кундиус* (КПУ Зап. 6, 248, 284), *Кундивус* (КПУ Харк. 17, 40), *Кундеус* (Рв.; Анк.), рос. *Кундиус* (САМ 124).

***Къдѣдорѣ(ѣ)**: рос. *Хандуратов* (САЛ 658) < **Кандуратов* < **Калдоратов*.

***Къдѣдосуръ**: рос. *Кондосуров* (Рамієс 2, 102).

***Кьлдосъкалѣ**: рос. *Кондоскалов* (РСД 308), *Кондаскалов* (РІ Полт. 3, 66).

***Кьлдохъ(ѣ)**: ст.-рос. Петр *Кодоухов*, 1699 р. (Курдюмов II, 294) < **Колдохов*, рос. *Кондаухов* (ИС 47).

***Кьлдолѣ**: ст.-рос. (похідне) *Кандаулаво*, XVI ст. — назва пустища (ПМЯ II, 111), рос. *Кандаулов* (ЖПТ).

***Кьлдонагъ**: укр. *Кандуар* (Пура СПР IV, 48).

***Кьлдоноръ**: укр. *Кайдаур* (КС Од. 3, 247), ст.-рос. Андрей *Кондоуров*, 1668 р. (ОАРПр. 541), рос. *Кидауров* (Рамієс 2, 516), *Кондауров* (ТЕ 281), *Кондоуров* (ИСП 251), (похідні) *Кандауровка* (3), *Кандаурово*, *Кандоурово* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 38). Див. ще (Казлова III, 194).

Стосовно кореневого -ур- < -вор- пор. рос. діал. *паўрина* ‘жердина [...]’, *поворина* ‘т. с.’ (СРГ Морд. 2, 786, 836).

***Кьлдожигъ**: укр. (похідне) *Конджирський* (Богдан 156).

Похідні від апелятивів з архаїчними префіксами:

***Аскьлдъ**. Уперше реконструйовано в (Козлова 1992: 102–103). Пор. також рос. *Аскольд* (Лет. ГС 2003, № 8, 48), *Яськулд* (ЖПТ), ст.-блр. *Матей Яскольдъ*, 1565 р. (ЛМ 1915: 321), Войтехъ *Яскольдовичъ*, 1528 р. (ЛМ 1915: 96), блр. *Яськулд* (м. Вілейка), слов’ян. *Ясковдъ* (ОДВ III, 21), Миколай Александрович *Яскольд*, 1598 р. (ОДВ V, 26), (похідне) *Ясканди* («do Jaskandow», 1569 р.) — ойконім у колишньому Шавельському пов. (АВК XXIV, 234). Зі слов’янського антропонімікону запозичено литовське прізвище *Askaldāvičius* (LPŽ I, 127), освоєне граматично.

***Вакьлда**, ***Вакьлдъ** / ***Вокьлда**: укр. *Бухолда*, *Бухалда* (КПУ Дон. 20, 24), ст.-рос. Акиндин *Бахолдин*, 1656 р. (ДМИМ I, 298), Фетька *Бакалда*, 1671 р. (РР 53), рос. *Бокалда* — прізвисько (Ванюшечкин 44), *Бахандов* (КС Дон. 2, 109) < **Бакалдов*, *Бухолдін* (КПУ Сум. 3, 635), *Бохолдин*, *Бахондин*, *Бохолдин* (ЖПТ), (похідні) *Бакалды* (2), *Бухылдино*, *Бухандина* — ойконіми в колишніх Нижегородській, Новгородській, Костромській, Саратовській губ. (Vasmer RGN I, 239, 603, 605), *Бухолдино* — назва хутора в Липецькій обл. (ЛО 9), блр. *Бахолдин* (м. Вітебськ), пол. *Buchaldzin* (SN I, 533).

Щодо мотивації пор. рос. діал. *бахáлда* ‘криклива жінка’ (Даль I, 55), *бахалда́* ‘сварлива, криклива людина’ (НОС I, 39), *бахóлда* ‘про невиховану людину, дурня’ (СПГ I, 27), ‘неохайний, ледачий, кволий’, ‘хвалько, брехун’ (Никонов 17). Пор. ще рос. діал. *бакáл-*

да, бакалдіна з топографічною семантикою, уведені до словникової статті **bakuľ'a* / **bakŭľ'a* і кваліфіковані як форми з експресивною епентезою (ЕССЯ 2, 142–143).

**bakŭldikŭ*: рос. діал. *бахáлдик* ‘ласкаво-жартівливе звертання до маленької дитини’ (Моисеенко 10). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Bezkylda*: укр. *Безкуйда*, 1773 р. (ДІП V, 266) < **Безкульда*.

**Čekylda*, **Čekyldŭ*: укр. *Чкалда*, 1785 р. (ИСК 46) – алегрова форма, із **Чкалда*, *Чекейда* (КПУ Черк. 7, 827), *Чекенда* (КПУ Терн. 3, 164), *Чехайда* (м. Луцьк), *Чекунда* (КПУ Ник. 1, 439), *Цюкенда*, *Цюкинда* (КПУ ІФ 1, 133) < **Чекълда*, *Чекінда* (ТДЗ 172), *Чикивдя* (Горпинич 395), *Чикинда* (Терн.), *Чихілда* (Богдан 40), *Чехинда* (КПУ Льв. 3, 519), *Чехінда* (Богдан 32), ст.-рос. Алешка *Чюкулдинъ*, 1676 р. (ПМКЮ 186), рос. *Чекандин* (Рязан. КП 1, 542), *Чекунда* (м. Москва), (похідні) *Чехолдино* – назва поселення в колишній Вологодській губ., *Чикильдина* – ойконім на Кубані (Vasmer RGN X, 135, 145), ст.-блр. Лукашъ *Чоколда*, 1561 р. (ABK XVII, 430), блр. *Чыкінда* (Бірыла 455), хорв. *Čakavdić* (Leksik 105), болг. *Чекендов*, *Чикендов*, *Чукендов* (Илчев 537, 542, 547), ст.-пол. *Sienko Czykinda*, 1558 р. (Tichoniuk 58), пол. *Czekejda*, *Czekiejda*, *Czekienda*, *Czochajda* (SN II, 268, 296), (похідне) *Czekoŭdy* – ойконім на Білосточчині, віднесений до балтизмів (Kondratiuk 25), чеськ. *Čakajda* (ЧП).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *чикінда* ‘людина, яка кульгає’, *чикунда* ‘крива нога’ (Аркушин 2, 251), (похідне) *чixóвдатися* ‘соватися’, ‘ковзатися’ (Онишкевич 2, 372), блр. діал. *чыкільда* ‘кочерга’ (МДСГ 10, 126), ‘кульгава людина’ (ТС 5, 305), *чыкында* ‘т. с.’ (Клімчук 1992: 52), рос. діал. *чекунда* ‘жінка, яку залишив чоловік’ (Краснояр. 417), *чухáлды* мн. ‘нерівна місцевість, з ямами і горбами’ (Опыт 260).

**Čekyldajŭ*: ст.-рос. Івашко Исаевъ сынъ *Чехолдаевъ*, 1628 р. (ПКРК І/3, 911), рос. *Чекулдаев* (КПУ Луг. 13, 354).

**Čekyldanŭ*: рос. *Чеколданова* ж. (ЖПТ).

**čekŭldurŭ*: болг. діал. *чукундур* ‘дурень’, ‘наголо обстрижена голова’ (Хитов 340).

**Dokylda*: пол. *Duchajda* (SN II, 577).

**Chokylda*: пол. *Chuchajda* (SN II, 131) < **Chukajda* < **Chukalda*. Початкове *Ch-* могло еволюціонувати з **K-*.

**Jŭkyldŭ*: ст.-рос. (похідне) *Икандово*, XV ст. – назва поселення в колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN III, 594).

***Їкыданъ**: слов'ян. *Икулданъ* (Магницький 42).

***Їзкыдъ**: ст.-блр. Peter Stanisławowicz *Iskułd*, 1616 р. (ABK XXXIII, 198).

***Кокыда**: укр. *Кукийда*, *Кукуйда* (КПУ Він. 1, 121), *Кохайда* (Богдан 126) < **Кокалда*, *Кокенда*, *Кокинда* (СП 181) < **Кокълда*, (похідне) *Кокиндина* — мікротопонім у Турківському р-ні Львівської обл. (ТТ 159), ст.-рос. *Коколда*, 1679 р. — тунгус (КПЯ 242), блр. *Кокойда* (м. Бобруйськ), слвц. *Kochajda*, *Kuchajda* (TZ Trnava 110, 120) ~ рос. діал. *кокóлды* мн. 'теплі рукавиці', *кокóнды* мн. 'шерстяні рукавиці' (СРГС 2, 84–85).

***Кокыдакъ**: болг. *Кокандаков* (Илчев 263) < **Кокалдаков*.

***Кокыдѣъ**: укр. *Кокондей* (Панцьо 107).

***Макыда**, ***Макыдъ**: укр. *Маконд* (РУС 255), *Маконда* (КПУ Він. 7, 316) < **Маколд*, **Маколда*, *Макайда*, *Макойда* (Зосимов 2, 13), блр. *Махойдина* ж. (м. Барановичі), чеськ. *Machold*, *Machulda* (Beneš 82, 84) < **Makold*, **Makulda*, пол. *Makanda* (SN VI, 136) < **Makałda*, чеськ. *Machulda* (Beneš 84). Пор. ще (похідні) рос. *Маколдина Ермолая*, *Маколдинцы* — ойконіми в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN V, 302). По-іншому див. (Казлова III, 198).

Щодо мотиваційних засад пор. укр. діал. *макілда* 'висока і худа дівчина або жінка' (Чабаненко Словник 2, 269), рос. діал. *макóлда* 'кулясте потовщення на кінці палиці, ціпка, щогли' (ОСВГ 6, 10).

***Мокуйда**, ***Смокуйда** / ***Мукуйдо**, ***Мукуйдъ**: укр. (вторинне) *Мокойденко*, 1718 р. (ПЧП 185), рос. *Смоковдин* (ЖПТ), (похідне) *Моколдина Созонта* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN V, 348), перший компонент якого мотивований антропонімом **Моколда*, пол. *Michaldo*, *Mukold* (SN VI, 481, 485). Початкове *Ми-* могло еволюціонувати з *Мо-* під впливом лабіального *М-*.

***Москуйда**: ст.-укр. (похідне) Бажко *Мошковденко*, 1649 р. (Реєстр 217) — патронім на *-енко*.

***Накуйда**: рос. *Наколдин* (ЖПТ).

***Некуйда**: рос. *Никольдин* (Рамієс 2, 406).

***Обкуйдъ**: ст.-рос. (похідне) *Окулдово*, 1559 р. — ойконім у Пошехонні (АЮ 263) ~ рос. діал. *охáлда* 'лайливе слово' (СРНГ 25, 24) < **окáлда*.

***Ракыда**, ***Ракыдъ**: рос. *Пахондин* (ЖПТ) < **Паколдин*, слов'ян. *Пакильдъ* (Магницький 65), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон.

***Podъkыlda**: рос. *Подколдина* ж. (ЖПТ).

***Sъkыlda**, ***Sъkыldъ**: укр. *Сухонда* (КПУ Черниг. 2, 378) < **Суколда* (-х- < -к-; -л- > -н- у позиції перед зубним), *Шухенда* (КПУ Черк. 4, 602) < **Сухълда*, ст.-рос. *Ивашко Осиповъ сынъ Сухолдинъ*, 1667 р. (БПК 73), *Федотъ Сухолдинъ* XVII ст. (Сб. Шукина I, 6), хорв. *Šukund*, *Šukunda* (Leksik 664), пол. *Szuchułda* (SN IX, 356).

***Šekыlda**: укр. *Шеколда* (КПУ Дон. 13, 490), *Шохайда* (СП 400), *Шахайда* (НД 36) < **Шокалда*, **Шакалда*, рос. (похідне) *Шехолдино* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN X, 283), пол. *Szuchułda* (SN IX, 391) < **Szukułda*.

***ŠČekыlda**: ст.-укр. *Гаврило Шоконденко*, *Семєнь Шоконденко*, 1649 р. (Реєстр 150), укр. *Шоконда*, 1784 р. (ИСК 16), ст.-рос. *Шеколда*, 1481 р. (Веселовский 376), *Шеколдин* Микула, XVI ст. (НПК VI, 53), (похідне) *Шеколдино*, *Обухово тож*, 1594 р. — назва пустища в колишній Тверській губ. (КМЦИ 59), рос. (похідні) *Шеколдина*, *Шеколдино* (2), *Шеколдинская* — топоніми в колишніх Смоленській, Ярославській, Тверській, Вологодській губ. (Vasmer RGN X, 389), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок рос. діал. *щекóлда* 'пройдисвіт, брехун, злодій' (ЯОС 10, 84), 'сварлива, лайлива людина' (НОС 12, 113), 'жвава, моторна дівка' (СПГ 2, 565), (похідні) *щекóлдочка* 'худа, чепуриста' (Добровольський 1010), (вторинні) *ощехóлда* 'говорун, базіка' (Подвысоцкий 115), *прощекóлда* 'марнослов, пересмішник' (ОСВГ 9, 68).

***Podъščekыlda**: рос. *Подщеколдин* (ЖПТ).

***Tokыlda**: рос. (похідне) *Тохалдино* (варіант *Алтыново*) — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN I, 94). Стосовно словотвору пор. топонім *Таконда* — в Криму, який зводять до прототипу *Takыlda* 'Та Колда' (Казлова III, 397).

***Tukыldъ**: блр. (похідне) *Тухолдово*, 1654 р. — ойконім у колишньому Могильовському пов. (Акты ЮЗР XIV, 312) < **Туколдово*.

***Zakыlda**: рос. *Закандин* (ЖПТ).

***Zakыldajъ**: рос. *Закандаев* (ЖПТ).

***Zakыldyka**: рос. *Закандыкин* (ЖПТ).

***Zakыldyга**: рос. *Закандырин*, *Закондырин* (ЖПТ).

Деривати з коренем **Čyld-* / **ŠČyld-*:

***Čylda** / ***ŠČylda**, ***Čyldo** / ***ŠČyldo**, ***Čyldъ**, ***Čyldъ**: ст.-укр. *Бердник Шанда*, 1654 р. (Кравець, Мицик 28), укр. *Чайда* (Богдан 32), *Чанда* (РІ Зак. 1, 731), *Чунда* (Панцьо 123), *Чудзь* (КС Дн. 1, 183) —

форма з абсорбованим плавним, *Цинда* (КС Дн. 1, 181), *Цонда* (Горпинич, Бабій 127), *Цондо* (КПУ Киров. 1, 637), ст.-рос. (похідне) *Чайдово*, 1662 р. — назва пустища в колишньому Бежецькому пов. (Курдюмов IV, 44), рос. *Чавда* (Книги РФ X, 438), *Чадлов* (Новикова 908) — форма з метатезою -лд- > -дл-, *Чейда* (Лет. ЖС 2007, № 27–39, 206), *Чейдо* (Лет. ЖС 2004, № 36, 156), *Чендев* (Лет. ЖС 2000, № 7, 110), *Чулдов* (КП Алтай 2, 420), *Шудло* (Лет. ЖС 2007, № 43, 151) < **Шулдо*, блр. *Чиндо* (м. Вітебськ), болг. *Чондо* (Илчев 545), макед. *Чундева* ж. — сучасне прізвище, хорв. *Čonda* (Leksik 113), пол. *Czobda*, *Czulda*, *Czyldz* (SN II, 296, 308, 318), чеськ. *Čalda*, *Čanda*, *Čulda* (Kotík 15, 42, 96), *Čijda*, *Čunda* (ЧП), словц. *Čajda* (ЛОМ 37) ~ укр. діал. *чинди* мн. 'здоба на зразок коржів' (Мик.), *шудло* 'костиль; вид дерев'яної підпори для інвалідів' (Бевка 336), *шудла* мн. 'дві довгі палки, на яких ходять; ходулі' (Шило 285), рос. діал. *чунда* 'неохайна людина' (СРГСУ 7, 36), *цунда* 'нечиста сила, схожа на домовика' (Куликовский 131) < **чунда*, *чудь* 'не свій, чужий' (Кривошапкин 63), блр. діал. *чэнда* 'скупа жінка' (Чыгрын 1978: 161).

**čyldoba*: рос. діал. *челдоба* 'старожили Сибіру' (Новосиб. словарь 581). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

**čyldajъ*: укр. *Чайдай* (КПУ Черк. 4, 774), ст.-рос. Дмитрий *Чегдаевъ*, XVI ст. (Титов Рукописи, 74) < **Челдаев*, *Чегодай* Васильєвъ сынъ, 1567 р. (ПКРК I/2, 427), Суббота *Чеадаев*, 1622 р. (Изьюмов 216), *Чаодай* Степанов, Богданъ *Чеодаевъ*, 1627–1630 рр. (Сторожев II, 138, 139), Субота Семенов сын *Чаедаев*, 1649/50 р. (Тимошина 2006: 219), Иван Иванович *Чаадаев*, 1675 р. (Карелия 223), (похідне) *Чаедаево*, 1609 р. — назва поселення в колишньому Каширському пов. (АСЗ III, 149), рос. *Чаадаев*, *Чадаев* (РУС 455), *Чавдаев* (ТПП 178), *Чалдаев* (ЖПТ), *Чеодаев*, 1812 р. (ПОРА 283), *Чеадаев*, *Чедаев*, *Чегодаев* (ОА 6, 4005, 4010), (похідні) *Чаадаево*, *Чадаевка*, *Чадаево*, *Чегодаева* (3), *Чегодаево* (3), *Чедаевка* (3), *Челдаево* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 36, 39, 59, 63), блр. *Чавідаеў*, *Чэвідай* (Бірыла 444, 457) — форми з секундарним -і-. Пор. ще слов'ян. *Чалдай*, *Чандай*, запозичені чувашами (Магницький 91). Зауважимо, що форми на зразок *Чаадаев* і под. уперше віднесено до рефлексів псл. **čyldajъ* у (Казлова III, 201–202).

**čyldějъ*: укр. *Чедлєвъ* (СДП 15) < *Челдлєвъ*, *Чендей* (Редько 2, 1159), рос. (похідне) *Чундеево* — ойконім у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN X, 180) < **Чулдеево*, блр. *Чадлеев* (м. Мінськ) < **Чалдеев*, пол. *Czendej* (SN II, 272).

***Čydujъ**: ст.-рос. Василий *Чадуев*, 1562 р. (ПКВЗ 379), рос. *Чадуевъ*, 1710 р. (ПКШ 53) — форми з абсорбованим плавним.

***Čyldašъ**: укр. *Челдаш* (КПУ Зап. 12, 340).

***Čyldеšъ**: укр. *Чендеш* (ТДХ 121).

***Čyldyšъ**: рос. *Челдышев* (Лет. ЖС 2002, № 1—13, 198), слов'ян. *Чиндышъ* (Магницький 92), запозичене чувашами.

***Čyldakъ**, ***Čyld'akъ**: укр. *Чайдак* (ЧЧ 2, 323), *Чундак* (ТДУ 110), ст.-рос. (похідне) *Чиндяково* — ойконім в Алатарському пов. колишньої Симбірської губ. (Красовский 173), рос. *Чайдак* (КП Алтай 2, 299), *Чундаков* (КПН).

***Čyldikъ**, ***Čyldičъ** / ***Ščyldikъ**: укр. *Чалдик* (Новикова 908), *Чандик* (Рв.), *Чундик* (ТДУ 132), *Цюндик* (КПУ Він. 5, 686), *Щудлик* (Панцьо 124) — форма з метатезою -лд- > -дл-, болг. *Чалдик* (РІ Дон. 8, 285), серб. *Бендић* (Пешикан 508), хорв. *Čondić* (Leksik 113), чеськ. *Čejdík* (ЧП). Пор. ще слов'ян. *Чундикъ*, запозичене чувашами (Магницький 94).

***Čyldukъ**, ***Čyld'ukъ**: укр. *Чайдюк* (КПУ Хм. 7, 724), *Чундук* (КПУ Він. 1, 225), *Циндук* (Черніг.), *Цундук* (Богдан 41).

***Ščyldъkъ**: рос. *Щелдоков* (КП Алтай 2, 519).

***čyldukъ**: рос. діал. *чадык* 'гачок для плетіння постолів' (СРГ Морд. 2, 1449) < **чалдык*.

***Čyldulъ**: рос. *Чендулов* (КП Саратов.).

Рос. *Чиндилов* (Лет. ЖС 2004, № 38, 118) — один із рефлексів псл. ***Čyldidlo**.

***Čyldimъ**: рос. *Чалдымов* (САМ 246), болг. *Чалдимов* (Илчев 535).

***Čyldomъ**: рос. *Чулдум* (Лет. ЖС 2004, № 40—52, 263) < **Чулдом*, пол. *Czewdomicz* (SN II, 292).

***Čyldanъ**: рос. *Чалданов* (ЖПТ), *Чаданово* — ойконім відантропонімного походження в колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 39) < **Чалданово* ~ укр. діал. *чейданка* 'колиска, підвішена на чотирьох мотузочках до стелі' (СБук. Г 638), рос. діал. *чалдán* 'голова' (ЯОС 10, 47).

***Čyldinъ**: ст.-рос. Абакумко *Чалдин*, 1600 р. (ВГ 1, 65), рос. *Чалдин* (КП Саратов.₁₅), *Чендин* (КП Саратов.₈), *Чиндин* (КП Саратов.₁₂).

***čyldonъ**: рос. діал. *чалдón* 'дурень' (ЯОС 10, 47), *челдón* 'поганий човен' (Мызников 2010: 469), *чалдón*, *челдón* 'медвежий барліг' (Элиасов 451), блр. діал. *чалдón* 'дурень' (Бялькевіч 488) та ін. Див. (Казлова III, 202—203).

***Їльдунь**: слов'ян. *Czandune* (Trautmann 111) — антропонім прибалтійських слов'ян.

***Їльдагь**, ***Їльдагь**: укр. *Чавдар*, *Чавдарь* (Горпинич Болг. 313), *Чегодар* (Горпинич 255), рос. *Чавдаров* (КПУ м. Київ 3, 541), *Чиндаров* (КС м. Київ 577), *Чодаров* (Літ. ЖС 2011, 102), *Чундар* (КПУ Луг. 2, 419), болг. *Чавдаров* (Илчев 534) ~ укр. діал. *чівдарь* 'кінь (самець)' (с. Лавки Зак.), 'племінний жеребець', 'гульгій' (Алмашій 133).

***Їльдоргь**: рос. (похідне) *Чандорова* — ойконім у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN X, 43), блр. (похідне) *Цюндоров хутор* — у Кобринському р-ні Брестської обл., *Чудоры* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 173) < **Чулдоры*, хорв. *Їcondor* (Leksik 113) ~ рос. діал. *чу́ндор* 'глибока яма в ріці, чорторий' (Лабунец 170).

***Їльдѣга**, ***Їльдѣго**, ***Їльдѣгь**: укр. *Целдра* (ТДУ 108), *Сундра* (Панчук 159), *Циндрик* (КС Черніг. 2, 419), *Цендро* (КПУ Зап. 5, 272), рос. *Цендров* (КПУ Ув. Дон. 7, 476), блр. *Цэдрык* (Бірыла 441) — форма з абсорбованим плавним, слов'ян. *Чолдѣрь*, запозичене чувашами (Магницький 93) ~ укр. діал. *чу́ндра* 'старий одяг, непридатний для носіння' (Березовська 321), *чу́ндри* 'лахміття', 'дрантя' (Онишкевич 2, 358), *чу́ндри* у виразі *брати на чу́ндри* 'насміхатися' (Паламарчук 33) < **чу́лдри*, *ці́ндра* 'цікава, швидка дівчина хлопчачої вдачі' (Дроздовський 142), блр. діал. *ці́ндра* 'цибатий чоловік' (Крыўко 1992: 75).

***Їльдурь**: ст.-рос. (похідне) *Челдырево*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 1033), рос. (похідне) *Чандырева* — ойконім у колишньому Чебоксарському пов. (Магницький 18) ~ укр. діал. *чівдирь* 'здоровий, сильний, великого зросту, як правило, ледачий' (Сабадош 415).

Праантропоніми, мотивовані апелятивами з архаїчними префіксами:

***Аїльда**: укр. *Яцунда* (КПУ Льв. 2, 93) < **Ячулда*.

***Аїсьльда**: укр. *Ящульд* (КС Харк. 2, 500), рос. *Ящелдов* (МиП 522), ст.-блр. Матысь *Ящолдѣ*, 1565 р. (ЛМ 1915: 388), пол. *Jaszcułd* (SN IV, 318). Див. ще (Козлова 1991: 67).

***Баїльда** / ***Воїльда**: ст.-рос. *Бачалдин*, XVII ст. (ТК II, 872), (похідне) *Бочялдино*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 112), рос. *Бачалдин* (САЛ 343).

***Сеїльда**: укр. *Чичинда* (КПУ Черниг. 6, 737) < **Чичилда*.

***Їсѣлдајь:** рос. *Чечендаева* ж. (СРГКуз. 21), блр. *Чичиндаев* (м. Вітебськ).

***Їсѣлдага:** укр. діал. *чочундра* 'немодно одягнена дівчина' (СЛЖ 258).

***Доцьда:** укр. *Дочайда* (КПУ Дн. 11, 83) < **Дочалда* (солодкозвучність).

***Коцьда, *Коцьдъ:** укр. *Куцинда* (Панчук 109), *Кочанда* (СБП 502), слвн. *Kučanda* (ZSSP 311), пол. *Kocajda, Koczanda* (SN V, 50), *Koczold* (SN V, 52), *Kuczajda* (SN V, 379), чеськ. *Kočenda* (ЧП), слвц. *Kočajda* (TZ Trnava 110) ~ рос. діал. *кичайдать* 'іти', 'повільно йти, плентатися' (СРНГ 13, 244).

***Коцьдикъ:** укр. *Кочендик* (Богдан 126).

***Моцьдъ:** рос. (похідне) *Малая Мочалдова* — назва пустища в колишньому Нижегородському пов. (КНУ 33).

Рос. *Чендимиров* (ЖПТ), слов'ян. *Чиндимиръ* (Магницький 92) можна кваліфікувати як рефлекси псл. ***Їсldomigrъ**.

Континуанти псл. **(S)kьlg-* / **(S)kьlž-*

Безафіксні ***Кьга, *Кьго, *Кьгъ / *Skьга, *Skьгъ** можна відновити на основі:

а) форм із різноманітною вокалізацією *ъ* в сполучі «редукований + плавний»: ст.-укр. Андрей *Кульга*, 1649 р. (Тупиков 216), укр. *Калга*, 1756 р. (АК 5, 43), *Кулга*, 1764 р., варіант *Колга*, 1767 р. (Луцицкий 142, 223), *Калга, Колга* (КПУ Дн. 2, 381, 392), *Кальга* (Горпинич 50), *Кольга* (Рв.), *Кульга* (Черніг.), ст.-рос. Иван *Колгъ* Тимник, 1609 р. (ПОСм. 162), Івашка *Калга*, варіант *Колга*, 1696 р. (Кудрявцев 94, 96), (похідне) *Къльгина*, 1694 р. — ойконім у колишній Вологодській губ. (ОСС 8, 74), рос. *Колгинъ*, 1720 р. (Сиб. города 55), *Кальгин* (КП Вологда), *Кангин* (КП Саратов), *Колга, Кольга, Кулгин, Кульга, Кульгов* (ЖПТ), *Колго* (КП Твер.), *Халгин* (КПУ Дон. 1, 351) < **Калгин*, (похідні) *Кильгино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 149), відомий з XVII ст. (Веселовский 1936: 118), *Колгово* — назва поселення в колишній Тульській губ. (Малицкий 459), *Кульгин пруд* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 130), блр. *Кульга* (Бірьла 230), хорв. *Kuga, Kugo* (Leksik 344), пол. *Kulg, Kulga, Kulh* (SN V, 404), чеськ. *Kulha, Kul'ha* (ЧП), слвц. *Kul'ha* (TZ Bratislava 195);

б) з абсорбцією плавного: укр. *Кога* (КПУ Вол. 1, 25), рос. *Скега*, (похідні) *Когі* — ойконім у колишній Тверській губ. (Списки Твер. 417), *Скоговка* — в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN VIII, 309) ~ рос. діал. *кег* 'хворий' (Арх. сб. 1, 225) < **келг*. Пор. ще *Кога*, 1347 р. — татарський посол, згаданий у Троїцькому літописі (Приселков 368);

в) із метатезами: ст.-укр. *Iwan Kliha*, 1606 р. (ОО 146), укр. *Клига*, 1732 р. (РЧП 124), *Когл* (СКТ 355) < **Колг*, *Кугла* (КС Рв. 1, 311), *Куго* (КПУ Харк. 8, 486) < **Кунго* < **Кулго*, блр. *Клега* (ТС Мозырь 115), *Клыга* (ЖПТ) і т. п.;

г) із переходом *-л- > -л'- > -й-*: укр. *Кайга* (Горпинич, Корнієнко 95), рос. *Кайго* (САМ 95), *Кайгово* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN III, 701), чеськ. *Kejha* (Beneš 287);

г) із різноманітними асимілятивними замінами плавного (*-л- > -в-*; *-л- > -м-*; *-л- > -н-*) у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Кавга*, 1756 р. (АК 5, 188), *Ковга* (РУС 193), *Канга* (КПУ Дн. 2, 572), *Конг* (Горпинич 88), *Конга* (КПУ Жит. 6, 247), *Кунга* (Горбаль 6, 244), *Куньг* (м. Дрогобич), ст.-рос. (похідне) *Кумжино*, 1678/79 р. — мікротопонім у колишньому Пустозерському пов. (ПКРС 295), рос. *Камго* (КП Твер.), *Кенг*, *Кунгин* (ЖПТ), (похідні) *Конгин*, *Кунгово* — назви поселень у колишніх В'ятській і Псковській губ. (Списки Вят. 884; Vasmer RGN IV, 679), блр. *Ковга* (ЖПТ), *Конгово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 318), болг. *Кангов* (Илчев 237), слов'ян. *Кенги* (2 фіксації) — відантропонімні ойконіми в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 27, 549).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кульга́* 'людина з вадами однієї чи обох ніг' (Вікторіна 188), *калга́* 'дерев'яна чашка' (Мик.), *ка́гла* 'нижня частина димоходу' (СБук. Г 181) < **ка́лга*, рос. діал. *кальга́* 'кишеня' (СРНГ 13, 7), *ке́льга* 'халупа' (СРНГ 13, 179), *кульга́* 'стегно' (Селигер 3, 168), 'людина без пальців, із покаліченою рукою' (СРНГ 16, 74), *ка́ньга* 'нога чи нога, яка погано функціонує' (СГРС 5, 58), *ка́ньги*, *ке́ньги* 'хутряні чоботи із загнутими догори тупими носами' (Мосеев 44), варіанти *ке́нги*, *те́ньги*, віднесені до запозичень із карельської мови (Веске 89; Лесков 99; Мызников 2015: 272), *ка́нга* 'сосна', *ко́нга*, *ко́нго* 'серцевина стовбура дерева (частіше сосни), його міцна частина' (СГРС 5, 56, 294), *ки́нга́*, *кя́ньга́* 'різновид верші', кваліфіковані як імовірні запозичення з комі (Кабинина 2012а: 80), *кайга́* 'мовчун' (СРНГ

12, 324), 'упертий, настирний' (Наумов 15), *кóйга* 'сосновий бір, хвойний ліс' (СРНГ 14, 84), *кóмга* 'лід на поверхні води [...] ' (Клыков 45), *ка́гла* 'димохід' (СРНГ 12, 297) < **ка́лга*, *кúглы* мн. 'вирячувати очі' (СГРС 6, 218), *хóнга* 'засохла сосна' (Опыт 184) < **кóнга*, блр. *кeньгі* 'теплі калози' (Носович 233), діал. *кúльга* 'окіст' (ЭСБМ 5, 155) та ін. Див. (Казлова III, 233–235).

Сюди слід долучити форми з секундарними голосними після плавного: укр. *Калга* (Новикова 349), *Колега* (РІ Кіров. 4, 80), *Кулега* (КПУ Зап. 15, 275), ст.-рос. *Колыгов*, 1524 р. (LM № 14, 160), Карпушка *Колегов*, 1682 р. (Полякова 108), рос. *Колегов* (ИС 15), *Коллегов* (КП Амур.), *Келигов* (Лет. ЖС 2004, № 1–13, 79), *Калегин*, *Колегин* (КП Твер.), (похідні) *Колегово* — ойконіми в Кіровській та Пермській обл., *Калегино* — в колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN III, 708), *Колеговы* — в колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 882), блр. *Калега* (Бірыла 172), *Колегов* (м. Полоцьк), пол. *Kielig*, *Kulega*, *Kuloga* (SN IV, 587; V, 404, 413), словц. *Kolega* (Дуйчак 145), слов'ян. *Скалаг* (Рамієс 2, 295) та ін., співвідносні з апеллятивною лексикою на зразок ст.-рос. *калега* 'сітка для вилову камбали та іншої риби на мілині', 1687 р. (Сл. РЯ XI–XVII вв. 7, 34), яке свого часу кваліфікували як запозичення з фінської мови (Шмелев 194), рос. діал. *калéга* 'хвора людина', 'інвалід' (НОС 4, 9), 'лайливе слово' (СРНГ 12, 348), *ка́лега* 'гіллясте дерево' (СГРС 5, 31), *кольга* 'невелика купа, грудка чого-небудь (сіна, гною і под.)' (СВГ 3, 92).

Афіксальні деривати:

***Askylgь**: рос. *Аскологов* (Рамієс 2, 212) — форма з секундарним -о-.

***Nekylga**: укр. *Неклега* (БР 75) < **Некелга* (метатеза).

Деривати з -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Kylgašь**: рос. *Калгашкин*, *Кенгашев*, *Кингашев*, *Кунгашов* (ЖПТ), *Кулгашов* (Память 2, 274), *Кульгашова* ж. (м. Калуга), слов'ян. *Кайгаш* (Магницкий 49) ~ рос. діал. *калгáшка* 'голова' (ССГ 11, 225), *кильгáшка* 'рукавичка' (СРГ Морд. 1, 362), *колгáшка* 'нижня частина розбитого горщика' (Калинин. словарь 98).

***Kylgoxa** / ***Kylgoša**: укр. *Кугоха* (Терн.) < **Кулгоха*, рос. *Когошкин* (КПУ Дон. 8, 374) < **Колгошкин*.

***Kylguxa** / ***Kylguša**, ***Kylgušь**: укр. *Кугуша* (КПУ Луг. 6, 494) < **Кулгуша*, ст.-рос. Ортюшка *Келгушовъ*, 1679 р. (АБ 33), *Кугушевъ*, 1687 р. (Голомбиевский, Ардашев 23), рос. *Кугушев* (ИОН 159), *Колгухин*, *Калгушин* (ЖПТ), *Колгушев* (КПУ Дон. 11, 594), *Кульгуш*

(КП Тул.), (похідні) *Каньгуши*, *Кугушев*, *Кугушева*, *Кугушевка* (7 фіксацій), *Кугушево*, *Кугушевы* — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 43, 623–624) ~ рос. діал. *колгуша* ‘покалічена рука або нога’ (СРГК 2, 397), *колгушка* ‘зад’ (Моисеев 66), *калгуша* ‘дерев’яна чашка, блюдо, в яких товчуть сало для борщу’ (СРГО 1, 250), *калгушка* ‘осколок, скіпка’ (ОСВГ 5, 19), *кагуша* ‘дитина, маля’ (Лаврентьев 213) < **калгуша*.

***Кьлгуъь**: рос. *Клагши* (ЖПТ) < **Калши* (метатеза), (похідні) *Кангишева* — ойконім відантропонімного походження в колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN IV, 38), *Кельгиши* — мікротопонім на Псковщині (ПОС 14, 95).

Деривати з *-j-* у суфіксальній морфемі:

***Кьлгајь**: ст.-укр. *Ивань Кулгај*, 1649 р. (Реєстр 466), укр. *Кагај* (РУС 170) < **Калгај*, *Коггај* (Терн.) < **Колгај*, *Куггај* (КПУ Хм. 5, 378), *Куггајв* — ойконім відантропонімного походження на Львівщині, *Калигај*, *Колегај* (СП 166, 180), рос. *Кельгаев*, *Кольгаев*, *Кизлаев*, *Кульгаев* (ЖПТ), *Колгаев* (м. Калуга), *Калегаев* (КП Твер.), *Калигаев* (КПУ Луг. 5, 83), *Калагаев* (КПУ Дон. 7, 218), *Колегаев* (КПУ Ув. Дон. 9, 39), *Келагаев* (НКП Дн. 448) — форми з вторинними голосними після плавного, (похідні) *Калегајки*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 346), *Колегаєво* — у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 303), блр. (похідні) *Кольгаєвка* — назва поселення в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IV, 334), *Кульгаі* — у Вітебській обл. (Рап. Віщ. 214), пол. *Kulhaj* (SN V, 404), чеськ. *Kulhaj* (ЧП) ~ рос. діал. *калгдй* ‘кульгавий’ (Сл. Сред. Прииртышья 2, 24).

***Кьлгујь**: укр. *Когуй*, 1784 р. (ИСК 68) < **Колгуй*, ст.-рос. *Кигуй*, XV ст. (Веселовский 139) < **Килгуй*, Григорей *Кенгуй*, 1558 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 143), яке тлумачать як запозичення з прибалтійсько-фінського першоджерела (Кюршунова 2010: 211), *Кавгуєвъ*, 1563 р. (СГКЭ I, 168), Федот Давыдов сын *Кулгуев*, 1663 р. (Мюллер 137), варіант *Кюлгуев* (Карелия 164), рос. (похідне) *Калгуев* — назва острова в колишньому Мезенському пов. (Стрельбицкий 244).

Деривати з *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Кьлгакъ** / ***Кьлгаць**: укр. *Кагач*, *Когач* (Чучка 245, 273) < **Калгач*, **Колгач*, ст.-рос. *Колгачева Гора*, 1568–1569 рр. — у колишньому Каргопольському пов. (СВВ 481), рос. *Кангач* (ЖПТ) < **Калгач*, *Конгач*, *Кульгачев* (ЖПТ), *Кугаков* (РІ Дон. 5, 12), слов'ян. *Кагак*

(Магницький 49), запозичене чувашами. Стосовно мотиваційних засад пор. укр. діал. *кульгач* ‘людина, яка має одну ногу коротшу за другу’ (Глуховцева 112), ‘кульгавий’ (Яворницький 1, 404), *кангак* ‘гак для тягання колод’ (Сірка 30) < **калгак*, рос. діал. *кулгача* ‘кривоногий’ (НОС 4, 176), *кагач* ‘велика гілка, дубець, сукувата палиця’ (СГРС 5, 12) < **калгач*.

***Кыгука**: укр. (похідне) *Кугуки* — ойконім у Чернігівській обл., із **Кулгуки*.

***Кыгука** / ***Кыгуць**: укр. *Кигика* (Горпинич 31) < **Кивгика* / **Килгика*, *Кегичівка* — ойконім у Харківській обл., рос. *Кангичев* (КП Вологда) ~ блр. діал. *кільгіка* ‘кульгава людина’ (МАСМ 1, 45).

На основі укр. *Кагал* (РУС 170) < **Калгал*, *Колгаленко* (КС Дон. 2, 621), *Когал* (СП 179), *Кунгал* (Горпинич 349), ст.-рос. Гордей Федоров *Калгалов*, 1606 р. (Мальцев 403), рос. *Когалов* (КПУ Харк. 1, 482), *Колгалов* (КПУ Дон. 8, 124), (похідне) *Кавгалово* — лімнонім у колишній Санкт-Петербурзькій губ. (Стрельбицкий 156), блр. *Кагал*, 1764 р. (Бірыла 1966: 219), болг. *Кангалов* (Илчев 237) можна відновити праантропонім ***Кыlgadlo** відапелятивного (віддієслівного) походження. Пор., наприклад, укр. *кльгати* ‘важко, повільно йти’, діал. ‘хиріти, животіти’ (ЕСУМ 2, 460), помилково уведене до словникової статті **klikati* II (ЕССЯ 10, 41–42), діал. *шкуньгати* ‘кульгати’ (Піпаш, Галас 226), *шкуньгати* ‘т. с.’ (Дуда 175) — форми з денталізованим плавним, рос. діал. *кльгать* ‘накульгувати’ (Борисова 126) < **кългать*, блр. *кільгачь* ‘кульгати на одну ногу; повільно рухатися’ (ЭСБМ 5, 33), пол. *kulhać*, яке виводили із **kulbgati* < **kuljati* (Sławski III, 348–349), та ін. < **кългати*.

***Кыlgula**, ***Кыгуль**: ст.-рос. Пашка *Кунгулин*, XVII ст. (ВТС 33), рос. *Конгулов* (РУС 201), (похідне) *Кенгулова* — назва населеного пункту в колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN IV, 37).

Деривати з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Кыlgana**, ***Кыгань**, ***Кыгань** / ***Skыгань**: ст.-укр. Процьк *Кага(н)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 5), Васка *Ковган*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 108), Яцько *Кульган*, 1665 р. (Кривошея 2002: 19), укр. *Ковган*, 1721 р. (ДІП II, 80), *Кевгань*, 1784 р. (ИСК 26), *Кавганич* (Зак.), *Кивган* (КПУ Харк. 1, 120), *Калган* (Мельник 2, 333), *Каган* (РУС 170), *Киган* (Пура СПР IV, 50) — форми з абсорбованим плавним, *Кільган* (Падалка 207), *Ковган* (РУС 193), *Когванко* (Горпинич, Корнієнко 106) < **Ковганко*, *Колган* (Зосимов 1, 450), *Кольган* (ТД Тур.

30), *Когман* (КПУ Полт. 1, 194) < **Комган* (метатеза) < **Колган*, *Кулаган* (КПУ Харк. 2, 166) < **Кулган*, ст.-рос. Фома Иванович *Кунган*, 1421 р. (Веселовский 171), *Колган*, 1545 р. (Веселовский 149), Иона *Кумганов*, 1499/1500 р. (ВКТСМ 159), *Калган*, 1573 р. (ВХК 70–80 гг.: I, 28), Савка Самойлов сын *Колган*, 1667 р. (АХМ I, 50), (похідні) *Кумганово*, 1594 р., варіант *Кунганово*, 1698 р. — назва поселення в колишній Тверській губ. (КПЦ 47, 78), *Кунганцево*, 1447–1455 рр. — ойконім у колишньому Новоторзькому пов. (ПСЭИ I, 54), *Коганово*, XVII ст. — ойконім у колишньому Углицькому пов. (ПКУ 226), рос. *Кавганов* (ЖПТ), *Каганов* (РУС 170), *Калган*, *Колганов*, *Кульганов* (ЖПТ), *Кельганкин* (КПУ Ув. Дон. 5, 127), *Колганов* (Рязан. КП 1, 272), *Кулганов* (КП Сарат.₁₀), Иван *Колеганов*, 1828 р. (ОДДИ 2, 36), *Коліганов* (Новикова 400), *Калеганов* (КП Амур.), *Колыганов* (КП Твер.), *Кологанов* (Тамбовськ. обл.), *Ковган* (КП Твер.), *Кунган*, 1716 р. (ПМД 112), *Скулганов* (ЖПТ), (похідні) *Калганова*, *Калганово* (2 фіксації), *Калгановы*, *Колганово*, *Колганова Гора*, *Кулганы* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN III, 708; IV, 302, 661), *Калганова яма*, *Колганов колодезь* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 2, 12, 62), блр. *Калган*, *Каўган*, *Кульган* (Бірыла 171, 230), *Кивган* (м. Вітебськ), *Колеганов* (м. Полоцьк), (похідні) *Колганы* — назва населеного пункту в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 882), *Каўганава дача* — мікротопонім у Могильовській обл. (СММ 98), хорв. *Kajgan*, *Kajgana* (Leksik 275), пол. *Kałgan*, *Kolhan*, *Kołgan*, *Kołhan*, *Kulhan* (SN IV, 455; V, 74, 85, 404), ст.-чеськ. *Kulhan*, 1398 р. (PKR 11), *Kulháněk*, 1480 р. (SLČ 288), чеськ. *Kulhán*, *Kulhán* (ЧП), ст.-слвц. Georgius *Kulhan*, 1625 р. (UFP II, 142), *Kulháněk*, XVIII ст. (Bernát 91), слвц. *Kulhán* (TZ Bratislava 195). Пор. також слов'ян. *Калган*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницкий 49), імовірно, від волзьких болгар.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *калгán* ‘голова’ (Сагаровський 1, 160), *колгані* мн. ‘ковзани’ (Глуховцева 100), *кубгán* ‘великий опуклий глиняний горщик’ (Яворницький 1, 401) < **кувгán* (змішування губних), рос. діал. *калгán*, *колгán* ‘голова’ (СРГС 2, 23, 86), *калгán не варит* ‘про забудькувату людину’ (Сл. Печоры 1, 293), *куглán* ‘непосида, шибеник’ (СРГСУ 2, 70) < **кулгán*, *кобгán* ‘плетена корзина з кришкою’ (Ткаченко 115), *кубгán*, *кувгán*, *кумгán* ‘великий, широкий глиняний глек без ручок’ (СРГО 1, 270),

кагін ‘посудина для приготування їжі’ (СРГО 1, 247), бездоказово віднесене до тюркізмів (Каиржанов 28), (вторинне) *куганець* ‘мовчун’ (СОГ 5, 133) < **кулганець, клугін, кулгін* ‘горщик з ручкою’ (СРГ Прик. 317, 361), *калегін* ‘заметіль’ (СРНГ 12, 348), *калягін, колягін* ‘довгонога, довговида людина’, ‘людина з голими ногами’ (СРНГ 13, 11), блр. діал. *каўгін* ‘нечепура, невмілий’ (Сцяцко 58), ‘дуреп’ (МАСМ 2, 28), ‘дерев’яна миска’ (Шатэрнік 133), ‘нікудишний майстер’ (ЭСБМ 4, 310), *калгін* ‘голова’ (ЭСБМ 4, 144), *кагін* ‘кийок, за допомогою якого дістають воду з колодязя’ (ДСБр. 83), *коган* ‘дерев’яна миска’ (ЭСБМ 5, 88) – форми з абсорбованим плавним та чимало ін.

У цьому контексті тлумачать д.-руськ. *кагань* ‘князь’ (Казлова П, 242), перша згадка про яке датується 839 р. (Бертинські аннали). Див. (Коновалова 111). По-іншому див. (ESJS 5, 297).

***Кыльгонь, *Кыльгонь:** укр. *Конгон* (СКТ 369) < **Колгон*, ст.-рос. Иван *Кайгонеv*, 1535 р. (АФЗХ 1506–1613 гг.: 54), рос. *Колгонов* (КПУ Дон. 8, 124), слвн. *Kajgonič* (ZSSP 245).

***Кыльгуня, *Кыльгунь:** ст.-укр. Павел *Ковгун*, 1649 р. (Реєстр 310), укр. (вторинне) *Ковгуненко*, 1718 р. (ПЧП 100), *Кулгунь*, 1732 р. (РЧП 466), *Ко[н]гун*, XVIII ст. (МК 207), *Кангун* (РВС 174), *Конгун* (КС Од. 3, 522) – форми з асиміляцією плавного, *Калгун* (КС Сум. 3/1, 432), *Колгун* (КС Сум. 2, 335), рос. *Кангун* (САМ 97), *Колгунов* (ЗЧ 73), *Колегунин* (ИС 19), блр. *Кульгун* (Бірыла 230). Пор. ще *Кулгунино* – ойконім на терені Республіки Башкортостан ~ укр. діал. *шкильгун* ‘насмішник’ (Глуховцева 227).

***Кыльгунь:** укр. (похідні) *Клугинівка, Клугино-Башкирівка* – ойконіми в Харківській обл. (форми з метатезою -ул- > -лу-), ст.-рос. (похідне) *Калгини Исочки Голубцово*, 1500 р. – назва поселення у колишній Водській п’ятині (ПОКН 394), *Килгиничи*, 1563 р. – в Обонезькій п’ятині (ПКОП 60).

Деривати з -r- у суфіксальній морфемі:

***Кыльгара, *Кыльгарь, *Кыльгарь / *Skylgarь, *Skylgarь:** ст.-укр. Тимошъ *Ковъгаренько*, 1649 р. (Реєстр 316), укр. *Ковгар* (СКТ 352), *Калгара* (КПУ Жит. 11, 555), *Кагар* (КПУ Зап. 19, 192) < **Калгар, Кангар* (ЖПТ) – форма з денталізованим плавним, *Когарко* (ТДПід. 58), *Скугар* – сучасне прізвище в с. *Скугарі* (Черніг.), *Скегар, Шкегар* (Нолутиак 370, 448), *Скигар* (СП 324), *Скігар* (Богдан 275) – форми з абсорбованим плавним, ст.-рос. Алексей *Скугорин*, 1621 р.

(Веселовский 290), рос. *Кангаров, Кингаров* (ЖПТ), *Кингарь* (КПУ Дон. 13, 192), *Когаров* (КМ 212), *Скогарев, Скугаров* (РУС 386, 388), *Скугарь, Скугарев* (ЖПТ), (похідне) *Колгарова* — назва поселення в колишній Пермський губ. (Списки Перм. 403), блр. *Коўгар* (Бірыла 215), *Кангары* — ойконім у колишній Вітебський губ. (Список Вит. 319), слвн. *Kelgar, Kulgar* (ZSSP 258, 313), чеськ. *Kejharová* ж. (Beneš 294) ~ блр. діал. *каўгáрка* 'дерев'яна миска' (СБГ 2, 439).

***Кьлгогъ** / ***Skьlгогъ**, ***Skьlгогъ**: укр. *Скангор* (КС Дн. 3, 83) < **Скалгор*, ст.-рос. Митя *Кагоровъ*, 1646 р., Федка *Кайгоровъ*, 1657 р. (Тупиков 561, 563), (похідне) *Кумгоринъ наволокъ*, 1482 р. (Шумаков Обзор₂ 108), рос. *Кавгоров* (КПУ м. Київ 2, 13), *Колгоров* (Пура СПР V, 73), *Скогорев, Скугоров* (ЖПТ) ~ рос. діал. *скогóрь* 'жадібна, заздрісна людина' (СРНГ 38, 50) < **сколóрь*, *кóнгор* 'сухе, поросле кущами місце серед болота' (СГРС 5, 295).

***Кьлгура**, ***Кьлгугъ**: укр. *Кавгура* (КУ 2, 730), *Конгур* (КПУ Терн. 3, 171) — форма з асиміляцією плавного, *Калагур* (Терн.) < **Калгур*, ст.-рос. *Кумгур* Савин, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 67), Іванъ *Кунгуръ*, 1681 р. (Сиб. города 94), рос. *Кунгуръ*, 1744 р. (Иркутск 50), *Кенгуров, Кунгуров* (ЖПТ), *Кінгуров* (КПУ Харк. 2, 476), *Кольгурин* (Рязан. КП 1, 601), *Конгуров* (КП Саратов₃), *Когуров* (КПУ Харк. 20, 130) < **Колгуров, кулугур* — прізвисько старообрядця (Моисеенко 59), (похідне) *Кунгуровы* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 680) ~ рос. діал. *кулугур* 'багач' (СГРС 6, 258) — форма з другим повноголоссям, *конгúрка* 'соха' (СВГ 3, 96) < **колгúрка*.

***Кьлгъгъ**: блр. *Кунгер* (Бірыла 231).

***Кьлгуга**, ***Кьлгугъ**: укр. *Кимгир* (СКТ 332) < **Килгир, Кумгир* (ТДУ 93) < **Кулгир, Кузмир* (КПУ Черниг. 9, 292) < **Кумгир*, рос. *Кинги́рин* (КПУ Ник. 6, 110) ~ блр. діал. *каўгáрка* 'чашка' (МАСМ 1, 43).

Деривати з *-s-* у суфіксальній морфемі:

***Кьлгасъ**: укр. *Кунгас* (Глуховеца 1, 379) < **Кулгас*, рос. *Кангас* (м. Костомукша, Карелія), (похідні) *Калгасова* — ойконім у колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN III, 708), *Кангасово* — на терені Карелії, історично *Кангасова* (*Кангасовская*), 1663 р. (Мюллер 131), пол. *Kałgas* (SN IV, 455) ~ рос. діал. *кугáс* 'різновид рибальського човна' (Клыков 51) < **кулгáс*.

***Кьлгусъ**: ст.-рос. (похідне) *Кангусово*, XVII ст. — топонім у Новгородсько-Псковській землі (ОПKN 167), рос. *Кульгускин* (ЖПТ).

Деривати з -t- у суфіксальній морфемі:

***Кѣlgatъ(ѣ)**: укр. *Кігатий* (КПУ Харк. 1, 654) < **Килгатий*, рос. *Калгатин*, *Колгатин* (ЖПТ), *Кагатков* (Рязан. КП 1, 235), *Кугатов* (КПУ Харк. 14, 391) ~ укр. діал. *кульгáтий* 'кульгавий' (Мик.).

**kъlgastъjъ*: укр. *кульгáстий* 'кульгавий' (Яворницький 1, 404).
Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кѣlgota**: укр. *Кагота* (КПУ Жит. 9, 122), рос. *Колготин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *кѣgota* 'мисочка з кори дуба, яку використовували під час ворожіння' (Аркушин 1, 264) — форма з абсорбованим плавним, рос. діал. *колготá* 'працелюб', 'непосида' (Мордов. словарь 3, 51), 'метушня, неспокій, клопіт' (Ванюшечкин 175).

***Кѣlgotъ** / ***Skъlgotъ**: укр. (похідне) *Скогутовський* (СП 324) < **Сколгут-ов-ський*, ст.-рос. (похідне) *Кийгутово погостье*, 1552—1554 рр. — в колишньому Двінському пов. (Сотная 206), рос. *Ковгут*, *Кульгут* (ЖПТ).

***Кѣlgavъjъ**: ст.-укр. Гриць *Кѣlgавици*, 1578 р. (УП 266), Jowchim *Kuŭhayi*, 1598 р. (Памятники III/2, 122), ст.-рос. Максимка *Кулгавинъ*, 1685 р. (Сиб. города 2), Гридя *Кулгавый* (ОРЧ 208), рос. *Кулгавов* (ЖПТ), *Кулгавый* (м. Калуга), блр. *Кулгавы* (Бірыла 230), пол. *Kulhawu* (SN V, 404), чеськ. *Kulhavý* (ЧП), словц. *Kul'havý* (TZ Bratislava 195) ~ ст.-укр. *коу(л)гавый*, поч. XVII ст. (СУМ XVI—XVII ст. 15, 177), укр. діал. *кульгáвий* 'який має ваду однієї чи обох ніг (про людину)' (Вікторіна 188), *шкульгáвий* 'той, який має одну ногу коротшу за другу' (Лєснова 191), пол. *kulhawu*, яке виводили із **kulъgavъ* < **kulъgati* (Sławski III, 349).

Праантропоніми-композиції:

***Кѣlgobajъ**: рос. *Колгобаев* (КПУ Дон. 6, 252).

***Кѣlgodanъ**: рос. *Конгодановъ*, 1722 р. (Иркутск 23) — форма з асимільованим плавним.

***Кѣlgojѣdъ**: рос. *Кунгуедов*, 1729 р. (Пензин, Черноухов 183).

***Кѣlgopsъ**: укр. *Кулгеус* (КПУ Дн. 2, 591).

***Кѣlgorodъ**: рос. *Кавгородов* (Память 2, 267).

***Кѣlgoušъ(jъ)**: укр. *Когоушек* (ТЧ 128) < **Колгоушек*.

Корінь **Кѣlg-* пов'язаний із **Кѣlž-* < **Кѣlgi-*, який також відобразився в слов'янській пропріальній і (меншою мірою) апелятивній лексиці. Пор.:

***Кѣlža**, ***Кѣlзь**: ст.-укр. Іванъ *Кулженко*, 1649 р. (Рєєстр 81) — патронім на -енко, Ефим *Хонжа*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 306) < **Кол-*

жа, укр. *Кобж* (Глуховцева 1, 331) < **Ковж*, *Ковж* — прізвисько (с. Рудники Маневицьк. р-ну Вол.; Анк.), *Холжа* (м. Дніпропетровськ) < **Колжа*, *Киж* (РІ Хм. 2, 660) < **Кивж* / **Килж*, *Кіж* (Зайцева, Ковальчук 72), ст.-рос. Дмитрий *Киж*, 1441 р. (ГВНП 117), Івашко *Кижа*, 1495 р. (Тупиков 177), Гриша *Кожев*, XVI ст. (ГР 371), (похідне) *Кумжино*, 1678 р. — топонім у колишньому Пустозерському пов. на півночі Росії (ПКРС 295), рос. *Кужлев* (ЖПТ) < **Кулжєв*, *Конжова* ж. (ЖПТ) < **Колжова*, ст.-блр. Сидоръ *Клыжъ*, 1592 р. (АВК XIV, 442) < **Кылжъ*, блр. *Кежа* (ЖПТ) < **Кеўжа*, (похідне) *Кебжи* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 101) < **Кевжи* (змішування губних), пол. *Kaźa*, *Kujza* (SN IV, 458; V, 395), ст.-слви. Jacobus *Kebža*, 1625 р. (UFP II, 126) < **Kevža*. Пор. ще слов'ян. *Куйжово*, 1564 р. — назва маєтку відантропонімного походження, згадана в актових книгах Віленського центрального архіву (АВК I, 23).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *клиж* 'лежень, підвалина' (ЕСУМ 2, 460 — «неясне») < **килж*, *кіжа* 'жіночий головний убір' (Матейко 120) — форма з абсорбованим плавним, рос. діал. *кйвжа* 'мотузка з липового лика' (СРНГ 13, 196), *кінжа* 'скоба' (СВГ 3, 56), *кинжá* 'залізний клинок, який вбивають у топорище сокири' (СГОС 5, 137) < **килжá*, *кинжá* 'т. с.' (Дуров 167), *киж* 'плоский обруч із черемхи чи берези [...]' (СРГСУ Доп. 230) < **килж*, *кижі* мн. 'посторонки' (СРГС 2, 59), *кож* 'грубе домоткане полотно' (СПГ 1, 386) < **колж*, *кульжа* 'стегова кістка' (СРНГ 16, 74), *кумжа* (*кунжа*) 'назва риби із родини лососєвих' (СПЛ 2, 142), кваліфіковане як запозичення з фінської мови (Шмелев 192), блр. діал. *кіжла* 'про невимілу, марудну людину' (Гайдукєвіч 68), 'нечепура' (Чабатар 118) < **кілжа* (метатеза), *кіжлы* мн. 'ноги' (Кунцєвіч 95).

**Soþkylža*: ст.-рос. Іван *Сухолжин*, 1649 р. (СМИК 84) < **Суколжин*, (похідні) *Сухолжино*, XV ст. — топонім в історичній Новгородській землі (НПК I, 61), варіант *Суховжино* (Список ЮЗ 68), *Сукольжина*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 250).

**Kylžega*: укр. *Ковжого* (КПУ Полт. 11, 753), рос. *Ковжогин* (ЖПТ).

**Kylžajь*: укр. *Кижлай* (КПУ Жит. 9, 494) < **Килжай* (метатеза), ст.-рос. *Кунжаи*, 1585 р. — ойконім відантропонімного походження в колишньому Білозерському пов. (Барашкова 79), рос. *Кежаєв*

(ЖПТ) < **Келжаев*, *Кожжаев* (Харк.), *Кенжаев* (ГОО 161) — форма з денталізованим плавним, (похідні) *Кожжаева*, *Кожжаевка*, *Кожжаєво* (2 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 260).

***Кылѣѣ**: ст.-рос. Данилко *Конжеев*, 1563 р. (ПКОП 209) < **Колжеев*.

***Кылѣакъ**: рос. *Кинжаков* (ЖПТ), (похідні) *Колжаки*, *Колжаково* — ойконіми в колишній Тверській губ. (Списки Твер. 418; Vasmer RGN IV, 307), чеськ. *Kutžák* (ЧП).

***Акылѣакъ**: слов'ян. *Ековжак* (Рамієс 2, 58) < **Яковжак* < **Аколжак*.

***Кылѣикъ** / ***Скылѣикъ**: укр. *Ковжик* (КПУ Луг. 4, 566), *Кобжиченко* (Рамієс 2, 236) < **Ковжиченко*, *Ханжик* (КПУ Черниг. 6, 437) < **Калжик* (К- > Х-; денталізація плавного), рос. *Скольжииков* (Память 2, 135), словц. *Kotžik* (TZ Bratislava 170) ~ рос. діал. *кѣнжик* 'інструмент для різання, ніж' (ПОС 14, 96) < **кѣлжик*.

***Кылѣукъ**: укр. *Ковжук* (ЖПТ), рос. *Конжуков* (КПУ Ув. Дон. 2, 241).

***Кылѣанъ** / ***Кылѣунъ**: укр. *Ковжан* (РІ Льв. 2, 522), *Ковжун*, *Кувжун* (СП 179, 203), рос. *Кальжанов* (КП Саратов.), *Кольжанов* (ЖПТ), *Кульжанков* (Рязан. КП 1, 380), блр. *Каўжан* (Бірыла 193) ~ рос. діал. *кунжѣн* 'гличик' (СРНГ 16, 92) < **кулжѣн*, блр. діал. *кілжлун* 'про невмілу, марудну особу' (Гайдукевич 68) < **кілжун*.

***Кылѣинъ**: ст.-рос. Ефимко *Канжин*, 1563 р. (ПКОП 190), віднесене до запозичення із прибалтійсько-фінських мов (Соболев 16), Грибанко Матфеев *Кунжин*, 1563 р. (ПКОП 146) < **Кулжин*, Иван *Колгин*, 1613 р. (НДв. 206), рос. *Кангин* (ЖПТ) — форми без ефекту першої палаталізації, *Кальгин* (ЖПТ), *Кимжин* (КП Алтай 2, 380), *Кулжин* (Богдан 138), *Канжин* (ПКНГ 15), *Кунжин* (ЖПТ).

***Накылѣнь(ѣ)**: слов'ян. Матфей *Наковжсна*, 1595 р. (Тупиков 266).

***Кылѣагъ** / ***Кылѣугъ**: ст.-рос. Иван Мартьянов *Кижуров*, 1610 р. (Веселовский 139) < **Килжуров*, рос. *Кунжаров* (Никонов 59), *Ковжаров* (КПУ Ув. Дон. 4, 307).

Рос. *Кажеоров* (КП Алтай 2, 454) < **Калжеоров*, *Кожеуров* (Книги РФ X, 195) < **Колжеоров* (абсорбція плавного та виразніша лабіалізація -о- до моменту втрати інтервокального -в-) — рефлексисл. ***Кылѣвогъ**.

Деривати з коренем **Čьlg-* / **Ščьlg-*:

***Їыга**, ***Їыго**, ***Їыгъ** / ***Їыга**, ***Їыго**: ст.-укр. *Челегъ*, 1552 р. (Тупиков 422) — форма з другим повноголоссям, укр. *Чанг* (СКТ 874) < **Чалг*, *Чинг* (КПУ Полт. 1, 409), *Челига* (Глуховцева 2, 307) < **Челга*, *Чига* (СП 384) < **Чилга*, *Чега* (КПУ Од. 6, 140), *Цанга* (Горпинич 240) < **Чалга*, ст.-рос. Федор *Чинга*, 1524 р. (Веселовский 354), Жданко *Шулгинъ*, 1616 р. (Сторожев Тверь 34), рос. *Чанга* (Лет. ЖС 2003, № 40–52, 206), *Чангов* (Новикова 908), *Чонгов* (Зайцева, Ковальчук 169), *Чаглов*, *Чайгин*, *Чингин*, *Щельгин* (ЖПТ), *Чулгин* (КП Алтай 2, 233), *Чилигин* (ЖПТ), *Челегов* (КПУ Зап. 13, 171) — форми з другим повноголоссям, *Цейгин* (ТСК 395) < **Чейгин*, (похідні) *Чайгино*, *Чингино Раменьє*, *Чугов*, *Чумжино* — ойконіми в колишніх Новгородській, Вологодській, Пермській, Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 40, 147, 179), ст.-блр. *Шолго*, 1528 р. (ЛМ 1915: 203), пол. *Czołga* (SN II, 298), ст.-слвц. *Natheus Czulga*, 1570 р. (UFP I, 258), слвц. *Čonga* (TZ Bratislava 550), *Čongová* ж. (TZ Trnava 74). Можливо, до цього списку належить укр. *Чвалга* (КПУ Терн. 2, 530), якщо це не алегорова форма із **Чевалга*.

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. діал. *човг* ‘танк’ (Бігуняк, Гойсак), рос. діал. *чавгá* ‘гнучка лозина, яку використовували як різку’ (СРГС 5, 251), *чиньгá* ‘зграя перелітних птахів’ (Куликовський 133), *чу́гла* ‘зарослий лісом пагорб’ (СВГ 12, 51) < **чу́л-га*, *щельга* ‘скеля, гірське пасмо’ (Куликовський 140).

***Їеыыго**: рос. *Чечейго* (ИС 21).

Укр *Човгало* (КПУ Київ. 5, 704), *Чевгал* (СКТ 876), *Човгал* (Київ.), *Ченгал* (КПУ Зап. 16, 373), *Чугалова* ж. (Горпинич 290), рос. *Ченгалов*, *Чингалов* (Новикова 914, 923), блр. *Ченгал* (м. Бобруйськ), *Чугвал* (м. Дзержинськ) < **Чувгал* — рефлекси посл. ***Їылгадло** < **čylgadlo*, мотивованого дієсловом **čylgati* (se). Пор., наприклад, укр. діал. *човгáти* ‘повзати’ (Дуда 254), ст.-блр. *чолгатися* ‘повзати’ (ГСБМ 36, 431), блр. діал. *ичалгáть* ‘лущити’ (Шаталава 203) < **ščylgati*.

Іносуфіксальні деривати:

***Їылгошь**: пол. *Czołgosz* (SN II, 298).

***Їылгухъ**: укр. *Чунгух* (Горпинич 189) < **Чулгух*.

***Їылгайъ**: ст.-укр. Оєско *Чулгай*, 1649 р. (Реєстр 142), укр. *Чугай* (Новикова 925), ст.-рос. (похідне) *Чагаєво*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 47) < **Чалгаєво*, рос. *Ченгаєв*, *Чугаєв* (ЖПТ), (похідні) *Чагаєва Івана*, *Чагаєва Матвея*, *Чагаєва*

Федора, Чагаева Якова, Чагаевы — назви поселень у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 37, 38) — усі з абсорбованим плавним. Вочевидь, сюди слід долучити антропонім *Чюгай* (Шабашов 351) із половецького ономастикону.

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *чугай* 'свита, верхня одежина з домотканого сукна' (УНК 10, 489) < **чувгай* / **чулгай*, блр. діал. *чуга́й* 'верхній одяг із домотканого сукна' (Бялькевіч 490).

***Сьгуїґь**: укр. *Чигуй* (Пура СПР V, 176) < **Чилгуй*, *Чугуй* (Новикова 926), кваліфіковане як тюркізм (Гриценко 72), *Цугуй* (Горпинич 315) < **Чугуй*, рос. *Чугуй*, *Чугуев* (ЖПТ) — форми з абсорбованим плавним, *Чумгуев* (Падалка 271).

***Сьгак**, ***Сьгакъ** / ***Щьсгакъ**: ст.-укр. Захарко *Чомъгаченко*, 1649 р. (Реєстр 480), Петрушка *Чюмгака*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 345), *Чигак* (СП 384) < **Чилгак*, ст.-рос. Ілля *Чугак*, 1564 р. (Веселовський 356), рос. *Чеглаков* (Новикова 912) < **Челгаков*, *Щелгачев* (САЛ 686), (похідне) *Чагакова* — ойконім у колишній Симбірській губ. (Vasmer RGN X, 38), блр. *Чыгак*, *Шчалгачоў* (Бірыла 487, 454).

***Сьгукъ**: ст.-укр. Якимъ *Чавъгуценко*, 1649 р. (Реєстр 483), укр. *Чугук* (ЖПТ), *Чейгук* (Горпинич 262), *Чуйгук* (Новикова 926), *Чунгук* (Горпинич 189).

***Сьгалъ**: рос. (похідне) *Чугали* — ойконім у колишній Волинській губ. (Vasmer RGN X, 170) < **Чулгали*.

***Сьгуль**: рос. *Чингуль* (ЖПТ) < **Чилгуль*.

***Сьганъ**, ***Сьгань** / ***Щьсганъ**: укр. *Чолган*, 1710 р. (Кузик 44), *Чолган* — сучасне прізвище (Holutiak 437), *Чавган* (ЖПТ), *Чаган*, *Чиганенко*, *Човган* (Новикова 908, 922, 924), *Човгань* (Редько 2, 1171), *Цалган*, *Цылган* (КПУ Дон. 17, 409, 410), *Целганенко* (Новикова 899), ст.-рос. (похідне) *Челганово*, 1620 р. — ойконім у колишньому Углицькому пов. (УА 86), рос. *Чалганов* (ЖПТ), *Чеганов*, *Чуганов* (Новикова 912, 925), (похідні) *Чаганова*, *Чаганово*, *Чеганово*, *Чеганцево*, *Челганово*, *Чуганово*, *Чуганы* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 38, 58, 63, 170), ст.-блр. Іванъ *Щолганъ*, 1655 р. (Акты ЮЗР XIV, 483), блр. *Чевганов* (м. Мінськ), пол. *Czołthan* (SN II, 298) ~ укр. діал. *човган*, мн. *човгані* 'взуття з дерев'яними підошвами' (Гримашевич 173), *чуга́н* 'кишеня, футляр' (ЕСУМ 6, 350) < **чувга́н*, рос. діал. *челга́н* 'мисливська пастка на вовків, борсуків, єнотів — штучна яма' (СРГП 322).

***Їыгонь**: укр. *Чевгонюк* (КПУ Од. 2, 198), *Чигоненко* (Новикова 922).

***Їыгунь** / ***Їыгунь**: укр. *Чевгун* (КПУ Черниг. 6, 445), *Цойгун* (Горпинич 237), ст.-рос. (похідне) *Чигунов*, 1551–54 рр. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 287), рос. *Чавгун*, *Чугун* (ЖПТ), *Чугунов* (Новикова 926), *Щелгунов* (ЖПТ).

***Їыгара**, ***Їыгарь**, ***Їыгарь**: ст.-укр. зенько *чо(в)гарь*, 1585 р. (Курбский 1, 270), укр. *Чангар* (Чучка 599), *Ченгар* (Новикова 914), *Ченгарь* (КПУ Дон. 13, 472), *Чигара* (Редько 2, 1167) < **Чилгара*, ст.-рос. Бориско Григорьев сын *Чугарев*, 1623 р. (Полякова 251), Івашко Семеновъ *Чигаринъ*, 1676–83 рр. (Устюг Великий 100), рос. *Чигаринъ*, 1721 р. (Устюг Великий 180), *Чагар* (РИ Крым 7, 53), *Чегаров* (СП 379), (похідне) *Цынгарев Овраг* — гідронім у басейні Дону (Vasmer V, 84), блр. *Чугароў*, *Чыгар* (Бірыла 452, 454), болг. *Чингаров*, *Чунгаров* (Илчев 542, 548) ~ укр. діал. *цовгáрь* “мізерний” хлопчина” (Онишкевич 2, 357), *чугáръ* ‘тарган, Blatta L.’ (ЕСУМ 6, 350), рос. діал. *чагáра* ‘зарості молодих дерев’ (Красноярск. 5, 91) < **чалгáра*, *чегарá* ‘дівора’ (СРГ Морд. 2, 1458).

***Їыгорь**: укр. *Чагор* (СП 318) < **Чалгор*.

***Їыгура**, ***Їыгурь**: укр. *Чингура*, 1721 р. (ДІП II, 228), *Чагурук* (Вол.), *Чигур*, *Чигура* (Редько 2, 1167), *Чегура*, *Чугура* (РІ ІФ 3, 213, 582), *Чугур* (Вол.), рос. *Чегуров* (СП 379), *Чугуров* (ЖПТ) — усі з абсорбованим плавним, *Чунгуров* (РИ Крым 7, 105), (похідні) *Чагурино*, *Чегуров* — ойконіми в колишніх Псковській і Пермській губ. (Vasmer RGN X, 38, 59), болг. *Чунгуров* (Илчев 548). До цього списку, на наш погляд, слід долучити антропонім *Чемгура*, 1155 р. з половецького іменника (ПСРЛ IX, 200; Шабашов 351) < **Челгура*.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *чагúр* ‘чагарник; хаша’ (Бевка 140), ‘кушавник, де малі густі ялинки’ (Горбач МГ 319), (похідне) *чугурéць* ‘сова вухата, Asio otus L.’ (ЕСУМ 6, 350).

***Їыгура**, ***Їыгурь**, ***Їыгурь**: ст.-укр. Степан *Чигир*, 1580 р. (Атаманенко 2010: 322), Кирюшка *Чигирь*, 1666 р. (Лазаревский 87), укр. *Чагир* (Новикова 908), *Чигир* (Жит.) < **Чилгир*, *Чигура* (Рв.), (похідне) *Чигирин* — ойконім у Черкаській обл., рос. *Чигирев* (Новикова 922), *Чигиров* (СП 384), блр. *Чыгíр* (Бірыла 454) ~ укр. діал. *чигир* ‘густий ліс, гушавина’ (Чига 535).

***Їыгаса**, ***Їыгасъ**: ст.-укр. *Чигасъ*, 1544 р. (Тупиков 429), Яцко *Чигаса*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 605) — форми з абсорбованим плав-

ним, ст.-рос. *Чугас*, 1539 р. (Веселовский 356) < **Чулгас*, Карпушка Богданов сын *Чигасов*, XVII ст. (ПКРВ 11) < **Чилгасов*, рос. *Чейгас* (ЖПТ), *Чигасов* (Вол.) ~ рос. діал. *чугас* ‘пагорб, гора заокругленої форми’ (Лабунец 169) < **чулгас*.

**Їлгузь*: укр. *Чевгус* (КПУ Херс. 7, 73), *Чегус* (Вол.), рос. *Чегусь*, 1710 р. (ПСИ I, 424), *Чевгус* (ЖПТ), *Чугусов* (Вол.).

**Їлгота*, **Їлготь*: укр. *Чугут* (Горпинич 240) < **Чулгут*, *Чогут* (КПСВ 8, 126) < **Чолгут*, *Чугута* (ТСГ 374), рос. *Чугутов* (Энгель 384).

**Їлгавъѣ*: рос. *Чугавой* (ЖПТ) < **Чулгавой*.

**Їлгузь*: укр. *Чевгуз* (Сум.), (похідне) *Човгузів* — ойконім у Хмельницькій обл., історично *Чолгузов* (Vasmer RGN X, 159), рос. *Чевгуз* (КП Алтай 2, 495), *Ченгузов* (КПУ Луг. 9, 233), блр. *Чевгуз* (СБГТ 389).

**Їлгузь*: укр. *Човгиз* (Горпинич 242), *Чувгиз* (КПУ Дон. 4, 615).

Континуанти псл. *(S)kьlx- / *(S)kьľ-

Первісні **Кьлха*, **Кьлхо*, **Кьлхъ* можна реконструювати на основі: ст.-укр. Hriczka *Klicha*, 1615 р. (ОВ 222) < **Kilcha*, укр. *Кельх*, *Клех* (Вол.) < **Келх* (метатеза), *Клеха* (Красовський 81), *Клих*, *Кліх* (Київ.), *Клехо*, *Клех* (Вол.), *Кех* (Глуховцева 1, 320) — форма з абсорбованим плавним, *Кіх* (РІ Він. 3, 257), *Кух* (Льв.), *Клехівка* — відантропонімний ойконім у Київській обл., ст.-рос. (похідне) *Кухово*, а *Мельниково тожъ*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (Углич 227) < **Кулхово*, рос. *Кельх* (Гулевич 284), *Клухин* (ЖПТ), *Кильхин* (ОА 3, 1650), *Колхов* (КП Тул.), ст.-блр. Конах *Кольхъ*, 1566 р. (АВК XIV, 84), Іванъ Гавриловъ *Кльха*, 1597 р. (Тупиков 182), ст.-пол. *Klech*, 1479 р. (SSNO III, 3), пол. *Kech*, *Kiech*, *Kiecha*, *Kolch* (SN IV, 559, 582; V, 70), ст.-слвц. Georgius *Klcho*, 1592 р. (UFR I, 444). Один із найдавніших рефлексів псл. **Кьлхо*, датований IV ст. до н. е., зафіксовано в “Корпусі боспорських написів”: Φιλόκομος Κόλχο (КБН № 230) — Філоком, син *Колха* — із східно-слов'янською вокалізацією редукованого в кореневій сполуці -ьl-.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *кліха* ‘одне з двох (чи більшої кількості) дерев, що виростають із спільного кореня’ (Никончук 70) — форма з метатезою -il- > -li-, *клéха* ‘колоша штанів’

(Аркушин 2016: 224), *кѣхи* мн. 'киші' (Аркушин 1, 219) < **кѣлхи*, *кох* 'пиріг', *ку́хи* мн. 'коржі' (СУГО 107), *ку́ха* 'вид здобного пирога' (Дзендзелівський 45), слвн. діал. *kèuh*, *kèvh* 'воло' (Škrlep 30, 31).

До цього списку слід долучити факти із секундарними голосними після плавного, пор.: укр. *Калеха* (РУС 172), *Калух* (СП 167), *Каліх* (РІ Дон. 4, 167), *Калюх* (Горпинич, Корнієнко 95), *Келехъ*, 1718 р. (ДІП I, 181), *Келих* (Горпинич, Бабій 54), *Келіх* (Вол.), *Келюх* (КПУ Льв. 2, 464), *Килих* (Глуховцева 1, 321), *Кулюх* (Рв.; Анк.), *Ковех* (Горпинич 295), *Кулеха* (Літ. ГС 2010, № 18, 54), (похідне) *Келихів* — ойконім в Івано-Франківській обл., ст.-рос. Івашко *Калехъ*, 1498 р. (Тупиков 171), *Калех* Тимофеев, XVI ст. (ГРМ 198), рос. *Ковехов* (СП 179), блр. *Ковех* (м. Гомель), *Каліх* (Бірыла 173), хорв. *Kilih* (Leksik 293), слвн. *Kelih* (ZSSP 258), пол. *Kałocha*, *Kałuch* (SN IV, 456), *Kołecha*, *Kołoch*, *Kołocha* (SN V, 85, 86), *Kelich*, *Kielech*, *Kilich*, *Kielich*, *Kiełoch* (SN IV, 562, 585, 587, 588, 611), *Kulich*, *Kulecha* (SN V, 403, 406), чеськ. *Kelich* (Beneš 238), *Kylich* (ЧП), ст.-слвц. *Vojtech Kulich*, 1625 р. (UFP II, 205), слвц. *Kulich* (TZ Nitra 31), луж. *Kolich* (Wenzel II/1, 206) та ін., які мають опору в апелятивній лексиці.

Пор.: ст.-укр. *келех*, 1574 р., *килихъ*, 1586 р., *келихъ* 'келих, чарка', 1619 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 86), укр. *кі́лихъ* 'великий келих' (Білецький-Носенко 183), діал. *келю́х* 'живіт, шлунок' (Піпаш, Галас 77), *калюх*, *келюх* 'черевко; задній прохід; шлунок молодого теляти чи ягняти', *калюхи*, *келихи* мн. 'т. с.', *гелюхи* мн. 'нутрощі людини або тварини' (УНК 23, 438), *кѣлюх* 'киянка для обробки гончарної глини' (ЕСУМ 2, 421), 'цвіт рогозу' (СБук. Г 197), *кі́ліх* 'довбня, якою збивають глину' (Шило 141), *килю́х* 'черевко' (Сабадош 141), *кілюх* 'черевко; нутрощі' (УНК 20, 378), рос. діал. *кѣлюх*, *кѣліх* 'чарка', *келя́х* 'церковна чаша' (СРНГ 13, 178, 180), *ка́люх* 'посудина для відходів' (СРНГ 13, 10), *ко́люх* 'ковшик, черпак' (СРНГ 14, 218), *ку́лоха* 'лихоманка' (СРНГ 16, 70), *кулю́х* 'волося, зібране вузлом на потилиці' (РГСО 71), блр. діал. *кілі́х* 'келишок' (ЭСБМ 5, 33), слвн. діал. *kélih* 'келих' (Gregorič 137), пол. *kielich*, чеськ., слвц. *kalich*, в.-луж., н.-луж. *keluch* (ЕСУМ 2, 421) та ін. Див. (Шульгач 2010а: 46). Слов'янську генезу укр. *келих* і под. увперше обгрунтувала Р.М. Козлова. Див. (Козлова 1989: 123—134).

Суфіксальні деривати:

***Кълхажь**: рос. *Колухаев* (Херс.) — форма із секундарним голосним після плавного.

***Кълхоѣ**: ст.-рос. Івашка Минин сын *Кохолев*, 1646 р. (ПКВ 82) < **Колхолев*. Стосовно суфікса -*oj-* пор., наприклад, псл.**tilojь* (ЕССЯ 19, 37) та ін.

***Кълханъ**: укр. *Колихан* (КПУ Київ. 7, 87) < **Колхан*, рос. *Кильхан* (ИЗР 182), *Каханов* (ЖПТ) < **Калханов*, *Колуханов* (ЖПТ), пол. *Kowchan* (SN V, 228) ~ укр. діал. *ковхán* 'стусан' (Лысенко 27), рос. діал. *калухán* 'відступник, еретик', *калхán* 'змова, ворожба' (СРНГ 13, 5), *кахán* 'різновид ловушки на рибу' (СГРС 5, 105), блр. діал. *куўхán* 'стусан, ляпас' (СГЦРБ 1, 210).

***Кълхунъ**: рос. *Калхун* (Лет. ЖС 2007, № 14–26, 83).

***Кълхагъ**: ст.-блр. Кречко *Ковхаревиць*, 1577 р. (АВК XVIII, 28), Вакула *Ковхаръ*, 1580 р. (АВК X, 26), слвн. *Kelhar*, *Kulhar* (ZSSP 258, 313).

***Кълхугъ**: укр. *Кухиръ*, 1756 р. (АК 5, 39), рос. *Колхир* (Лет. ЖС 2000, № 1–13, 83).

***Кълхота**: рос. *Кавхута* (Лет. ЖС 2000, № 1–13, 71), блр. *Калхута* (Бірыла 174).

Корінь **Кѡlx-* пов'язаний із **Кѡlš-* < **Кѡlxj-*, який також продуктивно реалізувався у слов'янській антропонімній лексиці. Пор.:

***Кълѣа**, ***Кълѣъ** / ***Скълѣъ**, які можна відновити на основі:

а) форм із різноманітною вокалізацією плавного: ст.-укр. *Iwán Kulsa*, 1614 р. (Атаманенко 2010а: 195), Гаврило *Кулиа*, 1640 р. (Тупиков 216), Петро *Кульша*, 1650 р. (НВВ 526), Микита *Колиа*, 1704 р. (ПОП 48), укр. *Хольша* (КПУ Дн. 10, 611) < **Кольша*, *Кульша* (КПУ Харк. 12, 362), ст.-рос. (похідні) *Калишино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 881), *Ковшово*, 1556 р. — назва пустища в колишній Вологодській губ. (АИст. I, 310), *Колишовъ Большой*, *Колишово Меньше*, 1567 р. — у колишній Рязанській губ. (ПКРК I/2, 461), *Колишово*, 1659 р. — в колишній Костромській губ. (Сторожев КИ 9), рос. *Кашлов* (КП Саратов.₁₃) < **Калишов*, *Кульша* (м. Калуга), блр. *Кульш*, *Кульша* (ЖПТ), *Кульшино* — відантропонімний ойконім на Вітебщині (Список Вит. 263), ст.-пол. *Culsza*, 1489 р. (SSNO III, 193), пол. *Kalsz*, *Kelsz*, *Kielsz*, *Kilsz*, *Kolsz*, *Kulša* (SN IV, 449, 562, 588, 613; V, 79, 410), луж. *Kolš*, *Kolša*, *Kulš* (Wenzel II/1, 207, 231), *Kólša*, *Kulša* (Zběrka 43). Пор. ще слов'ян. *Кулиа* (Магницкий 51), запозичене чувашами;

б) форм із різноманітними різновидами асиміляції плавного (-л- > -в-; -л- > -м-; -л- > -н-): укр. *Камиа* (Горпинич 380), *Комш*,

Камша (ТН 418, 451), *Ковша* (Зосимов 1, 444), *Кінша* (Горпинич, Тимченко 122), *Кушненко* (КПУ Луг. 2, 710), ст.-рос. Семенко *Ковшовъ*, 1500 р. (Тупиков 576), (похідні) *Кеншево*, 1648 р. — ойконім у колишньому Арзамаському пов. (ХКФ II, 191), *Ковшово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 65), рос. *Камша* (Лет. ЖС 2000, № 7, 101), *Канишев*, *Каньшев*, *Ковшев* (ЖПТ), *Каншева Сельга*, *Канишина*, *Канишино*, *Ковшова* (2), *Ковшово* (10), *Куньшино*, *Кувшино* (*Куфшино*) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 42, 256, 621, 684; V, 8), ст.-блр. Янь *Ковишъ*, 1556 р. (Усціновіч 1975: 128), *Скавишевичъ*, 1700 р. (ОДС 99), блр. *Коўш* (Бірыла 216), *Куниш* (м. Мінськ), *Скаўшын* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 244), пол. *Kowsz* (SN IV, 231), чеськ. *Katš*, *Kenša* (ЧП), луж. *Kutš* (Wenzel II/1, 231), слов'ян. (похідне) *Кавиши* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 545);

в) із метатезами: ст.-укр. Hriczko *Klisz*, 1615 р. (ОВ 217), Яцько *Кліша*, 1633 р. (Кривошея 2002: 21), Григорей *Клиша*, 1667 р. (ПКХ 25), укр. *Клеш* (НКП Жит. 399), *Квиша* (РІ Черк. 2, 125) < **Клиша*, *Кліш* (м. Тернопіль), *Клуш* (КПУ Дон. 7, 366), *Кошла* (Мик.), ст.-рос. *Клиша*, 1491 р. (АФЗХ 40), *Клышъ*, XVI ст. (НПК VI, 728), *Клиша* Нероновъ, XVI ст. (ПКМГ I/2, 791), рос. *Клушевъ*, 1718 р. (Курдюмов V, 130), *Клышевъ* (варіант *Клишевъ*), XVIII ст. (Устюг Великий 185, 226), *Клешев* (Память 1, 255), *Клушин* (КПУ Дон. 7, 366), *Кашлов* (КПУ Луг. 1, 430), *Кишлов* (КП Саратов), (похідні) *Клишева* (2), *Клишина* (2), *Клишино* (15), *Клишова* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 208), ст.-блр. Lawgyn *Klyss*, варіант Lawgyn *Kliss*, 1558 р. (ПКГЭ I, 382, 386), Богдан *Клуша*, 1582 р. (Бірыла 1966: 220), *Klysz*, XVI ст. (ПКПК 328), блр. *Клуша*, *Клыш* (Бірыла 207), (похідні) *Клишево*, *Клиши* (2), *Клишово* — назви поселень у колишніх Вітебській і Могильовській губ. (Vasmer RGN IV, 208, 209), словц. *Křišov* (історично — *Clusso*, 1427 р., *Klusso*, 1449 р.) — ойконім (Krajčovič 47), слов'ян. *Клеш*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницкий 52);

г) з абсорбцією плавного: укр. *Кеш* (Льв.), *Киш* (НКП Жит. 399), *Куш* (КПУ Київ. 8, 47), блр. *Кеша*, 1746 р. (Бірыла 1966: 219), пол. *Kesz*, *Kiesz*, *Kiesza* (SN IV, 570, 603), чеськ. *Kiš*, *Kiša* (ЧП) і под. ~ *кош* 'ківш' (Сл. Печоры 1, 344);

г) із фонетичним розвитком -л- > -л'- > -й- (солодкозвучність) у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Койшъ*, *Койша*, 1756 р. (АК

5, 126, 148), *Кейша*, 1784 р. (ИСК 152), *Кейш* (Новикова 184), *Койш* (м. Луцьк), рос. *Кайшев* (ЖПТ), *Кейш* (САМ 102), *Койшев* (КП Алтай 2, 455), *Кушш* (САЛ 487), блр. *Кайша* (ЖПТ), *Кейш* (м. Вітебськ), *Кейша* (Бірыла 198), *Кейши* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 113), хорв. *Kaiš*, *Kaiša*, *Kuiš* (Leksik 275, 344), пол. *Kajsz*, *Kiejsza*, *Kojaszewski* (SN IV, 436, 585; V, 61), чеськ. *Kaiš* (ЧП), слвц. *Koiš*, XVIII ст. (Bernát 89), *Koišov* — ойконім, відомий з XIII ст. (КСР 431);

д) із реалізацією складотворчого *l* > -у-: укр. *Кеуш* (Київ.), рос. *Кауш* (Память 2, 42), *Каушев*, *Кеуш*, *Киушев* (ЖПТ), ст.-блр. *Jan Kouss*, 1558 р. (ПКГЭ I, 102), хорв. *Kuš* (Leksik 350), ст.-пол. *Kausz*, 1483 р. (SSNO II, 554).

Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *куша* ‘стегно’, 1561 р. (ЛЗК 200), *кульша* ‘т. с.’, 1643 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 177), укр. діал. *ковш*, *кош*, *кивш*, *кувш*, *киш*, *куш*, *киувш*, *кьюш* ‘ківш’ (Бабичева 145), *ку́льша* ‘кривоногий’ (Мик.), ‘ручка на кісці; милиця’ (Аркушин 2016: 264), ‘ріг стіжка соломи’ (запис наш), *кли́ша* ‘нога’ (Аркушин СЕ 31), ‘клишонога людина’ (Грінченко 2, 251) < **кíльша*, *кльош* ‘посудина для солодошів’ (УГПЗ 215), *клиш*, *кліш* ‘колодка (безвідносно до розміру, але невелика)’ (Никончук 78), *куш* ‘грудна клітка’ (Бевка 81), рос. діал. *келш*, *кельш*, *кельш* ‘риба *Luciorerга volgensis*’ (Линдберг, Герд 232), *ковш* ‘пастка для птахів’ (СРГСУ Доп. 236), *ковиш* ‘основа стіжка’, *ковишá* ‘сапка з короткою ручкою’ (СГРС 5, 203), *ки́шло* ‘плече’ (ССГ 5, 33) < **кíльшо*, *ка́вша* (*ка́фша*) ‘очищений від снігу лід на озері чи ріці’ (Сл. Печоры 1, 297), *комишá* ‘забіяка’ (СРГ Прик. 330) — форма з незакономірною асиміляцією плавного, *кыш* ‘обруч сачка, яким вичерпують лід з ополонки’ (СРНГ 16, 208) < **кылиш* (абсорбція плавного), *клу́ша* ‘забіяка’ (Мызников 2010: 154), ‘коцюба’ (СРНГ 13, 314) — форма з метатезою -ул- > -лу-, *кли́ши* ‘шкіряні шнурки черевиків’ (СРНГ 13, 300), ст.-блр. *куша*, *кульша* ‘стегно’ (ГСБМ 16, 216), блр. діал. *ку́льша* ‘стегно’ (Сцяш-ковіч 250), ‘товста нога’ (Шатэрнік 142), ‘залишок ампутованої руки, ноги’ (СБГ 2, 567), *кльшы* тільки мн. ‘штани’ (Яўсееў 58), *клэ́йша* ‘незграба, кривоногий’ (Цыхун 71), пол. *kulsza* ‘стегно’, яке тлумачили як запозичення з литовської мови (Ślawski III, 354), слвц. діал. *klš* ‘пеньок’ (Orlovský 135).

Сюди слід долучити формально вторинні (із секундарними голосними після плавного) форми на зразок: ст.-укр. Васка *Келешь*, 1666 р. (Лазаревский 24), укр. *Калиш*, *Каліш* (Новикова 347, 350),

Келеш (Панцьо 106), *Келиш* (КС Дон. 2, 167), *Келіш* (ТД Дрогобич 201), *Колиш* (НКП Він. 645), *Колош* (ОНСН 495), *Колеш*, 1752 р. (Пивовар 48), *Колеша* (КПУ Він. 8, 43), *Коваш* (КПУ Херс. 7, 132), *Кевуш* (БР 100), *Килиш* (КПУ Харк. 15, 156), *Кивиш* (КПУ Дн. 5, 411), ст.-рос. *Килеша*, 1495 р. (Веселовский 139), *Кулуш* Осип Іванович Челищев, XVI ст. (Веселовский 170), *Килешинъ* Максимъ, 1692 р. (ОДМА XIX, 220), рос. *Кевеш* (Лет. ЖС 2009, № 38, 145), *Калиш* (САЛ 449), *Келешев* (КП Новгород.), *Кулеш*, *Колушев* (Новикова 403, 448), (похідне) *Килешино* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 148), блр. *Кевіш* (Бірыла 198), *Ковыш* (м. Мінськ), *Скавыш*, *Сковыш* (ЖПТ), макед. *Келешев*, *Келешов* (Речник ПКМ I, 609), слвн. *Koleša* (ZSSP 279), хорв. *Keliš*, *Kilošević* (Leksik 289, 293), ст.-пол. *Kyelisch*, 1457 р. (SSNO II, 573), пол. *Kelesz*, *Kiesz*, *Kilis*, *Kielesz*, *Kielisz*, *Kiełosz* (SN IV, 562, 586–588, 612), *Kołasz*, *Kołosz*, *Kołosza*, *Kołusz*, *Kulisza*, *Kułyś* (SN V, 81, 89, 408, 413), чеськ. *Keleš*, *Keliš* (Kotík 51), *Kyliš* (ЧП), слвц. *Kališ*, *Kolišov*, *Kuliš* (TZ Trnava 106, 121, 168).

Для них є апелятивне підгрунття: укр. діал. *каву́ш* ‘дерев’яний черпак (на сіль, в млині)’ (Горбач Бродина 170), *кѣлаш* ‘вид глиняної посудини’, *кіла́ш* ‘горщик на кашу (близько п’яти вершків заввишки)’ (ЕСУМ 2, 421, 444), рос. діал. *кулѣша* ‘хто носить на собі багато одягу’ (НОС 4, 176), *кельши* = *келиш*, *кельш* ‘риба Lucioperca volgensis’ (Линдберг, Герд 232), блр. діал. *ка́луш* ‘про невмілу людину’ (Сцяцко 55), *кіліш* ‘малий кар’єр, де вручну копають торф’ (Яшкін 92).

Відапелятивні деривати з архаїчними префіксами:

***Акы́ша** / ***Обкы́ша**: ст.-рос. Михайло Ширяєв сынъ *Окулишинъ*, 1596 р. (ДН 168), *Окульшинъ*, XVII ст. (Пясецкий 75), рос. *Акульшин* (КПУ Дон. 3, 38), *Акильшино*, *Акульшино* (*Окульшино*) — ойконіми відантропонімного походження в колишній Тульській губ. (ГСТ 187, 203; Малицкий 435).

***Вокы́ша** / ***Рокы́ша**: рос. *Буковшин* (КПУ Луг. 10, 308).

Суфіксальні деривати:

***Кы́шеба**: укр. *Ковшоба* (НКП Київ. 276), ст.-рос. *Колшебино*, 1551 р. — відантропонімний ойконім у колишній Деревській п’ятині (ПKNЗ 5, 236).

***Кы́сага** / ***Кы́суга**: ст.-рос. (похідне) *Кушугинъ*, 1555 р. — назва починка в колишньому Костромському пов. (ВКМН 7) — форма з абсорбованим плавним, рос. *Ковшагинъ* (Иркутск 78).

***Кълѣѣжъ**: укр. *Кульшай* (Горпинич 300), *Капшай* (ТЕ 256) < **Кафшай* < **Кавшай*, *Кушай* (Holutiak 239) < **Кувшай* / **Кулшай*, рос. *Кумшаев* (ЖПТ), *Кашаев* (РУС 182) < **Калшаев*, блр. *Каўшай* (Бірыла 193), хорв. *Kušaj* (Leksik 350), слвн. *Kušaj* (ZSSP 317) ~ блр. діал. *кішлі́й* 'кривоногий' (Цыхун 70) < **кілшій* (метатеза).

***Кълѣѣжъ**: укр. *Куйшѣй*, 1721 р. (ДІП ІІІ, 83), рос. *Кульшеев* (КПУ Дон. 5, 194), (похідне) *Кошлеево* — назва поселення на Псковщині (Vasmer RGN IV, 501), із **Кошнеево*, *Кивхеев* (КП Сарат.) ~ рос. діал. *ковше́й* 'про товсту, незграбну, ліниву особу' (СГРС 5, 203).

***Кълѣѣжъ**: ст.-рос. (похідне) *Кошуево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Звенигородському пов. (ПКМГ І/1, 684) < **Колишево*.

**кълѣѣжъ*: блр. діал. *кльшы* 'кривоногий' (СБГ 2, 484). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кълѣѣжъ**: укр. *Ковшак* (РІ ІФ 3, 130), *Кольшак* (Радіон 53), *Кашлак* (Красовський 78), *Киншак* (КПУ Дон. 3, 206) — форма з незакономірною денталізацією плавного, *Келушак* (ТДУ 81) — форма з секундарним -у-, *Кошмаки*, *Кошмаково* — назви поселень відантропонімного походження в колишніх Волинській і Київській губ. (Vasmer RGN IV, 501), із **Колишаки*, **Колишаково* (через метатезні стадії **Комшаки*, **Комшаково*), ст.-рос. *Комшак*, 1540 р. (Веселовський 152), рос. *Ковшаков* (КП Твер.), фонетично й структурно видозмінені *Кашлаков*, *Кишлаков*, *Коншаков* (ЖПТ), *Каншаков* (КС Дн. 4, 228), *Киньшаков* (КП Алтай 2, 20), *Кошлаков* (КПУ Луг. 1, 514), (похідні) *Колишаково*, *Кошлакова* — ойконіми в колишніх Курській і Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 332, 501), блр. *Клушакоў* (Бірыла 207) — форма з метатезою -ул- > -лу-, хорв. *Kašak*, *Kušak* (Leksik 278, 350), слвн. *Kavšak*, *Koušak* (ZSSP 256, 293), пол. *Kajszak*, *Kieliszak*, *Kielszak*, *Kiliszak*, *Kilszak* (SN IV, 436, 587, 588, 612, 613), чеськ. *Klušák* (ЧП) ~ рос. діал. *ковша́к* 'черв'як' (Сл. Печоры 1, 320), блр. діал. *кульша́к* 'стегно' (Бірыла 1976: 34), *кілішак* 'чарка' (ЭСБМ 5, 33).

***Кълѣѣжъ**: ст.-укр. Грицько *Ковшик*, 1651 р. (НВВ 565), укр. *Кулши́къ*, 1718 р. (ПЧП 238), *Кувши́къ*, 1773 р. (ДІП V, 312), *Ківши́к* (КПУ Полт. 4, 465), *Ковши́к* (Радіон 58), *Килюши́к* (Рв.; Анк.), *Киш-ли́к* (КПУ Харк. 2, 346) < **Кили́шик*, *Киши́к*, *Кіши́к* (КПУ Він. 6, 574, 629), *Куши́к* (КПУ Звитязці Київ. 8, 290), ст.-рос. *Филип Куншиков*, 1536 р. (ПКНЗ 1, 346) < **Кули́шиков*, (похідне) *Коли́шиково*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ І/2, 71), рос.

Ковшик (Рязан. КП 1, 596), *Камшиков* (СКТ 314) < **Калшиков*, *Кашликов* (ЖПТ) — форма з метатезою -ли- > -шл-, *Кувшиков* (КП тул.), *Ковшики* — відантропонімний ойконім на Смоленщині (Vasmer RGN IV, 255), ст.-блр. Каспер *Кулишкѣ*, 1579 р. (ОДВ I, 60), блр. *Коўшык* (Бірыла 216), пол. *Kieszyk*, *Kowszyk*, *Kołoszyk* (SN IV, 604; V, 90, 231); пор. ще слов'ян. *Кившики* — назва маєтку, зафіксована в документах Віленського центрального архіву (ОДВ II, 16) ~ ст.-укр. *ковъшишкѣ*, 1552 р. 'малий ківш' (СУМ XVI–XVII ст. 14, 158), укр. діал. *кóвшик* 'тарган чорний' (Дуда 327), *кúвшик* 'гличик' (Мик.), *кúвшики* 'гличики жовті (*Nuphar lutea* L.)' (Омельковець 104), рос. діал. *кóвшик* 'сузір'я Великої Ведмедиці' (СРНГ 14, 35), *кúвшик* 'бутон латаття' (СРГК 3, 47), *кóшик* 'ківш, ківшик' (Сл. Печоры 1, 345), блр. діал. *коўшык* 'маленький ківш' (СБГ 2, 509).

***Родъкылішкѣ**: ст.-рос. Елизар Федеров *Подковшик* (Веселовский 249).

***Кыліса**: хорв. *Kušica* (Leksik 351) ~ укр. *ківшиця* 'нога до коліна' (Яворницький I, 350).

***Кылішчѣ**: ст.-укр. Іванъ *Ковшиченко*, 1649 р. (ДІП I, 35), укр. *Кошлич* (КПУ Харк. 7, 137) < **Колишич*, рос. *Ковшичи* — назва поселення в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN IV, 256), блр. *Кульшичи* — ойконім відантропонімного походження в колишній Мінській губ. (Vasmer RGN IV, 674), хорв. *Kušić* (Leksik 351), пол. *Kołoszycz* (SN V, 90).

***Кыльсь**: хорв. *Kušec* (Leksik 351).

***Кыльска**, ***Кыльско**, ***Кыльскѣ**: ст.-укр. *Ковшко* Хведко Приступа, 1638 р. (АВМ 92), *Kliszko* / *Kłyszko*, 1683 р. (Ящук 281), укр. *Клушко* (КПУ Київ. 3, 664) < **Кушко* (метатеза), *Колишко* (ЧЧ 2, 728), *Кумшок* (Горпинич 249) < **Кушок*, ст.-рос. *Клишка* Михалков сын, 1495/96 р. (ПКНЗ 2, 184), рос. *Каушкин*, *Киушкин*, *Клушкин*, *Клышко* (ЖПТ), *Кеушков* (Вол.), *Клешков* (Память 1, 255), блр. *Коleshко* (СБГТ 231), хорв. *Kelšek*, *Kolšek*, *Kušek* (Leksik 289, 309, 351), слвн. *Kalšek*, *Kolešek*, *Kolšek* (ZSSP 247, 279, 280), пол. *Kaliszko*, *Kaliszka*, *Kieliszek*, *Kiełaszek*, *Kilaszek*, *Kiliszek* (SN IV, 447, 587, 588, 589, 610, 612), *Koliszka*, *Koliszko*, *Kołoszek* (SN V, 75, 89), *Kešek*, *Keška*, *Kiešek*, *Kiešk*, *Kieška*, *Kieško* (SN IV, 570, 603), чеськ. *Kelíšek*, *Kalíšek* (Beneš 238), *Kešek*, *Kylišek* (ЧП), слвц. *Kulišek* (TZ Trnava 121), луж. *Kulškowic* (Wenzel II/1, 231) ~ укр. діал. *кúльшка* 'частина передньої ноги свині

вище коліна' (Аркушин 2016: 264), рос. діал. *ка́ушка* 'кривоногий' (СГРС 5, 105) < **ка́лишка*, *килі́шко* 'халупа' (СГРС 5, 135), *ковшб́ок* 'черпак' (СРНГ 14, 35), блр. діал. *кілі́шок*, *кілі́шок* 'стограмовий келих' (ДСБр. 94), *каўшо́к* 'ополоник' (СБГ 2, 441) і под.

***Рокыльыкь**: *Pokelšek*, *Poklšek* (ZSSP 467).

***Кыльыкь**: укр. *Кашук* (Пура СПР V, 63), *Комшук* (Вол.), рос. *Кайшук* (КПУ Харк. 7, 618), *Комшук* (ЖПТ), блр. *Каўшук* (Бірыла 216), пол. *Kowszyk* (SN V, 231) ~ укр. діал. *кушлук* 'недорозвинений качан кукурудзи' (Мик.) < **кушлук*, рос. діал. *кушлук* 'вузький кінець затоки' (СРНГ 16, 72), блр. діал. *каўшук* 'гуля' (Юрчанка НМ 238).

***Кыльель**: укр. *Ковшель* (Льв.), *Кешель* (КПУ Харк. 2, 618) < **Кевшель*, рос. *Ковшель* (ЖПТ), блр. *Каўшэль* (Бірыла 194), *Ковшелево* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 148), хорв. *Kušelj* (Leksik 351), чеськ. *Kešel* (ЧП), лтськ. *Куйшель* (ЖПТ) < слов'ян.

***Кыльул'а**, ***Кыльуль**: укр. *Кайшуль* (КПУ Дон. 17, 485), *Ковшуля* (Зосимов 1, 444), рос. *Ковшуля* (ЖПТ).

***Кыльадло**: рос. *Кашалов* (Пура СПР V, 66) — форма з абсорбованим плавним.

***Кыльідло**: укр. *Ковшило* (Зосимов 1, 444), (похідне) *Ковшилівка* — ойконім у Київській обл., ст.-рос. *Иван Комшило*, 1606 р. (Веселовский 152), *Ивашко Устинов сын Комшилов*, 1623 р. (Полякова 111), *Василей Колошиловъ*, 1700 р. (Берх 123), рос. *Ковшило* (м. Москва), *Камшилин*, *Камшилов*, *Комшилов* (ЖПТ), *Камшилов* (КПУ Ув. Дон. 3, 595) < **Камшилов*, (похідні) *Камшилово*, *Камшиловка*, *Кувшилово* — ойконіми в колишніх Владимирській, Московській, Новгородській губ. (Vasmer RGN IV, 621), блр. *Камшилов* (м. Мінськ), *Ковшило* (м. Пружани), пол. *Kowszyło* (SN V, 231) ~ укр. *скоми́яти* 'зім'яти' (Грінченко 4, 139) < **сколи́яти*, діал. *куми́яти* 'роздробляти, розламувати на дрібні частини' (ЕСУМ 3, 140), рос. діал. *куми́ять* 'бити кого-небудь' (СРНГ 16, 88), (похідні) *закóми́ять* 'задушити, вбити (звіра)' (СРНГ 10, 149), 'зім'яти' (ПОС 11, 256), *скóми́шить* 'зім'яти, зібгати' (ОСВГ 10, 113), блр. діал. *камши́ть* 'бити, товкти, штовхати' (Юрчанка СНС 148).

***Кыльыма**: ст.-рос. *Аверкей Колошма*, XVII ст. (ТК Вологда 1, 119) — форма з другим повноголоссям.

***Кыльань**, ***Кыльань** / ***Скыльань**: укр. *Кашан* (Зайцева, Ковальчук 70) < **Кавшан* / **Калшан*, *Каушан* (Вол.), *Кившан* (КПУ Ник. 6, 208),

Ковшань (ЕТ 287), Кульшан (КПУ Харк. 8, 40), віднесене до запозичень із тюркських мов (Ибрагимова 60), *Кульшань* (Рв.), рос. *Кашианов* (РУС 182) < **Калшанов*, *Каушан* (Память 1, 42) < **Калшан*, *Клушанцев* (КП Твер.), *Ковешан* (ППП 248) — форма з секундарним *-е-*, *Кольшанов* (КП Сарат.₁₁), *Кульшань* (КП Сарат.), болг. *Кейшанов* (Илчев 249), хорв. *Kalšan*, 1592 р. (MHS 297), *Kalšan*, *Kilošanić*, *Kušan* (Leksik 278, 293, 350), пол. *Kaliszan*, *Kalszan* (SN IV, 446, 449), словц. *Kliszan*, 1770 р. (Krištof 296). Пор. ще *Скольшаны* — назва маєтку, зафіксована в документах Віленського центрального архіву (ОДВ V, 29), *Кавшаны*, *Ковшаны* — ойконіми в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 476, 479) ~ укр. діал. *клишань* 'людина, що кульгає або волочить ноги' (Паламарчук 26) < **клишань*, блр. діал. *каўшан* 'велика дерев'яна миска' (Шаталава 78). Зауважимо, що український діалектизм кваліфіковано як дериват від гіпотетичного **klišati* (ЭССЯ 10, 48).

Вакы́шань** (Ракы́шань**): блр. *Бакульшанаў* (Бірыла 35). Префікс **Ва-* міг еволюціонувати з **Ра-*.

***Кы́шань**: ст.-укр. Стенка *Куфшин*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 113), Иван *Хлушин*, 1669 р. (ПКХ 75) < **Клушин* < **Кушин*, укр. *Кевшин*, *Кившин*, *Ківшин* (Вол.), *Кувшин*, *Кушин* (КПУ Харк. 4, 640, 641), ст.-рос. *Кувшин* Федоров сын Хвошинский, 1500 р. (ТК 1550 г.: 420), Болобан *Кувшинов*, 1524/1525 р. (Веселовский 167), Иван Артемов *Калишин*, 1536 р. (ПKNЗ 1, 333), Иван *Клушин*, 1549 р. (ВКТСМ 108), Иван *Кувшин*, XVI ст. (РИ 2, 53), Архипко Емельянов сын *Каншин*, 1647 р. (Полякова 98), Иевка *Клешин*, 1668 р. (ОАРПр. 548), *Колшинъ*, 1684 р. (Пясецкий 181), Максимъ *Килешинъ*, 1692 р. (ОДМ XIX, 220), рос. *Кальшин* (КПУ Харк. 7, 116), *Кейшин* (Новикова 184), *Ковшин* (КПУ Він. 7, 93), *Колишин* (ГС 119), *Камшин*, *Каншин*, *Кеньшин*, *Киньшин*, *Клушин*, *Кульшин*, *Кунишин* (ЖПТ), *Каньшин* (РУС 175), *Каушин* (КПУ Зак. 2, 126), *Кушинов* (Пура СПР V, 87), *Квішин* (КПУ Київ. 8, 619) < **Ківшин*, *Клишин* (КП Тул.), *Хамшин* (КПУ Дн. 12/1, 40) < **Калишин*, (похідні) *Кувшини* (3), *Кувшиново* (18 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 623), блр. *Кушинов* (КПУ Дон. 22, 133), хорв. *Kalšin*, *Kelšin* (Leksik 278, 289), словн. *Kelšin* (ZSSP 258) ~ ст.-укр. *кѡши(н)* 'жбан', I пол. XVII ст. (СУМ XVI—XVII ст. 15, 207), укр. діал. *куви́на* 'короткий жіночий кожух' (СБук. Г 237), *коу́шін* 'горнятко пити воду' (Горбач Ступно 37), *куші́н*,

куші́н 'гличик' (Лисенко 112), куші́н 'вир' (Череп. 119), рос. діал. кувші́н 'осине гніздо' (СРГК 3, 48), квші́н 'гличик' (СРНГ 13, 171), куші́н 'глиняний гличик з ручкою' (СОГ 5, 158), блр. діал. каўшы́н 'жбан' (ЭСБМ 4, 313) та ін. Див. (Казлова III, 271–272).

***Кълшунъ**: укр. Ковшунъ, 1732 р. (РЧП 188), Кившун, Ковшун (КПУ Дон. 3, 205, 218), Кульшун (РУС 224), рос. (похідне) Кошун-новская — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 332), блр. Ковшун (ЖПТ), хорв. Kušunić (Leksik 351), пол. Kowszun (SN V, 231) ~ укр. діал. ковшу́н 'ківш' (КБук. 2, 370).

***Кълшынь(яъ)**: ст.-рос. Мокий Колошной, 1540 р. (МИК 141), Кош-нево (3 фіксації) — ойконіми в колишніх Новгородській, Псковській, Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 502) < *Колишнево, пол. Kiełsznia, Kiełsznia (SN IV, 588, 591) ~ укр. діал. колéшня 'стайня, сарай, хлів' (СБук. Г 217), рос. діал. ко́вишень 'шматок чого-небудь' (Селигер 3, 55), клошні мн. 'плітки' (СРНГ 13, 309) < *колишні, блр. діал. клъшэнь 'нога' (Свяжынскі 130), клышні 'ноги' (Барадулін 4, 423).

***Кълшара**, ***Кълшагъ**, ***Кълшагъ**: укр. Ковшар, 1768 р. (ГРУ 449), Ківшар, Ковшар (КПУ Харк. 13, 147, 152), Кошара (Горпинич 17) — форма з абсорбованим плавним, Колишар (Богдан 127), Кішлар (Хм.) < *Кішар, Каншар (РУС 175), Капшар (Дн.), (похідні) Ківшарівка — ойконім у Харківській обл., Ковшарівка — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 117), ст.-рос. (похідне) Кайшарово, 1615 р. — назва пустища в колишній Костромській губ. (Чухлома I, 44), рос. Кившарь, Ковшар (ЖПТ), Ковшарь (КП Вологда), блр. Каўшар, Коўшар (Бірыла 193), Каўшары — ойконім відантропонімного походження у Гродненській обл. (Рап. Гр. 117), хорв. Kušar (Leksik 351), слвн. Kušar (ZSSP 317), пол. Koliszar (SN V, 75), чеськ. Kejšar (ЧП) ~ укр. діал. коша́р 'кошик' (Мик.), рос. діал. kéшар 'сумка, мішок' (ПОС 14, 102) — обидва з абсорбованим плавним, ковшарь 'майстер з виготовлення ковшів' (СРНГ 14, 35) та ін.

***Кълшера**, ***Кълшеръ**: укр. Ковшера (КПУ Луг. 5, 329), рос. Ковшора (КП Саратов), блр. Кашэра (Бірыла 197) < *Каўшэра, хорв. Kušer (Leksik 351), пол. Kaliszer (SN IV, 476) ~ рос. діал. кишора 'великий живіт' (СВГ 3, 62) < *кышора < *кълшора.

***Кълшира**, ***Кълширъ**: укр. Ковширко (КПУ Харк. 1, 482), Кулішир (СП 198), рос. Ковширов (КПУ Полт. 10, 233), (похідні) Ковширы,

Новые Ковширы — назви поселень у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN IV, 256), блр. *Ковширы* — ойконім на Вітебщині (Список Вит. 21) ~ укр. діал. *коші́ра* ‘стояча вода’ (Шило 151) — форма з абсорбованим плавним, *кушир* ‘вид водоростей’ (Новицький 2, 456), *куширі́* мн. ‘жабуриння’ (Глуховцева 114).

***Кышуга**, ***Кышугъ**: ст.-укр. Сава *Кошура*, Максим *Кушур*, 1649 р. (Реєстр 262) < **Кошура*, **Кушур*, укр. *Ковшура* (Падалка 209), *Кошурко* (Горпинич 238), ст.-рос. Карп *Кошура*, 1539 р. (Тупиков 205), рос. *Кашуров*, *Ковшур* (ЖПТ), ст.-блр. Иван *Кашура*, 1642 р. (Бірыла 1966: 227), блр. *Кашура* (Бірыла 197), хорв. *Kušurin* (Leksik 351) ~ укр. діал. **кошур* у прислівнику *кошуром* ‘легко складені — сіно, солома, хмиз’ (Бевка 81), рос. діал. *кайшурка* ‘невелика западина’ (ОСВГ 5, 15), *кашұра* ‘рибальський прилад, сплетений з різок’ (Моисеев 60).

**kъšastъjъ*: укр. діал. *кульшастий* ‘бедратий’ (Чабаненко Словник 2, 228). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кышавъ(ь)**: хорв. *Kiŕaves* (Leksik 351) ~ укр. діал. *клѣшавий* ‘клишоногий’ (Корзонюк 139), блр. діал. *клішавы*: *клішавы нѳгы* ‘криві ноги’ (Янкова 160), *кльішавы* ‘кривоногий’ (Клундук 66).

***Кышевъ(ь)**: укр. *Ковшовий*, 1732 р. (РЧП 89), хорв. *Kiŕev* (Leksik 351).

***Кышеватоъ**: ст.-укр. Иван *Кофиеватой*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 84).

Праантропоніми-компози́ти:

**kъšepogъjъ*: укр. діал. *клишонѳгий* ‘який при ходьбі тре ногою об ногу’ (Аркушин 2016: 224), рос. діал. *кильшеногий* у виразі *кильшеногая лошадь* ‘кінь, в якого сходяться задні ноги’ (Бурнашев 1, 277). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кышеушъ(ь)**: рос. (похідні) *Кошлоуши Большие*, *Кошлоуши Малые* — назви поселень у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN IV, 501).

***Кышъкълда**: укр. *Кошкалда* (Горпинич 105) < **Кошкалда*.

***Кышвидъ**: укр. *Кушвид* (НКП Дн. 493) < **Кушвид*, (похідне) *Кушвидовка* — назва колишнього хутора на Чернігівщині.

Континуанти псл. **(S)kъlk-* / **(S)kъlъ-*

Суфікально не ускладнені псл. ***Кыка**, ***Кыко**, ***Кыкъ** / ***Скыкъ** можна відновити на основі: укр. *Колкова* ж., 1732 р. (РЧП 313), *Калк*

(м. Миколаїв), *Колк* (КПУ м. Київ 2, 172), *Келек* (РУС 184) — форма з другим повноголоссям, *Кінкович* (Панцьо 105) < **Кілкович*, *Каук* (РУС 181), *Кафка* (Богдан 104) < **Кавка*, *Ховк* (Горпинич 232) < **Ковк*, ст.-рос. Андрей Федоров *Сколк*, 1495–1511 рр. (АФЗХ 248), Івашко *Кулков*, 1533 р. (Сироткин 2002: 128), Никифор Федорович *Сколков*, 1571 р. (Веселовский 288), (похідне) *Килкова*, XVI ст. — топонім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 256), варіант *Каиково*, 1538/40 р. (ПМТ 14), *Сколкова*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 56), рос. *Калков* (ЖПТ), *Колк* (КМ 211), *Колков* (КП Саратов.), *Кауков*, *Каукин* (ЖПТ) < **Калков*, **Калкин*, *Кавков* (РУС 170), *Ковковъ*, XVIII ст. (Устюг Великий 226), *Кайк* (САЛ 448) — форма з солодкозвуччям, *Келка* (ЭВИ), *кы́лка* — прізвисько високої худі жінки (СОГ 5, 159), *Сколковъ*, 1767 р. (КСт. 4, 14), *Скилков*, *Сколков* (ЖПТ), *Килкина*, *Килкино*, *Кильково*, *Колкова*, *Колкино* (2 фіксації), *Сколково* (4) — ойконіми відантропонімного походження в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 148, 149, 308; VIII, 310), *Килкино* — назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев 1, 130), блр. *Кайково* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 97), хорв. *Kuk*, *Kuka* (Leksik 345), словн. *Kolka* (ZSSP 280), пол. *Kajk*, *Kajka*, *Kajko*, *Kalk*, *Kalka*, *Kałk*, *Kałka*, *Kałko*, *Kiełk*, *Kilk*, *Kołk*, *Kołka*, *Kołko*, *Kułk*, *Kułka*, *Kułko* (SN IV, 435, 455, 447, 591, 612; V, 85, 413), словц. *Klka* (Krištof 207), *Kolka* (TZ Bratislava 168), луж. *Kalk*, *Kulk* (Wenzel II/1, 186, 230).

Щодо апелятивної лексики пор., наприклад, рос. діал. *кóлка* ‘зморшка’ (НОС 4, 83), *кайкі́* мн. ‘костилі’ (СРНГ 12, 325), болг. діал. *кѣлка* ‘закуток у помешканні, де знаходиться вогнище’, ‘поворот’ (Стойчев 1965: 197), чеськ. *kelka* ‘кульша’ (Trávníček 650), словц. діал. *klke* мн. ‘відходи при обробці конопель, товсті конопляні волокна’ (Maříčová 82) та ін. Див. (Казлова III, 212–213).

***Ма́кы́лка**: рос. *Маколкин* (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 146). Префікс **Ма*- міг еволюціонувати з **Ра*- (змішування губних).

Укр. *Кивкало* (КПУ Ув. Дон. 1, 297), *Кибкало* (КПУ Зап. 9, 450) < **Кивкало* < **Килкало*, *Кібкало* (м. Київ), *Кипкало* (КПУ Дон. 13, 192) < **Кибкало*, рос. *Каукалов* (КП Алтай 2, 256) < **Калкалов*, *Кибкалов* (КП Саратов.) — свідчення потенційності праантропоніма ***Кы́lkadlo** відапелятивного походження.

Деривати з консонантом -š- у суфіксальній морфемі:

***Кыкашь**: рос. (похідні) *Калкашева* — ойконім у колишній Уфимській губ., *Кулькаши Новые*, *Кулькаши Старые* — в колишній Казанській губ. (Vasmer RGN III, 720; IV, 672), н.-луж. *Kałkaś* (Мука III, 47).

***Кылкошь** / ***Skылкошь**: хорв. *Kajkoš* (Leksik 276), чеськ. *Skalkoš* (ЧП).

***Кылкушь**: укр. *Колкуш* (АК 3, 117), ст.-рос. *Ивашко Иванов сын Килкушев*, 1675 р. (Карелия 213), рос. *Колкушев* (ЖПТ), чеськ. *Kalkiś* (Beneš 240) ~ рос. діал. *колкѹх* 'реп'ях' (Селигер 3, 74), *колькѹшки*: на *колькѹшках* 'на плечах' (ПОС 16, 353).

***Кылкуша**, ***Кылкушь**: укр. *Калкиш* (РІ Кіров. 2, 265), *Кейкиш* (Holutjak 196), ст.-рос. *Ефим Окулов Кулкишов*, 1534 р. (Веселовський 170), (похідне) *Колкишево*, 1530 р. — назва пустища в колишньому Дмитровському пов. (ЗВК 124), рос. *Колкиша* (КПУ Од. 10, 127), (похідне) *Колкиши* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN IV, 308).

Похідні з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

***Кыкајъ** / ***Skылкајъ**: укр. (похідне) *Старий Калкаїв* — ойконім у Полтавській обл., рос. *Калькаев*, *Колькаев* (ЖПТ), *Кипкаев* (Память 1, 42) < **Кифкаев* < **Кивкаев*, словц. *Školkaý* (TZ Bratislava 347) ~ рос. діал. *калакай* 'випічка з прісного тіста' (СРНГ 12, 334) — форма з другим повноголоссям.

***Кылкојъ**: рос. *Колкоев* (ИИРК 123).

***Кылкујъ**: ст.-рос. *Илейка Григорьевъ сынъ Кавкуевъ*, 1608 р. (Выпись 413).

***Кылкаша**, ***Кылкашь**: ст.-укр. *Hricz Kulkaśzow*, 1615 р. (ОВ 150), рос. *Калкачин* (МИСО 3, 12), (похідне) *Колкачева* — назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN IV, 308), хорв. *Kukaś* (Leksik 345) ~ укр. діал. *хавкач* 'сварлива людина' (СБук. Г 609) < **кавкач*, рос. діал. *калкачи* мн. 'чоловічі статеві залози — яєчка' (СРНГ 12, 362).

***Кылкушь**: серб. *Кулкић* (Јањатовић 200).

***Кылкаль**: хорв. *Kikalj* (Leksik 345).

***Кылкыль**: ст.-блр. *Szczepan Kolkiel*, 1558 р. (ПКГЭ I, 378).

Рос. *Колколов* (ЖПТ) — один із рефлексів потенційного псл. ***Кылколь**.

Похідні з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Кылканъ** / ***Skылканъ**: укр. *Кайкан* (Радіон 50) — форма з солодковзвуччям, *Камканець* (Горпинич, Тимченко 114) < **Калканець*

(асиміляція плавного), *Кафкан* (Богдан 104) < **Кавкан* < **Калкан*, ст.-рос. Несторъ *Скелкановичь*, 1407 р. (Морошкин 178), рос. *Калканов*, *Колканов*, *Кукланов* (ЖПТ), (похідне) *Кулканова* — назва поселення в колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 670) — форма з другим повноголоссям, болг. *Калканов* (Илчев 234), серб. *Калкан* (Јањатовић 170), хорв. *Кикап*, *Kalkan* (Leksik 277, 345), пол. *Kowkan* (SN V, 230), а також слов'ян. *Кумкан* (Рамієч 2, 516) < **Кулкан*.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *кавкán* ‘мул, глиниста земля’ (Чабаненко Словник 2, 136), рос. діал. *ка́лкан* ‘стегно’, ‘сідниця’, ‘воло’ та ін. (СРДГ 2, 47).

***Кълкопъ**, ***Кълкопъ**: пол. *Kałkop*, *Kałkoń* (SN IV, 455).

***Кълкупъ**: укр. *Ховкун* (КПУ Дон. 18, 171) < **Ковкун*, *Хивкун* (КПУ Херс. 8, 141), ст.-рос. Тимошка *Калкун*, 1610 р. (ПОСм. 186), рос. *Калкунов*, *Колкунов* (ЖПТ), *Калькун* (КП Твер.), блр. *Кавкун* (ЖПТ), пол. *Kałkup*, (SN IV, 455), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок рос. діал. *калкун* ‘сколочена вовна’ (СРДГ 2, 47), *колкун* ‘дурень’ (СРГС 2, 89), ‘сқуйовджене і зачесане догори волосся’ (ПОС 14, 378).

***Кълкупъ**: ст.-рос. (похідне) *Ковкиничи*, 1564 р. — топонім в історичній Новгородській землі (ПKNЗ 2, 84), рос. (похідні) *Килькиничи Черные*, *Килькиничи Белые* — ойконіми в колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN IV, 149).

Похідні з консонантом -r- у суфіксальній морфемі:

***Кълкага**, ***Кълкагъ**, ***Кълкагъ**: укр. *Койкара* (КПУ Зап. 9, 147) — форма з солодкозвуччям, ст.-рос. Якунка *Канкаров*, 1639 р. (Тупиков 565), слвн. *Kelkar* (ZSSP 258), рос. *Колкарев* (ЖПТ), блр. *Камкар* (Бірыла 176) < **Калкар* (асиміляція плавного), хорв. *Kukar* (Leksik 345), луж. *Kaŕkaŕ* [1689 р. — *Kalckar* (Wenzel II/1, 186)].

***Кълкуръ**: ст.-рос. *Калкурово*, 1568–1569 рр. — ойконім від-антропонімного походження в колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 147).

Похідні з консонантом -s- у суфіксальній морфемі:

***Кълкасъ**: рос. *Канкасов* (ЖПТ) < **Калкасов*, хорв. *Kukas* (Leksik 345).

***Кълкусъ**: укр. *Калкус* (PI Рв. 5, 140), *Ковкус* (КПУ Хм. 8, 540), *Конкус* (ГДУ 61) < **Колкус*, пол. *Kalkus*, *Kaŕkus*, *Kilkus*, *Koŕkus* (SN IV, 448, 455, 612; V, 85), слвц. *Kolkus* (TZ Bratislava 168).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Кѣката**, ***Кѣкатъ**: укр. *Колокат* (Горпинич 29) — форма з другим повноголоссям, рос. *Калкатин* (КПУ Луг. 13, 481), *Калкатов* (КПУ Він. 7, 307), *Колкатов* (ЖПТ), *Кенкатов* (ХГКП 166) < **Келкатов* ~ укр. діал. *хавка́тий* 'язикатий, пашекуватий, сварливий' (СБук. Г 608) < **кавка́тий*, рос. діал. (похідне) *скалка́тить* 'пошити як-небудь' (СРДГ 3, 123).

***Кѣкота**: укр. *Колкота* (Глуховцева 1, 339), ст.-рос. *Иванъ Колкота*, 1659 р. (ДД V, 385), рос. *Калкотин*, *Комкотин* (КП Тул.), *Колкота* (ЖПТ) ~ рос. діал. *колкота́* 'замерзла грязь на дорозі', уведене до словникової статті **kǫlgota* (ЭССЯ 13, 186).

***Кѣкота**, ***Кѣкотъ**: укр. *Ковкута* (Зосимов 1, 443), рос. *Колкутин* (КПУ Ник. 3, 213), *Калкутин* (КМ 48), (похідне) *Колкутаевская* — топонім у колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN IV, 309), чеськ. *Kalkant* (ЧП) ~ рос. діал. *колоку́та* 'сварка' (НОС 4, 88) < **колку́та*.

***Кѣкавь(ѣ)**: хорв. *Kikavac* (Leksik 345) ~ рос. діал. *колка́вый* 'колючий' (НОС 13, 40), *канка́вый* 'горбатий, сутулий' (СРГС 2, 30) < **калка́вый*.

Укр. *Кавказ* (Богдан 111), рос. *Кавказов* (ЖПТ) — континуанти праантропоніма ***Кѣказъ**.

Укр. *Клоконос* (РІ Дон. 4, 347) < **Колконос* (метатеза) — рефлекс посл. ***Кѣконосъ**.

Корінь **Кѣlk-* / **Skѣlk-* пов'язаний із **Кѣlkj-* / **Skѣlkj-* > **Кѣlč-* / **Skѣlč-*. Фактичний матеріал із цими коренями свідчить про потенційність таких архетипів:

***Кѣлѣа**, ***Кѣлѣ** / ***Скѣлѣа**, ***Скѣлѣ**: ст.-укр. *Hricz Kowcz*, XVI ст. (Жерела II, 287), Өеско *Келчєнѣко*, 1649 р. (Реєстр 92), укр. *Ковчѣ*, 1732 р. (РЧП 174), *Калча* (Горпинич 93), *Кильч* (ТДУ 82), *Ковч* (Льв.), *Ковча* (КПУ Зап. 14, 194), *Колч*, *Кольч* (Панцьо 107), *Колча* (РІ Київ. 2, 20), *Кольча* (Зосимов 1, 455), *Комча* (Красовський 84, 85), *Кинч* (Редько 1, 458), *Кінч* (ТДХ 67), *Конч* (ЄР 350), *Конча*, *Кунч* (Панцьо 107, 108) — форми з денталізацією плавного, *Копча* (ТДЗ 124), яке через стадії **Кофча* < **Ковча* зводиться до **Колча*, (похідні) *Калчева* — ойконім в Одеській обл., *Кульчин* — на Волині, ст.-рос. Богданко *Колчов*, Івашко Обрамов *Колча*, 1565–68 рр. (МИТА 39, 108), Іванко *Колча*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 59), Гришка Федоровъ Безрукой, прозвище *Колча*, 1642 р. (Сильванский 214), Микишка Кузь-

минь с. *Колчевъ*, 1677 р. (Рязань 29), рос. *Ковча* (ЖПТ), *Конч* (КП Алтай 2, 182), *Коуч* (Лет. ЖС 2005, № 14–26, 131) < **Колч*, (похідні) *Капчино*, *Калчево*, *Колчева*, *Колчевка*, *Колчево* (2), *Калчевка* – ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 4, 49, 33; Малицкий 6771), блр. *Ковча* (ЖПТ), *Колча* (Бірыла 212), (похідні) *Кульчи*, *Кульчино* (2), а також *Капчи*, *Капчевка* < **Кафчи*, **Кафчевка* < **Каўчи*, **Каўчевка* – ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 102, 183, 339, 360, 400), болг. *Кълчо* (Илчев 289), (похідні) *Кълчова ливада*, *Кълчовка* – мікротопоніми в Карловско (Първанова-Грьошел 154), хорв. *Киџ*, *Киџа* (Leksik 343), слвн. *Kajč*, *Kolč*, *Kovča*, *Skolč* (ZSSP 245, 279, 294, 555, 604), ст.-пол. *Kylcz*, 1374 р., *Kelcz*, 1398 р., *Kyelcz*, 1416 р. (SSNO II, 572), пол. *Kalcz*, *Kańcz*, *Kaucz*, *Kawcz*, *Kejcz*, *Kiełcz*, *Kolcz*, *Kolcza*, *Kołcz*, *Koucz*, *Kowcz*, *Kowcza* (SN IV, 441, 454, 538, 542, 560, 590; V, 70, 83, 222, 228), чеськ. *Klč*, *Kelča*, *Kolč*, *Kulč* (ЧП), слвц. *Klč* (TZ Trnava 108), (похідні) *Klčov*, *Dlné Klčovo* – ойконіми (Majtán 1972: 189), луж. *Kolč* (Wenzel II/1, 205). Пор. ще слов'ян. *Сковча* (Рамієс 2, 116).

До цього списку логічно долучити *Колча* – антропонім з половецького ономастикону, зафіксований давньоруськими пам'ятками (Шабашов 351).

Стосовно потенційних мотиваторів пор., наприклад, укр. діал. *ку́льча* ‘найпростіший дерев'яний протез’ (Мик.), (похідні) *ско́ўчитиса* ‘заповстатися (нитка)’ (Горбач МГ 312), *ску́льчитись* ‘згорбитись’ (ДАРО ф. Р-479, оп. 2, од. зб. 230, арк. 106 зв.), рос. діал. *калчá* ‘рука’ (СРГ Морд. 1, 396), *кальчá* ‘каліка’, ‘нога’ (Сл. Печоры 1, 299–300), *кóлча* ‘кульгавий’ (ТСГТО 4, 11), *кончá* ‘кривоногий’ (СРНГ 14, 272) < **колчá*, блр. діал. *калча* ‘про людину, яка шкутильгає’ (Юрчанка НМ 236), *коўча* ‘скуйовджений льон’, ‘щось незграбне, неоковирне’ (ЭСБМ 5, 105), *ку́льча* ‘окіст’ (Сцяшківіч 251). В ЭССЯ 13, 185 **кълѣъ* коментують як паралельний варіант до **кърѣъ* (хоча це автономні пралексеми, континуанти і.е. **(s)kel-*, **(s)ker-*) і припускають імовірність зв'язку з **кълѣъ*, що неможливо з погляду словотворення.

***Некълѣа:** укр. *Некульча* (ОМ 3, 50).

Суфіксальна мікросистема дериватів праантропонімного рівня досить розгалужена. Пор.:

***Кълѣба:** ст.-рос. (вторинне) Дружинка Касильев сын *Кочеван*, 1623 р. (Полякова СПП 6, 162) < **Колчеван*, (похідне) *Кулчебино*, а

Колбино тожъ, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 403), чеськ. *Kolčaba* (ЧП).

***Кълѣба**: укр. *Кольчиба* (Зосимов 1, 455) ~ блр. діал. *кінчыба* 'незугарна, сварлива жінка' (Цыхун 70).

Похідні з консонантом -g- у суфіксальній морфемі:

***Кълѣга**, ***Кълѣгъ**: ст.-рос. Сарычъ Павловъ сынъ *Кипчагинъ*, 1586 р. (ДМУ 33) < **Кифчагин* < **Кивчагин*, рос. *Кончагин* (ЖПТ) < **Колчагин*, *Копчажин*, 1701 р. (ПССГ 169), болг. *Колчагов* (Илчев 265), пол. *Kulczaga* (SN V, 403) ~ рос. діал. *кулча́га* 'кулак' (НОС 4, 177), *ковча́га* 'купина на болоті, поросла травою і мохом' (ПОС 14, 279), блр. діал. *кальча́га* 'каліка' (Бялькевіч 219).

***Кълѣгъ** / ***Кълѣга**: ст.-рос. Максимко *Колчигин*, 1498 р. (Тупиков 582), (похідне) *Колчигино*, 1498 р. — ойконім у колишній Шелонській п'ятині Новгородської землі (Нордман 569), рос. *Колчигин*, 1783 р. (Макидонов 2016: 381), *Ковчига*, *Колчигин*, *Ковчегов* (ЖПТ) ~ ст.-слов'ян. *ковъчегъ*, рос. діал. *колчег* 'ковчег' (СРНГ 14, 203) і под., віднесені до ранніх запозичень із тюркських мов чи достеменних тюркізмів (ЭССЯ 4, 147; Дыбо 132; ESJS 6, 350), *ковчега* 'прикрість' (СРГС 2, 80), блр. діал. *кальчы́га* 'каліка' (Бялькевіч 219) та ін. Детальніше див. (Казлова III, 221–222).

***Кълѣуга**, ***Кълѣугъ**: укр. *Канчуга* (РУС 175) < **Калчуга*, *Ковчуг*, *Ковчуга* (КПУ Дон. 14, 135), *Кольчугине* — відантропонімний ойконім у Криму, ст.-рос. (похідне) *Кольчугино*, 1642 р. — назва пустища в колишньому Звенигородському пов. (ЗВК 673), рос. *Камчугов* (САЛ 450) — форма з незакономірною лабіалізацією плавного, *Кальчугина* ж., *Колчугина* ж., *Кольчугин* (ЖПТ), *Квальчугов* (КП Новгород.) — форма з лабілізованим задньоязиковим, (похідні) *Колчугино*, *Кольчугино* — ойконіми в колишніх Смоленській, Владимирській, Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 332, 335), блр. *Ковчуга* (м. Мінськ), болг. *Канчугов* (Илчев 238), пол. *Kajczuga*, *Kalczuga*, *Kałczuga*, *Kawczuga*, *Kolczuga*, *Kołczuga*, *Kulczuga* (SN IV, 434, 441, 454, 542; V, 70, 83, 403) ~ рос. *камчу́г* 'фурункул, запалення лімфатичних вузлів' (СГРС 5, 53), *камчу́га* 'подагра' (Тоголь 311), *кольчу́га* 'в'язана нижня частина рибальської сітки конусоподібної форми' (СВГ 3, 93), 'велика корзина з двома ручками' (СГРС 5, 281), 'колода, великий кілок, жердина, тичка' (СРНГ 14, 216), блр. *кальчу́га* 'старовинне військове спорядження — сорочка з металевих кілець' (ЭСБМ 4, 211) та ін. Див. (Казлова III, 221).

***Кыѣсаѣ**: рос. *Колчашов* (КП Твер.).

Рос. *Канчух* (САМ 97) — один із континуантів псл. ***Кыѣсѣхъ**.

Похідні з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

***Кыѣсѣй**: укр. *Колчай* (ТДХ 70), рос. *Колчаев* (КП Сарат.₁₃), *Комчаев* (КПУ Луг. 1, 481) < **Колчаев*.

***Кыѣсѣй**: ст.-укр. Некрашъ *Колчевичъ*, 1497 р. (Тупиков 582), ст.-рос. Воин Кутлуков *Канчеев*, 1556 р. (Веселовский 133), Өедко *Кончѣевъ*, 1618 р. (Тупиков 585), Никита Иванов сын *Кончеев*, 1634—1636 рр. (ЗБК 367), (похідне) *Кунчеево*, 1600 р. — назва пустища в колишньому Кашинському пов. (АСЗ II, 95), рос. *Колчеев*, *Кульчеев* (ЖПТ), *Кольчеев* (Рязан. КП 1, 310), *Канчеев* (САМ 97), (похідні) *Кончеево* — ойконіми в колишніх Московській і Смоленській губ. (Vasmer RGN IV, 379).

***Кыѣсѣй**: рос. *Койчуев* (КПУ Харк. 1, 484).

***Кыѣсѣй**: хорв. *Kučī* (Leksik 343).

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Кыѣсакъ** / ***Skыѣсакъ**: укр. *Кавчак* (Панцьо 105), *Ковчак* (РУС 194), *Колчак*, *Кольчак* (Зайцева, Ковальчук 77), *Кулчак* (Чучка 313), *Кульчак* (СП 158), *Копчак*, *Купчак* (Панчук 136), *Скольчак* (Панцьо 118), ст.-рос. Івашко *Кипчакъ*, 1495 р. (Тупиков 178), Івашко Савинъ *Кипчаковъ*, 1676—83 рр. (Устюг Великий 120), рос. *Кельчак*, *Кольчак*, *Кинчаков* (ЖПТ), *Колчак* (КПУ Од. 3, 87), *Кончаков* (ЖПТ), *Кульчаков* (КПУ Київ. 7, 231), (похідні) *Кончаково*, XVIII ст. — назва пустища в Серпуховському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 350), *Кипчакова*, *Кончаково* — ойконіми в колишніх Вологодській і Рязанській губ. (Vasmer RGN IV, 155, 378), *Колчаков* — назва хутора на Псковщині (ПОС 15, 108), блр. *Канчак* (Бірыла 178), болг. *Колчак* (Илчев 265), хорв. *Kučak*, *Kulčak* (Leksik 343, 346), пол. *Kajczak*, *Kalczak*, *Kałczak*, *Kiełczak*, *Kojczak*, *Kolczak*, *Kołczak*, *Kowczak*, *Kulczak*, *Kułczak*, *Kumczak*, *Kuwczak* (SN IV 434, 441, 454, 590; V, 60, 70, 83, 228, 413, 414, 470), чеськ. *Kalčák*, *Kolčák*, *Kulčák* (ЧП), словц. *Kolčák*, *Kučák* (TZ Bratislava 168, 196).

До списку континуантів псл. **Kъlčakъ* відносять ст.-рос. *Кончак*, XII ст. — ім'я половецького хана, який неодноразово здійснював військові походи на Русь і про якого згадано в “Слові о полку Ігоревім”. Див. (Казлова III, 223).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кóлчáк*, *кóу́чак* ‘металеве знаряддя з довгою ручкою, яким викор-

човують дерева, копають ями, добувають каміння' (Ганудель III, карта № 95), рос. діал. *кольчак* 'каліка' (ССГ 5, 61), *колчак* 'безнога людина' (ПОС 15, 108), 'буланий кінь' (СРГС 2, 95), 'танець (який?)' (СОГ 5, 67), *кулчак* 'горщик' (СРНГ 16, 72).

***Кълѣцкъ**: ст.-укр. Федоуръ *Ко(в)чик(ѡ)*, 1637 р. (АСО 189), укр. *Кимчик*, *Кумчик* (Богдан 150, 156) — форми з незакономірною асиміляцією плавного, *Ковчик* (Зосимов 1, 444), *Кольчик* (Красовський 85), *Кальчик* (РУС 173), *Кульчик* (СП 198), *Кумчик* (Красовський 93), *Кунчик* (Панцьо 108), рос. *Килчиков*, 1812 р. (ПОРА 407), *Ковчик*, *Канчиков* (КП Твер.), *Кальчик*, *Кольчик* (ЖПТ), *Ковчиков* (Хм.), *Колчик* (КП Саратов.), *Кульчиков* (КП Саратов.), блр. *Ковчик*, *Кунчик* (ЖПТ), (похідне) *Коўчыкі* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 124), пол. *Kajczyk*, *Kawczyk*, *Kelczyk*, *Kiełczyk*, *Kołczyk*, *Kowczyk*, *Kulczyk* (SN IV, 434, 542, 561, 590; V, 83, 228, 403), чеськ. *Kalčík* (ЧП), словц. *Kolčík* (TZ Bratislava 168) ~ укр. діал. *кольчик* 'сережка' (Пиртей 2001: 122), *кўльчики* мн. 'сережки' (Крохмалюк 78), *кулчику* 'т. с.' (Матейко 143), рос. діал. *кóлчик* 'інструмент для плетіння постолів' (СРГСУ Доп. 241).

***Кълѣчъ**: ст.-укр. Тимошъ *Колчичъ*, 1606 р. (АЮЗР VI/1, 326), укр. *Калчич* (КПУ Полт. 6, 123), блр. (похідне) *Кальчычы* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 110), хорв. *Kalčić*, *Kičić* (Leksik 277, 343), словн. *Kalčič*, *Kovčič*, *Kuvčič* (ZSSP 246, 294, 318), ст.-пол. Stanislaŏ *Kolczicz*, 1405 р. (SSNO III, 49).

***Кълѣцкъ**: ст.-рос. Филиппъ Ивановъ с. *Калчуковъ*, 1680 р. (Тупиков 564), рос. *Канчуков* (ЖПТ), (похідні) *Кольчуково*, *Кульчуково* — ойконіми в колишній Казанській губ. (Vasmer RGN IV, 335, 674), пол. *Kajczyk*, *Kałczyk*, *Kawczyk*, *Kojczyk*, *Kowczyk*, *Kumczyk* (SN IV, 434, 454, 542; V, 60, 228, 403, 414) ~ рос. діал. *кильчук* 'бешкетник' (СРГ Морд. 1, 362), *камчук* 'чиряк' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 24), *каучук* 'великий фурункул, чиряк' (СРГС 5, 105) < **калчук*.

***Кълѣско**, ***Кълѣськъ**: д.-руськ. *Колчко*, зафіксоване під 1097 р. у "Повісті минулих літ" (ПВЛ 1, 173), рос. *Колчков* (ЖПТ), хорв. *Kuček* (Leksik 343), ст.-пол. *Kelczko*, 1408 р., Michael *Kellczok*, 1421 р. (SSNO II, 575), пол. *Kalczek*, *Kałczok*, *Kauczek*, *Kawczek*, *Kilczek*, *Kolczek*, *Kołczek*, *Kulczek*, *Kumczek* (SN IV, 441, 454, 539, 542, 610; V, 70, 83, 403, 414).

Ст.-блр. Микита *Ковчыца*, 1552 р. (ПР 42), блр. *Кончица* (ЖПТ) < **Колчица*, хорв. *Kučica* (Leksik 343) — континуанти псл. ***Кълѣска**.

***Кълсьсь**: хорв. *Киѣс* (Leksik 343).

Ст.-укр. Грыцько *Канчала*, 1649 р. (Реєстр 78), рос. *Комчалов* (ЖПТ) – форми з незакономірною асиміляцією плавного – продовження псл. ***Кълѣadlo**.

Укр. *Кончило* (ШСДЄ 690), рос. *Кивчилов* (КПУ Харк. 2, 144), *Кончилов* (КП Тул.), блр. *Кончилов* (ЖПТ) – рефлекси праантропоніма ***Кълѣidlo** відапелятивного походження. Щодо (віддієслівної) мотивації потенційних апелятивів пор., наприклад, укр. діал. *кѡвчити* ‘м’яти, колошматити’ (Аркушин 2016: 230) та ін.

**кълѣddlo*, мотивоване дієсловом **кълѣѣti*: блр. діал. *кѡўчело* ‘безсоромний цинік’ (Яшкін 1977: 241). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кълѣльь**: рос. *Келчель* (КП Саратов₄).

***Кълѣula**, ***Кълѣulь**: рос. *Кончулов* – сучасне прізвище, хорв. *Киѣл* (Leksik 343), словц. *Končula* (TZ Bratislava 170).

Похідні з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Кълѣань**: ст.-укр. Яцко *Койчанка*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 226), укр. *Коѣчан*, 1769 р. (АЮЗР VI/1, прил. 613), *Кавчан* (Панцьо 105), *Ковчан* (ТВР 90), *Кейчан* (Богдан 113), *Койчан* (КПУ Дон. 5, 166) – форми із солодкозвуччям, *Кінчан* (Панцьо 106), ст.-рос. Степан *Колчанов*, 1529 р. (Веселовский 151), Семейка Григорьев сын *Колчанов*, 1623 р. (Полякова 110), рос. *Калчан* (КП Саратов₂), *Кельчанов* (КП Алтай 2, 390), *Килчанов* (КП Тул.), *Колчанов*, *Кольчанов* (ЖПТ), *Хавчанов* (НПЗ Псков 11, 317) < **Кавчанов* (К- > Х-), *Колчаново* – відантропонімний ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 331), хорв. *Киѣан* (Leksik 343), словн. *Kovčan*, *Kolčan* (ZSSP 279, 294), пол. *Kalczan*, *Kilezan*, *Kołczan* (SN IV, 441, 610; V, 83) ~ ст.-укр. *ковчань* ‘колчан, сагайдак’, 1627 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 158), рос. діал. *колчѣн* ‘голова’ (СРГС 2, 96), ‘обрубок дерева, колода’ (СРГ Морд. 1, 396), *кольчѣнка* ‘велика плетена корзина з двома ручками’ (СВГ 3, 93) та ін. Див. (Казлова III, 225–226).

***Кълѣинь**: укр. *Кольчин* (КПУ Зак. 2, 76), ст.-рос. *Калинка Колчинь*, 1609 р. (Тупиков 582), *Васка Колчинь*, 1640 р. (Сильванский 152), рос. *Калчин* (КПУ Полт. 6, 123), *Кейчин*, *Кельчин*, *Кильчин*, *Кончин*, *Кулчин* (ЖПТ), *Ковчин* (КП Вологда), *Кульчин* (Макидонов 2011: 248), болг. *Калчин* (Илчев 236).

***Кълѣинь**: укр. *Канчун* (РУС 175) < **Калчун*, *Колчун* (Красовський 85), рос. *Ковчун*, *Кольчунов* (ЖПТ), *Капчунов* (Глуховцева 1, 308)

⟨ **Кафчунов* < **Кавчунов*, *Кольчунова* — відантропонімний ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 335), блр. *Кивчун* (ЖПТ), (похідне) *Кальчуны* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 110), пол. *Kaiczun*, *Kołczun*, *Kowczun* (SN IV 538; V, 83, 228).

Похідні з консонантом *-r-* у суфіксальній морфемі:

***Кылчага**, ***Кылчагъ**, ***Кылчагь**: ст.-укр. *Johannis Kolczar*, 1449 р., *Kulczar*, 1483 р. (Чучка 278, 313), укр. *Ковчар*, 1732 р. (РЧП 130), *Кавчар* (ТДХ 134), *Колчар*, *Кулчар* (ТДУ 70, 74), *Канчар* (Богдан 106) < **Калчар*, *Кончар* (ТСК 289), ст.-рос. Лука *Комчаровъ*, 1699 р. (Доп. АИ X, 292) < **Колчаровъ*, рос. *Камчаров*, *Комчаров* (ЖПТ), блр. *Канчар* (Бобрык 230), *Кунчар* (Бірыла 231), *Кулчар* (Памяць Лоеўск. 491), болг. *Колчаров* (Илчев 265), хорв. *Киџар*, *Киџара*, *Kulčar* (Leksik 343, 346), слвн. *Kovčar*, *Kulčar* (ZSSP 294, 313), пол. *Kejczar*, *Kołczar*, *Kowczarek* (SN IV, 560; V, 83, 228), чеськ. *Kolčár*, *Kulčár* (ЧП), луж. *Kołčaŕ* (Wenzel II/1, 206) ~ блр. діал. *канча́р* 'шматок' (Чыгрын 1979: 52), 'сучок; куш' (Сцяшковіч 214) < **калча́р*.

***Кылчага**, ***Кылчагъ**: укр. *Канчер* (Глуховцева 1, 307) рос. *Колчерин* (СКТ 366), *Кольчерин*, *Каучер* (ЖПТ), хорв. *Киџер*, *Киџера* (Leksik 343).

***Кыліригъ**: укр. *Комчир* (Богдан 129), слвц. *Končír* (TZ Trnava 111) — обидва з незакономірною асиміляцією плавного.

***Кылчага**, ***Кылчагъ**: укр. *Канчура* (Зосимов 1, 397), *Кінчур* (Рв.), *Койчуренко* (СКТ 361), *Канчур* (Панцьо 122) < **Кафчур* < **Кавчур*, рос. *Ковчур* (м. Москва), *Колчурин*, *Кольчурин* (ЖПТ), *Кунчуоров* (СКТ 421), (похідне) *Канчурина* — назва населеного пункту в колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 42), блр. *Ковчур* (м. Солігорськ), (похідне) *Канчуры* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IV, 42), пол. *Kałczur*, *Kaiczur*, *Kowczur* (SN IV, 454, 538; V, 228), слов'ян. *Кулчура* — в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницький 54) ~ укр. діал. *кан'чу́ра* 'великий жбан', *канчу́р* 'сплетена вовняна шкарпетка' (Горбач МГ 294) < *кафчу́р* < **кавчу́р*, *канчу́ра* 'панчоха, сплетена із вовни' (Бевка 70).

На основі рос. *Канчасова* — ойконім відантропонімного походження в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN IV, 42), блр. *Кончас* (Бірыла 212), хорв. *Киџас* (Leksik 343) можна відновлювати псл. ***Кылчаъ**.

***Кылчаъ**: хорв. *Киџис* (Leksik 343).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Кыѣать(јь)**: укр. *Камчатий* (КПУ Полт. 12, 270), ст.-рос. *Ивань Камчатой*, 1648 р. (Тупиков 173), Федор Васильев *Капчатов*, 1684–1686 рр. (ПМЗ 285), Кузьма *Камчатый*, XVII ст. (Устюгов 240), рос. *Кипчатов*, *Кольчатов*, *Комчатин*, *Комчатов* (ЖПТ), *Кончатов* (Память 1, 233).

***Кыѣити(јь)**: ст.-укр. Лаврин *Хилчитин*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 112) < **Килчитин*, ст.-слвц. *Jiřk Kulčit*, 1468 р. (SLS 1, 115).

Пол. *Kiełczawa* (SN IV, 590), чеськ. *Kolčava* (Beneš 191) – рефлекси потенційного псл. ***Кыѣавъ(јь)**.

***Кыѣевъ**: ст.-рос. Овсяникъ *Колчевъ*, 1557 р. (Тупиков 582), рос. *Кальчев* (РУС 173), *Кайчев* (ЖПТ) < **Кальчев*, *Каучов* (КП Вологда) – форма з реалізацією / > -у-, *Келчев* (Чучка 256) – форма з другим повноголоссям, *Колчев*, *Кульчев* (ЖПТ), *Кунчев* (Стехна 71) < **Кулчев*, блр. *Кольчаў* (Бірыла 212), болг. *Кальчев*, *Келчев*, *Колчев*, *Кълчев*, *Кънчев* (Илчев 236, 250, 265, 289), серб. *Колчевич* (СБР 5, 34), хорв. *Kalčev* (Leksik 276), пол. *Kałczew*, *Kunczew* (SN IV, 454; V, 496), чеськ. *Kalčev*, *Kaņev* (ЧП) ~ болг. діал. *ка̀лчеф* ‘кривий, звивистий’ (Стойчев 1970: 176).

Праантропоніми-композиції:

***Кыѣebordъ(јь)**: хорв. *Kučibradić* (Leksik 343).

***Кыѣegolvъ(јь)**: ст.-пол. (вторинне) *Georgii Kyelczyglowsky* ~ *Kyelczyglowy*, 1478 р. – топонім (SSNO II, 575).

***Кыѣelара**: укр. *Канчалаба* (м. Львів).

***Кыѣenогъ(јь)**: ст.-рос. *Колченогая* Ирина, 1630 р. (КМР III, 25), Якушка Алексеев сын *Колченог*, 1680–1681 рр. (ППО 124), *Колченогой* Савин, 1684 р. (СРИ 348), рос. *Колченогов*, 1716 р. (ПМД 79), *Колчаногов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *колченог* ‘людина без однієї ноги’ (ПОС 15, 108), *колченогий* ‘т. с.’ (СДГВ 256).

***Кыѣeокъ(јь)**: укр. *Ковчеюкий* (НКП Черк. 1, 548).

***Кыѣevyldъ**: рос. *Кончевальд* (Лет. ЖС 2001, № 14–26, 96).

Праантропоніми з коренем **Сьlk-* / **Щьlk-*:

***Сьлка**, ***Сьлкъ** / ***Щьлка**, ***Щьлко**, ***Щьлкъ**: ст.-укр. Оедоръ *Шолка*, 1595 р. (Кравченко НД 147), укр. *Човк* (Богдан 348), *Чолок* (СКТ 890) – форма з другим повноголоссям, ст.-рос. Яков *Шолоков*, 1428–34 рр. (АСЭИ II, 39), Гридя *Шолок*, XV ст. (Веселовский 378), Івашко *Чевковъ*, 1557 р. (Тупиков 816), *Шолк* Іванов, 1562 р. (АФЗК 1961: 25), Василей Петровичъ *Чевкинъ*, 1624 р. (ДАР 91), Тимошка Филипов сын *Шолок*, 1678 р. (ОГС 18), (похідні) *Челково*, XV ст. –

ойконім на історичній Новгородщині (НПК II, 218), *Чолкино*, 1684/85 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМК Тверь 280), рос. *Шолокѣ*, 1701 р. (КСт. 4, 25), *Чавкин*, *Чалкин*, *Чалков*, *Чевкин*, *Челков*, *Чаукин*, *Чауков* (ЖПТ), *Щелков*, *Щелкин* (СКТ 936), (похідні) *Чилкова*, *Чолково*, *Чолкино* — ойконіми в колишніх Пермській і Псковській губ. (Vasmer RGN X, 146), *Щелкова* — в колишній Московській губ. (Нистрем 500), *Шолково*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 394), ст.-блр. Іванъ *Шолко* (Любавский 230), блр. *Чаўко* (Бірыла 449), слвн. *Čulk*, *Čouk* (ZSSP 94, 96), пол. (вторинні) *Czełkowska*, *Czułkowski* (SN II, 270, 318), *Szczółko* (SN IX, 240), слов'ян. *Чувков* (Рамієц 2, 153) ~ рос. діал. *чеква́* 'метка, моторна дівчинка' (СВГ 12, 25) < *чевка́ < *челка́.

**čьлкиха*: укр. діал. *чаку́ха*, *чеку́ха* 'довбня' (ЕСУМ 6, 277) — форма з асимільованим плавним, рос. діал. *чѣлкушка* 'здобна булка' (СРГК 6, 767).

**Čьлкашъ*: укр. *Човкаш* (РІ Зак. 1, 738), рос. *Чекашев* (ТЕ 507), *Чукашев* (ЖПТ) < **Челкашев*, **Чулкашев*.

**Čьlkadlo* / **Ščьlkadlo*: ст.-рос. *Щелкалов*, 1532 р. (Веселовский 376), Андрей *Щелкалов*, 1626 р. (Евсеев 2, 200), рос. *Чевыкалов* (ЖПТ) — форма з секундарним -ы-, *Ченкалов* (РУС 457) < **Челкалов*.

**Čьлкажъ*: рос. *Чамкаев* (ЖПТ) < **Чалкаев*, *Чалкаев* *Починок* — відантропонімії ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 41).

**Čьлкуйъ*: ст.-рос. Івашко *Чевкуй*, 1496 р. (ПКОП 28), (похідне) *Чекуев погост*, 1555 р. — у колишньому Каргопольському пов. (ПК Карг. 272), рос. *Чевкуева* ж. (м. Костомукша, Карелія) ~ рос. діал. *челкуй* 'рослина *Zelcowa crenata* Sprach.' (Анненков 102).

**Čьлкакъ* / **Čьлкасъ*, **Ščьлкасъ*: укр. *Челкак* (КПУ Дон. 18, 202), ст.-рос. *Щелкачево*, 1698 р. — назва пустища в колишній Тверській губ. (КМЦ 78), рос. *Чукачев* (ЖПТ) — форма з абсорбованим плавним, *Щелкачев* (Чумаков 223), (похідне) *Щелкачево* — назва поселення в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN X, 391) ~ рос. діал. *щелка́ч* 'різкий, зухвалий, нахаба, грубіян, забіяка' (Даль 4, 654).

**Čьлкаль*: укр. *Челкалюк* (СП 380).

Рос. *Чукомин* (ЖПТ) < **Чулкомин* — ілюстрація потенційного псл. **Čьлкома*.

***Їылканъ** / ***Їыылканъ**: ст.-укр. Сѣмєнь Чивканєнъко, 1649 р. (Реєстр 118), укр. *Челкан*, *Чолкан* (Горпинич 25), ст.-рос. Гришка Власов сын *Щелканов*, 1647 р., (похідне) *Щелканцово*, 1568 р. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 315), рос. *Челканов* (РУС 457), *Чукланов* (ЖПТ) — форми з метатезою -лк- > -кл-, *Щелканов* (СКТ 936), (похідне) *Щелканово*, XVIII ст. — назва пустища у Верейському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 394), блр. (похідне) *Шчаўканы* — топонім у Мінській обл. (Рап. Мін. 290). Пор. також ойконіми *Щелканы* (5), *Щелканова* (4), *Щелканово* (8) і под. — на різних східнослов'янських теренах (Vasmer RGN X, 391).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *челкан* 'березовий кілок' (СРГК 6, 766), *чакан* 'клинок — деталь ткацького стану' (СРГ Морд. 2, 1450) < **чалкан*.

***Їылкунъ** / ***Їыылкунъ**: укр. (похідне) *Щелкунов*, 1804 р. — назва хутора в Старобільському пов. колишньої Харківської губ. (ЭПС 161), ст.-рос. Степан *Чолкун*, 1522 р. (Веселовский 355), Дениска Яковлев сын *Щелкунов*, 1623 р. (Полякова 269, 270), рос. *Чавкунов*, *Чевкунова* ж. (ЖПТ), *Чивкунов* (СП 384), *Щелкунов* (СКТ 936), (похідні) *Щелкуново*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 394), *Чилькуновский* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 146), *Щелкуновский* — у Горьковській обл., блр. *Шчаўкун* (Бірыла 488), *Щелкунов* (м. Вітебськ), пол. *Szczętkun* (SN IX, 240) ~ рос. діал. *щелкун* 'меткий на язык; балакуча молодиця; пліткарка' (Даль 4, 654).

***Їылкагъ** / ***Їыылкагъ**: рос. *Чавкаров* (ЖПТ), *Щелкарев* (КП Саратов.),

***Їылкасъ**, ***Їылкошь**: укр. *Чекас* (Редько 2, 1158), пол. *Czołkas*, *Czulkas*, *Czołkos* (SN II, 298, 309).

***Їылкота**: укр. *Чевкота* (КПУ Жит. 4, 647), блр. *Чевкота* (м. Мінськ).

***Їыылкота**: ст.-укр. Иванъ *Шолкутенъко*, 1649 р. (Реєстр 358) < **Шолкутенъко*, укр. *Шевкута* (ОКІУМ) < **Шевкута* < **Щелкута*, рос. (похідне) *Щелкутино* — топонім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN X, 391).

***Їыылкавъгъ**: рос. *Шелкавин* (АУИФ 497).

Праантропоніми-композиції:

***Їылконогъ**: рос. *Челканогов* (КПУ Од. 10, 225).

***Šьkoloъъъ**: рос. (похідне) *Щелколовской* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 206).

***Šьkomoфѣъ**: укр. *Шовкомуд*, 1752 р. (Пивовар 77), сучасне *Шовкомуд* (м. Луцьк), ст.-рос. Степанко Кузьминич *Шолкомудъ*, 1602 р. (ДТП 2, 437), Агаф'я Семенова дочь *Щелкомудова*, 1613 р. (Греков 1916: 65), рос. *Шевкомуд* (Книги РФ IX, 792).

***Šьkonoгъъ**: ст.-рос. Ив. Клемент'євъ сынъ *Щелконогъ*, 1574 р. (Докучаев-Басков 35), Федька *Щелконоговъ*, 1579 р. (Полякова 269), Иван *Щелконог*, 1624 р. (Веселовский 376), Калинка *Щелконогов*, 1690 р. (КА 184), рос. *Щелконогов*, *Щелконогов* (ЖПТ), *Щелкуногов* (ИС 21), (похідне) *Щелконогово* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN X, 391), блр. *Щелконогов* (м. Вітебськ).

***Šьkonoшъ**: ст.-рос. Якуш *Шелконос*, 1561–1564 рр. (Копанев 1972: 295), Демка *Щелконосавъ*, 1664 р. (Тупиков 850).

***Šьkoplєсъ**: ст.-укр. Иванъ *Шолкоплас*, 1649 р. (Реєстр 360), Лукьян *Шелкоплас*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 170), укр. *Шалкоплас* (КПУ Дн. 2, 507), *Шевхоплас* (КПУ Киров. 1, 381), *Шовкоплас* (Богдан 368), рос. *Шелкоплас* (САЛ 677) та ін.

Фактичний матеріал свідчить про потенційність основи **šьlč-* / **šьlčl-*. Пор.:

***šьlča**, ***šьlčъ** / ***šьlčь**: ст.-укр. (похідне) *Чолчицы*, 1512 р. — назва маєтку, згадана в документах Віленського центрального архіву (АВК XIX, 23), воно ж (катоїконім) *Czolcziczanie*, XVI ст. (Жерела III, 48), укр. *Човча* (Він.), *Щевченко* (РУС 487), рос. *Чеучев* (СКТ 887) < **Челчев*, *Чичев*, *Чучев* (ЖПТ) — форми з абсорбованим плавним, блр. (похідне) *Чоўчын луг* — мікротопонім у Могильовській обл. (СММ 195), слов'ян. (похідне) *Челчи* — ойконім у Новоолександрівському пов. колишньої Ковенської губ. (Список Ковен. IV).

***šьlčaga**, ***šьlčagъ**: рос. *Чильчагов* (Рязан. КП 1, 577), *Чичагин*, *Чичагов* (ЖПТ) — форми з абсорбованим плавним.

***šьlčiga**: рос. *Чипчигин*, *Чичигин* (ЖПТ) < **Чилчигин*.

***šьlčugъ**: укр. *Чепчуг* (КПУ Харк. 4, 739), ст.-рос. Никифор Павлович Клемент'єв *Чепчугов*, 1567 р. (АСЗ I, 289), варіант *Чепчюгов* (РК 1475–1598 гг.: 177), рос. *Чепчугов* (КП Алтай 2, 427), *Ченчугов* (Новикова 914).

***šьlčajъ**: ст.-рос. укр. *Чипчай* (Горпинич 153) < **Чифчай* < **Чивчай*, Иванъ *Чучай*, 1629 р. (Тупиков 433), слов'ян. Борис *Човчай*, 1496 р. (LM № 6, 348).

***Ўѣѣѣѣ**: рос. *Чевчев* (КПУ Дон. 3, 481).

***Ўѣѣѣѣ**: укр. *Чечуй* (ТДП 300) < **Челчуй*.

***Ўѣѣѣѣ** / ***Ўѣѣѣѣ**: укр. *Чемчак* (Богдан 33) < **Челчак*, *Шелочак* (СП 406), ст.-блр. Гришка *Чельчак* (*Czelczak*), 1692 р. (ИЮМ II, 344) ~ блр. діал. *чэльча́к* 'жук-короїд' (ТС 5, 309), *чэльча́к* 'шашіль' (Трухан 151).

***Ўѣѣѣѣ**: укр. *Ченчик*, *Чинчик* (Горпинич 53, 55) < **Челчик*, **Чилчик*, рос. *Чалчиков* (КПУ Зап. 14, 453).

***Ўѣѣѣѣ** / ***Ўѣѣѣѣ**: рос. *Щелчков* (КП Сарат.₁₆), пол. *Czewczek* (SN II, 292).

***Ўѣѣѣѣ**: укр. *Чавчан* (КПУ Ник. 5, 402), рос. *Чучанов* (ЖПТ) — форма з абсорбованим плавним ~ укр. діал. *чалча́н* 'оман високий (*Inula helenium* L.)' (Омельковець 194).

***Ўѣѣѣѣ**: рос. *Чинчинов* (ЖПТ) — форма з незакономірною денталізацією плавного, *Чипчин* (ЖПТ) < **Чилчин*.

***Ўѣѣѣѣ**: укр. *Чевчун* (ЗЧ 169).

***Ўѣѣѣѣ**, ***Ўѣѣѣѣ**: рос. *Чичарин*, *Чичаров* (ЖПТ) < **Чилчарин*, **Чилчаров*.

***Ўѣѣѣѣ**: рос. *Чичасов* (ЖПТ) < **Чилчасов*.

Композити:

***Ўѣѣѣѣ**: укр. *Ценцеус* (СТА 255).

***Ўѣѣѣѣ**: рос. *Чучепалов* (КПУ Киров. 1, 377).

Континуанти псл. *(S)kьlm-

***Кьлма**, ***Кьлмо**, ***Кьлмъ**, ***Кьлмь** / ***Skьlmo**, ***Skьlмь**: укр. *Кальма* (КС Зап. 65), *Келим* (КПУ Полт. 10, 70) — форма з секундарним голосним після плавного, *Хайм* (СП 367) < **Кайм*, *Кульм* (НКП Од. 1, 246), *Кульма* (Зосимов 1, 512), *Скальмо* (КПУ Киров. 8, 131), *Склема* (КПУ Полт. 10, 1040) < **Скелма*, (вторинне) *Скулмовський* (Богдан 277), (похідне) *Колмів* — ойконім (Вол.), ст.-рос. Еремка *Игнатъевъ Кумловъ*, 1626 р. (Сенигов 93), *Скулмовские* мн., 1668 р. (ОСС 3, 24), Левка *Комлевъ*, 1673 р. (Щеглов 4) < **Колмевъ*, рос. *Кайма*, *Каймов* (ЖПТ), *Кальмов* (КПУ Ув. Дон. 2, 207), *Камлев* (РУС 174), *Клумов* (ГОЛ 4, 677) < **Кулмов*, *Комло* (КП Брян.) < **Колмо*, *Коммин* (КП Твер.) < **Колмин*, *Кульмин* (КП Сарат.₄), *Скулмовская* ж. (Лет. ЖС 2005, № 14—26, 236), (похідні) *Килимова*, *Колмово* (2), *Комлово*

— ойконіми в колишніх Новгородській, Ярославській, Псковській, Уфимській губ. (Vasmer RGN IV, 148, 309 345), *Куймино* — в колишній Тверській губ. (СССТв. V, прилож.), *Сколмовская* — в Архангельській обл., блр. *Камлев* (ЖПТ), хорв. *Кит* (Leksik 347), серб. *Кайм* (Јањатовић 168), слвн. *Kolm* (ZSSP 280), пол. *Kajt*, *Kajta*, *Kalm*, *Kalma*, *Kaута*, *Kelm*, *Kelma*, *Kijta*, *Kilm*, *Kilma*, *Kojm*, *Kojta*, *Kulm*, *Kulma* (SN IV, 436, 544, 545, 562; V, 61, 409, 609, 613), чеськ. *Kalma*, *Kulma* (ЧП), а також слов'ян. *Калма*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 49), *Сковмин* (ОДВ VI, 90).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *ковма* ‘клунок або щось нав'язане, напхане’ (Доброльова 2003: 157), *ковма́*, *комá*, *кума́* ‘корм з товченої картоплі й полови; товчена картопля, картопляне пюре’ (ЕСУМ 2, 485), *ку́лма* ‘матня невода’ (Мик.), *ко́вмо* ‘в'язка коноплі або льону’ (ЕСУМ 2, 485), *кульо́ма* ‘жінка, яка все робить надто повільно’ (Глуховеца 112) < **кульма*, *склима* ‘дуже крутий схил, урвище’ (Марусенко 249) < **скилма* (метатеза), рос. діал. *калема* ‘скалічена рука’ (СРНГ 12, 350) < **кал(ь)ма*, *калма́* ‘безлад’ (Моисеев 55), *клум*, *клумá* ‘т. с.’ (ССГ 5, 39) — форми з метатезою, *ко́йма* ‘дерев'яне відро, цебер’ (ССГ 5, 51), ‘човен’ (ОСВГ 5, 66), *ко́лма* ‘вода на поверхні льоду’ (Мызников 2010: 159), *кульма́* ‘заливний луг’ (СОГ 5, 142), ‘тупий кут’ (Мосеев 49), ‘середина невода’ (НОС 4, 177), *ха́лма* ‘крикливе немовля’, ‘лайливе слово’ (Лопарев 231) < **ка́лма*.

***Акьлма:** укр. *Акельма* (КПУ Дн. 11, 556).

На основі укр. *Калмица* (Богдан 105), *Келемечь* (ЕТ 272) — форма з другим повноголоссям, рос. (похідне) *Кемцы* — ойконім у Тверській обл., із **Кемцы* можна реконструювати демінутиви ***Кьлмца**, ***Кьлмсь**.

Суфіксальні праантропонім:

***Кьлмага:** ст.-укр. *Колмага*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 605), рос. *Колмагин* (КП Вологда), *Комагин* (КП Твер.) < **Колмагин*, пол. *Kalmaga*, *Kolmaga*, *Kulmaga* (SN IV, 448; V, 76, 409) ~ укр. діал. *хамла́га* ‘велика палиця’ (СБук. Г 609) < **калма́га*.

***Кьлмуга**, ***Кьлмугь:** пол. *Kołmug*, *Kulmuga* (SN V, 85, 409) ~ укр. діал. *кальму́га* ‘висока, незграбна, кривонога жінка’, ‘криве, покручене дерево’ (СБук. Г 184).

***Кьлмыга:** укр. *Ковмига* (НКП Черніг. 66), рос. *Калмыгин* (*Колмыгин*) (ЖПТ) ~ рос. діал. *колмы́га* ‘велика грудка землі’ (СОГ 5,

61), блр. діал. *каўмыга* 'неакуратна жінка' (Цыхун 68), *калмыга* 'неохайна людина' (СРГр. 53).

Деривати з -х- / -š- у суфіксі:

***Кымахъ** / ***Кымашъ**: укр. *Кеймах* (СП 173), *Хоймах* (Горпинич Болг. 312) < **Коймах*, *Кімлах* (РІ Киров. 3, 152) < **Кілмах*, *Камлаш* (НКП Черніг. 615), *Кімаш* (Панцьо 106) < **Кілмаш*, *Хомлаш* (Панцьо 122), рос. *Колмахов* (ИС 24), *Калмашов* (КПУ Киров. 1, 168), *Кофмаш* (Лет. ЖС 2007, № 9, 128) < **Ковмаш*, *Кульмашов* (КП Саратов.), (похідні) *Калмашева*, *Новая Калмашева*, *Старая Калмашева* — ойконіми в колишній Уфимській губ. (Vasmer RGN IV, 1), пол. *Katasz*, *Kietasz*, *Komasz* (SN IV, 459, 591; V, 97) ~ рос. діал. *каймашка* 'пиріжок із сиром чи картоплею' (СРГС 2, 19) < **кальмашка*.

***Кымешъ**: рос. *Клемешев* (КПУ Він. 7, 611) < **Келмешев* (мета-теза).

***Кымоха**, ***Кымохъ** / ***Кымоша**, ***Кымошъ**: укр. *Кимох*, *Камош* (Пура СПР V, 63, 67), ст.-рос. Логгин *Кумоха*, 1605 р. (Веселовский 171), (похідне) *Колмошино*, 1564 р. — ойконім у Новгородській землі (Самоковасов II, 15), пол. *Katosz*, *Kitosz* (SN IV, 464; V, 416).

***Кымуха**, ***Кымухъ** / ***Кымушъ**: укр. *Калмух* (Падалка 203), *Kalmusz* (Панчук 168), рос. *Каймушин* (КПУ Ник. 2, 461), (похідні) *Комухино*, *Комушково* — ойконіми в колишніх Костромській і Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 347, слвн. *Kalmiř* (ZSSP 247), пол. *Katusz*, *Ketusz* (SN IV, 465, 564) ~ рос. діал. *калмушка* 'спади́стий яр, порослий травою' (Мордов. словарь 3, 16), *кумушка* 'останній сніп вижатого хліба', *кумушки* мн. 'крижини' (СРНГ 16, 87) — форми з абсорбованим плавним.

***Кымушъ**: ст.-укр. Гришко *Колмышец*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 210), рос. *Калмышов* (КП Саратов.), *Кальмыш* (РУС 173), *Кумыш* (КПУ Ник. 3, 74) < **Кумыш*, пол. *Katusz*, *Kaumysz*, *Komyszek*, *Kutysz* (SN IV, 466, 545; V, 104, 417) ~ рос. діал. *комлы́шка* 'залишок покаліченої руки; культя' (НОС 4, 98) < **колмышка*.

***Кымајъ**: укр. *Камлай* (Льв.), *Хамлай* (Черк.) < **Калмай*, ст.-рос. Григорій *Комаевъ*, 1597 р. (НКК 50) < **Колмаевъ*, *Камай* Косливцев, 1608 р. (Веселовский 132), рос. *Калмаев*, *Кальмаев* (ЖПТ), *Кильмаев* (КП Саратов.), рос. *Комаев*, *Кимаев* (ЖПТ), *Хаймаев* (ЖПТ), (похідне) *Камаева* — ойконім у колишній Пермській губ. (Списки

Перм. 391), блр. *Камай* (Бірыла 175), *Кимлаев* (ЖПТ) < **Килмаев*, (похідне) *Камаи* – ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 181), історично – *Комаи*, 1521 р. (ОРОВ 5, 12), пол. *Катај*, *Kamłaj*, *Kotaj* (SN IV, 459, 463; V, 94) ~ рос. діал. *камáй* ‘кульгава людина’ (СРГС 2, 26).

До цього списку слід долучити рос. *Каламаев*, *Колемаев*, *Колымаев*, *Кулумаев* (ЖПТ) – форми з секундарними голосними після плавного.

***Кълмѹѣ**: ст.-рос. Мартынь Федоровъ *Камуевъ*, XV ст. (НПК III, 383) < **Калмуевъ*.

***Кълмакъ** / ***Кълм'акъ**: укр. *Кивмак* (СКТ 331), *Кімак* (Панцьо 106) < **Кілмак*, *Колмак* (Рв.), *Кульмак* (Пура Край 4, 210), *Кумак* (Панцьо 108), ст.-рос. *Калмак*, 1545 р. (Веселовский 132), Терешка Васильевъ *Колмак*, 1621 р. (ПКА 219), Иван *Колмаков*, 1645 р. (Богословский 1912: 32), Кузка *Калмак*, 1672 р. (ТКСГ 4, 61), Петрушка *Колмакъ*, 1680 р. (Николаев 34), Ивашко *Калмаковъ*, 1700 р. (Тюмень 136), (похідне) *Колмаковъ*, 1677 р. – назва починка в колишньому Нижегородському пов. (Георгиевский 313), рос. *Колмаков*, 1701 р. (ПКВМ 151), *Колмаков* (Память 1, 323), яке відносили до іншомовних запозичень (Шилов 84), *Каймак* (САЛ 448), *Калмаков*, *Кальмаков*, *Коймаков*, *Комляков*, *Комлак*, *Кумаков* (ЖПТ), *Кульмаков* (Рязан. КП 1, 694), (похідні) *Калмаки*, *Калмакова* (5), *Кильмакова*, *Колмаки*, *Колмакова* (2), *Колмаково* (3) – ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 1, 149, 309), *Колмаково* – мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 104), ст.-блр. Отрохимъ *Колмакъ*, 1618 р. (BC I, 347), блр. *Калмак*, 1717 р. (Бірыла 1966: 218), *Колмак* (ЖПТ), *Кальмак* (Бірыла 174), *Кумляк* (ЖПТ), *Колмаки*, *Колмаково* – назви поселень у колишніх Могильовській і Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 309), пол. *Kajmiak* (SN IV, 436), а також слов'ян. *Колмак*, *Кулямак* – в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницкий 52, 54) ~ укр. діал. *каймáк* ‘здоровань’ (СУГО 90), *камáк* ‘вулик’ (Шевченко 80), *кільмак* ‘т. с.’ (Кміт 300), *камáк*, *кимáк* ‘непридатний, кривий обрубок дерева’ (ЕСУМ 2, 356), *кімáк* ‘грубе поліно’ (Шило 141), *ковмáк* ‘клунок або щось нав'язане, натопокане, набите, напхане’, *ковмáк* у виразі *ноги як ковмáк* ‘дуже криві ноги’ (Добролюбожа 1997: 159), *клімак* ‘заплутаний жмут ниток’ (СБук. Г 208) – форма з метатезою -лм- > -мл-, рос. діал. *колмáк* ‘багатий чоловік’ (СГРС 5,

245), 'потовщення, наріст на тому місці, де повинен бути ріг (у безрогої корови, овечки і т. п.)' (СРГК 2, 399), *кайма́к* 'пиріжок із сиром або картоплею' (СРГ Морд. 1, 336), *кимакі́* мн. 'постоли' (СГРС 5, 137) < **килмакі́*, блр. діал. *калмак*, *халмак* 'віхоть сіна' (Барадулін 4, 420, 485).

Словотвірно з **Кѣлмакъ* пов'язане ***Кѣлмаць** (j-овий різновид), яке реалізувалося в: укр. *Камлач* (Панчук 152) < **Калмач*, *Кимлач* (КПУ Дон. 3, 206), *Кимач* (Він.), *Кімлач* (РІ Дн. 1, 317), *Климач* (Глуховцева 1, 328), *Комлач* (КПУ Харк. 1, 485), *Кульмач* (КПУ Київ. 4, 43), рос. *Колмачовъ*, 1713 р. (ДПС III/2, 1251), *Колмачѣв* (Чумаков 221), *Кимлач* (ЖПТ), (похідне) *Колмачева* – назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN IV, 309), блр. *Камлач* (Бірыла 176), *Камач* (Бірыла 176) < **Калмач*, *Колмач* (ЖПТ), слвн. *Kolmašič* (ZSSP 280), пол. *Kulmacz* (SN V, 409) ~ укр. діал. *кімла́ч* 'торба, у якій коням дають сіно' (Шило 141), блр. діал. *калма́ч* 'патлач' (Абабурка 202).

***Кѣлмікъ** / ***Кѣлміць**: ст.-укр. Степан *Кульмик*, 1665 р. (АКП I, 34), укр. *Калмик* (Вол.), *Камликъ*, 1718 р. (ДІП I, 132), *Колмик*, 1785 р. (ИСК 50), *Камлик* (Зосимов 1, 395) < **Калмик*, *Кимлик*, *Комлик* (РУС 186, 200), *Кумлик* (Зосимов 1, 514), *Хаймик* (м. Луцьк), *Хеймик* (РУС 443) < **Каймик*, **Кеймик*, *Кульмич* (Рв.), рос. *Камликов* (ЖПТ), *Колмиков* (НКП Луг. 64), ст.-блр. Еско *Комлик*, 1646 р. (Бірыла 1966: 224), блр. *Комлик* (ЖПТ), хорв. *Kalmikov* (Leksik 278) ~ укр. діал. *камлі́к* 'малорослий' (Мик.), 'приземкувата людина' (Лисенко 90), 'опецьок' (Лысенко 25) < **калмі́к*, рос. діал. *ко́мликом* прислівник 'зігнувшись' (СПГ I, 41), блр. діал. *калмы́к* 'патлатий' (ЭСБМ 4, 176), *ко́лмык* 'кучерявий чоловік' (ЭСБМ 5, 93).

***Кѣлмука**, ***Кѣлмукъ**: укр. *Калмук* (Нолутиак 188), *Кальмук* (СП 167), *Камлук* (РУС 174), *Кальмуки* – відантропонімний мікротопонім (історично хутір) у Тернопільській обл. (Лісняк 89), рос. *Кильмуков* (ЖПТ), болг. *Калму́ка*, *Калму́ков*, які зіставляють з діал. *калму́к* 'грубіян' (Илчев 234), пол. *Kalmuk*, *Kałtuk*, *Kołtuk* (SN IV, 449, 455; V, 85), слов'ян. *Килмука*, запозичене чувашами (Магницкий 51) ~ укр. діал. *кальму́к* 'кат, негідник' (Корзонюк 134), блр. діал. *камлу́к* 'дуга в бороні' (Сцяцко 56) < **калму́к*, пол. діал. *kałtuk* 'худе миршаве теля' (Steffen 54).

***Кѣлтъкъ**: ст.-рос. Федоръ *Колмокъ* (Родословец 92), Авил *Колмоков*, XVII ст. (Раздорский 304), рос. Осип *Калмков*, 1785 р. (ДІПУ

8, 222) ~ укр. діал. *кѡмка* 'товчена картопля, картопляне пюре' (Лисенко 102), рос. діал. *кэмка* 'чайна чашка' (НОС 13, 44), *кемкі* мн. 'рибальська сітка' (ПОС 14, 95) < **кемкі*.

***Кѡмыкъ**: ст.-рос. Сенка *Калмыкъ*, XV ст. (Тупиков 172), Якушко прозвищем *Калмык*, 1684 р. (Полякова СПП 6, 158), рос. *Калмыкъ* (*Колмыкъ*), 1701 р. (КСт. 4, 11, 60), *Калмыков* (ЖПТ), *Камлыков* (САЛ 449), *Кимлык* (КПУ Зап. 8, 130), *Колмыков* (ЖПТ), (похідні) *Калмыки*, *Калмыков* (9), *Калмыкова* (3), *Калмыковка*, *Калмыково* (7), *Колмыково* — ойконіми в різних регіонах (Малицкий 225; Vasmer RGN IV, 1, 309), блр. *Калмык*, *Камлык* (Бірыла 173, 176), пол. *Kalmyk*, *Kałmyk*, *Kołmyk* (SN IV, 449, 455; V, 85) ~ укр. діал. *камлик* 'калмик', *кімлики* мн. 'калмики' (Новицький 2, 454), рос. діал. *калмык* 'про здорову і сильну людину' (СПГ 1, 314), 'про злу людину' (Моисеєнко 49), 'чаклун' (СРНГ 12, 363), 'великий палець' (ПОС 13, 427), *кулмы́к* 'хліб домашньої випічки' (СВГ 4, 17), блр. діал. *кѡмык* 'кучерявий' (Абабурка 202), *калмы́к* 'кудлач' (Крамко 1975: 89) та ін. Див. ще (Казлова III, 286: назва етносу *калмики* — прізвиськового походження).

***Кѡмань**, ***Кѡлмань**: ст.-укр. Савка *Комлань*, 1666 р. (Лазаревський 43), Васил *Колмань*, 1704 р. (ПОП 99), укр. *Каймань*, 1718 р. (ДІП I, 186), *Кулмань*, 1732 р. (РЧП 124), *Калман* (Горпинич, Тимченко 113), *Кальман* (РУС 173), *Каман* (СП 167), *Кауман* (Горпинич 284) < **Калман*, *Кельман* (Чучка 256), *Киман* (КПУ Полт. 1, 183) < **Килман*, *Клімань* (Горпинич 131) < **Кілмань*, *Койман* (СКТ 360), *Коман* (Горпинич, Бабій 59), *Кульман* (Рв.), (похідні) *Кельманів Зруб* — мікротопонім у Турківському р-ні Львівської обл. (ТТ 121), *Кульманів Сад* — у Бережанському р-ні Тернопільської обл. (Лісняк 120), *Куманів*, *Куманівка* — ойконіми в Хмельницькій і Вінницькій обл., ст.-рос. *Калман* Власєв, 1568 р. (Веселовський 132), *Колман* Іванов сын Старков, 1585 р. (ПМТ 639), Якушко *Команевъ*, 1624 р. (Сенигов 51), рос. *Кайманов*, *Кейман* (ЖПТ), *Калманов* (РУС 173), *Кивман* (САЛ 456), *Кльман* (КПУ Ник. 3, 64), *Кульманов* (РІ Крым 6, 66), *Халманов* (КПУ Ник. 5, 675), (похідне) *Колманов Колок* — ойконім у колишній Самарській губ. (Vasmer RGN IV, 309), болг. Дмитри *Куман*, XVI ст. (Ковачев 292), *Куман* — сучасне прізвисько (Илчев 283), хорв. *Китан* (Leksik 347), пол. *Kulman* (SN V, 409) ~ рос. діал. *калмáны* мн. 'різновид шкіряного взуття' (СРНГ 12, 363), *колмáн* 'острів на озері' (НОС 4, 84), *куман* 'глічик' (СРНГ 16, 79) < **кулман*.

***Вакълманъ**: блр. *Бакульманов* (м. Могильов). Початкове **Ва-* могло еволюціонувати з **Ра-*.

***Кълмень**: ст.-рос. (похідне) *Кунменево*, 1644–1647 рр. — ойконім у колишньому Владимирському пов. (ПКВЗ 71) < **Кулменево*, рос. *Кельменев* (Рязан. КП 1, 566) ~ рос. діал. *кульмѣнь* ‘нескошена смуга луку чи поля’ (ССГ 5, 130), блр. діал. *кульмѣнь* ‘куль у риболовному приладі’ (Янкова 171).

***Кълмопъ**: рос. *Каймонов* (Память 2, 72).

***Кълмупъ**: укр. *Камлун* (СП 167) < **Калмун*, рос. *Каймун* (ЖПТ).

***Кълмунъ**: рос. *Колмынин*, 1716 р. (ПМД 114), *Калмынин* (ЖПТ).

***Кълмагъ**, ***Кълмагъ**: укр. *Кальмар* (РУС 173), *Ковмар* (КПУ Сум. 14, 188), рос. *Ковмарь* (КП Саратов₁₀), хорв. *Kumar* (Leksik 347).

Суфіксальною варіантністю пов’язані ***Кълмасъ** / ***Кълмосъ** / ***Кълмузъ** / ***Кълмузъ** > укр. *Кальмус* (РУС 173), *Кельмис* (Вол.), *Кимасович* (Богдан 156) — форма з абсорбованим плавним, *Климас* (КПУ Київ. 8, 167) < **Килмас*, ст.-рос. *Каймосово*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 15), рос. *Коймосов* (КП Твер.), *Колмасов* (КП Саратов₉), пол. *Kaltas*, *Kalmus*, *Kolmus* (SN IV 448, 449; V, 76) ~ рос. діал. *кульмáз* ‘калач’ (СРНГ 16, 74) < **кульмáс*.

***Кълмать(жь)** / ***Скълмать(жь)**: укр. *Кимлат* (СКТ 332) < **Килмат*, *Комат* (КПУ ІФ 3, 237), *Шкумат* (СКТ 921), (похідне) *Кульматичі* — ойконім у Львівській обл., ст.-рос. *Якуб Колмать*, 1606 р. (ПДСн. IV, 284), рос. *Кальматкин*, *Кельматкин* (КП Твер.), *Кулматов* (Лет. ЖС 2004, № 38, 139), *Халматой* (Рамієс 2, 513), *Халматов* (Глуховцева 2, 286), *Холматов* (КПУ Од. 10, 61) — усі з переходом *К-* > *Х-*, *Шкумат* (ЖПТ) < **Шкулмат*, (похідне) *Колматово* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 138), пол. *Kalmat* (SN IV, 449), слов’ян. *Колмат*, запозичене чувашами (Магницький 52), *Скуматов* (СП 398) ~ рос. діал. *колмáтый* = *комлáтый* ‘безрогий’ (СРГК 2, 399), *комáтый* ‘т. с.’ (СРНГ 14, 227), блр. діал. *калмáты*, *камлáты* ‘патлатий’ (ЭСБМ 4, 175).

***Кълмитъ**: рос. *Кульмитов* — сучасне прізвище.

**кълмота*: рос. діал. *клумотá* ‘суєта, безлад’ (Моисеев 63) < **кул-мотá*. У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Кълмoтъ**: укр. *Коммут* (Новикова 405) — форма з асимільованим плавним, із **Колмут*.

Праантропоніми-композиції:

***Кѣлмогорѣ**: ст.-рос. Иван *Колмогоров*, 1623 р. (Веселовский 149), рос. *Колмагоров* (Пура СПР V, 73).

***Кѣлмогорѣ**: укр. *Колмагузенко* (СБП 420).

***Кѣлмометѣ**: ст.-рос. Пронка *Кулмометка*, 1626 р. (Томск 32).

**кѣлмопогъѣ*: рос. діал. *калманогий* 'кульгавий' (СРНГ 12, 363). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

Праантропоніми у ступені редукції кореневого вокалізму *е-* ряду:

***Сѣлма**, ***Сѣлмѣ** / ***Шѣлма**, ***Шѣлмѣ**: укр. *Долма* (АПС 121), *Цевма* (Горпинич 83), *Цовма* (КПУ Хм. 4, 357), *Чома* (КПУ Звितязці Київ. 1, 192) < **Чолма*, ст.-рос. Афанасий *Шеломовъ*, 1581 р. (Лихачев 92), Юрка *Шулминъ*, 1629 р. (КВ 225), Левка *Чемов*, 1682 р. (Полякова 244) < **Челмов*, Івашко *Чомов*, 1683 р. (Полякова 250), рос. *Чамов* (Новикова 909), *Челомов*, *Чемов*, *Чумин* (ЖПТ), пол. *Czałta*, *Czelma* (SN II, 250, 270), луж. *Šołm* (Wenzel II/1, 82) ~ укр. діал. *ча́йма* 'щогла з вітрилами; вітрило' (ЕСУМ 6, 276 – «неясно»), рос. діал. *ча́ма* 'горб заокругленої форми' (СВГ 12, 15) < **ча́лма*, *чѣлм* 'рибальська сітка', *чѣйма*, *чѣма* 'плетена з лози пастка для риби' (СРГК 6, 767), *чум* 'ловушка для дрібної риби' (Кашкарева 137) < **чулм*.

**ѣлмашѣ*: рос. діал. *чулмáшек* 'конусоподібний козубець з бере-сту' (СРГСУ Доп. 568). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Сѣлмухѣ** / ***Сѣлмушѣ**: рос. (похідні) *Чемухов Лог*, *Чемуши* – ойконіми в колишніх Вологодській і В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 69).

***Сѣлмага**: рос. *Чемагин*, *Чумагина* ж. (ЖПТ) – форми з абсорбованим плавним.

***Сѣлмайѣ**: укр. *Чамлай* (Вол.), *Чемлай* (ЕТ 584) – форми з метатезою -лм- > -мл-, рос. *Чалмай*, *Челмайский* (ЖПТ), *Чемаев* (КП Саратов.), (похідне) *Чумаєво* – ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN X, 178), пол. *Czumaj* (SN II, 309) і под.

***Сѣлмака**, ***Сѣлмакъ**, ***Сѣлм'акъ**: укр. *Чельмак*, помилково віднесені до тюркізмів (Гриценко 72), *Цильмак*, (Новикова 913), *Челмак* (СТА 256), *Чумак* (СП 387), ст.-рос. Івашко *Чемаков*, 1496 р. (ПКОП 33) < **Челмаков*, Сенка *Чима*, 1496 р. (ПКОП 12), рос. *Чемакин*, *Челмакин*, *Чумаков* (ЖПТ), (похідні) *Чемакова*, *Чемакина* – ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN X, 66), ст.-пол. *Czumak*, 1412 р. (SSNO I, 435), словц. *Šitakov* (TZ Bratislava 56), луж.

Šotmak (Wenzel II/1, 82) ~ укр. діал. *чоўма́к* ‘коряк, яким набирають і з якого п’ють воду’ (Москаленко 76), *чума́к* ‘ряд складених порубаних полін’ (Аркушин 2, 256), ‘пуста капуста, що не звивається в головку’ (ЕСУМ 6, 354) — форма з абсорбованим плавним, рос. діал. *чалма́к* ‘острах’ (Доп. 297), *чума́к* ‘дурень’ (СРГ Морд. 2, 1486), *щелма́к* ‘щиголь’ (Доп. 310).

**Šymikъ* / **Šymičь*: укр. *Чимлик* (Богдан 40) < **Чилмик*, рос. *Чемичев*, *Чумик*, *Чумиков* (ЖПТ) — усі з абсорбованим плавним.

**Šymъko*: укр. *Чомко* (Панцьо 123) < **Чолмко*.

**Šymьсь*: рос. (похідне) *Чемцы* — назва поселення в колишній В’ятській губ. (Vasmer RGN X, 69) < **Челмцы*.

**Šymaňь*: укр. *Чульман* (Богдан 38), рос. *Чельман* (ЖПТ), *Чеманов* (Новикова 913), *Чуманов* (СП 387) ~ рос. діал. *челма́н* ‘простір, проміжок між чим-небудь’ (ЯОС 10, 50), *чулма́н* ‘конусоподібний козубець з бересту’ (СРГСУ Доп. 568), *чума́н* = *чульпе́нь* ‘берестяний козубок’ (Ярков 207).

**Šymaгъ*, **Šymaгь*: рос. *Чемаров* (ЖПТ) < **Челмаров*, луж. *Šotmař* (Wenzel II/1, 82).

**Šymura*, **Šymurь*: рос. (похідне) *Чемуры* — ойконім у колишній В’ятській губ. (Vasmer RGN X, 69) < **Челмуры*.

**Šymosъ*: ст.-рос. (похідне) *Челмосовка*, 1589/90 р. — потамонім у колишньому Вологодському пов. (ПДК 49).

**Šymatъ(jь)*: укр. *Цевмат*, *Чамата* (Новикова 899, 909).

**šymota*: рос. діал. *чолмота* ‘вередлива людина’ (СРГК 6, 798). У сфері антропонімії рефлекси не засвідчено.

**Šymazъ*: ст.-рос. (похідне) *Чемазово*, 1588 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 631) — форма з абсорбованим плавним.

Рос. *Челмодеев* (ЖПТ), *Чумадеев* (ЖПТ), (похідне) *Челмодеевский Майдан* — ойконім на території Республіки Мордовія (СГНМ 87) — континуанти потенційного праантропоніма-комполита **Šymodějь*.

Континуанти псл. *(S)kьln-

**Kьlna*, **Kьlno*, **Kьlnъ*, **Kьlnь* / **Skьlnь*: ст.-укр. Васил *Колна*, 1578 р. (Пам’ятники III/2, 84), Федко *Кѣлнєвъ*, 1646 р. (Вашук 305),

укр. *Кельн* (КПУ Ник. 13, 65), *Кильн* (КПУ Ув. Дон. 3, 596), *Килно*, 1784 р. (ИСК 72), ст.-рос. Богданъ *Кульневъ*, 1633 р. (Сб. Щукина IX, 41), варіант *Кульнев*, 1636–1638 рр. (ЗБК 379), Петръ Андреевъ сынъ *Кульневъ*, 1684 р. (АНВМ 149), (похідне) *Скульнев стан*, 1578 р. — в Коломенському пов. колишньої Московської губ. (Веселовський 1936: 20), *Кайнов*, *Киунов* (ЖПТ), (похідне) *Койнова* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN IV, 291) — форма з еволюцією -л- > -л' - > -й-, блр. *Калнов* (ЖПТ), (похідне) *Кауны* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 321) — форма з фонетичним розвитком / > -у-, болг. *Кълнов* (Илчев 289), пол. *Kajń*, *Kajna* (SN IV, 435). Пор. ще слов'ян. *Кульнов* (Рамієс 2, 456) ~ укр. діал. *кóвня* 'товста, незграбна людина', 'викорчуваний, трухлявий пен' (СБук. Г 214), співвіднесені з рос. *кóвня* 'ковадло', болг. *кóвня* 'т. с.' і уведені до словникової статті **ковъна* (ЭССЯ 12, 17), *кѣлні* мн. 'два стовпи, які підтримують дах на оборозі', пол. *kielnia* 'клуна' (Онишкевич 1, 346). Див. ще (Казлова III, 302).

Суфіксальні деривати:

***Кълнаѣ**: укр. *Кайнаш* (КПУ Харк. 1, 116), *Ковнашко* (Вол.), *Койнаш* (РУС 196), *Куйнаш*, 1772 р. (Кривошея УК 2, 177), *Койнашев* — ойконім у колишній Полтавській губ. (Vasmer RGN IV, 291), рос. *Къннашѣвъ*, 1756 р. (АК 5, 184) — форма з асимільованим плавним, *Кайнаш*, *Койнаш* (ЖПТ), блр. (похідне) *Кейнашова кудра* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 169).

***Кълнохъ**: укр. *Калнох* (Горпинич 270), *Кальнох* (Горпинич, Тимченко 113).

***Кълнуха** / ***Кълнуѣ**: укр. *Кейнуха* (КПУ Харк. 9, 419), *Колнуш* (ПСС 2, 562), рос. *Калнух* (КП Саратов₁₁).

***Кълнуѣ**: укр. *Койниш*, 1744 р. (Заруба 220), *Калниш*, 1752 р. (Пивовар 100), *Калниш* (НКП Дн. 493), *Кальниш* (Горпинич 350), рос. *Калныш* (ЖПТ), *Кальныш* (РУС 173), блр. (похідне) *Кальныши* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 375), пол. *Kajnyusz* (SN IV, 435).

***Кълнакъ** / ***Кълнаѣ**: укр. *Кайнак* (КПУ Дон. 20, 26), рос. *Колнаков* (ЖПТ), блр. (похідне) *Калначово* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 2).

***Кълнікъ** / ***Кълніѣ**: укр. *Кавничук* (СП 164), *Кельникевич* (КПУ Ник. 3, 715), *Кельнич* (Вол.), *Кельніч* (Пура Край 4, 193), *Кувник* (КПУ Сум. 13, 191), *Кульнич* — сучасне прізвище, рос. (похідне) *Кевниково* — ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 126).

***Кълпнѣ**: ст.-рос. Шестаць *Ковнинѣ*, 1609 р. (Берх 49).

***Кълпана** / ***Кълпана**: рос. *Кайнара* (ЖПТ), блр. *Каўнура* (Памяць Лоеўск. 455).

***Кълпнасъ** / ***Кълпносъ** / ***Кълпнусъ**: укр. *Ковнас* (Вол.), *Клинус* (КПУ Київ. 4, 205) < **Килнус* (метатеза), (похідне) *Кільнасова* — мікротопонім (с. Іванків Борщівськ. р-ну Терн.), ст.-рос. Васко *Келносов*, 1496 р. (ПКОП 37), рос. *Койносов* (Лет. ЖС 2000, № 1–13, 82), *Кайнусов* (КПУ Зап. 3, 150).

***Кълпнаѣ**: укр. *Ківнат* (НКП Харк. 813), *Койнат* (КПУ Зап. 11/1, 386), рос. *Комнаткин* (КПУ Дон. 8, 126), слов'ян. (похідне) *Ковна-тово* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 398).

**кълпнѣ(ѣ)*: н.-луж. *kolnity* 'розколотий': *kolnite drjovo* (Schuster-Šewc 8, 603). Словотвірний тип на зразок **кълпнѣ(ѣ)*, **дырбнѣ(ѣ)* і т. п. У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

Праантропоніми типу composita:

***Кълпнобоѣ**: ст.-рос. Данилко Кириловъ *Колнобой*, 1629 р. (Сенигов 25).

***Кълпногогъ**: рос. *Колногоров*, 1812 р. (РДВ. I/1, 314).

***Кълпногозъ**: укр. *Калногуз* (КПУ Харк. 20, 173), *Колногуз* (ЖПТ), *Камнагуз* (СТА 132) < **Калнагуз* (асиміляція плавного), *Калнауз* (м. Миколаїв), рос. *Колнаузов* (СКТ 363).

**кълпногъ(ѣ)*: рос. діал. *кунѣгий* 'кульгавий' (СРНГ 16, 93) < **кулноноѣгий*. У сфері антропонімії лексика рефлекси невідомі.

***Кълноокъ(ѣ)**: укр. *Колноокий* (РІ Зап. 2, 339), *Кольноокий* (КС Київ. 3, 106).

***Кълнооѣ**: укр. *Калноус* (КПУ Херс. 8, 441), *Калнаус* (*Колнаус*) (КПУ Ник. 9, 246), *Кайнаус* (КПУ Херс. 9, 158), рос. *Калнаус* (КП Алтай 2, 159), *Кальнаус* (Лет. ЖС 2000, № 7, 101).

***Кълноѣѣ**: рос. *Калнашей* (КПУ Киров. 1, 1075).

***Кълноуѣ**: ст.-рос. Емельянь *Колноуѣ*, 1647 р. (РИБ XXVI, 383).

Деривати з коренем **кълп-* (якісний аблаут ѣ : ѵ):

***кълно**, ***кълнѣ**: рос. (похідне) *Чалнова* ж. (ЖПТ), пол. *Czołno*, *Czołno*, *Czułno*, (вторинні) *Czołnowski*, *Czułnowski* (SN II, 298, 302, 309), луж. *Čołn* (Wenzel II/1, 82) ~ ст.-укр. *чо(л)нѣ* *gaulus*, 1642 р. (Славинецький 206), укр. діал. *човн*, *човно* 'човен' (ЕСУМ 6, 336), *чѡвинь* 'т. с.' (Аркушин 2015: 610), *чувно* 'т. с.' (Шило 276), ст.-блр. *чолнѣ*, *челнѣ*, *чолонѣ* 'човен' (ГСБМ 36, 432), блр. діал. *чална́*, *чѡлна́* 'човен' (СБГ 5, 399) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 142: **кълно*, **кълнѣ*).

*Обѣлнѣ: рос. *Обчелнов* (Рамієс 2, 241).

*Сѣлнуга: ст.-рос. Говрила *Челныжскін*, 1615 р. (Пам. ЮН 65), рос. *Чуйныгин* (Память 2, 305).

*Сѣлнушѣ: рос. *Чалнушев* (Кусов II, 314).

*Сѣлнакъ: рос. *Челнак* (РИ Крым 7, 64), *Челнаков*, *Чунаков* (ЖПТ), *Целнаков* (Новикова 900), пол. *Czełnakow* (SN II, 270), луж. *Ćołtak* (Wenzel II/1, 82) ~ блр. діал. *чална́к*, *чалона́к*, *чаўна́к* 'ткацький човник' (СБГ 5, 399, 418).

*Сѣлнікъ: укр. *Човник* (Зайцева, Ковальчук 169), *Чуник* (Льв.) < *Чувник / *Чулник, рос. *Чевников* (ЖПТ), пол. *Czałnik*, *Czołnik*, *Czonik*, *Czownik* (SN II, 250, 298, 299, 301), слвн. *Čolnik* (ZSSP 93), луж. *Ćołnik* (Wenzel II/1, 82) ~ укр. діал. *човник* 'ківш з довгим держакон, яким дістають воду, щоб напиться', 'коноплянка, співучий птах роду горобцеподібних' (СБук. Г 648), *човники* мн. 'шаровари', *чбник* 'ткацький човник' (ЕСУМ 6, 336, 337), блр. діал. *чалны́к*, *чаўны́к*, *чб́лык*, *чб́ўнік* 'т. с.' (СБГ 5, 399, 418, 425, 427), в.-луж. *čołtik* 'шлюпка' (Трофимович 21).

*Сѣлнѣка, *Сѣлнѣко, *Сѣлнѣкъ: рос. *Челноков* (ЖПТ), пол. *Czełnokow*, *Czałonka*, *Czałonek*, *Czałonko*, *Czewnek* (SN II, 270, 292, 294, 295) ~ укр. діал. *челно́к* 'ткацький човник' (Глуховцева 221), *чб́нок*, *човно́к* 'т. с.' (ЕСУМ 6, 336), *ч'б́лно́к*, *ч'олно́к*, *ш'б́лно́к*, *ш'олно́к* 'човник у ткацькому верстаті' (Дзендзелівський УЗ 142), ст.-блр. *чолно́къ* 'деталь ткацького станка' (ГСБМ 36, 335), блр. діал. *чално́к*, *чаўно́к* 'ткацький човник' (СБГ 5, 399, 418), слвн. діал. *čolnek* 'т. с.' (Gregorič 63), слвц. діал. *člnok*, *čolnok*, *čelnok*, *čulnek*, *čonok*, *člnko*, *čunko* зменш. до *čln*, *čun* і под. (SSN I, 271) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 143).

*Сѣлнѣсе: укр. діал. *човенце* 'човен' (ЕСУМ 6, 336).

*Сѣлнагъ: укр. *Човнарь* (КПУ Черниг. 8, 795), слвн. *Čolnarič* (ZSSP 93), луж. *Ćołtaŕ* (Wenzel II/1, 82) ~ укр. *човна́р* 'майстер, що виготовляє човни' (ЕСУМ 6, 336), в.-луж. *čołtaŕ*, *-ja* 'човняр' (Трофимович 21). В ЭССЯ реконструкцію пропущено.

Континуанти псл. *(S)kel-

Первісні, суфіксально не ускладнені, *Кѣла, *Кѣло, *Кѣръ, *Кѣрь // *Скѣла, *Скѣло, *Скѣрь, *Скѣрь можна відновити з урахуванням:

а) різноманітної вокалізації -ѡ- в бінарній сполуці «редукований + плавний»: ст.-укр. *Hriczko Kolp*, XVI ст. (Жерела I, 3), укр. *Кальн* (КПУ Хм. 10, 450), *Кально* (НКП Дн. 540), *Келт* (ЖПТ), *Кильна* (КПУ Зап. 3, 160), *Кільна* (НКП Черніг. 449), *Ковн* (КПУ Полт. 7, 455), *Колп* (КПУ Дн. 4, 381), *Кульна* (Панцьо 108), *Кульно* (КПУ Ув. Дон. 9, 402), (похідне) *Ковнин Ставок* – ойконім на Львівщині, ст.-рос. Семен *Култа*, 1485 р. (ПСЭИ I, 160), Дмитрий *Култа*, 1565 р. (Строев 7), Івашко Наумовъ *Кульна*, 1665 р. (Углич 3), (похідне) *Сколпово*, XVI ст. – ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 576), рос. (вторинне) *Калтовский* (РДв. IV/2, 143), *Кильн* (САЛ 456), *Кильна*, *Кульн* (ЖПТ), *Култа*, 1701 р. – прізвище (КСт. 4, 53), *Кульна*, 1725 р. (ТКЯГ 441), (похідні) *Колтин* (3), *Колтина* (4), *Колтино* (11), *Колтово*, *Кульпино* (2) – назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 328, 673), ст.-блр. Потапъ *Колпа*, 1601 р. (АСД I, 224), блр. *Кульна* (Бірыла 230), *Кульно* (м. Полоцьк), (похідні) *Кельново*, *Кульпино* – назви поселень у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 131, 673), хорв. *Kulp* (Leksik 346), серб. (похідне) *Kulpin* – ойконім (Im. m. 251), пол. *Kalp*, *Kalpa*, *Kiełp*, *Kolp*, *Kołpa*, *Kulpa*, *Kulpo*, *Kułpa* (SN IV, 449, 591; V, 78, 90, 410, 413), *Kolf* (SN V, 761) < **Kolp*, *Skołpa* (SN VIII, 457), чеськ. *Kolpa*, *Kulpa* (ЧП), луж. *Kolpa*, 1649 р. (Wenzel II/1, 207), *Kólpa*, *Kulpa* (Zběrka 43). Пор. ще слов'ян. Michael *Kelp*, 1359 р., Eyna *Kulpe*, 1375 р., Berthold *Kulp*, 1377 р. – у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 60, 64), *Култа*, 1359 р. – хан Золотої Орди (ПСРЛ XXVII, 241), *Калпа* – огульський князь, згаданий під 1484 р. (ПСРЛ XXXVII, 95), варіанти *Кальна*, *Кальн* (Мосин 173), *Култа*, 1641 р. – тунгуський князьок (КПЯ 9), лит. *Кульпо* (ЖПТ) < слов'ян., *Ковны* – назва маєтку, зафіксована в актах Віленського центрального архіву (ОДВ I, 155), *Калты* – ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 546).

Стосовно мотивації пор. рос. діал. *колна́* ‘товста людина’ (СРГС 2, 95), *ко́лна* ‘пустище, нічим не зайняте місце’ (СГРС 5, 273), *кульна́* ‘безпалий; людина з покаліченою рукою’, ‘кульгава людина’ (СРНГ 16, 75), *ке́льна* ‘санки’ (СРНГ 13, 179), *кільнь* ‘одиниця виміру кількості льону’ (СРГК 2, 345), блр. діал. *коўн* ‘шлунок’ (СБГ 2, 508), *кілна́* ‘петля на звіра’ (СРГр. 58), болг. діал. *кулп* ‘петля’, ‘ручка посудини’ (Китипов 124), *ку́лта* ‘різновид вузла’ (Шапкарев, Близнев 236), *скѡлѣ* ж. ‘зло, нещастя’ (Кювлиева, Димчев 80), пол.

діал. *kiłpa* ‘петля’ (Dwilewicz 117), *kulfa* ‘велика незграбна нога’ (Sychta 98), ‘товста нога людини’ (Górniewicz II/1, 199) < **kulpa*;

б) форми з метатезами в кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Купло* (Holutiak 234) < **Куло*, *Клипа* (Пура СПР V, 69), *Склипа* (СП 324) < **Склипа*, ст.-рос. Мисаиль *Клыпа* Федоровъ снь, 1558 р. (Дерягин 30), рос. *Каплов* (ЖПТ), *Коплев* (КПУ Дон. 16, 493), (похідні) *Клипино* (2), *Клытино* (5 фіксацій), *Клыпово* — назви населених пунктів у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 207, 213), блр. *Куплевич* (ЖПТ), *Клыпа* (Бірыла 207), (похідне) *Клипы* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 207);

~ укр. діал. *ко́пла* ‘погань, нечисть, падло, сміття’ (ЕСУМ 2, 569), рос. діал. *кляны* мн. ‘руки і ноги’ (СРНГ 13, 265), *клев* ‘загострена палиця, за допомогою якої в’язали снопи’ (РГСО 64), *кльіпа* ‘нога; рука’ (СРНГ 13, 316), яке — відірване від спорідненої лексики — тлумачать як дериват від гіпотетичного **klyratī* (sę) (ЭССЯ 10, 81), *склип* ‘корзина, кошик’ (ССГ 10, 25), блр. діал. *кльіпа* ‘нога людини’ (Саланевіч 138–139). Пор. ще рос. діал. *кльіты* — назва міфічного народу: *кльіты в шкурах ходили, как медведи, они до людей ещё ... не по-нашему говорили* (СГРС 5, 181–182);

в) форми із солодкозвуччям (-л’- > -й-): укр. *Кийпа*, 1784 р. (ИСК 129), ст.-рос. *Куипова*, XVI ст. — відантропонімний ойконім у колишній Тульській губ. (ПКМГ I/2, 1135), рос. (похідне) *Кейпин Хутор* — в колишній Пензенській губ. (Vasmer RGN IV, 128), блр. *Кайпы* — назва поселення на Вітебщині (Список Вит. 395), хорв. *Кајр* (Leksik 276), пол. *Кајра* (SN IV, 437). Пор. ще *Кауро*, 1184–1198 рр. — лів, язичник, який перший прийняв хрещення (Матузова, Назарова 69);

г) форми з абсорбованим плавним: укр. *Кон*, *Кона* (РУС 203), *Куп* (Глуховцева 1, 379), *Шкена* (Стехна 89), рос. *Кен* (КП Сарат.), *Кенов*, *Куна*, *Куно* (ЖПТ), *Кон* (КП Твер.), пол. *Кер*, *Кера*, *Кіер*, *Кіера*, *Кір* (SN IV, 567, 593, 613) ~ рос. діал. *кен* ‘дурень’ (СРНГ 13, 210), ‘легкий одяг, схожий на піджак’ (ОСВГ 5, 38), *куп* ‘яструб’ (Новгород. словарь 482);

г) форми з різними асимілятивними замінами плавного: укр. *Кінпа* (Радіон 51) < **Кілпа*, *Конпа* (КПУ Харк. 1, 486), *Куппа* (РУС 225), *Кампо* (ЄР 471), *Компо* (КПУ Дон. 5, 170), *Скомпа*, 1766 р. (Заруба 447), рос. *Кенпа* (КП Твер.), *Кинпа* (ЖПТ), *Куппа* (КП Алтай 2, 406), *Кампов* (РУС 174), *Компов* (КПУ Зап. 21, 186), *Кум-*

пов (ТВР 98), *Канпов* (КП Саратов.₁₃), (похідне) *Кивпино* — ойконім у колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 539), блр. *Кампа* (ЖПТ), пол. *Skotra*, *Skopra* (SN VIII, 465), чеськ. *Китра* (ЧП) ~ укр. діал. *ковп* 'качан, стебло' (ЕСУМ 2, 485 — «неясне»), рос. діал. *кѣмпа* 'порожнистий пагорб' (СРГСУ Доп. 225), *кѣнна* 'порожнина в землі' (СРГСУ 2, 14);

д) форми з секундарними голосними після плавного в кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. *Купреян Колоп*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 329), укр. *Калапа* (Рв.), *Келепъ*, 1732 р. (РЧП 108), *Келеп* (КС Черк. 1, 158), *Келип* (Мельник 2, 339), *Келінів* (Панчук 122), *Килипенко* (РУС 186), *Кілепа* (ГЖ 129), *Кіліна* (Льв.), *Шкулепа* (ЖПТ), *Шкуліпа*, *Шкуліно* (РУС 480), (похідні) *Келепівка* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 85), *Келеповская* — ойконім у колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN IV, 671) ~ діал. *калап* 'бовдур, телепень' (Матіїв 199), 'вид капелюха' (ЕСУМ 2, 347), *калу́п* 'шевське копито' (Горбач Бродина 171), *кѣлеп* 'черепеха' (ЕСУМ 2, 421), *кѣлеф* 'різновид топирця із закрученою мідною ручкою' (ГГ 92), *кѣлѣп* 'тупа сокира' (Ткаченко 125), *колоп* 'шапка-крисаня' (Вамош 245), ст.-рос. *Васюта Кулепа*, 1577/78 р. (ГР 74), *Федка Скалепинъ*, 1691 р. (КА 190), (похідні) *Сколепово*, 1526–1527 рр. — ойконім у колишньому Переяславському пов. (АФЗХ I, 114), *Калыпин*, 1623/24 р. — назва починка в колишній Пермській губ. (Чагин 28), рос. *Калапов*, *Келеп*, *Келепов*, *Келип*, *Килепов*, *Колопов* (ЖПТ), *Колипов* (КП Алтай 2, 575), *Кулипов* (КПУ Ник. 13, 183), *Кулопов* (Зайдинер 384), *Скалепов*, *Сколяпов*, *Шкулепа*, *Шкулепо* (ЖПТ), *Шкулепов*, *Шкалипов* (Новикова 954, 956), (похідні) *Колопино* — на терені Мордовії, *Кульпино*, *Кульпиново* — ойконіми в колишніх Псковській і Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 130), *Скалепово Верхнее*, *Скалепово Нижнее* — в колишній Вологодській губ. (Списики Волог. 504), *Сколепово* (3) — в колишніх Владимирській, Вологодській, Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 310), *Скулепово* — в колишньому Ростовському пов. (ВНР 44) ~ діал. *калы́п* 'наріст на тілі домашньої худоби' (СРГС 2, 25), *колы́пъ* 'форма для відливу металевих виробів' (Мосеев 47), *куле́па* 'незграба' (НОС 4, 176), *колу́п*, *кулу́п* 'сітка для лову риби і хутрових звірів' (СРГСУ 2, 41), *ку́лопа* 'середина паруса' (Пономарев № 60, 2), пол. *Kołep*, *Kulepa* (SN V, 85, 404), *Szkulepa* (SN IX, 291) ~ *szkulepa* 'стара корова', 'некрасива жінка'. Останнє штучно пояснюють як гібридне

утворення: литовський корінь *škùl-*, який фіксується в декількох лексемах, + непродуктивний білоруський суфікс *-er-a* (Waniakowa 26–30).

Пол. *Skoiryu* (SN VIII, 465) – рефлекс псл. ***Скырѣ(ь)** ~ рос. діал. *хлопѳ, хлопонѳгий* ‘каліка’ (НОС 12, 16) < **колѳѳ, *колтонѳгий*.

Суфіксальні деривати:

***Кыраха, *Кырахъ** / ***Кыраѣа, *Кыраѣъ**: укр. *Ковпах* (КПУ Зап. 9, 146), *Ковпаша* (КПУ Харк. 1, 482), *Ковпашко* (ЖПТ), рос. *Колтахов* (КПУ Ник. 5, 679), (похідне) *Колташево* – ойконім у Томській обл., ст.-блр. *Илья Койпашъ*, 1580 р. (ABK XIV, 205), блр. *Кейпаш* (Бірыла 199), пол. *Kajrasz, Kiejrasz, Kojrasz, Kolpach, Kujrasz* (SN IV, 437, 585; V, 61, 78, 394), слвц. *Kolpach* (TZ Bratislava 170).

***Кыреѣа**: пол. *Kulpesza* (SN V, 410) ~ блр. діал. *канѣша* ‘товста огрядна жінка’ (ЭСБМ 4, 249) < **калѣша* / **каўпѣша*.

***Кыріѣъ** / ***Кыруѣъ**: укр. *Кальпиш* (РУС 173), *Каниш* (Горпинич 181) – форма з абсорбцією плавного, *Каплиш* (Holutiak 189) < **Калпиш, Койпиш* (Вол.), *Кольпиш* – сучасне прізвище, рос. *Колпышев* (ПС Карелия), *Кипашов* (ЖПТ), (похідне) *Кепышково* – назва поселення в колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN IV, 388) < **Келпышково*, блр. *Койпш* (Бірыла 210), *Койпыш, Колпышев* (ЖПТ), (похідне) *Коплиши* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IV, 388) < **Колпиши*, пол. *Kawpisz, Kiełpisz* (SN IV, 544, 591), слвц. *Kompiš* (TZ Bratislava 170).

***Кырохъ** / ***Кыроѣа**: ст.-укр. Ефимко *Копох*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 233) < **Колпох*, укр. *Ковпоша* (КПУ Київ. 3, 418).

***Кырихъ** / ***Кыриѣа, *Кыриѣъ**: укр. *Калнушко* (КПУ Киров. 1, 488), *Капуш* (КПУ Харк. 12, 279) < **Калпуш, Капуш* (РУС 176) < **Калпуш, Колпуш* (КПУ Луг. 1, 477), рос. *Колонух* (КПУ Дон. 20, 441), болг. *Калпушкин* (Илчев 235), пол. *Kajrusz* (SN IV, 436). Пор. ще лтськ. *Кавпуш* (ЖПТ) < слов'ян. ~ укр. діал. *клімпуш* ‘дерев'яний корок до бербениці, чвертки тощо’ (Негрич 94) < **кліпуш* (епен-теза) < **кілпуш* (метатеза), рос. діал. *кульпѣшка* ‘про жінку без пальців на руці’ (СРНГ 13, 75), *калпѣшка* ‘дитячий очіпок’ (ЯОС 5, 16), *колпѣшка* ‘верхівка дерева’ (СПГ 1, 408), блр. діал. *канѣша* ‘жмут листя тютюну’ (ЭСБМ 4, 257).

***Кыръѣа**: ст.-рос. *Келпиша*, 1609 р. (АИст. II, 172), рос. *Кипшин* (ЖПТ) < **Килшин* ~ блр. діал. *кліпиша* ‘кривоного людина’ (СБГ 2,

477), *кльіпша* 'жінка з кривими ногами' (Корань 157), 'людина з довгими незграбними ногами' (Аляксейчык 10).

***Кыбрајъ:** укр. *Калтай* (КПУ Зап. 1/1, 279), рос. *Калпай* (КПУ Хм. 9, 128), *Каупаев*, *Колпаев* (Ратиєс 2, 366, 490), *Клунаев* (Рязан. КП 1, 426), *Кипаев* (ЖПТ) < **Килпаев*, *Куплаев* (ЖПТ), блр. *Каўпаеў* (Бірыла 193), пол. *Kołpajew* (SN V, 91).

***Кырѣјъ / *Скырѣјъ:** укр. *Ковней* (Зосимов 1, 443), *Сковній* (Горпинич, Тимченко 253), рос. *Калтеев* (*Колтеев*), XVIII ст. (МИВК 329, 331), рос. *Копеев* (ЖПТ) < **Колтеев*.

Похідні з консонантом -k- у суфіксальній морфемі:

***Кырака, *Кыракъ, *Кыр'акъ:** ст.-укр. *Kolpak*, 1564 р. (АЮЗР VII/2, 336), *Choma Kolpak*, 1614 р. (Атаманенко 2010а: 197), *Гринь Ковѣнакъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 198), *Гришка Колпакъ*, 1666 р. (Лазаревский 79), укр. *Ковпак* (Пура Край 4, 202), *Ковпака* (ТЧ 109), *Колпак* (Вол.), *Компак* (Панчук 135) < **Колпак*, *Коплак* (ЕТ 302) < **Колпак*, *Кульпак* (Льв.), *Кульпака* (Богдан 150), (похідні) *Ковпаки*, *Ковпакове* – ойконіми в Луганській обл., ст.-рос. *Иван Железный Колпак*, 1623 р. (ППКН 61), рос. *Калпаков*, *Колпак* (ЖПТ), *Ковпаков* (РУС 193), *Конпаков* (КП Твер.) < **Компаков* < **Колпаков*, *Кильпяков* (КП Саратов.), (похідні) *Калпаки*, *Калпаки Русские*, *Калпацкий*, *Клипьяки*, *Калпаки* (17 фіксацій), *Колпаков* (2), *Колпакова* (5), *Колпаковка* (3), *Колпаково* (7), *Компаково* – ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 3, 207, 327–328, 346), ст.-блр. *Stasiuk Kołpak*, 1561 р. (ПКГЭ II, 101), *Василь Колпакъ*, 1609 р. (Тупиков 190), блр. *Каўпак*, *Калпак* (Бірыла 193), (похідні) *Колпаки* (3), *Колпаково* – назви поселень у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 47, 62, 276, 354), болг. *Калпаков* (Илчев 235), хорв. *Кирак* (Lekisk 348), пол. *Kalpak*, *Kolpak*, *Kołpak*, *Kowpiak*, *Kulpak*, *Kulpaка* (SN IV, 449; V, 78, 91, 231, 410), чеськ. *Kolpak* (ЧП), словц. *Kolpák* (TZ Bratislava 170), луж. *Kalpak* (Zběrka 43), слов'ян. (похідні) *Колпаки* – ойконіми в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 216, 309, 551). Пор. ще *Калпак* – югорський князь, згаданий під 1465 р. (ПСРЛ XXXVII, 91).

***Съгнъѣ кыракъ:** рос. *Ярасимъ Ярасимовъ Чорной колпакъ*, 1702 р. (Кунгур 9).

Стосовно апелятивного підґрунтя пор., наприклад, ст.-укр. *колпак*: *колпак* сукна волоского чирвоного, лисами подшитый, 1575 р. (УП 1, 196), *колъпакъ*, 1602 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 198), укр.

ковпáк ‘головний убір; накривка, накриття, діал. *ховпáк* ‘т. с.’ (ЕСУМ 2, 285), діал. *ковпáк* ‘вид їстівних грибів’, ‘суцвіття, котик рогозу’ (ЕСУМ 485–486), ‘рибальська снасть’ (Никончук 138), *кульпáк*, *кльпáк* ‘ручиця (частина воза)’ (ЕСУМ 3, 137), *капáк* ‘плуг для оранки парового поля’ (ЕСУМ 2, 368) < **калпáк*, *кувпáк* ‘найглибше місце на річці Стоході’ (Аркушин 1, 263), рос. діал. *колпáк* ‘людина з причудами’, *компáк* ‘велика купина’ (СГРС 5, 273, 291), *кипаки* ‘скелясті нерівні береги’ (Рейнеке II, 226), блр. діал. *кыпáк* ‘ковпак, шапка’ (Бялькевіч 241), *ковпáк*, *кунáк* ‘гриб’ (Клімчук 2005: 50), серб. діал. *kalpak* ‘висока шапка’ (Gusić 148) та ін. Див. (Казлова III, 33–34).

***Кыраць**: ст.-укр. *Sen Kulpaczyk*, 1650 р. (Жерела V, 279), укр. *Ковпач* (Зосимов 1, 443), *Кульпач* (Рв.), *Кумпач* (КПУ Киров. 1, 1011), *Калапач* (ЖПТ), ст.-рос. Олексей *Колпачев*, 1646 р. (ПКВ 74), рос. *Колпачев* (ЖПТ), *Компачев* (КПУ Полт. 1, 200), пол. *Kalpacz*, *Kapracz*, *Kojracz*, *Kolpacz*, *Koľracz*, *Kowracz*, *Kujracz* (SN IV, 449, 474; V, 61, 78, 90, 231, 394) ~ рос. діал. *кыппáч* ‘жердина з вістрям на кінці, якою заганняють рибу в сітку’ (СРГСУ Доп. 276) — форма з асиміляцією плавного.

***Кырѣка**, ***Кырѣкъ**: укр. *Кульпека* (Горпинич 303), рос. *Кумпеков* (ЖПТ), пол. *Koľrek* (SN V, 91).

***Кырікъ**: укр. *Ковпик* (Горпинич 241), *Коплик* (КПУ Ув. Дон. 2, 630), *Куплик* (Н КП Черніг. 448), *Купик* (Глуховцева 1, 379) — форма з абсорбованим плавним, рос. *Кильников*, *Колпиков*, *Кольников* (ЖПТ), *Коплик* (КП Алтай 2, 522), *Клипиков* (КПУ Зап. 1/1, 304), (похідні) *Клипики*, *Клипиково*, *Купиково* — назви поселень у колишніх Псковській, Костромській, Московській губ. (Vasmer RGN IV, 207, 685), пол. *Kaprik*, *Kiełpik*, *Kiľpikowski*, *Koľpikow*, *Kulpik* (SN IV, 474, 591, 613; V, 91, 410), чеськ. *Kampík* (ЧП) ~ рос. діал. *кильнік* ‘синиця велика, *Parus major* L.’ (СГС 198), *кóлпики* ‘трав’яниста рослина (яка ?)’ (СГРС 5, 274), *ку́льпик* ‘різновид грибів’ (ПОС 16, 354), *кло́пик* ‘різновид сохи, косуля’ (СРНГ 13, 304), блр. діал. *кап-лы́к* ‘каптур’ (Янкова 151).

***Кырісь** / ***Кырусь**: ст.-укр. Матвій *Кохпыченко*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 225) < **Кофпыченко*, **Ковпыченко*, укр. *Капличенко* (ЖПТ), *Купличенко* (КПУ Дон. 5, 523), рос. *Клопичев*, *Кульпичева* ж. (ЖПТ), хорв. *Kalpić* (Leksik 278), чеськ. *Kolpičev* (ЧП).

***Кырукъ**: рос. *Каплуков* (ЖПТ) < **Калпуков*.

***Кырька, *Кырько, *Кырькъ / *Скырька:** укр. *Келепо* (ЄР 472), *Килипо* (КПУ Харк. 10, 405), *Колопо* (Панчук 147), *Скомпа* (СТА 226), рос. *Килипо* (Лет. ЖС 2007, № 1–13, 82), *Клопков* (ЖПТ) < **Колпков*, *Кипко* (ЖПТ), хорв. *Кирек* (Lekisk 348), пол. *Капрек*, *Кофрек*, *Кулрек*, *Кулрка* (SN IV, 474; V, 91, 410), *Скомрка* (SN VIII, 458), чеськ. *Колрек* (ЧП) ~ укр. діал. *кѡпки* ‘верхи (про їзду)’ (ЕСУМ 2, 569) < **кѡлки*, рос. діал. *кльпка* ‘про кульгаву людину’ (ССГ 5, 40), *кльпки* ‘руки, особливо незграбні’ (СРНГ 13, 299).

***Кырьсь / *Скырьсь:** укр. *Кавнець* (Богдан 111), рос. *Кенец*, *Кенцов* (ЖПТ), *Келенцев* (Макидонов 2011: 166), (похідне) *Колци* — назва населеного пункту в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 329), блр. *Кинец* (ЖПТ) — форма з абсорбованим плавним, пол. *Skompies* (SN VIII, 457), луж. *Kolpes* (Wenzel II/1, 207) ~ укр. діал. *кльпéць* ‘риба’ (Яворницький I, 356) < **кльпéць*, *кльпéц* ‘назва риби, відомої під назвою ‘глазач’ (Москаленко 41), *скльпéці* ‘тенета’ (ЕСУМ 5, 2750 < **скéлці*, рос. діал. *купéц* ‘сойка’ (СРНГ 16, 100) < **куплéц*, *клопéц* ‘різновид сохи, косуля’ (СРНГ 13, 303).

Укр. *Челокомнець* (Глуховцева 2, 308) — рефлекс псл. ***Čelokъrьсь**.

Рос. *Колтицын* (ПК Смол. 58) — один із рефлексів псл. ***Kъlrica**. Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. діал. *капліця* ‘груба квасоля’ (ЕСУМ 2, 374) < **капліця*, рос. діал. *колтіца* ‘буркотлива, вредна, усім незадоволена жінка’ (СРГС 2, 95), *колтица* ‘чапля’ (ВНП 5, 642), *кѡлтица* ‘самиця лебедя’ (СМСВ 273).

***Kъlreль, *Kъlрьль / *Skъlreль, *Skъlрьль:** укр. *Кумпель* (Рв.), *Коппель* (РУС 203) < **Колпель*, рос. *Кимпель* (ЖПТ), блр. *Кумпель*, *Сковпель* (ЖПТ), пол. *Кофел* (SN V, 91).

***Kъlpadlo:** рос. *Коппалов* (КП Твер.) < **Колпалов*, *Кампалов* (КП Сарат.), *Кумпалов* (РУС 224) ~ рос. діал. *кымпáла* ‘жердина з вістрям на кінці, якою заганяють рибу в сітку’, *кынпáла* ‘т. с.’ (СРГСУ Доп. 276) — форми з асиміляцією плавного. Щодо твірного дієслова пор., наприклад, укр. діал. *шкуліпати* ‘іти, припадаючи на вкорочену або хвору ногу; шкутильгати’ (Матіїв 522) — форма з секундарним голосним після плавного.

***Kъlpidlo:** рос. *Кумпилов* (КЛ 2003, № 1–13, 115), *Купилово* (2) — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Вологодській і Тульській губ. (Vasmer RGN IV, 686) < **Купилово*.

***kъlрěti:** укр. діал. *кавліти* ‘бідувати, терпіти нестатки, злидні’ (ЕСУМ 2, 336 — «очевидно, афективне утворення»).

***Кълрѣга**: ст.-рос. (похідне) *Конпигино*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 264) < **Колпигино*.

***Кълранъ**: ст.-укр. Семен *Колпан*, 1683 р. (ДГК 35), укр. *Конпан*, *Кунпанъ*, 1721 р. (ДІП II, 144, 148), а також (вторинне) *Компанченко*, 1723 р. (ФАС 1, 21), *Кумпан*, 1760 р. — прізвисько, *Кумъпан*, 1764 р. (ГРУ 301, 328), *Кімпан* (Чучка 264), *Компан* (ЖПТ), *Кумпан* (Горпинич 151) — усі з асиміляцією -л- > -м-, *Кевпан* (Горпинич 213), *Капан* (Глуховцева 1, 307), *Коплан* (КПУ Дон. 17, 360), *Кулпан* (КПУ Дон. 11, 697), *Кунпан* (ЖПТ), *Калапан* (СП 165), ст.-рос. Сергій *Кунпановъ*, 1687 р. (Курдюмов V, 223), (похідне) *Колпаново*, 1461 р. — ойконім у колишньому Переяславському пов. (Горчаков 14), рос. *Кампан*, *Кумпан* (ЖПТ), *Кульпанов* (Горпинич 330), *Кулепанов*, *Кулипанов* (СП 198) — форми з секундарними голосними, *Компанов* (Ратієс 2, 64), блр. *Кампан* (Бірыла 177), *Кульпанович* (ЖПТ), *Капан* (Бобрык 230), (похідне) *Кампаны* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 102), болг. *Колпанов* (Илчев 265), слвн. *Компан* (ZSSP 282), пол. *Капан*, *Кулпан* (SN IV, 458; V, 410), чеськ. *Компан*, *Кумпан* (ЧП), слвц. *Компан*, *Kulfanová* ж. (TZ Bratislava 170, 195) ~ укр. діал. *кóвпан* ‘частина хомута’ (Шило 145), *ковпáня* ‘дерев'яна заслінка до печі’ (ЕСУМ 2, 565), рос. діал. *кальпáн* ‘жебрак’ (СРНГ 13, 8), *кульпáн* ‘плоска миска або чашка для подрібнення м'яса’ (СРНГ 13, 75).

***Кълрєнь** / ***Skълрєнь**, ***Skълрънь**: укр. *Сковнєнь* (ЗЧ 554), *Сколнєць* (НКП Дн. 574), рос. *Сколнєва* ж. (КПУ Херс. 8, 298), блр. *Сковнєнь* (ЖПТ), (похідне) *Колпени* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN IV, 328), пол. *Kawpień* (SN IV, 544) ~ укр. діал. *кóвнєнь* бот. ‘солонєць звичайний, *Salicornia herbacea* L.’ (ЕСУМ 2, 486), *кóпєнь* ‘крижана бурулька’ (ЕСУМ 2, 566) < **кóлпєнь*, *клипєнь* ‘палиця приблизно метрової довжини, якою скручують’ (Чабаненко Словник 2, 177) < **килпєнь*, *кліпні* мн. ‘лацкани, вирізані дугою на світі по вирізу шиї’ (ЕСУМ 2, 461), рос. діал. *клипєнь* ‘обруч’ (СРНГ 13, 299).

***Кълрінь** / ***Skълрінь** — патроніми на -in-: ст.-рос. Федька *Кулпинъ*, 1615 р. (Чухлома I, 24), Васька Иванов сын *Колпин*, 1623 р. (Полякова 109), Семенка Васильєв сын *Колыпин*, 1623 р. (Полякова 110) < **Колпин*, Петръ *Кульпин*, 1663 р. (Тупиков 608), Федька *Скалепин*, 1692 р. (Полякова 205), рос. *Калытин*, 1702 р. (Полякова

97), *Калупин, Калытин, Кальпин, Клопин, Колпин, Кульпин, Сколтин* (ЖПТ), *Кепин* (Пура СПР V, 66) < **Келтин, Клупин* (КС Дон. 2, 125), блр. *Кульпин* (СБГТ 251), *Сколтин* (м. Мінськ), (похідне) *Колпінава* — затока в Гомельській обл. (МБ 120), болг. *Колопин* (Илчев 265) < **Колтин*, пол. *Kelpin, Kełpin, Kielpin, Kiełpin* (SN IV, 562, 563, 588, 591), н.-луж. *Kołpin* (Мука III, 152) ~ рос. діал. *колтина* 'франт' (ТСГТО 4, 10), *кульпина* 'про що-н. погано зшите' (СРНГ 16, 75), 'середина паруса' (Пономарев № 60, 2).

***Кълропъ**: укр. *Компон, Кумпон* (ЖПТ) — форми з лабіалізацією плавного, пол. *Kałrop* (SN IV, 456).

***Кълропъ**: укр. *Каплун*, рос. *Каплунов* (Глуховцева 1, 307) — форми з метатезою -лп- > -пл-, (похідне) *Клинуново* — назва населеного пункту в колишній Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 207), пол. *Kałarun, Kulrun* (SN IV, 453; V, 410) ~ укр. діал. *каплун* 'згорблений, малорухливий чоловік' (Корзонюк 135) < **калпун* (метатеза).

***Кълрагъ, *Кълрагъ**: укр. (похідне) *Кульпарків* — ойконім на Львівщині (ШЛЕ 137), рос. *Кипаров* (ЖПТ), слов'ян. *Kiaupar*, 1756 р. — антропонім, зафіксований в актах Віленської Археографічної комісії (АВК XXV, 46), хорв. *Kipar* (Lekisk 348), словн. *Koçpar* — прізвище мешканця населеного пункту *Kipari* (Malnar 194), пол. *Kojparz* (SN V, 61) ~ укр. діал. *капар* 'збіднілий, зубожілий (чоловік)' (ЕСУМ 2, 369) < **калпар*.

***Кълрігъ / *Кълрога**: укр. *Кайпора* (КПУ Зап. 21, 151), рос. *Кампиров* (КП Вологда) ~ блр. діал. *капóra* 'ланцюг для прив'язування човнів' (ЭСБМ 4, 253) < **каўпóra*.

***Кълрига, *Кълригъ**: укр. *Кампур* (НПКП Черніг. 139), *Капура* (Терн.), (похідне) *Кампуровский* — назва фільварку в колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN IV, 32), хорв. *Kipura* (Lekisk 348).

***Кълрасъ / *Кълрісъ**: укр. *Клепас* (Мик.) < **Келпас, Компасенко* (ТЕ 151), *Кумпас* (Богдан 150), рос. *Кальпис* (КПУ Ник. 4, 179), *Компас, Копас* (ЖПТ), пол. *Kalpas, Kołpas, Kulpis* (SN IV, 449; V, 91, 410), словц. *Kompas* (TZ Bratislava 170), чеськ. *Kampas, Kompas* (ЧП) — усі з асиміляцією плавного ~ рос. діал. *компас* 'підводна скеля в морі' (СГРС 5, 291), *кóнпас* 'жіноча зачіска у формі розмішених навколо голови кіс' (СРГС 2, 105) — форма з денталізованим плавним.

***Кълроса, *Кълросъ**: ст.-рос. Кононь *Коносъ*, XV ст. (НПК I, 451), Данило *Коносов*, 1640 р. (Веселовский 154), рос. (похідні) *Копо-*

син Починок, Копосино, Копосова Івана, Копосово (6 фіксацій), Копосы — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 339) — усі з абсорбцією плавного.

***Кырусъ** / ***Skylrusъ**: укр. Камрус (СП 97), Клеус (Горпинич 243) < *Келус, Склиус (РУС 386), рос. Кальрус (ЖПТ), Камрус (ЖПТ), пол. Kałrus, Kałarus (SN IV 437, 453).

***Кыратъ(ь)**: укр. Каплатий (КПУ Полт. 5, 44), Колплатий (КПУ Ник. 5, 620), рос. Колипатов (ЖПТ) Компаткин (КУ 2, 874), пол. Kołraty, 1806 р. (Vubak I, 174) ~ рос. діал. кульпáтый 'кульгавий' (Мордов. словарь 3, 101), блр. діал. кльпáты 'каліка' (Крамко 1992: 58).

***Кырета**, ***Кыреть**: укр. Кульпѣта, 1765 р. (Милорадович 128), Кальпета — сучасне прізвище (Черніг.), Кільпета (Черк.), Ковпета (КПУ м. Київ 2, 179), Кольпета (КПУ Київ. 8, 195), Конфета (Горпинич 364) < *Конпета < *Компета / *Колпета, рос. Кульпетов (ЖПТ).

***Кырита**, ***Кыритъ**: укр. Кулпитенко, 1732 р. (РЧП 378), Кумпит (Хм.), (похідне) Колпитів — ойконім у Волинській обл., пол. Kulpit, Kulrita (SN V, 410) ~ укр. діал. кóвніт 'пил' (СБук. Г 215), рос. діал. капѣіта 'річка; болото; мокре місце, калюжа' (СРНГ 12, 294), колпѣіта 'підвищення на відшибі села' (ССГ 11, 230).

***Кыротъ**: рос. Кампотов (КП Саратов.) ~ укр. діал. ковпота 'турбота, клопіт' (Гвоздь 180).

***Кырота**, ***Кыротъ**: укр. Килпута, 1718 р. (ДІП I, 182), Кунпут, 1718 р. (ПМП 1718: 158), Клепута (Горпинич 53) < *Келпута, Компунт (Ономастікон 160), рос. Клипут (ЖПТ), блр. Кампут (м. Вітебськ), пол. Kałput (SN IV, 456).

***Кырътъ**, ***Кырътъ**: рос. Коптев (КПУ Ник. 3, 641) < *Колптев, (похідне) Коупты — ойконім у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 405) < *Колпты.

**кълравѣ(ь)*: блр. діал. кльпáвы 'кульгавий' (Булыка 24) < *кълпáвы, болг. діал. кльпѣ 'з обвислими вухами' (Бояджиев 1970: 230), кáлтаф 'ледачий' (Денчев 346), 'погано зроблений, неякісний' (Хитов 263), кáлтѣф 'т. с.' (Петков 64). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кырівъ(ь)**: пол. Kałpiw (SN IV, 456).

Праантропоніми-композиції:

***Кълрогъзъ**: укр. *Колгоуз* (ЖПТ).

***Кълропогъ**: ст.-укр. Охрѣмъ *Капоногъ*, 1649 р. (Реєстр 177) < **Калпоногъ*, ст.-рос. Васюк *Хлупоног*, 1563 р. (ПКОП 164) – форма з переходом К- > Х- і метатезою.

***Кълропошъ**: ст.-укр. Ефрімко *Копонос*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 39) < **Колпонос*, укр. *Клипонос* (КПУ Сум. 14, 227), рос. *Колпоносов* (ЖПТ).

***Кълрофъсъ**: укр. *Клапоус* (КПУ Переможці Він. 4, 18) < **Калпоус*.

***Кълрогкъ(йъ)**: рос. *Кифоруков* (ЖПТ) – форма з абсорбованим плавним ~ рос. діал. *капорѹкой* ‘з покаліченою рукою’ (СРГСУ 2, 15) < **калпорѹкой*.

***Кълроухъ(йъ)**: ст.-укр. Яцько *Капѡлоухъ(и)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 44), укр. *Каплаух* (м. Луцьк).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад. укр. *клаповѹхий* ‘з обвислими вухами’, *клапоѹхий*, *капловѹхий*, діал. *клапавѹхий*, *клопоѹхий*, *капловѹхий* ‘т. с.’ (ЕСУМ 2, 454 – як поєднання основ дієслова **klarati* та **ихо*), *каплаѹх*, *капловѹха* ‘шапка з наушниками’ (Матейко 133), рос. діал. *капловѹх* ‘дурник’ (ПОС 13, 471), *капловѹхий* ‘т. с.’ (СРНГ 13, 54), блр. діал. *капловѹхі* ‘з обвислими вухами’ (ТС 2, 182), *каплавѹхі* ‘т. с.’ (Бірыла 1975: 102), болг. діал. *клипуѹх* ‘у кого обвислі вуха’ (Петков 68) та ін. (ЭССЯ 9, 186). Див. ще (Шульгач 1994: 12).

Рос. *Акальпин* (КПУ Зап. 15, 29) – рефлекс псл. ***Акълра** чи ***Обкълра**.

**obkълra*: рос. діал. *окѡлта* ‘відходи з льону’ (СРНГ 23, 145).

На основі чергування ѡ : ѡ основа *(S)*Кълr-* пов’язана із *(S)*Їълr-*. Пор.:

***Їылра**, ***Їылръ** / ***Їылра**, ***Їылръ**: ст.-укр. *Чуна*, 1539 р. (Тупиков 432), Игнатъ *Чонѡ*, 1649 р. (Реєстр 195) – форми з абсорбованим плавним, Івашко *Цулна*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 138), укр. *Чевна* (Зосимов 2, 515), *Чон*, *Чона*, *Чуна* (Богдан 36, 39), *Чун* (СП 387), а також *Чолоп* (СП 386), *Чулина* (Рв.), *Чуліна* (Вол.), *Чулун* (ТД Дрогобич 505) – форми з секундарними -о-, -и-, -і-, -у-, *Ченп* (КПУ Полт. 1, 406) < **Челп*, *Чонп* (РІ Зап. 4, 634), *Чумпа* (Горпинич, Тимченко 303), *Чапла* (ЖПТ) < **Чалпа* (метатеза), *Целп* (Панцьо 122), *Щелупа*, *Шолупа*, *Щулипенко* (Новикова 975), (похідне) *Чоповичі* – ойконім у Житомирській обл., ст.-рос. *Чуна* Андрей Васильевич

Челюсткин, 1500 р. (Веселовский 357), Степан *Щелепин*, 1595 р., *Шулеп* Григорьевич Беклемишев, XVI ст. (Веселовский 376, 378), *Шюлепъ* Максимовъ, 1596 р. (АС II, 106), Стенка *Щелуповъ*, 1628 р. (ПКРК I/3, 761), Терешка Федотов *Чуп*, 1639 р. (Парфенова 412), Григорій *Чупловъ*, 1652 р. (Тупиков 827), (похідне) *Кашиниково-Челпино*, XVI ст. — назва пустища на Новгородщині (НПК VI, 1032), варіант *Чельпино* (ПKNЗ 1, 53), рос. *Чалипов* (Новикова 909), *Чепп*, *Чупов*, *Чуплов* (ЖПТ), (похідні) *Чалпы*, 1900 р., *Чупино*, *Чупиново*, *Щелепино*, *Щельпино*, *Шулепово*, *Шелпово* / *Шолпово* — ойконіми в різних регіонах (Список Самар. 509; Списки Волог. 516, 519; 379; Нистрем 233; Vasmer RGN X, 390, 392, 405), блр. (похідні) *Цолпино*, *Чалпы*, *Чилипино* (2), *Чилипово* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 26; Список Вит. 135, 212, 220, 383), ст.-серб. *маринь челпа*, 1253 р. (СС I, 23), хорв. *Čolpa*, *Čup* (Leksik 113, 117), слвн. *Čampa* (ZSSP 84), ст.-пол. Johannes Nicolai *Czelp*, 1413 р. (SSNO I, 416), пол. *Czalipa*, *Czałupa*, *Czapp*, *Czappa*, *Czołup*, *Czor*, *Czora*, *Czopp*, *Czopra*, *Czułup*, *Czur*, *Czura* (SN II, 250, 254, 298, 299, 300, 309, 310), чеськ. *Čejp*, *Čejpa* (ЧП), слвц. *Čira* (TZ Bratislava 56).

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. діал. *човп* у сполучі *дурний як човп* (Доброльожа 2003: 13), *чалпа* ‘велика ложка’ (Мик.), *чáмпа* ‘клишава, неповоротка, незграбна людина’ (Сабалош 412), *чóбла* ‘корячкова лопата’ (Дроздовський 146), *чоп* ‘молодий судак’ (СУГО 211) — форма з абсорбованим плавним, рос. діал. *чап* ‘невеликий ятір’ (СРГК 6, 755), ‘петля на нитці при тканні’ (СРГ Прик. 908), *чóпа* ‘вузька конусоподібна частина ятера, волока’ (СРГК 6, 806), *чуп* ‘острівець із торфу, моху на поверхні болота, озера’ (Лабунец 169), *чúпа* ‘про мовчазну, малорухливу людину’, ‘нечепура, сірома’ (Куликовский 134), *чунá*, *чúнна* ‘задня частина в рибальській сітці’ (Мызников 2010: 475), кваліфіковані як запозичення з фінно-угорських мов (Мызников 2003: 179), а в дійсності із **чула*, *чóпла* ‘чаплія’ (СРГС 5, 301) < **чóла*, *чолóнь* ‘круг із льоду’ (НОС 6, 798), *щелеп* ‘скула’ (Даль 4, 653), *шолуп* ‘змерзлі грудки грязюки восени’ (Дилакторский 576), *шулэпа* ‘хлібина із солодкуватої муки’ (СРГС 5, 376) — форми з секундарними голосними після плавного, блр. діал. *чóўпа* ‘неохайна жінка’ (ТС 5, 298).

***Сырага**, ***Сырагъ**: рос. *Чеплагин*, *Чеплагов* (ЖПТ).

***Їлрега** / ***ЇШлрега**: рос. *Шалпегин* (Лет. ЖС 2007, № 1–13, 210), блр. *Чанега* (Бірыла 445) ~ рос. діал. *чепёжка* ‘ручка плуга, сохи’ (СДГВ 649).

***Їлруга**: укр. *Ченуга* (Богдан 33) ~ рос. діал. *чапу́га* ‘непрохідний ліс’ (СВГ 12, 17) < **чалту́га*.

***Їлрига**, ***Їлруга**, ***Їлругь** / ***ЇШлруга**: укр. *Ченига*, *Ченига* (Богдан 33), ст.-рос. Федоръ Ивановъ с. *Чаплыгинъ*, 1616 р., Иванъ *Чеплыгинъ*, 1654 р. (Тупиков 815), рос. *Чаплыгин*, *Чепигин*, *Чепыгин*, *Чеплыгин*, *Чеплыгов*, *Чуплыгин* (ЖПТ), *Щелпигін* (Новикова 971), (похідні) *Чаплыгин* (2), *Чаплыгина* (2), *Чаплыгино* (3), *Чаплыгинские Выселки*, *Чеплыгино* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 45, 72) ~ укр. діал. *човпíга* ‘човпій, людина, яка пересувається повільно, при ходінні човгає’ (Сагаровський 2, 284), *чаплíга* ‘прилад у вигляді залізного гачка на довгому держаку для витягання з печі сковороди, чаплія’ (СБук. Г 535), рос. діал. *чапíги* мн. ‘ручки плуга’ (СРГС 5, 258), *чапýга* ‘т. с.’ (Малеча 4, 413), *чапýга* ‘зарості кушів’ (НОС 12, 38), *чепíга* ‘ручка плуга, сохи’, *чаплýга* ‘стара людина’ (СРГ Морд. 2, 1453), ‘посудина у формі ковша’ (СДГВ 645, 649), ‘сапка’ (СВГ 12, 17), *чаплбýжка* ‘миска’, ‘чашка’, ‘посуда для збору ягід’ (СВГ 12, 17) — форма з метатезою -лп- > -пл-.

***Їлраха**, ***Їлрахь** / ***ЇШлрахь**: укр. *Чупах* (Новикова 927), *Чупахівка* — ойконім відантропонімного походження на Сумщині, ст.-рос. (похідне) *Ченахово*, 1551–54 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 250), рос. *Ченахин*, *Чупах*, *Чупахин*, *Чулташев* (ЖПТ) < **Челтахин*, **Чулпах*, **Чултахин*, **Чулташев* ~ рос. діал. *чаплáшка* ‘верхня частина голови, тім’я’ (Дилакторський 551), ‘миска’ (СРГ Морд. 2, 1452), *чеплáшка* ‘лоб’ (СРГ Прик. 914), *чупáха* ‘замазура’ (СРГ Морд. 2, 1488) < **чулпáха*.

***Їлреха** / ***Їлрешь**: укр. *Чейнеш* (ТДУ 108), ст.-рос. Проня *Чупехин*, 1595 р. (Веселовский 357) ~ рос. діал. *чупéшка* ‘ополоник’ (НОС 12, 69) < **чулпéшка*, блр. діал. *чаўпéшка* ‘про того, хто говорить нісенітниці’ (Пазнякоў 95).

***ЇШлриха**: ст.-рос. Мартьянко *Щелупихин*, 1629 р. (КВ 293) — форма із вторинним -у-.

***Їлриха**, ***Їлрихь** / ***ЇШлришь**: укр. *Чанух* (СП 378) < **Чавнух* / **Чалнух*, *Ценух* (Гопринич 126) < **Челнух*, рос. *Чаплушкин*, *Чеплухин*, *Ченухов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *чепухá* ‘отвір для виходу диму в стіні’

(СРГК 6, 769) < **челтуха*, *челтушка* 'хлібина з білої муки' (Даль 4, 589), *чепушка* 'зав'язь плоду' (ССГ 11, 103), *чепуш* 'набряк на шкірі, водянка' (Сл. Печоры 2, 416), *чаплушка* 'мисочка' (СРГ Морд. 2, 1453), *на чапушках* 'навпочіпки' (СРГК 6, 757) < **на чълпушках*.

***Сыруха**, ***Сырухъ** / ***Сыружь**: укр. *Чейпиш* (Горпинич 15), ст.-рос. Тимофей *Чупыш*, 1605 р. (Веселовский 357) < **Чултыш*, Івашко *Чупышев*, 1671 р. (Тупиков 828), Алешка Григорьев сын *Чопыш*, 1678 р. (ОГС 49), (похідне) *Чепышево*, 1551–54 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 292), рос. *Челтых* (КПУ Ув. Дон. 2, 537), *Чипышев*, *Чупышев* (ЖПТ) < **Чилтышев*, **Чултышев* ~ рос. діал. *чепыш* 'дерев'яна рукоять косовища' (СВГ 12, 28), 'набряк на шкірі, водянка' (Сл. Печоры 2, 416) < **челтыш*, *чупыш* 'різновид високої зачіски; пучок волосся' (СРГК 6, 806).

***Сырајь** / ***Шырајь**: укр. *Чаплай* (Глуховцева 2, 305) < **Чалтай*, *Чопай* (Богдан 36), *Чупай* (Жит.), рос. *Шолытаевъ*, 1762 р. (ПЗН 157), *Чанаев* (ЖПТ), *Ченаев*, *Чипаев*, *Чупаев* (ЖПТ) — усі з абсорбованим плавним, блр. *Чаплай* (СБГТ 389), пол. *Czupraj* (SN II, 310), словц. *Širaj* (TZ Trnava 74) ~ укр. діал. *чултай* 'насінний пагін цибулі, часнику' (СБук. Г 651), рос. діал. (похідне) *чанайка* 'ківш' (СРГС 5, 257) < **чалтайка*.

***Сырѣјь**: укр. *Чаней*, *Чоней*, *Чоній* (Богдан 31, 36) < **Чалтей*, **Чолней*, **Чолній*, (похідні) *Чеплеев*, *Чеплеевка* — ойконіми в колишніх Харківській і Чернігівській губ. (Vasmer RGN X, 72), *Чонейв* — мікротопонім у Підгаєцькому р-ні Тернопільської обл. (Лісняк 212) < **Чолтеїв* / **Човтеїв*, ст.-рос. Ілія *Чанѣй*, XV ст., *Чупѣйко* Левонтьєв, 1555 р. (Тупиков 421, 432), рос. *Чаплеев*, *Чипеев*, *Чупеев* (ЖПТ), пол. *Czorej*, *Czoriej* (SN II, 299).

Деривати з консонантом -*k*- / -*č*- у суфіксальній морфемі:

***Сыракъ** / ***Шыракъ**: укр. *Чепак*, *Чипак*, *Чопак*, *Чупак* (Богдан 33, 36, 39, 40), *Чаплак* (Вол.), *Чоплак* (СП 368), рос. *Чепаков*, *Челпаков*, *Чупаков*, *Чеплаков*, *Чиплаков*, *Цымпаков* (ЖПТ), *Целпаков* (КП Твер.), *Чаплачов* (ЖПТ), (похідне) *Чупаково* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 516), хорв. *Šираџ*, *Šирак* (Leksik 117), пол. *Czopak*, *Czupak* (SN I, 299, 310), луж. *Šowrak* (Zběrka 42), *Šotrak* (Wenzel II/1, 83) ~ укр. діал. *чапак* 'старший над косарями', *чепак* 'вид рибальської сітки', *чупак* 'костогриз, *Coccothraustes coccothraustes* L.' (ЕСУМ 6, 279, 356) — форми з

абсорбованим плавним, *щолтáк* ‘щиголь (удар)’ (ЕСУМ 6, 514), рос. діал. *чалтáк* ‘пиріг без начинки’ (Васнецов 340), *чеплáк* ‘капюшон’ (ТСВГ 220), ‘зарості очерету’ (СРГО 2, 274) < *челпáк, *чолтак* ‘невелика хлібина з вівса’ (Барсов 2, 334), *чапáк* ‘ватняна шапка з китицями’ (НОС 6, 756), *чупáк* ‘прищ’ (Куликовский 134), ‘різновид високої зачіски; пучок волосся’, ‘пухлина, синяк’ (СРГК 6, 806), ‘замазура’ (СГРС 5, 309), *щелпáк* ‘жук, який поїдає молоде листя дерев’ (СГРС 5, 374), *челпáч* ‘коровай’ (Лаврентьев 216), блр. діал. *чу́пачкі*: на *чу́пачках* ‘навпочіпки’ (Сцяцко 137).

***Їрiка**, ***Їрiкь** / ***Їрiсь** // ***Їрiкь**: ст.-укр. Хома *Чаникъ*, 1552 р. (Тупиков 421), укр. *Ченик* (Редько 2, 1159), *Чоник* (СП 386), *Чуник* (Красовський 164), *Чуника* (Новиков 927), *Шемник* (ТДБ 139), рос. *Чельников* (ИСП 581), *Чеников*, *Чуников*, *Чипликов*, *Чупичев* (ЖПТ), *Чуликин* (Рамієч 2, 257), блр. *Ченик* (ЖПТ), болг. *Чупичь* (Морошкин 208), серб. *Їриć* (Kilibarda 101), хорв. *Їриć*, *Їрик* (Leksik 117), пол. *Czołpik*, *Czopik*, *Czoppik*, *Czupik* (SN II, 298, 299, 300, 310), слвц. *Їрик* (TZ Bratislava 56) ~ укр. діал. *чóник* ‘невеликий судак’ (Чабаненко Словник 4, 219) < *чóвник / *чóлник, рос. діал. *чáплик* ‘чаплія’ (СРГС 5, 258) < *чáлник, *чóник* ‘затичка’ (СВГ 12, 49).

***Їрукь**: укр. *Ченук* (Богдан 33), рос. *Чунуков* (ЖПТ) < *Чулнуков.

***Їрька**, ***Їрько**, ***Їрькь**: укр. *Чанек* (Рв.), *Чанка*, *Чанко*, *Чопко*, *Чупка*, *Чупко* (Богдан 31, 36, 39), *Чилінка* (Редько 2, 1168), *Чалепка* (НКП Дон. 2, 152), *Челанко* (РУС 457) — форми з секундарними голосними після плавного, ст.-рос. Ієвъ *Чапкинъ*, 1608 р. (Тупиков 421), Івашка Васильєв сын *Чупок*, 1678 р. (ОГС 47), рос. *Челопко*, *Челакин*, *Чупков* (ЖПТ), хорв. *Їорек*, *Їирек* (Leksik 113, 117), пол. *Czałupka*, *Czarpek*, *Czorek*, *Czorka*, *Czorko*, *Czorpek*, *Czuprek*, *Czupko* (SN II, 250, 299, 300, 310, 311), чеськ. *Їejpek* (Kotík 164), слвц. *Їирка* (TZ Trnava 74) ~ укр. діал. *чопóк* ‘ніжка (у квітки)’ (ЕСУМ 6, 340) < *чолпóк, рос. діал. *чупóк* ‘закручене на потилиці волосся (жіноча зачіска)’ (ССГ 11, 118), ‘вузька конусоподібна частина ятера, волока’ (СРГК 6, 806), *чóнка* ‘глибоке місце в ріці, озері’ (СГРС 5, 301), на *чáнках* ‘навпочіпки’ (СВГ 12, 17).

***Їрьсь**: укр. *Чонець* (Богдан 36), *Чунець* (Глуховцева 2, 320), рос. *Чавнецов* (Лет. ЖС 2006, № 14–26, 228), *Чупцов* (Новикова 927),

блр. *Чупец* (ЖПТ), хорв. *Ћирац* (Leksik 117), пол. (вторинне) *Czorczyk* (SN II, 299), слвц. *Ћирес* (TZ Bratislava 56) ~ укр. діал. *чопець* 'пристрій, який закріплювали до взуття лісоруби, щоб ноги не ковзали по колодах' (УНК 3, 20).

**čьpīsa*: рос. діал. *чепліца* 'металевий ківш' (СГРС 5, 273) < **челтіца*.

**čьpělь*: укр. *Чеппель* (Новикова 915) < **Челпель*, *Чапель*, *Чипель* (Богдан 31, 40), *Цомпель* (Holutiak 430) < **Чомпель* < **Чолпель* (лабіалізація плавного), *Чупель* (Глуховцева 2, 320), ст.-рос. Івашко *Челтелевъ*, 1495 р., Микифорь *Чепелевъ*, 1495 р. (Тупиков 817, 818), Федька Павлов сын *Чумпелев*, 1623 р., Івашко *Чунпель*, 1683 р. (Полякова 252), рос. *Чепель* (ЖПТ), пол. *Czorel*, *Czupiel* (SN II, 299, 310) ~ рос. діал. *чáпель* 'чаплія' (СРГС 5, 258), слвц. діал. *čupel'* 'верх чого-небудь' (SSN I, 284).

**čьpulь*: укр. (похідне) *Чипулик* (Богдан 40) — форма з абсорбованим плавним.

**čьpādlo*: укр. *Чапала* (Вол.), *Чупала* (Красовський 164), *Чупайло* (Богдан 39), (похідне) *Чумпалова* — ойконім у колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN X, 180), ст.-рос. Кондрать Офонасьєвъ сынъ *Челпаловъ*, 1632 р. (Танков 129), (похідне) *Чепалово*, 1551–54 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 250), рос. *Чампалов*, *Чанпалов*, *Чипалов*, *Чемпалов*, *Чимпалов* (ЖПТ), *Чуфпалов* (Амурськ. обл.), болг. *Чомпалов* (Илчев 545), пол. *Czupajło* (SN II, 310) ~ укр. діал. *чапайло* 'плиска жовтоголова, *Motacilla alba* L.' (ЕСУМ 6, 279), рос. діал. *чáпала* 'хто виконує роботу недобросовісно, абияк' (СРГК 6, 756) < **чалпало*, слвц. діал. *čupadlo* 'чесалка' (SSN I, 284), мотивовані дієслівною лексикою на зразок блр. діал. *чэ́паць* 'ходити, дибати' (Сцяцко 137) < **чэ́ўпаць*, слвц. діал. *čulpat'* 'накульгувати, невпевнено ходити' (Kálal 63), в.-луж. *čimprać* 'хитатися, коливатися', *čatprać* 'чвалати, плентатися' (Schuster-Šewc 2, 124).

**čьpāidlo*: ст.-укр. Івань *Човпиленько*, 1649 р. (Реєстр 80), укр. (вторинне) *Човпиленко*, 1773 р. (ДІП V, 308), *Чевпило* (СКТ 876), *Човпило* (Вол.), *Чувпило* (ЖПТ), *Чупило* (Богдан 39), рос. *Чувпило*, *Чумпилов* (ЖПТ), блр. *Чупілін* (Бірыла 453), пол. *Czupidło*, *Czupito* (SN II, 310) ~ ст.-укр. *човпити* 'неодноразово повторювати, твердити' (Тимченко 2, 483), укр. діал. *чопіти* 'притупляти' (ЕСУМ 6, 340) < **човпіти* / **чолпіти*, рос. діал. *чельніть* 'прясти, виконувати

важку роботу' (Сл. Сред. Прииртышья 3, 302), *ча́пить* 'нагинати донизу що-небудь' (ЯОС 10, 48) < **ча́лпить, чипиться* 'підніматися, дертися куди-н.' (СВГ 12, 44) < **чиплится*, блр. діал. *чупіла* 'незграба' (Бялькевіч 491).

***Сърпъ** / ***Šърпъ**: укр. *Челпан* (Новикова 913), *Чолпан* (КПУ Він. 5, 233), *Чопан* (Богдан 36), ст.-рос. Тумаш *Чюлпанов*, 1579 р. (ПКА 170), Гришка *Челпановъ*, 1672 р. (Тупиков 817), (похідне) *Щелпаново*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 178), рос. *Чанпанов*, *Челпанов*, *Чепанов*, *Чулпанов* (ЖПТ), *Чепланов* (ЖПТ) — форма з метатезою -лп- > -пл-, *Целпанов*, *Цальпанов* (ЖПТ), *Чеопанов* (РУС 457), *Щелупанов* (КП Алтай 2, 425), (похідні) *Чупаново*, *Шелпаново*, *Шелпановская* — назви поселень у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 516, 518), *Челпаново* (5 фіксацій), *Чалпаны*, *Чулпанова Большая*, *Малая*, *Чалпаново*, *Чепланова гора*, *Чулпаново*, *Чуплина* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN X, 42, 65–66, 72, 177, 181), блр. *Цалтан* (ТС Мозырь 183), болг. *Челпанов*, *Чепанов*, *Чипанов*, *Чолпанов*, *Чопанов* (Илчев 538, 543, 545), хорв. *Šирап* (Leksik 117), пол. *Szołrap*, *Szełrapowska* (SN II, 270, 298) ~ рос. діал. *чалпán* 'дурень' (Доп. 297), *челпán* 'т. с.' (СГРС 5, 271), 'хлібина з житньої муки' (Красноярск. 5, 102), 'острівець лісу або трави в озері чи болоті', віднесене до фінно-угорських запозичень (Теуш 539), *чапán* 'верхній селянський одяг із домотканого полотна', *чепán* 'жупан із саморобного товстого сукна', *чупán* 'про людину з великим густим волоссям' (СГРС 5, 257, 273, 309) — форми з абсорбованим плавним, *чолтán* 'шматок хліба' (Опыт 259), 'горб, узвишшя' (СРГС 5, 301), *чупán* 'людина з пишним густим волоссям' (СРГС 5, 309), *чувпán* 'пиріг із вівсяної муки' (Даль 4, 611), *чаплán* 'миска' (СРГ Морд. 2, 1452) і под., про слов'янську генезу яких див. (Казлова III, 46–47).

***Сърпъ**: ст.-рос. Микитка Нечаев сынъ *Чюлпин*, 1629 р. (КВ 262), рос. *Чайпин* (Лет. ЖС 2002, № 1–13, 198), *Чипин*, *Чаупин*, *Чепин*, *Чипинов*, *Чуплин*, *Чумпинова* (ЖПТ), хорв. *Šирп* (Leksik 117).

***Šърпъ**: рос. *Чалтонов* (КПУ Дон. 1, 359).

***Сърпъ**: укр. Омел *Човпунъ*, 1732 р. (РЧП 284), *Чопун* (Вол.), рос. *Чаплунов* (ЖПТ) < **Чалтунов* ~ рос. діал. *чупун* 'сіряк' (СГРС 5, 310) < **чулпун*.

***Сърпъ**: рос. *Чаплынин*, *Чепынин* (ЖПТ).

***Їрага, *Їрагъ, *Їрагъ:** укр. *Чанара* (Новикова 909), *Чепар* (Богдан 31), *Чипара* (Красовський 164), *Чопар* (Горпинич 125), *Чопара* (СП 386), рос. *Чепарев*, *Чупарин* (ЖПТ) — усі з абсорбованим плавним, хорв. *Їпар* (Leksik 117), пол. *Szopar* (SN II, 299).

***Їрога, *Їрогъ, *Їрогъ:** укр. *Чанора* (СП 378), рос. *Челпорева*, *Челпоров* (ЖПТ), *Чепорово* — відантропонічний ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 73), хорв. *Їпор* (Leksik 117) ~ рос. діал. *чапóра* ‘зарості кушів’ (СРГК 6, 757) < **чалпóра*, *чѣпорки* у виразі *сестъ на чѣпорки* ‘сісти навколішки’ (СГРС 5, 273) < **‘зігнувшиє’*.

***Їруга, *Їругъ, *Їругъ:** укр. *Ченура* (ЖПТ), *Ченурко* (ТЕ 508), *Чинурик* (Богдан 40), *Чунурко* (Новикова 927), ст.-рос. Олешка *Чануринъ* сынъ, 1574 р. (Тупиков 815), (похідні) *Ченурин*, *Ченурино*, *Ченурово*, XVI ст. — топоніми в історичній Новгородщині (НПК IV, 480; VI, 468, 785), рос. *Ченур*, *Чинурин* (ЖПТ), пол. *Szuruga* (SN II, 312) ~ рос. діал. *чану́ра* ‘про незграбну людину’ (СДГВ 646), ‘шапка, ковпак’ (НОС 12, 38) < **чалту́ра*, *чену́ра* ‘невисокий густий ліс, хащі’ (СГРС 5, 273), *чену́рки* у виразі *на чену́рках* ‘навпочіпки’ (Оссовецкий 594), *чемту́р* ‘мотузка для закріплення сіна на возу’ (СГРС 5, 271), *чипу́р* ‘норов’ (СРГК 6, 791), *чуну́р* ‘чуб’ (СДГВ 664).

***Їруга, *Їругъ, *Їругъ:** укр. *Чунир*, *Чупира* (Київ.), ст.-рос. *Чаныръ*, 1596 р. (МА 28), рос. *Чипырин*, *Чупыров*, *Чупыр* (ЖПТ), пол. *Szuruga* (SN II, 312) — усі з абсорбованим плавним ~ рос. діал. *чупы́рка* ‘про зарозумілу особу’ (СОГ 11, 118), *чанпы́ря*, *чанпы́рька* ‘чашка’ (СВГ 12, 18) — з аналогічним фонетичним розвитком.

***Їраса, *Їрасъ:** укр. *Чупас*, 1732 р. (ПМП 1732: 23) < **Чулпас*, *Чевпаса* (Горпинич 388), ст.-рос. (похідні) *Чепасово*, 1551—54 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 181), *Челпасы*, 1688 р. — назва поселення в колишньому Арзамаському пов. (Селифонтов ПО 65), рос. *Чепасов* (ЖПТ), пол. *Szurpas* (SN II, 310).

***Їруса, *Їрусъ:** ст.-рос. Оска *Ченусинъ*, 1654 р. (Тупиков 819) < **Челпусинъ*, рос. *Чунусов* (ЖПТ).

***Їратъ(ь):** укр. *Чаната* (Новикова 909) < **Чалната*, рос. *Чанлаткин* (ЖПТ) < **Чалнаткин* ~ укр. діал. *чопáтый* ‘з обломленим кінцем’ (Сабадош 417), ‘притуплений’ (ЕСУМ 6, 340 — як запозичення з угорської мови), рос. діал. *чунáтый* ‘із довгою шерстю, кудлатий (про тварин)’ (СРГК 6, 806), ‘чубатий’ (ССГ 11, 118) < **чулнáтый*, слов. діал. *ѡрату́* ‘великий і короткий’ (SSN I, 284).

**šьlpašť(jь)*: рос. діал. *чупáстый* 'скуповджений, незачесаний' (ЯОС 10, 64). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Šьlpetā* / **Šьlrita*: укр. *Чупета*, 1718 р. (ДІП II, 170) < **Чулпета*, *Чупита* (РУС 466), пол. *Szipita* (SN II, 310).

**Šьlrota*, **Šьlrotъ*: укр. *Чевпотенко* (Жит.), *Човпота* (КПУ Черк. 6, 425), пол. *Szipot* (SN II, 311) ~ блр. діал. *чоўпотá* 'дурість' (ТС 5, 298).

**šьlpravъ(jь)*: укр. діал. *чáмпавий* прикм. до *чáмпа* 'клишава, не-поворотка, незграбна людина' (Сабадош 412) < **чáлпавий*, *чапавка* 'вид рибальської сітки' (ЕСУМ 6, 279) < **чалтавка*. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Šьlrovъ(jь)*: укр. *Чопловий* (Богдан 37) < **Чолповий* ~ слвц. діал. *široves* 'найвища частина стовбура, верхівка' (SSN I, 284).

Праантропоніми-композиції:

**Šьlropogъ(jь)*: укр. *Чепиногий* (ЖПТ), *Чепинога*, *Чепінога* (Богдан 33, 37), ст.-рос. Михайло *Чапинога*, XV ст. (Тупиков 421) — усі з абсорбцією плавного.

**Šьlropoňъ(jь)*: д.-руськ. *Чапонось*, 1215 р. (Тупиков 421).

**Šьlropoňъ*: укр. *Чиніус* (Вол.) — форма з абсорбованим плавним.

**šьlrogorъzъ(jь)*: рос. діал. *чаплогúзый* 'нестійкий, хиткий' (СВГ 12, 17) < **чаллогúзый*. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**šьlrouxъ(jь)*: рос. діал. *чеплоу́хий* 'про людину, тварину з великими вухами' (ССГ 11, 102), *чиплау́хий* '?': *свиння чиплаухая* (Миртов 363), блр. діал. *чаплау́хі* 'з великими, відстовбурченими вухами' (Аляксейчык 15) — форми з метатезою -лп- > -пл-. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Šьlprozъbъ*: рос. *Чепизубов*, *Чипизубов*, *Чиппизубов*, *Чиппозубов* (ЖПТ).

Континуанти псл. *(S)kъls-

Базові псл. **Kъlsa*, **Kъlsъ* можна відновити з урахуванням:

а) різноманітної вокалізації ь в кореневій сполуці -ьl- (як і в інших кореневих структурах зразка тьlt): укр. *Колса* (м. Миколаїв), *Кавс* (Богдан 111), *Ковсенко* (КПУ Ув. Дон. 1, 47), *Кульс* (КПУ Ник. 13, 184), ст.-рос. Данилко *Калсинъ*, 1678 р. (ПК Котельнич 103), рос. *Кальсов* (Херс.), *Кельсин* (КП Вологда), *Кольс* (Лет. ЖС 2007, № 3,

146), *Кульс* (САН 123), (похідне) *Кальсинская* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 6), слвн. *Kavs, Kavs* (ZSSP 256, 294), пол. *Kaśsa, Kels, Kils* (SN IV, 456, 562, 613), *Kols, Kolsa, Kols, Kuls* (SN V, 78, 91, 411), а також слов'ян. *Кулса* (Магницький 54), запозичене в чуваський антропонімікон. Припускають, що рос. *Кельсин* може бути похідним від розмовного варіанта канонічного церковного імені *Кельсий*. Див. (Поротников 14);

б) переходу *К-* > *Х-* у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-рос. (похідне) *Хвалсово*, 1539/40 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 94) < **Квалсово* — форма з лабіалізованим задньоязиковим *К-*, блр. *Холса*, 1717 р. (Бірыла 1966: 269) та ін.;

в) появи секундарних голосних після плавного: укр. *Кевис* (Пура Край 3, 194), *Калус* — сучасне прізвище (Дон.), *Халус* (СП 368) < **Калс, Кались* (Пура СПР V, 62), ст.-рос. *Келасово*, 1563 р. — ойконім в Обонезькій п'ятині (ПКОП 110), рос. *Келосова, Килесова, Кулес* (ЖПТ), пол. *Kilas, Kilis, Kilos* (SN IV, 610–613), *Kielis, Kielas, Kielus* (SN IV, 586–589), луж. *Kawis* (Wenzel II/1, 191), слов'ян. *Ковус* (Рамієць 2, 160);

г) метатези «голосний + плавний» > «плавний + голосний»: ст.-укр. *Клюсь*, 1393 р. (ССУМ I, 477), Анѣдрѣй *Клюсь*, 1670 р. (АКП I, 190), укр. *Клис, Клиса* (м. Дрогобич), *Клус* — сучасне прізвище (Рв.), ст.-рос. Марко *Клес*, 1621 р. (Мосин 184), рос. *Клыс* (КПУ Ник. 3, 64), *Клосов* (Рамієць 2, 509), *Клусова, Клусово* — відантропонімі топоніми в колишній Московській губ. (Vasmer RGN IV, 212), блр. *Клус* (Бірыла 207), болг. *Клюсев* (Илчев 260), макед. *Клусовски* (Речник ПКМ I, 632), хорв. *Klus* (Leksik 300), слвн. *Klusek* (ZSSP 270), пол. *Kłus* (SN V, 14), чеськ. *Klus* (ЧП), ст.-слвц. Ondrej *Klusa*, 1683 р. (UFR II, 434), слов'ян. *Клусы* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 551), а також ст.-укр. *Хлу(с)*, 1577 р. (Вол. Г 198), Мирошка *Хлусь*, 1666 р. (Лазаревский 59), укр. *Хлус* (РУС 445), *Хлюс* (НКП Київ. 579), ст.-рос. *Хлус*, 1629 р. (ЭССЯ 8, 40 — стаття **xlusiti*), рос. *Хлусов* (Новикова 886), *Флусов* (КПУ Зап. 6, 535), (похідні) *Хлусово* (2), *Хлусы* — ойконіми в колишніх Псковській та Смоленській губ. (Vasmer RGN IX, 487), ст.-блр. Василей *Хлус* (Бірыла 1966: 269), блр. *Хлус* (Бірыла 431), *Хлусово, Хлусы* — відантропонімі назви поселень у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IX, 487), пол. *Chłus* (SN II, 82), в яких *Х-* / *Ch-* еволюціонувало з *К-*.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *клюс* 'шматок вимішаної глини' (Шило 144), рос. діал. *ккус* 'про людину, яка виступає в ролі блазня, клоуна', 'про пустуна, капризу' (СРНГ 13, 313), *хлус* 'брехун' (ССГ 11, 58), *хлюс* 'ледар' (СВГ 11, 193), *хлуса* 'брехня, видумки' (Расторгуев 277), блр. діал. *хлус* 'брехун' (СБГ 5, 311);

г) переходу плавного -л- / -l- > -у- / -u-: укр. *Каус* (РУС 181), рос. *Каус*, *Каусев*, *Каусов* (ЖПТ), *Коусин* (КП Саратов.), хорв. *Kaus* (Leksik 287), слвн. *Kaus*, *Kous* (ZSSP 256, 293), пол. *Kaus*, *Kausa*, *Kousa* (SN IV, 539; V, 222), чеськ. *Kaus* (ЧП);

д) переходу плавного л / l > й / j (через стадію л' / l') у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Кайс* (Горпинич 375), *Кейс* (Новикова 373), *Кейса* (Богдан 113), *Кейсь* (Богдан 113), *Кийс* (м. Черкаси), *Койса* (ТДУ 60), *Кійсо* (Holutiak 198), ст.-рос. Дмитрей *Кауса*, 1438 р. (ПСРЛ XXV, 260), (похідні) *Кайсино*, 1679 р. — ойконім у колишньому Кунгурському пов. (ПКВЗ 406), *Кайсова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 112), рос. *Кайс*, *Кейс*, *Кийс*, *Койс* (ЖПТ), (похідне) Антона *Кайсина* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 828), блр. *Хойса*, 1717 р. (ИЮМ XXIV, 190), *Хайсы* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 33), хорв. *Kajs* (Leksik 276), слвн. *Kajs* (ZSSP 246), пол. *Kajs*, *Kajsa*, *Kejs*, *Kejsa*, *Kiejs*, *Kiejsa* (SN IV, 436, 585), слвц. *Kojsová* ж. (TZ Bratislava 167) ~ укр. діал. *кейса* 'рептух, підвісна торбина для годівлі коней' (ЕСУМ 2, 420), рос. діал. *кейс* 'плуг' (Селигер 3, 35), 'частина точила для пилок' (СГРС 5, 31);

е) незакономірної асиміляції плавного (л / l > м / m) у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Комса* (Богдан 130), ст.-рос. (похідне) *Комсово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 456) < **Колсово*, *Комсинь*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 114), рос. *Комса*, *Комсов* (ЖПТ), блр. *Кімса* (Бірыла 202), пол. *Kams*, *Kimsa* (SN IV, 465, 615), чеськ. *Komsa* (ЧП) ~ укр. діал. *кóмса* 'кукса' [заплетена і закручена на голові жіноча коса] (Лисенко 102), 'ампутований палець на руці' (Никончук, Мойсієнко 25), блр. діал. *ку́мса* 'великий шмат хліба' (ТС 2, 250) < **kǫlsa*, **kǫlsǫ*;

є) абсорбції плавного: укр. *Кес* (КПУ Харк. 9, 124) < **Келс*, *Кись* (КПУ Харк. 1, 478), ст.-рос. (похідне) *Кесово*, XVI ст. — назва поселення в колишній Московській губ. (ПКМГ I/1, 285), рос.

(похідні) *Кесова Гора* — ойконім у колишній Тверській губ, *Кесово* (3) — у В'ятській, Владимирській, Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 138).

Пор. ще укр. *Кесс* (КПУ Дон. 5, 321), *Кесса* (КПУ Харк. 2, 345) < **Келс*, **Келса*, *Кисса* (КПУ Харк. 1, 477), *Кісса* (Новикова 381), *Кусса* (СП 201), *Кусь* (РУС 228), рос. *Касса* (КП Твер.), *Кессов* (КПУ Дон. 17, 72), *Коссов* (РУС 208), блр. *Касса* (Памяць Петр. 400) — форми з асиміляцією плавного.

Стосовно мотиваційних засад для наведених антропонімів пор. ще слов'янську апелятивну лексику, зібрану під гаслами **klusъ*, **kl'usъ*, **klusiti* (ЭССЯ 8, 40; 10, 59, 78). Див. також (Казлова ІІ, 205: **Kъlsa*).

Окремі факти свідчать про потенційність псл. ***Skъlsъ**: укр. *Скумс* (Вол.), рос. *Скумс* (ЖПТ), блр. *Скумс* (Бірыла 380) < **Скулс*.

Укр. *Кевусь*, *Кейсь* (Богдан 113), рос. *Кельсева* ж. (ЖПТ), *Клось* (РПЭ 1, 473) < **Колсь*, *Каусев* (ЖПТ) < **Калсев*, пол. *Kiliś*, *Kijś* (SN IV, 608, 612) < **Kilś*, *Kiełaś*, *Kiełeś* (SN IV, 586, 591) — континуанти потенційного псл. ***Kъlsъ** — основи на -й-.

Вакъlsa** (Ракъlsa**): укр. *Бакайса* (Рубіш 84), чеськ. *Vakajsa* (ЧП).

***Некъlsa**: укр. *Некlesa* (Редько 2, 734) < **Некелса*.

Укр. *Люсий* (НКП Зап. 397) < **Клюсий* — рефлекс псл. ***Kъlsъjъ**. Суфіксальні деривати:

***Kъlsuъjъ**: укр. *Колсуш* (РУС 199).

***Kъlsajъ**: укр. *Кассай*, *Коссай* (КПУ Дон. 13, 558, 567) < **Калсай*, **Колсай*, рос. *Кайсаев* (ЖПТ), *Кансаев* (КП Саратов.), *Консаев* (Рамієс 2, 213) < **Колсаев*.

***Kъlsějъ**: ст.-рос. (похідне) *Кульсеева* (*Кунсеева*), 1687 р. — ойконім у колишньому Тотемському пов. (Тимошина 2005: 234, 250), рос. *Кильсей*, 1722 р. (Иркутск 23), *Кильсеев* (ЖПТ), (похідне) *Кульсеево* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 673).

***Kъlsakъ**: укр. *Клисак* (ЄР 240), *Клісак* (Дн.), *Люсак* (Данилишин 266) < **Клюсак*, ст.-рос. (похідне) *Кулсаково*, 1626 р. — ойконім у колишньому Смоленському пов. (Курдюмов І, 432), рос. *Кулсак* (ИС 19), блр. *Кімсак* (Бірыла 202), хорв. *Klusak* (Leksik 300), пол. *Kłusak* (SN V, 14), чеськ. *Klusák* (ЧП), ст.-слвц. *Martin Klusak*, 1543 р. (HSSJ II, 59) ~ укр. діал. *клусáк* 'рисак, кінь, що бігає риссю' (Пир-

тей 2004: 139), слвц. *klusák* 'кінь', 1629 р., *klsak*, 1666 р. (HSSJ II, 59), діал. *klsák*, *klusák* 'т. с.' (Kálal 244).

***Кълс'акъ**: укр. *Клусяк* (м. Дрогобич), рос. *Клысяк* (ЖПТ), пол. *Keysiak*, *Kielesiak*, *Kielsiak*, *Kielsiak*, *Kilesiak*, *Kilisiak* (SN IV, 571, 587, 588, 610, 612) ~ рос. діал. *ковсяк* 'дошовий черв'як' (СРНГ 14, 34).

***Кълсикъ** / ***Кълсікъ**: укр. *Комсік* (Радіон 54), *Клосик* (ЖПТ), *Клусик* (Зайцева, Ковальчук 73), *Кассич* (Новикова 265) < **Калсич*, блр. (похідне) *Комсічы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 135), хорв. *Kojić* (Leksik 305), пол. *Kłusik*, *Kausik* (SN IV, 539; V, 14).

***Кълсукъ** / ***Кълс'укъ**: рос. *Камсюков* (ЖПТ), *Консуков* (КС Дон. 2, 303), пол. *Kołsuk* (SN V, 91).

***Кълсъка**, ***Кълсъко**, ***Кълсъкъ**, ***Кълсъко** / ***Skълсъка**, ***Skълсъкъ**: ст.-укр. Шевчикъ *Скљуска*, 1625 р. (Тупиков 357), Демко *Сколсчєнько*, 1649 р. (ДІП I, 24), укр. *Клуско* (КПУ Харк. 14, 491), *Клоско* (Горпинич 347), *Кљуско* (ЖОУ I, 248), *Клсько* (Мик.), рос. *Кальсков* (Лет. ЖС 2007, № 27—39, 80), *Камсков*, *Кольскін*, *Комсков*, *Кумсков*, *Скамсков*, *Склисков*, *Скольсков* (ЖПТ), слвн. *Klusek* (ZSSP 270), хорв. *Kolsek*, *Kausek*, *Kousek* (Leksik 287, 309, 323), пол. *Kausek*, *Kousek*, *Kołsek* (SN IV, 539; V, 91, 223), чеськ. *Kluska*, *Klusek* (Moldanová 86).

***Кълсадло**: рос. *Комсало* (КП Тул.).

Дієприкметник пасивного стану ***Кълсимъ** можна відновлювати з огляду на рос. *Койсьм* (ИС 44). Стосовно його мотивації пор., наприклад, рос. діал. *кўмситъ* 'вертіти, м'яти що-небудь у руках' (СВГ 4, 19) < **кулситъ* < **kъlsiti*. Фактичний матеріал свідчить про потенційність псл. **kъlsati* / **skъlsati*: блр. діал. *камсаць* 'сильно бити, лупцювати' (МАСМ I, 42), рос. діал. *скомсать* 'здолати, перемогти, побороти кого-, що-н.', 'сплутати (нитки)' (СРНГ 38, 75).

***Кълсомъ**: пол. *Kulsum* (SN V, 410) < **Kulsom*.

***Кълсанъ**: ст.-укр. Мишка *Клусанъ*, 1666 р. (Лазаревский 91), укр. *Кавсан* (Зосимов I, 386), *Ковсан* (СКТ 353), *Кассан* (Горпинич, Тимченко 117), рос. *Калсанов*, *Колсанов* (ЖПТ), пол. *Kajsan* (SN IV, 436), чеськ. *Kysan* (ЧП).

***Кълсонъ**: чеськ. *Klusoň* (Moldanová 86).

***Кълсунъ**: укр. *Ковсун* (Радіон 58), *Колсун* (Богдан 128), *Кольсун* (БШШ 150), *Клусун* (Кіров.), пол. *Kołsun* (SN V, 91). Пор. також (похідне) *Кейсуны* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN V, 129).

***Кѣльнь**(ѣ): хорв. *Kejsnik* (Leksik 288), пол. *Kiełnia* (SN IV, 591).

***Кѣлсара**, ***Кѣлсаръ**, ***Кѣлсаръ** / ***Skѣлсара**: укр. *Скільсара* (Редько 2, 967), ст.-рос. Бражничъ *Кайсаровъ*, 1555 р. (Тупиков 563), рос. *Колсарь* (ИС 5), *Кейсаров*, *Комсарин* (ЖПТ), (похідні) *Куйсарина*, *Куйсары* — назви поселень у колишній Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 650), блр. *Кайсарэнка* (Бірыла 170).

***Skѣлсара**: укр. *Скільсара* (КПУ Дон. 7, 472).

***Кѣлсара**, ***Кѣлсаръ**: укр. *Консур* (КПУ Зап. 19, 242) < **Колсур*, *Консура* (Вол.).

***Кѣлсѣтъ**: блр. *Колсут* (м. Барановичі).

Патроніми на -ovъ / -evъ, -inъ:

***Кѣлсевъ** / ***Кѣлсовъ**: укр. *Клусевич* (РУС 191), ст.-рос. Спирька Пантелеєв сын *Килосов*, 1623 р. (Полякова 102) — форма з секундарним -о-, Кирил *Клесов*, 1635 р. (ПЮН 148), рос. *Колсов* (КПУ Ник. 1, 130), *Клесов* (КПУ Київ. 8, 332), *Клосов* (Рамієц 2, 509), *Кавсова* ж., *Кайсов*, *Каусов*, *Комсов* (ЖПТ), ст.-блр. Петръ *Кословичъ*, 1552 р. (Тупиков 592) < **Колсовичъ*, макед. *Клусовски*, *Къусев* (Речник ПКМ I, 632—633).

***Кѣлсинъ** / ***Акѣлсинъ**?: ст.-рос. Данилко *Калсинъ*, 1615 р. (Вятка 2), Данила *Колсин*, 1623 р. (Воскобойникова II, 182), Семень *Комсинъ*, 1629 р. (СГКЭ I, 926), рос. *Кальсинъ*, 1744 р. (Иркутск 58), *Кайсин*, *Кальсин* (РУС 171, 173), *Кельсин* (КМ 344), *Кайсин* (КПУ Зап. 11/1, 337), *Камсин* (Глуховцева 1, 305), *Кимсина* ж. (Климкова 1, 65), *Койсин* (ЖПТ), *Комсинков* (КДТ 313) < **Колсинков*, *Коусин* (КП Саратов.), *Кассин* (РУС 180) < **Калсин*.

Укр. *Ховсоланій* (КПУ Дн. 6, 408), пол. *Kawsigroch* (SN IV, 544) — рефлекси потенційних праантропонімів типу composita — ***Кѣлсоларъ**ъ, ***Кѣлсигоръ**хъ.

На основі якісного чергування корінь **Кѣлс*- пов'язаний із **Їѣлс*-. Лексико-словотвірну мікросистему з цим коренем описано в (Шульгач II, 34—36).

Континуанти псл. *(S)kѣlt-

Базові ***Кѣлта**, ***Кѣлто**, ***Кѣлтъ**, ***Кѣлъ** континуують:

а) форми із різноманітною вокалізацією кореневого ѣ: ст.-укр. Кондрат *Култа*, 1649 р. (Реєстр 71), *Kolta*, 1651 р. (ДІНВ 2, 168),

укр. *Калт* (Holutiak 188), *Кальт* (СП 167), *Кальта* (КПУ Ник. 6, 17), *Колт* (КПУ Ник. 13, 117), *Колта* (Літ. ЖС 2007, № 14, 86), *Культа* (РУС 224), (похідне) *Колтів* – ойконім у Львівській обл., ст.-рос. Осюк *Колтов*, 1579 р. (Полякова 110), Константинъ *Колтовъ*, 1648 р., Іванъ *Култа*, 1663 р. (АМГ III, 525), Василей Васильєвъ с. *Колтевъ*, 1674 р. (Тупиков 582), (похідне) *Колтово*, 1679 р. – назва поселення в колишній Тульській губ. (Каш. акти 70), рос. *Калтев* (КП Севастополь 7, 284), *Кильт*, *Культа*, *Культев* (ЖПТ), (похідні) *Колтино*, 1702 р. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (Углич 227), *Кальтино*, *Колтино*, *Колтово*, *Колты* – ойконіми в колишніх Петербурзькій, Тверській, Орловській, В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 6, 149, 329, 330), *Колтово* – у Брянській обл., *Калтино* – в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 471), *Кылтово* – на терені Республіки Комі (СГН Коми 64), блр. *Калтовіч* (Бірыла 212), (похідні) *Шкельтов* (*Шкентоф*) – назва фільварку в колишній Вітебській губ. (Кр. Д 414), *Колты* – ойконім на Вітебщині (Список Вит. 883), *Колтава* – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 92), болг. *Калтев* (Илчев 235), хорв. *Kult* (Leksik 346), пол. *Kalt*, *Kalta*, *Kałt*, *Kełt*, *Kielt*, *Kielta*, *Kiełt*, *Kilt*, *Kilta*, *Kolt*, *Kolta*, *Kołt*, *Kult*, *Kulta*, *Kułt* (SN IV, 449, 456, 563, 588, 591, 613; V, 79, 91, 411, 413), чеськ. *Kolta* (Kotík 27), *Kult* (ЧП), яке виводять із нім. *kalt* ‘холодний’ (Moldanová 99). Пор. ще *Colte* – антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 47).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *ковть* ‘жмут збитого волосся під час хвороби’ (Аркушин 2016: 230), *культ* ‘частина ноги від пахви до коліна’ (Мик.), рос. діал. *калта́* ‘різновид гаманця, який підвішувався до пояса’ (СРНГ 12, 365), *ка́лти* мн. ‘постоли з лика’ (СРНГ 12, 365), *ка́льта*, мн. *ка́льты* ‘гладко обстругані жердки, кілки [...]’ (СРГСУ Доп. 224), *кельт* ‘сокира’ (СРНГ 13, 179), *ко́лты* ‘сережки’ (Новгород. словарь 421), ‘перешкоди’ (Гоголь 8, 311), ‘труднощі’ (Магницкий Особенности 28), *култы́* мн. ‘ковтьоби на лугах, дорогах’ (Акчим. словарь 2, 92);

б) форми із переходом -л- > -л'- > -й- (солодкозвуччя) в кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Кийтенко*, 1753 р. (Пивовар 219), *Хайт* (РУС 875) < **Кайт*, рос. *Кайт* (КП Сарат.), *Хайтов* (РУС 875), *Кейт* (ЖПТ), блр. *Кейт* (Рязан. КП 1, 234), *Койта* (Бірыла 210), (похідні) *Новы Койцін*, *Стары Койцін* – ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 194, 252), *Койтово* – назва поселення в колишній

Вітебський губ. (Vasmer RGN IV, 292), хорв. *Kojtić* (Leksik 305), слвн. *Kajta* (ZSSP 246), пол. *Kaita*, *Kajta*, *Kayta*, *Keita*, *Keyta*, *Kojta*, *Kojto*, *Koyt*, *Koyta*, *Koyto*, *Kujta* (SN IV, 433, 437, 545, 560, 571; V, 61, 232, 394). Пор. ще слов'ян. Nicolaus *Koyt*, 1269 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 63), *Coyte*, *Koyte*, 1335 р., *Keyte*, 1378 р. — антропоніми прибалтійських слов'ян (Trautmann 47) ~ рос. діал. *ку́йта* 'великий човен' (Куликовский 137);

в) форми з метатезами в кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Клет* (СП 177) < **Келт*, *Клот* (ЖПТ), *Котла* (РІ Хм. 2, 529), *Котло* (КПУ Полт. 5, 497), рос. *Катлов* (ЖПТ), *Китлов* (Рязан. КП 1, 425), *Котло* (Лет. ЖС 2009, № 48, 147), *Клетов* (КПУ Він. 9, 46), *Клитов* (КП Тул.), *Котлево*, *Котлевка*, *Кутлово*, *Кутловка* — відантропонімі назви поселень у колишніх Вологодській, Курській, Московській, В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 475; V, 4) і под. ~ рос. діал. *кі́тла* 'нога' (СРГ Морд. 1, 367), *ко́тла* 'натовп' (НОС 4, 130), блр. діал. *ко́тлы* у виразі *на котлы* 'на спину' (Саланевич 139), чеськ. *klůt* 'вибоїна на дорозі' (Малько 27);

г) форми із фонетичним рухом *К-* > *Х-*: укр. *Халт* (РУС 440), *Ховта* (КПУ Дон. 18, 171), *Хобта* (там само) < **Ховта* (змішування губних), рос. *Холтов* (Рамієс 2, 428), чеськ. *Cholt* (Бенеš 85) та ін. ~ укр. діал. *ховт* 'хвойний ліс' (Онишкевич 2, 343);

г) форми з денталізацією плавного в кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Кент* (Панчук 150), *Канто*, *Конта* (РУС 175, 202), *Кунта* (ЖПТ), рос. *Кант*, *Кент*, *Контов* (ЖПТ), (похідні) *Кантево*, *Контев* — ойконіми в колишніх Архангельській і Орловській губ. (Vasmer RGN IV, 41, 376), блр. *Кеньці* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 96) — мн. від антропоніма **Кѣлтъ*, болг. *Канта*, *Канто*, *Кенто*, *Конто*, *Кунто*, *Кънто* (Илчев 238, 251, 267, 284, 289), хорв. *Kant*, *Kanta*, *Konta*, *Konto*, *Kunt* (Leksik 279, 280, 312, 348), слвн. *Kanta*, *Kunta* (ZSSP 250, 315), пол. *Kant*, *Kanta*, *Kont*, *Konta*, *Kunt* (SN IV, 475; V, 124, 422), чеськ. *Kanta*, *Kent*, *Kont*, *Konta*, *Kunt*, *Kunta* (ЧП), слвц. *Kanta*, *Konta*, *Kunta* (TZ Bratislava 153, 171, 196), луж. *Kunta* (Wenzel II/1, 232). Пор. ще *Kante*, 1285 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 42) ~ укр. діал. *ко́нтя* 'заплетена і закручена на голові коса в заміжньої жінки' (Пиртей 2004: 144);

д) форми з реалізацією плавного *-l-* > *-y-* / *-u-*: укр. *Каум*, *Киум* (Новикова 367, 381), рос. *Каумов*, *Киум* (ЖПТ), пол. *Kaut*, *Kauta*, *Keut*, *Kout* (SN IV, 540, 570; V, 228), чеськ. *Kaut*, *Kout* (Beneš 165);

е) форми з різноманітними асимілятивними замінами (-л- > -в-; -л- > -в- > -ф- > -х- / -п-): укр. *Ковт* (Ономастікон 156), *Ковта* (Пура СПР I, 41), *Кафто* (Зосимов 1, 410), *Кофт*, *Кофто* (СКТ 391), *Куф-та* (Вол.), *Кухто* (РУС 459), *Копта* (Панцьо 122), *Копто* (ТДУ 61), *Хипта* (Льв.) < **Кипта*, *Хопта* (РІ Ф 2, 619), ст.-рос. (похідні) *Кав-тино*, 1551 р. — лімномім у Новгородській землі (ПКНЗ 5, 64), *Кув-тино*, XVII ст. — топонім у колишньому Вологодському пов. (Водарский 351), *Кифтина губа*, 1583 р. — мікротопонім у Заонежжі (Витов 250), *Куфтина*, XVI ст. — ойконім у колишній Тульському пов. (ПКМГ I/2, 1241), рос. *Кофта* (КЛ 2007, № 27–39, 108), *Коф-тов*, *Куфтов* (ЖПТ), *Куфтин* (Лет. ЖС 2007, № 43, 142), *Кихтев*, *Кухт* (ЖПТ), *Кохтов* (РУС 211), *Кухто* (Лет. ЖС 2005, № 13, 189), *Капто* (Лет. ЖС 2002, № 1–13, 84), *Коптов* (ЖПТ), (похідні) *Каф-тино*, *Куфтин*, *Куфтина* (2), *Куфтино* (2), *Куфтинское*, *Кухтино* (3) — назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN IV, 111; V, 8, 10), блр. *Коўта*, *Коўцеў* (Бірыла 216), *Кохтов*, *Кухто*, *Кухтов*, *Кухтевич* (ЖПТ), болг. *Кофтев*, *Кухтев* (Илчев 273, 287), пол. *Kaft*, *Kofta*, *Kuft*, *Kufta*, *Kachta*, *Kapta*, *Kopta*, *Kupt*, *Kupta Kecht*, *Kocht*, *Kochta*, *Kuchta*, *Kuchto* (SN IV, 419, 485, 559; V, 43, 58, 139, 375, 391, 429, 496), чеськ. *Kochta*, *Kopt*, *Kopta* (Beneš 87, 240), луж. *Kocht*, *Kochta* (Zběrka 43), *Kofta* (Zběrka 43). Пор. ще *Coawte* — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 47), слов'ян. *Кепты* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 478).

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. діал. *ковті* 'вид сережок, переважно золотих' (Онишкевич 2, 475), *коўти* мн. 'тороки, крайки', 'китиці хустки' (Пономар 173), рос. діал. *ку́фта* 'зачіска (пучок волосся)' (СРГК 3, 77), 'моток прядива' (Малеча 2, 331), 'жінка' (Житников № 3, 41), *кифтя* 'спия у ткацькому стані' (СГРС 5, 158), *кофто́* 'кофтина' (СДГВ 267), *ко́фта* 'кофта' (СРНГ 14, 34), *копть* 'невелика кількість якої-небудь сипучої речовини' (Сл. Печоры 1, 332), блр. діал. *коўт* 'кінський кізяк' (Бялькевіч 231), *ко́хта* 'сукня' (Бялькевіч 231), *ко́пта*, *ко́ффта*, *ко́хта* 'кофтина' (ЭСБМ 5, 98);

е) форми з абсорбованим плавним: укр. *Куть* (Новикова 459) < **Куль*, ст.-рос. Андрюшка *Кетов*, 1579 р. (Полякова 101), Игна-тий *Кетев*, 1596 р. (Веселовский 139), рос. *Кет*, *Кетов*, *Кутев* (ЖПТ), (похідні) *Кетово* (4 фіксації) — ойконіми в колишніх Вла-димирській, Костромській, Псковській, Ярославській губ. (Vasmer

RGN IV, 139), *Кеты* — в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 401) і под. ~ рос. діал. *кѣта* 'про людину, схильну до брехні' (СРГ Морд. 1, 361), *кѣты* мн. 'панчохи грубої в'язки' (СГРС 5, 122);

ж) форми з секундарними голосними після плавного: укр. *Калат* (м. Дрогобич), *Келет* (ТСК 368), *Колот* (КПУ Черк. 7, 86), ст.-рос. (похідне) *Кулотино*, 1498 р. — ойконім у Шелонській п'ятині (Нордман 557), рос. *Колетов* (КПУ Дон. 3, 223), *Колотов* — сучасне прізвище, пол. *Kułot* (SN V, 413) і под.

Фактичний матеріал свідчить про потенційність варіантних форм із *S-mobile*:

**Skylta*, **Skylto*, **Skylтъ*, **Skylтъ*: ст.-укр. Федоръ *Скелтовъ*, 1666 р. (Лазаревский 65), укр. *Шкет*, 1773 р. (ДІП V, 236), Степанъ *Шкунтъ*, 1756 р. (АК 5, 166), *Сколота* (ПСС 3, 565) < **Сколта*, *Скалет* (ЖПТ), *Шкулета* (КПУ Київ. 1, 42), *Скота* (КПУ Він. 5, 702), *Скеть*, *Шкут* (РУС 385, 480), *Шкетъ* (СП 396), *Шкіт* (КПУ Київ. 4, 665), *Шкот* (ЖПТ), *Шкута* (СП 398), *Шкутъ* (Новикова 957) — форми з абсорбованим плавним, ст.-рос. Иоанн *Скут*, 1673 р. (ОАПП 1, 523), рос. *Шкальтов* (СКТ 919), *Шкантов* (Глуховцева 2, 339), *Шкельт*, *Шкет*, *Шкетов*, *Шкитов*, *Шкотов*, *Скетов*, *Скут*, *Шкут* (ЖПТ), *Сколотов* (Новикова 765), *Шкутта* (КП Твер.) < **Скулта*, (відантропонімні похідні) *Сколотово* — ойконім у Псковській обл. (Крейтон 6—7, карта), *Скутово* — в колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN VIII, 329), ст.-блр. Федор *Шкут*, 1606 р. (СПБ 1, 164), блр. *Скут*, 1717 р. (Бірыла 1966: 257), *Шкет* (Бірыла 474), *Шкут*, *Шкута* (ЖПТ), *Скітаў*, *Шкітаў*, *Шкульт*, *Шкульта*, *Шкунт* (Бірыла 378, 475, 476), *Шкельтово*, *Шкультины* — ойконіми відантропонімного походження в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 135, 398), слвн. *Šket*, *Šketa*, *Škuta* (ZSSP 603, 606), пол. *Skałt*, *Skołt*, *Skulta*, *Skut*, *Skuta*, *Skuto* (SN VIII, 440, 457, 482, 485, 486), *Szkaut*, *Szkołt*, *Szkoł*, *Szkota*, *Szkunta*, *Szcut*, *Szkuta* (SN IX, 286, 289, 290, 292), чеськ. *Škanta*, *Školut*, *Škuta* (ЧП), слвц. *Škuntová* ж. (TZ Bratislava 348). Зі словянських мов запозичено лтськ. *Скульт*, *Шкельт* (ЖПТ).

У цьому контексті тлумачать етнонім *сколоти*, який виводять із **сколти* (результат другого повноголосся) (Казлова III, 106). За Геродотом, вони називалися *сколотами* від імені їхнього царя (Геродот 181).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *шкут* 'нікчем-на людина', блр. діал. *шкут* 'хлопчик-пустун' (ЕСУМ 6, 436), рос.

діал. *скелет* 'навіс для сіна з решітчастими стінами' (СРНГ 37, 408), *сколат* 'палиця для збивання шишок з кедра' (СРНГ 38, 54) — форми з секундарними голосними після плавного, *шканты* мн. 'дерев'яні штирі' (Моисеенко 152), *шкет* 'малорослий', *шкетъ* 'дурниця, некісна річ' (СДГВ 675), *шкѹта* 'великий човен' (Куликовський 137) — форми з абсорбованим плавним, пол. діал. *szkut* 'малий хлопчик, карапуз' (цит. за: ЕСУМ 6, 436).

***Кѣлѣжъ** / ***Skѣлѣжъ**: укр. *Кунтий* (Вол.), пол. *Kunty* (SN V, 422), чеськ. *Škulty* (ЧП).

***Кѣлѣба**, ***Кѣлѣбъ** / ***Кѣлѣба**, ***Skѣлѣба**: укр. *Ковтеба* (Зосимов 1, 443), *Котлюба* (СКТ 389) — форма з метатезою -лт- > -тл-, *Ка-теба* (Горпинич, Тимченко 117) < **Кавтеба* / **Калтеба*, ст.-рос. Ондрюшка Давыдов сын *Култепин*, 1646 р. (ПКТ 12), рос. *Колтыпин*, *Култепин*, *Кутена*, *Кутенов* (ЖПТ), *Скитыба* (СКТ 738) < **Скилтыба*, блр. *Кутеба* (ЖПТ), а також факти на зразок ст.-рос. Гришка Степановъ сынъ *Холтоба*, 1594 р. (Сторожев Десятни 347), Григорій Дмитреевъ сынъ *Холтуба*, 1615 р. (Танков 30), рос. *Халтобин* (Память 2, 64), *Холтобино* — ойконім у колишній Тульській губ. (Малицкий 260), блр. *Холтобин* (м. Мінськ), в яких початкове Х- < К-.

Похідні з консонантом -g- у суфіксальній морфемі:

**кѣлѣга* / **кѣлѣжъ*: укр. діал. *ковтеж* 'пастуший посох' (Семенович 227), рос. діал. *кохтѣга* 'снігова або дощова хмара' (Подвысоцкий 73) < **кофтѣга* < **ковтѣга* < **колтѣга*. У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Кѣлѣга**: укр. *Ковтяга* (Черніг.), рос. *Куत्याгин* (ЖПТ) < **Култягин*.

***Кѣлѣга**: д.-руськ. *Колтога*, 1318 р. — ординський воєвода (ПСРЛ XXXI, 83), рос. *Культогин* (КП Саратов.), *Кантогин* (САЛ 450) ~ рос. діал. (похідне) *скутѣожитъся* 'зігнутися, згорнутися клубком і под.' (СРНГ 38, 198) < **скултѣожитъся*.

***Кѣлѣга** / ***Кѣлт'уга**, ***Кѣлт'угъ**: укр. *Коптюг* (ППП 260) < **Кол-тюг*, ст.-рос. *Коптюга* (Пам. ЮН 23), (похідне) *Котлугино*, 1613 р. — назва пустища в колишньому Нижегородському пов. (КНУ 28), рос. *Каптюгов*, *Кутюгов* (ЖПТ), (похідне) *Кольтюгино* — ойконім у Томській обл., блр. *Каптюг* (ЖПТ), *Каптюги* — відантропонімний ойконім на Вітебщині (Список Вит. 303).

***Кѣлѣга**: укр. *Калтига* (КПУ Дн. 7, 416), *Колтига* (Зосимов 1, 450), ст.-рос. Пятунка Шестаковъ *Колтыгинъ*, 1630 р. (Устюг Вели-

кий 24), Тихонко *Колотыгинъ*, 1679 р. (Тупиков 581), рос. *Култыгинъ*, 1734–1745 рр. (ПК Москва 7, 270), *Колтыга*, *Колтыгин*, *Култыга*, *Култыгин*, *Кутыга* (ЖПТ), *Котлыгин* (Рязан. КП 1, 302), *Култыгин* (Лет. ЖС 2004, № 27–39, 109), блр. *Калтыга* (Бірыла 174), *Култыгин* (м. Мінськ) ~ рос. діал. *кантыга* ‘кульгавий’ (Сл. Алтая II/2, 14), *колтыг*, *колтыга* ‘скупий’ (ТСГТО 4, 55), *култыга* ‘люди-на без пальців’, ‘кульгавий’ (СРНГ 16, 70), блр. діал. *каўтыга* ‘неохайна жінка’ (СБГ 2, 440), *калтыга* ‘т. с.’ (РСВ 1, 230) та ін. Див. (Казлова III, 113).

Похідні з консонантом -х- / -ǵ- у суфіксальній морфемі:

***Кълтаха**, ***Кълт’ахъ** / ***Кълтаѣъ**: укр. *Ковташ* (Рожко 170), *Колташ*, *Кольташ* (Радіон 53, 54), *Кутах*, *Куташи* (СП 201), (похідне) *Култашева* – ойконім у колишній Херсонській губ. (Vasmer RGN IV, 671), ст.-рос. Некрас *Култашев*, 1510 р. (Веселовский 110), Никита Игнатъевъ *Култашевъ*, 1577 р. (Тупиков 608), (похідне) *Култашева*, 1623 р. – назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев I, 78), рос. *Кавташов* (КПУ Дн. 3/3, 601), *Калташев*, *Колташев*, *Култашев*, *Култашов*, *Куташев*, *Кутлашев*, *Кутяхов*, *Куфташкина* ж. (ЖПТ), *Кунташев* (КП Саратов.), *Куташов* (Новикова 458), (похідні) *Калташева*, *Колташи* – ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN IV, 1, 329), пол. *Kajtasz*, *Kaptasz*, *Kutasz* (SN IV, 437, 485; V, 466), чеськ. *Kutaš* (ЧП) ~ укр. діал. *культаши* ‘безногий’ (Дуда 189), *кутлаши* ‘косиці білі або червоні, що звисають на кінцях хустки з білого фабричного полотна’ (Матейко 121), *кавтях*, *ковтях* ‘кінський або коров’ячий кізяк’ (Лисенко 88).

***Кълтехъ**: ст.-рос. (похідне) *Колтехово*, XVII ст. – назва поселення в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 291).

**кълтеѣъ*: рос. діал. *культеиш* ‘люди-на без пальців на руці або нозі’ (СРНГ 16, 75). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кълтиѣъ**: рос. *Култишов* (КП Саратов.).

***Кълтоха**, ***Кълтохъ** / ***Кълтоѣъ**: укр. *Кантоха* (КПУ Полт. 11, 620) – форма з денталізованим плавним, серб. *Кантош*, *Кунтош* (Јањатовић 170, 200), пол. *Kajtoch* (SN IV, 437), чеськ. *Kantoš*, *Kentoš*, *Kuntoš* (ЧП), словц. *Kentoš* (TZ Bratislava 158) ~ рос. діал. (похідне) *сконтоишть* ‘зробити абияк’ (ЯОС 9, 38).

***Кълтуха**, ***Кълтухъ**, ***Къл’уха**, ***Къл’ухъ** / ***Кълтуѣа**, ***Кълтуѣъ**: ст.-укр. Ярмол *Ковтухов*, 1652 р. (НВВ 602), укр. *Кунтушъ*, 1721 р. (ДІП II, 22), *Кунтѣш*, 1769 р. (МПР 77), *Кавтуш* (Богдан 111), *Ковтуш*

(КПУ Київ. 7, 326), *Ковтух* (КПУ Полт. 12, 276), *Ковтюх* (Ономас-тikon 156), *Колтух* (Зосимов 1, 455), *Котлуш* (КПУ Він. 1, 495) < **Колтуш*, *Кунтуш* (РУС 225), рос. *Кавтушин* (Глуховцева 1, 298), *Ковтюхов* (КП Тул.), *Колтухов* (м. Донецьк), *Каптюхин*, *Каптюхов*, *Кутухин*, *Кутушев*, *Кутюхин* (ЖПТ), (похідні) *Котлушкина* – ойконім у колишній Казанській губ., *Колтуши* – в Новгородській і Петербурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 330; V, 4), блр. *Каўтуха* (Бірыла 193), *Каптюх* (ЖПТ), *Кептюха* (СБГТ 219), хорв. *Kontuš* (Leksik 312), пол. *Kiełtucha*, *Kojtuch*, *Kowtiuch*, *Kołtusz* (SN IV, 591; V, 61, 91, 231) ~ укр. діал. *кунтуш* ‘верхній одяг’ (Піпаш, Галас 89), рос. діал. *кавтушка* ‘трав’яниста рослина’ (СГРС 5, 11), *кафтушка* ‘одиниця міри льону’ (СГРС 2, 48) та ін. Див. (Казлова III, 115).

**Къltуѣ* / **Къltуѣ*: укр *Кентиш* (Зайцева, Ковальчук 71), *Ковтиш*, *Колтиш* (Зосимов 1, 443, 454), *Кунтиш* (РУС 225), *Культишевич* (КПУ Хм. 2, 537), (похідне) *Кунтишівка* – мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 22), ст.-рос. Марка *Култыхин*, 1678 р. (МИВ 12, 1135), (похідне) *Колтышева горка*, 1583 р. – назва пустища (Греков 1914: 21), рос. *Ковтыѣ* (КПУ Ув. Дон. 15, 302), *Колтыѣ* (КПУ Херс. 9, 129), *Калтышев*, *Колтышев* (РУС 173, 199), *Кантышев*, *Култышев* (ЖПТ), *Кутышев* (КПУ Ув. Дон. 2, 277), (похідні) *Котлышкино* – ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 351), *Колтышево*, *Култыши* (2) – в колишніх Московській, Костромській, В’ятській губ. (Vasmer RGN IV, 330, 591, 671), блр. *Контыш*, *Кунтыш* (Бірыла 212, 231), пол. *Kiełtych*, *Kojtych*, *Kołytych*, *Kołtysz*, *Kultysz*, *Kuntysz*, *Kutysz* (SN V, 61, 79, 92, 411, 422; V, 470) ~ укр. діал. *культиш* ‘залишок ампутованої або скаліченої периферійної частини тіла’ (Вікторіна 189), *кунтиш*, *кутішка* ‘залишок ампутованої кінцівки (пальця на руці)’ (Никончук, Мойсієнко 25), рос. діал. *ко́лтыш* ‘сире яйце’ (СПГ 1, 408), ‘відламаний від стебла колосок’ (НОС 4, 93), *ку́втыш* ‘невдало спечений хліб чи пиріг’ (СРНГ 15, 390), *култы́ш* ‘кулак’ (СГРС 6, 257), *култы́шка* ‘чиряк, гуз’ (СПГ 1, 45), *кунты́ш* ‘жіноче пальто без коміра’ (ССГ 5, 133), *кунты́ш* ‘сарафан’ (Новгород. словарь 482), (похідне) *око́лтыш* ‘одинак’ (Чикачев 155).

Похідні з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

**Къltajь*, **Къlt’ajь*: ст.-укр. Василь *Киптай*, 1552 р. (Тупиков 178) < **Кифтай* < **Кивтай* < **Килтай*, укр. *Хултай*, 1753 р. (Пивовар 276),

Колтай (КС Дон. 2, 640), *Кутай* (Новикова 458), рос. *Кавтаев* (КПУ Од. 2, 77), *Колтаев*, *Контаев*, *Культаев*, *Кутай*, *Кутяев* (ЖПТ), *Хон-таев* (Память 1, 131), *Куфтяев* (КП Сарат.), *Контаевка*, *Калтаева* (5), *Култаева* (2) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 3, 376, 671), хорв. *Koltaj* (Leksik 309), словн. *Kaltaj* (ZSSP 247), пол. *Koľtaj*, *Kutaj* (SN V, 91, 465), чеськ. *Kutaj* (ЧП), словц. *Koltay*, XVIII ст. (Bernát 90) ~ рос. діал. *колта́й* 'базікало' (Дилакторский 204).

***Кѣлѣѣ**: ст.-рос. Тимофѣй *Колѣевъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 1245), рос. *Колтеев*, 1762 р. (Енин 98), *Кантеев* (КП Алтай 2, 232), *Кольтеев*, *Контеев*, *Кутеев* (ЖПТ), (відантропонімні похідні) *Калтеєва* — назва поселення в колишній Уфимській губ., *Контеєво*, *Куфтеєво* — в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 3, 376; V, 8), словн. *Koltej* (ZSSP 281), чеськ. *Kutěj* (ЧП) ~ блр. діал. *калѣйка* 'прилад для обробітку льону' (МСМ 1979: 60).

***Кѣлѣѣ**: ст.-рос. Микифор Петров сын *Кутлуев*, 1649/50 р. (Тимошина 2006: 219) < **Култуев*, Кузька Борисовъ сынъ *Камтуевъ*, 1669/70 рр. (ДПК 247) < **Калтуев* / **Кантуев*, рос. *Кантуев* (ЖПТ), *Кейтуев* (МСИМ II/1, 68), *Куттуевъ* (ПК Олон. 134) — форма з асимільованим плавним, *Кутуев* (СКТ 426) — форма з абсорбованим плавним.

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Кѣлтака**, ***Кѣлтакъ**, ***Кѣлт'ака**, ***Кѣлт'акъ** / ***Скѣлтакъ**: ст.-укр. *Колтакъ*, 1545 р. (Тупиков 191), укр. *Колтак* (Красовський 84), *Холтак* (КПУ Харк. 7, 71), *Культака* (Богдан 150), *Куфтяк* (СП 202), *Кинтак* (Горпинич 45), ст.-рос. Кондрашка Офонасьев сын *Колтаков*, 1646 р. (ПКВ 73), Петрушка Дмитриев сын *Кутаков*, 1647 р. (Полякова 129), рос. *Келтяка*, 1711 р. (Пам. СИ I, 451), *Калтаков*, *Колтаков*, *Контак*, *Контаков*, *Кумтак*, *Кутаков*, *Кутлаков*, *Кутяков* (ЖПТ), *Контяков* (РУС 202), *Куфтяк* (Лет. ЖС 2009, № 2, 148), *Холтаков* (КС Дон. 2, 374), *Комтаков* (НКП Луг. 495), (похідні) *Колтакова*, *Колтаково* — ойконіми в колишніх Уфимській і Тверській губ. (Vasmer RGN IV, 329), болг. *Колтаков* (Илчев 265), хорв. *Kontak* (Leksik 312), словн. *Koltak* (ZSSP 281), пол. *Kajtak*, *Kautak*, *Koľtak*, *Kuchtiak*, *Kutak* (SN IV, 437, 540; V, 91, 375, 465), *Skottak* (SN VIII, 465), чеськ. *Kuták* (ЧП) ~ укр. діал. *кантáк* 'скручений закрутою шнур або вужівка, якою прикріплювався до поперечного бруска дишель у снях' (Корзонюк 135), *шкитáк* 'куль-

гавий, кривий' (Піпаш, Галас 226), рос. діал. *калта́к*, *колта́к* 'грудка снігу' (Мосеев 54), (похідне) *скалта́чить* 'зробити що-н. погано, абияк' (СРНГ 37, 378).

***Кылтаѣ**: ст.-укр. Данила *Коптач*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 262), Івашко Степанов *Котлаченко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 414), укр. *Киптач* (ЖПТ), *Ковтач* (Зосимов 1, 443), рос. (похідні) *Куфтачев*, *Кухтачев* — ойконіми на теренах Землі Війська Донського (Vasmer RGN V, 9), пол. *Kaptacz* (SN IV, 485), чеськ. *Kutáč* (ЧП) ~ укр. діал. *ковта́ч* 'дятел' (СБук. Г 215).

***Кылтѣк** / ***Скылтѣк**: укр. *Катлик* (КПУ Полт. 10, 152) < **Калтик*, *Келтик* (ТДУ 81), *Ковтик* (Редько 1, 484), *Колтик* (Красовський 84), *Китлик* (Пура Край 3, 195), ст.-рос. Федоска *Шкутикъ*, 1683 р. (ЦПБ 47), рос. *Калтиков* (КПУ Київ. 6, 27), *Кинтиков* (КП Алтай 2, 410), *Контиков* (ИСП 254), *Кунтиков*, *Кынтиков* (ЖПТ), *Куфтиков* (Катынь 647), *Шкунтик* (ЖПТ), ст.-блр. *Китликъ*, 1581 р. (АВК IV, 229), блр. *Котлик*, *Коптик*, *Кухтик* (ЖПТ), *Шкецік*, *Шкунцік* (Бірыла 474, 476). Пор. ще *Santike*, *Kaltiko*, 1391 р. — антропоніми балтійських слов'ян (Trautmann 42), *Шкунтики* — від-антропонімний ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN X, 326) ~ укр. діал. *ку́хт'ік* 'залишок ампутованої кінцівки (пальця на руці)' (Никончук, Мойсієнко 25), рос. діал. *килтик* 'довгі волоски на колосі злаків, ості' (СРНГ 13, 209), *ку́фтик* 'поношена кофтина' (СРГК 3, 77), 'шрам, слід від рани' (СВГ 4, 26), *шкóнтик* 'клинок [...]' (Зеленин 183), блр. діал. *шкецік* 'про худу людину', 'хлопчак' (Бірыла 474).

***Кылтіѣ**: укр. *Кавтич* (СП 164), блр. (похідні) *Кольтичи* — назва фільварку в колишній Мінській губ. (Ярмолевич 88), *Коуцічы* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 90), хорв. *Kontić* (Leksik 312).

***Кылтака**, ***Кылтукъ**, ***Кылт'укъ**: ст.-укр. Ефим *Ковтученко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 143), укр. *Каптук* (РУС 176) < **Калтук*, ст.-рос. Микита *Кутлуков* сын Канчеев, 1585—1587 рр. (Станиславский 236), Ал. Григ. *Култуковъ*, 1622 р. (Изюмов 228), Замятня *Кутуков*, 1668 р. (ОАРПр. 520) — форма з абсорбованим плавним, Володка Парфенов сын *Култюков*, XVII ст. (ВТС 26), рос. *Ковтук* (КП Твер.), *Колтук* (м. Калуга), *Колтуков*, *Кутуков* (ЖПТ), *Культуков* (Иркутск 75), (похідні) *Колтуки* — назва поселення в Рязанській обл., *Кутуково* — в колишній Тульській губ. (Списки Тул. 180), воно ж *Кул-*

туково (ГСТ 199), блр. *Каўтука* (Бірыла 193), болг. *Койтуков* (Илчев 263), пол. *Kochtiuk, Kuchtiuk* (SN V, 43, 375), слвц. *Kovťúk* (TZ Bratislava 181) ~ укр. діал. *кунтук* 'мотузка до вітрила' (ЕСУМ 3, 143 — «неясне»), рос. діал. *култук* 'плече' (СРНГ 16, 70), *кантук* 'бочка' (ССГ 5, 14), болг. діал. *колтук* 'поворот дороги' (Младенов 143), *култук* 'відгалуження, пагін помідора' (Петков 73), макед. діал. *колтук* 'поворот' (Видоески ПГ 61), *култук* 'кривизна' (Пеев 2, 328).

***Кылька, *Кылько, *Кылькь / *Скылько, *Скылькь, *Скылько, *Скылькь:** д.-руськ. *Коулолтѣка* — антропонім у новгородській берестяній грамоті № 105, датованій XII ст. [*къ Коулолтѣкъ*] (Зализняк 627)], укр. *Ковтко* (м. Дрогобич), *Колтко*, *Колток* (Зосимов 1, 455), ст.-рос. (похідні) *Колтково*, 1453 р. — ойконім у колишньому Московському пов. (Антонов 1997а: 128), *Колтково*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 152), рос. *Калтков*, *Колток*, *Колтков* (ЖПТ), *Шкутков* (Новикова 957), ст.-блр. Мартинь *Шкутокъ*, 1685 р. (ИЮМ III, 90) < **Шкутокъ*, блр. *Колток* (СБГТ 232), *Шкутко*, *Шкутько* (ЖПТ), (похідне) *Колтки* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IV, 329), хорв. *Kontek* (Leksik 312), пол. *Kajtek, Kautek, Kojtek, Kojtka, Kolek, Kowtko, Kołtek, Kołtko, Kuptek* (SN IV, 437, 540; V, 61, 79, 91, 231, 429), чеськ. *Kantek, Kutek, Kutka* (ЧП) ~ ст.-укр. *колтокъ* 'сережка', 1627 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 198), укр. діал. *ковто́к* 'т. с.' (Негрич 95), *коўто́к* 'торочка або китиця на кінцях крайки або пояса', 'китиця хустки' (Понмар 173), рос. діал. *колто́к* 'базікало' (ТСГТО 4, 55), *ко́лтки* мн. 'сережки' (Новгород. словарь 421).

***Кылька, *Кылюкь:** укр. *Ковтика* (Льв.), ст.-рос. Васька Иванов сын *Култыков*, 1623 р. (Полякова 127), Матвѣй *Култыковъ*, 1653 р. (Тупиков 608), Иван *Килтыков*, 1663 р. (РБСв. 469), рос. *Калтыков*, *Колтыков*, *Кутыков* (ЖПТ), (похідні) *Колтыково*, XVIII ст. — назва пустища в Серпуховському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 349), *Калтыкова* — ойконім у колишній Московській губ. (Vasmer RGN IV, 3), блр. *Колтыков* (ТС Мозырь 119), ст.-пол. *Kelthysa*, 1382 р. (SSNO II, 575), пол. *Kełtyk, Kiełtyka, Kiełtyk, Kiełtyka, Kiłtyk, Kołtyk, Kowtyk, Kuchtyk, Kułtyka* (SN IV, 563, 588, 591, 613; V, 92, 231, 375, 413) ~ рос. діал. *калты́к* 'недоброзичлива, норовиста людина' (СРГС 2, 15), *колты́к* 'зоб' (СГРС 5, 275), *култы́к* 'кулья' (СВГ 4, 17), 'кулак' (СГРС 6, 257), *куфты́к* 'жіноча

зачіска у формі скрученого вузлом волосся' (ОСВГ 5, 163), *капты́к* 'чага' (СГРС 5, 62) < **калты́к*.

**Кы́льсь*: укр. *Котлець* (СП 190) < **Колтець* ~ укр. діал. *шкúтець* 'клаптик шкіри або сукна на латку' (Онишкевич 2, 385).

Укр. *Кентя* (КПУ Харк. 6, 317), *Хантя* (Горпинич, Тимченко 287) < **Кантя* — континуанти псл. **Кы́лѣ*.

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

**Кы́лаль*: рос. *Ковтале́в* (КП Саратов.), *Контале́в*, *Кутале́в* (ЖПТ), *Кафта́ль* (САМ 101) < **Кавта́ль*, чеськ. *Kutal* (ЧП).

**Кы́лель* / **Скы́лель*: рос. *Контелов* (КП Тул.), болг. *Кинтелов* (Илчев 255), хорв. *Kontelj* (Leksik 312), слвн. *Kontel* (ZSSP 284), пол. *Kajtel*, *Kiltel*, *Kutel* (SN IV, 437, 613; V, 466), слвц. *Kuntel* (TZ Bratislava 196). Пор. також *Cantele*, 1348 р., *Kantele*, 1404 р., *Schantele*, 1347 р. — антропоніми прибалтійських слов'ян (Trautmann 42, 93).

**Кы́лтола*, **Кы́лтоль*: рос. *Кутолин* (ЖПТ) < **Култолин*, (похідне) *Кунтолово* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 683) ~ укр. діал. *ханто́ла* 'про людину — негідник, ніхто', 'старий полатаний черевик або боканча' (Бевка 136) < **калто́ла*.

**Кы́лтуль*: укр. *Контуляк* (Богдан 131), слвц. *Kontul'* (TZ Bratislava 171).

**Кы́лыль*: блр. *Канты́лёў* (Бірыла 178).

Укр. *Ковтало* (Богдан 139), ст.-рос. Вассиан *Хамтала*, 1500 р. (Веселовский 336) < **Калтала*, Борис *Куталов*, 1694 р. (Полякова 129), (відантропонімне похідне) *Колталово*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 165), воно ж *Култалово*, 1640—1643 рр. — ойконім у колишній Тверській губ. (ЗБК 238), рос. *Кафта́йлов* (КП Саратов.), *Куталов* (ЖПТ), пол. *Końtało* (SN V, 91) — рефлекси псл. **Кы́лтадло*. Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *ханта́ла* 'волоцюга' (НОС 12, 7), (похідне) *канта́лиха* 'висока худа жінка' (СГРС 5, 57) та ін., словотвірно пов'язані з дієслівною лексикою на зразок укр. діал. *ко́втати* 'бити, стукати', рос. діал. *колта́ть* 'хитати; кульгати, шкандибати' і под. Див. (ЕСУМ 2, 486—487).

**Кы́лтидо* / **Скы́лтидо*: укр. (похідне) *Кантиловка* — ойконім у колишній Харківській губ. (Vasmer RGN IV, 42), блр. *Шкутило* (ЖПТ) — форма з абсорбованим плавним.

**Кы́лтимь* / **Скы́лтимь*: рос. *Скафты́мов*, 1895 р. (АКС 314) < **Скавты́мов* < **Скалты́мов*, *Скафты́мов* — сучасне прізвище (Лет. ЖС

2000, № 1–13, 159), пол. *Choltym* (SN IV, 99) < **Kołtym*, а також *Kin-tim* – антропонім балтійських слов'ян (Trautmann 45).

***Кѣлтома**, ***Кѣлтомъ**: укр. *Котума* (Новикова 425) < **Колтома* (абсорбція плавного; -у- < -о- під впливом лабіального -м-), рос. *Колтомов*, *Котломин* (КПН), *Котламина* ж. (СКТ 389), *Кутумов* (ЖПТ), *Колтаменков* (ЖПТ), пол. *Koltum* (SN V, 92) ~ рос. діал. *колтомá* ‘безнога людина, яка ходить на дерев'яному протезі’ (НОС 4, 93), *халтомá* ‘пустун’ (Доп. 288), ‘базіка’ (Моисеєнко 145), ‘непосидючий’ (ССГ 11, 44–45), (похідні) *кантѣмь* ‘бити, мучити кого-небудь’ (СРГС 2, 31), *халтамить* ‘швидко робити’ (Голицын 63), *халтомить* ‘поспішати, метушитися’ (ССГ 11, 45), *халтамовить* ‘дурнуватий’ (Добровольский 953), *скантамить* ‘зібрати, зробити, виготовити що-небудь’ (СРНГ 37, 387), блр. діал. *халтамá* ‘легкодумна людина, яка багато й швидко говорить’ (Садоўскі 16), ‘пліткарка’ (Драбудзька 39), ‘пустомеля’ (СБГ 5, 285).

Похідні з консонантом -п- у суфіксальній морфемі:

***Кѣлтапъ**, ***Кѣлтапъ** / ***Skѣлтапъ**: ст.-укр. Фѣдо(р) *Капѣта(н)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 45), Івашка *Кетанъ*, 1666 р. (Лазаревский 7) < **Келтанъ*, укр. *Ковтан* (Радіон 58), *Катлан*, *Котлан* (РУС 181, 210), *Култан* (КПУ Зак. 1, 201), *Кихтан* (Льв.) < **Кифтан* < **Кивтан*, *Кіхтан* (Льв.), *Кіхтань* (Зайцева, Ковальчук 72), *Каптан* (КПУ Полт. 4, 565), *Кіптан* (ТДВ 23), *Коптан* (КПУ Полт. 6, 274), *Кафтан* (Горпинич 186), *Кофтанюк* (ПСС 2, 562), *Кайтан* (СП 165), *Куйтан* (Зосимов 1, 509), *Кутан* (Новикова 458), *Шкутан* (РУС 480), (похідні) *Кайтанівка* (3 фіксації) – ойконіми, ст.-рос. Богданко *Кафтанов*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 69), *Каптан* Владимирович Беклемишев, XVI ст. (Веселовский 133), Івашка *Кантанов*, Пронька *Кавтанов*, 1685–1686 рр. (ПМК Тверь 75, 229), рос. *Кайтан* (м. Калуга), *Кайтанов*, *Кафтанов*, *Ковтанец* (ЖПТ), *Колтанов* (КП Тул.), *Колетанов* (Тамбовськ. обл.) – форма з секундарним -е-, *Кофтанов* (КП Саратов.), *Кутанов* (ЖПТ), *Хавтан* (м. Москва), *Халтанов* (СП 367), *Шкиптан* (Память 1, 100), (похідні) *Кинтаново* – ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 152), *Кунтановка* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климова 2, 131), блр. *Калтан*, *Каптан*, *Кафтан* (Бірыла 173, 180), *Скултан* (м. Могильов), (похідне) *Колтаново* – ойконім на Вітебщині (Список Вит. 59), болг. *Колтанов* (Илчев 265), хорв. *Kaftanić* (Leksik

275), слвн. *Kaftan* (ZSSP 245), пол. *Kaftan*, *Kajtan*, *Kaŭtan*, *Kaptań*, *Kawtan*, *Keltan*, *Koftan*, *Koŭtan*, *Kuchtan*, *Kultanowicz*, *Kuŭtan* (SN IV, 32, 437, 456, 485, 544, 562; V, 58, 91, 375, 411, 413), чеськ. *Kaftan*, *Kovtan*, *Kuŭhán* (ЧП), ст.-слвц. *Gregorius Kaytan*, XVI ст. (UFPI, 173), слвц. *Kuŭhán* (TP 141), *Kojtan*, XVIII ст. (Bernát 89). Зі слов'янських мов запозичено лтськ. прізвища *Скултан*, *Скультан* (ЖПТ).

Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *кофтан*, 1547 р., *кафтанъ*, 1597 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 65), укр. діал. *кафтáн*, *кахтáн* 'верхній чоловічий одяг; полотняний плащ' (Шило 139), віднесене до запозичень із турецької мови (Лесів 26), ст.-рос. *кавтан*, 1699 р. (ОСС 7, 121), блр. діал. *каптáн* 'піджак, кофта' (ДСБр. 87), *коптáн* 'кофтина' (Кучук, Малюк 58), *кыптáн*, *кыхтáн* 'каптан' (Бялькевич 241, 244), (похідне) *каўта́нікі* мн. 'клецьки з тіста' (ДСБр. 91) та ін., зібрані в (Казлова III, 122–123 – з обґрунтуванням фонетичних модифікацій у бінарній сполуці «редукований + плавний»).

***Кълтєнь**: ст.-укр. Григорей Федоров сын *Калтен*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 241), укр. *Кибтенко* (Горпинич Болг. 274) < **Кивтенко*, ст.-рос. Епифанко *Кутенев*, 1579 р. (Полякова 129), рос. (похідні) *Кевтеницы* / *Кефтеницы* *Старые* – ойконім у колишній Олонецькій губ., *Куфтенки* – в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 139; V, 8), блр. (похідне) *Кайцєні* – ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 118), пол. *Kuteń* (SN V, 466) ~ рос. діал. *культєнь* 'кукса, рука або нога без пальців' (Даль 2, 216 – стаття *кулыга*).

***Кълтинъ** / ***Skълтинъ**: ст.-укр. Васко *Колтин*, 1663 р. (РСП 184), ст.-рос. Олексѣй *Куфтинъ*, 1615 р. (ПРК I, 317), Иванъ *Котлинцовъ*, 1669 р. (Тупиков 595), Афанасій *Каутинъ*, 1692 р. (Курдюмов III, 149) < **Калтинъ*, рос. *Кальтинов* (Тамбовськ. обл.), *Кувтин* (ИСП 277), *Культин*, *Кунтин*, *Куфтин*, *Шкультин*, *Шкутин* (ЖПТ), *Скутин* (РУС 388), пол. *Kuchtin* (SN V, 375).

***Кълтонъ**, ***Кълтонъ** / ***Skълтонъ**: ст.-укр. *Kolthon*, XVI ст. (Жерела III, 139), укр. *Катон* (Пура СПР V, 65) – форма з абсорбованим плавним, *Колтон* (КПУ Харк. 14, 164), *Контон* (Пура Край 3, 199), *Кавтоняк* (Панцьо 105), *Колтоняк* (Holutiak 211), рос. *Кафтонов*, *Килтон* (ЖПТ), *Кутонов* (Новикова 458), пол. *Kaŭton*, *Kapton*, *Kaptoń*, *Kieŭtoń*, *Kolton*, *Koŭtoń*, *Kopton*, *Koptoń*, *Kowton*, *Kulton*, *Kuŭton*, *Kuŭtoń* (SN IV, 456, 486, 591; V, 79, 92, 140, 231, 411, 413), *Szkelton* (SN VIII, 445).

***Kыltuna**, ***Kыltunъ**, ***Kыltunь** / ***Skыltunъ**: ст.-укр. *Θεδор Колтун*, 1561 р. (ЛЗК 386), Тышъко *Ковътунъ*, 1649 р. (Реєстр 174), Хвил *Колтунъ*, 1649 р. (ДІП I, 51), укр. *Kołtun*, 1736 р. (АЮЗР VI/2, 63), *Кавтун* (Зосимов I, 386), *Ковтун* (Рв.), *Кафтун* (КПУ Полт. 5, 145), *Кофтун* (ЖПТ), *Колтун* (Хм.), *Койтун* (СКТ 360), *Каптун* (СП 168), *Шкетун* (КПУ Зап. 23, 285) < **Шкелтун*, (похідні) *Ковтуни* (2), *Ковтунівка* (4), *Ковтунове* — назви поселень відантропонімного походження в різних областях, ст.-рос. *Михаил Кутлунин*, 1636–1637 рр. (ЗВК 532) — форма з метатезою -лт- > -тл-, *Колтун*, 1697 р. (ИЮМ XI, 46), (похідне) *Холтуново*, 1500 р. — ойконім у колишній Водській п'ятині (ПОКН 394) < **Колтуново*, рос. *Кафтунов*, *Калтунин*, *Колтунов*, *Кавтунов*, *Ковтунов*, *Кувтун* (ЖПТ), *Кутлунин* (Рязан. КП I, 311), *Кутунова ж.* (ЖПТ), *Халтунов* (РУС 441), *Шкетунов* (КПУ Дон. 22, 248), (похідні) *Колтунова*, *Колтуновка* (4), *Колтуново*, *Колтунов Рог*, *Колтуновы* — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 330), блр. *Каўтун*, *Калтун* (Бірыла 174), (похідні) *Колтуновка*, *Колтуново*, *Колтуновы* — назви поселень у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 133, 143, 300), пол. *Kałtun*, *Kořtun*, *Kołtun*, *Kowtun*, *Kořtun*, *Kořtunі*, *Kuřtun* (SN IV, 456; V, 58, 79, 92, 231, 413), *Szkořtun* (SN IX, 289), чеськ. *Kaltoun*, *Koltun*, *Kovtun* (ЧП), а також *Keystone* — антропонім балтійських слов'ян (Trautmann 44) ~ укр. діал. *кóвтун* 'збита подушка' (СУГО 102), *ковту́н* 'дятел' (Шилю 145), рос. діал. *колту́н* 'шахрай' (СРГС 2, 95), 'сплутане волосся' (Селигер 3, 84), блр. діал. *капту́н* 'кожух' (Бялькевіч 221), *коўтун* 'губа' (ЭСБМ 5, 105).

***Kыltynъ**: рос. *Култынин*, *Кумынин* (ЖПТ), пол. *Chałtyń*, *Chołtyń*, *Kutyń* (SN II, 48, 101; V, 470) < **Kałtyń*, **Kołyń*.

***Kыltьнь(йъ)** / ***Skыltьнь(йъ)**: рос. (похідне) *Сколотни* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 311) — форма з секундарним голосним після плавного, пол. *Kaŭtny*, *Kowtny* (SN IV, 540; V, 231).

Похідні з консонантом -r- у суфіксальній морфемі:

***Kыltara**, ***Kыltarъ**, ***Kыltarь** / ***Skыltarъ**, ***Skыltarь**: укр. *Контар*, 1721 р. (ДІП II, 62), *Каптар* (КПУ Харк. 8, 691), *Кивтар* (КПУ Зап. 21, 164), *Ківтар* (КПУ Харк. 11, 291), *Ковтар* (Зосимов I, 443), *Кантар* (Горпинич, Тимченко 114), *Контар* (КС Дн. 1, 126), *Хоптар* (КПУ Він. 1, 796) < **Контар*, *Кутар* (СП 201), *Скутар* (СП 326), (похідне) *Шкунтарі* — мікротопонім (с. Перерісль Надвірнянськ.

р-ну ІФ; Михальчук 213), ст.-рос. *Ковтарь*, 1593 р. (Тупиков 185), (похідне) *Колтарово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ 1/1, 38), рос. *Колтарев* (КП Сарат.₁₁), *Кавтарев*, *Кантарев*, *Контарев*, *Контаров*, *Куптарев*, *Кухтаров* (ЖПТ), *Кантарь* (РУС 176), *Контарев* (Память 1, 47), *Кутарев* (ЖПТ), (похідне) *Кунтари* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN IV, 683), блр. *Кантар* (Бірыла 178), болг. *Контаров* (Илчев 267), хорв. *Kontar* (Leksik 312), слвн. *Škantar* (ZSSP 602), пол. *Kajtar*, *Kohtarz*, *Kuchtar* (SN IV, 437; V, 91, 375), чеськ. *Kajtar*, *Kantár* (ЧП), слвц. *Kajtar*, *Kantár*, *Kontár* (TZ Bratislava 151, 153, 171) ~ укр. діал. *кántар* 'частина збруї з налобником, що надівається на голову коневі' (Корзонуку 135), *кíнтáрь* 'коротенький кожушок без рукавів' (СУГО 97), *к'íнтáрь* 'кожух без рукавів' (Піпаш, Галас 77), *кутáрь* 'довга маття або сумка до рибальської сітки' (ЕСУМ 3, 163), рос. діал. *скобтáрь* 'дерев'яна посудина, схожа на дзбан' (ЯОС 9, 37) < **сковтáрь*, блр. діал. *кántар* 'очіпок' (МСМ 1977: 61) та ін. Див. (Казлова III, 126).

**Кьлтора*, **Кьлторъ*, **Кьлторъ* / **Skьлторъ*: ст.-укр. *Kuriŕo Kuntor*, XVI ст. (Жерела II, 212), Іванъ *Халторъчєнько*, 1649 р. (ДІП I, 30), укр. *Кантор* (Holutiak 190), *Кинтор* (Хм.), *Кінтор* (Чучка 264), *Комтор* (КПУ Луг. 1, 481), *Контор* (КПУ Харк. 1, 486), *Контора* (Богдан 131), ст.-рос. Федотко *Каторин*, 1682 р. (Полякова 100), рос. *Кавтор* (КП Сарат.₉), *Кавторев* (КП Тул.), *Кавторин*, *Кантор*, *Кафторев* (ЖПТ), *Кафторин* (АКПП 110), *Конторин* (КП Сарат.₃), *Ковторин* (СЛСП 10), *Ковторов* (КПУ Ув. Дон. 2, 231), *Конторов* (РУС 202), *Куторев*, *Куторов*, *Скухторов* (ЖПТ), (похідні) *Кафторовка* — назва поселення в Саратовській обл., *Кавторовка* — в Ромоданівському р-ні Мордовії, блр. (похідне) *Кунторовка* — ойконім у колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IV, 683), слвн. *Kontor* (ZSSP 284), пол. *Kohtarz* (SN V, 92), чеськ. *Kántor* (ЧП), слвц. *Kajtor*, *Kántor* (TZ Bratislava 153) ~ укр. діал. (похідне) *скухтóрить* 'приготувати їжу (зварити страву) без належного вміння' (Чабаненко Словник 4, 79) — форма з еволюцією -л- > -в- > -ф- > -х-, рос. діал. *калтóрь* 'рибальське знаряддя, різновид волока' (СРНГ 12, 365).

**Кьлтѹра*, **Кьлтѹръ*, **Кьлтѹръ*: ст.-укр. Децко *Кантурович*, 1566 р. (Памятники III/2, 74), укр. *Кольтур* (СПам. 3, 49), *Кантуренко*, 1718 р. (ПЧП 95), *Кантур* (Рв.) — сучасне прізвище, *Кантура*, 1907 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1, од. зб. 12, арк. 11 зв.), *Кафтур* (ЖПТ), *Контур*

(СКТ 373), *Контура* (Вол.), ст.-рос. Максимка Захаровъ сынъ, прозвище *Кантуръ*, 1616 р. (Бел. В 2, 108), Андрей *Кантуръ* Юновичъ, 1666 р. (Тупиков 173), рос. *Кохтуровъ*, 1721 р. (Пам. СИ I, 289), *Кантуров* (Глуховцева 1, 308), *Контуров* (ППП 260), *Кантуров*, *Кутуров* (ЖПТ), блр. *Калтур* (ЖПТ), *Кантур*, *Контураў*, *Коўтур* (Бірыла 180, 212, 216), (похідне) *Кантуры* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 90), пол. *Kaltur*, *Kałtur*, *Kaptur*, *Kaptura*, *Kołturz* (SN IV, 450, 456, 486; V, 92), ст.-слвц. *Joannes Kontur*, 1625 р. (UFP II, 148), слвц. *Kontúr* (TZ Bratislava 171).

Щодо мотивації пор. ст.-укр. *кантѹрѣ*, 1596 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 46), укр. діал. *кánтур* ‘очіпок’ (Глуховцева 92), *кантѹр* ‘стара людина’ (Аркушин 2016: 210), ‘весільне накриття голови молодої’ (Лев 302), *хавтѹр* ‘сухар’ (СБук. Г 609) < **кавтѹр*, *кánтури* мн. ‘клапти дрантя, лахміття’ (СУГО 92), рос. діал. *коптѹр* ‘виступ печі’ (ССГ 5, 75), блр. діал. *кантѹр* ‘висока зачіска з довгого волосся’ (МСМ 1977: 61), *кантѹр* ‘висока зачіска’ (СГЦРБ 1, 184), *кінтѹр* ‘кашкет’ (СРГр. 58), *кантѹр*, *кóптур*, *куптѹр* ‘верх печі над лежанком’ (РСВ 1, 235) та ін. Див. (Казлова III, 127).

***Кытыра**, ***Кытырь**, ***Кытырь**: ст.-рос. Іванъ Даниловъ с. *Кантыревъ*, 1504 р., *Колтырь* Раковъ, 1534 р. (Тупиков 191), Никита Васильевич *Кафтырев*, 1586 р. (ПСРЛ XXXVII, 126), Ондрѣй *Колтырь*, XVI ст. (Майков 182), Шестаць *Колтыринъ*, 1609 р. (АСБА II, 231), Михайль *Кавтыревъ*, 1679 р. (АНПВ 347), (похідне) *Кохтырево*, 1551–1554 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 196) < **Кофтырево* < **Ковтырево* < **Колтырево*, *Колтырино*, 1678 р. — в Мещерському краї (Дубинская 187), рос. *Кавтыревъ* (*Кафтыревъ*), 1704 р. (ИЮА 13, 18), *Кафтырев* (КП Твер.), *Кантырев*, *Кахтырев*, *Колтырев*, *Колтырин*, *Кутырев*, *Куфтырев* (ЖПТ), (похідні) *Колтырина* (4), *Колтырино* (2), *Калтырино*, *Куфтырево* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN IV, 3, 330; V, 8), *Кантырево* — назва поселення в Красноярському краї, пол. *Kaptyr*, *Kołtyrek*, *Koptyra*, *Kutyra* (SN IV, 486; V, 92, 140, 470). Пор. ще *Canthyr*, 1284 р. — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann 42).

Щодо мотиваційних засад пор. укр. діал. *кутѹр* ‘один із двох рогів матні великої хватки — турбука’ (Дзензелівський 45) < **култѹр*, рос. діал. *кутырь* ‘пухир’ (СРДГ 270), ‘шлунок тварини’ (Мордов. словарь 3, 109), *колотырь* ‘пліткар’ (СРГС 2, 94), *куф-*

тьбрь 'великий живіт', 'висока товста людина' (СГРС 6, 324), *кух-тьбрь* 'живіт' (СРГК 3, 79), *коптьбрь* 'черпак з довгою ручкою' (НОС 4, 107).

***Кыльга, *Кыльгъ / *Skыльгъ:** ст.-укр. Дмитро *Ковтер*, 1675 р. (ЛРК 168), укр. *Кейтер* (Богдан 113), *Кінтер* (Панчук 149), *Кантер* (Панцьо 105), рос. *Кильтер* (КП Твер.), *Кальтер*, *Кантер*, *Кантере-рев*, *Куфтерин*, *Кухтерин* (ЖПТ), *Кухтерина* — ойконім відантропонімного походження в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 407), блр. (похідне) *Контрово* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN IV, 376), болг. *Кентров* (Илчев 251), пол. *Kapter*, *Kaptera*, *Kechter*, *Koptera*, *Kuchter*, *Kupter* (SN IV, 485, 559; V, 140, 375, 429), *Szkonter* (SN IX, 289), словц. *Kontra* (TZ Trnava 112) ~ укр. діал. (вторинне) *кутєрик* 'кінець матні невода' (ЕСУМ 3, 163) < **кут-рик*, (похідне) *контрувати* 'ворогувати, сперечатися, лаятися' (Чабаненко Словник 2, 198) — форма з асимільованим плавним, рос. діал. *ку́фтрик* 'клубок' (СВГ 4, 26) < **ку́втрик*.

***Кыльгрома, *Кыльгромъ:** пол. *Komtroma* (SN V, 104) < **Kołtroma*, слов'ян. (похідне) *Kontromiszki*, 1596 р. — ойконім у колишній Віленській губ. (АВК XXXII, 468) < **Kontrom-iszki* (литунізоване за рахунок приєднання суфікса *-iszki*) ~ рос. діал. *контроміть* 'бити' (СРГСУ 2, 45) < **колтроміть*.

Похідні з консонантом *-s-* у суфіксальній морфемі:

***Кыласа, *Кыласъ, *Кыласъ:** укр. *Кітвас* (Holutiak 200) < **Ківтас*, *Кутас* (Новикова 458), ст.-рос. Сатун *Кафтасев*, 1561 р. (ХКФ II, 188), *Кайтасъ* Матюковъ, 1616 р. (Тупиков 171), рос. *Кунтасов*, 1710 р. (ЗХ 145), *Ковтасова* ж. (Горпинич, Тимченко 127), *Котлас* (Рязан. КП I, 608) < **Колтас*, *Кутас*, *Кутасин* (ЖПТ), *Кутасов* (Новикова 458), блр. *Кутас* (Бірыла 236), пол. *Kaptaś*, *Kołtas*, *Koptas*, *Kortaś*, *Kuptas*, *Kutas* (SN IV, 485; V, 91, 140, 391, 466) ~ укр. діал. *кувта́с* 'китиця як прикраса біля хустки, скатертини' (Аркушин 2016: 261), *ку́тас* 'прикраса у вигляді китиці на одязі тощо', '[...] невеликий навіс від дощу в тому місці, де покрівля має форму кута' (ЕСУМ 3, 162) < **ку́лтас*.

***Кылтеъ:** рос. *Контесов* — сучасне прізвище.

***Кылтошъ, *Кылтошъ:** укр. *Кантош* (Пура Край 3, 192), ст.-рос. (похідне) *Култасова*, 1661 р. — ойконім у колишній Тульській губ. (Арсеньев 1899: 226), пол. *Kołtos*, *Kuchtoś*, *Kutos* (SN V, 92, 375, 468).

***Kьltusa**, ***Kьltusъ**, ***Kьltusь**: ст.-рос. Мишка *Кутусинъ*, 1685 р. (Тупиков 614) — форма з абсорбованим плавним, (похідне) *Кунту-сова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1421), пол. *Koptus*, *Koptuś*, *Kutus* (SN V, 140, 468).

***Kьltysъ**, ***Kьltysь**: пол. *Kaltys*, *Kełtyś*, *Kołtys*, *Kołyś*, *Koptyś*, *Kultys*, *Kultyś*, *Kuptyś* (SN IV, 450, 563; V, 92, 140, 411, 413, 429).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Kьltatъ(ь)**: ст.-рос. Лопата *Калтатов*, 1657–1658 рр. (КПЯ 98), рос. *Кутлатов* (КП Сарат.) ~ укр. діал. *ковтáтий*, *кувтáтий* ‘такий, що має довгу шерсть (про собаку)’ (Аркушин 2016: 230, 261).

***Kьltota**, ***Kьltotъ**: укр. *Кантут* (КПУ Льв. 2, 28), ст.-блр. Романь *Контутовичъ*, 1528 р. (ЛМ 1915: 213), слов'ян. *Килтута* (Магницький 51) < **Кьлтута* < **Кьлтута*.

**kьltastъ(ь)*: укр. діал. *ковтáстий* ‘такий, що має довгу шерсть (про собаку)’, ‘нерозчесаний (про волосся людини)’ (Аркушин 2016: 230). Антропонімічні континуанти невідомі.

***Kьltovъ(ь)**: рос. *Колтовой* (ТПП 97).

***Kьltuzъ**: рос. ст.-рос. *Контузов*, XVII ст. (Титов Син. 20), рос. *Кунтузов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *куту́з* ‘росла, сильна людина’ (СПГ 1, 457) < **култу́з*.

Праантропонімічні відапелятивного походження з ахаїчними префіксами:

***Акьлтъ** / ***Askьлтъ**: ст.-укр. *Stephan Jaskułt*, 1663 р. (АЮЗР VI/1, прил. 36), ст.-рос. Иван *Ясконт*, 1644–1647 рр. (ПКВЗ 7), рос. *Якайт* (ЖПТ) — форма з переходом *-л-* > *-й-*, ст.-блр. *Ясковт* Григорій, 1600 р. (ОДВ V, 237), блр. *Аскунтовіч* (Бірыла 25), *Яхонт* (м. Мінськ) < **Яконт* < **Яколт*, імовірно, укр. *Яскот* (РІ ІФ 3, 440) < **Ясколт* — форма з абсорбованим плавним. Див. ще (Казлова III, 100–102).

***Вокьлта**, ***Вокьлтъ**: ст.-рос. Дарья Матвѣева жена *Букалтова*, XVII ст. (ПКУ 322), *Буколтов*, XVII ст. (Королева 78), рос. *Букалтов* (ПКУ 287), *Бахалтин* (КПУ Дон. 18, 419), ст.-блр. Станиславъ *Буконтовичъ*, 1528 р. (ЛМ 1915: 228), лит. *Būkantas*, *Būkontas*, які К. Буга виводив із *Ви(t)-kantas* (LPŽ I, 339), (похідні) рос. *Буконтово* (3) — топоніми в колишніх Московській і Тверській (2) губ. (Vasmer RGN I, 573). Префікс **Во-* міг еволюціонувати з **Ро-*.

***Їсекыль**: укр. (похідне) *Чеколтан* (СКТ 876), *Чехунта* (КПУ Харк. 15, 36) < **Чекулта*, блр. **Цюконт* > ойконім *Цюконтловичи* (варіанти *Чуконтовщина*, *Szukanowicze*) — в колишній Мінській губ. (Vasmer RGN X, 34), який ілюструє перехід *л* > *н* у кореневій морфемі та *ч* > *ц* у префіксі. Див. ще (Казлова III, 133).

***Кокыль**: укр. *Кокунт* (Панцьо 107) < **Кокулт* (асиміляція плавного).

***Обкыль**: пол. *Okołtowicz* (SN VII, 41).

***Раскыль**: рос. *Пашкут* (Лет. ГС 2008, № 49, 43) < **Пашкулт*.

***Їркыль**: хорв. *Šuklt* (Leksik 664).

Праантропоніми-композиції:

***Кытимірь** / ***Кытимёрь** / ***Кытомірь**: ст.-укр. Степан *Контымир*, 1667 р. (ПКХ 38), укр. *Кантомір*, *Ковтимір* (Богдан 106, 139), *Контемир* (КПУ Харк. 17, 562), *Кантемир*, *Каптамир* (НКП Харк. 756), ст.-рос. *Кантемир*, 1640 р. (АЙВД I, 26), рос. *Хантимеров* (РУС 442) < **Калтимеров*, *Контомиров*, *Культемиров* (КПУ Харк. 7, 133, 146), (похідне) *Кантомирова* — ойконім у колишній Воронежській губ. (Vasmer RGN IV, 42). Див. ще (Казлова III, 133).

***Кытобогъ**: рос. (похідне) *Контыбожь* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN IV, 376).

***Кытогоръ**: рос. *Келтоузов* (КПУ Дон. 22, 444).

***Кытояръ** (йь): рос. *Кынтояров*, *Кутлояров* (ЖПТ).

***Кытоногъ** (йь): рос. *Колтуногов* (КПУ Черниг. 1, 862), *Ковтоногов* (ЖПТ), (похідне) *Колтоноговская* (варіант *Колченоговская*) — ойконім у колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 178) ~ рос. діал. *колтонóгий* ‘каліка, ‘кривоногий’ (СРНГ 14, 196), *колтынóгий*, *култынóгий* ‘кульгавий’ (Мордов. словарь 3, 57).

***Кытофъ** (йь): рос. *Ковтоусов* (КП Тул.).

***Кыторёй**: ст.-рос. (похідне) *Куфтофеево*, 1686 р. — ойконім у колишньому Кінешемському пов. (ПКВЗ 184).

***Кыторузъ** (йь): рос. *Кантапузов* (Горпинич 203) < **Калтапузов*.

***Кыторёзъ**: укр. *Конторіз* (Горпинич, Тимченко 134), рос. *Конторез* (ЖПТ), *Кантарез* (СКТ 315).

**кѣлторѣкъ* (йь): рос. діал. *колтору́кий* ‘про людину з ампутованою рукою’ (Малеча 2, 222). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Кытовёрь**: рос. *Колтовер* (ЖПТ).

***Кытоворъ** ? : рос. (похідне) *Кантаурово* — ойконім у Нижегородській обл. (Морохин 101).

***Кѣлтозоръ**: укр. *Калтазерко* (КПУ Київ. 8, 324), блр. *Кантузораў* (Бірыла 178).

На основі чергування *ѡ* : *ѡ* корінь **Кѣлт-* пов'язаний з **Сѣлт-*, який також продуктивно реалізувався у слов'янських антропоніміконах. Пор.:

***Сѣлта**, ***Сѣльтъ**, ***Сѣлта** / ***Сѣлта**: укр. *Цильт* (Рівне 528), *Цолта* (Панчук 120) < **Цильт*, **Чолта*, *Цент* (Новикова 900), *Цинта* (СП 376) < **Целт*, **Цилта* (асиміляція плавного), *Чульт* (КПУ Харк. 12, 707), ст.-рос. (похідне) *Щелтинское*, XVII ст. — назва пустища в Обонезькій п'ятині (ОПКН 127), рос. *Чавтин* (Рязан. КП 1, 796), *Чутов* (ЖПТ) < **Чултов*, блр. *Циолта* (СБГТ 388), болг. *Ченто*, *Чинто*, *Чунто* (Илчев 538, 543, 548), хорв. *Їант*, *Їит*, *Їита* (Leksik 106, 117), серб. *Чолта* — прізвище (Ѓирић 315), ст.-пол. *Gregorius Czolta*, 1464 р. (SSNO I, 84, 383), пол. *Cziut* (SN II, 294) < **Cziłt*, *Czyjt* (SN II, 318) < **Czyłt*, *Czułyt* (SN II, 309) < **Czułt*, чеськ. *Їunta* (ЧП), словц. (похідне) *Їoltovo* — ойконім (Majtán 1972: 98), *Їunta* (TZ Bratislava 56). Пор. ще слов'ян. *Чалтъ* (Магницький 91), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон, можливо, від волзьких болгар.

Сюди слід долучити формально видозмінене чи какографічне укр. *Чатта* (КПУ Ув. Дон. 5, 449) < **Чалта*, а також ст.-укр. *Василей Чюхта*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 294), укр. *Чухта* (Панцьо 123), ст.-рос. *Чехтъ* Насоникъ, XVI ст. (НПК VI, 368), в яких -х- < -ф- < -в- < -л-, тобто *Чухта*, *Чехтъ* < **Чуфта*, **Чефтъ* < **Чувта*, **Чевтъ* < **Чулта*, **Челтъ*. Аналогічні фонетичні трансформації спостережено й серед рефлексів псл. **кѣлта*, **кѣлтъ*, див. (Казлова III, 102—103). Зважаючи на часті випадки абсорбції плавного у структурах зразка *тылт*, до цього списку можна долучити укр. *Чут* (ЖПТ), *Чута* (Новикова 928) < **Чулт*, **Чулта*, (похідне) *Чутин* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл. ММ 2, 492), а також *Чуть* (КПУ Полт. 10, 324), рос. *Чути*, *Новые Чути*, *Старые Чути* — відантропонімні ойконіми в колишній Самарській губ. (Vasmer RGN X, 189) < ***Сѣльтъ** — основа на -ї-.

Укр. *Пацелта* (Панцьо 114), *Пацолта* (Редько Словник 2, 800), ст.-пол. *Paczolt*, 1398 р., *Paczult*, 1450 р. (Rymut II, 197) — континуанти псл. ***Раѣлта**, ***Раѣльтъ**.

З-поміж префіксальних похідних з рухомим *S-* назвемо ще псл. ***Раѣсьлтъ** > ст.-пол. *Paszczolt*, 1427 р. (Rymut II, 197) та ***Аѣсьлта** > сло-

в'ян. *Ящолта*, бояриня (Спрогис ПАУ 180) — парадигматичний варіант до **Aščьltъ*, **Aščьlto*, відновлені в (Козлова 1991: 67).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *цовт* 'гостра скеля під водою чи над нею' (Грицак 80) [~ *Цоут* — оронім (Петров 213)] — форма з білабіальною артикуляцією *-л-*, *цьовта* 'обрядовий хліб' (м. Сарни Рв.; повідомив В.Ф. Давидюк, 2004 р.), *цолта* 'гора гола висока (загострена)' (Горбач Бродина 94), *чонта* 'гомілька', 'велика кість, на якій є потроху й м'яса' (Бевка 143), слвц. діал. *čunt*, *čunta* 'частина ноги під коліном, литка', 'нога людини' (SSN I, 284) < **čьlta*, **čьltъ*.

Псл. **Čьltadlo*, **Čьltidlo*, мотивовані на апелювативному рівні дієсловами **čьltati*, **čьltiti*, можна реконструювати з огляду на укр. *Чинтала* (Holutiak 436), *Центило* (Новикова 900), рос. *Цинталов* (Горпинич, Тимченко 293) < **Чилталов*, *Чутилов* (ЖПТ) < **Чултилов*, слвн. *Čontala* (ZSSP 93).

Іносуфіксальні деривати:

**Čьltajъ*: укр. *Чантай* (КПУ Ув. Дон. 6, 657), *Чентай* (Новикова 914), (похідне) *Чевтайкин* (ЧЧ 452), рос. *Челтай* — сучасне прізвище, *Чевтаев* (КП Алтай 2, 235), *Чуфтаев* (ЖПТ), *Четаев*, *Читаев* (ЖПТ) — обидва з абсорбцією плавного.

**Čьltějъ*: рос. (похідні) *Чутеево*, *Чутеи* — назви поселень у колишній Казанській губ. (Vasmer RGN X, 189).

**Čьltakъ*: укр. *Чутак* (Новикова 928), рос. *Чинтаков* (КПУ Дон. 3, 489) ~ укр. діал. *човтáк*, *чоўтáк* 'дерево на вершині гори з обламаними гілками' (Онишкевич 2, 373), *чунтя́к* 'зарості молодих дерев (переважно хвойних)', 'лайливе слово' (Матіїв 513—514).

**Čьltikъ* / **Čьltičъ*: хорв. *Čutić* (Leksik 117), слвц. *Čentik* (TZ Bratislava 52).

**Čьltukъ*: укр. *Чунтук* (Новикова 927), рос. *Чентуков* / *Чантуков*, 1705 р. (СДНП 243, 327), *Челтуков* (ЖПТ) ~ укр. діал. *чунту́ка* 'неохайна людина' (Чабаненко Словник 4, 225).

**Čьltьka*, **Čьltьko*, **Čьltьkъ*: ст.-укр. Грицко *Чутко*, 1582 р. (АЮЗР VI/1, 109), укр. *Центкевич* (РУС 451), рос. *Чаткин*, *Чуткин*, *Чутков* (ЖПТ), (похідні) *Чуткина*, *Чуткино* — ойконіми в колишніх Владимирській та Ярославській губ. (Vasmer RGN X, 189) — усі з абсорбцією плавного.

**Čьltyga*: ст.-рос. *Чолтыга*, 1680 р. (КПЯ 117) — прізвисько тунгуса.

Укр. *Ченторог* (Горпинич 388) — реальне підґрунтя для реконструкції праантропоніма композитного типу — **Сѣлторогъ*.

Континуанти псл. **(S)kьlv-*

Безафіксні **Кьлва*, **Кьлво*, **Кьлвъ* / **Skьlva*, **Skьlvo* можна відновити на основі: укр. *Колва* (КПУ Полт. 12, 277), *Холва*, 1723 р. (Швидько 20) < **Колва*, *Кольва* (Кравченко 145), *Кульва* (Літ. ГС 2006, № 12, 71), *Кива*, 1723 р. (Швидько 263) — форма з абсорбованим плавним, *Кайв* (ТЕ 252), *Ківла* (Літ. ЖС 2008, № 8, 69) < **Кілва*, *Кивва* (Літ. ЖС 2007, № 20, 102), ст.-рос. Захарья *Ковл*, 1430–1440 рр. (Каштанов 347), Іванко *Куйва*, 1563 р. (ПКОП 144), Омелян Михеев *Кова*, XVII ст. (ТК II, 875) < **Колва*, рос. *Кувла*, 1707 р. (ППКН 307), *Кальвов* (КП Твер.), *Ковлов* (КП Вологда), *Кувлов* (ЖПТ), *Кевва*, *Кивва* (ЖПТ) < **Келва*, **Килва*, *Кова* (ПКК Куб. 85), блр. *Кавва* (м. Мінськ), пол. *Kalwa*, *Kałwa*, *Kolwa*, *Kołwa*, *Kujwa*, *Skajwo* (SN IV, 450, 458; V, 79, 93, 395; VIII, 438), чеськ. *Kalva* (ЧП), а також слов'ян. Матей Войтех. *Кевла*, 1597 р., Матей Войтехович *Кевло*, 1609 р. (ОДВ VI, 53, 176), *Хольва* (Рамієс 2, 496).

Стосовно апелятивних відповідників пор. рос. діал. *кѡлва* ‘частина ткацького верстата’ (СРНГ 14, 13), ‘калюжа води поверх льоду’ (Мосеев 46), *ху́лва* ‘неправда’ (СВГ 11, 216) < **кѹлва*.

**Сѣкьлва*: укр. *Чикольва* (КПУ Київ. 5, 165).

Суфіксальні деривати:

Кьlvaga* / **Кьlvuga* (Кьlvoga* ?): ст.-рос. Семенка Василевъ сынъ *Колвагинъ*, 1621 р. (ПКА 282), рос. *Ковлагин* (ЖПТ) < **Колвагин*, *Калавугин* (ЗВ 670) — форма з секундарним *-а-*.

Кьlvega* (Кьlvega* ?): укр. *Конвега* (Пура Край 3, 198) < **Колвега*, блр. *Конвега* (ЖПТ).

**Кьlviga* / **Кьlvuga*: рос. *Ковлига* (Лет. ЖС 2008, № 40–52, 159), *Ковыгин* (Лет. ЖС 2008, № 20, 250) < **Колвыгин* ~ рос. діал. *кавли́га* ‘великий шматок хліба, м’яса’ (СРНГ 12, 295), *ковль́га* ‘великий шматок землі, глини і т. п.’ (СРНГ 14, 31), віднесене до балтизмів (Топоров 45).

Похідні з консонантом *-х-* / *-щ-* у суфіксальній морфемі:

**Кьlvaxa* / **Кьlvaxъ*: укр. *Колвахъ*, 1723 р. (ФАС 1, 24), *Кольвах* (РУС 199), *Конвах*, 1718 р. (ДІП I, 257) < **Колвах*, *Кальвах* (Панчук

150), *Колвашь*, 1718 р. (ДІП I, 236), *Коваш* (СП 79) < **Колваш*, *Коловаш* (Богдан 128) — форма з другим повноголоссям, (вторинне) *Кульвашенко* (КПУ Дон. 5, 193), ст.-рос. Яков *Колвашев*, 1624 р. (Веселовский 149), рос. *Кольвах* (ЖПТ), *Кайваш* — прізвисько (Вальтер, Мокиєнко 254), блр. *Кувашов* (Бірыла 225) ~ рос. діал. *кольва́ха* 'неістівна риба' (СГРС 5, 280).

***Кълвехъ**: рос. *Ковехов* (СП 179) < **Колвехов*.

***Кълвуѣа**, ***Кълвуѣъ**: ст.-рос. Іван *Куйвышин*, XVII ст. (ТКСГ 4, 132), Івашка *Кувышев*, 1629 р. (КВ 27) < **Кулвышев*, рос. *Кайвышкин* (КПУ Херс. 10, 381).

***Кълвајъ**: укр. *Колвай*, 1752 р. (Пивовар 85), *Калвай* (Зосимов 1, 391), *Кальвай* (Богдан 105), рос. *Кувай* — прізвисько (Ванюшечкин 1, 196) < **Кулвай* / **Куввай*, *Кувайцев* (ЖПТ), пол. *Kalwaj*, *Kołwaj* (SN IV, 451; V, 93) ~ укр. діал. *кулува́й* 'дурень' (Корзонюк 147) < **кулва́й*.

***Кълвака**, ***Кълвакъ**, ***Кълв'акъ** / ***Кълваць**: укр. *Колвакъ*, 1756 р. (АК 5, 142), ст.-рос. Пронка Ермолаєвъ сын *Кувака*, XVII ст. (Липинский 92), рос. *Кайвак* — прізвисько (Вальтер, Мокиєнко 254), блр. *Кавака* (Бірыла 166), (похідне) *Кавлачи* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 350), болг. *Кълвачев*, *Кълвачов* (Илчев 289), пол. *Kalwak*, *Kałwak*, *Kałwiak*, *Kałowaczew*, *Kołwak* (SN IV, 451, 458; V, 93) ~ укр. діал. *кулува́ч* 'дурень' (Корзонюк 147) — форма з секундарним голосним після плавного, блр. діал. *ко́влак* 'сварлива людина' (ДСБр. 99) < **ко́лвак*.

***Кълвикъ**, ***Кълвиць** / ***Кълвукъ**, ***Кълвуць**, ***Скълвуць**: ст.-укр. Івашко *Кевличъ*, 1450 р. (АЮЗР VII, 9), укр. *Ковик* (СП 179) < **Колвик*, *Кельвич* (КПУ Черниг. 6, 178), *Кевич* (Богдан 113), *Кульвич* (КПУ Дон. 2, 87), рос. *Кевлич* (ЖПТ), *Ковликов* (КП Белгород.), *Кавыков*, *Кувиков* (ЖПТ), *Сковычев* (ЖПТ) < **Сколвычев*, (похідне) *Колвычева* — ойконім у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 403), ст.-блр. *Kazimierz Kielwicz*, 1649 р. (ABK IX, 479), блр. *Кевлич* (ЖПТ), пол. *Kalwicz*, *Kalwik*, *Kałwik*, *Kolwicz*, *Kulwik* (SN IV, 451, 458; V, 80, 411) ~ рос. діал. *ку́лвик* 'сироїжка смердюча' (СРНГ 16, 74).

***Кълвкъ**: пол. *Kołwek* (SN V, 80).

***Кълвьсь**: укр. *Кевець* (КПУ Харк. 12, 288) < **Келвець*.

***Кълванъ**: д.-руськ. Олександръ *Колывановъ*, 1371 р. (Тупиков 582) — форма з вторинним -и-, укр. *Колванук* (Горбаль 5, 300), *Кай-*

ван (КПУ Харк. 2, 341), *Кейван*, *Кийван* (Богдан 113, 155), рос. *Кай-ван* — прізвище (Вальтер, Мокиєнко 254), *Кайванов*, *Комванов* (ЖПТ), *Колованов* (Глуховцева 1, 339), блр. *Калваны* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 127) ~ рос. діал. *кайва́н* 'про здорову, товсту дитину' (СРНГ 12, 324) < *кальва́н, ка-льва́нка 'великий глиняний горщик' (СРНГ 13, 5) — форма з сескундарним -ы-.

***Кълвинъ**: рос. *Колвин* (Рати́с 2, 173), *Кавлин*, *Кульвинов* (ЖПТ).

***Кълвунъ**: укр. (похідне) *Ковиничі* — ойконім у Львівській обл. — форма з абсорбованим -л-.

***Кълвасъ**: укр. *Кельвас* (Кіров.), пол. *Kałwas*, *Kolwas* (SN IV, 451; V, 79, 93).

***Кълватъ(йъ)**: рос. *Кольватов* (ЖПТ), *Кувватова* ж. (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 126), *Куватов* (РІ Дон. 5, 12), пол. *Kalwat* (SN IV, 451). Пор. ще слов'ян. *Калват* (Магницький 49), запозичене чувашами.

**kъlvita*: рос. діал. *кливйтка* 'ніс; перенісся' (СРНГ 13, 294) — форма з метатезою -ил- > -ли-.

Деривати з коренем **Съlv-*, пов'язані з **Къlv-* на основі аблауту ь : б:

***Съlva**, ***Съlvъ**: укр. *Човва* (Вол.) < **Чолва*, *Чав*, *Чув* (Новикова 924) — форми з абсорбованим плавним, ст.-рос. Дмитрий Петрович *Чаловъ*, 1646 р. (Новомбергский 171), ст.-блр. Алексей *Цильва*, 1622 р. (Инв. Сморгонь 38), пол. *Czyłwa* (SN II, 318) ~ укр. діал. *чоба* 'віха; знак на межі' (Сабадош 417), 'жердина, на якій прив'язаний вверху крішпанок, прикрашений різнокольоровими стрічками, гірляндочками на воротах під час весілля' (Вамош 246) < **чобва*.

***Съlvaga**: укр. *Човага* (Льв.) < **Човвага*.

**съlvuga*: укр. діал. *чавл'уга* 'повія, поганець' (Горбач Бродина 231) — форма з метатезою -лв- > -вл-. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Съlvuga**: ст.-рос. (похідне) *Чевыгино*, 1580 р. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 492) < **Челвыгино*.

**съlvашъ*: рос. діал. *чуваш* 'неохайна людина' (Иванова Словарь 541) — форма з абсорбованим плавним, *чувашка* 'неспритний, неметкий' (Дилакторский 560), блр. діал. *чувашы́* мн. 'постоли із загнутими носами' (Бялькевіч 490).

***Съlvajъ**: рос. *Чуваев* (Гобза 443) — форма з абсорбованим плавним.

***Їльѣй**: укр. *Чевей* (Рв.) < **Чевей* / **Челей*.

***Їльака**, ***Їльакъ**: ст.-рос. Мелентий *Чевака*, XIV ст. (АЮ 110), Федько Кузмин сын *Чевакина*, 1533 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 45), рос. *Чеваково* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN X, 58).

***Їльикъ**: укр. *Цильвик* (Новикова 903), *Чувик* (СП 387) < **Чуввик*, блр. *Цыльвік* (Бірыла 440), пол. *Czulwik*, *Czyłwik* (SN II, 309, 318).

***Їльуць**: рос. (похідне) *Чевычево* — ойконім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN X, 58).

***Їльапъ** / ***Їльапъ**: укр. *Чайван* (КПУ Київ. 8, 498), *Чован* (Новикова 924) < **Човван*, *Чуйван* (КПУ Киров. 1, 376), рос. *Шельвановъ*, 1764 р. (Опись 514), *Чуванов* (ТСК 163) ~ укр. діал. *цов:ін* 'лезо мотики' (УЗГ 385).

***Їльасъ**: блр. *Чувасова* ж. (м. Мінськ).

***Їльатъ**: ст.-укр. Хацко *Чуват*, 1569 р. (УП 1, 147) < **Чувват*.

***Їльитъ**: ст.-рос. (похідне) *Чювитиново*, XVI ст. (ТПК № 3, 73) < **Челвитиново*.

***Їльотъ**: рос. *Чайвут* (Лет. ГС 2005, № 12, 34).

***Їльуза**: ст.-рос. (похідне) *Челвызино*, 1514 р. — ойконім у колишньому Кашинському пов. (АТКМ 16).

Ст.-рос. Омельянь Васильєвъ *Чевычеловъ*, 1594 р. (Смирнов 231) < **Челвычеловъ*, рос. *Чевычелов* (Памяць Петр. 396) — рефлекси потенційного псл. ***Їльоцель(ъ)**.

Континуанти псл. *(S)kьl-

Первісні, суфіксально не ускладнені, ***Кьlza**, ***Кьlzo**, ***Кьlзь**, ***Кьlзь** / ***Skьlзь**, ***Skьlзь** можна реконструювати з урахуванням:

а) різноманітної рефлексії *ъ* у кореневій сполучі «редукований + плавний»: укр. *Кольз* (Holutiak 211), рос. *Келза* (РДв. IV/2, 250), *Сколз* (Книги РФ X, 372), пол. *Kałza*, *Kolz*, *Koźz*, *Kulz*, *Kulza* (SN IV, 458; V, 80, 94, 411) ~ рос. діал. *келз* 'різновид риби' (СГРС 5, 117), *кользь* 'ожеледь' (Сл. Печоры 1, 327), блр. діал. *ка́лзы*, *ке́лзы* 'вудила' (Чарнякевіч 211), *кэ́льза* 'т. с.' (Груца 32), *кі́лза* 'т. с.' (РСВ 1, 249), *kulza* 'різновид прищепи' (Varłuha 58), *скелз* 'схил', *ке́лзы* мн. 'вудила' (ЭСБМ 12, 130–131);

б) переходу *-л'-* > *-й-* у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Кейз* (СКТ 330), *Койзь* (КС Черніг. 2, 121), рос. *Кайз* (КЛ 2005,

№ 14–26, 92), *Кайзо* (РДв. III/2, 96), *Кейзо* (ЖПТ), блр. *Кейза* (м. Мінськ), пол. *Kejza, Kuźa* (SN IV, 561; V, 395);

в) різноманітних метатез у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Кизло, Кізло* (Льв.) < **Килзо, *Кілзо, Кизла* (КПУ Харк. 14, 153), *Клез* (Рв.), *Кліза, Кльоз* (Вол.), *Клюз, Склезь* (ЖПТ), (похідне) *Клузів* — ойконім в Івано-Франківській обл., ст.-рос. (похідне) *Хузлово*, 1591 р. — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (Антонов 1997: 110) < **Кузлово*, рос. *Кезля* (ЖПТ), *Клюзев, Клузов* (ЖПТ), (похідні) *Клезино, Кузлы Верхние, Кузлы Нижние* — назви поселень у колишніх Псковській і Оренбурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 186, 634), блр. *Кезла* (Бірыла 199), *Клезович, Клиз* (ЖПТ), пол. *Kleza, Kliz, Kliza, Kłuza, Kłyza* (SN IV, 660, 672; V, 14, 16), *Skloz* (SN VIII, 452), (похідне) *Kłuzówka* — ойконім на Білосточчині (Kon-dratiuk 88), чеськ. *Kluz, Sklouza* (ЧП);

г) асиміляції плавного (-л- > -м-, -н-; -л- > -в-): укр. *Кебза* (Льв.) < **Кевза, Кемза* (Падалка 205), *Ковза* (КПУ Хм. 7, 149), ст.-рос. (похідні) *Конзово*, 1500 р. — назва поселення в колишньому Ореховському пов. (Сергий 62), *Кувзино*, 1613 р. — ойконім у колишньому Стародубському пов. (ИОМС 151), рос. *Камза* (КП Алтай 2, 56), *Конза* (Лет. ГС 2008, № 16, 39), *Канзово, Канзы, Ковзино* — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Архангельській, Петербурзькій, Костромській губ. (Vasmer RGN IV, 39, 253), *Кензино* — в Рязанській обл., ст.-блр. Станиславъ *Кемза*, 1585 р. (ABK XIV, 300), блр. *Коўза* (Бірыла 215), болг. *Канзов* (Илчев 238), пол. *Kawza, Kowza* (SN IV, 545; V, 231) ~ укр. діал. *ка́взи* ‘бруд грудками’ (Матіїв 198), *ковз, ковзь* ‘вигук’ (ЕСУМ 2, 483), рос. діал. *ко́вза* ‘про людину, яка займається несерйозними справами’ (СРНГ 14, 30), *ке́нзы* мн. ‘різновид постолів’ (ПОС 14, 96), *ка́мза* у стійкому словосполученні *распустить камзы* ‘дати волю рукам’ (СВГ 3, 36);

г) спірантизації (*К-* > *Х-*): укр. *Хозло* (Новикова 888) < **Холзо*, (похідне) *Ховзівка* — ойконім у Сумській обл., ст.-рос. Захарко *Холза*, 1496 р. (ПKNЗ 1, 266), *Холзово*, XVI ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (Андріяшев 395), рос. *Хальзов* (КП Саратов.), *Хальзев* (РУС 441), *Хозлов* (Новикова 888), (похідні) *Хользево* (варіант *Холезево*) — ойконім у колишній Орловській губ. (Vasmer RGN IX, 504), *Хальзов колодец* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 314), пол. *Chluzow* (SN II, 80);

д) абсорбції плавного: рос. (похідне) *Кезево* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 127) < **Келзево* і под.;

е) розвитку секундарних голосних після плавного на зразок укр. *Кенез* (Радіон 50) < **Кенз* < **Келз*, рос. *Колузов* (Новикова 403), *Халезов* (Лет. ЖС 2008, № 40—52, 356) і т. п.

Пор. також чеськ. *Klzo* (ЧП) і под. — форма з невокалізованим плавним.

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Bakylzъ**: рос. *Баковзов* (Ратієс 2, 47).

***Obkylza**: ст.-рос. Мартинка *Окольза*, 1626 р. (Рязань 20), Офонка *Околза*, 1628 р. (ПКРК I/3, 761), Васка *Околза*, II пол. XVII ст. (ПКРВ 65).

Похідні з консонантом -j- у суфіксальній морфемі:

***Kylzajъ** / ***Skylzajъ**: укр. *Колозай* (Пура СПР V, 73) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. (похідне) *Колузаєво*, 1551—54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 287), рос. *Кузлаєв* (ЖПТ) < **Кулзаєв*, блр. *Скользаєв* (ЖПТ).

***Kylžęja**, ***Kylžęjъ**: ст.-укр. Меринь *Кизлей*, 1545 р. (Тупиков 177) < **Килзей*, ст.-рос. Гридя Хомяков сын *Ковзѣина*, 1504—1505 г. (Гневушев 45), Зешка Петров сын *Колзеев*, 1552 р. (АСМ 1479—1571 гг.: 112).

***Kylzuјъ**: ст.-рос. (похідні) *Конзуєво*, 1496 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 53), варіант *Кунзуєва*, XVII ст. (ОПKN 103), *Холзуєво*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 193), варіант *Халзуєво*, 1700 р. (ОДМ I, 279), рос. (похідне) *Холзуєво* — топонім у колишній Тверській губ. (Vasmer RGN IX, 504).

Похідні з консонантом -k-/-č- у суфіксальній морфемі:

***Kylzaka**, ***Kylzakъ**, ***Kylz'akъ** / ***Skylzakъ**, ***Skylz'akъ**: укр. *Ковзак* (КП Керч 1, 217), *Каузак* (Літ. ГС 2011, № 3, 56) — форма з реалізацією *l* > -у-, *Шкінзак* (СП 397), *Шкунзак* (м. Черкаси), ст.-рос. Михайло *Колзак*, 1473 р. (АФЗХ I, 253), Родиславъ Васильєвъ сынъ *Колзаковъ*, 1569 р. (Шумаков Обзор, 17), Петръ Горасимов сынъ *Колзяковъ*, 1590 р. (Готьє 64), Яковъ *Кулзаковъ*, 1613 р. (ПРК 774), Володка *Колзаковъ*, 1664 р. (ОСС 8, 26), Алексей Владимиров *Конзак*ов, 1686 р. (ПКВЗ 184), *Калъзак*ов, 1697 р. (ПСРЛ XXXVII, 191), Федоръ *Козлаковъ*, 1697 р. (ОСС 1, 38), рос. *Колзак*ов (Сайтов 64), *Кузлачков* (КПУ Зап. 1/1, 317) < **Кулзачков*, *Кызлаков* (КП Алтай 2, 381), *Холзак*ов (ЖПТ) < **Колзак*ов, (похідні) *Колзаки* (2) —

ойконіми в колишніх Владимирській і Смоленській губ., *Колзаково* (2) — в колишніх Владимирській і Ярославській губ. (Vasmer RGN IV, 307), ст.-блр. *Колзак*, 1607 р. (ABK XXX, 346), пол. *Kiełzak*, *Kowzak*, *Kulzak*, *Kulziak* (SN IV, 591; V, 231, 411), чеськ. *Klužák*, *Kotzák*, *Sklužáček* (ЧП), слов'ян. *Кунзака* — в антропоніміконі чувашів (Магницький 54) ~ рос. діал. *кавзák* 'тупий ніж', *калзák* 'непридатний для вжитку горщик' (СРНГ 12, 293, 352), *кавзýк*, *ковзák* 'дошовий черв'як' (СРНГ 12, 293; 14, 30), блр. діал. *кузлák* 'залишок нескошеної трави' (PCB 1, 268) < **кулзák*.

***Кълзѣкъ** / ***Кълзѣкъ**: ст.-укр. Сесен *Клизич*, 1646 р. (Ворончук 537) < **Килзич*, укр. *Кейзик* (РІ ІФ 1, 831), *Кезик* (РУС 184) < **Келзик*, *Ковзик* (РУС 193), *Ковзѣк* (Мик.), рос. *Колзик* (КПУ Зап. 15, 236), *Кейзик* (САМ 102), *Ковзиков* (РУС 193), *Канзиков*, *Кельзикова*, *Комзиков*, *Кунзич* (ЖПТ), ст.-рос. (похідне) *Кизликово*, 1593/94 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (Антонов 1997: 133), рос. *Кезиков*, *Ковзиков*, *Комзиков* (ЖПТ), *Кезичев* (РУС 184), блр. *Кейзик* (ЖПТ), *Коўзѣк* (Бірыла 215), *Кезик* (ЖПТ), пол. *Kajzik*, *Kejzik*, *Klezik*, *Kulzik*, *Kauzik* (SN IV, 437, 540, 561, 660; V, 411), чеськ. *Kamzfk*, *Kotzfk* (ЧП), а також слов'ян. *Кулзѣкъ*, запозичене чувашами (Магницький 53), *Кейзики* — ойконім у колишній Віленській губ. (Vasmer RGN IV, 128).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кóвзѣк* 'відрізаний малий пеньок' (Піпаш, Галас 80), рос. діал. *кѣзѣк* 'карлик, недоросток', 'живіт, черево' (СРНГ 13, 176) — форма з абсорбованим плавним, *кóлзѣк* 'яма для зберігання картоплі взимку' (СВГ 3, 83), *скóлзѣк* 'птаха повзик' (СРНГ 38, 56).

***Кълзукъ**, ***Кълз'укъ**: укр. *Кальзук* (РУС 173), *Хевзук* (КПУ Рв. 2, 493) < **Кевзук*, рос. *Козлуков* (КПУ Харк. 15, 457) < **Колзуков*.

***Кълзъко**, ***Кълзъкъ**: укр. *Клюзко* (РІ Черніг. 5, 329), слвн. *Kojzek* (ZSSP 277), пол. *Klizek* (SN IV, 672) ~ блр. діал. (похідне) *закѣлзѣк* 'вудила' (Шаталава 59).

***Кълзъкъ(ѣ)** / ***Скълзъкъ(ѣ)**: укр. *Ковзкий*, 1732 р. (РЧП 399), рос. *Склизков*, *Скользков* (ЖПТ).

На основі укр. *Ковзало* (Зосимов 1, 442), рос. *Камзалов*, *Ковзалов* (ЖПТ), *Комзалов* (КПУ Харк. 15, 472), пол. *Kowzałow* (SN V, 231) можна реконструювати праантропонім ***Кълzadlo**. Щодо його мотивації пор., наприклад, укр. діал. *клѣзати* 'іти' < **клѣзати* < **kelzati*, включене до словникової статті **klizati* / **kl'uzati* (ЕССЯ

10, 49), рос. діал. *кóвзать* ‘терти’ (РГСО 65), (похідне) *вѣколзаться* ‘забруднитися’ (СБр. Г 3, 71), блр. діал. *кеўзаць* ‘мити абияк’ (Зайка 109), ‘бруднити’ (ЭСБМ 5, 25), слов. діал. *koŭzati sa* ‘ковзатися’ (Matejčík 85), кашуб. *kulzać* ‘кульгати’, яке тлумачили як експресивний дериват від *kulać* (Sławski III, 354), та ін. Див. (ЭССЯ 13, 194–195).

***Кълзаль** / ***Кълзѣль**: рос. *Ковзель* (ППП 248), *Камзелев* (ЖПТ), блр. *Коўзель* (Бірыла 215), *Ковзелев* (КП Могилев.), *Квезелев*, 1836 р. (ДМБ II, 170) < **Кевзале* (метатеза), (похідне) *Ковзелево* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 321), рос. (похідне) *Кезелево* (*Кезеля*) – назва населеного пункту в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN IV, 127), пол. *Klezel* (SN IV, 660) ~ укр. діал. *ковзѣлиця* ‘ожеледь’, *ковзі́ль* ‘ковзанка’ (ЕСУМ 2, 483), рос. діал. *каузѣль* ‘штучна льодяна гірка’, ‘будь-яке слизьке місце’ (СРНГ 13, 138), блр. діал. *ковзѣль* ‘слизота’ (ТС 2, 227), *каўзѣль* ‘обледеніла дорога’ (Яшкін 91) та ін., похідні від дієслова **kъlžeti* (ЭССЯ 13, 195).

***Кълзолъ** / ***Кълзula**: укр. *Камзол* (Рв.) – форма з лабіалізованим плавним, *Ковзол* (Вол.), рос. *Камзолов*, *Комзолов* (ЖПТ), *Ковзулин* (КП Севастополь 7, 89) ~ укр. діал. *ковзу́лі* ‘ковзанка’ (ЕСУМ 2, 483), рос. діал. *комзу́ля* ‘великий шматок чого-небудь’ (СВГ 3, 95) < **колзу́ля*.

Ст.-рос. Лука Иванович *Кезомин*, 1467 р. (Веселовский 138), Тихонъ Ивановичъ *Кезоминъ*, 1637 р. (Курдюмов IV, 310) < **Келзоминъ* можна розцінювати як рефлекси псл. ***Кълzoma**.

Похідні з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Кълзанъ** / ***Кълz’анъ**: укр. *Ковзан* (РУС 193), *Козбан* (КПУ Зап. 1/1, 317) < **Козван* < **Ковзан*, *Кобзан* (КП Саратов), < **Ковзан*, ст.-рос. Вас. Як. *Кользанов*, 1622 р. (Изюмов 212), Максимко *Килзановъ*, 1693 р. (СГКЭ II, 361), рос. *Кользан* (КПУ Київ. 1, 205), *Кезанов*, *Комзанов* (ЖПТ), ст.-блр. Георгий Казимир *Ковзан*, 1687 р. (Бірыла 1966: 221), блр. *Коўзан* (Бірыла 215), (похідні) *Каўзаны*, *Коўзаны* – ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 193, 202), *Каўзани* – в Мінській обл. (Рап. Мін. 130), пол. *Kawzan*, *Kowzan*, *Koŭzian* (SN IV, 545; V, 231) ~ укр. *ковзán*, діал. *ковзані* ‘ковзани’ (ЕСУМ 2, 483), рос. діал. *калузán*, *кулзán* ‘стусан’ (Селигер 3, 10), *кизан* ‘гличик для квасу’ (СРНГ 13, 202) < **килзан*, *халзán* ‘лисий чоловік’ (СРГС 5, 201) < **калзán*.

***Акълзанъ** ? / ***Обкълзанъ** ?: рос. *Акользан* (КПУ Зап. 5, 308).

***Кълзѣнъ**: ст.-рос. Архипъ *Ковзинъ*, 1661 р. (Курдюмов II, 373), рос. *Клузинъ*, 1722 р. (Иркутск 23) – форма з метатезою -ул- > -лу-, *Кайзин* (ИСП 213), *Калзинцев* (КП Вологда), *Кельзин*, *Кензин* (КПУ Ув. Дон. 1, 297), *Кинъзин*, *Клезин* (ЖПТ), *Ховзин* (КПУ Дон. 22, 107) < **Ковзин*, *Хлызин* (РУС 445) < **Клызин* < **Кылзин*, блр. *Кензин* (СБГТ 219).

***Акълзѣнъ** ? / ***Обкълзѣнъ**: рос. *Воконзин*, 1762 р. (Енин 74) – форма з В-протезою, *Акользин* (ТСК 70), *Акомзин* (КПУ Луг. 6, 33), *Окользин* (ЖПТ).

***Родѣкълзѣнъ**: ст.-рос. *Ивашка Подколзинъ*, 1662 р. (Пискарев СМ 59), рос. *Подколзин*, *Подкользин*, *Подхолзин* (ЖПТ).

***Кълзонъ**, ***Кълзонъ**: укр. *Каузон* (Горпинич 326) < **Калзон*, пол. *Kawzon*, *Kowzon*, *Kowzoń* (SN IV, 545; V, 232).

***Кълзунъ**, ***Кълзунъ**: укр. *Ковзуненко*, 1732 р. (РЧП 106), *Кивзун* (РІ Черк. 2, 126), *Кибзун* (КПУ Ник. 3, 323) < **Кивзун* (змішування губних), *Ковзун* (КПУ Переможці Він. 8, 305), *Ховзун* (Богдан 117), *Клизун*, *Клізун* (Вол.), (похідне) *Ховзуновка* – ойконім у колишній Чернігівській губ. (Vasmer RGN IX, 497), рос. *Ковзунов* (КПУ Дон. 13, 206), *Колзунов* (Лет. ЖС 2009, № 50, 146), *Халзун* (ЖПТ), *Холзун* (КПУ Переможці Жит. 2, 270), *Хользунов* (КП Саратов.), блр. *Каўзун*, *Коўзун*, *Колзун* (Бірыла 193, 212), пол. *Kowziń* (SN V, 232) ~ укр. діал. *ковзу́н* ‘дитина, що повзає’ (ЕСУМ 2, 483), *ховзу́н* ‘хлющник, Limnobates’ (ЕСУМ 6, 191).

***Skълзьнь**: рос. *Скользнев* (СКТ 740) ~ блр. діал. *коўзі́ні* ‘рукавиці’ (ЭСБМ 5, 105).

Похідні з консонантом -r- у суфіксальній морфемі:

***Кълзагъ**, ***Кълзагъ**: ст.-укр. *Яцко Комзар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 241), рос. *Камзаров*, *Комзаров* (КП Саратов.), *Клазарь* (ЭВИ) < **Калзарь*, блр. *Кезар* (Бірыла 139), (похідне) *Кейзараў равок* – мікротопонім (СММ 99), слвн. *Kovzar* (ZSSP 294), пол. *Kojzar*, *Kowzar* (SN V, 62, 232), чеськ. *Kejzar*, *Kojzar* (ЧП).

***Кълзургъ**: слов'ян. *Кемзуры* – відантропонімний ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 549).

Похідні з консонантом -s- у суфіксальній морфемі:

***Кълзаса**, ***Кълзасъ**: укр. *Колзаса* (КПУ Полт. 1, 197), *Канзас* (РУС 175).

***Кълзусъ**: блр. *Коўзус* (Бірыла 216).

***Kьlъzъtь**: пол. *Kołzut* (SN V, 94) — форма з деназалізацією чи запозичення з східнослов'янських мов.

Рефлекси ***Ѓьlъz-**, пов'язані ***Kьlъz-** якісним аблаутом, належать до реліктових (Казлова ІІ, 209–210). Пор.:

***Ѓьlъza**, ***Ѓьlъzъ**, ***Ѓьlъzь**: ст.-рос. Илейка *Чазев*, 1579 р., Гриша *Чизев*, 1579 р., Панка Фролов сын *Чазов*, 1623 р. (Полякова 241, 249) — форми з абсорбованим плавним і різноманітною вокалізацією -ь- у корені, рос. *Чаузов* (АУИФ 475), *Чеузов* (Глуховцева 2, 314), *Чазов*, *Чузов*, *Чузов* (ЖПТ), (відантропонімії похідні) *Чаузы* — ойконім у Кіровській обл., *Чаузово* — в Алтайському краї, в яких -у- < -л-, *Новое Чамзино* — на території Республіки Мордовія, *Чазева*, *Чазово* — в колишній Пермській губ., *Чамзинка* — в колишній Сибірській губ., *Чильзовская* — в колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN X, 40, 43, 146), блр. *Чеузов* (Памяць Петр. 398), пол. *Szouiz* (SN II, 301).

***Коѣlъza**: ст.-рос. (похідне) *Кичалзино*, 1621–1623 рр. — ойконім у колишньому Арзамаському пов. (ПКА 307), варіант *Кичанзино* (Vasmer RGN IV, 178).

***Ѓьlъzikъ**: укр. *Чевзик*, *Чунзик* (Богдан 35, 39).

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Укр. *Бало* і под.

Укр. *Бало* (КПУ Черк. 4, 37), *Бала* (РУС 32), рос. *Бала* (ЖПТ), *Бало* (Память 1, 243), *Балов* (Лет. ЖС 2006, № 40–52, 17), пол. *Badło* (SN I, 118) можна тлумачити як форми з трансформованим анлаутом, тобто як такі, що виникли з **Гбала*, **Гбало*, **Гбалов*, **Gbadło*. Пор. до сказаного укр. *Гебало* (м. Біла Церква), ст.-рос. (похідні) *Гбалово*, XVII ст. — назва маєтку в колишньому Вологодському пов. (Водарский 336), *Гбаловское селище*, 1540 р. — володіння Троїцького монастиря (Арсений 7).

Наведені власні назви континують псл. **Gьbadlo* < **gьbadlo*, відновлене в (ЕССЯ 7, 187) на матеріалі апелятивної лексики болгарської, російської та білоруської мов. Наведений фактичний матеріал дозволяє розширити ареал функціонування похідних від цієї праформи.

**Šalogьbadlo*: укр. *Шалобало* (Рв.).

Крім **Gьbadlo*, можна відновити ще деякі праантропоніми з коренем **Gьb-*, зокрема:

**Gьба*, **Gьбъ*: укр. *Геба* (РУС 93) < **Гьба* — з фонетичним розвитком -ѣ- > -е- аналогічно до основ *Гед-* < **Гьд-*, *Кек-* < **Кьк-*, *Кен-* < **Кьн-*, рос. *Геб*, *Геба* (ЖПТ), пол. *Gieb*, *Gieba* (SN III, 327), співвідносні з укр. діал. *гба* ‘міра довжини витканого полотна’ (Аркушин 1, 87), *геб* ‘пагорб’ (Громко 55), хорв. діал. *gàba* ‘подагра, ломота’ (ЕССЯ 7, 187 — стаття **gьbati*).

**Negьба*: ст.-рос. Лукашко *Негбинъ*, 1645 р. (Зайцев 33).

**gьbadlьсь*: укр. діал. *балец* ‘хустина для голови у весільному обряді’ (Ступінська 155), ‘весільний обрядовий хліб’ (Бодак 347), ‘коровай’ (Дуда 172) < **гбалец*. У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Гѣбакъ**: пол. *Giebak* (SN III, 327).

***Гѣбѣкъ**: рос. *Гебек* (ЖПТ), чеськ. *Hebek* (ЧП).

***Гѣбікъ**: чеськ. *Hebík* (ЧП).

***Гѣбѣкъ(ѣ)**: чеськ. *Hebký* (ЧП) ~ **gъbъkъjъ* (ЭССЯ 7, 189).

***Гѣбань**: рос. (похідне) *Гбанево* — назва поселення в колишній Псковській губ. (Списки Псков. 521), ст.-блр. Сенько *Гбаневичъ*, 1560 р. (Тупиков 514) ~ укр. діал. *б́аник*, *бани́к* ‘смажений пиріжок, сирник’, макед. діал. *баник* ‘пиріжок з бринзою, овочами або м’ясом’, словц. діал. *baník* ‘вид пирога’ (ЕСУМ 1, 135).

***Гѣбура**, ***Гѣбургъ**: укр. *Гебура* (м. Нововолинськ Вол.), *Гбур* (Панцьо 102), пол. *Gbur*, *Giebura* (SN III, 293, 327), чеськ. *Gbur* (ЧП) ~ укр. діал. *гбур* ‘некультурна, невихована людина’ (Дуда 279).

***Гѣбасъ**, ***Гѣбусъ**: пол. *Giebas*, *Giebus* (SN III, 327).

***Гѣбуша**: укр. *Гебуша* / *Giebusza* (Красовський 51).

***Гѣбѣта**: пол. *Giebuta* (SN III, 327) — деназалізована форма чи запозичення із східнослов’янських мов.

***Сѣгѣбатъ(ѣ)**: ст.-рос. (похідне) *Согбатцево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 87).

***Гѣбежь (?)**: укр. *Гебеш* (СКТ 153) ~ **gъbeжь* (ЭССЯ 7, 188).

Ст.-укр. *Гира*

Фіксується в пам’ятках староукраїнської мови: *Гира*, 1561 р. (АЮЗР VIII/6, 99), Василець *Гира*, 1578 р. (Пам’ятники III, 80), Ігнатъ *Гира*, 1649 р. (Реєстр 116). Може зіставлятися з укр. *Гир*, *Гира* (Панцьо 100), *Гиря*, *Гіря* (Чучка 143), ст.-рос. Федоръ Филипповъ *Гиринъ*, XVI ст. (НПК V, 429), Янидор Савка Григорьев сын *Гирев*, 1623 р. (Полякова 59), *Гурино*, XV ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК I, 140), блр. *Гира* (Бірыла 109), болг. *Гира* (Илчев 133), хорв. *Gira* (Leksik 186), пол. *Гура*, *Gir*, *Gira* (SN III, 355, 611), чеськ. *Gyra* (ЧП), *Нýra* (Beneš 59), луж. *Gyra* (Wenzel II/1, 124), які продовжують псл. ***Гура**, ***Гургъ**, ***Гургъ**.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *гир* ‘вершина дерева’, *гіра* ‘чуб’, ‘чуприна’ (Онишкевич 1, 168–169), блр. діал. *гіра* ‘волосся’ та ін. (Куркина 1973: 66–67), а також лексику, зібрану під гаслами **gyra*, **gyr’a*, **gyrъ*, **gyrъ* (ЭССЯ 7, 222).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність деяких суфіксальних дериватів, більшість з яких не мають апелятивного підгрунтя. Пор.:

***Gyridlo**: блр. *Гирилович* (ЖПТ). Праформа пов'язана з псл. **gyridlo*, мотивованим дієсловом **gyriti* (ЕССЯ 7, 222).

***Gyraga**, ***Gyryga**: пол. *Gyraga*, *Gyryga* (SN III, 355, 611).

***Gyruha** / ***Gyruśh**: рос. *Гирушев* (ЖПТ), пол. *Girucha* (SN III, 356).

***Gyrakъ**, ***Gyr'akъ** / ***Gyraśъ**: укр. *Гірак*, *Гіряк* (м. Дрогобич), пол. *Girak*, *Giraczuk*, *Girzak* (SN III, 355, 357).

***Gyrikъ**: укр. *Гирик*, *Гірік* (Панцьо 100).

***Gyriśъ**: ст.-укр. *Jasko Hiricz*, 1545 р. (Памятники IV/2, 99), укр. *Гирич* (Горпинич 179), рос. *Гирич* (ЖПТ), хорв. *Girić* (Leksik 186), пол. *Girycz* (SN III, 357).

***Gyranъ**: укр. *Гіран* (СП 92), пол. *Giranowski* (SN III, 355).

***Gyronъ**, ***Gyroń**: пол. *Giron*, *Gironi* (SN III, 355).

***Gyrunъ**: укр. *Гирун* (СП 97), пол. *Girun* (SN III, 356) ~ укр. діал. *гиру́н* 'коротко обстрижена людина' (ЕСУМ 1, 508).

***Gyrunъ**: пол. *Giryń* (SN III, 357).

***Gyrasъ**, ***Gyrusъ**, ***Gyrusъ**: укр. *Гирус* (Новикова 194), рос. *Гирусов* (ЖПТ), блр. *Гірас*, *Гірыс* (Бірыла 109), пол. *Giras*, *Girus*, *Girys* (SN III, 355–257).

***Gyratъ(jъ)**: пол. *Girat* (SN III, 355).

***Gyravъjъ**, ***Gyr'avъjъ**, ***Gyrevъjъ**, ***Gyrovъjъ**: укр. *Гирявий* (Горпинич, Корнієнко 51), *Гиревий* (Новикова 194), рос. *Гиревой* (ЖПТ), блр. *Гіравы* (Бірыла 109), пол. *Girzewski* (SN III, 357), *Girowska* (SN III, 356), ст.-слвц. *Michael Hiravy*, 1625 р. (UFP II, 127), слвц. *Hyravy* (TZ Bratislava 130) ~ укр. діал. *гірявий* 'коротко острижений; голений; лисий' (ЕСУМ 1, 508).

Укр. Говвергун

Має паралель — *Гаввергун* (Новикова 173, 200). На наш погляд, це фонетично вторинні форми з одзвінченням ініціального **К*-, які сягають першопочаткових **Ковергун*, **Каввергун* < **Ковьrgunъ*, **Кавьrgunъ*. Стосовно безпрефіксних відповідників пор., наприклад, укр. *Вергун* (КПУ Сум. 13, 62), (похідне) *Вергуни* — ойконім у Черкаській обл., ст.-рос. *Емелка Вергуновъ*, 1699 р. (Тупиков 501),

пол. *Wiergun* (SN X, 209) і под. < ***Vьrgunь**, співвідносні з апелятивною лексикою на зразок укр. діал. *вергун* ‘плетений піріг’ (Дорошенко 105), ‘солодке печиво’ (ЕСУМ 1, 352).

Щодо одзвінчення анлауту пор. також укр. *Гогорна* (НКП Луг. 133) < **Когорна* < ***Когьгра**, рос. *Гонозов* (ТХ) < **Конозов* < ***Копозь**, пол. *Gawierdowska* (SN III, 279) < ***Кавьгдъ** ~ рос. діал. *гаварда* ‘сільськогосподарське знаряддя [яке ?]’ (СРНГ 6, 83) < **каварда*, *даверзить* ‘псувати справу’ (СРНГ 6, 84) < **каверзить* та ін., зібрані й прокоментовані в (Шульгач I, 147–150).

Ст.-рос. *Деуля*

Згадується під 1617 р. — Гаврилко *Деуля* (ЖЕ 92), відобразилось у патронімі Аким *Деулин*, 1656 р. (Веселовский 96), *Диулин* (КП Алтай 2, 568), а також у назвах поселень *Деулино* — в колишніх Московській, Тверській (2), Владимирській губ., *Деулина*, *Деулины* — в колишніх Рязанській і В’ятській губ. (Vasmer RGN III, 7). Антропонім *Деуля* продовжує первісне *Девуля*, пор., наприклад, блр. *Дзявуля* (Бірыла 131), ст.-рос. Івашко *Девуля*, 1665 р. (Углич 3), (похідне) *Девулинцово Большое*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 271), пол. *Dziewulin* (SN II, 647) < ***Děvul’a**. Форми з утраченим інтервокальним -в- фіксуються й в апелятивній лексиці, пор. рос. діал. *деуля* ‘дурень, роззява’ (СРНГ 8, 41), ‘про людину, яка часто помиляється’ (Элиасов 100) ~ *девуля* (*деуля*) ‘чоловік (юнак, хлопець), який любить спілкуватися з дівчатами, женихатися’, ‘чоловік, схожий на жінку, який займається жіночими справами’, ‘гермофродит’: *Деуля* — это прозвишко для мужыкоф (АОС 10, 385).

Укр. *Жежець*

Фіксується в (КПУ ІФ 3, 285). Формально це або похідне від незасвідченого апелятива **жежець*, або дериват на -ець у демінутивній функції від базових *Жег* / *Жеж*: ***Їеъсь**. Пор., наприклад, укр. *Жог* (Вол.), (похідне) *Жогові гори* — мікротопонім на Волині (Сл. ММ 1, 252), ст.-рос. *Жогъ*, 1539 р. (Тупиков 151), рос. *Жегов*

(ЖПТ), *Жогов* (СКТ 261) — патроніми на -ов, блр. *Жог* (Бірыла 147), хорв. (вторинне) *Žogić* (Leksik 762) < **Žegъ* ~ рос. діал. *жог* ‘спритний, меткий чоловік’ (Сл. Алтая II/1, 88), ст.-блр. *жегъ* — назва дії від дієслова *жечи* ‘палити, спалювати; нищити вогнем’ (ГСБМ 9, 280).

Крім **Žegъ*, **Žežъсь*, можна реконструювати ще деякі споріднені праантропоніми, зокрема:

**Žega*: укр. *Жога*, 1908 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1, од. зб. 32, арк. 1), *Жога* — сучасне прізвище (Новикова 303), ст.-рос. Иванко *Жога*, 1580 р. (ПМТ 486), (вторинні) Иванъ *Жогинъ*, 1608 р. (Тупиков 549), Вас(ь)ка *Жогин*, 1624 р. (Парфенова 162), (похідне) *Жогино*, 1539/40 р. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 60), рос. *Жога* (ЖПТ), блр. *Жога* ~ діал. *жога* ‘спекота’ (Бірыла 147), пол. *Żoga* (SN X, 591).

**Žeža*: укр. *Жежа* (Редько 1, 357), рос. *Жежа* (КП Алтай 2, 404), болг. *Жожа* (Илчев 205), пол. *Żeża* (SN X, 587) ~ рос. діал. *жѳжи* мн. ‘спеціальні чоботи для риболовлі’ (Новгород. словарь 262).

**Žežьka*, **Žežьko*: укр. (похідне) *Жежкова поляна* — мікротопонім на Волині (Сл. ММ 1, 249), блр. *Жэжка*, *Жэшка* (Бірыла 151), болг. *Жежко* (Илчев 203), пол. (вторинне) *Żeżkiewicz* (SN X, 587) ~ укр. діал. *жѳжко* присл. ‘гаряче’ (ЕСУМ 2, 190), рос. діал. *жѳжка* ‘гральна бабка’ (Сл. Алтая II/1, 88).

**Žežikъ*: укр. *Жежик* (СКТ 256).

Корінь **Žež-* — один із компонентів розлогого аблаутного ряду і.-є. гнізда **geg-*. Його праслов’янські архетипи найповніше на сьогодні реконструйовано в (Козлова 2013: 110—119).

Ст.-рос. *Лемудр*

Антропонім **Лемудр* відновлюється з назви поселення *Лемудрово*, зафіксованої під 1496 р. в Писцевих книгах Обонезької п’ятини (ПКОП 56). Найімовірніше, це вторинний варіант етимологічного **Велемудр* (~ **Велемудрово*) — раритетного у слов’янському антропоніміконі. Можливо, це давнє особове ім’я мав один із послів князя Олега в 907 р., пор. *Вельмудръ* (ПСРЛ XXIV, 10, 11), варіанти *Вельмуд* (ПВЛ 1, 24), *Велемудр*, *Веремуд* (ПСРЛ XXVII, 178) < псл. **Velemodrъ*. Щодо першого компонента пор. укр. *Вельбой* (КПУ Зап. 21, 72) < **Velebojъ*, рос. *Велеславова* ж. (Лет. АД 2008, № 12, 372) < **Veleslavъ*.

Аналогічна метаморфоза сталася й зі ст.-укр. Матюшка *Леусенко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 356) < **Велеусенко*, укр. *Левусенко*, 1732 р. (РЧП 415), *Леус* (НКП Дн. 498), ст.-блр. *Левусовичъ*, 1685 р. (ИЮМ III, 99), блр. *Леус* (РІ Дон. 5, 165), рос. *Леусов* (РУС 239) ~ *Велеусова* ж. (м. Тула) < **Velegъsъ*, укр. *Леум* (с. Зубильне Локачинськ. р-ну Вол.) < **Велеум* < **Veľeumъ*, *Леушко* (НКП Дн. 881) < **Велеушко* < **Veľeušъko*, ст.-рос. Емельянъ *Легода*, XV ст. (НПК II, 580) < **Велегода* < **Velegoda*, рос. *Лемудкин* (ЖПТ) < **Велемудкин* < **Veľemodъ*.

Словотвірне гніздо дериватів із компонентом *Вел-* заслуговує спеціального опису.

Укр. *Мега*

Сучасне прізвище у Волинській обл. (Анк.). На наш погляд, воно ілюструє один із випадків закономірної реалізації кореневого -ѣ- > -e- у наголошеній позиції, тобто це рефлекс первісного **Мьга* < **Мьga*. Стосовно аналогів пор., наприклад, хорв. *Mega* (Leksik 415), пол. *Mega* (SN VI, 279), чеськ. *Mega* (ЧП) ~ укр. діал. (похідні) *памѣг* ‘хмара’, *пáмеги* ‘хмари’, рос. діал. *пáмга* ‘туман, що випадає у вигляді мжички; похмура погода з мжичкою’ < **pa-тъga*, **pa-тъгъ* (ЕСУМ 4, 270; в ЭССЯ 21, 93 – **patěgъ*), *мег* ‘продовгуватий мис ріки’ (Симина 75), ‘поріг на ріці’, ‘дорога по болоту’, ‘вузька річкова затока’, помилково кваліфіковане як можливе запозичення з комі (Ивашко 89; Корсунова 30), схв. *мега́* ‘мжичка’ (цит. за: ЭССЯ 21, 92, стаття **тъga*) ~ рос. діал. *мга* ‘мокрый сніг із дощем’ (СРНГ 18, 62), блр. діал. *мга* ‘імла’ (ЛАБНГ II, 29) ~ ст.-рос. Истомка *Немга*, 1544 р. (Кистерев 100) < **Немьга*.

Зважаючи на ареал, реконструйоване **Мьга* може розцінюватись як потенційний праантропонім. Словотвірне гніздо з коренем **тъg-* / **Мьg-* найповніше описано в (Козлова: 2007: 193–198).

Укр. *Муль* і под.

Заголовний антропонім фіксується під 1718 р. (ДІП I, 165). Пор. також *Мул*, *Муль* – сучасні прізвища (Новикова 566), ст.-рос. Ивашко *Мула*, 1529 р. (Лихачев II, 158), Дмитрейко Матфеев сын *Мулов*,

1623 р. (Полякова 151), рос. *Мул*, *Мулев*, *Мулов* (ЖПТ), (похідне) *Мулево* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN V, 719), блр. (похідне) *Муль* (Бірыла 288), хорв. *Mula* (Leksik 448), слвн. *Mul* (ZSSP 394), пол. *Mul*, *Mula* (SN VI, 486), чеськ. *Mul* (ЧП) < **Mula*, **Mulъ*, **Mulь*.

Стосовно мотивації пор. рос. діал. *му́ла* ‘хто настирливо випрошує що-небудь’ (Мордов. словарь 4, 39), а також апелятивну лексику слов’янських мов, зібрану під гаслами **mulъ*, **mulь* в (ЭССЯ 20, 185–186).

Праантропонімі- демінутиви:

**Mulikъ*: укр. *Мулик*, *Мулік* (Новикова 566), рос. (похідне) *Муликово* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN V, 719), хорв. *Mulik* (Leksik 449), пол. *Mulik* (SN VI, 487), чеськ. *Mulík* (ЧП), слвц. *Mulík* (TZ Bratislava 249), луж. *Mulik* (Wenzel II/2, 33).

**Muličъ*: блр. *Мулич* (СБГТ 288), хорв. *Mulič* (Leksik 449), слвн. *Mulič* (ZSSP 394), пол. *Mulicz* (SN VI, 487).

**Mulica*: укр. *Мулиця* (Глуховцева 2, 76), ст.-рос. *Иванъ Мулицца*, 1595 р. (Шляпин 1, 172), Андрей Иванов *Мулицын*, 1600 р. (Воскобойникова 204), рос. *Мулицын* (ЖПТ), (похідне) *Мулицы* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN V, 719), блр. *Мулицца* (Бірыла 288), пол. *Mulica* (SN VI, 487), чеськ. *Mulica* (ЧП) ~ **mulica* (ЭССЯ 20, 180).

**Mulъсь*: хорв. *Mulac*, *Mulec*, *Mulc* (Leksik 448, 449), слвн. *Mulec*, *Mulac* (ZSSP 394), пол. *Mulec* (SN VI, 487).

**Mulъка*, **Mulъко*, **Mulъкъ* / **Mulъка*, **Mulъко*, **Mulъкъ*: укр. *Мулька*, *Мулько* — сучасні прізвиська у Львівській та Ровенській обл. (Анк.), рос. *Мульков* (Новикова 566), *Мулькова* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN V, 720), блр. *Мулька* (Бірыла 288), *Мульки Большие*, *Мульки Малые* — топоніми в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN V, 720), хорв. *Mulkić*, *Muljkić*, *Mulković* (Leksik 449), слвн. *Mulek* (ZSSP 394), пол. *Mulek*, *Mulka*, *Mulko* (SN VI, 487), чеськ. *Mulka*, *Mulko* (ЧП), луж. *Mulk*, *Mulka* (Wenzel II/2, 33).

Ад’єктиви:

**Mul^(*)avъ(jъ)*: укр. *Мулява* (Горпинич, Корнієнко 157), (похідні) укр. *Мулявы*, рос. *Мулявино*, блр. *Мулявичи* — ойконіми в колишніх Херсонській, Новгородській, Гродненській губ. (Vasmer RGN V, 720), хорв. *Muljava* (Leksik 449), слвн. *Mulavec* (ZSSP 394), пол. *Mulava* (SN VI, 486) ~ **mul^(*)avъ* (ЭССЯ 20, 184).

***Mulevъ**, ***Mulovъ**: хорв. *Muljević*, *Mulović* (Leksik 449), пол. *Mulewa*, *Mulewicz* (SN VI, 487).

***Mulinъ**: ст.-рос. Івашко Сергеевъ *Мулинъ*, 1678 р. (КП Котельнич 1), рос. *Мулин* (ИСП 361), пол. *Mulina* (SN VI, 487).

***Mulъnjъ**: пол. (похідне) *Mulnik* (SN VI, 487) ~ **mulъnjъ* (ЭССЯ 20, 188).

Іносуфіксальні деривати:

***Mul'adlo**: хорв. *Mulalić* (Leksik 449) ~ **mul'adlo* (ЭССЯ 20, 183).

***Muleđъ**: пол. *Muleđa* (SN VI, 487).

***Mulajъ**, ***Mulejъ** / ***Šmulějъ**: укр. *Шмулій* (СП 399), ст.-рос. Алексей *Мулеев*, 1623 р. (Веселовский 207), рос. *Мулаев* (Новикова 566), *Мулеев* (КП Сарат.₁₁), *Мулеев Враг* — ойконім у колишній Самарській губ. (Vasmer RGN V, 719), хорв. *Mulaj*, *Mulej* (Leksik 449) ~ **mulēja* (ЭССЯ 20, 180).

***Muliga**: пол. *Muliga* (SN VI, 487).

***Mulyga**, ***Šmulyga**: укр. *Шмулига* (Горпинич 357), рос. *Мулыгин* (КПУ Дон. 1, 240), *Шмулыгин* (ИС 46).

***Mul^(o)акъ** / ***Mul^(o)аць**: укр. *Муляк*, *Мулач* (Новикова 566), хорв. *Mulaček*, *Muljak* (Leksik 449), пол. *Mulak* (SN VI, 486), чеськ. *Mulač*, *Mulák* (ЧП), луж. *Mulač*, *Mulak* (Wenzel II/2, 33) ~ укр. діал. *муляк* ‘мозоль’ (Лисенко 129), чеськ. *tulač* ‘людина з великим ротом’ та ін. (ЭССЯ 20, 183). Пор. ще слов’ян. *Муляк*, запозичене чувашами (Магницкий 59).

***Mulyzъ**: рос. *Мулызов* (ЖПТ).

На основі укр. *Мулименко* (Holutiak 288), блр. *Муліменка* (Бірыла 288) можна відновлювати архетип ***Mulimъ** < **mulimъ* — пасивний дієприкметник теперішнього часу від дієслова **muliti*, реконструйованого в (ЭССЯ 20, 181–182).

Ст.-рос. Никишка *Мулакондин*, 1682 р. (Полякова 151) — рефлекс потенційного псл. ***Mulokъlda**.

Праантропоніми, мотивовані віддієслівними апелятивами:

***Domulъ**: пол. *Domulewicz* (SN II, 480).

***Namul'акъ**: укр. *Намуляк* (Панцьо 113). Пор. *Mul'акъ*.

***Obmula**, ***Obmulъ**: укр. *Омуленко* (Глуховцева 2, 76) — патронім на -енко, пол. (вторинне) *Otmulecki* (SN VII, 72).

Щодо апелятивної лексики пор. укр. діал. *бмул* ‘дурень’ (СБук. Г 366), слвн. (похідне) *otûlək*, -lka ‘очищений кукурудзяний качан’ (Pleteršnik I, 823), словін. *otul* ‘розумово обмежена людина’;

флегматик' (ЭССЯ 28, 89), а також лексику, подану під гаслом **obmulь?* (ЭССЯ 28, 89). Цих фактів достатньо, щоб відхилити припущення про запозичення буковинського діалектизму з молдавської мови (< молд. *ом*, членна форма *бмул* 'людина' < лат. *homo* 'т. с.'). Див. (ЕСУМ 4, 188).

***Obmulісь:** хорв. *Omulić* (Leksik 468).

***Obmulьсь:** слвн. *Omulec* (ZSSP 412) ~ схв. *омулас* 'об'їдені ку-курудзяні стебла, солома' (Речник VIII, 938).

***Ramula, *Ramulь:** укр. *Памула* (ЖПТ), пол. *Ramul, Ramuła* (SN VII, 179), чеськ. *Ramula* (ЧП).

***Ramul'акь:** пол. *Ramulak* (SN VII, 179). Пор. *Muř акъ*.

***Romula, *Romulь:** рос. *Помулев* (ЖПТ), пол. *Romuła* (SN VII, 478).

***Romul'акь:** пол. *Pomulak* (SN VII, 478).

***Primul'a:** пол. *Przymula* (SN VII, 593).

***Sьmula, *Sьmulь, *Sьmulь:** укр. *Шмуль* (РУС 481), (вторинне) *Шмуловський* (СП 399), пол. *Smul, Smuła* (SN VIII, 535).

***Sьmulікь:** пол. *Smulik* (SN VIII, 535).

***Sьmulька, *Sьmulько, *Sьmulькь / *Sьmulька, *Sьmulько, *Sьmulькь:** укр. *Смулка* — сучасні прізвища у Львівській та Ровенській обл. (АНК.), блр. *Смулька* (Бірыла 384), пол. *Smulek, Smulka, Smulko, Smulek, Smułka, Smułko* (SN VIII, 535, 536).

***Zamula, *Zamul'a:** укр. *Замула*, 1718 р. (ДІП I, 240), а також *Замула* — сучасне прізвище (СП 150), (похідне) *Замулинці* — ойконім в Івано-Франківській обл., рос. *Замула, Замулин* (ЖПТ), блр. *Замула* (Бірыла 156), пол. *Zamula, Zamuła* (SN X, 423).

***Zamulajь:** рос. *Замулаев* (ЖПТ).

***Zamul'акь:** пол. *Zamulak* (SN X, 423). Пор. *Muř акъ*.

***Zamulька, *Zamulько:** пол. *Zamułka, Zamułko* (SN X, 423).

Ст.-рос. *Нешара* і под.

Фіксується під 1592 р. (ВХК 80–90 гт. 2, 247). Кореневий компонент функціонує й у незв'язаному вигляді, пор.: рос. *Шара* (ЖПТ), хорв. *Šara* (Leksik 631), слвн. *Šara* (ZSSP 593), пол. *Szara* (SN IX, 224), чеськ. *Šára* (ЧП). Вони співвідносні на рівні родової парадигматики зі ст.-рос. Лучка *Шаров*, 1682 р. (Полякова 256), рос. *Шаровъ*, 1726 р. (Парфенова 419), блр. *Шар* (Бірыла 467), хорв. *Šar*,

Šaro (Leksik 631, 633), пол. *Szar, Szaro* (SN IX, 224, 228), чеськ. *Šar, Šáro* (ЧП), слвц. *Šáró* (TZ Bratislava 340). Генезис *Š-* при цьому виводять із *S-* (шепелявість). Див. (Козлова IV, 6).

У такому разі до списку генетично споріднених можна віднести ст.-укр. *Laz. Sara*, 1572 р., *St. Saar*, 1600 р. (Чучка 503), ст.-рос. Федка *Саpa*, 1654 р. (ВКНМ 288), рос. *Саpов* (Новикова 735), болг. *Саpо* (Илчев 441), хорв. *Sar* (Leksik 579), пол. *Sar, Sara, Saro* (SN IX, 293, 298), чеськ. *Sára, Saro* (ЧП), а також укр. *Заpa* (СП 151), рос. *Заpa* (ЖПТ), хорв. *Zar, Zара, Zаро* (Leksik 745, 746), пол. *Zar, Zара, Zаро* (SN X, 430, 434), в яких *C- / S- > 3- / Z-* в етимологічній позиції неодзвінчення.

На основі наведеного матеріалу ймовірна реконструкція псл. **Sara, *Nesara, *Saro, *Sargь*. Їх відносна хронологія поглиблюється за рахунок антропоніма *Саp* — князь аланів (Бегунов I, 156), одне з імен росомонів IV ст. н. е., згадане в “Гетици” Йордана (Йордан 86). Див. пор це в (Козлова IV, 183).

Рос. *Одолев* і под.

Фіксується в (КПУ Ник. 4, 547). Форма з модифікованим анлаутом, пор. ст.-рос. Алешка Аксенов сын *Водолев*, 1623 р. (Полякова 51), яка сягає першопочаткового **Водолев* < **Vodolějь* ~ рос. діал. *водолей* ‘велика дощова хмара’ (ВОС 25).

Втрату анлаутного *B-* / *v-* можна проілюструвати ще деякими прикладами: ст.-укр. *озле: озле дороги*, 1570 р. (АЮЗР VI/1, 83), укр. діал. *ода* ‘вода’ (Глуховцева 148), *о́здух* ‘повітря’, *олі́ти* ‘воліти; вважати за краще’, *орі́не* ‘вориння, огорожа’ (СБук. Г 363, 365, 368), рос. діал. *е́дьма* ‘відьма’ (СРНГ 8, 325), *исо́к* ‘висок’ (СРНГ 12, 225), *оро́на* ‘ворона’ (СРНГ 23, 345), блр. діал. *епру́к* ‘веприк’ (ДСБр. 63), *евю́рка, еёрка* ‘білка’ (СБГ 2, 118), болг. діал. *ол* ‘віл’, *дсѣк* ‘віск’, *удѣ* ‘вода’ (Стойков 165, 166, 245), макед. діал. *ози (си)* ‘возити’ (Пеев 4, 33) та ін. Див. ще (Козлова 2010: 95–109).

Стосовно другого компонента у складі праантропонімів-комполітивів і префіксальних дериватів пор:

**Bydolějь*: укр. *Бандолѣй*, 1732 р. (РЧП 384), ст.-рос. Кирилль *Байдалеевъ*, 1669 р. (Доп. АИ X, 48), рос. *Бондалей* (КПУ Ник. 1, 327).

**Dylgolějь*: рос. *Долголев* (ЖПТ).

***Xudolějъ**: ст.-укр. Иванъ *Худолѣи*, 1649 р. (ДІП I, 416), Ярема *Худолѣнко*, 1670 р. (АКП I, 190), укр. *Худалій* (Горпинич 80), *Худолій* (Новикова 896), рос. *Худолей* (Климкова 1, 57), *Худолеев* (РУС 449), ст.-блр. Федоръ *Худолѣевъ*, 1654 р. (Тупиков 811), блр. *Худалей* (Бірыла 434), пол. *Chudolej* (SN II, 133).

***Kъldodějъ**: ст.-рос. *Кундодѣев*, 1619 р. (СН 105), (похідне) *Кундодеевский*, 1667 р. — мікротопонім у колишньому Нижегородському пов. (МИФХ I, 199).

***Kъrnoľějъ**: рос. *Карналѣев* (КП Брян.).

***Nedolějъ**: укр. *Недолій*, 1723 р. (Швидько 228).

***Neprolějъ**: ст.-рос. Семен *Непролей* Гаврилович, 1386 р. (Тупиков 274). В основі архетипу — імперативна форма **ne prolěji*.

***Pustolějъ**: ст.-рос. Миско *Пустолеев* зять, 1667 р. (ПКХ 32).

***Rqkolějъ**: рос. *Рукалеев* (КП Алтай 2, 345).

***Sqgolějъ**: укр. *Шугалей* (Новикова 966), *Шугалій* (СП 403), блр. *Шугалева* ж. (СБГТ 404).

***Surolějъ**: рос. *Суралеев* (ЖПТ).

***Sъldolějъ**: ст.-укр. Карпушка Тищенко *Шандалѣев*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 350).

***Tъlstolějъ**: ст.-укр. Евъсѣй *Товѣстолѣй*, 1649 р. (Реєстр 477).

***Voskolějъ**: ст.-укр. Matey *Woskoley*, 1614 р. (Атаманенко 2010a: 203), пол. *Woskoley*, 1574 р. (Tichoniuk 75).

Рос. *Осягин* і под.

Заголовне слово фіксується в (ЖПТ). Формально це посесив на -ин від *Осяга* < ***Obsega**, яке мотивоване аналогічним апелятивом віддієслівного походження. Пор. псл. **obsega* ~ **obseḡati*, **obseḡoti* (ЭССЯ 29, 169–171).

Фактичний матеріал дозволяє окреслити контури етимологічного гнізда з коренем **Seg-*. Воно складається з таких праантропонімів:

***Sega**, ***Segъ**, ***Segъjъ**: ст.-укр. Иванъ *Шагъ*, 1649 р. (Реєстр 73), укр. *Шага* (Вол.), *Сиг* (Глуховцева 2, 203), ст.-рос. *Шага*, XVI ст. (Чечулин 84), Иван *Шагин*, 1585 р. (Веселовский 359), Микита *Сягинъ*, 1649 р., Никита Спиридоновъ с. *Шагинъ*, 1656 р. (Тупиков 775, 830), рос. *Шага*, *Шагов*, *Сигов* (ЖПТ), (похідні) *Сигова*, *Сигово*

(6 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 257), блр. *Cig, Шаг* (Бірьла 373, 460), болг. *Шегов* (Илчев 554), хорв. *Sega, Šega, Segi* (Leksik 584), слвн. *Sega* (ZSSP 542), пол. *Sęga, Sieg, Siega* (SN VIII, 375, 413), *Sienga, Siaga* (Rymut II, 423).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *сяг* ‘довжина сягання рук’, *сяга* ‘міра довжини, приблизно 3–4 м.’ (Онишкевич 2, 270), *шаг* ‘крок’ (Глуховцева 224), рос. діал. *сяг* ‘жердина з гаком [...]’, *сяга* ‘мотузка [...]’, *сяги* мн. ‘шупальці в медуз’ (СРНГ 43, 191), *сиг* ‘стрибок’ (СРНГ 37, 276) < **сяг*, блр. діал. *cig* ‘крок’ (Рамановіч, Чабярук 164), *шаг, шак, шаг* ‘крок’ (СБГ 5, 451), слвц. *siaha* ‘крок’ (Kálal 604) та ін.

Суфіксальні деривати:

***Sežьko, *Sežьkь**: укр. *Шажко* (Пура СПР IV, 142), пол. *Siążek* (Rymut II, 423).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксі:

***Seglo**: укр. *Сягло* (Глуховцева 2, 244), рос. *Сягло, Сяглов*, блр. *Сягло* (ЖПТ), пол. *Siągło, Siegło* (Rymut II, 423). Щодо структури пор. **Zěplo, *Zěxlo* і под. Пор. ще ойконіми відантропонімного походження *Сяглова* — в колишній Калузькій губ., *Сяглово* — в колишніх Костромській і Могильовській губ., *Сяглы* — в колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VIII, 694).

***Segľь(ь)**: укр. *Шаглюк* (РУС 467), ст.-рос. (похідне) *Сяглова*, 1690 р. — ойконім у колишньому Козельському пов. (РДШ III, 621), слвн. *Segelj* (ZSSP 542), пол. *Sięgiel* (SN VIII, 413).

***Segula, *Segulь, *Segul'a, *Segulь**: хорв. *Segula, Šegul, Šegula, Šegulj, Šegulja* (Leksik 584, 635), слвн. *Segula* (ZSSP 542), чеськ. *Sahula* (ЧП), слвц. *Sahul* (TZ Trnava 157).

***Segadlo**: укр. Стефанъ *Сягайло*, 1704 р. (ПМК 502), *Сягайло* (КПУ Зап. 1/2, 196), *Шагало* (Вол.), ст.-рос. (похідне) *Шагайлово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 171), рос. *Шагалов* (Вол.), *Шигалов* (*Шегалов*) (ЖПТ), (похідне) *Сигалово* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (Vasmer RGN VIII, 694) < **Сягалово*, болг. *Сегалов* (Илчев 445), слвн. *Segala* (ZSSP 542), пол. *Sęgała* (SN VIII, 375) ~ рос. діал. *сягáлы* мн. ‘шупальці в медуз’, *сигáла* ‘скаун’ (СРНГ 37, 277; 43, 192), *шагáла* ‘ходок, хто ступає дуже широко’ (Даль 4, 518).

Іносуфіксальні деривати:

***Sęgajъ**: укр. *Шагай* (РІ Терн. 1, 279), *Шига́й* (ЖПТ), ст.-рос. Степанко *Шагаев*, 1495 р. (Тупиков 830), Осипко Ивановъ сынъ *Сига́й*, 1646 р. (ВСК 95), Лукашка *Сягаевъ*, 1665 р. (Углич 3), рос. *Сигаев*, *Сягаев* (ЖПТ), (похідні) *Шагаевы полянья* – мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 48), *Сигаева*, *Сигаево*, *Сигаевка*, *Сигаевская* – назви поселень у різних регіонах (Vasmer RGN VIII, 257), блр. *Сегай*, *Сігай*, *Сягай*, *Шагай* (Бірыла 370, 373, 403, 460), чеськ. *Sahaj* (ЧП), словц. *Sahaj* (TZ Trnava 157) ~ рос. діал. *шагдй* ‘про злу, похмуру, не-привітну людину’ (Элиасов 458).

***Sęgojъ**: блр. *Шагóйка* (Бірыла 460).

***Sęgujъ**: ст.-рос. Ілья Васильев сын *Сягу́й*, 1570 р. (АСМ 1497–1571 гг.: 228).

***Sęgačъ**: рос. *Сига́чев* (ЖПТ) < **Сягачев*, (похідне) *Сига́чево* – ойконім у колишній Симбірській губ. (Vasmer RGN VIII, 257) ~ рос. діал. *sigáč* ‘скакун’ (СРНГ 37, 277).

На основі рос. *Шагам* (м. Москва) < **Шагом* можна відновлювати псл. ***Sęgomъ** – праантропонім відапелятивного походження, мотивований дієсловом **segr’i*.

***Sęganъ**, ***Sęganъ**: укр. *Шаган* (СП 389), рос. *Сиганов*, *Сиганъ* (ЖПТ), *Шаганов* (КПУ Переможці Жит. 3, 511), хорв. *Segan*, *Šegan* (Leksik 584, 535), чеськ. *Sahan* (ЧП).

***Sęgonъ**: хорв. *Segon*, *Šegon* (Leksik 584, 635) ~ рос. діал. *sigónja* ‘жвава, моторна дитина’ (СРНГ 37, 277) < **сягónja*.

***Sęgunъ**: ст.-укр. Юхно *Шагун*, 1568 р. (УП 138), укр. *Шагун* (Пура СПР I, 62), ст.-рос. (похідне) *Шагуново*, XV ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 148), рос. *Сигунов* (ЖПТ), *Шагун* (Лет. ЖС 2008, № 45, 229), блр. *Шагун* (Бірыла 460), болг. *Шегунов* (Илчев 554), хорв. *Šegun* (Leksik 635) ~ рос. діал. *sigу́н* ‘скакун’ (СРНГ 37, 277), блр. діал. *шагу́н* ‘ходак’ (СБГ 5, 451).

**seğъnъ*: рос. діал. *сягнѣ* мн. ‘кроки’, *сигѣнь* ‘крок (за звичай великий, широкий)’ (СРНГ 37, 276; 43, 192), блр. діал. *сягѣнь*, *сигѣнь* ‘крок’, ‘великий крок’ (ЭСБМ 12, 77), *шагѣнь* ‘крок’ (МАСМ 2, 67). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Sęgunъ**: укр. (похідне) *Шегині* – ойконім на Львівщині, блр. (вторинне) *Сигиньчук* (СБГТ 346).

***Sęgara**, ***Sęgarъ**, ***Sęgarъ**: рос. *Сигарев*, *Шагара*, *Шигарев*, *Шигаров* (ЖПТ), (похідні) *Сигарева*, *Сигарево* – назви поселень у колишніх Смоленській і Новгородській губ. (Vasmer RGN VIII, 257),

хорв. *Segarić, Šegar* (Leksik 584, 635) ~ укр. діал. *сягáр* ‘дроворуб, що заготовляє сягові дрова’ (ЕСУМ 5, 224).

***Segota, *Segotъ**: укр. *Szagit*, XVIII ст. (Фаріон 311), *Шагута*, 1908 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1, од. зб. 45, арк. 9 зв.), *Шагута* — сучасне прізвище (Вол.), ст.-рос. Богдашко Микитин сын, прозвище *Шегута*, 1624 р. (ХКФ 2, 105), Федор *Шегутин*, 1651 р. (АХМ I, 170), рос. *Шагутов* (ЖПТ), а також укр. *Сигута* (КС Київ. 3, 327) < **Сягута*, рос. *Сигутов* (ЖПТ), слов. *Šigut* (TZ Bratislava 343) ~ рос. діал. *сигу́т* ‘скакун’ (СРНГ 37, 277) < **сягу́т*, (похідні) *шегутный* ‘рухливий, жвавий’, *шегутиться* ‘метушиться’ (СРГ Морд. 2, 1511).

Стосовно фонетичного розвитку *ę > ’a > и (i)* пор., наприклад, українські прізвища *Придченко* (м. Донецьк) < **Прядченко, Трисорука* (КПУ Терн. 1, 365) < **Трясорука*, діал. *досягати* ‘досягати’ (РС 365), *ридю́га* ‘зношене старе рядно’ (Корзюнк 207) < **рядю́га, тїжба* ‘тиснява’ (Онишкевич 2, 287) < **тяжба, прїжа* ‘пряжа, напрядене’ (Горбач Милешівці 360), *прїслїца* ‘дощечка, в яку вставляють кожїлку’ (СБук. Г 445) < **прясліця, рібий* ‘рябий’, ‘віспуватий’ (Бичко 22), рос. діал. *тига́ть* ‘тягнути’ (Миртов 323) < **тяга́ть*, блр. діал. *вічмєнь* ‘ячмінь’ (МАСМ 1, 19), *сіга́ць* ‘ступати (широким кроком)’, *сігань* ‘крок’ (МДСГ 8, 143) < **сяга́ць, *сягань* і под.

***Segyть**: рос. *Сигитов* (ЖПТ), *Шагитов* (Лет. ЖС 2005, № 14—26, 284), (похідне) *Сигитово* — ойконім у колишній Тульській губ. (Vasmer RGN VIII, 257) < **Сягитово*.

**segašъ*: укр. діал. *сяга́ш* ‘той, хто приводить у порядок дрова’ (ЕСУМ 5, 224). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Seguša**: рос. *Шагушин* (ЖПТ).

***Segovъjъ**: рос. *Шаговой* (РУС 467), хорв. (вторинне) *Segović* (Leksik 584) ~ укр. діал. *сігівий* ‘сажений’ (Онишкевич 2, 217).

**segovitzъjъ*: блр. діал. *шаговіты* ‘який широко ступає’ (СБГ 5, 318). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Праантропоніми, мотивовані апелятивами віддієслівного походження:

***Nedosega, *Nedosegъ**: рос. (похідне) *Недосеги* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 558).

**orzsegъ*: укр. діал. *ро́зсяг* ‘простір; відстань польоту’ (ЕСУМ 5, 496).

***Posega**: рос. *Посягин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *піся́г* ‘сму́га на шкірі тварини від сильного удару бато́гом’ (Лисенко 161), *пося́г* ‘замах, посягання, підступ, намір’ (ЕСУМ 5, 496).

***Prisęga**: ст.-укр. Iwan *Przisiejga*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 164), укр. *Присяга* (Глуховцева 2, 152), рос. *Присягин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *при-сігати*, *присягнути* ‘притягувати що-небудь до себе, спочатку сягнувши до нього’ (Сабадош 330), *присячы* ‘запевнення істинності, правдивості сказаного, обіцяного’ (Ступінська 148) < **prisęgt’i*, рос. діал. *присяга* ‘фартух’ (НОС 9, 29), ‘присідання’ (СВГ 8, 66), ст.-блр. *присяга*, *присега*, *прысяга* ‘обіцянка; клятва’ (ГСБМ 29, 19), серб. *присега* ‘присяга’ (Лавровський 554), словн. *prisęga* ‘т. с.’ (Novak 118), ст.-пол. *przysięga*, 1404 р. (Sł. stpol. VII, 347), пол. *przysięga*, чеськ. *přisaha*, ст.-словц. *prísaha*, 1642 р. (HSSJ IV, 492), н.-луж. *pśisęga*, в.-луж. *přisaha* ‘присяга, клятва’ (Muka II, 260). Див. ще (ЭСБМ 10, 151–152).

**zasęgb*: укр. *засяг* ‘ряд, смуга’ (Тутковський 116), діал. *засяг* у виразі *на засяг каменем* ‘на кидок каменем’ (ЕСУМ 5, 495). Рефлекс у сфері антропонімії невідомі.

Праантропоніми типу *composita*:

***Malosegъ**: укр. *Малошаг* (СП 224).

Рос. діал. *шагомёр* ‘високоросла людина’ (НОС 12, 73) < **segoměrb* — мотиватор для потенційного праантропоніма **Sęgoměrb*.

На основі чергування *ę* : *o* корінь **Seg-* корелює із **Sog-*, рефлекс якого також збереглися у пропріальній (антропонімії) лексичі. Пор.:

***Soga**, ***Sogъ**: укр. *Шуга* (Чучка 636), ст.-рос. Гридка *Шугинъ*, 1495 р. (Тупиков 847), рос. *Шугов* (Новикова 966), пол. *Sag*, *Saga* (SN VIII, 312).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *суг* ‘западина в землі’ (Марусенко 251), *сугá* ‘масні або іржаві плями на воді’, ‘наліт на спраглих устах’ (ЕСУМ 5, 465), рос. діал. *суг* ‘вільний час’ (СРГК 6, 384), *шуг*, *шугá* ‘перший осінній лід на ріці’ (Даль 4, 647), болг. діал. *съгá*, *сѣгъ*, *сѣга*, *сѣгъ* ‘пліснява на поверхні вина’ (БЕР 7, 650).

***Sogolějbъ**: укр. *Шугалей* (Новикова 966), *Шугалій* (СП 403), блр. *Шугалеєва* ж. (СБГТ 404).

***Sogajъ**: ст.-укр. *Suhajewicz*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 148), укр. *Сугай* (КПУ ІФ 2, 175), *Шугай* (Новикова 966), ст.-рос. Омелянь *Шугаєвъ*, 1610 р. (Тупиков 847), рос. *Шугаєв* (ЖПТ), блр. *Шугай* (Бірыла 481), (похідне) *Шугаєва* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 418), словц. *Suhaj* (TZ Bratislava 332) ~ укр. діал. *шугáй* ‘легінь,

юнак, парубок' (Турчин 349), рос. діал. *шугай* 'жіноча блузка' (Соликамск. 698), 'яструб', 'лякало на городі' (Даль 4, 648).

***Sogaka**, ***Sogakъ**: ст.-укр. *Suhak*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 135), Ніс. *Zuhaj*, 1600 р. (Чучка 538), Данило *Сугакъ*, 1649 р. (Реєстр 330), укр. *Сугак* (ЖПТ), рос. *Сугаков* (ЖПТ), блр. *Сугак*, *Сугака* (Бірыла 396), *Сугакі* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 233) ~ укр. діал. *сугак* 'кінець ножа', *сугак'і* 'оленьчі роги однорічні' (Горбач Бродина 220).

***Sogalbъ**: рос. *Шугалев* (ЖПТ), пол. *Sagal* (SN VIII, 312).

Укр. *Шугайло* (СП 403), ст.-рос. Игнашка Леонтьев сын *Шугалов*, 1647 р. (Полякова 266), рос. *Шугайло*, *Шугалов* (ЖПТ), *Шугайлово* — ойконім відантропонімного походження в Смоленській обл., блр. *Шугало* (СБГТ 404), *Шугайла* (Бірыла 481), (похідне) *Шугайлава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 418), пол. *Sqajłto* (SN VIII, 312) ~ рос. діал. *шугала* 'хто шугає', *шугалка* 'дерев'яний заступ [...] (Даль 4, 647, 648) — рефлексі потенційного псл. ***Sogadlo** < **sogadlo*.

***Soglbъ(jbъ)**: укр. *Шугля*, 1912 р. (ДАВО ф. 263, оп. 1, од. зб. 385, арк. 6), блр. *Шугля* (СБГТ 404).

***Sogapъ**: ст.-укр. Иванъ *Шуганъ*, 1609 р. (Тупиков 449), укр. *Суган*, рос. *Суганов*, *Шуганов* (ЖПТ), ст.-блр. *Шуган*, 1585 р. (Усціновіч 174), блр. *Шуганов* (СБГТ 404).

***Sogunъ**: рос. *Шугунов* (Новикова 966).

***Sogunъ**: укр. *Сугінець* (Горпинич, Корнієнко 224).

***Sogarbъ**, ***Sogarbъ**: ст.-рос. *Шугарев* Ферюта Гридин, XV ст., *Шугарь* Всеволож Заболоцкий, XVI ст. (Веселовский 373), рос. *Шугарев*, *Шугаров* (ЖПТ).

***Sogurbъ**: ст.-рос. *Шугур Коротнев*, XVI ст. (Веселовский 373), рос. *Шугуров* (ЖПТ).

***Sogatъ(jbъ)**: рос. *Сугатов* (ЖПТ).

***Sogotъ(jbъ)**: пол. *Сугонт* (ЖПТ) — форма з розщепленим назальним.

***Sogavъ(jbъ)**: ст.-рос. Якушко Михайлов сын *Шугавин*, 1623 р. (Полякова 266).

***Dosogъ**: ст.-рос. Иван *Досугов*, 1620/21 р. (Веселовский 1975: 158), рос. *Досугов* (ЖПТ) ~ **dosogъ* (ЭССЯ 5, 82).

***Dosozъjbъ**: рос. *Досужев*, *Досужий* (РУС 131).

***Nedosoga**, ***Nedosogъ**: укр. *Недосуга* (Редько 2, 733), ст.-рос. Федка *Недосуговъ*, XVI ст. (Псков 1, 131), Степан *Недосуг*, 1607 р.

(НДв. 61), Рудочко *Недосуговъ*, 1628 р. (ПКРК I/3, 884), Сенька *Недосугов*, 1646 р. (ПКВ 109), рос. *Недосуговъ*, XVIII ст. (ТЯАК 5, 94), *Недосугов* (ЖПТ), пол. *Niedosug* (SN VI, 593) <східнослов'ян. ~ **nedosogъ* (ЕССЯ 24, 122).

**obsoga*, **obsogъ*: укр. діал. *осу́га* ‘іржаві скалки на болотній воді’, *осу́га* ‘легкий пухкий сніг, який осідає на деревах під тиху погоду’ (Никончук 54, 121), *усу́га* ‘осад олії’ (Євтушок 124), ‘сметана з кислого молока’ (Шило 260), *восу́га* ‘пара на шибках; масний шар на воді’ (ЕСУМ 5, 465), *вусу́га* ‘т. с.’ (Путикевич 335) та ін. (ЕССЯ 30, 23–24).

**rosoga*: укр. діал. *посу́га* ‘іржаві скалки на болотній воді’ (Никончук 54).

***Prosogъjъ**: рос. *Просужих* (ЖПТ).

Ст.-рос. *Розляковъ*

Фіксується у складі антропонімоформули Данило Бановъ сынъ *Розляковъ*, 1572 р. (Савелов 295), споріднене з хорв. *Razlek* (Leksik 555). Обидва антропоніми відапелятивного походження, мотивовані дієсловом **orzlękt' i*: ***Orzlęкъ**. В ЕССЯ реконструкцію пропущено.

Стосовно потенційних праслов'янських дериватів із коренем **Lęk-* / *-*lęk-* пор. ще:

***Lęka**, ***Lęкъ**: ст.-рос. (похідне) *Лякино*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 139), рос. *Ляков* (ЖПТ), (похідні) *Лякино*, *Ляки Новые*, *Ляково* — ойконіми в колишніх Костромській, Уфимській, Новгородській губ. (Vasmer RGN V, 306–307), хорв. *Lek*, *Leka* (Leksik 361), пол. *Lęk*, *Lęka* (SN V, 586), а також слов'ян. *Ляка*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницкий 55).

Стосовно апелятивного підґрунтя пор., наприклад, укр. діал. *ляк* ‘городне пугало’ (Добролюбова 2003: 157), *ляц* ‘обвід, основа корзини’, *ляця*, мн. *ляци* ‘кроква; штахета паркана’ (ЕСУМ 3, 344) та інослов'янську лексику, зібрану під гаслами **lęka*, **lęкъ* в (ЕССЯ 15, 63).

***Lękyъ**: рос. *Лякишев* (ЖПТ).

***Lęкъjъ**: укр. *Лякий* (КПУ Сум. 13, 104) ~ **lęкъjъ* (ЕССЯ 15, 63).

***Љѣкаѣь**: пол. *Łękać* (SN V, 586), чеськ. *Lekař* (ЧП) ~ укр. діал. *лякач* у виразі *вириядився як лякач* (Добролюбожа 2003: 90), *лякѣч* (птах) ‘бугай, *Botaurus stellaris*’ (ЕСУМ 3, 338).

***Љѣкадло**: рос. (похідне) *Лякалово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN V, 306) ~ укр. діал. *лекайло* у виразі (іронічно) *гарний як лекайло* (Добролюбожа 2003: 90) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 59: **ļekadlo*).

***Љѣкомъ**: рос. *Лякомов* (ЖПТ).

***Љѣканъ**: хорв. *Lekan* (Leksik 361).

***Љѣкунъ**: рос. *Лякун* (РУС 251) ~ укр. діал. *лякун* у виразі (іронічно) *гарний як лякун* (Добролюбожа 2003: 90).

***Љѣкота**: хорв. *Lekota* (Leksik 361) ~ **ļekota* (ЕССЯ 15, 62).

***Љѣкавъ(ѣь)**: пол. *Łękawa* (SN V, 586), чеськ. *Lekavý* (ЧП), словц. *Lekava* ж. (TZ Trnava 123) ~ **ļekavъjъ* (ЕССЯ 15, 61).

Префіксальні деривати:

**ъьзлѣкъ*: рос. діал. *излѣк* ‘вузол’ (СРНГ 12, 142).

***Налѣкъ**: хорв. *Nalek* (Leksik 454).

***Облѣкъ**: блр. *Обляк* (ЖПТ), слов’ян. *Олякъ*, запозичене чувашами (Магницький 61) ~ **oblѣкъ* (ЕССЯ 28, 6).

***Ралѣка**, ***Ролѣкъ**: хорв. *Palek*, *Paleka* (Leksik 478).

***Рерлѣка**: ст.-рос. Ілья *Перелякинъ*, 1619 р. (Шумаков Обзор₄ 149), Өедька *Перелякинъ*, 1665 р. (Углич 3), рос. *Перелякин* (ЖПТ) ~ укр. *переляк* і под.

***Ролѣка**, ***Ролѣкъ**: рос. *Полякин* (ЖПТ), хорв. *Polek* (Leksik 519), чеськ. *Polek* (ЧП), слов’ян. *Поляка* (Магницький 68) ~ укр. діал. *по-лѣка* ‘загальний переляк, паніка’ (ЕСУМ 3, 337).

***Ррилѣкъ**: рос. (похідне) *Приляково* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN VII, 374).

***Сълѣкъ**: ст.-рос. Александръ Лукинъ *Сляковыхъ*, 1476 р. (Тупиков 752), рос. (похідне) *Слякова* — ойконім у колишній В’ятській губ. (Vasmer RGN VIII, 377), хорв. (вторинні) *Slekovac*, *Slekovec* (Leksik 598), чеськ. *Slekovič* (ЧП) ~ укр. діал. *зляк* ‘переляк’ (ЕСУМ 3, 337), рос. діал. *слякѣтъся* ‘з’єднатися’ (НОС 10, 93) та ін.

***Улѣка**, ***Улѣкъ**: рос. *Улякін* (Новикова 851), блр. (похідне) *Уляково* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IX, 377), слов’ян. *Улякъ* (Магницький 88) ~ укр. діал. *улякѣтися* ‘злякатися’ (ЕСУМ 3, 337).

***Залѣка**: ст.-рос. Невзоръ *Залякин*, 1577 р. (Тупиков 552) ~ рос. діал. *заякѣтъ* ‘задирати догори голову’ (НОС 3, 47).

Ст.-рос. *Ляколово*, XVI ст. — відантропонімічний ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 284) — один із рефлексів псл. **Lekolovъ*.

Деривати з коренем **Leč-* < **Lekj-*:

**Leča*, **Lečъ*: укр. *Ляч* (КПУ Він. 7, 766), ст.-рос. Васька Филіпповъ сынъ *Ляча*, 1647 р. (ПКВП 96), слвн. *Leč* (ZSSP 327), пол. *Leś* (SN V, 585), чеськ. *Leč* (ЧП) ~ **leča*, **lečъ* (ЭССЯ 15, 63).

**Lečikъ* / **Lečičъ*: ст.-укр. Василій *Лячичъ*, 1552 р. (Тупиков 634), блр. *Лячык* (Бірыла 262), слвн. *Lekič* (ZSSP 327).

**Lečьko*, **Lečьkъ* / **Sьlečьka*: рос. (похідне) *Лячково* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN V, 316), блр. *Ляцко* (Бірыла 264), хорв. *Leček* (Leksik 360), слвн. *Leček* (ZSSP 327), пол. *Łęczek* (SN V, 585), чеськ. *Lečko*, *Slečka* (ЧП), слвц. *Lečko* (TZ Bratislava 204) ~ **lečьka* (ЭССЯ 15, 41).

**Lečukъ*: укр. *Лячук* (Глуховцева 2, 33).

**Lečipъ* / **Sьlečipъ*: ст.-рос. Негодяйко Степановъ сынъ *Лякинъ*, 1586 р. (Гурлянд 57), рос. *Лякин*, *Слякин* (ЖПТ), блр. *Лякін* (Бірыла 262) — усі без ефекту першої палаталізації.

**Lečьpъ(jь)*: ст.-укр. Іванъ *Лячник*, 1663 р. (Тупиков 238), ст.-рос. (похідне) *Лячнево*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 464) ~ **lečьpъ(jь)* (ЭССЯ 15, 41).

**Lečarъ*: хорв. *Lečar* (Leksik 360), пол. *Łęczar* (SN V, 585).

Макед. *Сараков* і под.

Заголовний антропонім, зафіксований у (Речник ПКМ 2, 391), а також *Sarakino* — ойконім відантропонімічного походження (Ім. т. 385) генетично споріднені з: укр. *Сарака*, *Саракевич*, *Сараковський* (Богдан 254), рос. (похідні) *Сарачинский* — гідронім водозбору Оки л. Волги (Смолицкая 173), *Сарачин*, *Сарачинский* — гідроніми в басейні Нижнього Дону (Отин 2, 343, 378), хорв. *Saraka* (Leksik 580), пол. *Sarak* (SN VIII, 293), чеськ. *Saraka* (ЧП), а також фонетично модифікованими (С- > Ш-) укр. *Шарак* (Богдан 261), *Szaraka*, 1715 р. (Чучка 503), *Шарака* — сучасне прізвище (Новикова 936), ст.-рос. *Сарачинъ* Степанъ Івановъ, XVI ст. (НПК IV, 191), рос. *Шараков*, *Шаракин* (ЖПТ), (похідне) *Шаракино* — ойконім у колишній Смоленській губ. (Vasmer RGN X, 223), ст.-блр. Михайло *Шарак*, 1631 р. (Бірыла 1966: 274), блр. *Шараки* — назва поселення відантропоні-

много походження в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN X, 223), пол. *Szarak* (SN VIII, 225), словц. *Šarak* (Дуйчак 253 < укр.), луж. *Šarak* (Wenzel II/2, 118) та (С- > З-) блр. *Зараковский* (ЖПТ), *Зараково* — відантропонімний ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN X, 223). Зі слов'янських мов, на наш погляд, запозичено румунське прізвище *Șaraca*, молдавське *Șărăc* (Constantinescu 367), литовські *Šarakas*, *Šarakauskas* (LPŽ II, 889).

На основі цих фактів, промовистих, у першу чергу, щодо ареалу, можна реконструювати праантропоніми ***Saraka**, ***Sarakъ** відапелятивного походження.

Сказане дозволяє, услід, за Р.М. Козловою (Козлова IV, 195), віднести до континуантів псл. ***Sarakъ** скифо-сарматське ім'я Σάρακος (Танаїс), походження якого орієнтували на іран. *sara* ~ авест. *sarah-*, осетин. *sær* (Vasmer 1971: I, 148; Абаев 302; Трубачев 1999: 270).

Стосовно апелятивного підгрунтя пор., наприклад, укр. *сарáка* 'бідняк, нещасний' (Грінченко 4, 103), діал. 'бідолаха' (Негрич 155), запозичене в румунську мову, а не навпаки, див. (Павлюк, Робчук 695), рос. діал. *сарáка* 'бідняк' (СРНГ 36, 132), блр. діал. *шарáк* 'піскар' (СБГ 5, 463), болг. діал. *сарáк*, *сарáка* 'убогий, злиденний' (БЕР 6, 496) та ін., зібрані й прокоментовані в (Козлова IV, 193; Шульгач 2012: 121–123).

Опосередковано про генетично слов'янську природу реконструйованих ***Saraka**, ***Sarakъ** свідчить пов'язане з ними псл. ***Saraśь** < ***Sarakjь**, яке реалізувалося в укр. *Сараченко* — сучасне прізвище, *Сарачок*, *Сарачук* (Богдан 254), рос. *Сарач* (Лет. ЖС 2009, № 14–26, 179), *Сарачев* (ЖПТ), блр. *Шарач* (Бірыла 468), болг. *Сарачев* (Илчев 440), макед. *Сарач*, *Сарачев* (Речник ПКМ II, 393), словн. *Sarač* (ZSSP 534), хорв. *Sarač*, *Šarač*, *Zarač* (Leksik 580, 631, 745), пол. *Saracz*, *Zaracz* (SN VIII, 293 X, 431).

Зауважимо також, що в польському антропоніміконі фіксується рідкісне префіксальне похідне — *Basarak* (SN I, 198) — рефлекс псл. ***Basarakъ** < ***Pasarakъ**.

Рос. Соронин і споріднені антропоніми

Антропонім фіксується в (КП Твер.). Формально це посесив із суфіксом *-ин* від базового ***Сорона**. Для нього є апелятивна опора —

рос. діал. *шорóна* ‘про неуважну, незібрану людину’ (ЯОС 10, 80) < **сорóна* з фонетичним рухом *с-* > *ш-* (шепелявість). Стосовно фонетики пор. ще рос. діал. *шоліть* ‘солити’ (Опыт 267), *шолнцё* ‘сонце’ (Мосеев 101), *су́рики* = *шу́рики* ‘дитяча гра в лунки з м’ячем’ (Зеленин 153), *Самарин* ~ *Шамарин*, *Суров* ~ *Шуров* – сучасні прізвища тощо.

До генетично споріднених найменувань слід долучити рос. *Цоронин* (КП Твер.), хорв. *Coronica* (Leksik 97), пол. *Corona* (SN II, 213) – форми з африкатизацією початкових *С-* / *Ѕ-*. Щодо заступлення сибілянта *с-* африкатою *ц-* пор. ще: укр. *су́рма* = *цу́рма* ‘труба’ (Грінченко 4, 438), діал. *цáргати* ‘шарпати, тягнути’ (Гоцький 137) < **сáргати* < **szǫgati*, рос. діал. *сарáй* = *царáй* (ЯОС 9, 10; 10, 42), *цыцáрка* ‘домашня цесарка, Numida muagris’, *цýцарь* ‘самець цесарки’ (БТСДК 568), *Суриков* ~ *Цуриков* (ЖПТ) – прізвища, болг. *Сорев* ~ *Цорев* (Илчев 216, 531) – прізвища і т. п.

Для *Сорона* / *сорона* можна вказати споріднені відповідники, зокрема: ст.-рос. *Соронино*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 93), рос. *Сорон* (ИС 46), *Шоронов* – ойконім у колишній Костромській губ., блр. *Шорон* (ИС 4), пол. *Soron* (SN VIII, 580), співвідносні з апеллятивною лексикою на зразок рос. діал. *зорóн* ‘неправильно зв’язані, переплутані вічка рибальської сітки’ (Чикачев 28) < **сорóн* [одзвінчення анлаутного *с-* > *з-* перед голосним аналогічно до рос. діал. *сорі́ться* ‘марно тратити’ (СРНГ 40, 16) ~ *зорі́ться* ‘марно тратитися’ (ЯОС 4, 127), *сор* = *зорь* (Даль 1, 717), *Суриков* ~ *Зуриков* (КП Твер.), укр. *Супрун* ~ *Зупрун*, болг. *Сурлев* ~ *Зурлев*, *Сурко* ~ *Зурко* (Илчев 216, 471) – прізвища та ін.]. На основі сказаного можлива реконструкція праантропонімів **Sorona*, **Soronyъ*, до яких можна долучити **Soronyъ* > хорв. *Šoronja* (Leksik 652), пол. *Soroń* (SN VIII, 580).

Варіантністю суфіксальних морфем **Sorona*, **Soronyъ*, **Soronyъ* пов’язані з:

**Soranyъ*, **Soranyъ* > укр. *Соран* (Панцьо 119), *Сораневич* (м. Дрогобич), болг. *Зоран* (Илчев 215) < **Соран*, словн. *Zoran* (ZSSP 712), хорв. *Šoran*, *Zoran* (Leksik 652, 752), пол. *Soran* (SN VIII, 578), *Zoran* (SN X, 532), чеськ. *Šoran* (ЧП) відапеллятивного походження. Пор., наприклад, рос. діал. *шорáнец* ‘мотузка [...]’ (Опыт 263) < **сорáн-ец*.

**Sorunyъ*, **Sorunyъ* > укр. *Соруняк* (СП 322), *Шору́н* (Падалка 272), рос. *Сорунов* (Раме́с 2, 214), *Шорунов* – сучасне прізвище, болг. *Зорун* (Илчев 216), пол. *Sorun*, *Soruń* (SN VIII, 581), *Zoruń* (SN X, 533).

Апелятиви **sorona*, **soronъ* та ін., словотвірно пов'язані з псл. **sora*, **sorъ*, на багатому фактичному матеріалі відновлено в (Козлова IV, 163–164).

Слвц. *Šudlo*

Слвц. *Šudlo* (Křištof 230), а також пол. *Sudła*, *Szudło* (SN IX, 142, 356) < ***Sudlo** — відапелятивні похідні на *-dlo* [пор. укр. діал. *суло* 'дерев'яний держак залізних вил', 'жердина, якою відштовхують човен від берега' (ГГ 179), *шуло* 'стовп в огорожі або в дерев'яній стіні, закопаний у землю' (ЕСУМ 6, 487), (вторинне) *вушуло* 'грубий вертикальний стовп, що є опорою воріт' (Доброльожа 2003: 156), блр. діал. *шуло* 'стовп у будівлі чи загорожі' (Шатэрнік 313) і под.] від дієслова **suti* 'совати, штовхати' > укр. діал. *сути* 'совати, сунути; переводити, марнувати' (ЕСУМ 5, 341). Обґрунтування його потенційності як праслов'янзму див. (Куркина 2013: 138–139).

Ст.-блр. *Щасный* і под.

Фіксується під 1528 р. Має варіанти: *Щастный* Вяжевич, *Счастный* Юрьевич, 1528 р. (Бірыла 1966: 263), *Илья Щасной*, 1610 р. (Тупиков 452), споріднене з: ст.-укр. *Драбъ Щастной*, 1552 р. (Тупиков 452), *Щасныи*, *Щастныи*, *Щастныи*, 1561 р. (ЛЗК 245), укр. *Щасний* (РУС 487), (похідні) *Щасновка*, *Щастновка* — ойконіми в колишніх Чернігівській і Волинській губ. (Vasmer RGN X, 385), ст.-рос. *Щастной* Ивановичъ Полтевъ, 1610 р. (Тупиков 452), *Ивашко Ондреевъ сынъ Счастной*, 1628–1629 рр. (Танков 23), *Щесной* Устинов сын Марьков, 1635 р. (Богословский 1912: 27), рос. *Щастный* (ЖПТ), блр. *Шчасны* (Бірыла 487), (похідне) *Счасновичи* — ойконім у колишній Мінській губ. (Vasmer RGN VIII, 676), чеськ. *Šlastný*, *Šlastný* (ЧП), слвц. *Šlastný*, *Šr astný* (TZ Bratislava 352). На основі цих фактів можна відновлювати праантропонім ***Šъčestъnъ(jъ)** відапелятивного походження. Останнє зрідка фіксується в лексикографічних джерелах, пор., наприклад, ст.-укр. *щасныи*, *щастныи* 'щасливий, благополучний' (ССУМ II, 568), укр. *щасний* (ЕСУМ 6, 501), діал. *щасний*: най буде не красний, аби *щасний* (Приповідки 174), не родись красний, але *щасний* (Мацюк 378) і под.

Пор. також префіксальні:

***Bezъčestъnъ(jъ)**: ст.-укр. Мокій *Безчасний*, 1574 р. (Теофіпольщина 1, 339), укр. *Безчасний* (Горпинич 331), (похідне) *Безсчастные* — топонім у колишній Подільській губ. (Vasmer RGN I, 310), ст.-рос. Сенька Федотов сын *Безчасной*, 1565–68 рр. (МИА 105), *Бесчасной*, XVI ст. (Чечулин 80), Васка *Безсчастной*, 1605 р. (Тупиков 46). В ЭССЯ реконструкцію пропущено.

***Nesъčestъnъ(jъ)**: пол. *Nieszczęsny* (SN VI, 611) ~ **nesъčestъnъ(jъ)* (ЭССЯ 25, 26–27).

Слов'ян. Ятриця

Зафіксоване в чуваському язичницькому антропоніміконі (Магницький 101). Найімовірніше, це прізвищева назва відапелятивного походження, пор., наприклад, укр. діал. *ятріця* ‘почервоніння і висипка на шкірі’ (ЕСУМ 6, 562), ‘рана, яка не загоюється’ (Вашенко 107) < ***Ētrica** / **ētrica*.

Стосовно похідних з коренем **Ētr-* пор. ще:

***Ētro**, ***Ētrъ(jъ)**: рос. *Ятров* (ЖПТ), блр. *Ятра* — ойконім відантропонічного походження у Гродненській обл. (Рап. Гр. 268), луж. *Jětro* (Wenzel II/1, 178), слов'ян. *Етры*, *Ятры* (Магницький 40, 110).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *ятра* ‘почервоніння і висипка на шкірі’ (ЕСУМ 6, 562) та ін. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **ētro* (ЭССЯ 6, 72).

Суфіксальні деривати:

***Ētrešъ**: луж. *Jětreško* (Wenzel II/1, 178).

***Ētruxa** / ***Ētrušъ**: рос. *Етрухин*, *Ятрушев* (ЖПТ), (похідне) *Ятрушкин* — назва поселення в колишній Казанській губ. (Vasmer RGN X, 573).

***Ētryga**: ст.-рос. Сенка *Ятрыгин*, XVI ст. (ГРМ 324) ~ рос. діал. *ятрышник* ‘рослина Orchis’ (Даль 4, 682) < **ятрыжник*.

***Ētrějъ**: слов'ян. *Ятрей* (Магницький 110).

***ētrēdъ**: блр. діал. *ятрась*, *ятрысь* ‘запалення, почервоніння навколо нарива’ (СБГ 5, 560), *ятраць* ‘почервоніння шкіри’ (ТС 4, 366), *ятразь* ‘почервоніння навколо рани, прища’ (Арашонкава 1976: 22), *ятрать* у замовлянні: *Було в Бога три девіці. / Нічого не рабілі: / ні ткалі, ні пралі / только ятрать угаваралі* (Мойсієнко 51).

**ętrakъ*: серб. діал. *jetrák* ‘баран без одного чи двох яєць’ (Златковић 1, 361), ‘одномудий’ (Динић 315).

**Ętrikъ* / **Ętryкъ*: рос. *Етриков* (ЖПТ) < **Ятриков*, слов’ян. *Ятрык* (Магницкий 101).

**Ętryko*: пол. *Jątrząko* (SN IV, 331).

**Ętranъ*: укр. (похідне) *Ятранівка* — ойконім у Київській обл. (1946 р.).

**ętrunъ*: укр. діал. *ятруні* мн. ‘наїзники, Ichneumonidae’ (ЕСУМ 6, 562).

**ętrъnъ(jъ)* (ЭССЯ 6, 73).

**Ętrynica*: чеськ. (похідне) *Jitrnička* (Beneš 230), луж. *Jětrnica* (Wenzel II/1, 178) ~ **ętrynica* (ЭССЯ 6, 73).

**Ętrynikъ*: луж. *Jěřnik* (Wenzel II/1, 178).

**ętristъ(jъ)*: укр. діал. *ятрістий* ‘той, що легко ятриться’ (ЕСУМ 6, 562).

**ętrostъ*: блр. діал. *ятросць* ‘почервоніння (біля рани)’ (Яшкін 2001: 211), *й атрост* ‘вогник (почервоніння на шкірі)’ (Никончук, Мойсієнко 77).

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- ААЭ — Акты, собр. в библиотеках и архивах Российской империи Археологическою экспедициею имп. Академии наук. Дополнены и изданы Высочайше учрежденною комиссиею. СПб., 1836—1838. Т. I—IV.
- АБ — Арзамасские и Барминские будные станы: Приходо-расходные и сметные книги 1679—1680 гг. / С предисл. В.И. Саввы // ЧОИДР. 1908. Кн. III, отд. I. С. 1—70.
- Абабурка — *Абабурка М.В.* Экспресійныя назвы ў гаворцы вёскі Морач Клецкага раёна // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 199—211.
- Абаев — *Абаев В.И.* Скифо-сарматские наречия // Основы иранского языкознания: Древнеиранские языки / Отв. ред. В.С. Расторгуева. М., 1979. С. 272—364.
- Авілава — *Авілава В.Л.* 3 лексікі вёсак Баяры і Бурлакі Астравецкага раёна // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 4—11.
- АВК — Акты, изд. Виленскою Археологическою комиссиею. Вильна, 1865—1910. Т. I—XXXV.
- АВМ — Акти Вижнівської міської книги XVII ст. / Підг. до друку І.Б. Царалунга. Житомир, 2015.
- АГП — Архив гостей Панкратьевых XVII — начала XVIII в. / Сост. Л.А. Тимошина. М., 2001. Т. 1.
- АГР — Акты, относящиеся до гражданской расправы древней России / Собр. и изд. А. Федотов-Чеховский. К., 1860—1863. Т. I—II.
- АЕ — Археологический ежегодник.
- АЕП — Акты Елецкой провинциальной и Чернавской воеводской канцелярий, извлеченные из архива упраздненных присутственных мест Елецкого окружного суда А. Пупаревым. Окончание // Труды Орловской ученой архивной комиссии. Орел, 1893. Вып. II. С. 1—70.
- АЖГУ — Акти Житомирського гродського уряду 1590 р., 1635 р. / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко. Житомир, 2004.

- АЗР – Акты, относящиеся к истории Западной России, собр. и изд. Археологическою комиссиею. СПб., 1846–1853. Т. I–V.
- АИВД – Акты, относящиеся к истории Войска Донского / Собр. А.А. Лихашин. Новочеркасск, 1891. Т. I.
- АИст. – Акты исторические, собр. и изд. Археологическою комиссиею. СПб., 1841–1842. Т. I–V.
- АК – Архів Коша Нової Запорізької Січі. 1734–1775: Корпус документів. К., 1998–2008. Т. 1–5.
- АКЖ – Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 року / Підг. до вид. А.М. Матвієнко, В.М. Мойсієнко. Житомир, 2002.
- АКН – Адрес-календарь Нижегородской губернии на 1886 год. Нижний Новгород, 1886.
- АКО – Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1883 г. СПб., 1883. Ч. 1–2.
- АКП – Актовые книги Полтавского городского уряда XVII века / Редакция и примеч. В.Л. Модзалевского. Чернигов, 1912–1914. Вып. I–III.
- АКПП – Адрес-календарь и памятная книжка Пензенской губернии. Пенза 1884.
- Акты СБ – Акты, относящиеся к истории Соловецкого бунта / С предисл. Е.В. Барсова // ЧОИДР. 1893. Кн. IV, отд. 5. С. 1–92.
- Акты ЮЗР – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собр. и изд. Археологическою комиссиею. СПб., 1863–1892. Т. I–XV.
- Алгинин – *Алгинин А.Н.* Корни: Очерки по истории русских старообрядческих слобод Добрянки и Радуля. Чернигов, 2006.
- Александров – *Александров К.М.* Офицерский корпус армии генерал-лейтенанта А.А. Власова 1944–1945. М., 2009.
- Алмашій – *Алмашій М.І.* Русинсько-українсько-російський словник. Ужгород, 2001.
- Альшиц – *Альшиц Д.Н.* Новый документ о людях и приказах Опричного двора // Исторический архив. М.; Л., 1949. Т. IV. С. 3–72.
- Аляксейчык – *Аляксейчык Г.М.* З дыялектнай лексікі вёскі Малыя Вераб'евічы Навагрудскага раёна // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 6–16.
- АМГ – Акты Московского государства, изд. имп. Академиею наук / Под ред. Н.А. Попова и Д.Я. Самоквасова. СПб., 1890–1901. Т. I–III.
- АММ – Акты Московских монастырей и соборов 1509–1609 гг. из архивов Успенского собора и Богоявленского монастыря / Под ред. Л.В. Черепнина. М., 1984.
- АНВМ – Архив Новоторжского Воскресенского женского монастыря. Старица, 1910.

- Ангелова-Атанасова — *Ангелова-Атанасова М.* Топонимията на Горнооряховско. Велико Търново, 1996.
- Андрияшев — *Андрияшев А.М.* Материалы по исторической географии Новгородской земли. Шелонская пятина по писцовым книгам 1496—1576 гг. // *ЧОИДР.* 1914. Кн. III. С. 1—544.
- Аникин РЭС — *Аникин А.Е.* Русский этимологический словарь. М., 2007—. Вып. 1—.
- Анк. — Анкета Інституту української мови НАН України для збору ономастичних матеріалів.
- АНПВ — Акты Нижегородского Печерского Вознесенского монастыря / С предисл. А. Титова. М., 1898.
- Анпилогов 1967 — *Анпилогов Г.Н.* Новые документы о России конца XVI — начала XVII в. М., 1967.
- Анпилогов 1982 — *Анпилогов Г.Н.* Рязанская писцовая приправочная книга конца XVI века. М., 1982.
- Антонов 1997 — *Антонов А.В.* Перечни актов Переславских, Костромских и Галичских монастырей и церквей XIV — начала XVII вв. // *Русский дипломатарий.* М., 1997. Вып. 1. С. 43—165.
- Антонов 1997а — *Антонов А.В.* Вотчинные архивы Московских монастырей и соборов XIV — начала XVII века // *Русский дипломатарий.* М., 1997. Вып. 2. С. 73—225.
- Антонов 2001 — *Антонов А.В.* Костромские монастыри в документах XVI — начала XVII века // *Русский дипломатарий.* М., 2001. Вып. 7. С. 52—219.
- АОК — Акты Оскольского края (из собрания старинных актов о Курской губернии) / Сообщил Н.Н. Голицын // *Труды Курского статистического комитета.* Курск, 1863. Вып. I. С. 355—484.
- АОС — Архангельский областной словарь / Под ред. О.Г. Гецовой. М., 1980—. Вып. 1—.
- АПА — Арзамасские поместные акты (1578—1618 гг.) / Собр. и ред. С.Б. Веселовский. М., 1915.
- АПД — Акты писцового дела. Материалы для истории кадастра и прямого обложения в Московском государстве. Т. 2, вып. I: Акты 1627—1650 гг. / Сообщил С.Б. Веселовский // *ЧОИДР.* 1916. Кн. III. С. 1—490.
- АПД 1990 — Акты писцового дела 60—80-х годов XVII века / Сост. С.Б. Веселовский. Под ред. В.И. Буганова, Б.В. Левшина. М., 1990.
- АПС — Афган, прописаний у серці. Миколаїв, 2004.
- Арашонкава 1975 — *Арашонкава Г.У.* З дзеяслоўнай лексікі гаворак Брэска-Пінскага арэала // *З народнага слоўніка* / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 252—258.
- Арашонкава 1976 — *Арашонкава Г.У.* У слоўнік народнай мовы // *Народнае слова* / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 15—22.

- Арашонкава 1977 — *Арашонкава Г.У.* Да слоўніка Чэрвэншчыны // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Машкевіч. Мінск, 1977. С. 61–69.
- Аркушин — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2000. Т. 1–2.
- Аркушин 2016 — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. А–Я. Вид. 2-ге, переробл., випр. і доп. Луцьк 2016.
- Аркушин СЕ — *Аркушин Г.Л.* Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся та західної частини Волині. Луцьк; Люблін, 2005.
- Арсений — *Арсений, иеромонах.* О вотчинных владениях Троицкого монастыря при жизни его основателя, преподобного Сергия. СПб., 1877.
- Арсеньев 1899 — *Арсеньев Ю.В.* Тульская старина. Сборник древних актов по истории Тульского края в XVII веке. Тула, 1899. Т. I.
- Арсеньев 1915 — *Арсеньев В.С.* Из прошлого города Кременска // Русский архив. 1915. Т. 53. Вып. 7. С. 331–334.
- Арх. сб. — Архангельский сборник, или Материалы для подробного описания Архангельской губернии, собранные из отдельных статей, помещенных в разное время в Архангельских губернских ведомостях. Архангельск, 1863–1865. Ч. 1–6.
- АС I — Архив П.М. Строева. I // РИБ. 1915. Т. XXXII.
- АС II — Архив П.М. Строева. II // РИБ. 1917. Т. XXXV.
- АСБА — Акты, собр. в библиотеках и архивах Российской империи Археологической экспедицией имп. Академии наук. СПб., 1836–1838. Т. I–IV и указатель.
- АСД — Археологический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси. Вильна, 1867–1904. Т. I–XIV.
- АСЗ — Акты служилых землевладельцев XV — начала XVII века / Сост. А.В. Антонов, К.В. Баранов. М., 1997–2002. Т. I–III.
- АСМ 1479–1571 гг. — Акты социально-экономической истории севера России конца XV–XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1479–1571 гг. / Сост. И.З. Либерзон. Л., 1988.
- АСО — Акти села Одрехови / Упорядники: І.М. Керницький, О.А. Купчинський. К., 1970.
- АСЭИ — Акты социально-экономической истории Северо-Восточной Руси конца XIV — начала XVI в. М., 1952–1964. Т. I–III.
- Атаманенко 2005 — *Атаманенко В.* Найдавніші описи Острозької волості як джерело з соціально-економічної історії // Наукові записки: 36. праць молодих вчених та аспірантів / Відп. ред. П. Сохань. К., 2005. С. 44–83.
- Атаманенко 2010 — *Атаманенко В.* Описи Волинських маєтків князів Чорторийських XVI ст. // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини: Матеріали XXXVII Всеукраїнської істо-

- рико-краєзнавчої наукової конференції, м. Камінь-Каширський, 27 жовтня 2010 р. Вип. 37 / Ред. група: Г. Бондаренко, А. Силук, Н. Пась. Луцьк, 2010. С. 218–327.
- Атаманенко 2010а – *Атаманенко В.* Міста поліських володінь князів Острозьких // *Студії з україністики: Зб. наукових праць на пошану дослідника українського козацтва Валерія Цибульського з нагоди 60-річчя від дня народження.* Рівне, 2010. С. 191–208.
- АТДБ – Административно-территориальное деление Брянского края за 1916–1985 годы: Историческо-географический справочник. Тула, 1989.
- АТК – Акты Троицкого Калязина монастыря XVI в. / Сост. С.Н. Кистев, Л.А. Тимошина. М.; С.-Петербург, 2007.
- АТПУ – Українська РСР: Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 р. К., 1947.
- АУИФ – Алфавитный указатель имен и фамилий лиц, помещенных в ведомости справок о судимости за 1870 и 1871 гг. СПб., 1872.
- АУЛ – Алфавитный указатель лиц, сведения о судимости коих напечатаны в двенадцати книгах “Ведомости справок о судимости” за 1910 г. СПб., 1911. Т. 2.
- АУМ – Антологія українського міфу / Зібр. та впоряд. В. Войтович. Тернопіль, 2006–2007. Т. 1–3.
- АФЗХ – Акты феодального землевладения и хозяйства XIV–XVI веков / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М., 1951. Ч. I.
- АФЗХ 1506–1613 гг. – Акты феодального землевладения и хозяйства. Акты Московского Симонова монастыря (1506–1613 гг.) / Сост. Л.И. Ивина. Л., 1983.
- АФЗХ 1956 – Акты феодального землевладения и хозяйства / Подг. к печати А.А. Зимин. М., 1956. Ч. II.
- АФЗХ 1961 – Акты феодального землевладения и хозяйства / Сост. Л.В. Черепнин. М., 1961. Ч. III.
- АХМ – Акты хазайства боярина Б.И. Морозова / Под общей ред. А.И. Яковлева. М.; Л., 1940–1945. Ч. I–II.
- АХУ – Акты Холмогорской и Устюжской епархий. Ч. 2 // РИБ. 1890. Т. XIV (сборный).
- АЮ – Акты юридические, или Собрание форм старинного делопроизводства, изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1838.
- АЮБ – Акты, относящиеся до юридического быта древней России, изд. Археографическою комиссиею / Под ред. Н. Калачева. СПб., 1857–1884. Т. I–III.
- АЮЗР – Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...]. К., 1859–1914. Ч. I–VIII.
- БА – Беларускі архіў. Мінск, 1930. Т. 3.

- Бабичева — *Бабичева Е.Л.* Говоры левобережнополесского порубежья (земледельческая лексика). Сумы, 2013.
- Баландин, Червяков — *Баландин Н.И., Червяков В.П.* Переписная ландратская книга Устюжны-Железнопольской 1713 г. // Аграрная история Европейского Севера СССР. Вологда, 1970. С. 96–253.
- Барадулін — *Барадулін Р.* Вушацкі словазбор // Барадулін Р. Збор твораў. Мінск, 2002. Т. 4. С. 374–500.
- Баранов — *Баранов К.В.* Новые документы по истории Новгородской и Псковской служилых корпораций XVI — начала XVII века // Русский дипломатарий. М., 1999. Вып. 5. С. 118–160.
- Барашкова — *Барашкова В.С., Дмитриева З.В., Прокофьева Л.С.* Писцовая книга езовых дворцовых волостей Белозерского уезда 1585 г. // Крестьянство Севера России в XVII в.: Межвузовский сб. науч. трудов / Отв. ред. Ю.С. Васильев. Вологда, 1984. С. 32–129.
- Барсов — Причитания Северного края / Собр. Е.В. Барсов. М., 1872–1882. Ч. 1–2.
- Баскаков — *Баскаков Н.А.* Русские фамилии тюркского происхождения. М., 1979.
- Башановић-Чечовић — *Башановић-Чечовић Ј.* Рјечник говора Зете. Подгорица, 2010.
- БВ — Булавинское восстание (1707–1708 гг.) // Труды историко-археологического института АН СССР. М., 1935. Т. XII.
- Бевка — *Бевка О.* Словник-пам'ятник: Діалектний словник села Поляни Мараморощьського комітату / Ред. І. Удварт. Ніредьгаза, 2004.
- Бегунов — *Бегунов Ю.К.* История Руси: В 5 т. С.-Петербург, 2007–2014. Т. I–III.
- Безгин — *Безгин И.Г.* Симбирская губернская гимназия (1786–1887 гг.). СПб., 1888.
- Бел. В — Белевская вивлиофика, издаваемая Николаем Елагиным. М., 1858. Т. I–II.
- Белев — Белев: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- Белоцерковский — *Белоцерковский Г.М.* Боровская “разборная” десятина 1622 года // Юбилейный сборник статей студенческого историко-этнографического кружка при имп. университете св. Владимира / Под руководством М.В. Довнар-Запольского. К., 1914. С. 243–273.
- Белявский, Омельченко — *Белявский М.Т., Омельченко О.А.* Наказы черносошных, экономических и приписных крестьян Тобольской провинции в уложенную комиссию 1767 г. // Рукописная традиция XVI — XIX вв. на Востоке России / Отв. ред. Н.Н. Покровский, Е.К. Ромадановская. Новосибирск, 1983. С. 189–235.
- БЕР — Български етимологичен речник / Съст.: В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев и др. София, 1971–. Т. 1–.

- Берх — [Берх В.Н.] Древние государственные грамоты, наказные памяти и челобитные, собранные в Пермской губернии. СПб., 1821.
- Белінська — Белінська Л.І., Сапухіна Л.П. Чотири старовинних документи з фондів Сумського обласного краєзнавчого музею // Краєзнавчий збірник: Статті та матеріали [2] / За ред. В.С. Терентьєва. Суми, 2006. С. 11–21.
- Бичко — Бичко З.М. Словник діалектної лексики села Грабовець Стрийського району Львівської області: Матеріали до вивчення курсу “Українська діалектологія”. Львів, 1992.
- Бігуняк, Гойсак — Бігуняк А., Гойсак О. Лемківський словничок. Тернопіль, 1997. Режим доступу: <http://www.lemko.org/lemko2/sloynyk.html>.
- Білецький-Носенко — Білецький-Носенко П.П. Словник української мови / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1966.
- Бірыла — Бірыла М.В. Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі. Мінск, 1969.
- Бірыла 1966 — Бірыла М.В. Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы. Мінск, 1966.
- Бірыла 1976 — Бірыла М.В. З лексікі вёскі Скварцы Дзяржынскага раёна // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 23–49.
- БКПУ — Безсмерт і Книга пам’яті України. 1941–1945 / Голова редколегії І.О. Герасимов. К., 2000.
- Близнюк — Близнюк Б.Б. Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 1997 (машинопис).
- Бобрык — Бобрык У. Мянущі і прозвішчы Рэчыцкага раёна // Сёмыя Міжнародныя Доўнараўскія чытанні: Матэрыялы Міжнарод. навук. канферэнцыі. Рэчыца, 1–2 кастрычніка 2010 г. / Адк. рэд. В.М. Лебедзева. Гомель, 2010. С. 220–240.
- Богдан — Богдан Ф. Словник українських прізвищ у Канаді. Вінніпег; Ванкувер, 1974.
- Богдан 1979 — Богдан С. Світ поліської дитини (лінгвістичні раритети) // Полісся: етнікос, традиції, культура / Відп. ред. М. Приймак. Луцьк, 1979. С. 193–199.
- Богдан 1996 — Богдан С.К. Назви дітей у західнополіських говірках // Полісся: Мова, культура, історія. Матеріали міжнарод. конференції / Відп. ред. Г.А. Скрипник. К., 1996. С. 134–140.
- Богословский — Богословский М.М. Земское самоуправление на русском Севере в XVII веке (с приложением карты Поморского края в XVII веке) // ЧОИДР. 1910. Кн. I, отд. 2. С. 1–321, 1–105 (приложение).
- Богословский 1912 — Богословский М.М. Земское самоуправление на русском Севере в XVII веке. Т. II: Деятельность земского мира. Земство и государство (окончание) // ЧОИДР. 1912. Кн. III, отд. 3. С. 1–46.

- Бодак — *Бодак Я.* Лемківщино моя мила... Пісні Анни Драган з галицької Лемківщини. К., 2011.
- Борисенко — *Борисенко В.Й.* Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. К., 1986.
- Борисова — *Борисова О.Г.* Кубанские говоры: Материалы к словарю. Краснодар, 2005.
- Боровск — Боровск: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий (с подлинников, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции). М., 1888.
- Бояджиев 1970 — *Бояджиев Т.* Из лексиката на с. Дервент, Дедеагачко // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1970. Кн. V. С. 223–245.
- Бояджиев 1971 — *Бояджиев Т.* Речник на говора на с. Съчанли, Помюрджинско // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1971. Кн. VI. С. 5–137.
- БПК — Белозерские писцовые книги 1677 года // Новгородский сборник. Новгород, 1865. Вып. I–III. С. 1–142 (приложение).
- БР — Баришівський район та м. Березань: Телефонний довідник. 2005. К., 2005.
- БРБ — Библиография российской библиографии: Государственный библиографический указатель Российской Федерации: В 4-х ч. М., 2007.
- Брилінський — *Брилінський Д.* Словник подільських говірок. Хмельницький, 1991.
- Брим — *Брим В.А.* Сочинения. Волгоград, 2007.
- БС — Белорусские слова. Сборник С.П. Микуцкого // Материалы для сравнительного и объяснительного словаря и грамматики / Ред. И.И. Срезневский. СПб., 1856. Т. 2. С. 176–192.
- БСл. — Биографический словарь бывших питомцев первой Харьковской гимназии за истекшее столетие. 1805–1905 / Сост. Н.А. Чеканов. Харьков, 1905.
- БТСДК — Большой толковый словарь донского казачества / Ред. коллегия: В.И. Дегтярев, Р.И. Кудряшова, Б.Н. Проценко, О.К. Сердюкова. М., 2003.
- Буданова — *Буданова В.П.* Этнонимия племен Западной Европы: рубеж античности и средневековья: [Словарь]. М., 1991.
- Булыка — *Булыка А.М.* З лексикі с. Селішча Навагрудскага раёна // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 20–28.
- Бурнашев — *Бурнашев В.* Опыт терминологического словаря сельского хозяйства, фабричности, промыслов и быта народного. СПб., 1843–1844. Т. 1–2.
- БФА — Бумаги Флорентинского центрального архива, касающиеся до России. Итальянские и русские подлинники / Пер. М.Д. Бутурлина. М., 1871. Ч. 1.

- БШШ — Бойовий шлях Широківщини / Упоряд. Л.А. Бай, В.О. Ганенко. Кривий Ріг, 2006.
- Былины — Былины: В 25 томах. Т. I—II: Былины Печоры / Подг. текстов: В.И. Еремина, В.И. Жекулина, В.В. Коргузалов, А.Ф. Некрылов. Отв. ред. А.А. Горелов. С.-Петербург, 2001.
- Бялькевіч — *Бялькевіч І.К.* Краёвы слоўнік ўсходняй Магілёўшчыны. Мінск, 1970.
- Вамош — *Вамош І.* Новоселицькі вечорниці. Ужгород, 2008.
- Ванюшечкин — *Ванюшечкин В.Т.* Словарь русских народных говоров Рязанской Мещеры: Материалы по русской диалектологии. Воронеж, 1983: А—Н; Саратов, 2002: О—Я.
- Варбот — *Варбот Ж.Ж.* О некоторых потенциальных лехитских заимствованиях в русском языке // Этимологические исследования / Отв. ред. А.К. Матвеев. Свердловск, 1981. С. 87—91.
- Василев — *Василев И.И.* Опыт географическо-статистического словаря Псковской губернии. Псков, 1882—1896. Вып. 1—3.
- Васильев — Сотные на волости Каргопольского уезда 1561—1562 гг. / Подг. к печати Ю.С. Васильев // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 300—475.
- Васильев АТН — *Васильев В.Л.* Архаическая топонимия Новгородской земли (Древнеславянские деантропонимические образования). Великий Новгород, 2005.
- Васильевский — Труды В.Г. Васильевского. СПб., 1908. Т. I.
- Васнецов — *Васнецов Н.М.* Материалы для объяснительного областного словаря вятского говора. Фототип. переизд. Киров, 1995.
- Вашенко — *Вашенко В.С.* Словник полтавських говорів. Харків, 1960. Вип. 1.
- Вашук — *Вашук Д.* Документи князів Чорторийських початку XVI ст. та їх дипломатична рецепція у середині XVII ст. (за матеріалами Російської національної бібліотеки) // Україна в Центральній-Східній Європі. К., 2014. Вип. 14. С. 302—311.
- Введенский — *Введенский А.А.* Торговый дом XVI—XVII веков. Л., 1924.
- ВГ — Верхотурские грамоты конца XVI — начала XVII в. / Сост. Е.Н. Ошанина. М., 1982. Сб. 1—2.
- ВГС — Володимирський гродський суд: Подокументні описи актових книг. Вип. 1: Справи 1—5. 1566—1570. К., 2002.
- Верхратський — *Верхратський І.* Про говір долівський // Записки НТШ. 1900. Т. 35—36. Кн. 3—4. С. 1—128.
- Вес. — Весілля: У 2 кн. / Упоряд. текстів, примітки М.М. Шубравської. К., 1970.
- Веселаго — *Веселаго Ф.Ф.* Описание дел архива Морского министерства за время с половины XVII до начала XIX столетия. СПб., 1877—1879. Т. 1—2.

- Веселовский — *Веселовский С.Б.* Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии. М., 1974.
- Веселовский 1936 — *Веселовский С.Б.* Село и деревня в Северо-Восточной Руси XIV — XVI вв.: Историко-социологическое исследование о типах внегородских поселений. М.; Л., 1936.
- Веселовский 1969 — *Веселовский С.Б.* Исследования по истории класса служилых землевладельцев. М., 1969.
- Веселовский 1975 — *Веселовский С.Б.* Дьяки и подьячие XV—XVII вв. / Под ред. В.И. Буганова и Б.В. Левшина. М., 1975.
- Веске — *Веске М.П.* Славяно-финские отношения по данным языка. Казань, 1890.
- Видоески ПГ — *Видоески Б.* Поречкиот говор. Скопје, 1950.
- Виноградов 1890 — *Виноградов И.П.* Исторический очерк города Вязьмы с древнейших времен до XVII в. М., 1890.
- Виноградов 1911 — *Виноградов И.И.* Писцовая и межевая книга по гор. Юрьевцу Поволжскому и Стрелецкой слободе // Костромская старина. Кострома, 1911. Вып. VII. Отд. II. С. 1—284.
- Витов — *Витов М.В.* Историко-географический очерк Заонежья XVI—XVII вв.: Из истории сельских поселений. М., 1962.
- Вікторіна — *Вікторіна О.М.* Словник лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини / Відп. ред. В.В. Лучик. Кіровоград, 2006.
- ВКАС — Вкладные книги Антониева Сийского ионастыря. 1576—1694 (7084—7202) / Сообщил А.Ф. Изюмов // ЧОИДР. 1917. Кн. II, отд. 1. С. 1—104.
- ВКМН — Вкладная книга Московского Новоспасского монастыря / Сообщил архимандрит Леонид (= Памятники древней письменности и искусства. Вып. 39). СПб., 1883.
- ВКО — Володіння князів Острозьких на Східній Волині (за інвентарем 1620 року) / Переклад, упорядкування і передмова І. Ворончук. К.; Старокосянтинів, 2001.
- ВКТСМ — Вкладная книга Троице-Сергиева монастыря / Подг. Е.Н. Клинина, Т.Н. Манушина, Т.В. Николаева. М., 1987.
- ВМ — Восстание в Москве 1682 г.: Сб. документов / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1976.
- ВНП — Великорусские народные песни / Изд. А.И. Соболевским. СПб., 1895—1902. Т. I—VII.
- ВНР — Владельцы населенных имений в Ростовском уезде по перечневим книгам 1723—1731 гг. / Сообщил И.Н. Ельчанинов // Летопись историко-родословного общества в Москве. М., 1909. Вып. 4. С. 1—65.
- Вовчок — *Марко Вовчок.* Оповідання. Казки. Повісті. Роман. К., 1983.

- Водарский — *Водарский Я.Е.* Вологодский уезд в XVII в. (к истории сельских поселений) // Аграрная история Европейского Севера СССР. Вологда, 1970. С. 253–367.
- Водарский Опыт — *Водарский Я.Е.* Опыт составления исторических карт землевладения Серпуховского и Оболенского уездов по переписи 1678 г. // Славяне и Русь / Отв. ред. Е.И. Крупнов. М., 1968. С. 274–281.
- Вол. Г — Волинські грамоти XVI ст. / Упоряд. В.Б. Задорожний, А.М. Матвієнко. К., 1995.
- Волкаў — *Волкаў І.І.* 3 лексікі вёскі Пусташы Полацкага раёна // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 14–17
- Волович — *Волович В.Б.* Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом княжестве Литовском [...]. Вильна, 1867.
- Волости — Волости и важнейшие селения Европейской России. СПб., 1883. Вып. IV: Губернии Нижне-Волжской области.
- Вольтер — *Вольтер Э.А.* Список населенных мест Сувалкской губернии как материал для историко-этнографической географии края. СПб., 1901.
- Вольтер 1911 — *Вольтер Э.А.* Следы древних прусов и их языка в Гродненской губернии // Сб. ОРЯС. 1911. Т. 16. Кн. 4. С. 151–160.
- Ворончук — *Ворончук І.О.* Населення Волині в XVI — першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники. К., 2012.
- ВОС — Владимирский областной словарь: лексика природы / Авторы-сост.: Р.С. Канунова, Е.М. Матсапаева, К.В. Епифанова. Под ред. М.В. Пименовой. Владимир, 2012.
- Воскобойникова — *Воскобойникова Н.П.* Описание древнейших документов архивов Московских приказов XVI — начала XVII вв. (РГАДА. Ф. 141: Приказные дела старых лет) / Под ред. Н.Ф. Демидовой. М., 1999. Кн. 2.
- ВС — Витебская старина / Сост. и изд. А. Сапунов. Витебск, 1883–1888. Т. 1–5.
- ВСб. — Владимирский сборник: Материалы для статистики, этнографии, истории и археологии Владимирской губернии (1431–1729 гг.) / Сост. и изд. К. Тихонравов. М., 1857.
- ВСК — Выпись из списка и копии с переписной книги по Казани и Казанскому уезду 7154 (1646) года // Приложение II к изд.: *Покровский И.М.* Казанский архиерейский дом, его средства и штаты, преимущественно до 1764 года. Церковно-археологическое, историческое и экономическое исследование (В память 350-летия существования Казанской епархии 1555–1905 гг.). Казань, 1906. С. 51–98.
- ВТС — Вотчины Тобольского Софийского Дома XVII в. / Сост. Н.А. Балюк. Тюмень, 2001.

- ВХК 70–80 гг. — Вотчинные хозяйственные книги XVI в.: Приходные и расходные книги Иосифо-Волоколамского монастыря 70–80-х гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М., 1980. Вып. I–II.
- ВХК 80–90 гг. — Вотчинные хозяйственные книги XVI в.: Приходные и расходные книги Иосифо-Волоколамского монастыря 80–90-х гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М.; Л., 1987. Вып. I–II.
- Выпись — Выпись из тверских писцовых книг Потапа Нарбекова да подъячего Богдана Фадеева 1626 года. Тверь, 1901.
- Вятка — Вятка: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- Гавриш — *Гавриш К.* Македонско-руски речник. Скопје, 1969.
- Гагових — *Гагових С.* Из лексике Пиве (село Безује) // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2004. Књ. LI. С. 1–312.
- Гайдукевич — *Гайдукевич І.М.* Некалькі слоў з мясцовай гаворкі // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 65–75.
- Ганжина — *Ганжина І.М.* Словарь современных русских фамилий. М., 2001.
- Ганудель — *Ганудель З.* Лінгвістичний атлас українських говорів Східної Словаччини. Пряшів, 2001. III: Назви будівництва і транспорту.
- Гапоненка — *Гапоненка І.А., Трайкоўская В.П.* Сельскагаспадарчая лексіка вёскі Стары Свержань Стаўбцоўскага раёна // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 41–45.
- ГВК — Грамоты великих князей литовских с 1390 по 1569 год, собр. и изд. под ред. В. Антоновича и К. Козловского. К., 1868.
- ГВНП — Грамоты Великого Новгорода и Пскова / Подг. к печати: В.Г. Гейман, Н.А. Казакова, А.И. Копанев и др. Под ред. С.Н. Валка. М.; Л., 1949.
- Гвоздь — *Гвоздь М.М.* Ардовець (Підвиноградів): минуле і сучасне. Ужгород, 2009.
- ГГ — Гуцульські говірки: Короткий словник / Відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997.
- Георгиевский — *Георгиевский В.Т.* Флорищева пустынь: историко-археологическое описание с рисунками. Вязники, 1896.
- Герасимов — *Герасимов М.К.* Словарь уездного череповецкого говора // Сб. ОРЯС. 1910. Т. 87. № 3. С. 1–111.
- ГЖ — Голодомор 1932–1933 років: м. Житомир: (Книга пам'яті) / Упоряд. Г.П. Мокрицький. Житомир, 2008.
- Гильтебрандт — *Гильтебрандт П.А.* Старинные описи Литовской метрики. Вып. I // Летопись занятий Археографической комиссии за 1888–1894 годы. СПб., 1903. Вып. II. Отд. 2. С. 1–194.
- Гиряк — *Гиряк М.* Українські народні казки Східної Словаччини. Пряшів, 1965–1966. Т. 1–2.
- Глуховцева — *Глуховцева К., Леснова В., Ніколаєнко І.* та ін. Словник українських східнословобожанських говірок. Луганськ, 2002.

- Глуховцева 1, 2 — Глуховцева К.Д., Глуховцева І.Я., Леснова В.В. Словник прізвищ жителів Луганщини. Луганськ, 2011. Т. 1–2.
- Гневушев — Гневушев А.М. Отрывок писцової книги Вотской пятины второй половины 1504–1505 г., содержащей в себе описание части дворцовых земель этой пятины. К., 1908.
- Гобза — Гобза И.О. Столетие Московской 1-й гимназии. 1804–1904. Краткий исторический очерк. М., 1903.
- Гоголь — Гоголь Н.В. Собр. соч. в 9 т. М., 1994. Т. 8.
- ГОЛ — Герои огненных лет: Очерки о москвичах — Героях Советского Союза / Отв. ред. А.М. Синицын. М., 1975–1985. Кн. 1–8.
- Голобуцький — Голобуцький В.О. Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734–1775 рр.). Дніпропетровськ, 2004.
- Головацький — Дзензелівський Й.О., Ганудель З. Словник української мови Я.Ф. Головацького // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. Пряшів, 1982. Т. 10. С. 311–612.
- Голомбівський, Ардашев — Голомбівський А.А., Ардашев Н.Н. Приказные, земские, таможенные, губные, судовые избы Московского государства: Обзор документов XVI – XVII вв. [...] М., 1909. Вып. I.
- Голубовская — Голубовская Н.П. Географические данные в Русской Правде. К., 1913 (Оттиск из сборника Minerva).
- ГОО — Героической обороне Одессы — 60 лет (1941–2001) / Сост. Я.И. Маниович. Одесса, 2001.
- Горбач Бродина — Горбач О. Південнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник села Бродина, повіту Радівці (Румунія). Мюнхен, 1997.
- Горбач Добровода — Горбач О. Словник північно-підляської говірки села Добровода близько Гайнівки (Польща) // Діалектологічні студії. 3 / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2003. С. 454–488.
- Горбач КБ — Горбач О. Південнолемківська говірка й діалектний словник села Красний Брід бл. Меджилаборець (Пряшівщина). Мюнхен, 1973.
- Горбач МГ — Горбач О. Мармароська говірка й діалектний словник села Поляни над р. Русковою (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 276–323.
- Горбач Милешівці — Горбач О. Південнобуковинська говірка с. Милешовець бл. Радовець (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Мюнхен, 1997. С. 324–376.
- Горбач Ступно — Горбач О. Південноволинська говірка й діалектний словник села Ступно, кол. повіту Здовбунів. Мюнхен, 1973.
- Горбач Терєб. — Горбач О. Говірки Терєбовельщини // Наукові записки Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені. Мюнхен, 1969. Т. 19. С. 147–182.

- Горпинич — *Горпинич В.О.* Прізвища степової України: Словник. Дніпропетровськ, 2000.
- Горпинич, Бабій — *Горпинич В.О., Бабій Ю.Б.* Прізвища Середньої Наддніпрянщини (Словник). Дніпропетровськ, 2004.
- Горпинич Болг. — *Горпинич В.О.* Болгарські прізвища в сучасному антропоніміконі Бердянщини. Дніпропетровськ, 2010.
- Горпинич, Корнієнко — *Горпинич В.О., Корнієнко І.А.* Прізвища Дніпровського Припоріжжя (словник). Дніпропетровськ, 2003.
- Горпинич, Тимченко — *Горпинич В.О., Тимченко Т.В.* Прізвища правобережного Степу: Словник. Дніпропетровськ, 2005.
- Горчаков — *Горчаков М.* О земельных владениях всероссийских митрополитов, патриархов и Св. синода (988—1738 гг.): Из опытов исследования в истории русского права. СПб., 1871 (Приложение).
- Горячева — *Горячева Т.В.* Этимологические наблюдения над некоторыми русскими диалектизмами // Материалы и исследования по русской диалектологии: К 100-летию со дня рождения Р.И. Аванесова. М., 2002. Вып. I (VII). С. 318—325.
- Готьє — *Готьє Ю.В.* Десятни по Владимиру и Мещере 1590 и 1615 гг. // ЧОИДР. 1911. Кн. I. С. 51—89.
- Гоцкий — *Гоцкий И.А.* Бойковский словарь // Временник Ставропигийского института на 1899 год. Львов, 1898. С. 135—137.
- ГР — Города России: Энциклопедия / Ред. Г.М. Лаппо. М., 2003.
- Грамотки — Грамотки XVII — нач. XVIII в. / Изд. подг. Н.И. Тарабасова, Н.П. Панкратова. Под ред. С.И. Коткова. М., 1969.
- Грандильевский — *Грандильевский А.* Родина Михаила Васильевича Ломоносова. Областной крестьянский говор // Сб. ОРЯС. 1907. Т. LXXXIII. № 5. С. 1—304.
- Греков 1914 — *Греков Б.Д.* Новгородский дом святой Софии (Опыт изучения организации и внутренних отношений крупной церковной вотчины) // Записки историко-филологического факультета имп. Санкт-Петербургского университета. 1914. Ч. СХХ (приложения).
- Греков 1916 — *Греков Б.Д.* Описание актовых книг, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1915 год. М., 1916. Вып. 28. С. 1—237.
- Григорович — *Григорович В.И.* Очерк путешествия по Европейской Турции (С картой окрестностей Охридского и Преспанского озер). М., 1877.
- Гримашевич — *Гримашевич П.І.* Словник назв одягу та взуття середньопольських і суміжних говірок. Житомир, 2002.
- Грицак — *Грицак М.А.* Назви гідрорельєфу в говірці с. Ясіня Закарпатської області // Питання гідроніміки / Відп. ред. К.К. Цілуйко. К., 1971. С. 74—80.

- Гриценко — *Гриценко М.* Прізвища мешканців Зінківщини та місцеві назви східного (тюркського) походження // *Рідний край*. Полтава 2014. № 1 (30). С. 69–75.
- Грищенко, Мойсієнко — *Грищенко С., Мойсієнко В.* Мелені: Історико-лінгвістичний нарис. Житомир, 1998.
- Грінченко — *Словарь української мови / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. К., 1907–1909. Т. 1–4.*
- ГРМ — *Города России XVI века: Материалы писцовых описаний / Изд. подг. Е.Б. Французова. М., 2002.*
- Громко — *Громко Т.В., Лучик В.В., Поляруш Т.І.* Словник народних географічних термінів Кіровоградщини. К.; Кіровоград, 1999.
- ГРУ — *Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: 36. документів / Упоряд.: І.Л. Бутич, М.І. Бутич, О.А. Купчинський та ін. Ред. І.Л. Бутич, Ф.П. Шевченко. К., 1970.*
- Груца — *Груца А.П., Паўлоўскі І.І.* З лексікі гаворкі в. Святая Воля // *Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 29–33.*
- Грушевский — *Грушевский А.* Пинское Полесье. Исторические очерки. К., 1901–1903. Ч. 1–2.
- ГС — *Городская семья XVIII века. Семейно-правовые акты купцов и разночинцев Москвы / Сост., введ. статья и коммент. Н.В. Козловой. М., 2002.*
- ГСБМ — *Гістарычны слоўнік беларускай мовы / Склад.: Т.І. Білінюк, Р.С. Гамзовіч, А.П. Груца і інш. Рэд. А.М. Булыка. Мінск, 1982–. Вып. 1–.*
- ГСТ — *Города и селения Тульской губернии в 1857 году / Изд. на основании приходных списков Тульской епархии под наблюдением П.И. Кеппена. СПб., 1858.*
- Губина-Полетаева — *Губина-Полетаева О.А.* К вопросу о белорусско-балтийских языковых отношениях (балтийские элементы в белорусских фамилиях, восходящих к прозвищам) // *Przezwiska i przydomki w językach słowiańskich. Księga referatów VI Międzynarodowej slawistycznej konferencji naukowej. Lublin, 23–25 listopada 1995 roku. Lublin, 1998. Cz. I. S. 127–140.*
- Гулевич — *Гулевич С.* Историческая записка о 50-летию Московской 2-й гимназии. 1835–1885. М., 1885.
- Гурбик — *Гурбик А.* Еволюція соціально-територіальних спільнот в середньовічній Україні (волесть, дворище, село, сябринна спілка). К., 1998 (додатки).
- Гурлянд — *Гурлянд И.Я.* Новгородские ямские книги (1586–1631 гг.) // *Временник Демидовского юридического лицея. 1901. Кн. 82–83.*
- Гусев — *Гусев П.Л.* Писцовая книга Великого Новгорода 1583–1584 гг. // *Вестник археологии и истории, изд. имп. Археологическим институтом. СПб., 1909. Вып. XVIII. Отд. II. С. 129–172.*

- Гуцульщина – Гуцульщина: Лінгвістичні етюди / Відп. ред. Я. Закревська. К., 1991.
- Давидссон – *Давидссон К.К.* Новгородские документы. Из русских рукописей XVII в., хранящихся в университетской библиотеке г. Упсалы (Швеция) // История русского языка: Исследования и тексты / Отв. ред. В.Г. Демьянкова, В.Ф. Дубровина. М., 1982. С. 326–336.
- ДАВО – Державний архів Волинської області (фонди).
- Даль – *Даль В.И.* Толковый словарь живого великорусского языка. М., 1955. Т. 1–4.
- Данилишин – *Данилишин О.М.* Дзвони пам'яті. Штрихи національно-визвольної боротьби Жидачівщини. 1939–1950-ті роки. Вид. 2, доп., перероб. Львів, 2007.
- Даничић – *Даничић Ђ.* Рјечник из књижевних старина српских. Београд, 1975. Т. I–III.
- Данілович 1992 – *Данілович М.А.* У дзялектны слоўнік Гродзеншчыны // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 21–33.
- Данілович 2008 – *Данілович М.А.* З дзялектнай фразеалогіі Гродзеншчыны // Народныя скарбы: Дыялекталагічны зборнік (Да 80-годдзя А.А. Крыўіцкага) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск 2008. С. 125–138.
- ДАР – Древние акты Рязанского края / Сообщил А. Титов // Труды Рязанской ученой архивной комиссии. Рязань, 1891. Т. VI. Вып. 7–8. С. 91–96.
- ДАРО – Державний архів Ровенської області (фонди).
- Дарошка 1992а – *Дарошка М.А.* Мясцовыя геаграфічныя апелятывы ў мікратапаніміі Тураўскага Палесся // Беларуская анамастыка / Рэд. В.П. Лемцюгова. Мінск, 1992. С. 69–94.
- Дарошка 1992б – *Дарошка М.А.* Мікратапонімы вёскі Верасніца // Беларуская анамастыка / Рэд. В.П. Лемцюгова. Мінск, 1992. С. 133–139.
- ДГК – Древности города Купянска. Харьков, 2011.
- ДД – Донские дела. Кн. V // РИБ. Пг., 1917. Т. XXXIV.
- ДДГ – Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV–VI вв. / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М.; Л., 1950.
- Дейниченко – *Дейниченко Н.П.* Питання вивчення зоологічної лексики рідного краю в курсі “Українська діалектологія” (Методичні поради). Суми, 1984.
- Демченко – *Демченко Л.* Майнові розпорядження волинських шляхтичів за матеріалами testamentів та реєстрів спадкового майна XVI ст. // Архіви України. 2004. Вип. 1–2. С. 112–147.
- Денчев – *Денчев В.* Речников материал от говора на преселниците от с. Чанакча, Чатаджанско, в Шумен // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1979. Кн. IX. С. 343–349.

- Дерягин — *Дерягин В.Я.* Варьирование языковых средств деловой письменности (важные денежные отписки XVI—XVII вв.) // Источники по истории русского языка / Ред. С.И. Котков, В.Я. Дерягин. М., 1976. С. 3—37.
- ДДок. — Два документа (XVI в.) из архива Серпуховского Высоцкого монастыря / Сообщил М. Довнар-Запольский // Древности. Труды археологической комиссии имп. Московского археологического общества / Под ред. М.В. Довнар-Запольского. М., 1900. Т. 2. Вып. 1. С. 171—177.
- ДЗ — Документы по землеведению в XVII столетии в одном из уголков Костромской губернии. СПб., 1913.
- Дзендзелівський — *Дзендзелівський Й.О.* Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я // Лексикографічний бюлетень. К., 1958. Вип. VI. С. 36—55.
- Дзендзелівський УЗ — *Дзендзелівський Й.О.* Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. К., 1969.
- Дилакторский — Словарь областного вологодского наречия. По рукописи П.А. Дилакторского 1902 г. / Изд. подг. А.Н. Левичкин, С.А. Мызников. С.-Петербург, 2006.
- Динић — *Динић Ј.* Тимочки дијалекатски речник. Београд, 2008.
- Ділова ДГ — Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: 36. документів / Упоряд., автор передмови та коментаря В.Й. Горобець. К., 1993.
- Ділова мова — Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. (Збірник актових документів) / Підг. до друку: В.В. Німчук (відп. ред.), В.М. Русанівський, К.С. Симонова та ін. К., 1981.
- ДІНВ 1, 2 — Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648—1658 рр. / Упоряд. о. Ю. Мицик. К., 2012. Т. 1 (1648—1649 рр.); 2013. Т. 2 (1650—1651 рр.).
- ДІП I — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII — XVIII ст. Т. I: Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1649 р. Компут 1718 р. / Упоряд., підг. до друку, вступна стаття В.О. Мокляка. Полтава, 2007.
- ДІП II — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII — XVIII ст. Т. II: Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1721 р. / Упоряд. В.О. Мокляк. Полтава, 2010.
- ДІП III — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII—XVIII ст. Т. III: Компуті та ревізії Полтавського полку. Ревізія 1723 р. Ревізія 1726 р. / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2012.
- ДІПУ 8 — Джерела з історії Південної України. Т. 8: Формування митної мережі Південної України (1775—1814) / Упоряд. Ю. Головка. Запоріжжя, 2007.
- ДІПУ 10 — Джерела з історії Південної України. Т. 10: Описи Степової України останньої чверті XVII — початку XVIII століття / Упоряд. А. Бойко. Запоріжжя, 2009.

- ДМА — Документы Московского архива Министерства юстиции. М., 1877. Т. I.
- ДМБ — Дакументы і матэрыялы па гісторыі Беларусі / Пад рэд. М.Н. Нікольскага і др. Мінск, 1940. Т. II.
- ДМИМ — Документы и материалы по истории Мордовской АССР / Отв. ред. Б.Д. Греков, В.И. Лебедев. Саранск, 1940—1953. Т. I—IV.
- Дмитренко — Опись казачьих дел Московского отделения Общего архива главного штаба / Сост. И.И. Дмитренко. СПб., 1899.
- ДМУ — Десятни Московского уезда 7086 и 7094 гг. / Сообщил Е. Сташевский // ЧОИДР. 1911. Кн. I, отд. I. С. 1—50.
- ДН — Десятня новиков, поверстанных в 1596 г. / Публикация Н.П. Лихачева // Известия Русского генеалогического общества. 1909. Вып. 3. С. 113—209.
- ДНРМ — Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / Підг. до видання В.А. Педриченко. К., 1976.
- Добровольский — *Добровольский В.Н.* Смоленский областной словарь. Смоленск, 1914.
- Добровольский ПК — *Добровольский В.Н.* Прозвища крестьян сельца Бerezовки Дмитровского уезда Орловской губернии // Живая старина. 1899. № 3—4. С. 421—424.
- Добролюба 1997 — *Добролюба Г.М.* Ідеографія і генезис поліських антропологічних порівнянь: Дис. ... канд. філол. наук. Житомир, 1997 (машинопис).
- Добролюба 2003 — *Добролюба Г.* Красне слово — як золотий ключ. Житомир, 2003.
- Добролюбов — *Добролюбов И.* Историко-статистическое описание церквей и монастырей Рязанской епархии. Зарайск, 1884. Т. 1.
- Доватур, Каллистов, Шишова — *Доватур А.И., Каллистов Д.П., Шишова И.А.* Народы нашей страны в “Истории Геродота”: Тексты. Перевод. Комментарий. М., 1982.
- Докучаев-Басков — *Докучаев-Басков К.А.* Струкина пустыня и ее чернецы. (Опыт исследования жизни монашествующих) // Известия Общества изучения Олонецкой губернии. Петрозаводск, 1914. № 4. С. 17—32; № 5. С. 33—48; № 6—7. С. 49—64.
- Долинин — *Долинин Н.П.* Разрядный список 1618—1619 гг. поместных казаков Рязани // АЕ за 1963 г. М., 1964. С. 397—408.
- Доп. — Дополнение к Опытному областному великорусскому словарю. СПб., 1858.
- Доп. АИ — Дополнения к Актам историческим, собр. и изд. Археологической комиссией. СПб., 1846—1872. Т. I—XII.
- Дорошенко — *Дорошенко С.І.* Матеріали до словника діалектної лексики Сумщини // Діалектологічний бюлетень. К., 1962. Вип. IX. С. 101—123.

- Дорошенко СБЛ — *Дорошенко Л.І.* Словник будівельної лексики східно-поліського діалекту. Суми, 2006.
- ДПК — Десятни Пензенского края (1669—1696) // РИБ. 1898. Т. XVII (сборный). С. 1—471.
- ДПП — Документы Печатного приказа (1613—1615 гг.): Сборник / Сост. С.Б. Веселовский. Отв. ред. Б.В. Левшин. М., 1994.
- ДПС — Доклады и приговоры, состоявшиеся в Правительствующем Сенате в царствование Петра Великого / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880—1901. Т. I—VI.
- ДРА — Документи російських архівів з історії України. Львів, 1998. Т. I: Документи до історії запорозького козацтва 1613—1629 рр. / Упоряд. Л. Войтович та ін.
- Драбудзька — *Драбудзька Н.В.* З лексикі вёскі Кашталянаўшчына Глыбоцкага раёна // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 36—40.
- ДРГ — Древние русские грамоты, хранящиеся в Ревельском городском архиве / Издал Г.И. Гансен. Ревель, 1890.
- Дроздовський — *Дроздовський В.П.* Українські говірки Бесарабського примор'я (на матеріалі обстеження Саратського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області): Дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 1952. Ч. II (додатки).
- ДСП — Документы ставки Е.И. Пугачева, повстанческих властей и учреждений 1773—1774 гг. / Сост. А.И. Аксенов, Р.В. Овчинников, М.Ф. Прохоров. М., 1975.
- ДТП — Дела Тайного Приказа. Кн. 1 // РИБ. 1907. Т. XXI; Кн. 2 // РИБ. 1908. Т. XXII; Кн. 3 // РИБ. 1904. Т. XXIII; Кн. 4 // РИБ. 1926. Т. XXXVIII.
- Дубинская — *Дубинская Л.Г.* Мещерский край во второй половине XVII в. // Вопросы истории хозяйства и населения России XVII в. Очерки по исторической географии XVII в. / Отв. ред. Я.Е. Водарский. М., 1974. С. 176—190.
- Дуда — *Дуда І.М.* Лемківський словник. 26 000 слів. Тернопіль, 2011.
- Дуйчак — *Дуйчак М.* Антропонімія Пряшівщини. Пряшів, 2003.
- Дуйчак МСС — *Дуйчак М.* Мікротопонімія українських сіл Східної Словаччини (Лексико-семантичні групи та структура) // Науковий збірник музею української культури у Свиднику. Пряшів, 1994. Вип. 19. С. 260—372.
- Дуров — *Дуров І.М.* Словарь живого поморского языка в его бытовом и этнографическом применении / Изд. подгот. И.И. Муллонен (отв. ред.), В.П. Кузнецова, А.Е. Беликова. Петрозаводск, 2011.
- Дыбо — *Дыбо А.В.* Булгары и славяне: фонетические явления в ранних заимствованиях // Слова. Концепты. Мифы / Отв. ред. Г.К. Венедиктов. М., 2011. С. 130—144.

- Дьякова, Хитрова — *Дьякова В.И., Хитрова В.И.* Названия крестьянских построек в Воронежском крае (по материалам памятников письменности и современных говоров) // Деревня Центральной России: история и современность: Тезисы докл. и сообщ. научно-практической конференции. Калуга, декабрь 1993. М., 1993. С. 32–35.
- Дювернуа — *Дювернуа А.* Кого назвало древнерусское законодательство колобязом? // ЧОИДР. 1884. Кн. 4, отд. IV. С. 20–26.
- Дяченко — *Дяченко П.* Чорні запорожці: Спомини командира 1-го кінного полку Чорних запорожців Армії УНР. К., 2010.
- Емельянович — *Емельянович В.М.* Микропонимия северо-западной части Брестской области: Дис. ... канд. филол. наук. Минск, 1982. (Машинопис).
- Енин — *Енин Г.П.* Словесный воеводский суд (Исследование и источник). С.-Петербург, 1995.
- ЕРСЈ — Етимолошки речник српског језика / Уред. А. Лома. Београд, 2003—. Св. 1—.
- ЕСУМ — Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. К., 1982—. Т. 1—.
- ЕТ — Епопея трагізму (Серія: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом. Т. 4). К., 2006.
- Євтушок — *Євтушок О.М.* Вивчення лексики говірок Рівненщини. Рівне, 1997.
- ЄР — Єдиний реєстр адвокатів України. К., 2004.
- ЖГ — Жалованные грамоты Путивльскому Молченскому монастырю // Труды Курского губернского статистического комитета. Курск, 1863. Вып. 1. С. 562–579.
- ЖЕ — Жители Елабуги по переписной книге Богдана Нехаева 7125 (1617) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. III. Отд. 3. С. 89–92.
- Жегуц, Піпаш — *Жегуц І., Піпаш Ю.* Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен, 2001.
- Железняк — *Железняк И.М.* К семантической интерпретации антропонимических композитов со вторым компонентом *-tuzl-* в сербохорватском языке // Исследования по сербохорватскому языку / Отв. ред. Р.В. Булатова. М., 1972. С. 157–179.
- Железняк — *Железняк І.М.* Слов'янська антропоніміка (вибрані статті). К., 2011. С. 154–179.
- Жерела — Жерела до історії України—Руси. Львів, 1895–1913. Т. I–VII.
- Житников — *Житников В.* Откуда это слово // Уральский следопыт. 1967. № 3–11.
- ЖОУ — Жизни, отданные за уголь. Памяти погибших шахтеров / Ред. кол. Н.Х. Дмитриева и др. Донецк, 2007. Т. 1.

- ЖПТ — Жертвы политического террора в СССР. Режим доступа: <http://www.lists.mono.ru>
- ЗА — Запорізький архів. Народна війна. 1941—1944. Антифашистський рух Опору на території Запорізької області: 36. документів і матеріалів / Авт.-упоряд.: В.О. Бондар, О.Г. Величко, І.В. Козлова. Запоріжжя, 2005.
- Заимов — *Заимов Й.* Български именник. София, 1988.
- Заимов БГИ — *Заимов Й.* Български географски имена с -/ъ. София, 1973.
- Заимов Панагюрско — *Заимов Й.* Местните имена в Панагюрско. София, 1977.
- Зайдинер — *Зайдинер В.И., Ковынева С.А.* Во имя победы. Черноградский (Мечетенский) район в годы Великой Отечественной войны. Изд. 2, доп. Ростов н/Д, 2005.
- Зайка — *Зайка А.* Дыялектны слоўнік Косаўшчыны. Слонім, 2011.
- Зайцев — Царские грамоты на Корочу воеводам и челобитные корочан царям [...] / Сообщил Ф. Зайцев // ЧОИДР. 1859. Кн. 2, отд. II. С. 1—256.
- Зайцева, Ковальчук — *Зайцева Т.А., Ковальчук М.С.* Прізвиська Бузько-Інгульського межиріччя: Словник. Миколаїв, 2010.
- Зализняк — *Зализняк А.А.* Древненовгородский диалект. М., 1995.
- Заруба — *Заруба В.М.* Козацька старшина гетьманської України (1648—1782): персональний склад та родинні зв'язки. Дніпропетровськ, 2011.
- ЗВ — Зимняя война 1939—1940 гг. Исследования, документы, комментарии. К 70-летию советско-финской войны / Авторы: В.С. Христофоров, А.Н. Сахаров, Т. Вихавайнен и др. М., 2009.
- ЗВК — Записные вотчинные книги Поместного приказа 1626—1657 гг. / Под ред. А.В. Антонова, А. Береловича, В.Д. Назарова. М., 2010.
- Зеленин — *Зеленин Д.К.* Отчет о диалектологической поездке в Вятскую губернию // Сб. ОРЯС. 1904. Т. LXXVI. № 2. С. 1—181.
- Зеленина — *Зеленина Э.И.* Сравнительный тематический словарь трех болгарских сел Молдавии // Българска диалектология: Проучвания и материали. София, 1981. Кн. X. С. 1—178.
- Зерцалов — *Зерцалов А.Н.* О восстании новиков всех городов 7136 года // ЧОИДР. 1895. Кн. IV, отд. I. С. 1—73.
- Зілінський — *Зілінський О.* Українські народні балади Східної Словаччини / Гол. ред. Г. Скрипник. К., 2013.
- Златковић — *Златковић Д.* Речник пиротског говора. Београд, 2014. Т. 1—2.
- Зосимов — *Зосимов А.М.* Словник українських прізвиськ. Харків, 2015. Т. 1—2.
- ЗХ — Земледельческое хозяйство Западной Сибири в XVII — нач. XVIII в.: Сб. архивных источников / Сост., автор ввводн. ст., публикатор арх. ист. Н.А. Балук. Отв. ред. Н.С. Половинкин. Тюмень, 2001.
- ЗЧ — Загиблі на чужині (Серія: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом). К., 2003.

- ЗЧС — Заселение черкасами Салтовского и Чугуевского уездов в 1660—1674 годах / Авторы-составители А.Ю. Гриппа, А.Ф. Парамонов. Харьков, 2011.
- Ибрагимова — *Ибрагимова В.Ф.* Словарь русско-украинских фамилий тюркского происхождения. Симферополь, 2009.
- Иванова — *Иванова А.А.* Микротопонимия Мозырского Полесья. Мозырь, 2003.
- Иванова Словарь — *Иванова А.Ф.* Словарь говоров Подмосковья. М., 1969.
- Ивановский — *Ивановский Я.* Свирский Александров монастырь. Исторический очерк по документам монастырского архива. СПб., 1874.
- Ивашко — *Ивашко Л.А.* Заимствованные слова в печорских говорах // Ученые записки Ленинградского гос. ун-та им. А.А. Жданова. № 243. Серия филологических наук. Л., 1958. Вып. 42. С. 84—103.
- ИЗР — Историческая записка о Рязанской 1-й мужской гимназии, 1804—1904. Рязань, 1904.
- Изюмов — *Изюмов А.* Жилецкое землевладение в 1633 году // Летопись историко-родословного общества в Москве. М., 1912. Вып. 3—4. С. 5—230.
- ИИРК — Из истории раскулачивания в Карелии. 1930—1931 гг.: Документы и материалы / Сост. Л.И. Дроздович и др. Петрозаводск, 1991.
- Иловайский 1874 — *Иловайский Д.И.* О славянском происхождении дунайских болгар // Русский архив. 1874. II (7). С. 55—144.
- Иловайский 1876 — *Иловайский Д.* История России. М., 1876.
- Илчев — *Илчев С.* Речник на личните и фамилни имена у българите. София, 1969.
- Инв. Сморгонь — Инвентари магнатских владений Белоруссии XVII—VIII вв.: Владение Сморгонь / Сост. П.Г. Козловский, Е.П. Шлоссберг, Е.Л. Бравер. Минск, 1977.
- ИОМС — Историческое описание Московского Симонова монастыря. М., 1843.
- ИОН — Исторический очерк Николаевского кавалерийского училища. Школа гвардейских подпрапорщиков и кавалерийских юнкеров. СПб., 1873. (Приложение).
- Иордан — *Иордан.* О происхождении и деянии гетов («Гетика») / Вступ. статья, перевод, комментарии Е.Ч. Скржинской. Изд. 2, испр. и доп. С.-Петербург, 1997.
- ИОС — Иркутский областной словарь / Ред.-сост. Н.А. Бобряков. Иркутск, 1973—1979. Вып. 1—3.
- ИПК — Извлечения из Переписных книг (1676—1682 гг.) / Сост. Е.Е. Замысловский // ЛЗАК за 1878—1881 гг. СПб., 1888. Вып. 8. С. 1—307.
- ИПЧ — Их помнит Черниговщина: списки погибших на Черниговщине / Сост. В.Д. Драгунов. Чернигов, 1993—1994. Кн. 1—5.
- Иркутск — Иркутск. Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.

- ИС — Именной список раненых и больных офицерских и нижних чинов, помещенных в лечебных заведениях (По сведениям справочного отдела Красного креста). Пг., 1914—1915.
- ИСК — Именные списки казаков украинских полков, проходящих военную службу в 1784—1785 гг. Харьков, 2012.
- ИСП — Именной список потерь на фронтах в личном составе рабоче-крестьянской Красной Армии за время гражданской войны. Б. м., 1926.
- ИУ — История уделов за столетие их существования. 1797—1897. СПб., 1902. Т I—III.
- ИШГ — История Шведского государства Олофа Далина. Пер. с нем. СПб., 1810. Ч. 1. Кн. 1.
- ИЮА — Историко-юридические акты переходной эпохи. XVII—XVIII в. / Собр. К.П. Победоносцев // ЧОИДР. 1886. Кн. III, отд. I. С. 1—160.
- ИЮМ — Историко-юридические материалы, извлеченные из актовых книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске / Изд. под ред. Н. Созонова, кн. Мещерского, М. Веревкина. Витебск, 1871—1906. Вып. I—XXXII.
- Юнин — Юнин А.А. Новые данные к истории восточной Сибири XVII века (г. Иркутска, Иркутского Вознесенского монастыря, Якутской области и Забайкалья). С приложением многих подлинных актов, грамот и литографированными снимками некоторых автографов из них. Иркутск, 1895.
- КА — Кунгурские акты XVII века (1668—1699 г.) / Изд-е А.Г. Кузнецова, ред. А.А. Титов. СПб., 1888.
- Кабинина 2005 — Кабинина Н.В. Антропонимы финно-угорского происхождения в топонимии Мезенского района Архангельской области // Ономастика в кругу гуманитарных наук: М-лы Международ. науч. конф. Екатеринбург 20—23 сентября 2005 г. / Под ред. М.Э. Рут, Л.А. Феоктистовой. Екатеринбург, 2005. С. 112—119.
- Кабинина 2012 — Кабинина Н.В. Антропонимы финно-угорского происхождения в топонимии Архангельского Поморья // Язык и прошлое народа: Сб. науч. статей памяти проф. А.К. Матвеева / Отв. ред. М.Э. Рут. Екатеринбург, 2012. С. 123—134.
- Кабинина 2012а — Кабинина Н.В. Заимствованные названия ловушек в говорах Русского Севера. I // Финно-угорское наследие в русском языке: Сб. науч. трудов / Отв. ред. А.К. Матвеев. Екатеринбург, 2012. Вып. 2. С. 79—87.
- Казлова 1995 — Казлова Р.М. Анамастычныя старажытнасці Гомельшчыны (Чагоршчы, Чагошчы, Чамушаль) // Единство восточнославянских народов: прошлое, настоящее, перспективы. Гомель, 1995. С. 147—149.
- Казлова I, II — Казлова Р.М. Беларуская і славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2000—2002. Т. I—II.

- Казлова ІІІ — *Казлова Р.М.* Славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2003. Т. ІІІ.
- Каиржанов — *Каиржанов А.К.* Тюркизмы в русских говорах Одесской области // Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства. Одеса, 2013. № 19. С. 25–29.
- Калачов — *Калачов Н.* Предварительные юридические сведения для полного объяснения Русской Правды. СПб., 1880. Вып. 1.
- Калинин. словарь — Опыт словаря говоров Калининской области / Под ред. Г.Г. Мельниченко. Калинин, 1972.
- Кананенка, Малажай — *Кананенка Т.М., Малажай Г.М.* Ацэначныя назвы асоб ў гаворках Брэстчыны // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 153–159.
- Карелия — Карелия в XVII веке: Сб. документов / Сост. Р.Б. Мюллер. Петрозаводск, 1948.
- Катынь — Катынь. Март 1940 г. — сентябрь 2000 г.: Расстрел. Судьбы живых. Эхо Катыни. Документы / Отв. сост. Н.С. Лебедева. М., 2001.
- Каш. акты — Каширские акты о ратной службе и военных повинностях поместного сословия / Разобрал и пригот. к печати Ю.В. Арсеньев. Тула, 1899.
- Каштанов — *Каштанов С.М.* Очерки русской дипломатики. М., 1970.
- Каштанов, Робинсон — Две жалованных грамоты 1510 г. псковским монастырям / Публикация С.М. Каштанова и А.Н. Робинсона // Записки отдела рукописей Государственной библиотеки СССР им. В.И. Ленина. М., 1961. Вып. 24. С. 221–259.
- КБ — Казки Буковини / Ред. В.С. Басараб. Ужгород, 1973.
- КБН — Корпус боспорских надписей / Отв. ред. В.С. Струве. М.; Л., 1965.
- КБСК — Книга бойової слави Кролевеччини / Укл. Ф.С. Яковенко. 2-ге вид., випр. і доп. Харків, 2004.
- КБук. — Казки Буковини: В 4 кн. / Запис, упоряд., прим. і словник М.А. Зінчука. Чернівці, 2008. Кн. 2.
- КВ — Книга Вяцких пригородков Слобоцкого да Шестакова посадов и уездов писма и меры Ивана Борисовича Доможирова да подячего Ивана Кокушкина 137 (1629) году // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1916. Вып. ІІІ–ІV. Отд. 2. С. 1–346.
- КДР — Крестьянское движение в России в 1901–1904 гг.: Сб. документов / Отв. ред. А.М. Анфимов. М., 1998.
- КДТ — Крестьянское движение в Тамбовской губернии (1917–1918): Документы и материалы / Отв. ред. В. Данилов. М., 2003.
- Кедрин — *Кедрин Н.* Материалы лексикографические по новгородским говорам. Слова ладожские // Живая старина. 1898. Т. ІІІ–ІV. С. 400–408.
- КЕКН — Кто есть кто в Нижегородской области. Нижний Новгород, 2000. Вып. 2.

- КЗ — Краєзнавчий збірник: Статті та матеріали / За ред. В.С. Терентьева. Суми, 2006. [Вип.] 2.
- КЗС — Кременецкий земський суд. Описи актових книг XVI—XVIII ст. К., 1958—1965. Вип. I—III.
- Киришева — *Киришева Т.И.* К изучению субстратной микропонимии Онежского п-ва // Ономастика и диалектная лексика: Сб. науч. трудов / Под. ред. М.Э. Рут, Л.А. Феоктистовой. Екатеринбург, 2004. Вип. 5. С. 10—19.
- Кистерев — *Кистерев С.Н.* Владимирский Рождественский монастырь в документах XVI — начала XVII века // Русский дипломатарий. М., 2000. Вип. 6. С. 90—148.
- Китипов — *Китипов П.* Речник на говора на с. Енина, Казанлъшко // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1970. Кн. V. С. 107—152.
- ККл. — Книга ключей и долговая книга Иосифо-Волоколамского монастыря XVI века / Под ред. М.Н. Тихомирова и А.А. Зимина. М.; Л., 1948.
- КЛ — Книжная летопись. М.
- Климкова — *Климкова Л.А.* Микропонимический словарь Нижегородской области (Оско-Волжско-Сурское междуречье). Арзамас, 2006. Ч. 1—3.
- Климчук — *Климчук Ф.Д.* Специфическая лексика Дрогичинского Полесья // Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря / Отв. ред. Н.И. Толстой. М., 1968. С. 20—78.
- Клімчук 1992 — *Клімчук Ф.Д.* 3 лексикі вёскі Камянюкі Камянецкага раёна // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. А.П. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 36—55.
- Клімчук 2001 — *Клімчук Ф.Д.* Слова з-пад Белавежскай Пушчы // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 63—78.
- Клімчук 2005 — *Клімчук Ф.Д., Міхайлаў П.А.* У слоўнік Кобрыншчыны // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 46—59.
- Клундук — *Клундук С.С.* Слова да слова — будзе мова: Дыялектны слоўнік в. Фядоры. Брэст, 2010.
- Клыков — *Клыков А.А.* Краткий словарь рыбацких слов. М., 1968.
- КМ — Книга-мемориал воинов, погибших при защите Родины в Великую Отечественную войну 1941—1945 гг. и захороненных в городе Калинин. Калинин, 1986.
- Кміт — *Кміт Ю.* Словник бойківського говору // Літопис Бойківщини. Самбір, 1934. Ч. 2. С. 171—218; 1936—1937. Ч. 7—9. С. 275—304.
- КМР — Крепостная мануфактура в России. Л., 1932. Ч. III: Дворцовая полотняная мануфактура XVII века.

- КМЦИ — К материалам для церковной и бытовой истории Тверского края в XV–XVI вв. (Документы Троице-Сергиевской Лавры на земельные владения в пределах Тверского края). Старица, 1905. Вып. 2.
- Книги РФ — Книги Российской Федерации: Ежегодник: В 10 т. М., 2008. Т. X.
- КНУ — Книга Нижегородского уезда боярских, дворянских и детей боярских и иноземцев дозору Силы Микитича Грекова да подъячего Климентя Козодавлева лета 121 году / Разобрал А.Я. Садовский // Действия НАК. 1903. Т. V, отд. III. С. 17–34; 1905. Т. VI, отд. III. С. 128–189.
- Кобів — Кобів Ю. Словник наукових і народних назв судинних рослин. К., 2004.
- Кобрин — Кобрин В.Б. Грамоты XIV–XV вв. из архива Кирилло-Белозерского монастыря // АЕ за 1968 год. М., 1970 С. 406–410.
- Коваленко — Коваленко Ю.О. Товариство глухівських козаків за списками 1918 року // Сіверщина в історії України: 36. наук. праць. К.; Глухів, 2010. Вип. 3. С. 253–263.
- Ковачев — Ковачев Р. Самоков и Самоковската Каза през XVI век според описе от Истанбулския османски архив. София, 2001.
- Козлова — Козлова Р.М. Структура праславянского слова. Праславянское слово в генетическом гнезде. Гомель, 1997.
- Козлова IV — Козлова Р. М. Славянская гидронимия. Праславянский фонд. Минск, 2006. Т. IV.
- Козлова 1990 — Рауса М. Козлова. Славянские континуанты и.-е. **(s)kel-* ‘гнуть, сгибать; крутить’ (Образования с *b-*детерминативом) // *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej*. Warszawa, 1990. Т. XXVII. S. 127–140.
- Козлова 1991 — Козлова Р.М. Проблемы славянской именной префиксации (производные с префиксом **a-*) // *Русский язык: Межведомственный сборник*. Минск, 1991. Вып. 11. С. 61–72.
- Козлова 1992 — Козлова Р.М. До етимології імені *Аскольдъ* (*Аскольдъ*, *Оскольдъ*) // *Ономастика України першого тисячоліття нашої ери* / Відп. ред. І.М. Железняк. К., 1992. С. 102–113.
- Козлова 2007 — Козлова Р.М. *Naturnamen* в славянской ономастике (они-мы **Mьga*, **Mьgla* и производные от них) // VIII Міжнарод. наук. чытанні, присвеч. Сцяпану Некрашэвічу (Гомель, 18 мая 2007 г.): Зборнік наук. артыкулаў: У 2 ч. / Рэд. кал.: А.А. Станкевіч і інш. Гомель, 2007. Ч. 1. С. 193–198.
- Козлова 2013 — Козлова Р.М. Отражение аблаута в славянской ономастике // *Студії з ономастики та етимології*. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2013. С. 108–142.
- Козлова 2014 — Козлова Р.М. Античные древности Славии (К проблеме этногенеза славян). Гомель, 2014.
- КОЗУ — Книга Овруцького замкового уряду 1678 р. / Підг. до вид. О.Ю. Маркова. Житомир, 2013.

- Колесников — *Колесников П.А.* Северная Русь. (Архивные источники по истории крестьянства и сельского хозяйства XVII в.). Вологда, 1971.
- Коновалова — *Коновалова И.Г.* О возможных источниках заимствования титула “каган” в Древней Руси // Славяне и их соседи. М., 2001. Вып. 10: Славяне и кочевой мир. С. 108—135.
- Копанев 1951 — *Копанев А.И.* История землевладения Белозерского края XV—XVI в. М.; Л., 1951.
- Копанев 1966 — *Копанев А.И.* Материалы по истории крестьянства конца XVI и первой половины XVII в.: Записная книга старых крепостей 1598 г. Оценная книга Кемской волости с волостками 30-х годов XVII в. // Материалы и сообщения по фондам отдела рукописной и редкой книги Библиотеки АН СССР. М.; Л., 1966. С. 143—199.
- Копанев 1972 — Сотная на Каргополь 1561—1564 гг. / Предст. к публикации А.И. Копанев // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 291—299.
- Копии — Копии с столбцов семейного архива В.Н. Марковникова / Сооб- щил В.И. Снежневский // Действия НАК. 1905. Т. VI, отд. 3. С. 207—220.
- Копылова — *Копылова Э.В.* Ловецкое слово: Словарь рыбаков Волго-Кас- пия. Волгоград, 1984.
- Корань — *Корань Н.Д.* Да палескага дыялектнага слоўніка // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 154—162.
- Корзонюк — *Корзонюк М.М.* Матеріали до словника західноволинських говірок // Українська діалектна лексика: Зб. наук. праць / Голова ред. колегії І.Г. Матвіяс. К., 1987. С. 62—267.
- Королева — *Королева И.А.* Словарь фамилий Смоленского края. Смоленск, 2006.
- Корсунова — *Корсунова И.И.* Заимствованная географическая терминология в топонимии Примезенья // Ономастика и диалектная лексика: Сб. науч. трудов / Под ред. М.Э. Рут, Л.А. Феоктистовой. Екатеринбург, 2004. Вып. 5. С. 20—37.
- Котков — *Котков С.И.* Московская речь в начальный период становления русского национального языка. М. 1974. (Приложения).
- Коць — *Коць М.* Вербиця в історичних переказах (X ст. — 1939 р.). Львів, 2000.
- Кошкарева — *Кошкарева А.М.* Словарь специальной лексики Обь-Иртышского междуречья. Нижневартовск, 2006.
- КП Алтай — Книга памяти: Поименный список воинов Алтая, павших в боях Великой Отечественной войны 1941—1945 гг.: В 2 т. Барнаул, 1986—1988.
- КП Амур. — Книга памяти жертв политических репрессий Амурской области. Режим доступа: <http://www.amurobl.ru>
- КП Арх. — КП Архангельская обл., город Северодвинск. Режим доступа: http://www.edu.severodvinsk.ru...ger_9.html

- КП Белгород. — КП Белгородской обл. Режим доступу: <http://яруга.нф/index.php/knig...jj-oblasti>
- КП Брян. — КП Брянская обл. Книга Памяти Унечского района (1941–1945). Режим доступу: <http://unecha.siteedit.ru//mbo>
- КП Вологда — Книга памяти Вологодской области. Режим доступу: <http://vologda-oblast.ru>
- КПЖ — Книга памяти железнодорожников — жертв политических репрессий 1937–1938 гг., захороненных на Левашовском мемориальном кладбище / Сост. Е.В. Вольский. СПб., 2000. Вып. 1.
- КПК — Книга памяти Калининской области. Режим доступу: <http://may1945pobeda.narod>
- КП Керчь — Книга памяти города-героя Керчи и Керченского полуострова. Симферополь, 1999. Т. 1.
- КП Могилев. — КП Могилевская обл., Кричевский р-н. Режим доступу: www.krichev.mogilev-region.by/dfiles/000380_144454_Za_predelami.xls
- КПН — Книга памяти Ногинского района. Режим доступу: <http://www.bogorodsk-noginsk.ru>
- КП Новгород. — КП Новгородская обл., Старорусский р-н. Режим доступу: <http://russa.narod.ru//books/memory-book/index.htm>
- КП РГБ — Книга памяти Российской государственной библиотеки / Сост. Л.М. Коваль. М., 1995.
- КП Саратов. — Книга памяти: Саратовская область. Саратов, 1994–2015. Т. 1–31. Режим доступу: <http://pobeda.sarnovosti.ru/index1.html>
- КПСВ — Книга пам'яті і слави Волині: Рівненська область. Рівне, 2001–2008. Т. 1–16.
- КП Севастополь — Книга памяти города-героя Севастополя. Симферополь, 2010. Т. 7.
- КП Твер. — Тверская земля в военной истории России. Книга памяти. Режим доступу: <http://www.history.tver.ru>
- КП Тул. — Книга памяти Тульской области. Тула, 1994–2002. Т. 1–17. Режим доступу: www.tunb.ru/tulskij-kraj/pamyat-pokolenij/tulskaja-oblastnaja-kniga-pamyati
- КПУ Він. — Книга пам'яті України: Вінницька область. К., 1994–1997. Т. 1–9.
- КПУ Вол. — Книга пам'яті України: Волинська область. Львів, 1995. Т. 1–3.
- КПУ Дн. — Книга пам'яті України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 1993–1997. Т. 1–12.
- КПУ Дон. — Книга памяти Украины: Донецкая область. Донецк, 1994–1999. Т. 1–22.
- КПУ Жит. — Книга пам'яті України: Житомирська область. Житомир, 1993–1998. Т. 1–12.
- КПУ Зак. — Книга пам'яті України: Закарпатська область. Ужгород, 1995–1998. Т. 1–2.

- КПУ Зап. — Книга пам'яті України: Запорізька область. Дніпропетровськ, 1994–2012. Т. 1–23.
- КПУ Звитязці Київ. — Книга пам'яті України. Звитязці: Київська область. К., 2008–2016. Т. 1–8.
- КПУ ІФ — Книга пам'яті України: Івано-Франківська область. Львів, 1998–2003. Т. 1–3.
- КПУ Київ. — Книга пам'яті України: Київська область. К., 1995–2000. Т. 1–8.
- КПУ Киров. — Книга памяти Украины: Кировоградская область. Кировоград, 1995. Т. 1.
- КПУ Кіров. — Книга пам'яті України: Кировоградська область. Кіровоград, 2007. Т. 8.
- КПУ Луг. — Книга пам'яті України: Луганська область. Луганськ, 1994–2004. Т. 1–17.
- КПУ Льв. — Книга пам'яті України: Львівська область. Львів, 1995. Т. 1–4.
- КПУ м. Київ — Книга пам'яті України: Київ. К., 1994–1995. Т. 1–3.
- КПУ Ник. — Книга памяти Украины: Николаевская область. Николаев, 1995–2014. Т. 1–15.
- КПУ Од. — Книга памяти Украины: Одесская область. Одесса, 1994–1997. Т. 1–10.
- КПУ Переможці Він. — Книга пам'яті України. Вінницька область. Переможці. Вінниця, 2007–2014. Т. 1–8.
- КПУ Переможці Жит. — Книга пам'яті України. Переможці: Житомирська область. Житомир, 2010–2013. Т. 1–4.
- КПУ Переможці Харк. — Книга пам'яті України. Харківська область. Переможці. Харків, 2008. Т. 1–2.
- КПУ Полт. — Книга пам'яті України: Полтавська область. Полтава, 1995–1999. Т. 1–12.
- КПУ Рв. — Книга пам'яті України: Рівненська область. Львів, 1994–1998. Т. 1–4.
- КПУ Сум. — Книга пам'яті України: Сумська область. Суми, 1994–1998. Т. 1–14.
- КПУ Терн. — Книга пам'яті України: Тернопільська область. Львів, 1995–1996. Т. 1–3.
- КПУ Ув. Дон. — Книга памяти Украины по увековечению участников боевых действий, умерших в послевоенные годы: Донецкая область. Донецк, 2001–2012. Т. 1–27.
- КПУ Харк. — Книга пам'яті України: Харківська область. Харків, 1994–2003. Т. 1–20.
- КПУ Херс. — Книга памяти Украины: Херсонская область. Симферополь, 1994–2000. Т. 1–10.
- КПУ Хм. — Книга пам'яті України: Хмельницька область. Хмельницький, 1995–1997. Т. 1–10.

- КПУ Черк. — Книга пам'яті України: Черкаська область. К., 1995—1998. Т. 1—8.
- КПУ Черниг. — Книга памяти Украины: Черниговская область. К., 1995—2002. Т. 1—9.
- КПЧЖ — Книга пам'яті України. Чорнобильська трагедія. Житомирська область. Житомир, 2016.
- КПЯ — Колониальная политика Московского государства в Якутии XVII в.: Сб. архивных документов / Под общ. ред. Я.П. Алькора и Б.Д. Грекова. Л., 1936.
- КП Ярослав. — Книга памяти Ярославской обл. Режим доступа: <http://kluchnik-v.narod.ru/KP-01/spisok-01-000.htm>
- Кравець, Мицик — *Кравець М., Мицик Ю.* З присяжних книг Ніжинського полку 1654 р. (Батурин) // Сіверянський літопис. 2001. № 5. С. 20—38.
- Кравченко — *Кравченко Л.О.* Прізвища Лубенщини. К., 2004.
- Кравченко НД — *Кравченко В.* Невідомий документ про вдову острозького друкаря // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. ред. І. Мицько. Львів, 1995. І. С. 146—147.
- Крамко 1975 — *Крамко І.І.* Мяцовыя словы адной прынёманскай гаворкі (іменная лексіка) // З народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 84—95.
- Крамко 1992 — *Крамко І.І.* Матчына слова // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. А.П. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 55—64.
- Краснояр. — Словарь русских говоров южных районов Красноярского края. Изд. 2-е. Красноярск, 1988.
- Красноярск. — Словарь русских говоров центральных районов Красноярского края: В 5 т. / Под общ. ред. О.В. Фельде (Борхвальдт) (т. 1—4), С.П. Васильевой (т. 5). Красноярск, 2003—2011.
- Красовский — *Красовский В.Э.* Хронологический перечень событий Симбирской губернии (1372—1901). Симбирск, 1901.
- Красовський — *Красовський І.* Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.: За матеріалами Йосифінського поземельного кадастру 1787—1788 рр. Львів, 1993.
- Кр. Д — Крестьянское движение в России в 1796—1825 гг.: Сб. документов / Под ред. С.Н. Валка. М., 1961.
- Крейтон — *Крейтон В.* Археологические разведки и раскопки во Псковской губернии в течение лета 1912 г. // Труды Псковского археологического общества. Псков, 1913. Вып. 9. С. 1—35.
- Кривошапкин — *Кривошапкин М.Ф.* Местные слова, употребляемые в Енисейском округе // Енисейский округ и его жизнь. Соч. М.Ф. Кривошапкина. СПб., 1865. С. 41—64.
- Кривошея — *Кривошея В.В.* Козацька старшина Гетьманщини. К., 2010.

- Кривошея 2002 — *Кривошея В.* Генеалогія українського козацтва: Білоцерківський полк. К., 2002.
- Кривошея НС — *Кривошея І.* Неурядова старшина української козацької держави (XVII—XVIII ст.). К., 2014. Т. 1.
- Кривошея УК — *Кривошея В.В.* Українське козацтво в національній пам'яті. Полтавський полк. Чернігів, 2014. Т. 1—2.
- Кривошея УС — *Кривошея І.* Урядова та неурядова старшина Гадяцького полку в другій половині XVII — першій третині XVIII ст. // Київська старовина. 2012. № 3. С. 22—32.
- Крикун — Інвентар Меджибізької волості 1717 року / Підг. М. Крикун. Львів, 2009.
- Крип'якевич — *Крип'якевич І.* Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали. Львів, 1994.
- Крохмалюк — *Крохмалюк Д.І.* Словник говірки села Шендерівка та інших населених пунктів Могилівського Придністров'я. К., 2015.
- Кривицькі — *Кривицькі А.А., Цьхун Г.А., Яшкін І.Я.* Пра слоўнік Тураўшчыны // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 288—307.
- Крыўко — *Крыўко М.Н.* Так гавораць на Дзісеншчыне // Народнае слова / Рэд. А.Я. Баханькоў. Мінск, 1976. С. 101—131.
- Крыўко 1992 — *Крыўко М.Н.* 3 лексікі вёскі Ясёва Мёрскага раёна // Жывое народнае слова / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 64—75.
- Крыўко 2001 — *Крыўко М.Н.* 3 рыбалоўнай лексікі Мёршчыны // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 242—256.
- Крыўко, Панізнік — *Крыўко М.Н., Панізнік С.С.* 3 гаворак паўночнай Мёршчыны // Народныя скарбы: Дыялекталагічны зборнік (Да 80-годдзя А.А. Кривицкага) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2008. С. 60—63.
- КС — Краткий среднеобский словарь // Диалектное словообразование: Очерки и материалы / Под ред. М.Н. Янценецкой. Томск, 1979. С. 142—200.
- КС Вол. — Книга скорботи України: Волинська область. Луцьк, 2010. Т. 1—2.
- КС Дн. — Книга скорботи України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2001—2005. Т. 1—4.
- КС Дон. — Книга скорби Украины: Донецкая область. Донецк, 2000—2001. Т. 1—2.
- КС Зап. — Книга скорботи України: Запорізька область. Запоріжжя, 2000.
- КС Київ. — Книга скорботи України: Київська область. К., 2003—2005. Т. 1—3.
- КС Крым — Книга скорби Украины: Автономная Республика Крым. Симферополь, 2001.
- КСл. — Казки Слобожанщини [...] / Упорядники, автори статті О.В. Коваль, Т.П. Коваль; передм. та коментар В.А. Сушко. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків, 2015.

- КС м. Київ — Книга скорботи України: Місто-герой Київ. К., 2003.
- КС Од. — Книга скорби Украины: Одесская область. Одесса, 2000—2005. Т. 1—3.
- КСР — Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина. Пряшів, 1999.
- КС Рв. — Книга скорботи України: Рівненська область. Рівне, 2002—2003. Т. 1—4.
- КСт. — Костромская старина. Кострома, 1890—1912. Вып. 1—7.
- КС Харк. — Книга скорботи України: Харківська область. Харків, 2003—2007. Т. 1—3.
- КС Хм. — Книга скорботи України: Хмельницька область. Хмельницький, 2003. Т. 1—3.
- КС Черк. — Книга скорботи України: Черкаська область. К., 2003. Т. 1.
- КС Черніг. — Книга скорботи України: Чернігівська область. Чернігів, 2003—2006. Т. 1—4.
- КУ — Книга учета лиц, состоявших на особом учете бывших белых офицеров в органах ГПУ Украины: В 4-х т. Харьков, 2001—. Т. 1—.
- Кубарев — *Кубарев А.Г.* Калязинский некрополь: Город Калязин Тверской губернии. С.-Петербург, 1997.
- Кудрявцев — *Кудрявцев Ф.А.* Восстания крестьян, посадских и казаков Восточной Сибири в конце XVII века. Иркутск, 1939.
- Куза — *Куза А.В.* Древнерусские городища X—XIII вв. Свод археологических памятников. М., 1996.
- Кузик — *Кузик С.* Княгиничі: Краєзнавчі студії. Львів, 2002.
- Куликовский — *Куликовский Г.* Словарь областного олонецкого наречия. СПб., 1898.
- Кунгур — Кунгур: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1886.
- Кунцэвіч — *Кунцэвіч Л.П.* Рэгіянальная лексіка вёскі Рухава Старадарожскага раёна Мінскай вобласці // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 92—98.
- Купрыенка, Шур — *Купрыенка В.А., Шур В.В.* Матэрыялы да слоўніка гаворак Мазырскага Палесся. Мазыр, 1996.
- Курбский — Жизнь князя Андрея Михайловича Курбского в Литве и на Волыни. К., 1849. Ч. 1—2.
- Курдюмов I — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве Археографической комиссии // ЛЗАК за 1904 год. СПб., 1907. Вып. XVII. С. 1—594.
- Курдюмов II — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1908 год. СПб., 1909. Вып. XXI. С. 1—424.

- Курдюмов III — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1910 год. СПб., 1911. Вып. XXIII. С. 1—513.
- Курдюмов IV — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1913 год. СПб., 1914. Вып. XXVI. С. 1—484.
- Курдюмов IVa — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1914 год. СПб., 1915. Вып. XXVII. С. 1—433.
- Курдюмов V — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве Археографической комиссии // ЛЗАК за 1918 год. Пг., 1923. Вып. XXXI. С. 1—333.
- Куриленко — *Куриленко В.М.* Лексика тваринництва поліських говорів. Суми, 1991.
- Куркина 1973 — *Куркина Л.В.* К реконструкции этимологических связей основ с дифтонгом на -ц // Этимология. 1971 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1973. С. 58—79).
- Куркина 1981 — *Куркина Л.В.* Славянские этимологии // Общеславянский лингвистический атлас: Материалы и исследования. 1979 / Отв. ред. Р.И. Аванесов. М., 1981. С. 331—336.
- Куркина 2013 — *Куркина Л.В.* К этимологии слав. **syťь* (в развитие идей Ф. Миклошича) // Miklosichiana bicentennalia: Зборник у част двестоте годишњице рођења Франца Миклошича / Уредници: Ј. Грковић-Мејдор, А. Лома. Београд, 2013. С. 135—143.
- Курцова — *Курцова В.М.* З народнаго слоўніка // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 76—83.
- Кусов — *Кусов В.С.* Чертежи земли русской XVI—XVII вв. М., 1993.
- Кусов I, II — *Кусов В.С.* Земли Московской губернии в XVIII веке. Карты уездов. Описания землевладений. М., 2004. Т. I—II, карты.
- Кучкин — *Кучкин В.А.* Материалы для истории русского города XVI в. (Выпись из писцовых книг г. Муром 1566 г. и Муромская сотная 1573/74 г.) // АЕ за 1967 г. М., 1969. С. 291—316.
- Кучук, Малюк — *Кучук І.М., Малюк А.К.* Палескі слоўнік: Лельчыцкі раён. Мазыр, 2000.
- Кушніренко, Жилінський — *Кушніренко І., Жилінський В.* На благословенній землі Добропільській. Запоріжжя, 2003.
- Кювлиева, Димчев — *Кювлиева В., Димчев К.* Речник на хасковския градски говор // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1970. Кн. V. С. 53—107.
- Кюршунова 2010 — *Кюршунова И.А.* Словарь некалендарных личных имен, прозвищ и фамильных прозваний Северо-Западной Руси XV—XVII вв. С.-Петербург, 2010.

- Кюршунова 2016 — *Кюршунова И.А.* Тюркское имя в антропонимиконе Карелии XV–XVII вв. // Вестник Костромского гос. ун-та им. Н.А. Некрасова. 2016. № 5. С. 149–155.
- ЛА — Любецкий архив графа Милорадовича. К., 1898. Вып. 1.
- ЛАБНГ — Лексічны атлас беларускіх народных гаворак. Мінск, 1993–1998. Т. 1–5.
- Лабунец — *Лабунец Н.В.* Словарь народных географических терминов Тюменской области (южные районы). Тюмень, 2003.
- Лаврентьев — *Лаврентьев К.В.* География Вятской губернии. Вятка, 1890. Приложение (Список местных слов и выражений).
- Лазаревский — Малороссийские переписные книги 1666 года / С послесловием Ал. Лазаревского. К., 1900 (Оттиск из 13-й книги Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца).
- Лазаревский Акты — Акты по истории землевладения в Малороссии / Сообщил А.М. Лазаревский // Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца. К., 1890. Кн. 4. Отд. III. С. 83–135.
- Лазаревский ОКС — Опись Конотопской сотни 1711 года / Изд. А. Лазаревского. Чернигов, 1892.
- Ламака — Анамастычны слоўнік Гродзеншчыны: У 2 ч. / Складальнікі: В.М. Ламака і ін. Гродна, 2005. Ч. 1: Мікратапонімы.
- Ламанский — *Ламанский В.И.* О славянах в Малой Азии, Африке и в Испании // Ученые записки II отд. Академии наук. СПб., 1859. Кн. 5. С. 1–370.
- Лаппо — *Лаппо И.И.* Тверской уезд в XVI веке. Его население и виды земельного владения (Этюд по истории провинции Московского государства). М., 1893.
- Лаптев — Материалы для географии и статистики Казанской губернии / Сост. М. Лаптев. СПб., 1861.
- Лев — *Лев В.* Угнівська мова // Угнів та Угнівщина: Історично-мемуарний збірник (= Український архів. Т. XVI). Нью-Йорк etc., 1960. С. 295–305.
- Левичкин, Мызников — *Левичкин А.Н., Мызников С.А.* Словарь пинежских говоров. Проект. Пробные словарные статьи. С.-Петербург, 2014.
- Лен. М — Ленинградский мартиролог. 1937–1938 / Отв. ред. А.Я. Разумов. С.-Петербург, 1995–2008. Т. 1–9.
- Лепешаў 1975 — *Лепешаў І.Я.* 3 лексікі вёскі Бершты Шчучынскага раёна // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 36–53.
- Лепешаў 1977 — *Лепешаў І.Я.* У дзялектны слоўнік Гродзеншчыны // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 39–46.
- Лесів — *Лесів М.* Основні характерні особливості системи лемківських говірок // Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті / Відп. ред. Ю. Завадський. Тернопіль, 2009. С. 15–29.

- Лесков — *Лесков Н.* О влиянии корельского языка на русский в пределах Олонекской губернии // Живая старина. 1892. Вып. IV. Отд. II. С. 97—103.
- Лет. АД — Летопись авторефератов диссертаций. М.
- Лет. ГС — Летопись газетных статей. М.
- Лет. ЖС — Летопись журнальных статей. М.
- Леснова — *Леснова В.В.* Номінація рис людини в українських східнослов'янських говірках. Луганськ, 2004.
- ЛЗАК — Летопись занятий Археографической комиссии.
- ЛЗК — Луцька замкова книга 1560—1561 рр. / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко, В.В. Полішук. Луцьк, 2013.
- Линдберг, Герд — *Линдберг Г.У., Герд А.С.* Словарь названий пресноводных рыб СССР. На языках народов СССР и европейских стран. Л., 1972.
- Липинский — *Липинский М.А.* Город Углич в XVII веке // Временник Демидовского юридического лицея. 1891. Кн. 54. С. 1—32; 1896. Кн. 56. С. 49—112; 1892. Кн. 57. С. 113—150.
- Лисенко — *Лисенко П.С.* Словник поліських говорів. К., 1984.
- Лисенко Черк. — *Лисенко П.С.* Словник специфічної лексики Правобережної Черкащини // Лексикографічний бюлетень. К., 1958. Вип. VI. С. 5—21.
- Лихачев — *Лихачев Н.П.* Дело о приезде Антонія Поссевина // ЛЗАК за 1888—1894 гг. СПб., 1903. Вып. 11, отд. III. С. 3—231.
- Лихачев I, II — *Лихачев Н.П.* Сборник актов, собранных в архивах и библиотеках. СПб., 1895. Вып. I—II.
- Личук — *Личук С.В.* Семантика та структура народних географічних назв Івано-Франківщини: Дис. ... канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2015.
- Ліпкевич — *Ліпкевич І.Г.* Міжговіркові відповідники в рибальській лексиці Нижньої Наддніпрянщини // Мовознавство. 1993. № 2. С. 63—67.
- Ліпкевич РЛ — *Ліпкевич І.Г.* Рибальська лексика в українських говірках Нижньої Наддніпрянщини: Дис. ... канд. філол. наук. Запоріжжя, 1993.
- Літ. АД — Літопис авторефератів дисертацій. К.
- Літ. ГС — Літопис газетних статей. К.
- ЛКН — Лавочные книги Новгорода Великого 1583 г. / Предисл. и ред. С.В. Бахрушина. М., 1930.
- ЛМ 1903 — Литовская метрика, т. I // РИБ. 1903. Т. XX.
- ЛМ 1915 — Литовская метрика. Отдел I, часть 3: Книга публичных дел. Перепись войска Литовского // РИБ. 1915. Т. XXXIII.
- ЛМ № 15 — Литовская метрика. Книга записей № 15 (1528—1538). Вильнюс, 2002.
- ЛО — Липецкая область. Административно-территориальное деление. Липецк, 1961.
- Лома — *Лома А.* Топонимія Баньске хрисовуље. Ка осмишљењу старосрпског топономастичког речника и бољем познавању општесловенских именословних образаца. Београд, 2013.

- Лопарев — *Лопарев Х.М.* Самарово. Село Тобольской губернии и округа: Хроника, воспоминания и материалы о его прошлом. Репр. изд. Тюмень, 1997.
- Лоренц — *Лоренц Ф.* О померельском (древнекашубском) языке до половины XV-го столетия // Известия ОРЯС. 1905. Т. X, кн. 3. С. 69–209; 1906. Т. XI, кн. 1. С. 53–117 (продолжение).
- ЛРК — Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст.: 3б. актових документів / Підг. до вид. О.М. Маштабей, В.Т. Самійленко, Б.А. Шарпило. К., 1986.
- Лучицкий — *Лучицкий И.* Сборник материалов для истории общины и общественных земель в Левобережной Украине XVIII в. (Полтавской губернии). К., 1884.
- Лучыц-Федарэц — *Лучыц-Федарэц І.І.* Адмоўная экспрэсіўная лексіка. Матэрыялы да слоўніка Брэстчыны // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 221–237.
- Лысенко — *Лысенко А.С.* Словарь диалектной лексики Северной Житомирщины // Славянская лексикография и лексикология / Отв. ред. Л.Э. Калнынь. М., 1966. С. 5–60.
- Ляшкевіч — *Ляшкевіч І.* Альпенскі дыялектны слоўнік. Альпень; Берасьце, 2004.
- МА — Можайские акты 1506–1775 гг. / Сообщил архимандрит Дионисий. СПб., 1892.
- Магницкий — *Магницкий В.К.* Чувашские языческие имена // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском университете. 1905. Т. 21. № 2–4. С. 1–102.
- Магницкий Особенности — *Магницкий В.К.* Особенности русского говора в Уржумском уезде Вятской губернии // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском ун-те. 1894. Т. 5. С. 1–74.
- Майков — *Майков В.В.* Книга писцовая по Новгороду Великому конца XVI в. // ЛЗАК за 1911 год. СПб., 1912. Вып. 24. С. 1–307.
- Макидонов 2011 — *Макидонов А.В.* Персональный состав административного аппарата Новороссии XVIII века. Запорожье, 2011.
- Макидонов 2016 — *Макидонов А.В.* Днепровская пограничная линия в документах середины 1770-х — начала 1780-х гг.: Сб. док. Запорожье, 2016.
- Малажай — *Малажай Г.М.* Ацэначныя назвы асобы з гаворак Брэсцкай вобласці // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 193–199.
- Малеча — *Малеча Н.М.* Словарь говоров уральских (яицких) казаков. Оренбург, 2002–2003. Т. 1–4.
- Малицкий — *Малицкий П.И.* Приходы и церкви Тульской епархии: извлечение из церковно-приходских летописей. Тула, 1895.

- Малько — *Малько Р.Н.* Географическая терминология чешского и словацкого языков (на общеславянском фоне). М., 1974.
- Мальцев — *Мальцев В.П.* Борьба за Смоленск (XVI—XVII вв.). Смоленск, 1940.
- Манкен — *Манкен И.* Дубровачки патрицијат у XIV веку. Београд, 1960.
- Марусенко — *Марусенко Т.А.* Материалы к словарю украинских географических апеллятивов // Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика) / Отв. ред. В.В. Мартынов, Н.И. Толстой. М., 1968. С. 206—255.
- МАСМ — Матэрыялы да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. [Вып. 1] / Укл.: М.В. Абабурка, Л.І. Аляксеенка, М.П. Бузук і ін. Мінск, 1981; Вып. 2 / Аўтары: М.В. Абабурка, М.П. Бузук, А.С. Лаўшук, Т.І. Якубовіч. Магілёў, 2005.
- Матвеев — *Матвеев А.К.* Субстратная топонимия Русского Севера. Екатеринбург, 2001—2007. Ч. 1—3.
- Матвеев 1985 — *Матвеев А.К.* Топонимия Урала. Свердловск, 1985.
- Матвеев 1990 — *Матвеев А.К.* Вершины Каменного Пояса: Названия гор Урала. 2-е изд., перераб. и доп. Челябинск, 1990.
- Матвеев 1997 — *Матвеев А.К.* Географические названия Тюменского Севера. Екатеринбург, 1997.
- Матейко — *Матейко К.* Український народний одяг: етнографічний словник. К., 1996.
- Материалы — Материалы к словарю “Русских старожильческих говоров Среднего Прииртышья”, собр. диалектологом-любителем С.Я. Новопашиным в с. Загваздино Усть-Ишимского района Омской области (1994) // Диалектологические и историко-лингвистические проблемы: Сб. науч. трудов памяти проф. Г.А. Садретдиновой. Омск, 1999. С. 112—123.
- Матисон — *Матисон А.В.* Духовенство Тверской епархии XVIII — начала XX веков: Родословные росписи. С.-Петербург, 2002—2007. Вып. 1—5; М., 2011—2015. Вып. 6—9.
- Матіїв — *Матіїв М.Д.* Словник говірок центральної Бойківщини. К.; Сімферополь, 2013.
- Матузова — *Матузова В.И.* Английские средневековые источники IX—XIII вв. Тексты, перевод, комментарий. М., 1979.
- Матузова, Назарова — *Матузова В.И., Назарова Е.Л.* Крестonosцы и Русь. Конец XII в. — 1270 г.: Тексты. Перевод. Комментарий. М., 2002.
- Мацулевич — *Мацулевич Л.А.* Фрески барабанов Знаменского собора // Сборник Новгородского общества любителей древности. 1911. Вып. V. С. 1—45.
- Мацюк — *Мацюк З.С.* Що сільце, то нове слівце: Словник фразеологізмів Західного Полісся. Луцьк, 2013.

- Мачинский — *Мачинский Д.А.* Колбязи “Русской Правды” и приладожская курганная культура // Тихвинский сборник. Тихвин, 1988. Вып. 1: Археология Тихвинского края. С. 90–103.
- Маштафаров — *Маштафаров А.В.* Суздальский владычный дом в документах XVI — начала XVII века // Русский дипломатарий. М., 1999. Вып. 5. С. 75–95.
- МБ — Мікратапанімія Беларусі: Матэрыялы / Пад рэд. М.В. Бірылы. Мінск, 1974.
- МДСГ 3 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: З.А. Рудкоўская, Т.С. Янкова, В.І. Мядзведзева і інш. // Беларуская мова і мовазнаўства: Міжвузаўскі зб. Мінск, 1975. Вып. III. С. 161–260.
- МДСГ 4 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: В.І. Мядзведзева, Л.В. Цэхановіч, В.А. Гарленка і інш. // Беларуская мова і мовазнаўства: Міжвузаўскі зб. Мінск, 1976. Вып. IV. С. 134–273.
- МДСГ 5 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Г.А. Даўгяла, З.А. Рудкоўская, Т.С. Янкова і інш. // Беларуская мова. Мінск, 1977. Вып. 5. С. 98–181.
- МДСГ 8 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Г.А. Даўгяла, В.А. Ляшчынская, В.І. Мядзведзева, Т.С. Янкова // Беларуская мова. Мінск, 1980. Вып. 8. С. 120–187.
- МДСГ 9 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: З.А. Рудакоўская, В.А. Гуліцкая, А.А. Парукаў, У.В. Анічэнка // Беларуская мова. Мінск, 1981. Вып. 9. С. 107–175.
- Медынцева — *Медынцева А.Л.* Древнерусские надписи Новгородского Софийского собора. М., 1978.
- Мейчик — *Мейчик Д.М.* Грамоты XIV и XV вв. Московского архива Министерства юстиции. Их форма, содержание и значение в истории русского права. М., 1883.
- Мельник — *Мельник О.О., Балабанов С.В.* Історична енциклопедія Криво-ріжжя. Кривий Ріг, 2007–2009. Т. 1–2.
- Мерковский — *Мерковский В.Г.* Родословные перекрестки: Крестьяне, мещане, купцы, казаки и дворяне. С.-Петербург, 2001.
- Меркулова — *Меркулова В.А.* Корнетъ. Сморгзко. Комосей. Сумериться. Грем. *Хорохоль* // Дialectография русского языка / Отв. ред. Р.И. Аванесов, А.И. Горшков. М., 1985. С. 190–194.
- Меркурьев — *Меркурьев И.С.* Живая речь кольских поморов. Мурманск, 1977.
- Метрыка № 30 — Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кн. № 30 (1480–1546): Кніга запісаў № 30 (копія канца XVI ст.) / Падрыхт. А.А. Мянжынскі. Мінск, 2008.
- Метрыка № 70 — Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кн. № 70 (1582–1585): Кніга запісаў (копія канца XVI ст.) / Падрыхт. А.А. Мяцельскі. Мінск, 2008.

- Метрыка № 272 — Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кн. № 272 (1576—1579 гг.): Кніга судовых спраў № 58 (копія канца XVI ст.) / Падрыхт. А.А. Мяцельскі. Мінск, 2015.
- МИБ — Материалы по истории Башкирской АССР. Уфа, 1936—1956. Ч. 1—4.
- МИВ — Материалы по истории Воронежской и соседних губерний / Собр. и изд. Л.Б. Вейнберг. Воронеж, 1885—1890. Вып. 1—16.
- МИВГ — Материалы для истории Владимирской губернии / Собр. А.В. Смирнов. Владимир, 1901—1904. Вып. 1—4.
- МИВК — Материалы по истории волнений на крепостных мануфактурах в XVIII веке / Ред. Б.Д. Греков. М.; Л., 1937.
- МИК — Материалы по истории крестьянского и помещичьего хозяйства первой четверти XVIII в. / Подг. к печати К.В. Сивков. М., 1951.
- МИК 1, 2 — Материалы для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства (Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губ.) в XVI—XVII столетии, собранные в разных архивах и отредактированные Д.И. Багалеем. Харьков, 1886. [Кн. 1]; Материалы для истории колонизации и быта Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губ. Харьков, 1890. [Кн. 2].
- МИК XII—XVI вв. — Материалы по истории Карелии XII—XVI вв. / Сост. С. Гадзяцкий. Под ред. В.Г. Геймана. Петрозаводск, 1941.
- МИКП I — Материалы по истории крестьянской промышленности XVIII и первой половины XIX в. / Ред В.Н. Кашин. М.; Л., 1935. Ч. I (= Труды историко-археографического института. Т XV).
- МИКП II — Материалы по истории крестьянской промышленности. М.; Л., 1950. Т. 2.
- МИКПХ — Материалы по истории крестьянского и помещичьего хозяйства первой четверти XVIII в. / Подг. К.В. Сивков. М., 1951.
- Милорадович — *Милорадович Г.А.* Любеч, Черниговской губернии Городницкого уезда, родина преподобного Антония Печерского // ЧОИДР. 1871. Кн. II, отд. II. С. 1—160.
- МиП — Мариуполь и Приазовье: Телефонный и информационно-рекламный справочник. 2004 / Ред. И.Г. Лушпа. Донецк, 2004.
- МИПЛ — Материалы по истории Почаевской Лавры / Изданы В. Левицким. Почаев, 1912. Т. 1.
- МИРС — Материалы для истории рода рязанских Селивановых, ведущих свое начало от Кичибя / Собр. А.В. Селиванов // Труды Рязанской ученой архивной комиссии. Рязань, 1911. Т. XXIV. Вып. 1. С. 35—114.
- Миртов — *Миртов А.В.* Донской словарь: Материалы к изучению лексики донских казаков. Ростов-на-Дону, 1929.
- МИСО — Материалы по историко-статистическому описанию Оренбургского казачьего войска. Оренбург, 1903—1912. Вып. 1—10.
- МИ СССР — Материалы по истории СССР. М., 1955—1959. Т. 1—7.

- МИТА — Материалы по истории Татарской АССР: Писцовые книги города Казани. 1565—68 гг. и 1646 г. Л., 1932.
- МИФХ — Материалы по истории феодально-крепостного хозяйства. Л., 1933. Вып. 1: Хозяйство крупного феодала-крепостника XVII в. (= Труды историко-археографического института. Т. VIII).
- Михайлович — *Михайлович В.* Српски презименник. Нови Сад, 2002.
- Михальчук — *Михальчук О.І.* Мікротопонімія Підгір'я: Дис. ... канд. філол. наук. К., 1998 (машинопис).
- МИЯ — Материалы по истории Якутии XVII века (Документы ясачного сбора) / Предисл. С.А. Токарева, археогр. введ. О.С. Филиппова. М., 1970. Ч. 1—3.
- МК — Мазепина книга / Упоряд. та вступ. стаття І. Ситого. Чернівці, 2005.
- МКДП — Метрична книга двох приходів: слобід Буянської і Попельнастої 1770—1782 років / Авт.-упоряд. Н.В. Жахалова. К., 2011.
- Младенов — *Младенов М.Св.* Из лексиката в Кюстендилско // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1971. Кн. VI. С. 137—150.
- Мовна — *Мовна М.* Словник львівської говірки першої третини XX століття: близько 3500 слів. Львів, 2013.
- Моисеев — *Моисеев Б.А.* Оренбургский областной словарь. Оренбург, 2010.
- Моисеенко — *Моисеенко М.Ф.* Словарь русских говоров Волжско-Свияжского междуречья. Казань, 2002.
- Мойсієнко — *Мойсієнко В.М.* Поліські замовляння // Дrevляни: 36. статей і матеріалів з історії та культури Поліського краю / Відп. ред.: С. Павлюк, В. Скуратівський, Р. Омеляшко. Львів, 1996. Вип. 1. С. 121—166.
- Мордов. словарь — Словарь русских говоров на территории Мордовской АССР: Учеб. пособие по русской диалектологии / Отв. ред. Т.В. Михалева. Саранск, 1978—2006. Вып. 1—8.
- Морохин — *Морохин Н.В.* Нижегородский топонимический словарь. Нижний Новгород, 1997.
- Морошкин — *Морошкин М.* Славянский именослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке. СПб., 1867.
- Мосеев — *Мосеев И.И.* Поморська говоря (Краткий словарь поморского языка). Архангельск, 2005.
- Мосин — *Мосин А.Г.* Уральский исторический ономастикон. Екатеринбург, 2001.
- Москаленко — *Москаленко А.А.* Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. Одеса, 1958.
- МПР — Місто Полтава в Румянцевському описі Малоросії 1765—1769 рр. / Упоряд., вступ. стаття і коментар Ю. Волошина. К., 2012.
- МСБГ — Матеріали до словника буковинських говірок. Чернівці, 1971—1979. Вип. 1—6.

- МСВГ — Материалы к словарю воронежских говоров // Материалы по русско-славянскому языкознанию: Межвузовский сб. науч. трудов. Воронеж, 1998. Вып. 23. С. 165—195.
- МСВГуб. — Материалы по статистике Вятской губернии. Вятка, 1892. Т. VII. Ч. 2.
- МСИМ — Материалы по статистическому исследованию Мурмана / Под ред. Н.В. Романова. СПб., 1902—1904. Т. 1—3.
- МСМ 1970 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1970.
- МСМ 1974 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1974.
- МСМ 1977 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1977.
- Мурзакевич — *Мурзакевич Н.* Молдо-влахийские грамоты, хранящиеся в Бессарабии // Записки Одесского общества истории и древностей. 1853. Т. III. С. 248—268.
- Мызников 2003 — *Мызников С.А.* Атлас субстратной и заимствованной лексики говоров Северо-Запада. С.-Петербург, 2003.
- Мызников 2010 — *Мызников С.А.* Русские говоры Беломорья: Материалы для словаря. С.-Петербург, 2010.
- Мызников 2012 — *Мызников С.А.* О некоторых скандинавских заимствованиях в древнерусском языке и севернорусских говорах // И.И. Срезневский и русское историческое языкознание: К 200-летию со дня рождения И.И. Срезневского: Сб. статей Международ. науч. конф. (26—28 сентября 2012 г.) / Отв. ред. И.М. Шеина, О.В. Никитин. Рязань, 2012. С. 267—276.
- Мызников 2015 — *Мызников С.А.* Финно-угризмы в древнерусском и восточнославянском контекстах // *Etymological Research into old Church slavonic* / Ed. by I. Janyšková & H. Karlíková. Praha, 2015. S. 271—278.
- МЭГ — Материалы по этнографии Гродненской губернии. Вильна, 1911—1912. Вып. 1—2.
- Мюллер — Карельская деревня в XVII веке / Сост. Р.Б. Мюллер. Под ред. А.И. Андреева. Петрозаводск, 1941.
- НАК — Нижегородская губернская ученая архивная комиссия.
- Наумов — *Наумов И.Ф.* Дополнения и заметки к “Толковому словарю” Даля // Сб. ОРЯС. 1874. Т. XI. № 6. С. 1—46.
- НВВ — Національно-визвольна війна в Україні. 1648—1657. Зб. за документами актових книг / Упор. Л.А. Сухих, В.В. Страшко. К., 2008.
- НГБ — *Янин В.Л., Зализняк А.А., Гиппиус А.А.* Новгородские грамоты на бересте (из раскопок 1997—2000 гг.). М., 2004. Т. XI.
- НД — Нескорена Долинщина. Літопис визвольних змагань: Мартирологи, біографії, спогади, фотографії / Упоряд. М. Борис. Івано-Франківськ, 2002.

- НДв. — Народное движение в России в эпоху Смуты начала XVII века. 1601—1608 гг.: Сб. документов / Сост.: Р.В. Овчинников, В.И. Корещинский, М.Г. Кротов и др.; отв. ред. Н.М. Рогожин. М., 2003.
- Негрич — *Негрич М.* Скарби гуцульського говору: Березові. Львів, 2008.
- Никитников — *Никитников Г.* Иерархия Вятской епархии. Вятка, 1863.
- Никифоровский — *Никифоровский Н.Я.* Полупословицы и полупоговорки, употребляемые в Витебской Белоруссии // Записки Северо-Западного отдела имп. Русского географического общества. 1911. Кн. 2. С. 142—154.
- Николаев — Материалы, относящиеся к истории Тамбовского края. По материалам Московского архива Министерства юстиции / Сост. И.Н. Николаев. Тамбов, 1884. Вып. 1.
- Никольский — *Никольский Н.* Кирилло-Белозерский монастырь и его устройство во второй четверти XVII века (1397—1625). СПб., 1897—1910. Т. I. Вып. 1—2.
- Никонов — *Никонов В.А.* Словарь русских фамилий / Сост. Е.Л. Крушельницкий. М., 1993.
- Никончук — *Никончук М.В.* Матеріали до лексичного атласу української мови (Правобережне Полісся). К., 1979.
- Никончук БЛ — *Никончук М.В., Никончук О.М.* Будівельна лексика Правобережного Полісся в лексико-семантичній системі східнослов'янських мов. Житомир, 1990.
- Никончук Листвин — *Никончук Н.В.* Из лексики полесского села Листвин // Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря / Отв. ред. Н.И. Толстой. М., 1968. С. 79—93.
- Никончук, Мойсієнко — *Никончук М.В., Никончук О.М., Мойсієнко В.М.* Поліська лексика народної медицини та лікувальної магії. Житомир, 2001.
- Нистрем — *Нистрем К.* Указатель селений и жителей уездов Московской губернии. М., 1852.
- НKK — Новгородская кабальная книга 7106 (1597) года // РИБ. 1894. Т. XV. С. 1—87.
- НКП Він. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Вінницька область. Вінниця, 2008.
- НКП Дн. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2008.
- НКП Дон. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Донецька область. Донецьк, 2008—2009. Ч. 1—2.
- НКП Жит. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Житомирська область. Житомир, 2008.
- НКП Зап. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Запорізька область. Запоріжжя, 2008.

- НКП Київ. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Київська область. К., 2008.
- НКП Луг. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Луганська область. Луганськ, 2008.
- НКП м. Київ — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: місто Київ. К., 2008.
- НКП Од. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Одеська область. Одеса, 2008. Ч. 1.
- НКП Полт. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Полтавська область. Полтава, 2008.
- НКП Харк. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Харківська область. Харків, 2008.
- НКП Черк. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Черкаська область. Черкаси, 2008. Ч. 1—2.
- НКП Черніг. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Чернігівська область. Чернігів, 2008.
- НЛГ — Народная лексика Гомельщины ў фальклору і мастацкай літаратуры: Слоўнік / Пад рэд. У.В. Анічэнкі. Мінск, 1983.
- Новгород. словарь — Новгородский областной словарь / Изд. подгот. А.Н. Левичкин и С.А. Мызников. С.-Петербург, 2010.
- Новикова — *Новикова Ю.М.* Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини. Донецьк, 2007.
- Новицький — *Новицький Я.* Твори у 5 томах. Запоріжжя, 2007—. Т. 1—.
- Новомбергский — *Новомбергский Н.* Слово и дело государевы (Процессы до издания Уложения Алексея Михайловича 1649 года). Т. I // Записки Московского археологического института. 1911. Т. XIV. С. 1—593.
- Новосиб. словарь — Словарь русских говоров Новосибирской области / Под ред. А.И. Федорова. Новосибирск, 1979.
- Нордман — *Нордман Н.Н.* Географическое положение погостов-округов Шелонской пятины по писцовым оброчным новгородским книгам 1498 года // Известия Русского географического общества. 1908. Т. XLIV. Вып. 8. С. 529—592.
- НОС — Новгородский областной словарь / Отв. ред. В.П. Строгова. Новгород, 1992—1995. Вып. 1—12; Великий Новгород, 2000. Вып. 13.
- Носович — *Носович И.И.* Словарь белорусского наречия. СПб., 1870.
- НПЗ Псков — Не предать забвению: Книга памяти жертв политических репрессий. Псков, 2000—2001. Т. 10—11.
- НПК — Новгородские писцовые книги, изд. Археографическою комиссиею. СПб., Пг., 1859—1915. Т. 1—6 и указатель.
- НСО — Неизданные сказки из собрания Н.Е. Ончукова (тавдинские, шокшозерские и самарские сказки) / Подг. текста В.И. Жекулина. С.-Петербург, 2000.

- ОА — Общий алфавит фамилиям владельцев, имения которых находятся под запрещением с 1829 по 1865 год. СПб., 1867. Кн. 1—6.
- ОААК — Описание актов, хранящихся в Археографической комиссии Академии наук СССР. II / С предисл. и под ред. А.И. Андреева // ЛЗАК за 1927—1928 гг. Л., 1929. Вып. 35.
- ОАІУМ — Ономастичний архів Інституту української мови НАН України.
- ОАПП — Опись архива Посольского приказа 1673 года / Подг. к печати В.И. Гальцов. М., 1990. Ч. 1—2.
- ОАРПр. — Описи архива Разрядного приказа XVII в. / Подг. текста и вступ. статья В.П. Петрова. С.-Петербург, 2001.
- ОАСУ — Описание актов собрания графа А.С. Уварова. Акты исторические, описанные И.М. Катаевым и А.К. Кабановым / Под ред. М.В. Довнар-Запольского. М., 1905.
- ОВ — Опис володіннь князя Януша Острозького у південно-східній Волині 1615 р. / Упоряд. В. Атаманенко, І. Рибачук. Острог, 2009.
- Оглоблин — *Оглоблин Н.Н.* Объяснительная записка к карте Полоцкого повета во 2-й половине XVI века // Сборник Археологического института / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880. Кн. 4. Отд. II. С. 3—75.
- ОГРА — Описание Государственного Разрядного архива с присовокуплением списков и многих хранящихся в оном любопытных документов / Сост. П.И. Иванов. М., 1842.
- ОГС — Опись городу Симбирску и его уезду в 1678 г. Симбирск, 1902.
- ОДАЗ — Описание документов Архива западнорусских униатских митрополитов. СПб., 1897—1907. Т. I—II.
- ОДВ — Опись документов Виленского центрального архива древних актов Вильны, 1909—1913. Вып. I—X.
- ОДДИ — Опись документов и дел исторического архива / Сост. А.А. Герасимов. Саратов, 1914—1916. Вып. 1—3.
- ОДДА — Описание документов и дел, хранящихся в Ярославской ученой архивной комиссии // Труды Ярославской ученой архивной комиссии. Ярославль, 1909. Кн. VII. Вып. 3. С. 3—19.
- ОДМ — Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции. М., 1869—1921. Кн. I—XXI.
- Одран — *Одран М.* Тюркские заимствования в словацком языке // Советская тюркология. 1974. № 4. С. 45—51.
- ОДС — Описание документов, составляющих 1-ый том Слуцкого Троицкого архива / Подг. А. Снитко // Минская старина. Минск, 1913. Вып. 4. С. 1—200.
- ОК — Отчий край: Исторические очерки об Осе и Осинском районе Пермской области / Сост. А.Ф. Кобелев. Пермь, 1991.
- ОКІУМ — Ономастична картотека Інституту української мови НАН України.

- ОКПК – Отказные книги Пензенского края. Режим доступа: <http://www.suslony.ru/Otkaznye2.htm>
- ОЛУ – Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. / Відп. ред. П.С. Сохань. К., 1997.
- ОМ – Одесский мартиролог. Одесса, 1997–2006. Т. 1–4.
- Омельковець – *Омельковець Р.С.* Словник ботанічної лексики західнополюських говірок. Луцьк, 2016.
- Онишкевич – *Онишкевич М.Й.* Словник бойківських говірок: У 2 ч. К., 1984.
- Ономастікон – Ономастікон Васильківського повіту Київської губернії (кінець XVIII – початок XIX ст.) / Укладачі О. Стародуб, Є. Чернецький. Автор вступу О. Стародуб. Біла Церква, 2015.
- ОНСН – Опис Новгород-Сіверського намісництва (1779–1781 pp.). К., 1931.
- ОО – Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст.: 3б. документів / Упор. В. Атаманенко. Ред. Л. Винар. Острог, 2004.
- ОП – Описная книга Суждальского Спасо-Евфимиева монастыря 1660 года. С указанием личных имен, географическим и алфавитным перечнем икон / Сообщ. К. Тихонравов // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. Владимир, 1898. Т. II. С. 1–82.
- Опись – Опись 1764 года имеющемуся в городе Хлынове Успенскому Трифонову монастырю [...] // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1907. Вып. V–VI. Отд. III. С. 396–518.
- ОПКМ – Обзорение писцовых книг Московской губернии с присовокуплением краткой истории древнего межевания / Сост. П. Иванов. М., 1840.
- ОПKN – Обзорение писцовых книг по Новгороду и Пскову / С предисл. П. Иванова. М., 1841.
- Опыт – Опыт областного великорусского словаря, изд. Вторым отд. имп. Академии наук. СПб., 1852.
- ОР 3/1 – Описание рукописного отдела Библиотеки Академии наук СССР. Изд. 2 / Сост. В.Ф. Покровская, А.И. Копанев, М.В. Кукушкина, М.Н. Мурзанова. М., 1959. Т. 3. Вып. 1.
- ОРЗ – Открытия русских землепроходцев и полярных мореходов XVII века на северо-востоке Азии: Сб. документов / Сост. Н.С. Орлова. Ред. А.В. Герасимов. М., 1951.
- ОРОВ – Описание рукописного отделения Виленской публичной библиотеки. Вильна, 1895–1906. Вып. 1–5.
- ОРЧ – Описание рукописей Чудовского собрания / Сост. Т.Н. Протасьева. Новосибирск, 1980.
- Осипова – *Осипова М.А.* Слав. **mr̃xa*, **mr̃ša* < слав. **mr̃s-* // Этимология. 1988–1990 / Отв. ред. О.М. Трубачев. М., 1993. С. 65–70.
- ОСК – Областной словарь Кузбасса / Под ред. Э.В. Васильевой. Кемерово, 2001–. Вып. 1–.

- ОСС — Описание собрания свитков, находящихся в Вологодском епархиальном древлехранилище. Вологда, 1899—1917. Вып. 1—13.
- Оссовецкий — Словарь современного русского народного говора (д. Деулино Рязанского района Рязанской области) / Под ред. И.А. Оссовецкого. М., 1969.
- ОССП — Одабрани споменици српског права (од XII до краја XV века) / Прикуп. и уред. А.В. Соловјев. Београд, 1926.
- Островский — *Островский П.* Историко-статистическое описание Костромского первоклассного кафедрального Ипатьевского монастыря. Кострома, 1870.
- Отин — *Отин Е.С.* Гидронимия Дона. Донецк, 2011—2012. Т. 1—2.
- Откупщиков — *Откупщиков Ю.В.* Древняя гидронимия в бассейне Оки // Балто-славянские исследования: Сб. науч. трудов. М., 2004. XVI. С. 83—114.
- Павинский — *Павинский А.* Полабские славяне. Историческое исследование. СПб., 1871.
- Павленко — *Павленко С.О.* Мікротопоніми Чернігово-Сіверщини. Чернігів, 2013.
- Павликівська — *Павликівська Н.М.* Словник мікрогідронімів Вінниччини. Вінниця, 2013.
- Павлюк, Робчук — *Павлюк М., Робчук І.* Українські говори в Румунії. Діалектні тексти. Едмонтон etc., 2003.
- Падалка — *Падалка Р.М.* Динаміка прізвищ Донецької Слов'янщини. К.; Дніпропетровськ, 2010.
- Пазнякоў — *Пазнякоў М.П.* 3 лексікі роднай вёскі // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 88—95.
- Палагина — *Палагина В.В.* Неканонические антропонимы русского населения Томска первой половины XVII в. (Материалы для словаря) // Вопросы ономастики. Свердловск, 1974. № 8—9. С. 77—84.
- Паламарчук — *Паламарчук Л.С.* Словник специфічної лексики говірки с. Мусіївки (Вчорайшенського району, Житомирської обл.) // Лексикографічний бюлетень / Гол. ред. В.С. Ільїн. К., 1958. Вип. VI. С. 36—55.
- Пам. СИ — Памятники Сибирской истории XVIII века. СПб., 1882—1885. Кн. I—II.
- Пам. ЮН — Памятники южновеликорусского наречия: Таможенные книги / Изд. подгот. С.И. Котков, Н.С. Коткова. М., 1982.
- Памятники — Памятники, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов. СПб., 1845—1859. Т. I—IV.
- Память — Память. Сведения о погибших на фронтах Великой Отечественной войны жителях Иркутской области / Сост.: И.И. Кузнецов, П.Ф. Московских, П.М. Шубенко. Иркутск, 1990. Ч. 1—3.

- Памяць Лоеўск. — *Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лоеўскага раёна* / Гал. рэд. Г.П. Пашкоў. Мінск, 2000.
- Памяць Петр. — *Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Петрыкаўскага раёна* / Рэд.-укл. В.Р. Феранц. Мінск, 1995.
- Панцьо — *Панцьо С.Є. Антропонімія Лемківщини*. Тернопіль, 1995.
- Панцьо 1997 — *Панцьо С.Є. Матеріали до словника лемківських говірок*. Тернопіль, 1997. Ч. 1.
- Панчук — *Панчук Г. Антропонімія Опілля*. Тернопіль, 2001.
- Парфенова — *Парфенова Н.Н. Словарь русских фамилий конца XVI — XVIII вв. (по архивным источникам Зауралья)*. М., 2005.
- ПАСБ — *Псковские акты собрания А.Ф. Бычкова. 1623—1698 гг.: Каталог* / Сост. Г.П. Енин. С.-Петербург, 1997.
- Пачич — *Именослов или речник личны имена разны народа славенски* / Скупио І. Пачич [...]. Будим, 1828.
- ПБ — *Печорские былины* / Записал Н. Ончуков. СПб., 1904.
- ПВЗ — *Присяга Війська Запорозького Низового 1732 року* / Упоряд. та післямова І. Синяк. Чернігів, 2015.
- ПВЛ — *Повесть временных лет* / Под ред. В.П. Адриановой-Перетц. М.; Л., 1950. Ч. 1—2.
- ПГ — *Полоцкие грамоты XIII — начала XV вв.* / Сост. Л. Хорошкевич. М., 1977—1989. Вып. 1—5 и указатели.
- ПДК — *Переписная дозорная книга дворцовых земель Вологодского уезда 1589—1590 гг.* / Публикация Н.И. Федышина // *Северный археографический сборник*. Вологда, 1972. Вып. 2: *Северные писцовые книги, сотницы и платежницы XVI в.* / Ред.-сост. П.А. Колесников. С. 6—178.
- ПДСн. — *Памятники дипломатических сношений Московского государства с Польско-Литовским государством. Т. IV: 1598—1608 гг.* / Под ред. С.А. Белокурова // *Сборник имп. Русского исторического общества*. СПб., 1912. Т. 137.
- ПДТС — *Памятники дипломатических и торговых сношений Московской Руси с Персией* / Под ред. Н.И. Веселовского. СПб., 1898. Т. III.
- Пеев — *Пеев К. Речник на македонските говори во југоисточниот егејски дел*. Скопје, 1999—. Т. 1—.
- Перапіс — *Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кніга 523: Кніга публічных спраў 1*. Мінск, 2003.
- Переяслав — *Переяслав. 1654 р.* / Упорядники: В.В. Кривошея, С.М. Горобець, Б.О. Вакка. К., 2012.
- Петков — *Петков П.Ив. Еленски речник* // *Българска диалектология*. Прочувания и материали. София, 1974. Кн. VII. С. 3—176.

- Петлева — *Петлева И.П.* К вопросу об инфиксе *н* (на материале русских говоров) // Русская диалектная этимология. Третье научное совещание 21–23 октября 1999 г.: Тезисы докл. и сообщ. Екатеринбург, 1999. С. 54–56.
- Петрица — *Петрица Н.М.* Чеські антропонімні формули XI–XVIII століть: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2010 (додатки).
- Петров — *Петров А.* Карпаторусские межевые названия из пол. XIX и нач. XX в. Praha, 1929.
- Петрова — *Петрова Р.Г.* Отрывок из писцовой книги конца XV в. // Источниковедение отечественной истории. 1979. М., 1980. С. 238–275.
- Петровић, Капустина — *Петровић Д., Капустина Ј.* Из лексике Качера // Српски дијалектолошки зборник. Београд, 2011. Књ. LVIII. С. 1–336.
- Пешикан — *Пешикан Ј.* Ономастикон погинулих на Сремском фронту // Ономатолошки прилози. Београд, 1996. Т. XII. С. 439–537.
- ПЗН — Переславль-Залесский Никитский монастырь: Материалы для его истории XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- Пивовар — *Пивовар А.В.* Поселення Задніпрських місць до утворення Нової Сербії: в документах середини XVIII століття. К., 2003.
- Пиріг — *Пиріг П.* Перепис населення українських міст XVII ст. // Сіверянський літопис. 2010. № 4–5. С. 16–82.
- Пиртей 2001 — *Пиртей П.С.* Словник лемківської говірки: Матеріали для словника. Legnica; Wrocław, 2001.
- Пиртей 2004 — *Пиртей П.* Короткий словник лемківських говірок / Упоряд. і підг. до друку Є.Д. Турчин. Івано-Франківськ, 2004.
- Пискарев — Древние грамоты и акты Рязанского края / Собр. Н. Пискарев. СПб., 1854.
- Пискарев СМ — *Пискарев П.И.* Собрание материалов для истории западного края Тамбовской губернии и епархии. Тамбов, 1878.
- Пискунова — *Пискунова С.В., Махрачева Т.В., Губарева В.В.* Словарь тамбовских говоров (духовная и материальная культура). Тамбов, 2001.
- ПІ Дн. — Повернені імена: Мартиролог. Дніпропетровськ, 2003–2004. Т. 4. Кн. 2–4.
- Піпаш, Галас — *Піпаш Ю.О., Галас Б.К.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005.
- ПІФ — Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI — перша половина XVII ст.): 36. документів / Упорядн.: Я.Д. Ісаєвич, О.А. Купчинський, О.Я. Мацюк. К., 1975.
- ПКА — Писцовая книга Арзамасского уезда (1621–23 гг.). Ч. 1 / Под ред. А.К. Кабанова // Действия НАК. 1915. Т. XV. Вып. III. С. 1–324.
- ПКВ — Переписная книга Воронежского уезда 1646 года / Подг. текста, вступ. статья и примеч. В.Н. Глазьева. Воронеж, 1998.

- ПКВЗ – Писцовые книги Восточного Замосковья / Сост.: М.Ю. Зенченко (отв. сост.), Н.П. Воскобойникова, Г.А. Иванова, А.В. Маштафаров. М., 2007.
- ПКВМ – Переписные книги вологодских монастырей XVI–XVIII вв.: исследование и тексты / Изд. подг. О.Н. Адаменко, Н.В. Башнин, М.С. Черкасова (отв. ред.). Вологда, 2011.
- ПКВП – Переписная книга воеводы Прокопия Козмича Елизарова 7155 (1647) г. по вотчинам Строгановых / Под ред. А.А. Дмитриева // Труды Пермской ученой архивной комиссии. Пермь, 1893. Вып. II. С. 85–147.
- ПКГЭ – Писцовая книга Гродненской экономии с прибавлениями, изд. Виленскою комиссиею для разбора древних актов. Вильна, 1891–1892. Ч. I–II.
- ПКДЛ – Писцовая книга дворцовой ловецкой рыбной слободы 1674, 1675 и 1676 гг. / Под ред. И.Н. Ельчанинова. Ярославль, 1917.
- ПКК – Писцовая книга города Котельнича писца Афонася Толочанова да подъячего Андрея Иевлева тяглым дворам за справую городу Котельничу 137 (1629) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1909. Вып. I. Отд. II. С. 1–41.
- ПК Карг. – Платежная книга Каргопольского уезда 1555–1556 гг. / Подг. к изд. группой студентов под рук. П.А. Колесникова // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 253–290.
- ПККГ – Памятная книжка Курской губернии на 1892 г. Курск, 1892.
- ПКК Куб. – Памятная книжка Кубанской области на 1880 год / Под ред. Е.Д. Фелицына. Екатеринодар, 1880.
- ПК Котельнич – Переписная книга церковных посадских дворов города Котельнича и дворов в волостях тяглого и оброчного стана, переписи Михайла Воейкова и подъячего Федора Прокофьева 186 (1678) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1910. Вып. II–III. С. 1–151.
- ПКМГ – Писцовые книги Московского государства. Ч. I: Писцовые книги XVI века / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1872–1877. Отд. I–II.
- ПК Москва – Переписные книги города Москвы 1737–1745 гг. М., 1881–1893. Т. 1–8.
- ПКНГ – Памятная книжка Новгородской губернии на 1889 год. Новгород, 1889.
- ПКНЗ – Писцовые книги Новгородской земли / Сост. К.В. Баранов. М., 1999–2009. Т. 1–6.
- ПК Олон. – Памятная книжка Олонецкой губернии на 1906 год. Петрозаводск, 1906.
- ПКОП – Писцовые книги Обонежской пятины 1496 и 1563 гг. Л., 1930.

- ПКП – Писцовая книга по Пскову и его пригородам XVI в. // Сб. Московского архива Министерства юстиции. М., 1913. Т. 5.
- ПКПК – Писцовая книга Пинского и Клецкого княжеств, сост. пинским старостою С. Хвальчевским в 1552–1555 г. Вильна, 1884.
- ПК Псков. – Памятная книжка Псковской губернии на 1899 год. Псков, 1899.
- ПКРВ – Переписные книги Ростова Великого XVII века // РИБ. 1889. Т. XI (приложение). С. 1–92.
- ПКРК – Писцовые книги Рязанского края XVI и XVII вв. / Под ред. В.Н. Сторожева. Рязань, 1898–1904. Т. I. Вып. 1–3.
- ПКРС – Писцовые книги Русского Севера / Отв. сост. Н.П. Воскобойникова. М., 2001 (= Каталог писцовых книг Русского государства. Документы земельного кадастра и землеустройства XVI–XVII вв. РГАДА. Ф. 1209: Поместный приказ. Вып. 1).
- ПК Смол. – Памятная книжка Смоленской губернии на 1904 год. Смоленск, 1903.
- ПКТ – Переписные книги Твери XVII века / Сост. А.В. Матисон. М., 2014.
- ПК Торжок – Писцовая книга г. Торжка и посада 7133 (1625) г. // Памятная книжка Тверской губернии на 1865 год. Тверь, 1865. Отд. 4. С. 1–77.
- ПК 1654 р. – Присяжні книги 1654 р.: Білоцерківський та Ніжинський полки / Упоряд. М. Кравець. К., 2003.
- ПК 1666 р. – Переписні книги 1666 року / Ред. В.О. Романовський. К., 1933.
- ПКУ – Писцовые книги Угличского уезда XVII века / С предисл. и примеч. М.А. Липинского // Временник Демидовского юридического лицея. Ярославль, 1886–1888. Кн. 41–46.
- ПКУМ – Писцовая книга 1622 года Устьмошского стана Каргопольского уезда // Памятная книжка Олонецкой губернии за 1868–1869 год. Петрозаводск, 1869. С. 120–188.
- ПКХ – Переписные книги города Харькова 1667–1669 гг. / Ред. А.Ф. Парамонов. Харьков, 2009.
- ПКШ – Переписная книга Шаховской, Жарской, Каской и Вокшерской волостей за 1710 год // Труды Ярославской губернской ученой архивной комиссии. Ярославль, 1909. Кн. VII. Вып. 3. С. 21–56.
- ПЛ – Псковские летописи / Под ред. А.Н. Насонова. М., 1955. Вып. 2.
- Плешанова – Плешанова И.И. Каменные надгробные плиты Псково-Печерского монастыря // Нумизматика и эпиграфика / Отв. ред. Д.Б. Шелов. М., 1978. Т. XII. С. 63–185.
- ПМД – Переписи московских дворов XVIII ст. М., 1896.
- ПМДВ – Писцовые материалы дворцовых владений второй половины XVI века / Отв. ред. Н.А. Горская. М., 1997.
- ПМК – Полтавська міська книга (1668–1740) / Упоряд. В. Ринсевич. К., 2016.

- ПМКр. — Поменик манастира Крушедола / Приредили М. Томић и М. Војкулеску. Београд, 1996.
- ПМК Тверь — Писцовая и межевая книга Твери 1685—1686 годов / Сост. А.В. Матисон. М., 2014.
- ПМКЮ — Писцовая и межевая книги по гор. Юрьевцу Поволжскому и Стрелецкой слободе / Подг. для печати Н.Н. Виноградов // Костромская старина. Кострома, 1912. Вып. VII. С. 1—284.
- ПМП 1718 — Присяга Миргородського полку 1718 року / Опрац. Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2012.
- ПМП 1732 — Присяга Миргородського полку 1732 року / Опрац. Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2011.
- ПМТ — Писцовые материалы Тверского уезда XVI века / Сост. А.В. Антонов. М., 2005.
- ПМЯ — Писцовые материалы Ярославского уезда XVI века: Вотчинные земли / Сост. В.Ю Беликов, С.С. Ермолаев, Е.И. Колычева. С.-Петербург, 1999—2000. [Кн. I—II].
- Погодин — *Погодин А.Л.* Севернорусские словарные заимствования из финского языка // Варшавские университетские известия. Варшава, 1904. Т. IV. С. 1—72.
- Подвысоцкий — *Подвысоцкий А.И.* Словарь областного архангельского наречия в его бытовом и этнографическом применении. СПб., 1885.
- Подольская — *Подольская Н.В.* Антропонимикон берестяных грамот // Восточнославянская ономастика: М-лы и исслед. / Отв. ред. А.В. Суперанская. М., 1979. С. 201—242.
- ПОКН — Переписная окладная книга по Новугороду Вотьской пятины 7008 г. / Сообщил М.А. Оболенский // Временник имп. Московского об-ва истории и древностей российских. 1851. Кн. XI. С. 1—464.
- Покровский — *Покровский В.Ф.* Археологическая карта Ковенской губернии с объяснительным текстом // Труды X Археологического съезда в Риге 1896 г. М., 1900. Т. III (Приложение). С. 1—161.
- Поливанов, Красовский — *Поливанов В.Н., Красовский В.Э.* Материалы исторические и юридические района бывшего приказа Казанского дворца. Симбирск, 1902. Т. III.
- Полякова — *Полякова Е.Н.* К истокам пермских фамилий: Словарь. Пермь, 1997.
- Полякова СПП — Словарь пермских памятников XVI — начала XVIII века / Сост. Е.Н. Полякова. Пермь, 1993—2001. Вып. 1—6.
- Полякова 1996 — *Полякова Е.Н.* Фамилии Прикамья коми происхождения и этимологическая справка о них в “Словаре пермских фамилий XVI — начала XVIII века” // Этимологические исследования. Екатеринбург, 1996. Вып. 6. С. 173—179.

- Полякова 2003 — *Полякова Е.Н.* Этимология диалектных основ пермских фамилий XVI — начала XVIII века (*Кондырев, Кандырев, Калдырев*) // Этимологические исследования: Сб. науч. трудов / Под ред. Е.Л. Бerezович. Екатеринбург, 2003. Вып. 8. С. 130–136.
- Пономар — *Пономар Л.Г.* Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX — середини XX століть: Історико-етнографічний атлас. Словник. К., 2015.
- Пономарев — *Пономарев А., св.* Кижское наречие Великогубской волости Петрозаводского уезда Олонецкой губернии // Олонецкие губернские ведомости. 1898. № 54–64.
- ПОРА — Подвиги офицеров и солдат русской армии в сражении при Бородине: Сб. документов / Отв. ред. И.О. Гаркуша. М., 2012.
- Поротников — *Поротников П.Т.* Материалы для словаря вариантов русских личных имен. I // Вопросы ономастики / Отв. ред. А.К. Матвеев. Свердловск, 1979. № 13. С. 5–28.
- ПОС — Псковский областной словарь с историческими данными / Ред. коллегия: Б.А. Ларин, А.С. Герд, С.М. Глускина и др. Л.; С.-Петербург, 1967—. Вып. 1—.
- ПОСм. — Памятники обороны гор. Смоленска в 1609–1611 годах / С предисл. Ю.В. Готье // ЧОИДР. 1912. Кн. I, отд. I. С. 1–282.
- ППКН — Писцовые и переписные книги Новгорода Великого XVII — начала XVIII вв.: Сб. документов / Сост. И.Ю. Анкудинов. С.-Петербург, 2003.
- ППО — Памятники писцовых описаний дворцовых вотчин Нижегородского края последней трети XVII века / Сост. А.И. Комиссаренко (отв. сост.), Н.Ю. Болотина, А.Ю. Кононова. М.; С.-Петербург, 2010.
- ППП — По праву памяти: Книга памяти жертв незаконных политических репрессий / Сост. А. Забелин. Смоленск, 2001. Т. 1: Смоленский мартиролог.
- ПР — Полоцкая ревизия 1552 года / С предисл. И.И. Лаппо // ЧОИДР. 1905. Кн. II, отд. I. С. 1–236.
- Преображенский — *Преображенский А.* Приход Станиловский на Сити // Этнографический сборник, изд. Русским географическим обществом. СПб., 1853. Вып. 1. С. 125–173.
- Преображенский, Альбицкий — *Преображенский И.Д., Альбицкий Н.А.* Подробная опись 962 рукописям начала XVII до начала XIX столетий “Долматовского архива” (Головцынского и Куломзинского родов) с приложениями. СПб., 1895.
- Приймак — *Приймак М.* Лемківський словничок // Рідна мова. 1934. Ч. 10. С. 447–450.
- Приповідки — Приповідки / Почув, записав і впорядкував С. Пушик. Івано-Франківськ, 2009.

- Приселков — *Приселков М.Д.* Троицкая летопись: Реконструкция текста. М.; Л., 1950.
- ПРК — Приходо-расходные книги Московских приказов. Кн. I / Подг. к печати С.Б. Веселовский // РИБ. 1912. Т. XXVIII.
- Прокопенко — *Прокопенко А.М.* Новые документы по истории землевладения Николо-Урешского монастыря // Русский дипломатарий. 1997. Вып. 2. С. 52—68.
- Прокопий из Кессарии — *Прокопий из Кессарии.* Война с готами. М., 1950.
- ПРП — Памятники русского права. М., 1951—1963. Вып. I—VII.
- ПРПР — Памятники русской письменности XV—XVI вв.: Рязанский край / Изд. подг. С.И. Котков (отв. ред.), И.С. Филиппова. М., 1978.
- ПС — Пермская старина. Сборник исторических статей и материалов преимущественно о Пермском крае / Сост. А.А. Дмитриев. Пермь, 1889—1900. Вып. I—VIII.
- ПСИ — Первое столетие Иркутска: Сборник материалов для истории города [...] / Изд. В.П. Сукачева. СПб., 1902.
- ПС Карелия — Поминальные списки Карелии, 1937—1938: Уничтоженная Карелия. Ч. 2. Большой террор. Петрозаводск, 2002. Режим доступа: vizs.nlr.ru/search/lists/kare/234_1.html
- Псков — Псков и его пригороды. Кн. 1 // Сб. Московского архива Министрства юстиции. М., 1913. Т. 5.
- ПСРЛ — Полное собрание русских летописей.
- ПСС — Полягли в снігах Суомі: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом. К., 2004—2005. Т. 2—3.
- ПССГ — Первое столетие сибирских городов. XVII век. / Сост. Н.Д. Зольникова и др.; отв. ред. Н.Н. Покровский. Новосибирск, 1996.
- ПСЭИ — Памятники социально-экономической истории Московского государства XIV—XVI вв. / Под ред. С.Б. Веселовского и А.И. Яковлева. М., 1929. Т. 1.
- Пура — *Пура Я.О.* Походження назв територіальних мікрооб'єктів Рівненщини. Рівне, 1990. Т. I.
- Пура Край — *Пура Я.О.* Край наш у назвах. Рівне, 1999—2002. Ч. 3—4.
- Пура СПР — *Пура Я.О.* Сучасні прізвища Ровенщини. Ровно, 1984—1990. Ч. I—V.
- Путикевич — *Путикевич Ст.* Діалектний словник говірки Комарна // Український архів. Нью-Йорк etc., 1987. Т. 43. С. 329—358 (окремий відбиток).
- ПЧП — Присяга Чернігівського полку 1718 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець. Передм. І. Кривошея. Чернігів, 2011.
- Първанова-Грьошел — *Първанова-Грьошел Е.* Топонимията на Карловско. Велико Търново, 2011.

- ПЮН — Памятники южновеликорусского наречия: Отказные книги / Подг. С.И. Котков (отв. ред.), Н.С. Коткова. М., 1977.
- Пясецкий — *Пясецкий Г.М.* Исторические очерки города Ливен и его уезда в политическом, статистическом и церковном отношении // Труды Орловской ученой архивной комиссии. Орел, 1893. Вып. III–IV. С. 5–190.
- Радіон — *Радіон Ст.* Словник українських прізвищ в Австралії. Вид. 2. Мельбурн, 1982.
- Раздорский — *Раздорский А.И.* Торговля Курска в XVII веке (По материалам таможенных и оброчных книг города). С.-Петербург, 2001.
- Рамановіч, Чабярук — *Рамановіч Я.М., Чабярук А.І.* З лексикі адной гаворкі Клічаўскага раёна // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 126–128.
- Рап. Бр. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Брэсцкай вобласці. Мінск, 1980.
- Рап. Віц. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Віцебскай вобласці. Мінск, 1977.
- Рап. Гом. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гомельскай вобласці. Мінск, 1986.
- Рап. Гр. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці. Мінск, 1982.
- Рап. Маг. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці. Мінск, 1983.
- Рап. Мін. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мінск, 1981.
- РАР — Русские акты Ревельского городского архива (1397–1689 гг.) / Под ред. А. Барсукова // РИБ. 1894. Т. XV (сборный). С. 1–319.
- Расторгуев — *Расторгуев П.А.* Словарь народных говоров Западной Брянщины (Материалы для словарного состава говоров). Минск, 1973.
- РБСв. — Русско-белорусские связи: Сб. документов (1570–1667 гг.) / Отв. ред. Л.С. Абецедарский, М.Я. Волков. Минск, 1963.
- РГСО — Русские говоры Сумской области: Материалы диалектологических экспедиций / Сост. Е.А. Черепанова, А.А. Евграфова, В.Н. Покуц, О.Н. Волкова. Сумы, 1998.
- РГТК — Расписи городов Тулы и Крапивны 7137 г. / Копии сняты с подлинников [...] под наблюдением И.С. Беяева // Труды Тульской губернской ученой архивной комиссии. Тула, 1915. Кн. 1. С. 185–213.
- РДв. — Рабочее движение в России в XIX веке: Сб. документов и материалов / Под ред. А.М. Панкратовой. Изд. 2-е, доп. М., 1950–1963. Т. I–IV.
- РДШ — Розыскные дела о Федоре Шакловитом и его сообщниках. СПб., 1884–1893. Т. I–IV.
- Редько — *Редько Ю.К.* Словник сучасних українських прізвищ: У 2-х т. Львів, 2007.

- Реєстр — Реєстр Війська Запорозького 1649 р.: Транслітерація тексту / Підгот. до друку: О.В. Тодійчук, В.В. Страшко, Р.І. Осташ та ін. К., 1995.
- Рейнеке — *Рейнеке М.* Гидрографическое описание северного берега России. СПб., 1878. Ч. II: Лапландский берег.
- Речник — Речник српскохрватског книжевног и народног језика. Београд, 1959—. Књ. I—.
- Речник ПКМ I — Речник на презимињата кај македонците / Обработувачи: М. Коробар-Белчева, М. Митков, Т. Стоматоски. Скопје, 1994. Т. I.
- Речник ПКМ II — Речник на презимињата кај македонците / Обработувачи: О. Иванова, М. Коробар-Белчева, М. Митков. Скопје, 2001. Т. II.
- РИ — Редкие источники по истории России / Сост. З.Н. Бочкарева, М.Е. Быкова. М., 1977. Ч. 2.
- РИБ — Русская историческая библиотека.
- РИ Крым — Реабилитированные историей. Автономная Республика Крым. Симферополь, 2006—2014. Т. 2—8.
- Ристић — *Ристић Д.* Рјечник говора околине Мојковца. Подгорица, 2010.
- РІ Він. — Реабілітовані історією: Вінницька область. Вінниця, 2006—2012. Кн. 1—4.
- Рівне — Рівне: Щорічний телефонний довідник. Рівне, 2006.
- РІ Вол. — Реабілітовані історією: Волинська область. Луцьк, 2010—2013. Кн. 1—2.
- РІ Дн. — Реабілітовані історією: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 1999—2006. Кн. 1—5.
- РІ Дон. — Реабілітовані історією: Донецька область. Донецьк, 2004—2012. Кн. 1—9.
- РІ Жит. — Реабілітовані історією: Житомирська область. Житомир, 2006—2011. Кн. 1—5.
- РІ Зак. — Реабілітовані історією: Закарпатська область. Ужгород, 2003—2013. Т. 1—10.
- РІ Зап. — Реабілітовані історією: Запорізька область. Запоріжжя, 2004—2013. Т. 1—6.
- РІ ІФ — Реабілітовані історією: Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2000—2003. Т. 1—5.
- РІ Київ. — Реабілітовані історією: Київська область. К., 2004—2011. Кн. 1—3.
- РІ Кіров. — Реабілітовані історією: Кіровоградська область. Кіровоград, 2004—2013. Кн. 1—8.
- РІ Луг. — Реабілітовані історією: Луганська область. Луганськ, 2004—2008. Кн. 1—5.
- РІ Льв. — Реабілітовані історією: Львівська область. Львів, 2009—2014. Т. 1—2.
- РІ Полт. — Реабілітовані історією: Полтавська область. К.; Полтава, 2004—2010. Кн. 1—5.

- РІ Рв. — Реабілітовані історією: Рівненська область. Рівне, 2006–2014. Кн. 1–5.
- РІ Терн. — Реабілітовані історією: Тернопільська область. Тернопіль, 2008–2013. Кн. 1–3.
- РІ Хм. — Реабілітовані історією: Хмельницька область. Хмельницький, 2008–2015. Кн. 1–6.
- РІ Черк. — Реабілітовані історією: Черкаська область. Черкаси, 2002–2010. Кн. 1–7.
- РІ Черніг. — Реабілітовані історією: Чернігівська область. Чернігів, 2008–2014. Кн. 1–5.
- РК — Расходная книга земского старосты города Хлынова Ивана Рѣпина 1678–1680 гг. // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. 5–6. Отд. II. С. 1–105.
- РК 1475–1598 гг. — Разрядная книга 1475–1598 гг. / Изд. В.И. Бугановым. М., 1966.
- РКЭ — Ревизия Кобринской экономии, сост. в 1563 г. королевским ревизором Дмитрием Сапегою [...]. Вильна, 1876.
- Родословец — Родословец // Юбилейный сборник имп. Санкт-Петербургского Археологического института. 1613–1913. СПб., 1913.
- Рожественская — *Рожественская Т.В.* Новонайденное древнерусское кириллическое граффито из Франции // Индоевропейское языкознание и классическая филология — XX (1) (чтения памяти И.М. Тронского). Материалы Международ. конф., проходившей 20–22 июня 2016 г. / Отв. ред. Н.Н. Казанский. С.-Петербург, 2016. С. 907–909.
- Рожественский 1897 — *Рожественский С.В.* Служилое землевладение в Московском государстве XVI века. СПб., 1897.
- Рожественский 1913 — *Рожественский С.* Роспись земельных владений московского боярства 1647–8 года // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 193–238.
- Рожко — *Рожко В.Є.* Волинська духовна семінарія (1796–2004 р.): Історичний нарис. Луцьк, 2004.
- Розанов — *Розанов М.Г.* Указатель к описи Тамбовского исторического архива. Тамбов, 1888. Ч. I.
- Ростов — Ростов. Материалы для истории города XVII и XVIII вв. М., 1884.
- РПЭ — Реквием памяти эвакуированных ленинградцев, захороненных в Вологодской области в годы Великой Отечественной войны / Сост. Л.К. Судакова и др. Вологда, 1990–1991. Ч. 1–2.
- РРаз. — Разгром Разинщины // Труды историко-археографического института и Публичной библиотеки СССР им. В.И. Ленина. Л., 1934. Т. X: Материалы по истории крестьянских движений. Вып. 1.

- РС – Русинські співанки з Вирьховини и Гуцульщини / Ушорили М.И. Завадяк, Д.И. Поп. Ужгород, 2007.
- РСВ – Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны. Віцебск, 2012. Ч. 1 / Пад рэд. Л.І. Злобіна; 2014. Ч. 2. / Пад рэд. А.С. Дзядовай.
- РСГВ – Речник српских говора Војеводине / Ред. Д. Петровић. Нови Сад, 2000–2010. Св. 1–10.
- РСД – Русское служилое дворянство второй половины XVIII века (1764–1795): Список по месячесловам / Сост. В.П. Степанов. С.-Петербург, 2003.
- РСП – Реестры Сумського полку. 1660–1664 / Упоряд. та вступ. стаття О.А. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2016.
- Рубіш – *Рубіш Ф.* Прізвища великолучан та їх родинні зв'язки. Ужгород, 2006.
- РУС – Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд.: Т.С. Пристайко, І.С. Попова, І.І. Турута, М.С. Ковальчук. Дніпропетровськ, 2007.
- РФВ – Русский филологический вестник.
- РЧП – Ревізія Чернігівського полку 1732 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець, передм. І. Кривошея. Чернігів, 2014.
- Рыбников – Песни, собр. П.Н. Рыбниковым: В 3-х т. Петрозаводск, 1991. Т. 3.
- Рыков – *Рыков Ю.Д.* Новые акты Спасо-Прилуцкого монастыря // Записки отдела рукописей Государственной б-ки СССР им. В.И. Ленина. М., 1982. Вып. 43. С. 85–105.
- Ряз. КП – Рязанская книга памяти великой войны 1914–1918 годов: Указатели / Сост. А.И. Григоров. Б. м., 2010. Т. 1.
- Рязан. КП – Рязанская книга памяти Великой войны 1914–1918 годов / Сост. А.И. Григоров. М., 2010. Т. 1.
- Рязань – Рязань. Материалы для истории города XVI–XVIII столетий / Сост. И.Н. Николаев. М., 1884.
- Сабалош – *Сабалош І.В.* Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород, 2008.
- Савелов – *Савелов Л.М.* Князья Ковровы // Сб. статей в честь Матвея Кузьмича Любавского. Пг., 1917. С. 286–296.
- Сагаровський – *Сагаровський А.А.* Матеріали до діалектного словника Центральної Слобожанщини (Харківщини). Харків, 2011–2013. Вип. 1–2.
- Садиков – *Садиков П.А.* Очерки по истории опричнины. М.; Л., 1950.
- Сайтов – Петербургский некрополь, или Справочный указатель лиц, родившихся в XVII и XVIII ст. По надгробным надписям Александровской лавры и упраздненных петербургских кладбищ / Сост. В. Сайтов. М., 1883.
- Сакович – *Сакович С.И.* Из истории торговли и промышленности России конца XVII века. М., 1956.
- САЛ – Список абонентов Ленинградской городской телефонной сети. Л., 1965.

- Саланевіч — *Саланевіч В.А.* 3 лексікі гаворкі вёскі Чухава Пінскага раёна // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 136—143.
- САМ — Список абонентов Московской городской телефонной сети. М., 1939.
- Самарянов — *Самарянов В.А.* Следы поселений мери, чуди, черемисы, еми и других инородцев в пределах Костромской губернии // Древности. Труды имп. Московского археологического общества. 1875. Т. 6. Вып. 1. С. 47—67.
- Самоковасов — *Самоковасов Д.Я.* Архивный материал. Новооткрытые документы поместно-вотчинных учреждений Московского государства XV—XVII столетий. М., 1905—1909. Т. I—II.
- Сапунов, Друцкий-Любецкий — *Сапунов А.П., Друцкий-Любецкий В.* Материалы по истории и географии Дисненского и Вилейского уездов Виленской губернии. Витебск, 1896.
- Сафронов — *Сафронов Ф.Г.* Материалы о возникновении земледелия среди якутов // Исторический архив. М., 1950. Т. V. С. 50—74.
- Сахаров — *Сахаров И.П.* Обзорение русской археологии // Записки отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического общества. 1851. Т. 1, отд. I. С. 1—81.
- САШ — Старинные акты, служащие дополнением к описанию г. Шуи и его окрестностей / Собр. В. Борисов, изд. Я. Горелин. М., 1853.
- СБГ — Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1979—1986. Т. 1—5.
- СБГТ — Справочник Брестской городской телефонной сети. Минск, 1980.
- СБП — Світло безсмертного подвигу. Книга пам'яті України. Книга скорботи України: Черкаська область. Т. 3. (Підсумкове видання). К., 2005.
- СБР — Српски биографски речник / Гл. уредници: М. Лесковац, А. Форишковић, Ч. Попов. Нови Сад, 2004—. Т. 1—.
- СБр. Г Словарь брянских говоров / Отв. ред. В.И. Чагишева. Л., 1976—. Вып. 1—.
- СБук. Г — Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці, 2005.
- Сб. Щукина — Сборник старинных бумаг, хранящихся в Музее П.И. Щукина. М., 1896—1902. Ч. I—X.
- СВ — Село Вознесенское, что на Сарапуле, по дозорной книге Зюзина 7129 (1621) года / Сообщил А.С. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. V—VI. Отд. III. С. 219—223.
- СВВ — Сотная на Водлозерскую волость 1568—1569 гг. / Подг. к печати Ю.С. Васильев // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 479—483.
- СВГ — Словарь вологодских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Ред. Т.Г. Паникаровская. Вологда, 1983—2007. Вып. 1—12.

- СВор. Г — Словарь воронежских говоров / Авторы: М.Т. Авдеева, Е.В. Давыдова, О.В. Дмитрина и др. Науч. ред. Г.Ф. Ковалев. Воронеж, 2004—. Вып. 1—.
- Свяжынскі — *Свяжынскі У.М.* 3 лексікі адной ушацкай вёскі // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 129—133.
- СГГ — Словник гуцульських говірок // Гуцульщина: Лінгвістичні етюди / Відп. ред. Я. Закревська. К., 1991. С. 90—270.
- СГКЭ — Сборник грамот Коллегии Экономии. Пб.; Л., 1922—1929. Т. I—II.
- СГН Коми — Словарь географических названий Коми АССР / Сост. А.В. Беляева. М., 1975.
- СГНМ — Словарь географических названий Мордовской АССР / Сост. А.А. Рупосова, Г.Г. Кузьмина. М., 1975.
- СГРС — Словарь говоров русского Севера / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 2001—. Т. 1—.
- СГС — Словарь говоров старообрядцев (семейских) Забайкалья / Ред. Т.Б. Юмсумова. Новосибирск, 1999.
- СГСО — Статистико-географический словарь Опочецкого уезда Псковской губернии. Псков, 1895. Вып. 3.
- СГУ — Словник гідронімів України / Укладачі: І.М. Желєзняк, А.П. Корепанова, Л.Т. Масенко та ін. К., 1979.
- СГЦРБ — Слоўнік гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі / Укладальнікі: Е.С. Мяцельская (рэд.), М.А. Жыдовіч, З.А. Зяневіч і інш. Мінск, 1990. Т. 1.
- СДГ — Собрание древних грамот и актов Минской губернии, православных монастырей, церквей и по разным предметам. Минск, 1848.
- СДГВ — Словарь донских говоров Волгоградской области / Под ред. Р.И. Кудряшовой. Волгоград, 2011.
- СДНП — Социальные движения в городах Нижнего Поволжья в начале XVIII века: Сб. документов / Подг. Н.Б. Голикова. М., 2004.
- СДП — Список дворян, внесенных в дворянскую родословную книгу Полтавской губернии. Полтава, 1898.
- Селиванов — *Селиванов А.В.* Описание архива Селивановых // Труды Рязанской ученой архивной комиссии. Рязань, 1896. Т. XI. Вып. 1. С. 1—55.
- Селигер — Селигер: Материалы по русской диалектологии: Словарь / Под ред. А.С. Герда. С.-Петербург, 2003—. Вып. 1—.
- Селифонтов ОС — *Селифонтов Н.* Очерк служебной деятельности и домашней жизни стольника и воеводы XVII столетия Василья Александровича Даудова // ЛЗАК за четыре года. СПб., 1871. Вып. 5. Приложение. С. 1—170.
- Селифонтов ПО — *Селифонтов Н.Н.* Подробная опись 142 рукописям XVII до начала XIX столетий третьего (Лосевского) собрания “Линевского архива” с 8-ю приложениями. СПб., 1893.

- Селищев — *Селищев А.М.* Славянское население в Албания. Фототип. изд. София, 1984.
- Сел. рух сер. XVIII — поч. XIX ст. — Селянський рух на Україні. Середина XVIII — перша чверть XIX ст.: Зб. документів і матеріалів / Упоряд.: Г.В. Болтова, М.І. Бутич, Л.З. Гісцова та ін. Відп. ред. М.Н. Лещенко. К., 1978.
- Сел. рух 1569—1647 — Селянський рух на Україні 1569—1647 рр.: Зб. документів і матеріалів / Упоряд. Г.В. Боряк та ін. К., 1993.
- Семенович — *Семенович А.Г.* Об особенностях угрюрусского говора // Сборник статей по славяноведению, сост. и изд. учениками В.И. Ламанского по случаю 25-летия его ученой и профессорской деятельности. СПб., 1883. С. 212—238.
- Сенигов — *Сенигов О.П.* Памятники земской старины. СПб., 1903.
- Сергий — *Сергий, архимандрит.* Черты церковно-приходского и монастырского быта в писцовой книге Водской пятины 1500 года (в связи с общими условиями жизни). СПб., 1905 (приложения).
- Сиб. города — Сибирские города. Материалы для их истории XVII—XVIII столетий: Нерчинск, Селенгинск, Якутск. М., 1886.
- Сизько Киш. — *Сизько А.Т.* Словник діалектної лексики говірки села Кишеньок (Кобеляцького району Полтавської області): Методичні вказівки до вивчення курсу «Українська діалектологія». Дніпропетровськ, 1981.
- Сизько Полт. — *Сизько А.Т.* Словник діалектної лексики говірок сіл південносхідної Полтавщини. Дніпропетровськ, 1990.
- Сиксль — *Сиксль П.* Советские граждане, погибшие в Австрии в годы Второй мировой войны, и места их захоронения. Книга памяти / При содействии В. Бахер и Г. Сидько. Грац; Вена, 2010.
- Сильванский — *Сильванский Н.П.* Акты о посадских людях-закладчиках / Под ред. А.С. Лаппо-Данилевского // ЛЗАК за 1909 г. СПб., 1910. Вып. XX. С. 1—276.
- Симина — *Симина Г.Я.* Географические названия (По материалам письменных памятников и современной топонимики Пинежья). Л., 1980.
- Симсон — *Симсон П.* История Серпухова в связи с Серпуховским княжеством и вообще с отечественной историей. М., 1880.
- Сироткин 2002 — *Сироткин С.В.* Сотная грамота 1593/4 г. на Узольскую волость Балахнинского уезда // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М., 2002. Вып. 6. С. 119—169.
- Сироткин 2005 — *Сироткин С.В.* Сотная 1593/94 г. на посад Юрьевца Повольского // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М.; С.-Петербург, 2005. Вып. 9. С. 44—105.
- Ситий — *Ситий І.* З історії Слабинської сотні // Сіверянський літопис. 2014. № 1—3. С. 23—35.

- Сірка — Сірка Й., Муличак Ю., Баушенко А. Короткий словник говірки села Ублі. Зіген; Пряшів, 1999.
- СК — Слобода Кукарская по дозорной книге Константина Шушерина 7128 г. // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. IV. Отд. 3. С. 135–139.
- СКГ — Словарь курских говоров / Науч. ред. Т.А. Пименова. Курск, 2004—. Вып. 1—.
- СКК — Смоленская крестоприводная книга 1598 г. / Подг. к печати С.П. Мордовина, А.С. Станиславский // Источники по истории русского языка / Ред. С.И. Котков, В.Я. Дерягин. М., 1976. С. 131–167.
- Скляренко — *Скляренко В.Г.* Русь і варяги: Історико-етимологічне дослідження. К., 2006.
- СКП — Строельная книга г. Пензы / С предисл. В. Борисова. М., 1898.
- СКТ — Справочник квартирных телефонов г. Киева / Сост. Д.М. Циолек. К., 1976.
- СЛ — Список с Ливенских с платежных книг письма и дозору Немира Федоровича Киреевского да подьячего Василья Ключарева лета 7128 (1620) / Сообщил Г. Пясецкий // Труды Орловской ученой архивной комиссии. Орел, 1982. Вып. 2. С. 25–50.
- Слабченко — *Слабченко М.Е.* Малорусский полк в административном отношении // Записки имп. Новороссийского ун-та. Одесса, 1909. Вып. I. С. 5–326; 329–436 (приложения).
- Славева, Мошин — *Славева Л., Мошин В.* Српски грамоти од Душаново време. Прилеп, 1988.
- Славинецкий — Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1973.
- Сл. Алтая — Словарь русских говоров Алтая / Под ред. И.А. Воробьевой, А.И. Ивановой. Барнаул, 1993–1998. Т. I–IV.
- СЛЖ — Словник луцьких жаргонізмів і сленгізмів / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2011.
- Сл. М — Словник мікрогідронімів України / За ред. О.П. Карпенко. К., 2004.
- Сл. ММ — Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2006–2007. Т. 1–2.
- Сл. ММР — Словник мікротопонімів та мікрогідронімів Ровенщини / Упоряд. С.В. Шийка. Тернопіль, 2016.
- Сл. Оби — Словарь русских старожильческих говоров средней части бассейна р. Оби / Под ред. В.В. Палагиной. Томск, 1964–1967. Т. 1–3.
- Сл. Печоры — Словарь русских говоров Низовой Печоры / Научн. ред. Л.А. Ивашко. С.-Петербург, 2003–2005. Т. 1–2.

- Сл. РЯ XI–XVII вв. – Словарь русского языка XI–XVII вв. / Гл. ред. Г.А. Богатова. М., 1975–. Вып. 1–.
- СЛСП – Список лиц, служащих в Пензенской губернии по ведомству Министерства внутренних дел 1910 года. Пенза, 1910.
- Сл. Сред. Прииртышья – Словарь русских старожильческих говоров Среднего Прииртышья / Под ред. Г.А. Садретдиновой. Томск, 1992–1993. Т. 1–3.
- См. В₉ – Смутное время Московского государства. Вып. 9: Четвертки Смутного времени / С предисл. Л.М. Сухотина // ЧОИДР. 1912. Кн. II, отд. I. С. 1–400.
- Смик – Смик Г.К. Корисні та рідкісні рослини України: Словник-довідник народних назв. К., 1991.
- СМИК – Сборник материалов по истории Кольского полуострова в XVI – XVII вв. Л., 1930.
- Смирнов – Смирнов П.П. Орловский уезд в конце XVI века по писцовой книге 1594–5 гг. К., 1910.
- СММ – Слоўнік мікратапонімаў Магілёўшчыны / Склад.: С.В. Клімуць, В.І. Рагаўцоў, С.У. Шакура і інш. Магілёў, 2004.
- Смолицкая – Смолицкая Г.П. Гидронимия бассейна Оки (Список рек и озер) / Под ред. О.Н. Трубачева. М., 1976.
- СМСВ – Словарь местных слов и выражений // Кузнецова В.П., Логинов К.К. Русская свадьба Заонежья (конец XIX – начало XX в.). Петрозаводск, 2001. С. 272–276.
- СН – Список с нижегородских с приходных с окладных книг [...] 127 году (1619) // Действия НАК. 1905. Т. VI, отд. 3. С. 9–127.
- Соболев – Соболев А.И. Антропонимы прибалтийско-финского происхождения в писцовых книгах Юго-Восточного Обонежья XV–XVI веков // Вопросы ономастики. Екатеринбург, 2017. Т. 14. № 1. С. 7–34.
- Соболевский – Соболевский А.И. Из области словообразования // РФВ. 1911. Т. LXVI. С. 332–344.
- СОГ – Словарь орловских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Науч. ред. Т.В. Бахвалова. Ярославль, 1989–1991. Вып. 1–4; Орел, 1992–. Вып. 5–.
- Сотная – Сотная на владения Михайловского Архангельского монастыря 1552–1554 гг. / Подг. к печати А.И. Копанев // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 205–206.
- СП – Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / Укладачі: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002.
- СПам. – Свіча пам'яті. Кривий Ріг, 2006–2010. Кн. 3–5.

- СПБ — Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии. Конец XIV в. — 1648 г. Т. 1 / Сост. З.Ю. Копысский и др. Минск, 1988.
- СПГ — Словарь пермских говоров / Сост. Г.В. Бажутина и др. Пермь, 2000—2002. Вып. 1—2.
- Списки Влад. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. VI: Владимирская губерния.
- Списки Волог. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1866. Т. VII: Вологодская губерния.
- Списки Вят. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. X: Вятская губерния.
- Списки Костр. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1877. Т. XVIII: Костромская губерния.
- Списки Нижегород. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. XXV: Нижегородская губерния.
- Списки Олонец. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1879. Т. XXVII: Олонецкая губерния.
- Списки Перм. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1875. Т. XXXI: Пермская губерния.
- Списки Псков. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1885. Т. XXXIV: Псковская губерния.
- Списки Рязан. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XXXV: Рязанская губерния.
- Списки Тамб. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1866. Т. XLII: Тамбовская губерния.
- Списки Твер. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XLIII: Тверская губерния.
- Списки Тул. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XLIV: Тульская губерния.
- Списки Яросл. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1859. Т. L: Ярославская губерния.

- Список Вит. — Список населенных мест Витебской губернии / Под ред. А.П. Сапунова. Витебск, 1906.
- Список Ковен. — Список населенных мест Ковенской губернии на 1902 год. Ковна, 1902.
- Список Самар. — Список населенных мест Самарской губернии, сост. в 1900 году И.А. Протопоповым. Самара, 1900.
- Список ЮЗ — Список населенных мест юго-западных районов Северного края. Архангельск, 1931.
- СПЛ — Словарь промысловой лексики Северной Руси XV–XVII вв. / Ред. Ю.И. Чайкина. С.-Петербург, 2003—. Вып. 1—.
- СПЛГ — Словник прикметникового лексикону лемківських говірок / Укладачі: С.Є. Панцьо, Н.І. Лісняк. Тернопіль, 2015.
- СПМС — Список с писцовой и межевой книги города Свияжска и уезда письма и межевания Никиты Васильевича Борисова и Димитрия Андреевича Кикина (1565–1567 гг.). Казань, 1909.
- Споменик — Споменик Српске краљевске Академије. Београд, 1890–1892. Т. I–XVI.
- Спрогис — Подробный алфавитный указатель к I–XIII томам Археографического сборника, изд. при Виленском учебном округе / Сост. И.Я. Спрогис. Вильна, 1905.
- СРБ — Селянський рух на Буковині в 40-х роках XIX ст.: 3б. документів / Упоряд. Ф. Шевченко. К., 1949.
- СРГК — Словарь русских говоров Карелии и сопредельных областей / Гл. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 1994–2005. Вып. 1–6.
- СРГ Коми — Словарь русских говоров Коми-Пермяцкого Автономного округа / Сост. Н.Ю. Копытов, И.А. Подюков, А.В. Черных. Пермь, 2006.
- СРГКуз. — Словарь русских говоров Кузбасса / Под ред. Н.В. Жураковской, О.А. Любимовой. Новосибирск, 1976.
- СРГ Морд. — Словарь русских говоров на территории Республики Мордовия. С.-Петербург, 2013. Ч. I–II.
- СРГО — Словарь русских говоров Одесщины: В 2 т. / Отв. ред. Ю.А. Карпенко, С. Уэмура. Одесса, 2000.
- СРГП — Словарь русских говоров Приамурья / Сост.: Ф.П. Иванова, Л.В. Кирпикова, Л.Ф. Путятин, Н.П. Шенкевец. М., 1983.
- СРГ Перм. — Словарь русских говоров севера Пермского края / Гл. ред. И.И. Русинова. Пермь, 2001—. Вып. 1—.
- СРГ Пр. — Словарь русских говоров Прибайкалья. Иркутск, 1986–1989. Вып. 1–4.
- СРГ Прик. — Словарь русских говоров Южного Прикамья / Сост. И.А. Подюков (науч. ред.), С.М. Поздеева, С.В. Хоробрых, А.В. Черных. Пермь, 2008.

- СРГр. — Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны / Пад рэд. М.А. Даниловіча, П.У. Сцяцко. Гродна, 1999.
- СРГС — Словарь русских говоров Сибири / Под ред. А.И. Федорова. Новосибирск, 1999—2006. Т. 1—5.
- СРГСУ — Словарь русских говоров Среднего Урала / Под ред. А.К. Матвеева. Свердловск, 1962—1988. Т. 1—7.
- СРГСУ Доп. — Словарь русских говоров Среднего Урала: Дополнения / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 1996.
- СРДГ — Словарь русских донских говоров / Авторы-сост.: З.В. Валюсинская, М.П. Выгонная, А.А. Дибров и др. Ростов, 1976. Т. 1—3.
- СРИ — Словарь русских иконописцев XI—XVII веков / Ред.-сост. И.А. Кочетков. М., 2003.
- СРКН — Словарь русского камчатского наречия / Отв. ред. К.М. Браславец. Хабаровск, 1977.
- СРНГ — Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф.П. Филина, Ф.П. Сороколетова, С.А. Мызникова. М.; Л.; С.-Петербург, 1965—. Вып. 1—.
- СС — Српски споменици [...] / Собр. П. Карано-Твртковић. Београд, 1840. Ч. 1.
- ССГ — Словарь смоленских говоров / Под ред. А.И. Ивановой. Смоленск, 1974—. Вып. 1—.
- ССМ — Списки студентов, окончивших полный курс имп. Московской духовной академии за первое столетие ее существования (1814—1914 гг.). Сергиев Посад, 1914.
- ССМон. — Саввин Сторожевский монастырь в документах XVI века (из собраний ЦГАДА) / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1992.
- ССПГ — Список служащих в Пензенской губернии на 1897 год. Пенза, 1896.
- СССтв. — Сборник статистических сведений о Тверской губернии. Тверь, 1889—1896. Т. II—XII.
- ССУМ — Словник староукраїнської мови XIV—XV ст. / Ред. Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. К., 1977—1978. Т. I—II.
- ССЧ — Список селений и городов Черниговской губернии по уездам и волостям. Изд. 2. Чернигов, 1919.
- СТА — Справочник телефонных номеров: Ахтырка и Ахтырский район. Ахтырка, 1999.
- Станиславский — *Станиславский А.Л.* Труды по истории Государева двора в России XVI—XVII вв. М., 2004.
- Станковска 1995 — *Станковска Љ.* Исчезнати лични имиња во македонската топонимија // Македонски јазик. 1995. Год. XL—XLI (1989—1990). С. 557—567.
- Станковска 1997 — *Станковска Љ.* Македонска ојконимија. Скопје, 1997. Кн. 2.
- Станковска 2001 — *Станковска Љ.* Топонимите со суфиксот -ица во Македонија. Скопје; Прилеп, 2001.

- Станковска 2014 — *Станковска Љ.* Приказ на непознати лични имиња // Македонски јазик. 2014. Год. LXV. С. 165–182.
- Станковска Речник — *Станковска Љ.* Речник на личните имиња кај македонците. Скопје, 1992.
- Старцева — *Старцева С.А.* Краткий словник для областного словаря русских говоров Пермской области. Пермь, 1962.
- Сташевский — *Сташевский Е.Д.* К истории колонизации юга. (Великий боярин Иван Никитич Романов и его слободы в Елецком уезде) // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 239–294.
- СТГ — Словарь тамбовских говоров (Человек: анатомические названия, физические особенности, социальные и семейные отношения, духовная культура) / Авторы-совт.: С.В. Пискунова (отв. ред.), А.С. Щербак, И.В. Поповичева. Тамбов, 2006.
- Стехна — *Стехна П.М.* Сучасні прізвища Запорізької Приазовщини: Словник. Дніпропетровськ, 2009.
- СТЗ — *Муллонен И.И., Азарова И.В., Герд А.С.* Свод топонимов Заонежья / Под ред А.С. Герда. Петрозаводск, 2013.
- СТК — Саранская таможенная книга за 1692 г. / Под ред. и с предисл. А.И. Яковлева. Саранск, 1951.
- Стойков — *Стойков С.* Лексиката на банатския говор. София, 1968.
- Стойчев 1965 — *Стойчев Т.* Родопски речник // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1965. Кн. 2. С. 119–315.
- Стойчев 1970 — *Стойчев Т.* Родопски речник // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1970. Кн. 5. С. 152–221.
- Стойчев 1983 — *Стойчев Т.* Родопски речник (второ допълнение) // Родопски сборник. София, 1983. Т. V. С. 287–345.
- Сторожев — *Сторожев В.Н.* Материалы для истории делопроизводства Поместного приказа по Вологодскому уезду в XVII веке. СПб.; Пг., 1906–1918. Вып. I–II.
- Сторожев Десятни — *Сторожев В.Н.* Десятни и Тысячная книга XVI века // ОДМ. 1891. Кн. XVI. Отд. III. С. 1–459.
- Сторожев КИ — *Сторожев В.Н.* К истории сельскохозяйственного быта костромских Ипатьевского и Богоявленского монастырей. М., 1894.
- Сторожев МИ — *Сторожев В.* Материалы для истории русского дворянства. М., 1891. Вып. 1.
- Сторожев Тверь — *Сторожев В.Н.* Дозорная книга города Твери 1616 года. Тверь, 1890.
- Стрельбицкий — *Стрельбицкий И.* Исчисление поверхности Российской империи в общем ее составе в царствование имп. Александра II. СПб., 1874.

- Строев — *Строев П.* Описание рукописей монастырей Волоколамского, Новый Иерусалим, Саввина Сторожевского и Павнутиева-Боровского / Сост. арх. Леонид. С предисл. и указ. Н. Барсукова. СПб., 1889.
- Ступінська — *Ступінська Г.Ф., Битківська Я.В.* Фразеологічний словник лемківських говірок. Тернопіль, 2013.
- СУГО — Словник українських говорів Одещини / За ред. О.І. Бондаря. Одеса, 2011.
- СУМ XVI–XVII ст. — Словник української мови XVI — першої половини XVII ст. / Відп. ред. Д.Г. Гринчишин. Львів, 1994—. Вип. 1—.
- СФ — Словарь фразеологизмов и иных устойчивых словосочетаний русских говоров Сибири / Сост. Н.Т. Бухарева, А.И. Федоров. Новосибирск, 1972.
- Сцяцко — *Сцяцко П.У.* Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны. Гродна, 2005.
- Сцяшківіч — *Сцяшківіч Т.Ф.* Матэрыялы да слоўніка Гродзенскай вобласці. Мінск, 1972.
- Танков — Историческая летопись курского дворянства / Сост. А.А. Танков. М., 1913. Т. 1.
- ТВР — Телефони Вишгородського району: Довідник. Б.м., 1998.
- ТДБ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Борщівського району Тернопільської області. Тернопіль, 1998.
- ТДВ — Телефонний довідник Володимирецького району. Рівне, 1997.
- ТД Дрогобич — Довідник Дрогобицької міської та сільської телефонної мережі. Дрогобич, 1995.
- ТДЖ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Жидачівського району Львівської області. Львів, 1998.
- ТДЗ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Золочівського району Львівської області. Львів, 1998.
- ТДІ — Телефонний довідник Ічнянського району. Ічня, 2001.
- ТДКШ — Телефонний довідник: Корсунь-Шевченківський район. Корсунь-Шевченківський, 2001.
- ТДок. — Турски документи за историјата на македонскиот народ / Прев., ред., комент. М. Соколови. Скопје, 1984. Т. VI, кн. 1.
- ТДП — Телефонний довідник абонентів автоматичної станції телефонної мережі м. Первомайська та Первомайського району. Тернопіль, 1999.
- ТД Під. — Телефонний довідник абонентів автоматичної станції телефонної мережі Підволочиського району Тернопільської області. Підволочиськ, 2000.
- ТДС — Телефонний довідник абонентів автоматичної станції телефонної мережі м. Старокостянтинова та Старокостянтинівського району. Старокостянтинів, 2003.

- ТД Тур. — Телефонний довідник Турківського району. Турка, 2006.
- ТДУ — Телефонний довідник. Квартирні телефони Ужгородської АТС / Упоряд. В.М. Коштура, В.Ю. Коштура. Ужгород, 1998.
- ТДХ — Телефонний довідник абонентів міста Хуст та Хустівського району. Хуст, 1999.
- ТДЧ — Телефонний довідник абонентів Чернігівського району. Чернігів, 2001.
- ТД Черкаси — Черкаси: Телефонний довідник. Черкаси, 1994.
- Теофіпольщина — Історія Теофіпольщини: Історичний нарис та збірник документів Центрального державного історичного архіву України, м. Київ. Хмельницький, 2003. Т. I: Давні акти.
- Теплоухов — *Теплоухов А.Ф.* Связь пермяцкого края с севером и западом по историческим данным, географическим названиям и фамилиям // Чердынский край. Пермь, 1927. Вып. 2. С. 3—20.
- Тернопіль — Тернопіль 2000: Щорічний телефонний довідник. Тернопіль, 2000.
- Теуш — *Теуш О.А.* Лексика со значением ‘остров’ в диалектах Европейского Севера // В созвездии слов и имен: сб. научн. статей к юбилею М.Э. Рут / Отв. ред. Е.Л. Березович. Екатеринбург, 2017. С. 530—542.
- Тимошина 2005 — *Тимошина Л.А.* Судебное дело гостя И.Д. Панкратьева и крестьянина Тотемского у. Д. Брединина 1687 г. // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М.; С.-Петербург, 2005. Вып. 9. С. 157—269.
- Тимошина 2006 — *Тимошина Л.А.* Приходная книга Приказа книжного печатного дела 1649/50—1653/54 гг. // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М.; С.-Петербург, 2006. Вып. 10. С. 178—313.
- Тимченко — *Тимченко Є.* Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV—XVIII ст. / Підг. до вид. В.В. Німчук, Г.І. Лиса. К.; Нью-Йорк, 2002—2003. Кн. 1—2.
- Титов 1885 — *Титов А.А.* Ростовский уезд Ярославской губернии. Историко-археологическое и статистическое описание с рисунками и картами уезда. М., 1895.
- Титов Рукописи₅ — *Титов А.А.* Рукописи славянские и русские, принадлежащие И.А. Вахромееву. М., 1906. Вып. 5.
- Титов Рукописи₆ — *Титов А.А.* Рукописи славянские и русские, принадлежащие И.А. Вахромееву. М., 1907. Вып. 6.
- Титов Син. — *Титов А.А.* Синодики XVII и XVIII веков Ростовского Успенского собора. Ростов, 1903.
- Титов Синодики — *Титов А.А.* Синодики XVII века Переяславльского Никитского монастыря. М., 1909.
- ТК — Таможенные книги Московского государства XVII в. / Под ред. А.И. Яковлева. М., 1950—1951. Т. I—III.
- Ткаченко — *Ткаченко П.* Кубанский говор: Опыт авторского словаря. М., 1998.

- ТКВЛ – Таможенные книги города Великие Луки 1669–1676 гг. / Подг. к печати А.В. Юрасов. М., 1999.
- ТК Вологда – Таможенная книга города Вологды. 1634–1635 гг. / Сост. и автор введения Е.Б. Французова. М., 1983. Ч. 1–3.
- ТКСГ – Таможенные книги сибирских городов XVII века / Авторы-сост.: О.Н. Вилков, Д.Я. Резун (гл. ред.), И.Р. Соколовский. Новосибирск, 1997–2004. Вып. 1–6.
- ТК 1550 г. – Тысячная книга 1550 г. и Дворовая тетрадь 50-х годов XVI в. / Подг. к печати А.А. Зимин. М.; Л., 1950.
- ТКЯГ – Таможенная книга Яицкого Гурьева городка 1725 г. / Подгот. А.И. Раздорский // АЕ за 2009–2010 гг. М., 2013. С. 438–448.
- ТН – Так начиналось: Раскулаченные и лишенные права голоса на Одессине, 1928–1936 / Сост. С.Г. Матвеева. Одесса, 2010.
- Тобольск – Тобольск. Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- Токмаков – *Токмаков И.* Снятогорский монастырь (Библиография и материалы). Псков, 1887.
- Толстая – *Толстая С.М.* Культурная семантика славянского *kriv- // Слово и культура: Памяти Никиты Ильича Толстого / Ред. коллегия: Т.А. Агапкина, А.Ф. Журавлев, С.М. Толстая. М., 1998. Т. II. С. 215–229.
- Томіленко – *Томіленко Л.М.* Словник прізвищ жителів Корсунщини. Івано-Франківськ, 2016.
- Томск – Томск в XVII веке. Материалы для истории города со вступительной и заключительной статьей П.М. Головачева и картой окрестностей Томска конца XVII в. СПб., 1911.
- Топоров – *Топоров В.Н.* Балтизмы в русских говорах // Балтийские языки и их взаимосвязи со славянскими, финно-угорскими и германскими языками: Тезисы докл. научн. конф., посвященной 100-летию со дня рождения академика Я. Эндзелина / Отв. ред. Р.Я. Грабис. Рига, 1973. С. 43–46.
- Торгівля – Торгівля на Україні. XIV – середина XVII ст. Волинь і Наддніпрянщина / Упоряд. В.М. Кравченко, Н.М. Яковенко. К., 1990.
- Тороп. книга – Торопецкая книга 1540 года / Подг. к печати М.Н. Тихомиров и Б.Н. Флоря // АЕ за 1963 год. М., 1964. С. 277–358.
- ТПК – Тверские писцовые книги XVI века // Тверская старина / Изд. С.И. Покровский. Тверь, 1912. № 3. С. 73–78; № 4. С. 57–62; 1913. № 5–6. С. 89–92.
- ТПП – Тропой партизанской памяти: Книга о партизанах, воевавших в годы Великой Отечественной войны на территории Мурманской области / Авт.-сост. М.Г. Орешета. Мурманск, 2008.
- Троицкий – *Троицкий В.И.* Словарь московских мастеров золотого, серебряного и алмазного дела XVII века. Л., 1928–1930. Вып. 1–2.

- Трофимович – Верхнелужицко-русский словарь / Сост. К.К. Трофимович. М., 1974.
- Трубачев – *Трубачев О.Н.* Indoarica в Северном Причерноморье. М., 1999.
- Трухан – *Трухан Т.М.* З диялектнай лексікі роднай вёскі // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 148–151.
- ТС – Тураўскі слоўнік / Рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1982–1987. Т. 1–5.
- ТСВГ – Тематический словарь вятских говоров / Сост.: Т.А. Горюнова, В.В. Подрушняк, З.В. Сметанина (отв. ред.) и др. Киров, 2013.
- ТСГ – Трагедія століття: Голодомор 1932–1933 років на Миколаївщині. Миколаїв, 2003.
- ТСГТО – Тематический словарь говоров Тверской области / Под ред. Т.В. Кирилловой и др. Тверь, 2003–2006. Вып. 1–5.
- ТСЕ – Телефонный справочник “Енакиев-97” / Сост. Е.А. Жеков. Енакиев, 1997.
- ТСК – Телефонный справочник Краснодонского района. Луганск, 1995.
- ТС Мозырь – Телефонный справочник Мозырского районного узла связи / Сост. Н.Б. Винокур, С.А. Шутова. Минск, 1984.
- ТТ – Топоніміка Турківщини / Упоряд. П. Зборовський. Львів, 2004.
- Тупиков – *Тупиков Н.М.* Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки Отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического об-ва. 1903. Т. 6. С. 86–914.
- Турчин – *Турчин Є.Д.* Словник села Тилич на Лемківщині. Львів, 2011.
- Тутковский – *Тутковский П.* Побережье реки Норина в Овручском уезде (Геологическое и географическое описание) // Труды Об-ва исследователей Волыни. Житомир, 1911. Т. VI. С. 61–219.
- Тутковский – *Тутковский П.А.* Словник геологічної термінології (проект). К., 1923.
- ТХ – Талдомские хроники. Книга памяти. Режим доступа: <http://yandex.ru>
- ТЧ – Телефони [...] Черняхівського району. Житомир, 1998.
- Тюмень – Тюмень в XVII столетии. Собрание материалов для истории города [...] / Изд. А.И. Чукмалдина. М., 1903.
- ТЯАК – Труды Ярославской губернской ученой архивной комиссии. Ярославль, 1909. Кн. V. Вып. 2.
- УА – Угличские акты XVII в. / Изд. М.А. Липинский // Временник Демидовского юридического лицея. 1889. Кн. 48. С. 1–80.
- УВБ – У вічному боргу: Книга пам’яті України – місто-герой Київ. К., 2005.
- УГГ – Указные грамоты городовым воеводам и приказным людям 1613–1626 гг. / Отв. ред. И.В. Пугач. М., 2012.
- Углич – Углич. Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- УГПЗ – Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти / Упоряд. та автор передмови Н.М. Глібчук. Львів, 2005.

- Ужченко — *Ужченко В.Д., Ужченко Д.В.* Фразеологічний словник східно-слобожанських і степових говірок Донбасу: 6019 фразеологізмів. 5-е вид., перероб. і доп. Луганськ, 2005.
- УЗГ — Українські закарпатські говірки: Тексти / Упоряд. та передм. О.Ф. Голинець, О.Д. Пискач. Ужгород, 2004.
- Указатель ПСРЛ — Указатель к первым осьми томам Полного собрания русских летописей. М., 1898. Т 1: Указатель лиц.
- УМ — Універсали Івана Мазепи. 1687—1709 / Упоряд. І. Бутич. К.; Львів, 2002.
- УНК 3 — Українські народні казки. Кн. 3: Казки Гуцульщини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Львів, 2008.
- УНК 10 — Українські народні казки. Кн. 10: Казки Буковини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Тернопіль, 2006.
- УНК 20 — Українські народні казки. Кн. 20: Казки Закарпаття / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2007.
- УНК 23 — Українські народні казки. Кн. 23: Казки Закарпаття / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2009.
- УНК 27 — Українські народні казки. Кн. 27: Казки Поділля / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2009.
- УП — Українське повсякдення ранньомодерної доби: Зб. док. Вип. 1: Волинь XVI ст. / Упоряд.: В.В. Безпалько, М.Б. Висотін, І.О. Ворончук (наук. ред.) та ін. К., 2014.
- УПЛ — Указатель к Пермской летописи В.Н. Шишонко / Сост. А.Н. Колотилов. Предисл. Н.А. Рожкова // Труды Пермской губернской ученой архивной комиссии. Пермь, 1904. Т. VIII. С. 1—150.
- Устюг Великий — Устюг Великий. Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- Устюгов — *Устюгов Н.В.* Солеваренная промышленность Соли Камской в XVII веке. М., 1957.
- Усціновіч 1975 — *Усціновіч А.К.* Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстчыны (XIV—XVIII стст.). Мінск, 1975.
- Усціновіч 1976 — *Усціновіч А.К.* Манынарка, палятынка і розны вобуй // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 236—241.
- УУГ — Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657—1687) / Упор. І. Бутич та ін. К.; Львів, 2004.
- Фаріон — *Фаріон І.* Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII — початку XIX століття (з етимологічним словником). Львів, 2001.
- ФАС — Фамильный архив Стороженко. К., 1902—1910. Т. 1—8.
- Фасмер — *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка / Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева. М., 1986—1988. Т. I—IV.
- Федосюк — *Федосюк Ю.А.* Русские фамилии: Популярный этимологический словарь. 2-е изд. М., 1980.

- Федушак — *Федушак І., Федушак В.* Абезь і Адак — дорога у вічність. Львів, 2006.
- Федышин — Переписная дозорная книга дворцовых земель Вологодского уезда 1589—1590 гг. / Подг. к печати Н.И. Федышин // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 6—177.
- Фелицын — *Фелицын Е.Д.* Кубанской области Ейский уезд: Списки населенных мест по сведениям 1882 года. Тифлис, 1882.
- Фома Сплитский — *Фома Сплитский.* История архиепископов Салоны и Сплита / Вступ. статья, перевод, коммент. О.А. Акимовой. М., 1997.
- Харузин — *Харузин Н.Н.* Русские лопари. М., 1890. Приложение 2. С. 409—463.
- ХВ — Хотинское восстание: Сб. документов и материалов / Сост.: Н.В. Безрезняков, Н.Д. Ройтман, А.В. Скурлатов и др. Кишинев, 1976.
- ХГКП — Херсонская городская Книга памяти. Херсон, 1994.
- Хитов — *Хитов Х.* Речник на говора на с. Радовене, Врачанско // Българска диалектология. София, 1979. Кн. IX. С. 223—343.
- ХКФ — Хозяйство крупного феодала-крепостника XVII в. (Хозяйство боярина Б.И. Морозова). М.; Л., 1933—1936. Ч. I—II.
- Хлебникова — *Хлебникова Т.А.* Кожевенное дело // Город Болгар. Очерки ремесленной деятельности. М., 1988. С. 244—254.
- Хобзей — *Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г.* Лексикон львівський: поважно і на жарт. Львів, 2009.
- Хобзей ГС — *Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г.* Гуцульські світи: Лексикон. Львів, 2013.
- Христов — *Христов Г.* Говорът на с. Нова Надежда, Хасковско // Известия на Института за български език. 1956. Кн. IV. С. 177—255.
- Худаш, Демчук — *Худаш М.Л., Демчук М.О.* Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення). К., 1991.
- ЦПБ — Церковь Пресвятой Богородицы Владимирской в г. Вологде / Сост. Н. Суворов. Вологда, 1873.
- Цицил-Реметић — *Цицил-Реметић Р.* Топонимија Пивске планине. Београд, 2010.
- Цыхун — *Цыхун А.П.* Скарбы народнай мовы (з лексічнай спадчыны на сельнікаў Гродзенскага раёну). Гродна, 1993.
- Чабаненко ПНН — *Чабаненко В.А.* Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини (Словник). Запоріжжя, 2005. Кн. 1—2.
- Чабаненко Словник — *Чабаненко В.А.* Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 1992. Т. 1—4.
- Чабатар — *Чабатар Н.А.* 3 лексікі вёскі Рухава Старадарожскага раёна // Жывое народнае слова / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 115—123.

- Чагин — *Чагин Г.Н.* Пермь Великая в топонимических доказательствах. Пермь, 2004.
- Чайкина 1988 — *Чайкина Ю.И.* Географические названия Вологодской области: Топонимический словарь. Архангельск, 1988.
- Чайкина 1989 — *Чайкина Ю.И.* История вологодских фамилий: Опыт регионального словаря фамилий. Вологда, 1989.
- Чарнякевіч — *Чарнякевіч Ю.В.* Атлас гаворак паўночна-ўсходняй Брэстчыны. Мінск, 2009.
- Череп. — *Черепанова Е.А.* Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Череп. Микротоп. — *Черепанова Е.А.* Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Чернопятов — *Чернопятов В.И.* Некрополь Крымского полуострова. М., 1910.
- Чечулин — *Чечулин Н.* Личные имена в писцовых книгах XVI века, не встречающиеся в православных святцах // Библиограф. СПб., 1890. № 7—8. С. 80—84.
- Чига — Ой багата Гуцулія: Збірник народних співанок / Зібрав і впоряд. Ю. Чига. Бухарест, 2003.
- Чикачев — *Чикачев А.Г.* Русские на Индигирке: историко-этнографический очерк. Новосибирск, 1990.
- Ђирић — *Ђирић Љ.* Ономастика Белопаначког краја // Оноματοлошки прилози. Београд, 1997. Т. XIII. С. 37—339.
- ЧОИДР — Чтения в Обществе истории и древностей российских.
- ЧП — Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004. Режим доступу: <http://www.mvcr.cz>
- ЧТ — Чорні тюльпани: Афганський мартиролог України / Автор-упоряд. О. Мусієнко. К., 1999. Вип. 1.
- Чумаков — *Чумаков В.* Фамилии граждан России с буквой ё // Народное образование. М., 2003. № 3. С. 215—219.
- Чухлома — Материалы для истории города Чухломы и рода костромичей Юдиных (1613—1895) / Собр. и издал Г.В. Юдин. Красноярск, 1902. Т. I—II.
- Чучка — *Чучка П.П.* Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів, 2005.
- Чучка СОІ — *Чучка П.П.* Слов'янські особові імена українців: Історико-етимологічний словник. Ужгород, 2011.
- ЧЧ — Чернігів Чорнобильський / Упор. Є.Г. Сонник. Чернігів, 2007—2009. Кн. 1—3.
- Чыгрын 1977 — *Чыгрын І.П.* З лексікі вёскі Чамяры Слонімскага раёна // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 47—60.

- Чыгрын 1978 — *Чыгрын І.П.* 3 лексікі нашай вёскі // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 152–162.
- Чыгрын 1979 — *Чыгрын І.П.* Яшчэ з лексікі нашай вёскі (Чамяры, Слоні́мскі р-н) // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 30–40.
- Чыгрын 2001 — *Чыгрын І.П.* Яшчэ адзін выраў з нашых слоў вёскі Чамяры Слоні́мскага раёна // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 174–190.
- Шабашов — *Шабашов А.В.* Личные имена и родовые названия половцев в древнерусских письменных памятниках. К проблеме разграничения // Сугдейский сборник. К.; Судак, 2010. Вып. 4. С. 340–353.
- Шамрай — *Шамрай С. М.* Коби́жча в XVIII в. // Записки історично-філологічного відділу Всеукраїнської Академії наук. К., 1931. Кн. XXVI. С. 229–313.
- Шапкарев, Близнев — *Шапкарев И.К., Близнев Л.* Речник на самоковския градски говор // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1967. Кн. III. С. 197–293.
- Шапошников — *Шапошников А.К.* Язковые реликты фракийского облика в Северном Причерноморье // Этимология. 2009–2011 / Отв. ред. Ж.Ж. Варбот. М., 2012. С. 252–304.
- Шаталава — *Шаталава Л.Ф.* Беларускае дыялектнае слова. Мінск, 1975.
- Шаталава 1976 — *Шаталава Л.Ф.* У дыялектны слоўнік // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 175–184.
- Шатэрнік — Краёвы слоўнік Чэрвэншчыны / Улажыў М.В. Шатэрнік. Пад рэд. М.Я. Байкова і Б.І. Эпімаха-Шыпілы. Менск, 1929.
- Шахматов — *Шахматов А.И.* Выписка из дела о рыбных на реке Волге ловлях, пожалованных в 1658 году царем Алексеем Михайловичем жителям г. Саратова, “чѣмъ имѣ сытымъ быть” // Труды Саратовской ученой архивной комиссии. Саратов, 1896. Вып. 20. С. 1–9.
- Швецова — *Швецова Т.В.* Материалы для словаря болгарских говоров СССР. Словарь говора села Твардицы // Статьи и материалы по болгарской диалектологии СССР / Отв. ред. С.Б. Бернштейн. М., 1952. Вып. 2. С. 84–98.
- Швидько — *Швидько Г.* Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р. Дніпропетровськ, 2004.
- Шевченко — *Шевченко Є.І.* Народна деревообробка в Україні: Словник народної термінології / Наук. ред. М. Кодак. К., 1997.
- Шереметев — *Шереметев П.С.* Обзор рукописей Псковского археологического музея и архива губернского правления // Древности. Труды археографической комиссии имп. Московского археологического

- общества / Под ред. М.В. Довнар-Запольского. М., 1899. Т. I. Вып. 3. С. 457–467.
- Шило – *Шило Г.Ф.* Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк, 2008.
- Шилов – *Шилов А.Л.* Откуда Вы, любезнейший *Колмак*? // Русская речь. 2008. № 1. С. 82–85.
- Шило ПЗГ – *Шило Г.Ф.* Південно-західні говори УРСР. На північ від Дністра. Львів, 1957.
- ШЛЕ – Шематизм греко-католицького духовенства Львівської єпархії на рік 1927. Львів, б. р. Річн. LXXIII.
- Шляпин – *Шляпин В.П.* Акты Велико-Устюжского Михайло-Архангельского монастыря. Великий Устюг, 1912–1913. Ч. 1–2.
- ШСДЕ – Шематизм Самбірсько-Дрогобицької єпархії української греко-католицької церкви / Укладачі: митр. прот. Т. Гарасимчук, прот. В. Прохоренко. Дрогобич, 2014.
- Шульгач 1994 – *Шульгач В.П.* Етимологічні замітки з української антропонімії // Мовознавство. 1994. № 4–5. С. 12–19.
- Шульгач 2001 – *Шульгач В.П.* Ойконімія Волині: Етимологічний словник-овідник. К., 2001.
- Шульгач 2007 – *Шульгач В.* Лексико-словотвірна мікросистема з коренем **Volz-* / **Bolz-* у слов'янській антропонімії // Наук. записки Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія: Мовознавство. Тернопіль, 2007. Вип. 1(16). С. 237–243.
- Шульгач 2010а – *Шульгач В.* Лексичні архаїзми гуцульського діалекту (етимологічні нотатки) // Вісник Прикарпатського нац. ун-ту. Серія: Філологія. Івано-Франківськ, 2010. Вип. XXV–XXVI С. 45–48.
- Шульгач 2012 – *Виктор П. Шульгач.* Болг. диал. *sarǎk* ‘нищий’ и родственные славянские формы // Балканско езикознание. София, 2012. Т. LI. № 2–3. С. 121–125.
- Шульгач I – *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I.
- Шульгач II – *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II.
- Шумаков – *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 5: Материалы по Владимиру, Горохову, Мурому, Суздаю, Юрьев-Польскому и Вологде / Сост. Л.И. Шохин. М., 2002.
- Шумаков Обзор₂ – *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 2: Тексты и обзор белозерских актов (1395–1758 гг.) // ЧОИДР. 1900. Кн. III, отд. I. С. 1–208.
- Шумаков Обзор₃ – *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 3: Верея, Волоколамск, Дмитров и Звенигород // ЧОИДР. 1912. Кн. III, отд. I. С. 1–259.

- Шумаков Обзор₄ – *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 4: Кострома «с товарищи» и Переславль-Залесский // ЧОИДР. 1917. Кн. II, отд. I. С. 44–336; Кн. III. С. 337–589.
- Шумаков Сотницы₁ – Сотницы (1537–1597 гг.), грамоты и записи (1561–1696 гг.). Вып. 1 / С предисл. С.А. Шумакова // ЧОИДР. 1902. Кн. II, отд. I. С. 1–272.
- Шумаков Сотницы₂ – *Шумаков С.А.* Сотницы, грамоты и записи. Вып. 2: Костромские сотницы 7068–7076 гг. // ЧОИДР. 1903. Кн. III, отд. I. С. 1–36.
- Шумаков Сотницы₃ – *Шумаков С.А.* Сотницы (1554–1572 гг.), грамоты и записи (1628–1701 гг.). Вып. 3 // ЧОИДР. 1904. Кн. IV, отд. I. С. 1–214.
- Шеглов – *Шеглов С.А.* Старинные документы. (Столбцы). Саратов, 1911.
- Шепкина – *Шепкина Е.* Тульский уезд в XVII веке. Его вид и население по писцовым и переписным книгам. М., 1892.
- Щукин – *Щукин М.Б.* Готский путь. Готы, Рим и черняховская культура. С.-Петербург, 2005.
- ЭВИ – Электронная книга памяти “Возвращенные имена”. Режим доступа: vizs.nlr.ru/search/lists/vi/225_0.html
- Элиасов – *Элиасов Л.Е.* Словарь русских говоров Забайкалья. М., 1980.
- Энгель – Описание дел, хранящихся в архиве Виленского генерал-губернатора / Сост. А. Энгель. Вильна, 1869. Т. 1.
- ЭПС – Экономические примечания на Старобельский уезд 1804 г. / Ред. А.Ф. Парамонов. Харьков, 2008.
- ЭПХ – Экономические примечания на Харьковский уезд. 1782 г. / Ред. А.А. Парамей, А.Ф. Парамонов. Харьков, 2006.
- ЭСБ – Энциклопедический словарь биографий современников “Вся Россия – XXI век”. Самарская область. Самара, 2002. Кн. 1.
- ЭСБМ – Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Рэд. В.У. Мартынаў. Мінск, 1978–. Т. 1–.
- ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / Под ред. О.Н. Трубачева, А.Ф. Журавлева, Ж.Ж. Варбот. М., 1974–. Вып. 1–.
- Юркенас – *Юркенас Ю.* Основы балтийской и славянской антропонимики. Вильнюс, 2003.
- Юрчанка – *Юрчанка Г.Ф.* Народнае вытворнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны / Рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1981–1985. [Ч. 1–3].
- Юрчанка НМ – *Юрчанка Г.Ф.* Народнае мудраслоўе: Слоўнік / Навук. рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 2002.
- Юрчанка СНС – *Юрчанка Г.Ф.* Сучаснае народнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны: Слоўнік / Навук. рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1988.
- Юхо – *Юхо Т.І.* Лексіка вёскі Дарагавіца Капыльскага раёна // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 56–60.

- ЯА — Якутский архив: Сб. статей и документов / Отв. ред. В.Н. Иванов. Якутск, 1966. Вып. 3.
- Яблоков — Яблоков А. Город Свияжск Казанской губернии и его святыни: Историко-археологический очерк. Казань, 1907 (Приложение).
- Яворницький — Яворницький Д.І. Словник української мови. Катеринославо, 1919. Т. І.
- Яковенко — Яковенко Н. Матеріали до персонального складу канцелярій Волині, Наддніпрянщини та Східного Поділля (остання третина XVI — середина XVII століть) // До джерел: 36. наук. праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. Львів, 2004. Т. І. С. 320—358.
- Якушкина — Якушкина Е.И. Оппозиция прямой — кривой и прямой — обратный и их культурные коннотации // Признаковое пространство культуры / Отв. ред. С.М. Толстая. М., 2002. С. 164—183.
- Јањатовић — Јањатовић Ђ. Презимена срба у Босни. Сомбор, 1993.
- ЯОС — Ярославский областной словарь: Учеб. пособие / Науч. ред. Г.Г. Мельниченко. Ярославль, 1981—1991. [Вып. 1—10].
- Ярков — Народные слова, пословицы, поговорки, приметы, записанные в Сысертском заводе В.П. Янковым // Записки Уральского об-ва естествоиспытателей. Екатеринбург, 1895. Т. XV. Вып. 2. С. 203—207.
- Ярмолович — Список населенных мест Минской губернии / Сост. В.С. Ярмолович. Минск, 1909.
- Ясинский — Ясинский М.Н. Материалы для истории судостроительства и судопроизводства в Литовско-Русском государстве. Акты о копных и панских судах. К., 1897. Т. 1 (1501—1588).
- Ястребов — Ястребов Е.В. По реке Чусовой. Путеводитель туриста. 2-е изд. Свердловск, 1963.
- Јастремська — Јастремська Т. Традиційне гуцульське пастухування. Львів, 2008.
- Јаськевич — Јаськевич Р.С. З глибин віків. Нариси з історії сіл: Шпанів, Олексин, Хотин, Зозів. Рівне, 2012.
- Јусееў — Јусееў Р. Маці казала так... Мінск, 1978.
- Јашкін — Јашкін І.Я. Беларускія геаграфічныя назвы. Тапаграфія. Гідралогія. Мінск, 1971.
- Јашкін 1977 — Јашкін І.Я. З лексікі вёскі Дзяржынск Лельчыцкага раёна // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 238—243.
- Јашкін 2001 — Јашкін І.Я. Слова з наваколля і самой Тураўшчыны // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Јашкін. Мінск, 2001. С. 191—211.
- Јашук — Јашук Л.В. Антропонімія Житомирщини XVI—XVII ст.: Дис. ... канд. філол. наук. К., 2008. Додатки.
- ААО — Atlas altsorbischer Ortsnamentypen. Studien zu toponymischen Arealen des altsorbischen Gebietes im westslawischen Sprachraum / Hrsg. von E. Eichler. Leipzig, 2000—2004. Н. 1—5.

- ACh – Actes de Chilandar. Deuxième parti: Actes slaves // Византийский временник. 1915. Т. XIX. Приложение I.
- AS – Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. We Lwowie, 1887–1910. T. I–VII.
- Beneš – Beneš J. O českých příjmeních. Praha, 1962.
- Bernát – Bernát L. Obyvatel'stvo dubnickej farnosti v 17.–19. storočí vo svetle matrík. Bratislava, 2009.
- Borek – Borek H. Śląskie nazwy miejscowe z negacją w podstawie typu *Niedobczyce, Nierodzim* // Studia Polonistyczne. 1986–1987. Rocz. XIV–XV. S. 55–63.
- Boryś – Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 2005.
- Boryś 2007 – Boryś W. Etymologie słowiańskie i polskie. Wybór studiów z okazji 45-lecia pracy naukowej / Pod red. W. Sędziuka, Z. Babika, T. Kwoki. Warszawa, 2007.
- Boryś 2011 – Boryś W. Najstarsza słowiańska leksyka intelektualna // Linguistica Copernicana. 2011. № 1 (5). S. 33–51.
- Bubak – Bubak J. Nazwiska ludności dawnego starostwa Nowotarskiego. Wrocław etc., 1970–1971. Cz. I–II.
- Bubak Słownik – Bubak J. Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądecczyzny XV–XVII w. Imiona, nazwiska, przezwiska. Kraków, 1992. Cz. I–II.
- Buffa – Buffa F. Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese. Bratislava, 1955.
- Constantinescu – Constantinescu N.A. Dicționar onomastic Romînesc. București, 1963.
- Dwilewicz – Dwilewicz B. Język mieszkańców wsi Bujwidze na Wileńszczyźnie. Warszawa, 1997.
- Furlan – Furlan M. Slovensko krava se pomišlja 'krava se goni' // Jezikoslovni zapiski. Ljubljana, 2009. 1–2. S. 7–17.
- Gebauer – Gebauer J. Slovník staročeský. Praha, 1903–1916. D. I–II.
- Gerullis – Gerullis G. Die altpreußischen Ortsnamen gesammelt und sprachlich behandelt. Berlin; Leipzig, 1922.
- Górniewicz – Górniewicz H. Dialekt Malborski. Gdańsk, 1973–1974. T. II. Zesz. 1–2.
- Gregorič – Gregorič J. Kostelski slovar / Uredili: S. Horvat, I. Šircelj-Žnidaršič, P. Weiss. Ljubljana, 2014.
- Gusić – Gusić I., Gusić F. Rječnik govora Dalmatinske zagore i Zapadne Hercegovine. Zagreb, 2004.
- Holutiak – Holutiak-Hallick S.P. Dictionary of Ukrainian Surnames in the United States. Georgia, 1994.
- HOS – Historisches Ortsnamenbuch von Sachsen / Hrsg. von E. Eichler und H. Walther. Berlin, 2001. Bd I–III.

- Hruška – *Hruška J.Fr.* Dialektický slovník chodský. Praha, 1907 (= Archiv pro lexikografii a dialektologii. 7).
- HSSJ – Historický slovník slovenského jazyka / Ved. red. M. Majtán. Bratislava, 1991–2008. T. I–VII.
- Im. m. – Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji. Beograd, 1956.
- Janów – *Janów J.* Słownik huculski / Oprac. i przygot. do druku J. Rieger. Kraków, 2001.
- Jeżowa – *Jeżowa M.* Dawne słowiańskie dialekty Meklemburgii w świetle nazw miejscowych i osobowych. Wrocław etc., 1961–1961. Cz. I–II.
- Jordan – *Jordan H.* Delnojužické swójbne mjena // Časopis Mačicy Serbskeje. 1892. Lět. XLV. S. 138–143.
- Kálal – *Kálal M.* Slovenský slovník z literatúry aj nárečí. Banská Bystrica, 1923.
- Kamińska – *Kamińska M.* Nazwy miejscowe na terenie b. powiatu Stężyckiego // Onomastica. 1960. Rocz. VI (10–11). S. 81–105.
- Kilibarda – *Kilibarda G.M.* O postanku nekih patronima u Nikšiću i okolini // Onomastica Jugoslavica. 1982. Knj. 10. S. 91–103.
- Kondratiuk – *Kondratiuk M.* Elementy bałtyckie w toponimii i mikrotoponimii regionu Białostockiego. Wrocław etc., 1985.
- Körner – *Körner S.* Die patronymischen Ortsnamen im Altsorbischen. Berlin, 1972.
- Kos – *Kos Fr.* Ob osebnih imenih pri starih Slovencih // Letopis Matice Slovenske. Ljubljana, 1886. S. 107–151.
- Kotík – *Kotík A.* Naše příjmení. V Praze, 1895.
- Krajčovič – *Krajčovič R.* Z archaickej lexiky slovenskej ojkonymie // Z dejín slovenského jazyka. Jazykovedné štúdie. Bratislava, 1983. Zv. 13. S. 39–58.
- Krištof – *Krištof Št.* Osobné mená bývalej Tekovskej stolice. Bratislava, 1969.
- Kronsteiner – *Kronsteiner O.* Die alpenlawischen Personennamen. Wien, 1981.
- Kutin – *Kutin B.* Slovar bovškega govora. Ljubljana, 2007.
- Leksik – Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske. Zagreb, 1976.
- LM № 6 – Lietuvos metrika. Kn. № 6 (1494–1506). Vilnius, 2007.
- LM № 14 – Lietuvos metrika. Kn. № 14 (1524–1529). Vilnius, 2008.
- LM № 19 – Lietuvos metrika. Kn. № 19 (1535–1537). Vilnius, 2009.
- LOM – Lexikón osobností mesta Martin / Spracovali: A. Maťovčík, P. Parenička, Z. Ďuriška. Martin, 2006.
- Lorentz – *Lorentz F.* Slawische Namen Hinterpommerns (Pomorze Zachodnie). Berlin, 1964.
- LPŽ – Lietuvių pavardžių žodynas. Vilnius, 1985–1989. T. I–II.
- Majtán – *Majtán M.* Chronológia slovanských zložených osobných mien v Slovenčine // 12. Slovenská onomastická konferencia a 6. seminár «Onomastica a škola». Prešov 25.–26. októbra 1995. Zborník referátov. Prešov, 1996. S. 173–180.

- Majtán 1972 – *Majtán M.* Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov. Bratislava, 1972.
- Malec – *Malec M.* Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych. Wrocław etc., 1971.
- Malnar – *Malnar S.* Prezimena u čabarskom kraju kroz stoljeća 1498.–1997. Drugo izd. Čabar, 2010.
- Maretić – *Maretić T.* O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba // Rad Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti. Razred filologicko-historički i filozofsko-juridički. Zagreb, 1886. Knj. LXXXI. S. 81–146.
- Marićová – *Marićová A.* Slovenská nářečová lexika Starej Pazovy. Stará Pazova, 2010.
- Memorial – Режим доступа: <http://www.MEMORIAL.ru>
- Merkù 2006 – *Merkù P.* Krajevno imenoslovje na slovenskem zahodu / Ured. M. Furlan in S. Torkar. Ljubljana, 2006.
- Merkù 2013 – *Merkù P.* Nomi di persone e luoghi nei registri medioevali del Capitolo di San Giusto in Trieste. Trieste, 2013.
- MHS – Monumenta historica slavorum meridionalium. Povjestni spomenici južnih slavenah. I: Acta Croatica. Listine Hrvatske. Zagreb, 1863.
- Milićević – *Milićević R.* Hercegovačka prezimena. Beograd, 2005.
- Moldanová – *Moldanová D.M.* Naše příjmení. Praha, 2004.
- Monumenta – Monumenta Serbica, spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii / Ed. Fr. Miklosich. Viennae, 1858.
- Muka – *Muka E.* Słownik dolnosербске řečy a jeje narěcow. M.; Praha, 1921–1928. T. –III.
- Nieckula – *Nieckula F.* Polskie nazwy miejscowe z sufiksem *-jb* // Wrocławskie towarzystwo naukowe. Rozprawy komisji językowej. 1965. T. V. S. 65–147.
- NMP – Nazwy miejscowe Polski: Historia. Pochodzenie. Zmiany / Pod red. K. Rymuta. Kraków, 1996–. T. I–.
- Nosić – *Nosić M.* Prezimena zapadne Hercegovine. Rijeka, 1998.
- Orlovský – *Orlovský J.* Gemerský nářečový slovník. Martin, 1982.
- Pamięć – Pamięć. Память / Сост.: Я. Пшимановский, Х. Прокопчук, Р. Мурани. Пер. с пол. под ред. К. Козакевич. Варшава, 1987. Ч. 1–2.
- PI – Prosvjetin imenoslov / Priredio M. Bosanac. Ljubljana, 1984.
- Pirchegger – *Pirchegger S.* Die slavischen Ortsnamen im Müritzgebiet. Leipzig, 1927.
- Piuk – *Piuk K.* Zur Frage der Slaven in Pannonien im 9. Jahrhundert // Wiener slavistisches Jahrbuch. Wien, 1950. Bd I. S. 112–130.
- PKR – Popravci kniha pánův z Rožmberka / Vydal Fr. Mareš. V Praze, 1878.
- Pleskalová – *Pleskalová J.* Tvoření nejstarších českých osobních jmen. Brno, 1998.
- Profous – *Profous A., Svoboda J.* Místní jmená v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Praha, 1947–1957. D. I–IV; 1960. D. V. Napsali J. Svoboda, V. Šmilauer a další.

- Regesta – Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pragae, 1855–1885. P. I–IV.
- Ripka – *Ripka I.* Věcný slovník dolnotreňanských nářečí. Bratislava, 1986.
- Rječnik – Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, 1880–. T. I–.
- Rospond – *Rospond S.* Słowińskie nazwy miejscowe z sufiksem *-jb*. Wrocław, 1983.
- Rospond SE – *Rospond S.* Słownik etymologiczny miast i gmin PRL. Wrocław etc., 1984.
- Rymut – *Rymut K.* Nazwiska polaków: Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków, 1999–2001. T. I–II.
- Rzetelska-Feleszko, Duma – *Rzetelska-Feleszko E., Duma J.* Nazwy terenowe Pomorza Zachodniego zawierające elementy słowińskie. Warszawa, 2008. T. I.
- Schlimpert – *Schlimpert G.* Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte. Berlin, 1978.
- Schuster-Šewc – *Schuster-Šewc H.* Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. Bautzen, 1977–1988. H. 1–22.
- SG – Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowińskich. Warszawa, 1880–1902. T. I–XV.
- SGP – Słownik gwar polskich / Pod kier. M. Karasia, od t. II pod. red. J. Reichana, od t. VI pod kier. J. Okoniowej. Wrocław etc., 1977–. T. I–.
- Siatkowski – *Siatkowski J.* Słowińskie nazwy wykonawców zawodów w historii i dialektach. Warszawa, 2005.
- Skok – *Skok P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, 1971–1974. Knj. I–IV.
- Sławski – *Sławski F.* Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 1952–1983. T. I–V.
- SLČ – Staré letopisy české z rukopisu křižovnického / Pripr. Fr. Šimek a M. Kaňák. Praha, 1959.
- SLS – Strědověcké listy ze Slovenska. Sbírká listů a listin, psaných jazykem národním z let 1426–1490 / Vyd. V. Chalopecký. Bratislava; Praha, 1937. Sv. 1.
- Sł. stpol. – Słownik staropolski. Warszawa, 1953–1980. T. I–VIII.
- SMP – Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Warszawa, 1967.
- SN – Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych / Wydał K. Rymut. Kraków, 1992–1994. T. I–X.
- Snoj – *Snoj M.* Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen. Ljubljana, 2009.
- SPIČ – Slovník pomístních jmen v Čechách / Pod ved. J. Matúšové. Praha, 2005–. T. I–.
- SSN – Slovník slovenských nářečí / Ved. red. I. Ripka. Bratislava, 1994–. T. I–.
- SSNO – Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław etc., 1965–1983. T. I–VI; T. VII: Suplement / Pod kier. M. Malec. Wrocław, 1984–1987.
- Stanislav – *Stanislav J.* Slovenský juh v stredoveku. 2. vyd. Bratislava, 1999–2004. D. I–II.

- Steffen – *Steffen W.* Słownik warmiński. Wrocław etc., 1984.
- Superanskaja – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Familiennamen. Leipzig, 1997.
- Svěrák – *Svěrák Fr.* Nářečí na Břeclavsku a v Dolním Pomoraví. Brno, 1966.
- Svoboda – *Svoboda J.* Staročeská osobní jména a naše příjmení. Praha, 1964.
- Sychta – *Sychta B.* Słownictwo kociewskie na tle kultury ludowej. Wrocław etc., 1980–1985. T. I–III.
- Šimundić 1982 – *Šimundić M.* Nepoznata hrvatska osobna imena do polovice 11. st. // *Onomastica Jugoslavica*. Zagreb, 1982. Knj. 10. S. 229–237.
- Šimundić 1982a – *Šimundić M.* Nepoznata hrvatska osobna imena XII stoljeća // *Ономатолошки прилози*. Београд, 1982. III. С. 121–150.
- Šimundić 1983 – *Šimundić M.* Nieznane chorwackie imiona osobowe w Šibeniku i w jego okolicy // *Onomastica*. 1983. Roczn. XXVIII. S. 197–219.
- Šrámek – *Šrámek R.* Moravskoslezská místní jména s *Ne-* // *Onomastické práce*. Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám univ. prof. dr. Vladimíra Šmilauera. Praha, 1966. S. 79–87.
- Štefeková – *Štefeková E.* Lábe, Lábe ... Lábský nářečový slovník a všetko krásne, čo s ním súvisí. Skalica, 2006.
- Tichoniuk – *Tichoniuk B.* Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku. Opole, 1988.
- Torkar – *Torkar S.* Dvočlenski slovanski antroponimi v slovenski toponimiji // *Jezikoslovni zapiski*. 2013. № 1. S. 111–128.
- Trautmann – *Trautmann R.* Die altpreußischen Personennamen. 2., unveränderte Auflage. Göttingen, 1974.
- Trávníček – *Trávníček F.* Slovník jazyka českého. 4. vyd. Praha, 1952.
- TZ Bratislava – Bratislava. Telefónny zoznam. 2002–2003. Bratislava, 2002.
- TZ Nitra – Nitra. Telefónny zoznam. 1988–1989. Bratislava, [1988].
- TZ Trnava – Trnava. Telefónny zoznam. 2004–2005. Trnava, 2004.
- UFP – Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku / Pripravili R. Marsina a M. Kušík. Bratislava, 1959. I–II.
- Varlyha – *Varlyha A.* Krajovy slovník Łahojščyny. New York, 1970.
- Vasmer – Wörterbuch der russischen Gewässernamen / Begr. von M. Vasmer. Berlin, Wiesbaden, 1961–1969. Bd I–V.
- Vasmer Die Slaven – *Vasmer M.* Die Slaven in Griechenland / Vorwort von H. Ditten. Leipzig, 1970.
- Vasmer RGN – Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer. Wiesbaden, 1962–1980. Bd I–X; 1988. Bd XI (Ergänzungen und Nachträge).
- Vasmer 1971 – *Vasmer M.* Schriften zur slavischen Altertumskunde und Namenkunde / Hrsg. H. Bräuer. Berlin, 1971. Bd I–II.
- Waniakowa – *Waniakowa J.* Pochodzenie i znaczenie wyrazu *szkulepa* // *Acta Baltico-Slavica*. Warszawa, 2010. T. 34. S. 25–30.

Wenzel – *Wenzel W.* Studien zu sorbischen Personennamen. Bautzen, 1987–1994.

Bd I–III.

Zaorálek – *Zaorálek J.* Lidová rčení. Praha, 1947.

ZSSP – *Začasni slovar slovenskih priimkov /* Odg. red. F. Bezljaj. Ljubljana, 1974.

СКОРОЧЕННЯ

Скорочення назв мов, наріч і діалектів

блр. — білоруська	слвц. — словацька
болг. — болгарська	слов'ян. — слов'янська
в.-луж. — верхньолужицька	ст.-блр. — старобілоруська
д.-руськ. — давньоруська	ст.-луж. — старолужицька
і.-є. — індоєвропейська	ст.-пол. — старопольська
казаськ. — казаська	ст.-рос. — староросійська
кашуб. — кашубська	ст.-серб. — старосербська
лит. — литовська	ст.-слвн. — старословенська
лтськ. — латиська	ст.-слвц. — старословацька
луж. — лужицька	ст.-слов'ян. — старослов'янська
макед. — македонська	ст.-укр. — староукраїнська
н.-луж. — нижньолужицька	ст.-чеськ. — старочеська
пол. — польська	схв. — сербохорватська
полаб. — полабська	тюрк. — тюркські
псл. — праслов'янська	укр. — українська
рос. — російська	хорв. — хорватська
серб. — сербська	ц.-слов'ян. — церковнослов'янська
слвн. — словенська	чеськ. — чеська

Список умовних скорочень

арк. — аркуш	м. — місто
губ. — губернія	мн. — множина
див. — дивись	н. е. — наша ера
діал. — діалектний	обл. — область
ж. — жіночий (рід)	од. зб. — одиниця зберігання
зв. — зворот	оп. — опис
ін. — інший, інші	пов. — повіт
і т. п. — і тому подібний	пор. — порівняй

р-н — район	ст. — століття
Род. відм. — родовий відмінок	т. с. — те саме
р., рр. — рік, роки	ф. — фонд
с. — село	ч. — чоловічий (рід)
сер. — середній (рід)	

Скорочення назв областей України

Він. — Вінницька	Мик., Ник. — Миколаївська
Вол. — Волинська	Од. — Одеська
Дн. — Дніпропетровська	Полт. — Полтавська
Дон. — Донецька	Рв. — Ровенська
Жит. — Житомирська	Сум. — Сумська
Зак. — Закарпатська	Терн. — Тернопільська
Зап. — Запорізька	Харк. — Харківська
ІФ — Івано-Франківська	Херс. — Херсонська
Київ. — Київська	Хм. — Хмельницька
Киров., Кіров. — Кіровоградська	Черк. — Черкаська
Луг. — Луганська	Черниг, Черніг. — Чернігівська
Льв. — Львівська	Чернів. — Чернівецька

ИНДЕКС ПРААНТРОПОНІМІВ

*Abьlda 148	*Bezьldь 148	*Boltьn'акь 176
*Abьldь 148	*Bezьkьlda 233	*Boltьnica 176
*Abьlgань 116	*Bezьmysь 31	*Boltьnikь 176
*Aсьlda 238	*Bezьсъчєстьнъ(жь) 369	*Boltьнъ(жь) 176
*Акьlма 280	*Bezьsьltь 92	*Bolza 180
*Акьlpa 301	*Bєlojєdь 9	*Bolzє 180
*Акьlsинь 314	*Bobojєdь 9	*Bolzo 180
*Акьlša 258	*Bobrojєdь 9	*Bolзь 180
*Акьltь 332	*Bobьlda 148	*Božєmysь 31
*Акьlzanь 344	*Boсьlda 238	*Bqđєmysь 31
*Акьlzinь 345	*Bokьlda 232	*Busojєdь 9
*Акьlžакь 249	*Bokьlša 258	*Bьčєlojєdь 9
*Askьldь 232	*Bokьlta 332	*Bьlba 102
*Askьlgь 241	*Bokьltь 332	*Bьlbaсь 104
*Askьltь 332	*Bol'emysь 31	*Bьlbadlo 106
*Aсььldь 238	*Bolgomysь 31	*Bьlbaхь 103
*Aсььlta 334	*Bolta 175	*Bьlбайь 104
	*Bolt'акь 176	*Bьlбакь 104
*Babьlda 148	*Boltарь 176	*Bьlb'акь 104
*Babьlša 156	*Boltčja 175	*Bьlbanь 106
*Baсьlda 238	*Boltčньь 176	*Bьlbara 107
*Badomysь 31	*Boltiць 176	*Bьlbarь 107
*Bajьbьlda 153	*Boltidlo 176	*Bьlbarь 107
*Bakьlda 232	*Boltikь 176	*Bьlbasa 108
*Bakьldь 232	*Boltinь 176	*Bьlbasь 108
*Bakьlmanь 284	*Bolto 175	*Bьlbaсь 103
*Bakьlsa 312	*Bolt'ухь 176	*Bьlbatь(жь) 109
*Bakьlšanь 262	*Boltь 175	*Bьlbexa 103
*Bakьlзь 342	*Boltьka 176	*Bьlbexь 103
*Balobьlda 153	*Boltьko 176	*Bьlbenь 107
*Basarakь 366	*Boltьce 176	*Bьlbesь 108

*Вѣлбѣжъ 104	*Вѣлбука 106	*Вѣлдара 141
*Вѣлбѣка 105	*Вѣлбуга 107	*Вѣлдаръ 141
*Вѣлбѣкъ 105	*Вѣлбугъ 107	*Вѣлдаръ 141
*Вѣлбѣсь 105	*Вѣлбузъ 109	*Вѣлдаръ 141
*Вѣлбѣха 103	*Вѣлбузъ 104	*Вѣлдаръ 145
*Вѣлбѣкъ 105	*Вѣлбѣнь 107	*Вѣлдаръ 145
*Вѣлбѣнь 107	*Вѣлса 159	*Вѣлдаръ 129
*Вѣлбѣра 107	*Вѣлсаха 159	*Вѣлдаръ 129
*Вѣлбѣръ 107	*Вѣлсаяъ 159	*Вѣлдаръ(я) 147
*Вѣлбѣръ 107	*Вѣлсакъ 159	*Вѣлдаръ(я) 147
*Вѣлбѣсь 103	*Вѣлсалъ 160	*Вѣлдаръ 127
*Вѣлбѣтъ 109	*Вѣлсанъ(я) 160	*Вѣлдаръ 127
*Вѣлбѣ'а 106	*Вѣлсаръ 160	*Вѣлдеба 127
*Вѣлбѣь 106	*Вѣлсаръ 160	*Вѣлдега 127
*Вѣлбо 102	*Вѣлсаръ 160	*Вѣлдеха 129
*Вѣлбоха 103	*Вѣлсѣсь 160	*Вѣлдехъ 129
*Вѣлбохъ 103	*Вѣлсѣкъ 160	*Вѣлдехъ 137
*Вѣлбола 106	*Вѣлсѣмъ 160	*Вѣлдера 142
*Вѣлболъ 106	*Вѣлсѣга 159	*Вѣлдеръ 142
*Вѣлболъ 107	*Вѣлсѣгъ 160	*Вѣлдеръ 146
*Вѣлбора 107	*Вѣлсѣкъ 160	*Вѣлдеръ 146
*Вѣлборъ 107	*Вѣлсѣмъ 160	*Вѣлдець 129
*Вѣлбосъ 108	*Вѣлсѣга 160	*Вѣлдець 127
*Вѣлбоша 103	*Вѣлсѣгъ 160	*Вѣлдець 132
*Вѣлбошь 103	*Вѣлсь 159	*Вѣлдека 134
*Вѣлботъ 109	*Вѣлсьсь 160	*Вѣлдекъ 134
*Вѣлботъ 109	*Вѣлськъ 160	*Вѣлде 147
*Вѣлбуха 104	*Вѣлда 121	*Вѣлдиць 134
*Вѣлбухъ 104	*Вѣлдаръ 133	*Вѣлдило 138
*Вѣлбукъ 106	*Вѣлдарло 138	*Вѣлдига 127
*Вѣлбула 106	*Вѣлдара 127	*Вѣлдигъ 127
*Вѣлбунъ 107	*Вѣлдарга 127	*Вѣлдиха 130
*Вѣлбуга 108	*Вѣлдарга 129	*Вѣлдика 134
*Вѣлбугъ 108	*Вѣлдаръ 129	*Вѣлдикъ 134
*Вѣлбуза 109	*Вѣлдаръ 131	*Вѣлдимъ 153
*Вѣлбузъ 109	*Вѣлдаръ 131	*Вѣлдимъ 139
*Вѣлбуша 104	*Вѣлдарга 133	*Вѣлдинъ 140
*Вѣлбушь 104	*Вѣлдаръ 133	*Вѣлдисъ 146
*Вѣлбуза 110	*Вѣлдаръ 133	*Вѣлдишь 130
*Вѣлбузъ 110	*Вѣлдаръ 137	*Вѣлдитъ 147
*Вѣлбъ 102	*Вѣлдаръ 137	*Вѣлдинъ(я) 147
*Вѣлбѣко 105	*Вѣлдаръ 139	*Вѣлдишь 127

- *Byldo 121
 *Byldogorъ 152
 *Byldogorъ 153
 *Byldogъ 128
 *Byldoxa 130
 *Byldoxъ 130
 *Byldola 137
 *Byldolějъ 153, 356
 *Byldolizъ 153, 356
 *Byldolъ 137
 *Byldolъ 137
 *Byldoma 139
 *Byldoměгъ 153
 *Byldomirъ 153
 *Byldonъ 140
 *Byldonъ 140
 *Byldoorstlъ(jъ) 153
 *Byldorъ 153
 *Byldora 143
 *Byldorodъ 153
 *Byldorъ 143
 *Byldorъ 143
 *Byldosa 146
 *Byldosarъ 153
 *Byldosorъ 153
 *Byldosъ 166
 *Byldosъ 166
 *Byldošъ 130
 *Byldotъ 147
 *Byldovarъ 153
 *Byldověгъ 153
 *Byldonъ(jъ) 148
 *Byldota 147
 *Byldotъ 147
 *Bylduga 128
 *Byldugъ 128
 *Byld'uga 128
 *Byld'ugъ 128
 *Bylduxa 130
 *Byld'uxa 130
 *Byldujъ 132
 *Bylduka 136
 *Byldukъ 136
 *Byld'ukъ 136
 *Byldula 138
 *Byldulъ 138
 *Byldulъ 138
 *Byldunъ 141
 *Byldunъ 141
 *Byldura 143
 *Byld'ura 143
 *Byldurъ 143
 *Byld'urъ 143
 *Byldusъ 146
 *Byldusъ 146
 *Bylduša 130
 *Bylduшъ 130
 *Bylduшъ 128
 *Byldъ 121
 *Byldъ(jъ) 127
 *Byldъka 135
 *Byldъko 135
 *Byldъkъ 135
 *Byldъra 144
 *Byldy, -ъve 127
 *Byldyшъ 136
 *Byldyga 128
 *Byldygъ 128
 *Byldyxa 130
 *Byldyka 136
 *Byldykъ 136
 *Byldyla 138
 *Byldylъ 138
 *Byldynъ 141
 *Byldyга 144
 *Byldyгъ 144
 *Byldyгъ 144
 *Byldysa 147
 *Byldysъ 147
 *Byldysъ 147
 *Byldyшъ 130
 *Byldyta 147
 *Byldyшъ 128
 *Byldъ 121
 *Byldьсъ 137
 *Byldьнъ(jъ) 141
 *Bylga 110
 *Bylgaшъ 114
 *Bylgadlo 112
 *Bylgaхъ 112
 *Bylgajъ 113
 *Bylgaka 113
 *Bylgakъ 113
 *Bylgalъ 115
 *Bylganъ 115
 *Bylganъ 115
 *Bylgara 116
 *Bylgarъ 116
 *Bylgarъ 116
 *Bylgasъ 118
 *Bylgaša 112
 *Bylgaшъ 112
 *Bylgatъ 118
 *Bylganъ(jъ) 119
 *Bylgo 110
 *Bylgoбайъ 120
 *Bylgodujъ 120
 *Bylgojěдъ 120
 *Bylgoлаjъ 120
 *Bylgolarъjъ 120
 *Bylgoma 119
 *Bylgoмекъkъjъ 120
 *Bylgomъ 119
 *Bylgona 116
 *Bylgonъ 116
 *Bylgora 118
 *Bylgorъ 118
 *Bylgosura 120
 *Bylgoшъ 112
 *Bylgota 119
 *Bylgoturъ 120
 *Bylgotъ 119
 *Bylgovarъ 120
 *Bylgonъ 119
 *Bylgoza 119
 *Bylgota 119

*Вьлґотъ 119	*Вьлкомъ 158	*Вьлсакъ 166
*Вьлгуць 115	*Вьлконосъ 159	*Вьлсанъ 166
*Вьлгуиъ 113	*Вьлконъ 158	*Вьлсара 168
*Вьлгукъ 115	*Вьлкоша 157	*Вьлсаръ 168
*Вьлгулъ 115	*Вьлkota 159	*Вьлсенъ 167
*Вьлгунъ 116	*Вьлкотъ 159	*Вьлсѣйъ 167
*Вьлгура 118	*Вьлковъ 159	*Вьлсега 167
*Вьлгуъ 118	*Вьлқотъ 159	*Вьлсіць 166
*Вьлгуъ 118	*Вьлкуиъ 157	*Вьлсікъ 166
*Вьлгуъ 118	*Вьлкупъ 158	*Вьлсімъ 167
*Вьлгуша 112	*Вьлкусъ 159	*Вьлсинъ 167
*Вьлгушь 112	*Вьлкуиъ 157	*Вьлситъ 168
*Вьлгуза 120	*Вьлкъ 157	*Вьлсинъ 166
*Вьлгуъ 120	*Вьлма 161	*Вьлсо 165
*Вьлгъ 110	*Вьлмаць 163	*Вьлсобайъ 168
*Вьлгура 118	*Вьлмага 162	*Вьлсобокъ(йъ) 168
*Вьлгуъ 118	*Вьлмайъ 162	*Вьлсоголвъ(йъ) 168
*Вьлгуъ 112	*Вьлмака 163	*Вьлсомъ 167
*Вьлха 153	*Вьлмакъ 163	*Вьлсонъ 167
*Вьлхаць 154	*Вьлмапъ 163	*Вьлсонъ 166
*Вьлхакъ 154	*Вьлмасъ 163	*Вьлсора 167
*Вьлханъ 154	*Вьлмашь 162	*Вьлсортъ 167
*Вьлхагъ 155	*Вьлматъ(йъ) 164	*Вьлсуга 167
*Вьлхагъ 155	*Вьлмега 162	*Вьлсугъ 167
*Вьлхатъ(йъ) 155	*Вьлменъ 163	*Вьлсукъ 166
*Вьлхота 155	*Вьлмесъ 164	*Вьлсунъ 167
*Вьлхукъ 154	*Вьлміць 163	*Вьлтъ 165
*Вьлхунъ 154	*Вьлмікъ 163	*Вьлсугъ 168
*Вьлхъ 153	*Вьлмітъ 165	*Вьлсъ 166
*Вьлка 157	*Вьлмо 161	*Вьлша 155
*Вьлкаць 158	*Вьлмоха 162	*Вьлшайъ 156
*Вьлкадло 157	*Вьлмость 164	*Вьлшакъ 156
*Вьлкаха 157	*Вьлмошь 162	*Вьлшанъ 156
*Вьлкайъ 157	*Вьлмотъ 165	*Вьлшаръ 156
*Вьлкапъ 158	*Вьлмортъ 165	*Вьлше 155
*Вьлкагъ 158	*Вьлмуъ 164	*Вьлшѣйъ 156
*Вьлкасъ 159	*Вьлмъ 161	*Вьлшіць 156
*Вьлкаша 157	*Вьлмъ 163	*Вьлшікъ 156
*Вьлкашь 157	*Вьлмуъ 162	*Вьлшінъ 156
*Вьлкатъ(йъ) 159	*Вьлмуъ 162	*Вьлшітъ 156
*Вьлко 157	*Вьлса 165	*Вьлшукъ 156
*Вьлкоха 157		

*Вѣшѹгъ	156	*Вѣтора	174	*Вѣзакъ	178
*Вѣшь	155	*Вѣторъ	174	*Вѣзакъь	178
*Вѣшька	156	*Вѣтосъ	174	*Вѣз'акъ	178
*Вѣшько	156	*Вѣтота	174	*Вѣзанъ	179
*Вѣшькъ	156	*Вѣтотъ	174	*Вѣз'анъ	179
*Вѣшьнь	156	*Вѣтоухъ	175	*Вѣзанъ	179
*Вѣлта	168	*Вѣтоваръ	175	*Вѣзаръ	179
*Вѣлтаць	171	*Вѣтоворъ	175	*Вѣзаръь	179
*Вѣлтадо	172	*Вѣлѣта	174	*Вѣзатъ	179
*Вѣлтага	170	*Вѣлѣтъ	174	*Вѣлзега	178
*Вѣлтагъ	170	*Вѣлтуха	170	*Вѣлзенъ	179
*Вѣлтаха	170	*Вѣлтухъ	170	*Вѣлзера	179
*Вѣлтажъ	171	*Вѣлтукъ	172	*Вѣлзеръ	179
*Вѣлтакъ	171	*Вѣл'укъ	172	*Вѣлзетъ	179
*Вѣл'акъ	171	*Вѣлтѣла	172	*Вѣлзѣдло	179
*Вѣланъ	173	*Вѣлѣлъ	172	*Вѣлзидло	178
*Вѣларъ	174	*Вѣлѣпъ	173	*Вѣлзикъ	178
*Вѣларъь	174	*Вѣлтѣра	174	*Вѣлзимъ	179
*Вѣласъ	174	*Вѣлтѣръ	174	*Вѣлзинъ	179
*Вѣласъь	170	*Вѣлтѣсъ	174	*Вѣлизъ	180
*Вѣлатъ(я)	174	*Вѣлѣтъ	170	*Вѣлзо	176
*Вѣлтава	175	*Вѣлѣтуза	175	*Вѣлзомъ	179
*Вѣлѣнъ	173	*Вѣлѣтузь	175	*Вѣлзоръ	179
*Вѣлѣжъ	171	*Вѣлѣ	168	*Вѣлз'ухъ	178
*Вѣлѣиъ	171	*Вѣлѣка	172	*Вѣлзукъ	178
*Вѣлѣидло	173	*Вѣлѣко	172	*Вѣлз'укъ	178
*Вѣлѣиха	170	*Вѣлѣкъ	172	*Вѣлзула	178
*Вѣлѣикъ	171	*Вѣлѣу, -ъве	170	*Вѣлzul'a	178
*Вѣлѣимъ	173	*Вѣлѣуъ	172	*Вѣлзупъ	179
*Вѣлѣипъ	173	*Вѣлѣуга	170	*Вѣлзура	179
*Вѣлѣиъь	170	*Вѣлѣyka	172	*Вѣлзъ	176
*Вѣлѣивъ(я)	175	*Вѣлѣукъ	172	*Вѣлзъ(я)	176
*Вѣлѣо	168	*Вѣлѣупъ	174	*Вѣлзъкъ	178
*Вѣлѣогоръ	175	*Вѣлѣугъ	174	*Вѣлзукъ	178
*Вѣлѣогъ	170	*Вѣлѣургъ	174	*Вѣлзутъ	180
*Вѣлѣожаръ	175	*Вѣлѣусъ	174	*Вѣлзъ	176
*Вѣлѣомъ	173	*Вѣлѣуъь	170	*Вѣлжа	120
*Вѣлѣоноръ	175	*Вѣлѣ	170	*Вѣлжакъ	121
*Вѣлѣоносъ	175	*Вѣлѣпъ	173	*Вѣлжанъ	121
*Вѣлѣопъ	173	*Вѣлжа	176	*Вѣлжезаръ	121
*Вѣлѣопъь	173	*Вѣлжахъ	178	*Вѣлзиъ	121
*Вѣлѣоосъ	175	*Вѣлжайъ	178	*Вѣлзидло	121

- *Вьлзікъ 121
 *Вьлзінъ 121
 *Вьлзукъ 121
 *Вьлзь 120
 *Вьлзько 121
 *Вьлзькъ 121
 *Вьлзомьслъ 31

 *Сѣтомьслъ 31

 *Самьслъ 31
 *Сѣбыла 103
 *Сѣбыда 148
 *Сѣбыла 157
 *Сѣбылѣ 174
 *Сѣбылашъ 203
 *Сѣсыда 238
 *Сѣсыдажъ 239
 *Сѣсылго 250
 *Сѣкыла 201
 *Сѣкыда 233
 *Сѣкыдажъ 233
 *Сѣкыданъ 233
 *Сѣкыдъ 233
 *Сѣкытъ 333
 *Сѣкыла 337
 *Сѣлокырьсь 297
 *Сѣмъгманъ 64
 *Сѣмъгтанъ 68
 *Сѣмъгтъ 67
 *Сѣмъгза 73
 *Сѣмъгзъ 73
 *Сѣтомьслъ 31
 *Сѣла 201
 *Сѣлѣдо 205
 *Сѣлѣхъ 203
 *Сѣлѣжъ 202
 *Сѣлѣкъ 203
 *Сѣлѣ'акъ 203
 *Сѣлѣаль 204
 *Сѣлѣанъ 205
 *Сѣлѣара 206

 *Сѣлѣаръ 206
 *Сѣлѣаръ 206
 *Сѣлѣаръ 207
 *Сѣлѣаръ 203
 *Сѣлѣаръ (жъ) 207
 *Сѣлѣаль 204
 *Сѣлѣень 205
 *Сѣлѣжъ 203
 *Сѣлѣиць 204
 *Сѣлѣиць 204
 *Сѣлѣинъ 205
 *Сѣлѣиць 203
 *Сѣлѣодѣжъ 202
 *Сѣлѣоха 203
 *Сѣлѣопъ 205
 *Сѣлѣора 206
 *Сѣлѣогъ 206
 *Сѣлѣосогъ 202
 *Сѣлѣошъ 203
 *Сѣлѣота 207
 *Сѣлѣота 207
 *Сѣлѣотъ 207
 *Сѣлѣуха 203
 *Сѣлѣухъ 203
 *Сѣлѣука 204
 *Сѣлѣукъ 204
 *Сѣлѣула 205
 *Сѣлѣуль 205
 *Сѣлѣуна 205
 *Сѣлѣунъ 205
 *Сѣлѣура 206
 *Сѣлѣургъ 206
 *Сѣлѣушъ 207
 *Сѣлѣушъ 203
 *Сѣлѣъ 201
 *Сѣлѣько 204
 *Сѣлѣькъ 204
 *Сѣлѣуха 203
 *Сѣлѣука 204
 *Сѣлѣунъ 205
 *Сѣлѣушъ 203
 *Сѣлѣыль 204

 *Сѣлѣа 278
 *Сѣлѣага 278
 *Сѣлѣагъ 278
 *Сѣлѣажъ 278
 *Сѣлѣакъ 279
 *Сѣлѣанъ 279
 *Сѣлѣара 279
 *Сѣлѣагъ 279
 *Сѣлѣасъ 279
 *Сѣлѣефъ 279
 *Сѣлѣералъ 279
 *Сѣлѣжъ 279
 *Сѣлѣига 278
 *Сѣлѣиць 278
 *Сѣлѣинъ 278
 *Сѣлѣиуъ 278
 *Сѣлѣиуъ 278
 *Сѣлѣиунъ 278
 *Сѣлѣсь 278
 *Сѣлѣькъ 279
 *Сѣлѣда 235
 *Сѣлѣдажъ 236
 *Сѣлѣдакъ 237
 *Сѣлѣ'акъ 237
 *Сѣлѣданъ 237
 *Сѣлѣдагъ 238
 *Сѣлѣдагъ 238
 *Сѣлѣдашъ 237
 *Сѣлѣдешъ 237
 *Сѣлѣдѣжъ 236
 *Сѣлѣдѣць 237
 *Сѣлѣдѣдо 237
 *Сѣлѣдѣиць 237
 *Сѣлѣдѣинъ 237
 *Сѣлѣдо 235
 *Сѣлѣдомѣгъ 239
 *Сѣлѣдомъ 237
 *Сѣлѣдогъ 238
 *Сѣлѣдиуъ 236
 *Сѣлѣдукъ 237
 *Сѣлѣ'укъ 237

- *Ўьдлѹъ 237
 *Ўьдлунъ 238
 *Ўьдѹъ 235
 *Ўьдѹга 238
 *Ўьдѹго 238
 *Ўьдѹгъ 238
 *Ўьдѹгъ 238
 *Ўьдѹшь 237
 *Ўьдѹъ 235
 *Ўьга 250
 *Ўьгадло 250
 *Ўьгажъ 250
 *Ўьгакъ 251
 *Ўьгакъ 251
 *Ўьгалъ 251
 *Ўьганъ 251
 *Ўьганъ 251
 *Ўьгара 252
 *Ўьгаръ 252
 *Ўьгаръ 252
 *Ўьгаса 252
 *Ўьгасъ 252
 *Ўьгавъжъ 253
 *Ўьго 250
 *Ўьгонъ 252
 *Ўьгоръ 252
 *Ўьгошь 250
 *Ўьгота 253
 *Ўьготъ 253
 *Ўьгухъ 250
 *Ўьгуиъ 251
 *Ўьгукъ 251
 *Ўьгуль 251
 *Ўьгунъ 252
 *Ўьгура 252
 *Ўьгугъ 252
 *Ўьгусъ 253
 *Ўьгузъ 253
 *Ўьгъ 250
 *Ўьгура 252
 *Ўьгургъ 252
 *Ўьгургъ 252
 *Ўьгызъ 253
 *Ўька 275
 *Ўькашь 276
 *Ўькадло 276
 *Ўькажъ 276
 *Ўькакъ 276
 *Ўькаль 276
 *Ўьканъ 277
 *Ўькагъ 277
 *Ўькасъ 277
 *Ўькашь 276
 *Ўькома 276
 *Ўьконогъ 277
 *Ўькосъ 277
 *Ўьkota 277
 *Ўькуиъ 276
 *Ўькупъ 277
 *Ўькъ 275
 *Ўьма 285
 *Ўьмага 285
 *Ўьмажъ 285
 *Ўьмака 285
 *Ўьмакъ 285
 *Ўьм'акъ 285
 *Ўьманъ 287
 *Ўьмаръ 287
 *Ўьмаръ 287
 *Ўьматъ(жъ) 287
 *Ўьмазъ 287
 *Ўьмишь 287
 *Ўьмикъ 287
 *Ўьмодѣжъ 287
 *Ўьмосъ 287
 *Ўьмухъ 286
 *Ўьмура 287
 *Ўьмуръ 287
 *Ўьмушь 286
 *Ўьмъ 286
 *Ўьмъко 287
 *Ўьмъсь 287
 *Ўьнакъ 290
 *Ўьнаръ 290
 *Ўьникъ 290
 *Ўьно 289
 *Ўьнуиъ 290
 *Ўьнъ 289
 *Ўьнъка 290
 *Ўьнъко 290
 *Ўьнъкъ 290
 *Ўьнуга 290
 *Ўьра 301
 *Ўьрашь 304
 *Ўьрадло 306
 *Ўьрага 302
 *Ўьрагъ 302
 *Ўьраха 303
 *Ўьрахъ 303
 *Ўьражъ 304
 *Ўьракъ 304
 *Ўьранъ 307
 *Ўьрага 308
 *Ўьрагъ 308
 *Ўьрагъ 308
 *Ўьраса 308
 *Ўьрасъ 308
 *Ўьрашь 303
 *Ўьратъ(жъ) 308
 *Ўьрега 303
 *Ўьреха 303
 *Ўьреиъ 306
 *Ўьрешь 303
 *Ўьрета 309
 *Ўьрѣжъ 304
 *Ўьришь 305
 *Ўьридо 306
 *Ўьрига 303
 *Ўьрика 305
 *Ўьрикъ 305
 *Ўьринъ 307
 *Ўьрита 309
 *Ўьропогъ(жъ) 309
 *Ўьропосъ(жъ) 309
 *Ўьропъ 307
 *Ўьроосъ 309

- *Сьлора 308
 *Сьлоръ 308
 *Сьлоръ 308
 *Сьлота 309
 *Сьлротъ 309
 *Сьлронъ(яъ) 309
 *Сьлрозѡбъ 309
 *Сьлруга 303
 *Сьлруха 303
 *Сьлрухъ 303
 *Сьлрукъ 305
 *Сьлруиъ 306
 *Сьлруиъ 307
 *Сьлруга 308
 *Сьлругъ 308
 *Сьлруса 308
 *Сьлрусъ 308
 *Сьлруиъ 303
 *Сьлръ 301
 *Сьлръка 305
 *Сьлръко 305
 *Сьлръкъ 305
 *Сьлруга 303
 *Сьлругъ 303
 *Сьлруха 304
 *Сьлрухъ 304
 *Сьлруиъ 307
 *Сьлруга 308
 *Сьлругъ 308
 *Сьлругъ 308
 *Сьлруиъ 304
 *Сьлръсь 305
 *Сьлта 334
 *Сьлтадло 335
 *Сьлтажъ 335
 *Сьлтакъ 335
 *Сьлтапъ 336
 *Сьлтагъ 336
 *Сьлтагъ 336
 *Сьлташъ 336
 *Сьлтевъ 336
 *Сьлѣжъ 335
- *Сьлтиць 335
 *Сьлtidlo 335
 *Сьлтикъ 335
 *Сьлтинъ 336
 *Сьлто 334
 *Сьлтомъ 336
 *Сьлтонъ 336
 *Сьлторогъ 337
 *Сьлторъ 336
 *Сьлтошъ 336
 *Сьлтота 336
 *Сьлтонъ 336
 *Сьлтукъ 335
 *Сьлтулъ 336
 *Сьлтулъ 336
 *Сьлтунъ 336
 *Сьлтуга 336
 *Сьлтугъ 336
 *Сьлтъ 334
 *Сьлтъка 335
 *Сьлтъкъ 335
 *Сьлтъко 335
 *Сьлтъго 336
 *Сьлтъгъ 336
 *Сьлты, -ъве 336
 *Сьлтыга 335
 *Сьлтыгъ 336
 *Сьлтышъ 336
 *Сьлтъ 334
 *Сьлта 339
 *Сьлвага 339
 *Сьлважъ 339
 *Сьлвака 340
 *Сьлвакъ 340
 *Сьлвапъ 340
 *Сьлвасъ 340
 *Сьлватъ 340
 *Сьлвѣжъ 340
 *Сьлвикъ 340
 *Сьлвитъ 340
 *Сьлвоцелъ(яъ) 340
 *Сьлвотъ 340
- *Сьлвъ 339
 *Сьлвуга 339
 *Сьлвушъ 340
 *Сьлвуза 340
 *Сьлза 346
 *Сьлзикъ 346
 *Сьлзъ 346
 *Сьлзъ 346
 *Сьлбomyslъ 31
 *Сьлбожѣдъ 10
 *Сьлbomyslъ 32
 *Сьлпъжъ кьлракъ 295
 *Dal'emyslъ 32
 *Дагъmojѣдъ 10
 *Dervojѣдъ 10
 *Děvul'a 350
 *Dobemyslъ 32
 *Dobojeđъ 10
 *Dobomyslъ 32
 *Dobromyslъ 32
 *Dobrosъmyslъ 32
 *Dobъlda 148
 *Dobъld'акъ 149
 *Dobъldѣ 149
 *Dobъldo 148
 *Dobъldъ 148
 *Dobъlsъ 168
 *Dobълтъ 169
 *Dočъlda 239
 *Dokъlda 233
 *Domamyslъ 32
 *Domomyslъ 32
 *Domulъ 354
 *Domysl'ajъ 33
 *Domyslъ 33
 *Domyslъ 33
 *Dorgomyslъ 33
 *Dosъgъ 362
 *Dosъžъjъ 362
 *Dъlgolѣjъ 356
 *Dъlgomyslъ 33

- *Дьрбождѣ 10
 *Ѓдаць 8
 *Ѓdadlo 8
 *Ѓdaja 8
 *Ѓdajъ 8
 *Ѓdaka 8
 *Ѓdakъ 8
 *Ѓd'акъ 8
 *Ѓdanъ 9
 *Ѓdanъ(јъ) 9
 *Ѓdějъ 8
 *Ѓdikъ 8
 *Ѓdimъ 9
 *Ѓdomigъ 9
 *Ѓdovagъ 9
 *Ѓdomъ(јъ) 9
 *Ѓdunъ 9
 *Ѓdъ 8
 *Ѓdъ(јъ) 8
 *Ѓdъka 8
 *Ѓdъko 8
 *Ѓdъкъ 8
 *Ѓduka 8
 *Ѓdunъ 9
 *Ѓdъ 8
 *Ѓdъnъ(јъ) 9
 *Ѓtranъ 370
 *Ѓtrešъ 369
 *Ѓtrějъ 369
 *Ѓtrica 369
 *Ѓtrikъ 370
 *Ѓtro 369
 *Ѓtruxa 369
 *Ѓtrušъ 369
 *Ѓtrъ(јъ) 369
 *Ѓtryga 369
 *Ѓtryкъ 370
 *Ѓtrъko 370
 *Ѓtrъnica 370
 *Ѓtrъnikъ 370
 *Godimysъ 33
 *Godimysъ 33
 *Gojъmysъ 33
 *Golobъlda 153
 *Golojѣdъ 10
 *Golomъrzinъ 71
 *Golomysъ 33
 *Gor'emysъ 33
 *Gostomysъ 33
 *Gostoјѣdъ 10
 *Griboјѣdъ 10
 *Гъба 347
 *Гъbadlo 347
 *Гъbakъ 348
 *Гъbanъ 348
 *Гъbasъ 348
 *Гъbežъ 348
 *Гъbikъ 348
 *Гъbota 348
 *Гъbura 348
 *Гъbugъ 348
 *Гъbusъ 348
 *Гъbuša 348
 *Гъbъ 347
 *Гъbъкъ 348
 *Гъbъкъ(јъ) 348
 *Gyга 348
 *Gyгаць 349
 *Gyгaga 349
 *Gyгакъ 349
 *Gyг'акъ 349
 *Gyганъ 349
 *Gyгасъ 349
 *Gyгатъ(јъ) 349
 *Gyгавъјъ 349
 *Gyг'авъјъ 349
 *Gyгевъјъ 349
 *Gyгiць 349
 *Gygidlo 349
 *Gyгikъ 349
 *Gyгонъ 349
 *Gyгонъ 349
 *Gyгонъјъ 349
 *Gyгuxa 349
 *Gyгунъ 349
 *Gyгусъ 349
 *Gyгушъ 349
 *Gyгъ 348
 *Gyryga 349
 *Gyryнъ 349
 *Gyryсъ 349
 *Gyръ 349
 *Xalobъlda 153
 *Xobъltъ 169
 *Xokъlda 233
 *Xotimysъ 34
 *Xudoјѣdja 10
 *Xudolějъ 357
 *Јъbъlda 149
 *Јъbъldъ 149
 *Јъkъldanъ 234
 *Јъkъldъ 233
 *Јъмъгмуžъ 62
 *Јъzbъlda 149
 *Јъžēdinъ 10
 *Јъzkъldъ 234
 *Kabyлъ 159
 *Kabylda 149
 *Kabyldajъ 149
 *Kabyldъ 149
 *Kaсъlba 202
 *Kaсъlbo 202
 *Kakomysъ 34
 *Kamoјѣdъ 10
 *Kamъrga 44
 *Kamъrga 69
 *Kamъrža 44
 *Kasъlzikъ 100
 *Kašejѣda 10
 *Kašejѣdъ 10
 *Kavъrdъ 350

- *Kavьrgunъ 349
 *Kobyлѣa 159
 *Kobyлда 149
 *Kobyлдаjъ 149
 *Kobyldasъ 149
 *Kobyлдъ 149
 *Kobyлтъ 169
 *Koчылba 202
 *Koчылbasъ 207
 *Koчылбъ 202
 *Koчылда 239
 *Koчылdikъ 239
 *Koчылдъ 239
 *Koчылza 346
 *Kогьrpa 350
 *Kокылba 201
 *Kокылда 234
 *Kокылдакъ 234
 *Kокылдѣjъ 234
 *Kокылтъ 233
 *Комъгъ 58
 *Комъrsa 66
 *Комъгъшукъ 54
 *Комъгзанъ 74
 *Konojѣдъ 10
 *Konoзъ 350
 *Korojѣдъ 11
 *Kostobyлда 153
 *Kosылtajъ 94
 *Kosылzikъ 100
 *Kovьrgunъ 349
 *Kozojѣдъ 11
 *Kožejѣдъ 11
 *Krasomyslъ 34
 *Kрасьnomyslъ 34
 *Kрѣрьkosъmyslъ 34
 *Kрѣsomyslъ 34
 *Kривасъ 17
 *Kривaja golva 21
 *Kривaja ščeka 24
 *Kривaja šьja 24
 *Kривajъ 16
 *Kривакъ 17
 *Kривалъ 18
 *Kриваль 18
 *Kриванъ 19
 *Kриванъ 19
 *Kривагъ 19
 *Kривасъ 20
 *Kривасъ 16
 *Kривega 16
 *Kривелъ 18
 *Kривенъ 19
 *Kривеša 16
 *Kривешъ 16
 *Kривѣдъ 16
 *Kривѣga 16
 *Kривѣta 20
 *Kривica 18
 *Kривичъ 17
 *Kривixa 17
 *Kривикъ 17
 *Kривina 19
 *Kривинъ 19
 *Kривizna 20
 *Kривobedгъ(jь) 20
 *Kривobokъ(jь) 20
 *Kривobordъ(jь) 20
 *Kривobг'ухъ(jь) 20
 *Kривoчугъ(jь) 20
 *Kривodervo 20
 *Kривodѣдъ 21
 *Kривodѣja 21
 *Kривodѣjъ 21
 *Kривodобъ(jь) 21
 *Kривoga 16
 *Kривoglazъ(jь) 21
 *Kривoglѣдъ(jь) 21
 *Kривogolvъ(jь) 21
 *Kривogobъ(jь) 21
 *Kривogozъ(jь) 21
 *Kривoxvostъ(jь) 21
 *Kривоje dervo 20
 *Kривоjѣдъ 11, 21
 *Kривokonъ 21
 *Kривokрасъ 21
 *Kривокъrдаjъ 21
 *Kриволаjъ 22
 *Kриволаръ(jь) 21
 *Kривolicъ(jь) 21
 *Kриволѣбъ(jь) 21
 *Kривomазъ 21
 *Kривonogъ(jь) 21
 *Kривonosъ(jь) 21
 *Kривонъ 19
 *Kривоorстъ(jь) 23
 *Kривоosъ(jь) 23
 *Kривopaлъ(jь) 23
 *Kривopaльсъ 23
 *Kривopлєсъ 23
 *Kривopьrстъ(jь) 23
 *Kривoreбгъ(jь) 23
 *Kривorogъ(jь) 24
 *Kривorokъ(jь) 24
 *Kривorътъ(jь) 24
 *Kривosѣjъ 24
 *Kривosodъ 24
 *Kрivosъ 20
 *Kрivosъ 20
 *Kривоša 17
 *Kривошѣкъ(jь) 24
 *Kривошъ 17
 *Kривошъja 24
 *Kривошъjъ 24
 *Kрivota 20
 *Kрivotulъ(jь) 25
 *Kрivoухъ(jь) 25
 *Kрivoуkъ(jь) 25
 *Kрivooustъ(jь) 25
 *Kрivonєzъ(jь) 25
 *Kрivonidъ(jь) 25
 *Kрivonodъ 25
 *Kрivozoбъ(jь) 25
 *Kрivuxa 17
 *Kривul'a 19
 *Kривulъ 19

*Křivunъ 19	*Кылбенъ 193	*Кылбѣтъ 201
*Křivunъ 19	*Кылбеса 199	*Кылбугъ 183
*Křivušā 17	*Кылбесъ 199	*Кылбуха 184
*Křivušъ 17	*Кылбетъ 200	*Кылбухъ 184
*Křivъ(jъ) 15	*Кылбеša 184	*Кылбуиъ 186
*Křivъjъ конь 21	*Кылбеšъ 184	*Кылбука 189
*Křivъka 18	*Кылбѣjъ 186	*Кылбукъ 189
*Křivъko 18	*Кылбѣka 188	*Кылб'укъ 189
*Křivъkъ 18	*Кылбѣdъ 183	*Кылбула 191
*Křivъša 17	*Кылбѣga 183	*Кылбуиъ 191
*Křivъсь 18	*Кылбѣta 200	*Кылбунъ 193
*Křivъda 16	*Кылбica 190	*Кылбуга 195
*Křivъn'a 19	*Кылбиčъ 189	*Кылбугъ 195
*Křivъnъjъ 19	*Кылbixa 185	*Кылбугъ 195
*Křurojѣdъ 11	*Кылbixъ 185	*Кылбусъ 199
*Kurojѣdъ 11	*Кылbika 188	*Кылбусъ 199
*Кылba 181	*Кылbikъ 188	*Кылбуša 184
*Кылbačъ 188	*Кылbina 193	*Кылбушъ 184
*Кылbadlo 191	*Кылbinъ 193	*Кылбузъ 201
*Кылbaxa 183	*Кылbirъ 195	*Кылбъ 181
*Кылbaхъ 183	*Кылbirъ 195	*Кылбъka 189
*Кылbajъ 186	*Кылbisъ 200	*Кылбъko 189
*Кылbaka 186	*Кылbiшъ 185	*Кылбъkъ 189
*Кылb'aka 186	*Кылbita 200	*Кылбъga 195
*Кылbakъ 186	*Кылbitъ 200	*Кылбъгъ 195
*Кылb'акъ 186	*Кылbo 181	*Кылбъгъ 195
*Кылbaиъ 190	*Кылboxa 184	*Кылбушъ 189
*Кылbaиъ 190	*Кылbola 191	*Кылбуга 183
*Кылbana 191	*Кылboиъ 191	*Кылбухъ 185
*Кылbanъ 191	*Кылbona 193	*Кылбукъ 189
*Кылbanъ 191	*Кылbonosъ 201	*Кылбунъ 194
*Кылbara 194	*Кылbonъ 193	*Кылбуга 195
*Кылbarъ 194	*Кылbonъ 193	*Кылбугъ 195
*Кылbarъ 194	*Кылborъ 195	*Кылбузъ 200
*Кылbasa 196	*Кылbosa 199	*Кылбусъ 200
*Кылbasъ 196	*Кылbosъ 199	*Кылбушъ 185
*Кылbaša 183	*Кылboša 184	*Кылбутъ 201
*Кылbaшъ 183	*Кылboшъ 184	*Кылбутъ 201
*Кылbatъ 200	*Кылbota 201	*Кылбъ 181
*Кылbexa 184	*Кылbotъ 201	*Кылбъсь 190
*Кылbexъ 184	*Кылbouхъjъ 201	*Кылбъиъ 190
*Кылbelъ 190	*Кылbota 201	*Кылбъиъ 193

- *Кы́са 268
 *Кы́сadlo 273
 *Кы́сага 270
 *Кы́сагъ 270
 *Кы́сајъ 271
 *Кы́сакъ 271
 *Кы́санъ 273
 *Кы́сара 274
 *Кы́сагъ 274
 *Кы́сагъ 274
 *Кы́сасъ 274
 *Кы́саашъ 271
 *Кы́сатъ(јъ) 275
 *Кы́санъ(јъ) 275
 *Кы́себа 269
 *Кы́сеbordъ(јъ) 275
 *Кы́сегolъ(јъ) 274
 *Кы́сегъ 270
 *Кы́селара 275
 *Кы́сель 273
 *Кы́сеногъ(јъ) 275
 *Кы́сеокъјъ 275
 *Кы́сера 274
 *Кы́сегъ 274
 *Кы́сеvъ 275
 *Кы́севыdъ 275
 *Кы́сѣјъ 271
 *Кы́сiба 270
 *Кы́сiса 272
 *Кы́сiсь 272
 *Кы́сiadlo 273
 *Кы́сiга 270
 *Кы́сiкъ 272
 *Кы́сiпъ 273
 *Кы́сiгъ 274
 *Кы́сiтъ(јъ) 275
 *Кы́суга 270
 *Кы́сугъ 270
 *Кы́сухъ 271
 *Кы́суйъ 271
 *Кы́сукъ 272
 *Кы́сула 273
 *Кы́суиъ 273
 *Кы́сунъ 273
 *Кы́суга 274
 *Кы́сугъ 274
 *Кы́сусъ 274
 *Кы́сь 268
 *Кы́сьсь 273
 *Кы́сьјъ 271
 *Кы́сько 272
 *Кы́ськъ 272
 *Кы́да 208
 *Кы́даць 219
 *Кы́dadlo 223
 *Кы́дахъ 214
 *Кы́дајъ 216
 *Кы́d'ajъ 216
 *Кы́daka 218
 *Кы́dакъ 218
 *Кы́d'акъ 218
 *Кы́dana 224
 *Кы́danъ 224
 *Кы́danъ 224
 *Кы́dara 225
 *Кы́dagъ 225
 *Кы́dagъ 225
 *Кы́dasa 228
 *Кы́dasъ 228
 *Кы́dasъ 228
 *Кы́daša 214
 *Кы́daшь 214
 *Кы́datъ 230
 *Кы́deba 212
 *Кы́dejaгъ 230
 *Кы́delъ 221
 *Кы́desъ 229
 *Кы́deшь 214
 *Кы́дѣјъ 216
 *Кы́дѣка 219
 *Кы́дѣкъ 219
 *Кы́dibora 231
 *Кы́dibогъ 231
 *Кы́diсь 220
 *Кы́didlo 222
 *Кы́dихъ 215
 *Кы́dикъ 219
 *Кы́dimѣгъ 231
 *Кы́dimъ 223
 *Кы́dinъ 224
 *Кы́disъ 229
 *Кы́diшь 215
 *Кы́ditъ 230
 *Кы́divѣгъ 231
 *Кы́divъ(јъ) 230
 *Кы́do 208
 *Кы́doba 212
 *Кы́dobajъ 231
 *Кы́dobokъ(јъ) 231
 *Кы́dobогъ 231
 *Кы́dobъ 212
 *Кы́dodѣјъ 231
 *Кы́doga 213
 *Кы́dogora 231
 *Кы́dogогъ 31
 *Кы́dogъ(јъ) 213
 *Кы́doxa 214
 *Кы́doxогъ(јъ) 213
 *Кы́doхъ 214
 *Кы́dojaгъ 231
 *Кы́doјѣdъ 231
 *Кы́dola 222
 *Кы́dolѣјъ 231, 357
 *Кы́dolѣка 231, 357
 *Кы́dolѣкъ 231
 *Кы́dolъ 222
 *Кы́dolъ 222
 *Кы́domiгъ 231
 *Кы́domъ 223
 *Кы́dona 225
 *Кы́donosъ 231
 *Кы́donъ 225
 *Кы́donъ 225
 *Кы́doогъ 231
 *Кы́doоsъ 231
 *Кы́dora 226

- *Кылдоратъ(йъ) 231
 *Кылдоръ 226
 *Кылдосуръ 231
 *Кылдосъ 229
 *Кылдосъкалъ 232
 *Кылдосъ 229
 *Кылдоша 214
 *Кылдошъ 214
 *Кылдохъ(йъ) 232
 *Кылдохъ 232
 *Кылдоваръ 232
 *Кылдovorъ 232
 *Кылдонъ(йъ) 230
 *Кылдожигъ 232
 *Кылдота 230
 *Кылдотъ 230
 *Кылдушъ 221
 *Кылд'угъ 214
 *Кылд'уха 215
 *Кылдухъ 215
 *Кылд'ухъ 215
 *Кылдуја 217
 *Кылдујъ 217
 *Кылдука 220
 *Кылдукъ 220
 *Кылд'укъ 220
 *Кылдула 222
 *Кылдул'а 222
 *Кылдулъ 222
 *Кылдуль 222
 *Кылдунъ 225
 *Кылдунъ 225
 *Кылдуга 226
 *Кылд'уга 226
 *Кылдуръ 226
 *Кылдусъ 229
 *Кылдусъ 229
 *Кылдуша 215
 *Кылдушъ 215
 *Кылд'ушъ 215
 *Кылдъ 208
 *Кылдыкъ 221
 *Кылдыга 227
 *Кылдыго 227
 *Кылдыгъ 227
 *Кылдышъ 221
 *Кылдыга 214
 *Кылдыхъ 215
 *Кылдыка 221
 *Кылдыкъ 221
 *Кылдылъ 222
 *Кылдунъ 225
 *Кылдыга 228
 *Кылдыгъ 228
 *Кылдыгъ 228
 *Кылдызъ 229
 *Кылдызъ 229
 *Кылдышъ 215
 *Кылдъ 208
 *Кылдысъ 212
 *Кылдылъ 221
 *Кылдын'а 225
 *Кылдынъ 225
 *Кылга 239
 *Кылгащъ 242
 *Кылгадло 243
 *Кылгајъ 242
 *Кылгакъ 242
 *Кылгана 243
 *Кылганъ 243
 *Кылганъ 243
 *Кылгара 245
 *Кылгаръ 245
 *Кылгаръ 245
 *Кылгасъ 246
 *Кылгащъ 241
 *Кылгатъ(йъ) 247
 *Кылганъ 247
 *Кылго 239
 *Кылгobайъ 247
 *Кылgodанъ 247
 *Кылгоха 241
 *Кылгоједъ 247
 *Кылгонъ 245
 *Кылгонъ 245
 *Кылgoосъ 247
 *Кылgorодъ 247
 *Кылгоръ 246
 *Кылgoа 241
 *Кылgota 247
 *Кылgoушъ(йъ) 247
 *Кылготъ 247
 *Кылгуа 241
 *Кылгујъ 242
 *Кылгукъ 243
 *Кылгула 243
 *Кылгулъ 243
 *Кылгунъ 245
 *Кылгунъ 245
 *Кылгуа 246
 *Кылгугъ 246
 *Кылгушъ 246
 *Кылгуша 241
 *Кылгушъ 241
 *Кылгъ 239
 *Кылгъгъ 246
 *Кылгушъ 243
 *Кылгука 243
 *Кылгунъ 245
 *Кылгуа 246
 *Кылгугъ 246
 *Кылгушъ 242
 *Кылха 253
 *Кылхажъ 254
 *Кылханъ 255
 *Кылхагъ 255
 *Кылхо 253
 *Кылхојъ 255
 *Кылхота 255
 *Кылхунъ 255
 *Кылхъ 253
 *Кылхугъ 255
 *Кылка 264
 *Кылкаша 266
 *Кылкашъ 266
 *Кылkadlo 265

*Кыкажъ 266	*Кылмагъ 285	*Кынаць 288
*Кыкаль 266	*Кылмагъ 285	*Кынаць 288
*Кыканъ 266	*Кылмасъ 285	*Кынара 289
*Кыкага 267	*Кылмашь 281	*Кынась 289
*Кыкагъ 267	*Кылматъ(жъ) 285	*Кынашь 288
*Кыкагъ 267	*Кылмень 285	*Кынатъ 288
*Кыкасъ 267	*Кылмешь 281	*Кыніць 288
*Кыкашь 266	*Кылміса 280	*Кынікъ 288
*Кыката 268	*Кылмісь 283	*Кыніпъ 289
*Кыкатъ 268	*Кылмікъ 283	*Кыно 287
*Кыканъ(жъ) 268	*Кылмітъ 285	*Кынобожъ 289
*Кыказъ 268	*Кылмо 279	*Кыногоръ 289
*Кыко 264	*Кылмогоръ 286	*Кыногоръ 289
*Кыкожъ 266	*Кылмогоръ 286	*Кынохъ 288
*Кыкогъ 266	*Кылмоха 281	*Кыноокъ(жъ) 289
*Кыконосъ 268	*Кылмохъ 281	*Кынооръ 289
*Кыконъ 267	*Кылмометъ 286	*Кыносъ 289
*Кыконъ 267	*Кылмонъ 285	*Кыношъ(жъ) 289
*Кыкошь 266	*Кылмосъ 285	*Кыноулъ 289
*Кыкота 268	*Кылмоша 281	*Кынуха 288
*Кыкота 268	*Кылмошь 281	*Кынуга 289
*Кыкотъ 268	*Кылмотъ 285	*Кынузь 289
*Кыкужъ 266	*Кылмуга 280	*Кынузь 288
*Кыкупъ 267	*Кылмигъ 280	*Кыпъ 287
*Кыкугъ 267	*Кылмуха 281	*Кыпнузь 288
*Кыкузь 267	*Кылмихъ 281	*Кыпъ 287
*Кыкушь 266	*Кылмижъ 282	*Кыра 290
*Кыкъ 264	*Кылмика 283	*Кыраць 296
*Кыкъль 266	*Кылмикъ 283	*Кырадло 297
*Кыкуць 266	*Кылмипъ 285	*Кыраха 294
*Кыкупъ 267	*Кылмизъ 285	*Кырахъ 294
*Кыкуша 266	*Кылмишь 281	*Кыражъ 295
*Кыкушь 266	*Кылтъ 279	*Кырака 295
*Кыла 269	*Кылтъкъ 283	*Кыракъ 295
*Кылмаць 283	*Кылтуга 280	*Кыр'акъ 295
*Кылмага 280	*Кылтукъ 284	*Кырапъ 298
*Кылмахъ 281	*Кылтунъ 28	*Кырагъ 299
*Кылмажъ 281	*Кылмузъ 285	*Кырагъ 299
*Кылмакъ 282	*Кылмузь 281	*Кырасъ 299
*Кылм'акъ 282	*Кылтъ 279	*Кыраша 294
*Кылманъ 284	*Кылтъсь 280	*Кырашь 294
*Кылманъ 284	*Кыла 287	*Кыратъ(жъ) 300

- *Кыреп 296
 *Кырепъ 298
 *Кыреша 294
 *Кырета 300
 *Кыретъ 300
 *Кырѣжъ 295
 *Кырѣка 296
 *Кырѣкъ 296
 *Кырїса 297
 *Кырїць 296
 *Кырїдло 297
 *Кырїга 298
 *Кырїкъ 296
 *Кырїпъ 298
 *Кырїгъ 299
 *Кырїсъ 299
 *Кырїшь 294
 *Кырїта 300
 *Кырїтъ 300
 *Кырївъ(жъ) 300
 *Кыро 290
 *Кырогъ 301
 *Кырохъ 294
 *Кыропогъ 301
 *Кыропоъ 301
 *Кыропъ 299
 *Кырооъ 301
 *Кырога 299
 *Кырогъкъ(жъ) 301
 *Кыроса 299
 *Кыроъ 299
 *Кыроша 294
 *Кыротъ 300
 *Кырота 300
 *Кыротъ 300
 *Кырухъ 294
 *Кырукъ 296
 *Кырупъ 299
 *Кыруга 299
 *Кыругъ 299
 *Кыруъ 300
 *Кыруша 294
 *Кырушь 294
 *Кыръ 290
 *Кырѣка 297
 *Кырѣко 297
 *Кырѣкъ 297
 *Кырѣша 294
 *Кырѣтъ 300
 *Кырѣтъ 300
 *Кыруць 296
 *Кырушь 294
 *Кыръ 290
 *Кырѣсъ 297
 *Кырѣъ 297
 *Кыса 309
 *Кысадло 313
 *Кысаяъ 312
 *Кысакъ 312
 *Кыс'акъ 313
 *Кысанъ 313
 *Кысара 314
 *Кысаръ 314
 *Кысаръ 314
 *Кысевъ 314
 *Кысѣжъ 312
 *Кысїць 313
 *Кысїгорхъ 314
 *Кысїкъ 313
 *Кысїмъ 313
 *Кысїпъ 314
 *Кысоларѣжъ 314
 *Кысомъ 313
 *Кысонъ 313
 *Кысовъ 314
 *Кысотъ 314
 *Кысукъ 313
 *Кыс'укъ 313
 *Кысупъ 313
 *Кысура 314
 *Кысуръ 314
 *Кысуъ 312
 *Кысъ 309
 *Кысъжъ 312
 *Кысъка 313
 *Кысъко 313
 *Кысъкъ 313
 *Кысъ 312
 *Кысъко 313
 *Кысъпъ(жъ) 314
 *Кыша 255
 *Кышадло 261
 *Кышага 261
 *Кышайъ 259
 *Кышакъ 259
 *Кышанъ 261
 *Кышанъ 263
 *Кышара 263
 *Кышагъ 263
 *Кышагъ 263
 *Кышавъ(жъ) 264
 *Кышеба 258
 *Кышепъ 261
 *Кышера 263
 *Кышеръ 263
 *Кышеушъ 264
 *Кышеватъжъ 264
 *Кысевъ(жъ) 264
 *Кысѣжъ 259
 *Кысїса 260
 *Кысїць 260
 *Кысїдло 261
 *Кысїкъ 259
 *Кысїпъ 262
 *Кысїга 263
 *Кысїгъ 263
 *Кысїуга 258
 *Кысїуъ 259
 *Кысїукъ 261
 *Кысїул'а 261
 *Кысїулъ 261
 *Кысїупъ 263
 *Кысїура 264
 *Кысїуръ 264
 *Кысъ 255

- *Кыльсь 260
 *Кыльска 260
 *Кыльско 260
 *Кыльськь 260
 *Кыльськыда 262
 *Кыльсма 261
 *Кыльсьнъ(йъ) 263
 *Кыльсьвидъ 264
 *Кылта 314
 *Кылтаць 323
 *Кылтadlo 325
 *Кылтаха 320
 *Кылт'ахъ 320
 *Кылтајъ 321
 *Кылт'айъ 321
 *Кылтaka 322
 *Кылт'aka 322
 *Кылтакъ 322
 *Кылт'акъ 322
 *Кылтаъ 325
 *Кылтапъ 326
 *Кылтапъ 326
 *Кылтara 328
 *Кылтагъ 328
 *Кылтагъ 328
 *Кылтasa 331
 *Кылтасъ 331
 *Кылтасъ 331
 *Кылташь 320
 *Кылтатъ(йъ) 332
 *Кыlteba 319
 *Кыlteбъ 319
 *Кыltexъ 320
 *Кыltelъ 325
 *Кыltенъ 327
 *Кыltесъ 331
 *Кылтѣйъ 322
 *Кылтє 325
 *Кылтєга 319
 *Кыltiць 323
 *Кыltidlo 325
 *Кыltикъ 323
 *Кыltimѣгъ 333
 *Кыltimиръ 333
 *Кыltimъ 325
 *Кыltинъ 327
 *Кыltишь 320
 *Кыlto 314
 *Кыltoba 319
 *Кыltobогъ 333
 *Кыltoga 319
 *Кыltogozъ 333
 *Кыltoxa 320
 *Кыltoхъ 320
 *Кыltojaгъ(йъ) 333
 *Кыltola 325
 *Кыltoлъ 325
 *Кыltoma 326
 *Кыltomиръ 333
 *Кыltomъ 326
 *Кыltonогъ(йъ) 333
 *Кыltonъ 327
 *Кыltonъ 327
 *Кыltoрсь(йъ) 333
 *Кыlторѣйъ 333
 *Кыlторузь(йъ) 333
 *Кыltora 329
 *Кыlторѣзь 333
 *Кыlторъ 329
 *Кыlторъ 329
 *Кыltosъ 331
 *Кыltosъ 331
 *Кыlтошь 320
 *Кыlтонѣгъ 333
 *Кыltonогъ 332
 *Кыlтонъйъ 332
 *Кыltozогъ 334
 *Кыltota 332
 *Кыltотъ 332
 *Кыltuga 319
 *Кылт'uga 319
 *Кылт'угъ 319
 *Кылтуха 320
 *Кылт'уха 320
 *Кыltухъ 320
 *Кылт'ухъ 320
 *Кыltујъ 322
 *Кыltuka 323
 *Кыltукъ 323
 *Кылт'укъ 323
 *Кыltуль 325
 *Кыltuna 328
 *Кыltунъ 328
 *Кыltунъ 328
 *Кыltura 329
 *Кыltуръ 329
 *Кыltуръ 329
 *Кыltusa 332
 *Кыltusъ 332
 *Кыltusъ 332
 *Кыltуша 320
 *Кыltушь 320
 *Кыltузъ 332
 *Кылтъ 314
 *Кылтѣйъ 318
 *Кылтѣка 324
 *Кылтѣко 324
 *Кылтѣкъ 324
 *Кылтѣга 331
 *Кылтѣroma 331
 *Кылтѣromъ 331
 *Кылтѣгъ 331
 *Кыltугa 319
 *Кыltухa 321
 *Кыltyka 324
 *Кыltукъ 324
 *Кыltуль 325
 *Кыltунъ 328
 *Кыltугa 330
 *Кыltуръ 330
 *Кыltуръ 330
 *Кыltусъ 332
 *Кыltусъ 332
 *Кыltушь 321
 *Кылтъ 314
 *Кылтѣсь 325

- *Кытъпъ(йъ) 328
 *Кыѡа 337
 *Кыѡаць 338
 *Кыѡага 337
 *Кыѡаха 337
 *Кыѡаѣъ 338
 *Кыѡака 338
 *Кыѡакъ 338
 *Кыѡ'акъ 338
 *Кыѡапъ 338
 *Кыѡасъ 339
 *Кыѡашь 337
 *Кыѡатъ(йъ) 339
 *Кыѡега 337
 *Кыѡехъ 338
 *Кыѡега 337
 *Кыѡиць 338
 *Кыѡига 337
 *Кыѡикъ 338
 *Кыѡинъ 339
 *Кыѡо 337
 *Кыѡога 337
 *Кыѡуга 337
 *Кыѡъ 337
 *Кыѡыкъ 338
 *Кыѡуць 338
 *Кыѡуга 337
 *Кыѡукъ 338
 *Кыѡупъ 339
 *Кыѡуѣа 338
 *Кыѡуѣъ 338
 *Кыѡысь 338
 *Кыѡа 340
 *Кыѡадло 343
 *Кыѡажъ 342
 *Кыѡака 342
 *Кыѡакъ 342
 *Кыѡ'акъ 342
 *Кыѡалъ 344
 *Кыѡапъ 344
 *Кыѡ'апъ 344
 *Кыѡаръ 345
 *Кыѡаръ 345
 *Кыѡаса 345
 *Кыѡасъ 345
 *Кыѡѣја 342
 *Кыѡѣйъ 342
 *Кыѡѣлъ 344
 *Кыѡзиць 343
 *Кыѡзикъ 343
 *Кыѡзинъ 345
 *Кыѡзо 340
 *Кыѡзоѡъ 344
 *Кыѡзона 344
 *Кыѡзонъ 345
 *Кыѡзонъ 345
 *Кыѡзотъ 346
 *Кыѡзуйъ 342
 *Кыѡзукъ 343
 *Кыѡз'укъ 343
 *Кыѡзѡла 344
 *Кыѡзупъ 345
 *Кыѡзупъ 345
 *Кыѡзуръ 345
 *Кыѡзусъ 345
 *Кыѡзь 340
 *Кыѡзько 343
 *Кыѡзькъ 343
 *Кыѡзькъ(йъ) 343
 *Кыѡзь 340
 *Кыѡѣа 247
 *Кыѡѣажъ 248
 *Кыѡѣакъ 249
 *Кыѡѣапъ 249
 *Кыѡѣаръ 249
 *Кыѡѣега 248
 *Кыѡѣевогъ 249
 *Кыѡѣѣйъ 249
 *Кыѡѣзикъ 249
 *Кыѡѣзинъ 249
 *Кыѡѣзукъ 249
 *Кыѡѣзупъ 249
 *Кыѡѣзуръ 249
 *Кыѡѣзь 247
 *Кыѡуѣѣѣдъ 11
 *Кыѡноѣѣйъ 357
 *Кыѡтомсѣъ 34
 *Кыѡѣѣѣдъ 11
 *Леѣа 365
 *Леѣаръ 365
 *Леѣиць 365
 *Леѣикъ 365
 *Леѣипъ 365
 *Леѣукъ 365
 *Леѣъ 365
 *Леѣько 365
 *Леѣыкъ 365
 *Леѣыпъ(йъ) 365
 *Леѣа 363
 *Леѣаць 364
 *Леѣадло 364
 *Леѣапъ 364
 *Леѣавъ(йъ) 364
 *Леѣоловъ 365
 *Леѣомъ 364
 *Леѣота 364
 *Леѣунъ 364
 *Леѣкъ 363
 *Леѣкѣйъ 363
 *Леѣкуѣъ 363
 *Лѣхоѣѣдъ 11
 *Лѣхомсѣъ 34
 *Л'убоѣѣдъ 11
 *Л'убомсѣъ 34
 *Л'удоѣѣдъ 11
 *Л'удомсѣъ 34
 *Лукоѣѣдъ 11
 *Луроѣѣдъ 11
 *Л'utomсѣъ 34
 *Льбомсѣъ 34
 *Макоѣѣдъ 11
 *Макѣѣѣа 234
 *Макѣѣѣдъ 234
 *Макѣѣѣка 265

- *Malojěď 12
 *Malomyslъ 34
 *Malosegъ 361
 *Matъrka 55
 *Matъrga 70
 *Matъrgъ 70
 *Maslojěď 12
 *Melkojěď 12
 *Meкъkojěď 12
 *Meşojěď 12
 *Mezdroyěď 12
 *Miromyslъ 35
 *Močылъ 239
 *Mokылда 234
 *Morza 72
 *Morzakъ 72
 *Morzenъ(ь) 73
 *Morze 73
 *Morzikъ 72
 *Morzina 73
 *Morzъ 72
 *Morzъka 72
 *Morzъko 72
 *Morzъkъ 72
 *Morzъ 72
 *Morzъсь 73
 *Morzънь(ь) 73
 *Mosкылда 234
 *Muxojěď 12
 *Mukылдо 234
 *Mukылъ 234
 *Mula 353
 *Mul^(o)аць 354
 *Mul'adlo 354
 *Mulajъ 354
 *Mul^(o)акъ 354
 *Mul^(o)авъ(ь) 353
 *Muleвъ 354
 *Mulějъ 354
 *Mulěď 354
 *Mulica 353
 *Muliць 353
- *Muliga 355
 *Mulikъ 353
 *Mulimъ 354
 *Mulinъ 354
 *Mulokылда 354
 *Mulovъ 354
 *Mulъ 353
 *Mulъka 353
 *Mulъko 353
 *Mulъkъ 353
 *Mulyga 354
 *Mulyzъ 354
 *Mulъ 353
 *Mulъсь 353
 *Mulъka 353
 *Mulъko 353
 *Mulъkъ 353
 *Mulънь(ь) 354
 *Mъxojěď 12
 *Mъnogosъmyslъ 35
 *Mъrca 58
 *Mъrčadlo 59
 *Mъrčакъ 58
 *Mъrčанъ 59
 *Mъrčавъ(ь) 59
 *Mъrčelъ 59
 *Mъrčelъ 59
 *Mъrčēja 58
 *Mъrčica 59
 *Mъrčiць 58
 *Mъrčidlo 59
 *Mъrčikъ 58
 *Mъrčinъ 59
 *Mъrčugъ 58
 *Mъrčukъ 59
 *Mъrčunъ 59
 *Mъrčъ 58
 *Mъrčъkъ 59
 *Mъrga 43
 *Mъrgaць 46
 *Mъrgadlo 48
 *Mъrgajъ 45
- *Mъrgакъ 46
 *Mъrgaль 46
 *Mъrganъ 47
 *Mъrgasъ 48
 *Mъrgasъ 48
 *Mъrgaшь 45
 *Mъrgатъ(ь) 48
 *Mъrgo 43
 *Mъrgola 46
 *Mъrgolъ 46
 *Mъrgolъ 46
 *Mъrgomъ 48
 *Mъrgonъ 47
 *Mъrgonъ 47
 *Mъrgoosъ 49
 *Mъrgoslěръ(ь) 49
 *Mъrgosъ 48
 *Mъrgosъ 48
 *Mъrgoosъ 45
 *Mъrgota 49
 *Mъrgotъ 49
 *Mъrgoumъ 49
 *Mъrgouшь 49
 *Mъrgонъ(ь) 47
 *Mъrgota 49
 *Mъrgotъ 49
 *Mъrguxa 45
 *Mъrgujъ 45
 *Mъrgul'a 46
 *Mъrgulъ 46
 *Mъrgulъ 46
 *Mъrgunъ 47
 *Mъrgunъ 47
 *Mъrgusъ 48
 *Mъrguša 45
 *Mъrguшь 45
 *Mъrguza 49
 *Mъrguzъ 49
 *Mъrgъ 43
 *Mъrgьль 46
 *Mъrgуць 46
 *Mъrgylъ 46

*Мыгыта 49	*Мыркомуйъ 58	*Мыртаць 62
*Мыгытіць 49	*Мырконъ 57	*Мыртајъ 62
*Мыгха 51	*Мыркошь 57	*Мыртакъ 62
*Мыгхаць 51	*Мыркоша 56	*Мырталъ 63
*Мыghadlo 52	*Мыркошь 56	*Мыртанъ 64
*Мыghajъ 51	*Мыrkota 57	*Мыrtara 65
*Мыghакъ 51	*Мыrkотъ 57	*Мыrtаръ 65
*Мыghаль 52	*Мыrkota 58	*Мыrtаръ 65
*Мыghанъ 52	*Мыrkотъ 58	*Мыrtасъ 65
*Мыghаць 52	*Мыrkунъ 57	*Мыrtасъ 62
*Мыghать(јъ) 52	*Мыркушь 57	*Мыrtaza 65
*Мырго 51	*Мыркушь 56	*Мыrtазъ 65
*Мыghodějъ 53	*Мыръ 55	*Мыrtель 63
*Мыghojedъ 53	*Мыръкы'а 56	*Мыrtиць 63
*Мыghопошь 53	*Мыръкыъ 56	*Мыrtmidlo 64
*Мыghопъ 52	*Мыръкыша 56	*Мыrtмикъ 63
*Мыghota 53	*Мыръкыvica 55	*Мыrtminъ 64
*Мыghотъ 53	*Мыръкы, -ъve 55	*Мыrtmitъ 65
*Мыghota 53	*Мыркунъ 57	*Мырто 61
*Мыghотъ 53	*Мыркушь 56	*Мыrtmoga 61
*Мыghикъ 52	*Мыrла 59	*Мыrtмоха 62
*Мыghилъ 52	*Мыrлаць 60	*Мыrtmol'a 63
*Мыghъ 51	*Мыrlajъ 60	*Мыrtmolъ 63
*Мыghъ(јъ) 51	*Мыrlакъ 60	*Мыrtmolъ 63
*Мыghыъ 52	*Мыrl'акъ 60	*Мыrtмонъ 64
*Мыghу, -ъve 53	*Мыrl'анъ 60	*Мыrtмонъ 64
*Мыghунъ 52	*Мыrлаць 60	*Мыrtmora 65
*Мырка 55	*Мыrlать(јъ) 60	*Мыrtморъ 65
*Мыркаць 56	*Мыrlějъ 60	*Мыrtмошь 65
*Мыrkadlo 56	*Мыrлє 60	*Мыrtмошь 62
*Мыrkajъ 56	*Мыrліць 60	*Мыrtмотъ 65
*Мыркаль 56	*Мыrлікъ 60	*Мыrtmoza 65
*Мыркапъ 57	*Мыrлінъ 60	*Мыrtможь 61
*Мыркагъ 57	*Мыrло 59	*Мыrtmota 65
*Мыркасъ 57	*Мыrловъ(јъ) 60	*Мыrtотъ 65
*Мыркатъ(јъ) 57	*Мыrлукъ 60	*Мыrtmuga 61
*Мырко 55	*Мыrлъ 59	*Мыrtмуха 62
*Мыrkobokъ 58	*Мыrlyka 60	*Мыrtмујъ 62
*Мыrkobordъ(јъ) 58	*Мыrlyкъ 60	*Мыrtмукъ 63
*Мыrkodějъ 58	*Мыrlyшь 60	*Мыrtмулъ 63
*Мыrkogatja 58	*Мыrлъ 59	*Мыrtмулъ 63
*Мырколь 56	*Мырма 61	*Мыrtmura 65

*Мърмигъ 65	*Мърšакъ 54	*Мъртоза 69
*Мърмиуъ 65	*Мърšаль 54	*Мъртујъ 68
*Мърмиуъ 62	*Мърšанъ 54	*Мъртукъ 68
*Мърмуза 66	*Мърšавъ(јъ) 55	*Мъртуль 68
*Мърмузъ 66	*Мърše 53	*Мъртупъ 69
*Мърмуџъ 61	*Мърšeba 54	*Мъртусъ 69
*Мърмъ 61	*Мърšель 54	*Мъртушъ 68
*Мърмуга 61	*Мърševъ(јъ) 55	*Мъртуза 69
*Мърмуъъ 63	*Мърšějъ 54	*Мъртузъ 69
*Мърмукъ 63	*Мърšićъ 54	*Мъртъ 67
*Мърмъл'а 64	*Мърšidlo 54	*Мъртъка 68
*Мърмуль 64	*Мърšikъ 54	*Мъртъко 68
*Мърмуъъ 62	*Мърšinъ 54	*Мъртъкъ 68
*Мърмутъ 65	*Мърšitъ 55	*Мъртуга 67
*Мърмуза 66	*Мърšukъ 54	*Мъртука 68
*Мърмузъ 66	*Мърšul'а 54	*Мъртукъ 68
*Мърмуџъ 61	*Мърšulъ 54	*Мъртуль 68
*Мърмъсь 62	*Мърšunъ 54	*Мъртунъ 69
*Мърса 66	*Мърšъ 53	*Мъртуъъ 68
*Мърсаъъ 66	*Мърšъсь 54	*Мърза 69
*Мърсадло 67	*Мърšъкъ 54	*Мързаъъ 70
*Мърсакъ 66	*Мърšъна 54	*Мързакъ 70
*Мърсаль 66	*Мърšънъ 54	*Мърз'акъ 70
*Мърсанъ 67	*Мърта 67	*Мързаль 71
*Мърсатъ(јъ) 67	*Мъртаха 67	*Мързанъ 71
*Мърсавъъ 67	*Мърт'аха 67	*Мързанъ 71
*Мърсějъ 66	*Мъртахъ 67	*Мързасъ 71
*Мърsićъ 66	*Мъртајъ 68	*Мързава 71
*Мърsikъ 66	*Мъртака 68	*Мързенъ 71
*Мърsinъ 67	*Мъртакъ 68	*Мърzićъ 70
*Мърsolъ 66	*Мърт'акъ 68	*Мърzika 70
*Мърсуха 66	*Мъртанъ 68	*Мърzikъ 70
*Мърsulъ 66	*Мърtasъ 69	*Мърzinъ 71
*Мърsulъ 66	*Мърteгъ 67	*Мърzitъ 71
*Мърsun'а 67	*Мърtićъ 68	*Мърzo 69
*Мърsunъ 67	*Мърtidlo 68	*Мърzolъ 71
*Мърсъ 66	*Мърtikъ 68	*Мърzotъ 71
*Мърсъкъ 66	*Мърtišce 69	*Мърzota 71
*Мърсъ 66	*Мърtonogъ 69	*Мърzotъ 71
*Мърсъсь 66	*Мъртонъ 68	*Мърzukъ 70
*Мърša 53	*Мъртонъ 68	*Мърzul'а 71
*Мърšaga 54	*Мърtovodъ 69	*Мързь 69

- *Мызькь 70
 *Мызь, -ѵе 71
 *Мызька 70
 *Мызьсь 71
 *Мызьпъ 71
 *Мызѧ 49
 *Мызѧdlo 50
 *Мызѧjъ 50
 *Мызѧкъ 50
 *Мызѧпъ 50
 *Мызѧвъ(ѣ) 47
 *Мызѧеѧъ 51
 *Мызѧевидѧ(ѣ) 51
 *Мызѧѧъ 50
 *Мызѧикъ 50
 *Мызѧинъ 51
 *Мызѧитъ 51
 *Мызѧиха 50
 *Мызѧиуъ 50
 *Мызѧиукъ 50
 *Мызѧиуъ 50
 *Мызѧъ 49
 *Мызѧсь 50
 *Мызѧькь 50
 *Мызѧьникъ 51
 *Mysl'a 26
 *Myslajъ 28
 *Mysl'ajъ 28
 *Myslakъ 28
 *Mysl'akъ 28
 *Myslanъ 29
 *Mysl'anъ 29
 *Myslašъ 28
 *Myslatъ(ѣ) 29
 *Myslavъ(ѣ) 30
 *Myslexъ 28
 *Myslenu 29
 *Myslenъ 29
 *Mysleša 28
 *Myslešъ 28
 *Myslenъ(ѣ) 30
 *Myslējъ 28
 *Myslęta 29
 *Myslętъ(ѣ) 29
 *Myslibojъ 42
 *Myslibora 42
 *Mysliborъ 42
 *Mysliborъ 42
 *Myslibudъ 42
 *Myslicъ 27
 *Myslidarъ 42
 *Myslidorgъ 42
 *Mysligodъ 42
 *Mysligostъ 42
 *Mysligostъ 42
 *Myslikъ 27
 *Myslimirъ 43
 *Myslimъ 31
 *Myslina 29
 *Myslislavъ 43
 *Mysliša 28
 *Myslišče 30
 *Myslišъ 28
 *Myslitъ 30
 *Myslivъ(ѣ) 30
 *Myslivъсь 30
 *Myslobogъ 43
 *Myslodēdъ 43
 *Myslogostъ 42
 *Myslogostъ 42
 *Mysloxъ 28
 *Mysloma 31
 *Myslon'a 29
 *Myslonъ 29
 *Mysloslavъ 43
 *Mysloša 28
 *Myslošъ 28
 *Myslota 30
 *Myslotъ 30
 *Myslovъ 30
 *Mysložitъ 43
 *Mysl'ukъ 28
 *Myslъ 26
 *Myslъko 27
 *Myslъkъ 27
 *Myslъ 26
 *Myslъсь 28
 *Myslъkъ 27
 *Myslъnъ(ѣ) 29
 *Mъga 352
 *Mъza 73
 *Mъzajъ 73
 *Mъzakъ 73
 *Mъz'akъ 73
 *Mъzapъ 74
 *Mъzavъ(ѣ) 74
 *Mъzenъ 74
 *Mъzēja 73
 *Mъzicъ 73
 *Mъzika 73
 *Mъzikъ 73
 *Mъzina 74
 *Mъzinъ 74
 *Mъzrl'akъ 74
 *Mъzrlę 74
 *Mъzrlіkъ 74
 *Mъzrouxъ 74
 *Mъzlozobъ 74
 *Mъzrlъ(ѣ) 74
 *Mъzrunъ 74
 *Mъzъkъ(ѣ) 73
 *Mъzъ 73
 *Mъzъba 73
 *Najēda 12
 *Nakъlda 234
 *Nakъlъnъ(ѣ) 249
 *Nalękъ 364
 *Naml'akъ 354
 *Namtъrъ 54
 *Namtъrъ 50
 *Namtysl'akъ 35
 *Namtyslikъ 35
 *Namtyslъ 35
 *Našemyslъ 35
 *Nebъl'akъ 160

- *Nebьlda 150
 *Nebьlsa 168
 *Nebьlza 177
 *Nedamyslь 35
 *Nedoјѣдъ 13
 *Nedoјѣдъкъ 13
 *Nedolějъ 357
 *Nedomyslь 35
 *Nedosega 360
 *Nedosęgъ 360
 *Nedosoga 362
 *Nedosogъ 362
 *Negьba 347
 *Neјѣda 13
 *Neјѣдъ 13
 *Neјѣdla 13
 *Neјѣdlo 13
 *Neјѣdlъ(јъ) 13
 *Neјѣдъкъ(јъ) 13
 *Nekьlca 269
 *Nekьlda 234
 *Nekьlga 241
 *Nekьlsa 312
 *Nemyslinь 35
 *Nemyslь 35
 *Nemьga 352
 *Nemьrзъкъ 74
 *Nenajѣda 13
 *Nenajѣдъ 13
 *Nenogъ 75
 *Nepomyslь 35
 *Neprolějъ 357
 *Nesara 356
 *Nesuxoјѣdja 13
 *Nesъčestьnъjъ 369
 *Nesъmyslь 35
 *Nezamyslь 35
 *Ninomyslь 35
 *Nora 74
 *Norakъ 75
 *Noratъ(јъ) 76
 *Norica 76
 *Noridlo 75
 *Norikъ 76
 *Norinъ 76
 *Noroxa 76
 *Norukъ 76
 *Nогъ 74
 *Nогъka 75
 *Nогъko 75
 *Nогъкъ 75
 *Noryga 75
 *Noryнь 75
 *Nогъ 74
 *Nогъсь 76
 *Nогъjъ 76
 *Nьrba 76
 *Nьrbatъ(јъ) 76
 *Nьrbikъ 76
 *Nьrbinъ 76
 *Nьrbъ 76
 *Nьrčakъ 78
 *Nьrčidlo 78
 *Nьrčiць 78
 *Nьrčikъ 78
 *Nьrčukъ 78
 *Nьrčъ 78
 *Nьrčъкъ 78
 *Nьrda 76
 *Nьrdajъ 77
 *Nьrdakъ 77
 *Nьrdiць 77
 *Nьrdikъ 77
 *Nьrdo 76
 *Nьrduкъ 77
 *Nьrdъ 76
 *Nьrdъ(јъ) 77
 *Nьrdъka 77
 *Nьrdъko 77
 *Nьrдыga 77
 *Nьrdъ 76
 *Nьrga 77
 *Nьrgajъ 77
 *Nьrganъ 77
 *Nьrgotъ 77
 *Nьrgulъ 77
 *Nьrgунъ 77
 *Nьrxa 77
 *Nьrхатъ(јъ) 77
 *Nьrхъ 77
 *Nьrka 78
 *Nьrkanъ 78
 *Nьrko 78
 *Nьrkunъ 78
 *Nьrkusъ 78
 *Nьrkъ 78
 *Nьrpa 78
 *Nьrpъ 78
 *Nьrsa 79
 *Nьrsaъ 79
 *Nьrsějъ 79
 *Nьrsěka 79
 *Nьrsukъ 79
 *Nьrsъ 79
 *Nьrsъka 79
 *Nьrša 77
 *Nьršakъ 78
 *Nьršanъ 78
 *Nьršiць 77
 *Nьršъ 77
 *Nьрта 79
 *Nьrtanъ 80
 *Nьrtikъ 80
 *Nьrtimъ 80
 *Nьрто 79
 *Nьrtomъ 80
 *Nьrtopъ 80
 *Nьrtosъ 80
 *Nьртошъ 79
 *Nьrtunъ 80
 *Nьртъ 79
 *Nьrtъкъ 80
 *Nьrtунъ 80
 *Nьrtушъ 80
 *Nьртъ 79
 *Nьртънъ(јъ) 80

- *Nьrza 80
 *Nьrzajь 80
 *Nьrzakъ 80
 *Nьrзъ 80
 *Nьrзъкъ 80
 *Nьrža 77

 *Obbьlцukъ 160
 *Obbьlda 150
 *Obbьldasъ 150
 *Obbьldaсъ 150
 *Obbьldujь 150
 *Obbьldusъ 150
 *Obbьldъ 150
 *Obbьlga 112
 *Obbьlganъ 116
 *Obbьlماكъ 163
 *Obbьlmanъ 163
 *Obbьlmasъ 165
 *Obbьlmosъ 165
 *Obbьlшъ 156
 *Obbьlta 169
 *Obbьltинъ 173
 *Obbьltъкъ 172
 *Občьlnъ 290
 *Obkьldъ 234
 *Obkьlpa 301
 *Obkьlša 258
 *Obkьltъ 333
 *Obkьlza 342
 *Obkьlzanъ 344
 *Obkьlzинъ 345
 *Obлєкъ 364
 *Obmula 354
 *Obmulічь 355
 *Obmulъ 354
 *Obmulъсць 355
 *Obmtьrъ 54
 *Obmysl'ajь 36
 *Obmyslъ 36
 *Obnora 75
 *Obnоръjь 76

 *Obsęga 357
 *Obsьlta 93
 *Obьjєdъ 13
 *Obьjєdъкъ 13
 *Onomyslъ 36
 *Orkojєdъ 13
 *Orstimysla 36
 *Orzlєкъ 363
 *Orzmysl'ajь 36
 *Orzmysl'акъ 36
 *Orzmyslъ 36

 *Qsojєdъ 13

 *Pabьlbičъ 106
 *Pačьlta 334
 *Pačьltъ 334
 *Pakьlda 234
 *Pakьldъ 234
 *Pakьlsa 312
 *Pakьlšanъ 262
 *Palєka 364
 *Palєкъ 364
 *Pamula 355
 *Pamul'акъ 355
 *Pamulъ 355
 *Pamьrza 70
 *Pamьrzикъ 70
 *Pamьrzинъ 71
 *Pasarakъ 366
 *Paskьltъ 333
 *Paščьltъ 334
 *Perьbьlda 150
 *Perlєka 364
 *Permьsl'ajь 36
 *Permьslennъ 36
 *Permьsliborъ 36
 *Permьslъ(jь) 36
 *Permьslъ 36
 *Per(ъ)jєdъ 13
 *Pirogojєdъ 14
 *Pobьlta 169

 *Podьkьlda 235
 *Podьkьlšikъ 260
 *Podьkьlzинъ 345
 *Podьščekьlda 235
 *Poјєdunъ 14
 *Poјєdъ 14
 *Pokьlba 201
 *Pokьlša 259
 *Pokьlšъкъ 261
 *Polєka 364
 *Polєкъ 364
 *Pomula 355
 *Pomul'акъ 355
 *Pomulъ 355
 *Pomьrga 44
 *Pomьrzинъ 71
 *Pomyslъ 37
 *Ponorъ 75
 *Ponorъka 76
 *Ponorъсць 76
 *Ponьrtъ 79
 *Posęga 360
 *Posmьrga 44
 *Posmьrgъ 44
 *Prilєкъ 364
 *Primul'a 355
 *Primyslъ 37
 *Prisęga 361
 *Probьlda 150
 *Pročemyslъ 37
 *Promьsl'ajь 38
 *Promyslъ 38
 *Prosojєdъ 14
 *Prosožьjъ 363
 *Pustojєdъ 14
 *Pustolєjъ 357
 *Pustomyslъ 38

 *Radomysla 38
 *Radomyslъ 38
 *Rokolєjъ 357
 *Rokomyslъ 38

- *Rudobylga 120
 *Sadlojěď 14
 *Samojěď 14
 *Samojěďnyj(ь) 14
 *Samomyslъ 38
 *Sara 356
 *Saračъ 366
 *Saraka 366
 *Sarakъ 366
 *Saro 356
 *Sargъ 356
 *Seběmyslъ 38
 *Sěmomyslъ 39
 *Sětomyslъ 39
 *Sega 357
 *Segačъ 359
 *Segadlo 358
 *Segajъ 359
 *Seganъ 359
 *Seganъ 359
 *Segara 359
 *Segarъ 359
 *Segarъ 359
 *Seglo 358
 *Seglъ(jь) 358
 *Segojъ 359
 *Segomъ 359
 *Segonъ 359
 *Segonъjъ 360
 *Segota 360
 *Segotъ 360
 *Segujъ 359
 *Segula 358
 *Segul'a 358
 *Segulъ 358
 *Segulъ 358
 *Segunъ 359
 *Seguša 360
 *Segъ 357
 *Segъjъ 357
 *Segunъ 359
 *Segutъ 360
 *Sežъko 358
 *Sežъkъ 358
 *Sibylъ 150
 *Skabylда 150
 *Skobylда 150
 *Skorojěď 14
 *Skoromyslъ 39
 *Skylba 181
 *Skylbadlo 191
 *Skylbakъ 186
 *Skylbanъ 191
 *Skylbanъ 191
 *Skylbara 194
 *Skylbarъ 194
 *Skylbasъ 196
 *Skylbašъ 183
 *Skylbatъ 200
 *Skylbelъ 190
 *Skylbějъ 186
 *Skylbikъ 188
 *Skylbinъ 193
 *Skylbonъ 193
 *Skylbotъ 201
 *Skylbuxъ 184
 *Skylb'ukъ 188
 *Skylbura 195
 *Skylbъ 181
 *Skylbъgъ 195
 *Skylbъlъ 190
 *Skylča 268
 *Skylčакъ 271
 *Skylčъ 268
 *Skylда 208
 *Skyldadlo 223
 *Skylдаjъ 216
 *Skyldakъ 218
 *Skylд'акъ 218
 *Skylдara 225
 *Skylдаръ 225
 *Skyldelъ 221
 *Skyldějъ 216
 *Skylдica 212
 *Skylдиčъ 220
 *Skyldidlo 222
 *Skyldikъ 219
 *Skyldimъ 223
 *Skyldinъ 224
 *Skylдо 208
 *Skylдoba 212
 *Skylдобъ 212
 *Skylдогъ 226
 *Skylдогъ 230
 *Skylдunъ 225
 *Skylдusъ 229
 *Skylдъ 208
 *Skylдъka 221
 *Skylдъkъ 221
 *Skylдъra 227
 *Skylдъгъ 227
 *Skylдyчъ 221
 *Skylдыгъ 228
 *Skylдъ 208
 *Skylga 239
 *Skylganъ 243
 *Skylgarъ 245
 *Skylgarъ 245
 *Skylgorъ 246
 *Skylgorъ 246
 *Skylgotъ 247
 *Skylgъ 239
 *Skylkajъ 266
 *Skylkanъ 266
 *Skylkošъ 266
 *Skylkъ 264
 *Skylmatъ(jь) 285
 *Skylmo 279
 *Skylmъ 279
 *Skylnъ 287
 *Skylpa 290
 *Skylpelъ 297
 *Skylpenъ 298
 *Skylpějъ 295
 *Skylpінъ 298

- *Skьpo 290
 *Skьpusъ 300
 *Skьpъ 290
 *Skьpъ(jъ) 294
 *Skьpъka 297
 *Skьpъ 290
 *Skьpъсь 297
 *Skьpъь 297
 *Skьpънь 298
 *Skьsara 314
 *Skьsora 314
 *Skьсь 312
 *Skьсьka 313
 *Skьськъ 313
 *Skьсь 255
 *Skьśanъ 261
 *Skьlta 318
 *Skьltakъ 322
 *Skьltanъ 326
 *Skьltarъ 328
 *Skьltarъ 328
 *Skьltelъ 325
 *Skьltidlo 325
 *Skьltikъ 323
 *Skьltimъ 325
 *Skьltinъ 327
 *Skьlto 318
 *Skьltoba 319
 *Skьltopъ 327
 *Skьltorъ 329
 *Skьltunъ 328
 *Skьltъ 318
 *Skьltъjъ 319
 *Skьltъko 324
 *Skьltъкъ 324
 *Skьltъгъ 331
 *Skьltъ 318
 *Skьltъko 324
 *Skьltъкъ 324
 *Skьltънь(jъ) 328
 *Skьlva 337
 *Skьlvo 337
 *Skьlvуъ 338
 *Skьlзajъ 342
 *Skьlзакъ 342
 *Skьlз'акъ 342
 *Skьlзъкъ(jъ) 343
 *Skьlзъ 340
 *Skьlзъ 340
 *Skьlзънь 345
 *Skьlžikъ 249
 *Smokъlda 234
 *Smьгъакъ 58
 *Smьгъанъ 59
 *Smьгъegozъ 59
 *Smьгъісъ 58
 *Smьгъidlo 59
 *Smьгъікъ 58
 *Smьгъіna 59
 *Smьгъь 58
 *Smьгъьka 59
 *Smьгъьko 59
 *Smьгъькъ 59
 *Smьrga 43
 *Smьrgaсъ 46
 *Smьrgadlo 48
 *Smьrgajъ 45
 *Smьrgакъ 46
 *Smьrgalъ 46
 *Smьrganъ 47
 *Smьrgo 43
 *Smьrgolъ 46
 *Smьrgonosъ 49
 *Smьrgonъ 47
 *Smьrgotъ 49
 *Smьrgula 46
 *Smьrgulъ 46
 *Smьrgunъ 47
 *Smьrgusъ 48
 *Smьrgъ 43
 *Smьrxa 51
 *Smьrxalъ 52
 *Smьrxъ 51
 *Smьrka 55
 *Smьrkaсъ 56
 *Smьrkadlo 56
 *Smьrkajъ 56
 *Smьrkaль 56
 *Smьrkatъ(jъ) 57
 *Smьrko 55
 *Smьrkolъ 56
 *Smьrkolъ 56
 *Smьrkoslovъ 58
 *Smьrkotъ 58
 *Smьrkul'a 56
 *Smьrkulъ 56
 *Smьrkunъ 57
 *Smьrkuсъ 56
 *Smьrkъ 55
 *Smьrlikъ 60
 *Smьrlo 59
 *Smьrma 61
 *Smьrсъ 66
 *Smьrсь 53
 *Smьrtyga 67
 *Smьrzакъ 70
 *Smьrzель 71
 *Smьrзidlo 71
 *Smьrзь 69
 *Smьrзькъ 70
 *Smьrzyкъ 70
 *Smьrзьсь 71
 *Smьrža 49
 *Smьržanъ 50
 *Smьržikъ 50
 *Smьržukъ 50
 *Smьržъ 49
 *Smьržъкъ 50
 *Smьrčакъ 78
 *Smьrganъ 77
 *Smьrkъ 78
 *Soběmyslъ 38
 *Solobъlda 153
 *Solojēdъ 14
 *Solomyslъ 39
 *Soranъ 367

*Soranь 367	*Събылка 157	*Сылкань 85
*Sorona 367	*Съѣстьнъ(яъ) 368	*Сылкань 85
*Soropъ 367	*Съдѣmysль 39	*Сылкашь 84
*Soropъ 367	*Съdorvomysль 39	*Сылко 83
*Sorupъ 367	*Съdorvosъmysль 39	*Сылkola 84
*Sorupъ 367	*Съгъбатъ(яъ) 348	*Сылkota 85
*Sorьlda 150	*Съjѣda 14	*Сылkota 85
*Sorьldaшь 151	*Съкьldьra 228	*Сылкуйъ 84
*Soga 361	*Сълча 85	*Сылкупъ 85
*Sogadlo 362	*Сълчагъ 86	*Сылкушь 84
*Sogajъ 361	*Сълчакъ 85	*Сылкъ 83
*Sogaka 362	*Сълчанъ 86	*Сылкупъ 85
*Sogакъ 362	*Сълчагъ 86	*Сылма 86
*Sogаль 362	*Сълчїсь 85	*Сылмаць 88
*Sogapъ 362	*Сълчїкъ 85	*Сылмахъ 87
*Sogagъ 362	*Сълчїпъ 86	*Сылмажъ 88
*Sogagъ 362	*Сълчугъ 86	*Сылмакъ 88
*Sogatъ(яъ) 362	*Сълчукъ 86	*Сылманъ 88
*Sogavъ(яъ) 362	*Сълчунъ 86	*Сылмасъ 89
*Sogъ(яъ) 362	*Сълчь 85	*Сылмазь 87
*Sogolějъ 357, 361	*Сълцькъ 85	*Сылматъ(яъ) 89
*Sogotъ(яъ) 357, 361	*Съldolějъ 357	*Сылмень 89
*Sogupъ 362	*Сълѣчїпъ 365	*Сылмѣжъ 88
*Sogupъ 362	*Сълѣцька 365	*Сылмїкъ 88
*Sogъ 361	*Сълѣкъ 364	*Сылмїпъ 89
*Sogupъ 362	*Сълха 80	*Сылмо 86
*Sokojѣdъ 14	*Сълхаць 81	*Сылmojѣdъ 90
*Sokьlda 235	*Сълxadlo 81	*Сылмонъ 89
*Sokьldїсь 220	*Сълxajъ 81	*Сылмонъ 89
*Sokьldъ 235	*Сълxакъ 81	*Сылmotъ 90
*Sokьлтъ 333	*Сълханъ 81	*Сылmuxa 88
*Sokьlъa 248	*Сълханъ 81	*Сылмуйъ 88
*Sotъrga 45	*Сълxo 80	*Сылмуикъ 88
*Sotъrga 55	*Сълxonъ 81	*Сылминъ 89
*Staromysль 39	*Сълхунъ 81	*Сылмуць 89
*Sudlo 368	*Сълхъ 80	*Сылмушь 88
*Suxojѣdja 14	*Сълхунъ 81	*Сылмъ 86
*Suxojѣdъ 14	*Сълка 83	*Сылмъко 88
*Surojѣda 14	*Сълкаць 84	*Сылмъкъ 88
*Surolejъ 357	*Съlkadlo 84	*Сылмуць 88
*Събыlda 150	*Сълкажъ 84	*Сылмуга 87
*Събыldaшь 151	*Сълкакъ 84	*Сылмъсь 88

*Sыna 90	*Sыšerъ 83	*Sыtonъ 97
*Sынакъ 90	*Sыšějъ 82	*Sыtorъ 98
*Sыnikъ 90	*Sыšidlo 83	*Sыtosъ 99
*Sыninъ 90	*Sыšikъ 82	*Sыtošъ 94
*Sыno 90	*Sыšinpъ 83	*Sыtoŭa 99
*Sыnokыda 90	*Sыšukъ 82	*Sыtuxa 94
*Sыnukъ 90	*Sыšunъ 83	*Sыtukъ 95
*Sыnъ 90	*Sыšura 83	*Sыt'ukъ 95
*Sыnъкъ 90	*Sыšurъ 83	*Sыtula 96
*Sыnъ 90	*Sыšъ 82	*Sыtunъ 97
*Sыnъсь 90	*Sыšъka 83	*Sыtura 98
*Sыsa 90	*Sыšъko 83	*Sыturъ 98
*Sыsajъ 91	*Sыšъkъ 83	*Sыtusъ 99
*Sыsакъ 91	*Sыta 91	*Sыtušъ 94
*Sыs'акъ 91	*Sыtadlo 96	*Sытъ 91
*Sыs'анъ 91	*Sыtaga 94	*Sытъjъ 93
*Sыsara 91	*Sыtajъ 93	*Sытъka 95
*Sыselъ 91	*Sыtakъ 94	*Sытъko 95
*Sыsičъ 91	*Sыt'акъ 94	*Sытъkъ 95
*Sыsikъ 91	*Sыtana 97	*Sытъmirъ 99
*Sыsimъ 91	*Sыtanъ 97	*Sытъrъ 98
*Sыsinъ 91	*Sыtarъ 98	*Sыty, -ъve 97
*Sыsitъ 91	*Sыtarъ 98	*Sыtyčъ 96
*Sыsukъ 91	*Sыtasъ 99	*Sыtyga 94
*Sыs'ukъ 91	*Sыtašъ 94	*Sыtygъ 94
*Sыsunъ 91	*Sыtavъjъ 99	*Sыtyxъ 94
*Sыsъ 90	*Sыtelъ 96	*Sыtyka 95
*Sыsъka 91	*Sыtenъ 97	*Sыtykъ 95
*Sыsъko 91	*Sыtějъ 94	*Sыtunъ 97
*Sыsъkъ 91	*Sыtica 96	*Sыtyra 98
*Sыsyga 91	*Sыtičъ 95	*Sыtyrъ 98
*Sыsyka 91	*Sыtidlo 96	*Sыtyrъ 98
*Sыsъ 90	*Sыtikъ 95	*Sыtusъ 99
*Sыsъko 91	*Sыtimirъ 99	*Sыtyšъ 94
*Sыsъn'a 91	*Sыtimъ 96	*Sытъ 93
*Sыsъnъ 91	*Sыtinъ 97	*Sытъсь 96
*Sыša 82	*Sыto 91	*Sытъnъ 97
*Sыšadlo 83	*Sыtobъrčъ 99	*Sыza 99
*Sыšajъ 82	*Sыtogatъjъ 99	*Sыzakъ 100
*Sыšакъ 82	*Sыtoma 96	*Sыz'акъ 100
*Sыšanъ 83	*Sыtonosъ 99	*Sыzalъ 100
*Sыšelъ 83	*Sыtonъ 97	*Sыzanъ 101

- *Sylzagh 101
 *Sylzenʹ 101
 *Sylzevʹ 101
 *Sylzěj 100
 *Sylzič 100
 *Sylzikʹ 100
 *Sylzinʹ 101
 *Sylzovʹ 101
 *Sylzotʹ 101
 *Sylzʹukʹ 100
 *Sylzugʹ 101
 *Sylzʹ 99
 *Sylzjʹ 100
 *Sylzʹko 100
 *Sylzʹkʹ 100
 *Sylzyka 100
 *Sylzykʹ 100
 *Sylzynʹ 101
 *Sʹmula 355
 *Sʹmulěj 354
 *Sʹmulikʹ 355
 *Sʹmulʹ 355
 *Sʹmulʹka 355
 *Sʹmulʹko 355
 *Sʹmulʹkʹ 355
 *Sʹmulyga 354
 *Sʹmulʹ 355
 *Sʹmulʹka 355
 *Sʹmulʹko 355
 *Sʹmulʹkʹ 355
 *Sʹmyslʹa 39
 *Sʹmyslʹajʹ 39
 *Sʹmyslʹakʹ 28
 *Sʹmyslina 39
 *Sʹmyslʹ(jʹ) 39
 *Syrojědʹ 14
 *Sybʹyda 151
 *Syrstojědʹ 14
 *Salogʹbadlo 347
 *Šebʹyba 103
 *Šebʹybakʹ 105
 *Šebʹyda 151
 *Šebʹydaʹj 151
 *Šebʹydaʹkʹ 152
 *Šebʹydaʹsʹ 152
 *Šebʹydaʹsʹ 152
 *Šebʹylděj 152
 *Šebʹyldo 151
 *Šebʹyldʹ 151
 *Šebʹylga 112
 *Šebʹylkʹ 157
 *Šebʹylta 169
 *Šebʹyltajʹ 171
 *Šebʹyltasʹ 174
 *Šebʹyltʹ 169
 *Šekʹyda 235
 *Šʹstojědʹ 14
 *ŠʹČebʹydaʹkʹ 152
 *ŠʹČekʹyda 235
 *ŠʹČerorejědʹ 15
 *ŠʹČylba 207
 *ŠʹČylbakʹ 207
 *ŠʹČylbana 208
 *ŠʹČylbanʹ 208
 *ŠʹČylbo 207
 *ŠʹČylbota 208
 *ŠʹČylbunʹ 208
 *ŠʹČylbura 208
 *ŠʹČylbʹ 207
 *ŠʹČylbyka 207
 *ŠʹČylčakʹ 279
 *ŠʹČylčʹ 278
 *ŠʹČylčʹkʹ 279
 *ŠʹČylda 235
 *ŠʹČyldikʹ 237
 *ŠʹČyldo 235
 *ŠʹČyldʹkʹ 237
 *ŠʹČylga 250
 *ŠʹČylgačʹ 251
 *ŠʹČylganʹ 251
 *ŠʹČylgo 251
 *ŠʹČylgunʹ 252
 *ŠʹČyka 275
 *ŠʹČykačʹ 276
 *ŠʹČykadlo 276
 *ŠʹČykanʹ 277
 *ŠʹČykanʹ 277
 *ŠʹČykanʹjʹ 277
 *ŠʹČyko 275
 *ŠʹČykoľbʹ 278
 *ŠʹČykomodʹ 278
 *ŠʹČykonogʹ 278
 *ŠʹČykonosʹ 278
 *ŠʹČykorļesʹ 278
 *ŠʹČykoṛta 277
 *ŠʹČyкупʹ 277
 *ŠʹČylkʹ 275
 *ŠʹČylma 286
 *ŠʹČylmʹ 286
 *ŠʹČylra 301
 *ŠʹČylrajʹ 304
 *ŠʹČylranʹ 307
 *ŠʹČylrega 303
 *ŠʹČylrixa 303
 *ŠʹČylrikʹ 305
 *ŠʹČylrʹ 301
 *ŠʹČylryga 303
 *ŠʹČylta 334
 *ŠʹČylvanʹ 340
 *Tabʹyda 152
 *Takomyslʹ 40
 *Tarobʹyda 153
 *Terbomyslʹ 40
 *Těxomyslʹ 40
 *Těstojědʹ 15
 *Těšimyslʹ 40
 *Tixomyslʹ 40
 *Tobʹyda 152
 *Tobʹylga 112
 *Tobʹyltʹkʹ 172
 *Tokʹyda 235
 *Tuxomyslʹ 40
 *Tukʹyldʹ 235

- *Тълстолѣжь 357
 *Udojěďь 15
 *Uleka 364
 *Uleкъ 364
 *Umysličь 40
 *Umysľь 40
 *Unemysľь 40

 *Veledojo 351
 *Velegoda 352
 *Velejěďь 15
 *Velemođrь 351
 *Velemođь 352
 *Velemysľь 40
 *Veleoшь 352
 *Veleumъ 352
 *Veleušьko 352
 *Veleslavъ 351
 *Večemysľь 41
 *Vitomysľь 41
 *Vodoľeжь 356
 *Vojemysľь 41
 *Voldomysľь 41
 *Volojěďь 15

 *Voskolěжь 357
 *Vykojěďь 15
 *Vъsъltinъ 97
 *Vybyďь 152
 *Vumyslakъ 41
 *Vumysl'akъ 41
 *Vumysľь 41
 *Vъrgunъ 350
 *Vъsemysľь 41

 *Zabylda 152
 *Zabydujь 152
 *Zabydyga 152
 *Zabyga 112
 *Zakъlda 235
 *Zakъldajь 235
 *Zakъldyka 235
 *Zakъldyra 235
 *Zaleka 364
 *Zamula 355
 *Zamul'a 355
 *Zamulajь 355
 *Zamul'akъ 355
 *Zamulъka 355
 *Zamulъko 355

 *Zamъrga 45
 *Zamъrkota 58
 *Zamъrzajь 72
 *Zamysl'ajь 42
 *Zamysl'akъ 42
 *Zamysľь 41
 *Zamysľь 41
 *Zanora 75
 *Zolojěďь 15
 *Zъlojěďь 15
 *Zъlomysľь 42

 *Žabojěďь 15
 *Žega 351
 *Žegъ 351
 *Želimysľь 42
 *Želojěďь 15
 *Žerimysľь 42
 *Žeža 351
 *Žežikъ 351
 *Žežьсь 350
 *Žežьka 351
 *Žežьko 351
 *Žirojěďь 15
 *Žitomysľь 42

Наукове видання

Бібліотека української ономастики

ШУЛЬГАЧ Віктор Петрович

НАРИСИ З ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІЇ
Частина IV

Друкується в авторській редакції
Комп'ютерна верстка І. А. Перехрест

Здано на складання 16.05.2017. Підписано до друку 07.09.2017.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 30,5. Обл.-вид. арк. 36,2.

Тираж 100 пр.

У СЕРІЇ
«БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ»
ОПУБЛІКОВАНО:

Вербич С.О. Гідронімія басейну Верхнього Дністра. Етимологічний словник-довідник. К., 2007. 120 с.

Дослідження з ономастики: Збірник наукових праць пам'яті Олексія Сильвестровича Стрижака / Відп. ред. І.М. Железняк. К., 2008. 168 с.

Студії з ономастики та етимології. 2008 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2008. 296 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I. 413 с.

Студії з ономастики та етимології. 2009 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2009. 318 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Середнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2009. 234 с.

Студії з ономастики та етимології. 2010 / Відп. ред. І.В. Єфіменко. Луцьк, 2010. 452 с.

Железняк І.М. Слов'янська антропоніміка (вибрані статті) / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2011. 288 с.

Студії з ономастики та етимології. 2011–2012 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2012. 352 с.

Пахомова С.М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах. Ужгород, 2012. 344 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Нижнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2013. 155 с.

Українська ономастика: бібліографічний показник / Відп. ред. С.О. Вербич. К., 2013. 364 с.

Габорах М. Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013. 932 с.

Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2013. 320 с.

Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. Вид. 2-е, випр. і доп. Луцьк, 2013. 148 с.

Железняк І.М. Київський топонімікон / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2014. 224 с.

Студії з ономастики та етимології. 2014 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2014. 256 с.

Габорах М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Вид. третє, доп., перероб., уточн. Івано-Франківськ, 2015. 604 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II. 504 с.

Скляренко А.М., Скляренко О.Н. Типологическая ономастика. Одесса, 2016. Кн. 3. Ч. 2. 416 с.

Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії . К., 2016. Ч. III. 472 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Дністра. Луцьк, 2017. 544 с.

-
- Шульгач В. П.
Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач.
К., 2017. (Бібліотека української ономастики). Ч. IV.
488 с. Бібліогр.: с. 371-453.
ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)
ISBN 978-966-02-8266-7 (ч. IV)

Книгу присвячено реконструкції праслов'янського антропонімного фонду. На основі фактичного матеріалу слов'янських мов відновлено фрагменти генетичних лексико-словотвірних мікросистем.

Для лінгвістів, фахівців у галузі ономастики та етимології.

ББК 81.2—3